

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 11

Електронний журнал

листопад 2016

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**Молодіжний економічний вісник
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

№ 11

листопад 2016

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

**Затверджено на засіданні
вченої ради університету
протокол № 3 від 31.10.2016 р.**

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька,
німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Гонтарева І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
(науковий редактор)

Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного
центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного
центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
(заступник головного редактора)

Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, **Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця**

Головний редактор – **Пономаренко В. С.** Конт. телефон: (057)702-03-04

Поштова адреса редакції:

61166, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд
Тел.: (057)702-07-38, 702-07-28
E-mail: vydav@hneu.edu.ua

Поштова адреса видавця:

61001, Україна, м. Харків, а/с 870

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2016

ЗМІСТ

Авдейчик С. В. Діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні	11
Авраменко Т. І. Особливості автоматизації аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.....	14
Agadganyan A. Banking system of the United States.....	16
Агеичева М. А. Анализ внедрения инновационных технологий на украинских предприятиях: проблемы и пути решения	18
Andrushchenko A. The inflation influence comparison in Ukraine and in the USA	21
Байрачна А. В. Огляд методів аналізу фінансового стану підприємства та їх розвиток.....	23
Банченко О. С. Теоретичні засади туристичного страхування в Україні	25
Беликов М. П. Оценка финансовой устойчивости ПАО «Оранта».....	29
Беренич А. В. Визначення основних складових безпеки діяльності банку.....	32
Білоостоцький В. Ю. Державна стратегія розвитку індустрії туризму в Україні.....	34
Bolotna K. Management of Employee Motivation in the Organization.....	36
Бондарева М. О. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні	38
Бондаренко О. В. Банківський моніторинг як складова системи управління фінансовою стійкістю банку	41
Брагіна К. Ю. Основні напрями підвищення ефективності використання основних засобів	44
Брижатюк Д. Г. Аналіз джерел фінансування бюджетних установ і перспективи їх розвитку	47
Бураханова Р. Е. «Mystery shopping» как метод качественного маркетингового исследования для предприятий сферы гостеприимства	49
Варгасова Д. В. Развитие гостельного бизнеса в Украине	52
Василенко В. С. Технологія аудиту фінансової звітності в Україні	54
Вежичаніна М. А. Перспективи розвитку цінних паперів в Україні.....	57

Водолазский З. Анализ особенностей экспортного потенциала Украины.....	60
Воротинцева Р. В. Особливості аналізу розрахунків із покупцями та замовниками	63
Гайворонська Д. Ю. Поняття, сутність і значення фінансових результатів підприємства	65
Гайтерова М. А. Особливості міжнародних моделей управління та їх використання на туристичному підприємстві.....	68
Гапон К. Є. Організаційно-методичне забезпечення аудиту основних засобів	70
Гіршик К. С. Методика розрахунку аналізу ліквідності банків	73
Гриневич К. В. Аналіз діяльності бюджетних установ.....	76
Гринченко А. А. Анализ рентабельности собственного капитала на основе эконометрического моделирования	78
Грошова Т. В. Методичне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства та його вдосконалення	81
Грошова Т. В. Незалежність аудитора як головна складова аудиторської діяльності.....	83
Грушко А. І. Організація контролю якості аудиту в Україні	86
Gubskaya S. Conflicts and their solutions.....	88
Джумаєва Д. Б. Удосконалення системи валютного регулювання в нестабільній економіці	90
Діченко Т. В. Теоретико-методичні основи управління якістю кредитного портфеля банку	93
Дмитриев Г. Б. Анализ инфляционных процессов в Украине	97
Домогацька М. В. Огляд наявних методик аналізу забезпеченості підприємства основними засобами й ефективності їх використання.....	99
Домогацька М. В. Послідовність проведення аудиту основних засобів	102
Дунчик А. О. Обґрунтування вибору методів управління активами та пасивами банку	105
Дяченко О. О. Організація та методика аудиту виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах	109
Ень Л. Ю. Загальна оцінка фінансового стану та основних показників діяльності публічного акціонерного товариства.....	112

Єфремова А. В. Електронні платіжні системи в Україні	115
Жданюк А. В. Особенности структур менеджмента в туристических агентствах.....	117
Житник М. О. Роль маркетингу в конкурентоспроможності підприємства	120
Забашта А. В. Аналіз собівартості сільськогосподарської продукції та шляхи її зниження.....	122
Задорожко Г. Р. Електронні гроші та їх роль у сучасній економіці.....	124
Земляк Р. А. Аналіз різних факторів, що впливають на обсяг іноземних інвестицій в Україні.....	127
Золотайко К. С. Сучасний стан, роль і перспективи розвитку страхового ринку України.....	130
Іняткіна К. С. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві	132
Kadiejewskaja A. Personalauswahl: bewährte und neue verfahren.....	135
Капусник К. С. Новейшие электронные технологии банка.....	137
Квашніна К. С. Аналіз операцій з цінними паперами	140
Клименко С. С. Система мотивації праці в індустрії туризму	142
Kovalyova D. Social entrepreneurship: definition and boundaries.....	145
Ковальова М. О. Аналіз статистичної та фінансової звітності торгового підприємства	146
Ковальова М. О. Аудиторські послуги як складова аудиторської діяльності	149
Коваленко М. В. Сутність сільського зеленого туризму.....	151
Kovalenko Yu. Viral marketing.....	153
Колесник А. О. Основні проблеми ринку готельних послуг і шляхи їх вирішення.....	155
Колісник В. О. Визначення екскурсійного потенціалу міста та шляхів активізації його використання.....	158
Копитько В. І. Аналіз факторів, що впливають на забезпечення податкової безпеки держави	160
Корота А. В. Управління кредитними ризиками в банківській діяльності	163
Крокосенко В. В. Аналіз витрат на оплату праці на підприємстві	166

Кузьмичова Ю. Е. Аналіз фінансового стану та основних техніко-економічних показників ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат»	168
Кукавская О. О. Обеспечение защиты интересов банка в процессе кредитования	170
Кучма А. І. Значення економічного аналізу в інформаційному забезпеченні функціонування сучасного підприємства	173
Ліпик О. Є. Методологічні підходи щодо формування собівартості продукції	175
Ліпницька М. В. Особливості управління персоналом в банках	178
Лисенко В. Д. Перспективи розвитку гастрономічного туризму в Україні	181
Litvinova A. The practical consideration of problems in agriculture sector in Ukraine	183
Лихольот Т. О. Відповідальність аудитора за виявлення помилок під час аудиту фінансової звітності	186
Lishenko O. The impact of technological inventions on economic development.....	188
Літвінова С. О., Бондарь М. С. Проблемні кредити як фактор негативного впливу на банківську систему	190
Ломака Я. А. Оценка деятельности коммерческих банков.....	193
Лютый В. В. Шляхи підвищення ефективності функціонування вітчизняного ринку цінних паперів	195
Майборода В. Р. Розвиток безготівкових розрахунків у вітчизняній банківській системі.....	197
Макарова Д. В. Формування системи показників для оцінки фінансової безпеки промислового підприємства	200
Максимовская А. О. Базовые аспекты формирования и реализации банками процентной политики	202
Makukh I. Factors and indicators of forming enterprises' investment attractiveness.....	206
Мануйлікова Л. Ю. Аналіз розвитку роздрібної торгівлі в Україні	208
Мануйлікова Л. Ю. Професійне судження та його роль в аудиті.....	211
Мелех А. С. Аналіз ліквідності та платоспроможності науково-виробничого підприємства	213
Мироненко М. В. Тіньова економіка як загроза економічній безпеці держави.....	215

Морозова Г. А. Аналіз фінансової стабільності публічного акціонерного товариства «Харківська бісквітна фабрика»	218
Надточей І. В. Оцінка ефективності роботи контролюючих органів	220
Немченко А. В. Особливості рекламних кампаній для туристичних підприємств	223
Nezwetajewa E., Galiy T. Alternative und ergänzende Finanzierungsleistungen	225
Нечитайло І. В. Дослідження особливостей функціонування валютного ринку в Україні.....	227
Ніколаєнко В. Т. Регулятивні функції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	230
Нурлаєва Е. Л. Удосконалення системи управління ризиком споживчого кредитування в банках України	234
Nurlaeva E. Mechanisms of Enterprise Financial Security Policy in Ukraine	236
Овчаренко В. М. Формування ефективної депозитної політики банків України на сучасному етапі	239
Омельчук Є. П. Аналіз різних факторів, які впливають на встановлення облікової ставки в Україні	241
Онищенко Д. В. Методичні основи аналізу ефективності оплати праці	244
Осадча В. В. Розвиток ф'ючерсних контрактів в Україні.....	246
Пальчик Ю. М. Дослідження економічної природи банківських ризиків	249
Панасенко О. О. Організація аналізу трудових ресурсів підприємства.....	251
Панченко А. С. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства.....	254
Пастушко А. І., Плюшкіна А. Л. Проблеми та перспективи впровадження хедж-фондів в Україні	257
Перепелиця Г. М. Необхідність оцінювання аудиторського ризику при аудиті фінансової звітності	260
Печена Я. О. Розвиток методів мотивування персоналу в туризмі	262
Підрепний П. О. Особливості управління дебіторською заборгованістю підприємства	264
Плутенко К. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення припущення безперервності діяльності підприємства.....	267
Погосян Ю. Г. Інтернет-банкінг в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку	269

Подсёвалова А. В. Анализ динамики валового внутреннего продукта Украины	273
Поночовний Н. А. Создание адаптивных систем управления производством товаров на экспорт	276
Попова І. С. Аналіз галузевої структури економіки України.....	279
Popova M. Increase business profits by reducing production costs	281
Потапенко А. В. Аналіз і перспективи розвитку кредитної політики сучасного банку	284
Potapenko A. The development of specialized banks in Ukraine: problems and prospects	287
Прогожук Є. А. Правове регулювання векселя як платіжного та кредитного засобу в Україні	289
Protokowilo Ju., Sereda L. Besonderheiten des arbeitsmarktes deutschlands.....	291
Резнікова А. В. Аналіз та управління ризиком як умова ефективного функціонування підприємства	293
M. Repina. Business analysis role in strengthening and enhancing the economic potential of the enterprise	296
Рєпіна М. О. Особливості проведення аналізу фінансової стійкості підприємства	299
Repina Yu. The need for an audit of financial statements	301
Рєпіна Ю. О. Основні шляхи стабілізації фінансового стану промислового підприємства	304
Roy M. Rechtliche Grundlagen der Beschäftigung von Jugendlichen	306
Рубан В. В. Аналіз портфеля цінних паперів банків України	309
Rubel A. Factoring as Alternative Finance Source in Ukraine	311
Rudenok S., Sergienko A. Franchising in Deutschland	313
Сабєров М. О. Аналіз і перспективи розвитку ресторанного господарства	316
Савіськo Т. Е. Впровадження процесу реструктуризації банківської системи України	318
Салій Н. В. Використання таксономічного аналізу в системі управління ліквідністю банку	321
Самарченко Є. О. Перспективи використання в Україні зарубіжного досвіду управління процесом банківського кредитування	324

Seletska D. Formation and Effective Use of Enterprise Financial Resources.....	326
Селецька Д. М. Аналіз сучасного стану банківського кредитування в Україні.....	329
Серєда Л. А. Аналіз проблем споживчого кредитування в Україні в сучасних умовах.....	332
Сирая Д. А. Механизмы повышения конкурентоспособности предприятий в Украине	334
Соловійова Г. А. Методи мінімізації кредитних ризиків	337
Солонецький Д. О. Девальвація гривні в Україні: умови, чинники та варіанти подолання	339
Solokhina E. Principles and mechanisms of fiscal policy in Ukraine.....	342
Софєніна П. С. Основні напрями аналізу фінансових результатів діяльності підприємств і його удосконалення	344
Становихіна Є. П. Сертифікація готельних послуг	347
Стешкіна Н. В. Аналіз кредитоспроможності позичальника банку	349
Струкова М. О. Інформаційне забезпечення аналітичної роботи на підприємстві.....	351
Сирадоева А. О. Особливості формування акціонерного капіталу в Україні	354
Таранкова М. О. Переваги та недоліки побудови франчайзингових систем в Україні	357
Тарусина Е. С. Экспортный потенциал Украины.....	359
Тітаренко М. К. Удосконалення аналізу дохідності операцій банку	362
Томащук С. В. Удосконалення управління депозитними ресурсами банку	366
Труфанов І. О. Методи аналізу ймовірності настання банкрутства на підприємстві	368
Урум А. Д. Дослідження ринку фінансових послуг та удосконалення управління ризиками під час кредитування	371
Urum A. The ways of financial resources influence on enterprise development	373
Фень Л. А. Місце та роль золотовалютних резервів у системі валютного регулювання та контролю	376
Халілова С. А. Шляхи оптимізації рекреаційного навантаження на території України	378
Zjapka I. Das grady-system als eine moderne form der arbeitsbezahlung auf dem unternehmen	380

Чабанова Л. О. Адаптація зарубіжного досвіду рейтингової оцінки діяльності банків в Україні.....	383
Чарієва К. О. Теоретичні основи вдосконалення системи підготовки персоналу готельного підприємства.....	385
Чумак О. О. Особливості сучасного управління персоналом у туризмі.....	388
Шамлі К. О. Проблема зовнішньої заборгованості України та шляхи її вирішення.....	390
Шахова К. М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств.....	392
Шевченко Ю. І. Етапи управління кредитним портфелем комерційного банку.....	395
Шевченко І. О., Харковська В. В. Теоретичні засади аудиту як форми фінансового контролю.....	397
Shtyrikova M. The issues of agro-insurance in Ukraine.....	404
Шустова Ю. С. Сутність поняття фінансової безпеки страхової компанії.....	407
Shchebuniayev M. The tax system of Denmark.....	411
Щукін В. О. Значення інтеграційних процесів у розвитку міжнародного туризму.....	413
Юшкевич Р. А. Етапи аналізу товарообігу.....	415
Yaniyeva D. Justification of the practical application of the theory of employees' motivation.....	418

ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

УДК 330.123.3 : 336.722.32

Авдейчик С. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто основи функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні, завдання, функції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також джерела формування його фінансових ресурсів і порядок відшкодування вкладів у разі ліквідації банку.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, депозит, вклад, система гарантування вкладів, страхування, банківський сектор.

Аннотация. Рассмотрены основы функционирования системы гарантирования вкладов физических лиц в Украине, задания, функции Фонда гарантирования вкладов физических лиц, а также источники формирования его финансовых ресурсов и порядок возмещения вкладов в случае ликвидации банка.

Ключевые слова: Фонд гарантирования вкладов физических лиц, депозит, вклад, система гарантирования вкладов, страхование, банковский сектор.

Annotation. The article deals with the functioning of the system of guaranteeing deposits of individuals in Ukraine, objectives, functions Deposit Guarantee Fund of individuals, as well as its sources of financial resources and procedures for reimbursement of deposits in the event of liquidation of the bank.

Keywords: Fund Deposit Guarantee, deposit, , deposit insurance system, insurance, banking sector.

Послугами банків сьогодні користується кожен мешканець України. Найбільш поширеними банківськими продуктами є депозитні програми, які дають можливість клієнтам отримувати доходи від своїх заощаджень. Оскільки фінансові установи оперують коштами населення, а діяльність із розміщення ресурсів носить ризиковий характер, то банки повинні мати можливість ефективно захистити залучені кошти у разі виникнення певних ризиків.

Дослідженню діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – ФГВФО) приділили увагу безліч українських науковців, серед яких: С. Бевзук [1], В. Глушенко [2], І. Штомпель [3], І. Скоромович [4] та ін. Зокрема, було проаналізовано наявні загрози та виклики в системі гарантування вкладів в Україні, напрями удосконалення діяльності ФГВФО в умовах фінансової кризи, зарубіжний досвід страхування депозитів із його проекцією на реальність України.

Метою статті є дослідження змісту функцій і повноважень ФГВФО, його основних завдань та обґрунтування пропозицій з подальшого покращення механізму функціонування системи гарантування вкладів населення.

Як і в більшості країн світу, в Україні банки займають ключове місце серед фінансових установ, які беруть участь у наданні платіжно-розрахункових послуг і здійснюють фінансування потреб реального сектора економіки. Банківська діяльність традиційно пов'язана з високими ризиками, що зумовлює високу ймовірність банкрутства одного або декількох банків, що загрожує системною банківською кризою. Тому ключовим завданням уряду є створення такої захисної системи, яка б стала доповненням до системи банківського регулювання та нагляду, а також забезпечила б захист депозитів населення. Відповідно до Указу Президента України спільною постановою Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 21 січня 1999 року № 70 було затверджено «Положення про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», яке поклало початок в організації роботи ФГВФО в Україні. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб було створено з метою захисту інтересів вкладників банку та підвищення рівня довіри до банківської системи загалом.

Відповідно до чинного законодавства ФГВФО є економічно самостійною установою, а його метою не є отримання прибутку. ФГВФО має забезпечувати функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб і виводити неплатоспроможні банки з ринку, ліквідувати їх у випадках, встановлених Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [5]. Основні завдання, які покладено на ФГВФО, подано на рис. 1.

Для виконання визначених завдань ФГВФО виконує цілу низку функцій, основні з яких подано на рис. 2. Лише виконання всіх функцій одночасно дозволяє забезпечити функціонування ФГВФО на високому рівні та підвищити довіру до фінансових установ зі сторони населення.

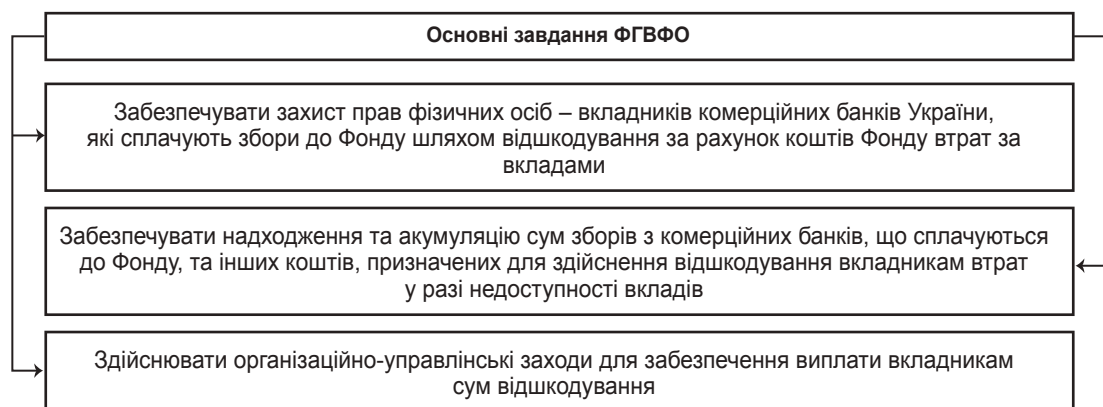

Рис. 1. Основні завдання Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

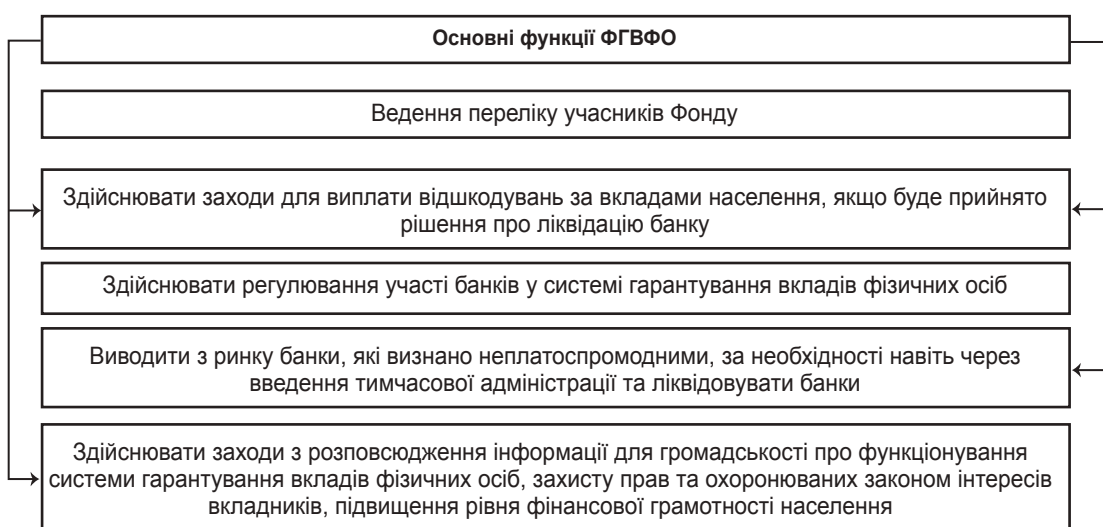

Рис. 2. Функції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Зрозуміло, що для відшкодування за зобов'язаннями ФГВФО необхідні кошти, за рахунок яких можна було б виплатити суми постраждалим вкладникам у разі визнання банку банкрутом.

Систему гарантування вкладів фізичних осіб в Україні створено на умовах попереднього фінансування, що дозволяє прискорити процес виплати відшкодувань постраждалим вкладникам. Основні джерела, за рахунок яких відбувається формування фінансових ресурсів ФГВФО, подано на рис. 3 [5].

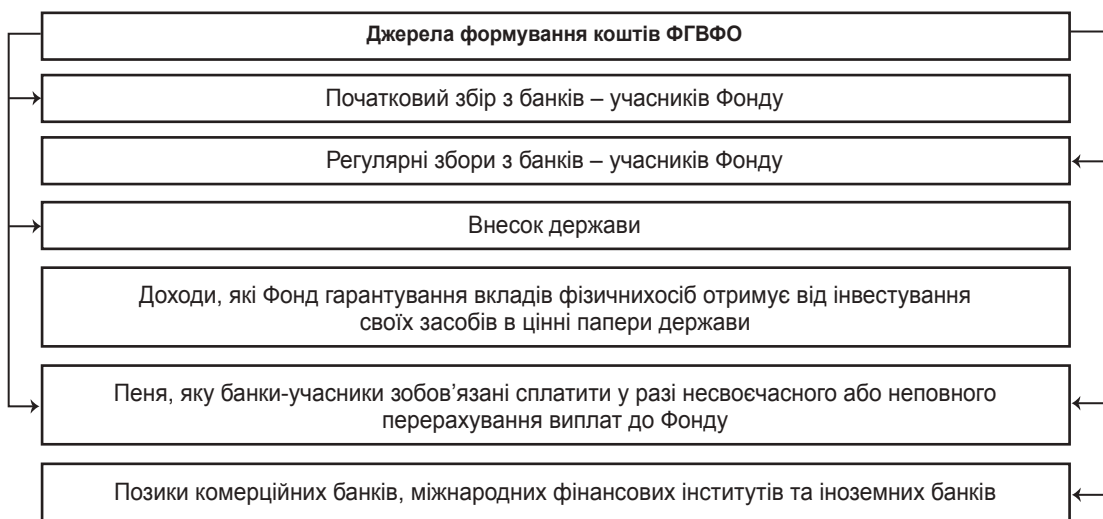

Рис. 3. Основні джерела формування фінансових ресурсів ФГВФО

Якщо клієнт розміщує одразу декілька депозитів в один банк, то гарантованою є сума вкладів разом із нарахованими відсотками, але вона не має перевищувати граничний розмір відшкодування – 200 000 грн, станом на день, коли було розпочато процедуру ліквідації банку, але не більше суми граничного розміру відшкодування коштів за вкладами, який було встановлено на цей день.

Фізична особа набуває право одержати від ФГВФО гарантовану суму відшкодування, яка не перевищує 200 000 грн лише тоді, коли прийнято рішення про ліквідацію банку.

Перелік коштів, які ФГВФО не відшкодовує, зображено на рис. 4.

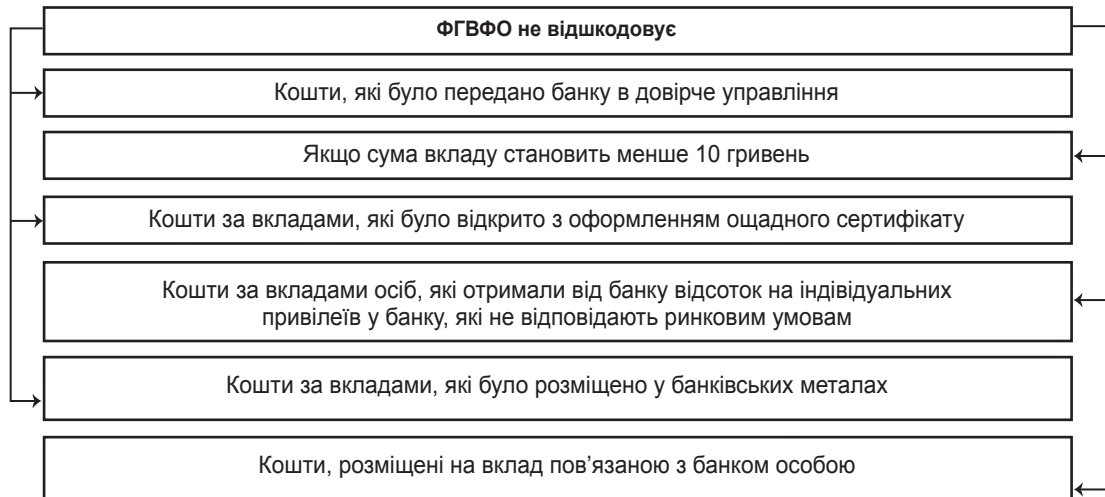

Рис. 4. Перелік коштів, які не відшкодовуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб

З усього вищесказаного можна зробити висновок, що ФГВФО не залишається сам-на-сам зі своїми проблемами. Уряд та Національний банк України продовжують капіталізувати його на мільярди гривень, даючи змогу Фонду виконувати свою основну функцію – здійснювати виплати гарантованої суми вкладникам банків, які було ліквідовано. ФГВФО сьогодні переживає не найкращі свої часи, його становище є критичним, але, не дивлячись на це, можна з упевненістю сказати, що кошти ФГВФО продовжують регулярно поповнюватися за рахунок регулярних зборів із учасників Фонду, а також інших джерел, передбачених законодавством. Для підвищення ефективності діяльності ФГВФО необхідно провести диференціацію регулярного збору з банків-учасників і вдосконалити механізм виплати відшкодування клієнтам ліквідованих банків.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Вовк В. Я.

Література: 1. Безвух С. В. Політика захисту вкладників в країнах Євросоюзу та Україні в період фінансової кризи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. Т. 1. С. 151–153. 2. Глущенко В. В. Система страхування банківських вкладів в Україні – виклики сьогодення. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Fkd/2009_1/R1/01.pdf. 3. Штомпель І. В. Система страхування банківських вкладів в Україні. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Fkd/2009_1/R1/02.pdf. 4. Скомарович І. Г. Місце Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у забезпеченні стабільності грошово-кредитної системи України. *Вісник ПолтНТУ. Економіка і регіон*. 2009. № 1 (20). С. 165–167. 5. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 50 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 519.866.658

Авраменко Т. І.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості автоматизації аналізу фінансово-господарської діяльності на промислових підприємствах. Проаналізовано наявне програмне забезпечення та визначено позитивні та негативні сторони комп'ютеризації аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: аналіз, програмне забезпечення, підприємство, фінансово-господарська діяльність.

Аннотация. Рассмотрены особенности автоматизации анализа финансово-хозяйственной деятельности на промышленных предприятиях. Проанализировано существующее программное обеспечение, и определены положительные и отрицательные стороны компьютеризации анализа финансово-хозяйственной деятельности предприятия.

Ключевые слова: анализ, программное обеспечение, предприятие, финансово-хозяйственная деятельность.

Annotation. The features automate the analysis of financial and economic activity in the industry. Existing software and identified positive and negative aspects of computerization analysis of financial and business enterprises.

Keywords: analysis, software, enterprise, financial and economic activity.

Діяльність кожного суб'єкта господарської діяльності спрямована на отримання певних результатів, зокрема отримання максимально можливого прибутку. Для досягнення цієї мети важливо знайти ефективні способи та методи управління. Економічний аналіз є найбільш дієвим методом для прийняття управлінських рішень. Він проводиться у випадку, коли є потреба розв'язання найбільш складних завдань, таких як прогнозування основних показників або діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства. Для забезпечення потреб промислових підприємств у сучасних ринкових умовах і вирішення найскладніших задач виникає потреба запровадження автоматизації аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Питання особливостей автоматизації аналізу у своїх працях розглядали такі автори, як: В. П. Завгородній, І. Т. Райковська, В. Д. Шквір, О. В. Олійник та ін.

Метою дослідження є визначення особливостей застосування сучасних технологій автоматизації процесу економічного аналізу, для забезпечення інформаційних потреб різних груп користувачів.

Проведення економічного аналізу в умовах використання інформаційних технологій є наслідком загального швидкого розвитку науки, що пов'язано з удосконаленням комп'ютерної техніки та засобів комунікацій, розробкою нових підходів до здійснення аналізу.

Застосування сучасних комп'ютерних технологій для автоматизації аналітичних процедур передбачає:

- підвищення достовірності та надійності отриманих результатів фінансового аналізу;
- створення можливостей для проведення комплексних досліджень, пов'язане з швидкою обробкою великих масивів вхідної аналітичної інформації.

Незважаючи на певні здобутки, дослідники підкреслюють недостатньо високий рівень автоматизації аналітичної роботи на підприємствах з огляду на вимоги ефективного управління в умовах ринкової економіки.

Причинами слабого використання аналізу фінансово-господарської діяльності на підприємствах є: недостатня фахова підготовка керівників підприємств, які не вміють і не знають тих переваг, що несе в собі будь-яка аналітика, якщо вона своєчасно зроблена; які можливості можуть бути відкриті для підприємства, якщо своєчасно виявити недоліки функціонування підприємства та які можна отримати рекомендації з прийняття відповідних управлінських рішень [1, с. 6].

Розглянемо основні програмні продукти, за допомогою яких проводиться автоматизація аналізу [2]:

1. Комплексні програми автоматизації управління підприємством. Розробники програмних продуктів, зокрема, корпорації «Парус», «Галактика» та ін. пропонують на ринку комплексні програми автоматизації управ-

ління підприємством, де вирішуються завдання автоматизації, як економічного аналізу, так і бухгалтерського обліку, маркетингу, логістики, аудиту тощо. Тобто в рамках комп'ютерних програм можливо вирішення складних, багаторівневих завдань фінансового управління, зокрема експрес-аналізу господарської діяльності та фінансового стану підприємства.

2. Окремі програми автоматизації економічного аналізу. Перелік програмних продуктів, які забезпечують автоматизацію лише економічного аналізу, з кожним роком зростає та розширює свої можливості, що зумовлено потребами підприємств у професійній оцінці господарської діяльності для вибору оптимальних методів управління у динамічних умовах ринкового середовища. Програмні продукти, представлені на ринку, надають можливість комплексного проведення як ретроспективного, так і прогнозного економічного аналізу. Результати зазначених вище видів економічного аналізу доповнюють один одного. Наприклад: програмні продукти фірми ІНЕК, консалтингової компанії Expert Systems, компанії «Інтелект-Сервіс».

3. Розрахункові таблиці, розроблені в Microsoft Excel, який надає можливість застосувати будь-яку методику проведення економічного аналізу і реалізувати власну методику проведення аналізу на основі розробленої системи показників. Це є дуже вигідним для малих підприємств, оскільки відповідає вимогам, що висуваються до Microsoft Excel.

4. Комплекс комп'ютерних програм для проведення економічного аналізу під час здійснення контрольної діяльності. Вони орієнтовані на аналіз фінансового стану підприємства, вироблення стратегічних і тактичних рішень управління підприємством, забезпечують проведення безпосередньо фінансового аналізу за різними методиками та розраховують велику кількість економічних показників, дозволяють складати й аналізувати бізнес-плани. Наприклад: НІКОС-СОФТ: Корпоративна інформаційна система NS2000.

Кожний з вище зазначених програмних засобів має свої особливості та функціональні можливості, але в цілому вони застосовуються для вирішення завдань планування, прогнозування й економічного аналізу з метою вироблення і підвищення обґрунтованості схвалюваних управлінських рішень. Програмне забезпечення обирається відповідно до діяльності та масштабів підприємства, а також витрат на придбання програмного забезпечення, і наскільки вони будуть обґрунтовані [3, с. 62].

Дослідження практики застосування комп'ютерних технологій для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства виявило недостатньо високий рівень автоматизації аналітичної роботи, а також підтвердило, що аналітиками не використовуються наявні можливості програмних продуктів. На 78,18 % підприємств взагалі не застосовують аналітичних програм, на 9,09 % використовується табличний редактор Microsoft Excel, на 12,73 % – інші аналітичні програми [4, с. 39]. На основі цього дослідження можна виділити основні проблеми автоматизації економічного аналізу на підприємствах [5, с. 138]:

- низький рівень кваліфікації спеціалістів у галузі комп'ютерних технологій;
- небажання адміністрації підприємств йти шляхом інтенсивного розвитку та застосовувати новітні технології;
- значні витрати на придбання програмного забезпечення;
- недостатня комп'ютеризація діяльності підприємств.

Отже, автором запропоновано такі шляхи вирішення проблем автоматизації економічного аналізу:

- заохочувати керівників підприємств здійснювати підвищення кваліфікаційного рівня спеціалістів у галузі комп'ютерних технологій;
- мотивувати персонал до розвитку новітніх аналітичних технологій, які б повністю відповідали особливостям діяльності суб'єктів господарювання;
- проводити на регіональному рівні виставки, ярмарки програмного аналітичного забезпечення.

Результатами дослідження є те, що автоматизація економічного аналізу дасть змогу підвищити ефективність управління, оскільки буде налагоджений зв'язок між головним центром управління і підрозділами підприємства. Для цього потрібні програмісти, які займаються безпосередньо супроводом програмного засобу, придбаного організацією. За умов ринкової економіки, коли на перший план виходять економічні методи управління, аналіз фінансово-господарської діяльності набуває досить важливого значення, він має не лише виявити помилки, а й розкривати можливості подальшого розвитку підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Завгородній В. П. Організація обліку, аналізу й аудиту в умовах використання персональних ЕОМ. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. № 1. С. 6–10. 2. Райковська І. Т. Модульна структура системи комп'ютеризації економічного аналізу: функціональний склад. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю*

і аналізу. 2009. Вип. 1 (13). С. 1–22. **3.** Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб./[В. Д. Шквір, А. Г. Завгородній, О. С. Височан]. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2013. 268 с. **4.** Захарченко В. І. Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово територіальних систем. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 6. С. 3–11.

BANKING SYSTEM OF THE UNITED STATES

UDC 336.71(73)

A. Agadganyan

The 3-rd year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. The work deals with the banking system of the USA. The history, development and current situation are analyzed. The advantages and disadvantages of American fiscal policy in terms of its flexibility and efficiency are examined. The main differences between American and Ukrainian banking system are defined.

Keywords: banking system, monetary policy, government regulation, Federal Reserve, central bank, credit union.

Анотація. Розглянуто банківську систему Сполучених Штатів Америки. Проаналізовано історію, розвиток і поточну ситуацію. Визначено переваги та недоліки американської фінансової політики з точки зору її гнучкості й ефективності. Окреслено основні відмінності між американською та українською банківськими системами.

Ключові слова: банківська система, грошово-кредитна політика, державне регулювання, Федеральна Резервна система, Центральний банк, кредитна спілка.

Аннотация. Рассмотрена банковская система Соединенных Штатов Америки. Проанализированы история, развитие и текущая ситуация. Определены преимущества и недостатки американской фискальной политики с точки зрения ее гибкости и эффективности. Обозначены основные различия между американской и украинской банковскими системами.

Ключевые слова: банковская система, денежно-кредитная политика, государственное регулирование, Федеральная Резервная система, Центральный банк, кредитный союз.

Banks are an integral part of the modern money economy, their activities are closely linked to the needs of production. They are at the center of economic life, serving the interests of producers, linking the cash flow with industry and trade, agriculture and population. Worldwide, banks have considerable power and influence, they manage huge cash capital flows to them from enterprises and companies, from traders and farmers from the state and individuals. In fact, the banking system is the heart of any national economy.

Banks in the USA have two important economic functions. First, they operate a payments system, and a modern economy cannot function well without an efficient payments system. We make most of our payments by writing checks, swiping credit cards issued by banks or tied to them, and by paying bills via online banking. Most of the money stock of the country is in fact bank money; the rest of the currency is “legal tender” issued by the government, namely Federal Reserve Notes and coins. We have confidence in bank money because we can exchange it at the bank or an ATM for legal tender. Banks are obligated to hold reserves of legal tender to make these exchanges when we request them.

When George Washington became the first president under the Constitution in 1789, these were the only three banks in the United States. They were local institutions, not part of a banking system in which banks routinely receive and pay out one another's liabilities. Without a central bank to provide oversight of banking and finance, the expanding banking system from 1830 till 1850 suffered from some major problems, even as it supplied the country with ample loans to finance economic growth. One problem was financial instability.

Another problem was a chaotic currency. In those days, the government provided only coins. Paper money – bank notes – was issued by just about every individual bank. By 1860 there were 1,500–1,600 such banks, most of which issued several denominations of notes. Hence, throughout the United States there circulated about eight to nine thousand different-looking pieces of paper, each with the name of a bank on it and a number of dollars which the named bank promised to pay in coin if the note were presented to it.

During the half century from 1863 to 1913, the country continued to be without a central bank. It had a uniform national currency and a better banking system than the one before 1863, but it was still prone to financial instability.

In 1913, after three-quarters of a century without a central bank and a period punctuated by a number of banking crises, Congress created a new central bank, the Federal Reserve System (the Fed). The Fed was organized in 1914, and by the end of the year the twelve regional Reserve Banks, coordinated by the Federal Reserve Board in Washington, DC, were open for business. The new system was a decentralized central bank in keeping with the long American tradition of not wishing to have concentrated financial power in either Wall Street or Washington, DC [1].

The Federal Reserve is an independent organization. It can not be canceled at the whim of the president, Congress also can not change its role and functions only as a special legislative act. Long terms of office of members of the Council are designed to protect and insulate them from political pressure.

Another important part of the American banking system – twelve Federal Reserve banks, which are: central banks, banks and banks bankers.

Currently in the USA there are different types of banking institutions.

Commercial banks. They are the most numerous commercial banks and have leading place in financial markets USA. It is, in principle, the deposit banks, sources of resources which are mainly deposits (demand and term). Commercial banks engaged in short-term trade finance, payment transactions, including transactions with checks and credit cards, trust services (property management). Also allowed to perform transactions in securities, but by clients and on their behalf, reflecting a tendency to blur the boundaries of certain types of financial institutions. There is also a tendency to increase long-term loans.

Investment banks. The activities of these banks in the United States extends to three areas: (a) trading securities treated as v. seh types of brokers and dealers; (b) emission function as underwriters for people looking for sources of capital; (c) advice on mergers, acquisitions, profitable capital investments, etc. d.

Savings institutions. Savings and loan associations are authorized to exercise their activity or at the federal level or the state level. In the first case they are organized on a cooperative basis, in the second – and the possible joint-stock form. Most of the liabilities are savings and fixed-term deposits. Active operations are limited to the provision of mortgage loans.

Credit unions (company) may be established at both the federal level and state level. a. In the 80s of XX century. there was a boom in the establishment of credit unions, which have expanded their operations in many areas (for example, transactions with checks, credit cards, consumer loans and mortgages), they make a serious competition to commercial banks [5].

Some progress towards universal financial system began in the late 80s of the XX century. In particular, in January 1989 gave the Federal Reserve banks to provide guarantees for the issue of securities of subsidiaries of bank holding companies. A number of US financial institutions periodically tries to circumvent the restrictions imposed by banks. a. Thus, in the 70s of the XX century. Service (bank), also name “no banks system”. Unlike commercial banks, they have the right to perform only one of two (core banking operations – or to accept deposits or grant loans. The creation of such organizations was intended to go from the hard burns the Fed and other regulatory agencies [2].

In the early years of banking in the United States had no centralized control or state control. Banks were established under the laws of individual states, the extremely “liberal” conditions – under a deposit administration State Securities federal or regional government in the amount of projected emissions. The number of small banks grew rapidly, and with them grew chaotic and credit system, raising the inevitable abuse, more frequent bankruptcy, and it’s growing in contradiction with capitalist relations progress.

The first attempts to streamline the scope of monetary activities in the American state was made over 200 years ago, when in 1791 Congress established the First Bank of the United States with the right to issue banknotes [3].

This law was adopted in 1913 and on the basis of it the Federal Reserve System was created. A reorganization of the largest monetary industry in the United States. Began. However, the new law was not the result of a unanimous approval in the Congress. Gradually, the actual degree of autonomy and the right of most of reserve centers decreased significantly, the mountain has an obvious tendency towards centralization. Currently, the most important and largest of the Reserve Banks are Federal Reserve Bank of New York [4].

Overall Act in 1913 marked the beginning of a new important stage in the whole American economy - creating the regulation system mechanism of the US economy. It is no accident the time this law coincided with the introduction of regular income tax at the federal level, which laid the foundation of another important form of economic regulation – fiscal.

Another important difference from the Federal Reserve central banks of other developed countries is that the organization without being a public institution belongs to the so-called “independent” agencies, which are purely American phenomenon [5].

Comptroller of the Currency is the person appointed by the US President and is responsible for regulating the activities of national banks and controls it through audits.

The basic functions of FRB are in storage management and backup tool (currency, gold), the implementation of clearing operations on the balance of payments depository institutions and deposits of the State Treasury of the United States, production of banknotes federal, monitor the creation of deposits and lending to depository institutions. Fed monitor and inspect activities of banks – members of the Fed’s bank holding companies, branches and representative offices of foreign banks in the United States. They provide loans to commercial banks as lenders of last resort. Finally, the Fed provided a range of financial services, including the issuance and acceptance of cash, transfers of funds, etc.

The most important of the Fed it is necessary to mention three: the Board of Governors, Federal Committee of the Open Market and the Federal Advisory Council.

The US banking system is relatively young. The nature of its formation was reflected in common features of American capitalism: a huge area without internal economic barriers, lack of influence of feudalism, the rule of the Protestant ethic and other insignia of “American way.” The whole period of monetary institutions in the US is the history of anarchist struggle with attempts to secure order and credit business, to minimize the risks of the parties.

US banking system operates in the narrow framework of various kinds of instructions and administrative constraints. Eventually instructions adopted at the federal level, gained a growing importance, while the role of instructions received and installed at the state level, declined. Among the major federal agencies that regulate banking activities include Service Comptroller of the Currency, the Federal Reserve and the Federal Deposit Insurance Corporation.

Supervisor – senior teacher Lunina O. M.

Literature: 1. Federal reserve system. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/reserve/>. 2. Banking system. URL: <http://usa-referat.com/>. 3. Currency and Federal reserve system. URL: <http://www.academia.edu/>. 4. History of the USA. URL: http://pidruchniki.com/12461220/bankivska_sprava/bankivski_sistemi_rozvinenih_krayin_svit. 5. Credit system and other bank. URL: <http://buklib.net/books/32476/>.

АНАЛИЗ ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УКРАИНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ

УДК 005.52:005.591.6(477)

Агеичева М. А.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проанализирована степень внедрения инновационных технологий на украинских предприятиях. Выявлены основные проблемы осуществления инновационной деятельности, и рассмотрены стратегии и пути улучшения состояния предприятий относительно критерия их инновационности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, финансирование, инновационные продукты, интеграция, инновационная сфера, инновационные предприятия.

Анотація. Проаналізовано ступінь впровадження інноваційних технологій на українських підприємствах. Виявлено основні проблеми здійснення інноваційної діяльності та розглянуто стратегії і шляхи покращення стану підприємств щодо критерію їх інноваційності.

Ключові слова: інноваційна діяльність, фінансування, інноваційні продукти, інтеграція, інноваційна сфера, інноваційні підприємства.

Annotation. This article analyzes the degree of implementation of innovative technologies in Ukrainian enterprises. The main problems of implementation of innovative activities and the strategies and ways of improving the situation of enterprises relative to the criterion of innovativeness.

Keywords: innovation work, financing, innovative products, integration, innovation sphere, innovative enterprises.

Актуальность исследования инновационной деятельности заключается в том, что все существующее стареет. А для того чтобы производитель мог быть конкурентоспособным на международном рынке товаров и услуг, необходимо систематически заменять все то, что изнашивается, устарело, стало тормозом на пути к прогрессу, а также учитывать ошибки, неудачи и просчеты. Украина не стала исключением и нуждается в полном переоснащении своих производственных мощностей.

Вопросами инновационной деятельности Украины занимались такие ученые, как: Плишка Т. П., Корецкая Л. К. [4], Андреюк Н. В. [5], Шастун С. В. и др.

Основной целью данной работы является исследование тенденций и особенностей внедрения инновационных технологий на предприятия Украины и выявление путей решения проблем.

Инновационная деятельность – это деятельность, направленная на поиск и реализацию инноваций в целях расширения ассортимента и повышения качества продукции, совершенствования технологии и организации производства. Инновационная деятельность включает в себя выявление проблем предприятия, осуществление инновационного процесса и организацию инновационной деятельности.

Известно, что проблемы Украины в сфере внедрения инновационных технологий являются достаточно существенными, так как, несмотря на свой потенциал, многие предприятия государства, а именно 57,5 %, остаются на уровне 3 технологического уклада. Для сравнения в США вообще не используются технологии данного технологического уклада, а 58 % предприятий работают на уровне 5 технологического уклада, а 18 % – на уровне 6. Среди основных проблем, которые сдерживают масштабы и интенсивность инновационной деятельности в Украине, можно назвать такие [2]:

- снижение деловой активности и сокращение уровня экономики государства;
- высокий уровень коррумпированности органов государственной власти;
- нестабильность и несовершенство нормативно-правового обеспечения регулирования инновационной деятельности;
- декларативный характер государственной поддержки инновационно-активных предприятий;
- кардинальное снижение курса национальной валюты, а следовательно, и существенное удорожание стоимости привлечения научно-технических ресурсов из-за рубежа;
- значительная стоимость финансовых ресурсов;
- ограниченность собственных средств субъектов хозяйствования, как потенциальных новаторов, так и потребителей инновационной продукции.

Отсутствие государственной поддержки предприятий в сфере внедрения инновационных технологий также препятствует росту конкурентоспособности украинских товаров на международной арене. Более того, рост издержек на единицу продукции также непосредственно связан с использованием устаревшего оборудования украинскими предприятиями. Для повышения эффективности производства необходимо срочное внедрение новых технологий. Как доказательство отсутствия государственной поддержки национальных производителей рассмотрим структуру основных источников финансирования предприятий Украины (рис. 1) [3].

Таким образом, на диаграмме видно, что предприятия занимаются самофинансированием, что значительно тормозит развитие инновационной деятельности Украины.

Несмотря на все негативные аспекты, государство вносит свой вклад во внедрение новых технологий на украинских предприятиях в связи с тем, что развитие и рост показателей экономики какой-либо страны не обходится без разработки стратегии развития, которая предполагает рассмотрение основных направлений развития государства на пять или более лет.

«Стратегия инновационного развития Украины на 2010–2020 годы в условиях глобализационных вызовов» – документ, разработанный в соответствии с решением Верховной Рады от 17.03.2009 № 965-6. Проект данной стра-

тегии является профессиональным, качественным документом, который может быть использован как базовый материал для обсуждения и разработки окончательного варианта стратегии инновационного развития Украины.

Рис. 1. Структура источников финансирования инновационной деятельности в Украине в 2015 году

Итак, рассмотрим направления инновационной деятельности Украины с позиции стратегии. Главной целью стратегии национального инновационного развития является экономический рост. Поскольку факторами экономического роста в современных условиях являются информационные технологии и компьютерные сети, а также интеллектуальный труд, то создание условий для становления соответствующих процессов должно быть первой стратегической целью.

Что касается внедрения инноваций на промышленных предприятиях, то до 2013 года, по сравнению с 2010 годом, наблюдался рост с 11,5 % до 13,6 %, а вот уже в 2015 году данный показатель составил 12,1 % [1]. При этом в 2000 году показатель был на уровне 14,8 %. А уровень внедрения инновационных технологий в европейских странах составляет от 25 % до 85 %. То есть внедрение инноваций на наших предприятиях отстает от уровня развитых стран.

Второй целью стратегии национального инновационного развития является создание инновационной инфраструктуры, выполняющей материально-техническую, ресурсную и общесистемную функции. Основным критерием функционирования данной инфраструктуры является повышение конкурентоспособности продукции и конкурентоспособности страны в целом.

Третьей целью является интенсификация экономического роста, увеличение объемов инвестиций в реальный сектор экономики, научные исследования и разработку новых технологий. По данным Государственного комитета статистики, с 2010 года удельный вес организаций, занимающихся инновационной деятельностью, вырос с 13,8 % до 17,4 % в 2012 году. Но с 2013 года снова наблюдается спад, а именно до 16,1 % в 2015 году, когда в 2000 году данный показатель был на уровне 18 % [1]. Данная тенденция связана с оттоком умов за границу, так как Украина не предоставляет возможностей развития молодым и перспективным ученым.

Четвертой стратегической целью является обеспечение качественного образования и создание условий для развития национальной науки.

Стратегия инновационного развития Украины – 2020 была разработана еще в 2010 году. С того времени Украина изменилась территориально. Более того, на Востоке Украины разгорелась война, которая еще более усугубила положение государства. Также нестабильность национальной валюты сыграла злую шутку с развитием инновационной деятельности Украины.

Таким образом, для того чтобы украинские товары и услуги могли конкурировать на международной арене, необходимо внедрение новых технологий в производство. Вектором украинской инновационной политики является финансирование научных разработок, развитие миграционной политики для снижения «утечки мозгов» за границу, а также привлечение государственного финансирования технологий.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапруг Г. Г.

Литература: 1. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 2. Украина – 2015: национальная стратегия развития. URL: <http://dipcorpus.at.ua/news/2008-01-15-257>. 3. Заяц А. П. Новые подходы к формированию инвестиционной и инновационной политики в Украине. URL: <http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ru&get=141&id=1092>. 4. Корецкая Л. К., Губернаторов А. М. Исследование процесса управления инновационным развитием в экономике: монография. М.: Ruscience, 2016. 272 с. 5. Андреюк Н. В. Инновационный

аспект конкурентоспособности Украины. Вестник Киевского национального университета имени Тараса Шевченка. Серия: Экономика. 2014. Вып. 5 (158). С. 36–39.

THE INFLATION INFLUENCE COMPARISON IN UKRAINE AND IN THE USA

UDC 336.748.12(477+73)

A. Andrushchenko

The 2-d year student
faculty of management and marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. In connection with the crises in the world economy and economy of Ukraine as well, the problem of inflation has high influence at different economic levels and recently it acquired even greater relevance.

Keywords: crises, economy, inflation, influence, relevance.

Анотація. У зв'язку з кризовими явищами у світовій економіці й економіці України проблема інфляції має значний вплив на різних економічних рівнях і за останній час здобула ще більшу актуальність.

Ключові слова: кризові явища, економіка, інфляція, вплив, актуальність.

Аннотация. В связи с кризисными явлениями в мировой экономике и экономике Украины проблема инфляции имеет большое влияние на различных экономических уровнях и в последнее время приобрела еще большую актуальность.

Ключевые слова: кризисные явления, экономика, инфляция, влияние, актуальность.

The aim of the work is to examine and classify various aspects of inflation in two countries: Ukraine and the USA. Our task is to reveal the inflation's significant features and activities using various economic indicators.

Most experts agree that the existence of macroeconomic instability in the country contributes to the emergence of inflation, which has a serious impact on all aspects of society in production and in the sphere of circulation.

Inflation prices for various goods and services are rising unequally. This creates different rates of profit in various sectors of the economy, contributing to the flowering of some industries and the decline of others. As a result, the one-sided and ineffective economy is developing.

As it is stated in many works of foreign scientists, one of characteristics of inflation is the flow of capital from the sphere of production to the sphere of circulation, where the release of investment is much faster due to speculative trading. The growth in the prices of essential commodities encourages speculators to buy and store inventory with a view to their subsequent resale at inflated prices. That's why, inflation is usually accompanied by "goods famine".

As with high rates of inflation the real volume of effective demand reduces for consumer goods, the implementation of consumer goods is difficult and it makes the growth of their production very slowly.

According to the studies made by famous economists, inflation can be presented in different types. The most common classification is the following:

inflation can be:

- moderate (reeping) – growth of prices up to 10 % per year;
- galloping – the rise in prices in the range of 10–200 % per year;
- hyperinflation – the annual price increase of more than 200 %.

"Flight from money" is one of characteristics of hyperinflation. This is expressed in the fact that the population tends to spend depreciating money before they depreciate again.

Inflation, which exceeds the growth rate of 10% leads to a destabilization of the entire economy. And with the growth of inflation, its devastating impact on the economy manifests itself more and more. Especially in periods of hyperinflation, in which the rate of price growth and the depreciation of money are moving faster than their rate of emissions growth.

Based on main characteristics and indicators we've made an attempt to compare the state of inflation in this country and in the USA.

Ukraine inflation rate

Consumer prices in Ukraine increased 12.4 percent year-on-year in October, following 7.9 percent growth in the previous month and above market expectations of 10.4 percent. It was the highest inflation rate since March, led by cost of housing and utilities (+44.4 percent from +15.8 percent in September), as the government hiked utility tariffs at IMF request. Heating and hot water prices went up 80.8 percent; natural gas jumped 42 percent and electricity surged 60 percent. Also, the upward pressure came from: food (+4.9 percent from +4.2 percent); transport (+10 percent from +8.5 percent); restaurants and hotels (+11.1 percent from +10.4 percent) and alcoholic beverages and tobacco (+14.2 percent from +12.3 percent). On a monthly basis, prices jumped 2.8 percent, led by higher cost of housing and utilities (+7.5 percent); food (+1.8 percent) and clothing and footwear (+2.5 percent). Inflation Rate in Ukraine averaged 35.95 percent from 1995 until 2016, reaching an all time high of 530.30 percent in September of 1995 and a record low of -1.20 percent in June of 2012[1].

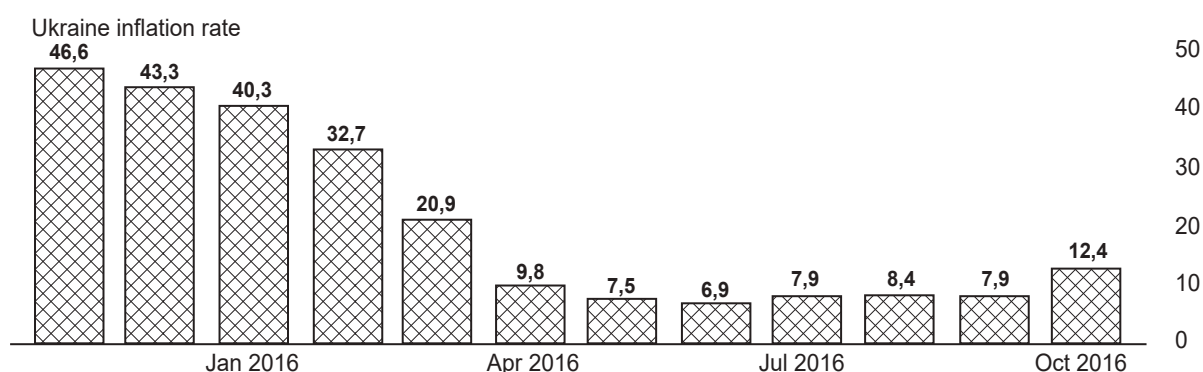

Fig. 1. United States inflation Rate

Consumer prices in the United States went up 1.6 percent year-on-year in October of 2016, up from a 1.5 percent rise in September and in line with market expectations. It is the highest inflation rate since October of 2014, boosted by rising shelter and energy cost while food prices declined for the second month. Inflation Rate in the United States averaged 3.29 percent from 1914 until 2016, reaching an all time high of 23.70 percent in June of 1920 and a record low of -15.80 percent in June of 1921 [2].

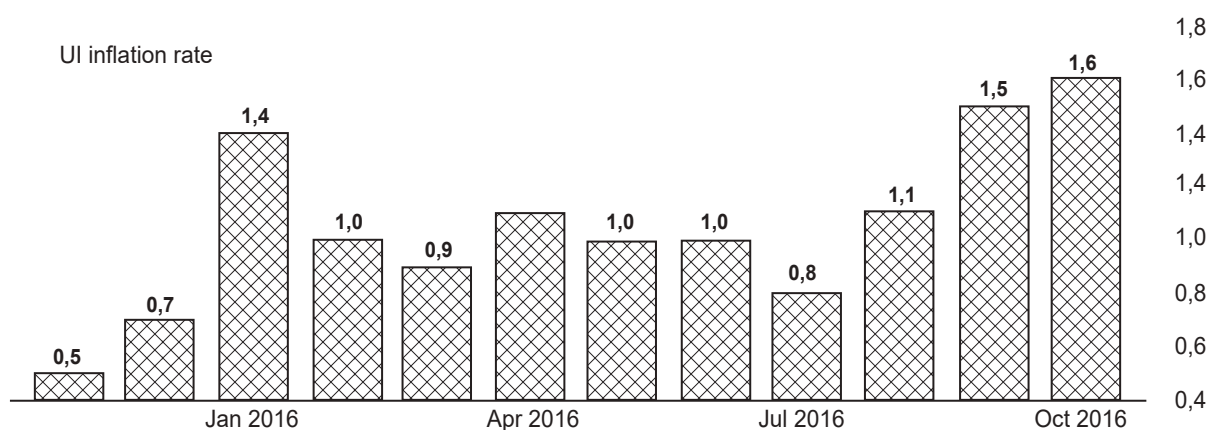

Fig. 2. Inflation Rate in the United States

These two schemes clearly show that there is a great difference between these countries. Having analyzed different factors we can conclude that in case of financial crisis the level of inflation is rather high in Ukraine. This is particularly true due to difficulties in the East of Ukraine. The main task that the government and economists put forward is to reduce the level of inflation till at least 2020.

Supervisor – Associate Professor Ponomaryova O. I.

Literature: 1. URL: <http://www.tradingeconomics.com/ukraine/inflation-cpi>. 2. URL: <http://www.tradingeconomics.com/united-states/inflation-cpi>.

ОГЛЯД МЕТОДІВ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇХ РОЗВИТОК

УДК 658.14/.17

Байрачна А. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто поняття фінансового стану підприємства, доведено необхідність його аналізу в сучасних умовах господарювання. Досліджено методи аналізу фінансового стану підприємства, переваги та недоліки кожного з них. Зроблено пропозицію щодо розвитку методів аналізу фінансового стану підприємства.

Ключові слова: метод, аналіз, фінансовий стан, підприємство, розвиток.

Аннотация. Рассмотрено понятие финансового состояния предприятия, доказана необходимость его анализа в современных условиях хозяйствования. Исследованы методы анализа финансового состояния предприятия, преимущества и недостатки каждого из них. Сделаны предложения по углублению методов анализа финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: метод, анализ, финансовое состояние, предприятие, развитие.

Annotation. The concept of financial condition of the company, analysis of its necessity in the current economic conditions. Methods of financial analysis company, advantages and disadvantages of each. Make proposals on deepening techniques of financial analysis company.

Keywords: method, analysis, financial condition, enterprise, development.

Головною метою діяльності господарюючого суб'єкта є отримання прибутку. В сучасних умовах економічної нестабільності багато підприємств працюють, отримуючи збитки. Для того щоб покращити своє становище і продовжити існування вони, постійно проводять аналіз свого фінансового стану. Оскільки цей вид аналізу надає можливість оцінити ефективність діяльності, виявити її проблемні аспекти, спрогнозувати перспективи існування господарюючого суб'єкта, кожному підприємству необхідно постійно проводити аналіз фінансового стану. Однією з причин кризового стану підприємства є прийняття неправильних рішень управлінським персоналом під час оцінки результатів аналізу фінансового стану, що і зумовлює необхідність подальших досліджень у цій сфері. Наумова Л. Ю. вважає, що від вибору методики оцінки й інтерпретації отриманих результатів залежатиме забезпечення діяльності підприємства в довгостроковій перспективі [1, с. 47].

Дослідженнями аналізу діяльності підприємств займалися такі вчені: Наумова Л. Ю. [1], Азарова А. О. [2], Рузакова О. В. [2], Петряева З. Ф. [3], Поддєрьогін А. М. [4], Захарова Н. Ю. [5], Черниш С. С. [6], Мартюшева Л. С., Коренева А. Б. Коваль Л. П., Рубан Л. О. та ін. Проте в умовах постійного розвитку сектора економіки не всі аспекти діяльності господарюючих суб'єктів було вивчено, тому необхідно покращувати методику аналізу фінансового стану підприємств.

Метою цього дослідження є визначення методів аналізу фінансового стану підприємства, їх характеристика та пошук напрямку їх розвитку.

Фінансовий стан підприємства, на думку Азарової А. О. та Рузакової О. В., – це здатність підприємства самостійно фінансувати свою діяльність. Він характеризує забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, доцільність й ефективність їх використання, відносини з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможність, ліквідність балансу та фінансову стійкість [2, с. 9].

В процесі здійснення аналізу фінансового стану підприємства базою інформації виступають такі джерела: дані бухгалтерії, фінансова та статистична звітність (річна, квартальна).

Для визначення певного методу аналізу необхідно розуміти його мету. Так, Петряєва З. Ф. вважає, що основною метою аналізу фінансового стану є отримання невеликої кількості ключових параметрів, що дають об'єктивну та точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, змін у структурі активів і пасивів, у розрахунках із дебіторами та кредиторами [3, с. 93]. На думку автора, головною практичною метою аналізу фінансового стану підприємства є пошук та реалізація способів підвищення ефективності діяльності шляхом винайдення нових напрямів подолання виявлених проблем.

На практиці під час оцінки фінансового стану підприємства застосовуються шість методів аналізу, їх перелік і характеристику наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика методів аналізу фінансового стану підприємства

№ з / п	Назва методу	Характеристика
1	Горизонтальний (часовий)	Оцінка динаміки змін через порівняння даних фінансової звітності за періодами
2	Вертикальний (структурний)	Оцінка структури змін за допомогою визначення питомої ваги кожної зі складових кінцевого показника
3	Коефіцієнтний	Розрахунок різних коефіцієнтів і визначення взаємозв'язків складових фінансової звітності
4	Трендовий	За рахунок нього здійснюється прогностичний аналіз, тобто розрахунок майбутніх значень через визначення основної тенденції змін показника з порівнянням його значень за різні періоди та відтворення цих змін на «лінії тренда»
5	Порівняльний (просторовий)	Порівняння показників аналізованого підприємства (або його підрозділу) з відповідними показниками підприємств-конкурентів, середніми показниками в галузі або загальноекономічними значеннями з метою оцінки рівня конкурентоспроможності його існування
6	Факторний	Дослідження впливу кожного з чинників на підсумковий результат діяльності, може здійснюватися двома способами, тобто: прямим (від загального до окремого) та зворотним (від окремого до загального)

Перші два методи, відображені в табл. 1, є базовими. Перевагою як горизонтального, так і вертикального методів аналізу фінансового стану підприємства є легкість і простота їх застосування, а спільним недоліком є те, що при застосуванні їх окремо один від одного неможливе достовірне прогнозування майбутньої діяльності.

При застосуванні коефіцієнтного аналізу позитивним фактором є достовірність отриманих результатів. Негативними факторами під час використання цього методу є трудомісткість процесу та проблеми, які виникають під час трактування результатів аналізу. Також існує чимало коефіцієнтів оцінки фінансової стійкості, які, хоча і відрізняються за виглядом, мають схожий зміст.

Крім того, істотною проблемою використання багатьох методів Захарова Н. Ю. вважає відсутність нормативних значень фінансових показників, що враховують галузеві особливості функціонування підприємств, статичність фінансового аналізу, низький рівень інформативності фінансової звітності [5, с. 132].

Перевагою застосування просторового методу є оцінка платоспроможності підприємства за допомогою своєчасного аналізу показників реальних конкурентів, а недоліком – можливість недостовірності даних, наданих конкурентами та розрахованих середніх показників.

Позитивним при застосуванні факторного аналізу є визначення причинно-наслідкового зв'язку компонентів, що аналізуються, що дає змогу не тільки виявити наявні проблеми, а й, ліквідувавши їх причину, знайти способи їх вирішення. Але цей вид аналізу є дуже трудомістким і доволі затратним.

Під час аналізу фінансового стану підприємства застосовуються економіко-математичні методи. Загальна класифікація цих методів може мати такий вигляд: класичні (кількісні та якісні), статистичні (факторний, дискримінантний), методи прийняття рішень (математичного програмування, теорія гри, теорія масового обслуговування), нейромережеві (генетичні алгоритми, методи економічної кібернетики).

Згідно з Федосєєвим В. В., Гармаш А. Н. та Орловою І. В., економіко-математичні методи класифікуються за типом наукової дисципліни. Так, до методів математичної статистики відносяться кореляційний, регресійний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз; до методів дослідження операцій в економіці: мережеві методи,

програмно-цільові методи, методи гілок і меж, теорія масового обслуговування, теорія ігор; методи експериментального вивчення економічних явищ поділяються на: методи машинної імітації, ділові ігри тощо [6].

Незважаючи на наявність досить великого переліку методів, моделей та прийомів аналізу, можливих для застосування під час проведення оцінки фінансового стану підприємства, необхідно розробити та дотримуватися єдиної методики. Черниш С. С. вважає, що це потрібно для отримання достовірних, співставних і повних даних, щоб зробити компетентний висновок для прийняття кваліфікованих управлінських рішень [7, с. 144]. Саме тому проблема організації єдиної методики проведення аналізу є дуже важливою.

Вітчизняні вчені досить широко використовують усі вищеперераховані методи, при цьому зарубіжні віддають перевагу коефіцієнтному та трендовому способам аналізу, який включає в себе як вертикальний, так і горизонтальний методи. Перевагою зарубіжної методики є конкретність у визначенні певного набору показників аналізу фінансового положення підприємства, простота їх застосування та інтерпретації результатів. При цьому аналіз за вітчизняними авторами призводить до неспівставності та неповноти отриманої інформації. Така ситуація вказує на необхідність перейняття зарубіжного досвіду.

Таким чином, аналіз фінансового стану є важливим аспектом прийняття управлінських рішень у процесі діяльності підприємства. Існує багато різних методів аналізу, але всі вони мають недоліки. В сучасних умовах господарювання можна застосовувати будь-який із наведених методів, але кожен із них може призвести до помилкового трактування результатів і прийняття неправильного рішення. Огляд методів аналізу фінансового стану підприємства призводить до висновку, що потрібен подальший їх розвиток. З цією метою необхідно розробляти єдину інтегральну методику аналізу з урахуванням особливостей діяльності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. В.

Література: 1. Наумова Л. Ю. Методичні засади оцінки фінансової стійкості підприємств // Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» (Кременчук, 19–21 лют. 2015 р.). Кременчук: Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського, 2015. 296 с. С. 47–49. 2. Азарова А. О., Рузакова О. В. Математичні моделі та методи оцінювання фінансовостану підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 172 с. 3. Петряєва З. Ф. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 372 с. 4. Поддєрьогін А. М., Наумова Л. Ю. Фінансова стійкість підприємств у економіці України: монографія. Київ: ХНЕУ, 2011. 184 с. 5. Захарова Н. Ю. Методичні підходи щодо оцінки фінансового стану підприємства. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 2 (22), т. 3. С. 128–133. 6. Экономико-математические методы и прикладные модели: учебник/под ред. В. В. Федосеева. М.: Юрайт, 2012. 328 с. 7. Черниш С. С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах. *Інноваційна економіка*. 2012. № 5. С. 142–145.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТУРИСТИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 368.97

Банченко О. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність туристичного страхування та здійснено морфологічний аналіз підходів до визначення цього поняття. Проаналізовано основних суб'єктів туристичного страхування. Узагальнено класифікацію видів туристичного страхування. Проаналізовано наявні переваги та недоліки надання страхових послуг для різних суб'єктів туристичної галузі.

Ключові слова: страхування, туристичне страхування, суб'єкти туристичного страхування, види страхування.

Анотація. Рассмотрена сущность туристического страхования, и проведен морфологический анализ подходов к определению этого понятия. Проанализированы основные субъекты туристического страхования. Обобщена классификация видов туристического страхования. Проанализированы существующие преимущества и недостатки предоставления страховых услуг для различных субъектов туристической отрасли.

Ключевые слова: страхование, туристическое страхование, субъекты туристического страхования, виды страхования.

Annotation. In the article the essence of travel insurance and morphological analysis of approaches to the definition of the term were made. The basic travel insurance entities were analyzed. The classification of travel insurance was generalized. Existing advantages and disadvantages of providing insurance for a variety of tourism industry were analyzed.

Keywords: insurance, travel insurance, travel insurance entities, types of insurance.

Наразі існує проблема розвитку туристичного страхування. Кожен громадянин України повинен бути застрахований при подорожі за кордон. Питання страхування в туризмі на українському ринку є проблемним, оскільки відрізняється низькою поінформованістю та довірою населення, недостатньою увагою з боку державних органів і відсутністю стабільності державної економіки. Активний розвиток туризму на міжнародному та національному рівнях обумовив необхідність ефективного захисту майнових інтересів суб'єктів туристичної діяльності від різноманітних ризиків, викликаних певними страховими подіями.

Дослідженням проблем страхування ризиків у туристичній галузі в Україні займалися такі науковці, як Абрамітова Д. Р. [1], Власова Н. М. [2], Охріменко О. О. [3], Кошляк А. В. [4], Беляєва Є. В. [5], Чмир Ю. В. [6] та ін. Незважаючи на значну кількість наукових робіт, рівень теоретичного та практичного обґрунтування розвитку туристичного страхування у вітчизняних дослідженнях є недостатнім.

Метою цієї роботи є узагальнення теоретичних положень із туристичного страхування в Україні.

Для гарантування безпеки та компенсації шкоди у разі виникнення страхових випадків протягом подорожі туристам надається широкий асортимент страхових послуг. За останні роки збільшилась кількість подорожей громадян України за кордон, кількість людей які перетнули кордон у 2015 році складала близько 206 тис. осіб, що більше на 3 %, ніж у 2014 [7].

Страхування в туризмі – система взаємозв'язків між страховою компанією і туристом щодо забезпечення захисту життя, здоров'я та майнових інтересів громадян під час туристичної подорожі. Важливість укладення туристами договору страхування при міжнародних поїздках пов'язана із появою додаткових ризиків. У ситуації, коли турист потрапляє за кордон, аксіоматично виникають екстремальні умови у вигляді іншого клімату, структури харчування, побутових умов, соціального та культурного устрою. Таким чином, страховий захист від різних небезпек є не тільки додатковою умовою туристичної подорожі, але й вимушеною необхідністю [3].

Результати проведеного автором аналізу підходів учених [1–5] до визначення сутності поняття «туристичне страхування» подано у табл. 1.

Таблиця 1

Групування наукових поглядів щодо визначення сутності поняття «туристичне страхування»

Автори	Трактування сутності поняття
Абрамітова Д. [1]	вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів основних суб'єктів туристичного ринку (туристів, туристичних компаній та інших організацій у сфері туризму), виникнення яких пов'язано з реалізацією туристичних послуг, включає страхові продукти в галузях особистого страхування, майнового страхування і страхування відповідальності та здійснюється в добровільній або обов'язковій формі відповідно до законодавства України і міжнародних нормативно-правових документів
Кифяк В. [8]	система відносин між страховою компанією і туристом стосовно захисту його життя і здоров'я, майнових інтересів при настанні страхових випадків
Мальська М., Антонюк Н. [9]	основна форма гарантування страховими компаніями безпеки туристів у країні тимчасового перебування, покликана при настанні страхових випадків компенсувати можливу шкоду, заподіяну здоров'ю чи майну туристів, за рахунок страхових внесків, що сплачуються ними
Писаревський І. [10]	особливий вид страхування, що забезпечує страховий захист майнових інтересів громадян під час їх туристських поїздок, подорожей, шоп-турів та ін.
Ханідзе Л. [11]	компенсація витрат, які можуть виникнути під час подорожі внаслідок захворювання або нещасного випадку

Як видно із табл. 1, визначення сутності терміна «туристичне страхування» значною мірою відрізняються і потребують додаткового уточнення. Для цього автором здійснено декомпозицію понять на основні складові. Результати декомпозиції наведено у табл. 2.

Слід зазначити, що перелічені тлумачення визначення «туристичне страхування» (табл. 2) не мають загальних ключових слів. За результатами морфологічного аналізу можна вивести таке поняття туристичного страхування: це вид цивільно-правових відносин стосовно захисту інтересів страхувальника під час туристичних поїздок за кордон та компенсації зазначених ризиків.

Таблиця 2

Результати морфологічного аналізу визначення сутності за виокремленими ознаками

Ключове слово	Визначення в межах ключового слова	Конкретизація визначення
Компенсація витрат	які можуть виникнути під час подорожі	внаслідок захворювання або нещасного випадку
Вид цивільно-правових відносин	щодо захисту майнових інтересів	основних суб'єктів туристичного ринку (туристів, туристичних компаній та інших організацій в сфері туризму), виникнення яких пов'язано з реалізацією туристичних послуг, включає страхові продукти в галузях особистого страхування, майнового страхування і страхування відповідальності та здійснюється в добровільній або обов'язковій формі відповідно до законодавства України та міжнародних нормативно-правових документів
Система взаємозв'язків	між страховою компанією і туристом	щодо забезпечення захисту життя, здоров'я та майнових інтересів громадян під час туристичної подорожі
Основна форма	гарантування страховими компаніями безпеки туристів	у країні тимчасового перебування, покликана при настанні страхових випадків компенсувати можливу шкоду, заподіяну здоров'ю чи майну туристів, за рахунок страхових внесків, що сплачуються ними
Особливий вид страхування	що забезпечує страховий захист	майнових інтересів громадян під час їх туристських поїздок, подорожей, шоп-турів та ін.

У туристичному страхуванні виділяють чотири основні групи суб'єктів, зокрема:

- туристи;
- туристичні фірми (туристичні компанії);
- організації, що надають частину туристичних послуг (готелі, санаторії, пансіонати, громадські залізничні служби, громадські авто служби, громадські авіаслужби та ін.);
- страхові компанії.

Перша група суб'єктів – туристи. Страхування ризиків туристів в Україні здійснюється у добровільній та обов'язковій формах. До обов'язкових видів страхування туристів належать медичне страхування і страхування від нещасних випадків, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів та особисте страхування від нещасних випадків на транспорті.

Окрім зазначених видів страхування, турист може скористатися й іншими страховими послугами, що відносяться до добровільного страхування, зокрема майнове страхування, що передбачає страхування приватного майна туриста (особисті речі та багаж) на випадок втрати, пограбування, пошкодження або руйнування. Страхування цивільної відповідальності перед третіми особами, що може бути викликане подіями, які відбулись в результаті дії вогню, вибуху газу, пошкодження водою, непередбачених поломок побутової техніки тощо [1].

Існують інші специфічні ризики у туризмі, які підлягають страхуванню, зокрема: страхування на випадок передчасного повернення на місце постійного проживання; страхування на випадок нещасного відльоту; страхування від невізду; страхування від неотримання візи; страхування на випадок поганої погоди в місці тимчасового перебування тощо. Елементи інфраструктури туристичної галузі (перевізники, заклади громадського харчування, пам'ятки культурної спадщини тощо) також виступають об'єктами страхування. Зокрема, одним із найбільш розповсюджених видів транспорту на міжнародному рівні є літаки, а отже, страхування авіаційних ризиків здійснюється за такими видами послуг, як: страхування повітряних суден, страхування відповідальності власників аеропортів, страхування відповідальності авіаперевізників, страхування авіаліній та ін. [12].

Інші групи суб'єктів туристичного страхування – це туристичні компанії, страхові компанії, а також організації, що надають певну частину послуг у сфері туризму (готелі, санаторії, пансіонати, громадські залізничні служби, громадські автослужби, громадські авіаслужби). Продавець туристичних послуг може застрахувати свою відповідальність перед покупцем послуги у разі виникнення збитків, заподіяних туристу шляхом виявлення неплатоспроможності туроператора чи турагента або порушення процесу про його банкрутство.

Важливе значення під час туристичної подорожі має страхування ризиків, пов'язаних із перевезенням пасажирів. При цьому страхові послуги повинні використовуватись перевізником, відповідальним за перевезення пасажирів у межах конкретного туру. Так, страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів є одним із найбільш поширених видів страхування у туристичному бізнесі, оскільки значна частина страхових випадків може бути реалізована на етапі поїздок туристів в автобусах, залізницею, авіаперевезення, морськими та річковими суднами.

Під час страхування туристів існують два варіанти укладання договору страхування: безпосередньо між туристом і страховою компанією або за посередництва суб'єкта туристичної діяльності, що в такому випадку виступає страховим агентом та забезпечує страхування туристів на основі відповідної угоди зі страховою організацією [3].

За результатами аналізу літературних джерел [1; 5; 8; 10] автором розроблено узагальнюючу класифікацію видів страхування, які застосовуються в туризмі (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація видів страхування, що застосовуються в туризмі

Отже, можна дійти висновку, що головними суб'єктами туристичної діяльності є турист, туристичні компанії та страховальник. З цього випливає, що обов'язкове страхування туристів охоплює види особистого страхування, майнове страхування, а також частково страхування відповідальності. Різноманітність видів страхування, які використовуються при страхуванні туристів (рис. 1), обґрунтована неоднорідністю ймовірних ризиків, які можуть виникнути під час туристичної подорожі, та необхідністю врахування усіх чинників небезпеки.

Таким чином, у роботі проведено дослідження основних видів страхових відносин, що можуть виникати між страховими компаніями та основними суб'єктами туристичного ринку під час реалізації туристичних послуг.

З появою нових видів туризму страхові ризики стають більш диверсифікованими, що стимулює страхові компанії до створення нових видів страхових продуктів. Проте українські страхові компанії наразі пропонують обмежений асортимент послуг у сфері туристичного страхування, зосереджуючи увагу переважно на медичному страхуванні та страхуванні від нещасних випадків, що ускладнює розуміння сутності туристичного страхування.

Література: 1. Абрамітова Д. Р. Розвиток страхування туризму в Україні. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/VUABS_2013_1_22.pdf. 2. Власова Н. М., Вейнберг К. О. Нові технології в індустрії туризму // Проблеми матеріальної культури. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/176/knp176_82-84.pdf. 3. Охріменко О. О. Страхування туристів: інноваційна модель страхового продукту // Економіка Крима. 2005. № 15. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ekonk/2005_15/012_ohrimenko.pdf. 4. Кошляк А. В., Беляєва Є. В. Страхування ризиків у сфері туристичного бізнесу в Україні. URL: file:///localhost/C:/Documents%20and%20Settings/d.r.abramitova/Робочий%20стол/статья/Страхування%20ризиків%20у%20сфері%20туристичного%20бізнесу%20в%20Україні%20»%20Наукове%20товариство%20Івана%20Кушніра.mht. 5. Берладин Я. Й. Туристичне страхування // Форум фінансових дискусій. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=1145>. 6. Чмир Ю. В. Роль страхування фінансових ризиків у сфері туризму України. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2008/Economics/25939.doc.htm. 7. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 8. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с. 9. Мальська М. П., Антонюк Н. В. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Київ: Знання, 2008. 661 с. 10. Організація туризму: підручник /за ред. І. М. Писаревського. Харків: ХНАМГ, 2008. 541 с. 11. Ханідзе Л., Цветаєва В. Туристичне страхування: види, вартість та порядок оформлення. URL: http://ufin.com.ua/analit_mat/poradnyk/212.htm. 12. Абрамітова Д. Р. Розвиток страхування туризму в Україні. Вісник Української академії банківської справи. 2013. № 1 (34). С. 134–137. 13. Черненко В. А., Федорова С. В. Економіка міжнародного туризму: учеб. пособие. URL: <http://mespb.ru/d/179743/d/ekonomika-mezhdunarodnogo-turizma.pdf>.

ОЦЕНКА ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПАО «ОРАНТА»

УДК 658.14/.17

Беликов М. П.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проанализирован бухгалтерский баланс ПАО «ОРАНТА». Дана оценка финансовой устойчивости данного предприятия, предложен ряд мер для предотвращения кризисной ситуации в финансовой деятельности предприятия и повышения финансовой устойчивости.

Ключевые слова: анализ, финансовое состояние, финансовая устойчивость, платежеспособность предприятия, бухгалтерский баланс.

Анотація. Проаналізовано бухгалтерський баланс ПАТ «ОРАНТА». Дано оцінку фінансовій стійкості цього підприємства, запропонований ряд заходів для запобігання кризовій ситуації у фінансовій діяльності підприємства і підвищення фінансової стійкості.

Ключові слова: аналіз, фінансовий стан, фінансова стійкість, платоспроможність підприємства, бухгалтерський баланс.

Annotation. The balance sheet of PJSC "Oranta" was analyzed in the article, the financial sustainability of the enterprise was assessed and a number of measures to prevent the crisis in the financial activity of the enterprise and enhance financial stability was proposed.

Keywords: analysis of financial condition, financial soundness, solvency of the company, the balance sheet.

Финансовая устойчивость отражает финансовое состояние предприятия, при котором оно способно за счет рационального управления материальными, трудовыми и финансовыми ресурсами создать такое превышение доходов над расходами, при котором достигается стабильный приток денежных средств, позволяющий пред-

приятно обеспечить его текущую и долгосрочную платежеспособность, а также удовлетворить инвестиционные ожидания собственников [1].

По мнению И. А. Бланка, финансовая устойчивость – это характеристика стабильности финансового положения предприятия, обеспечиваемая высокой долей собственного капитала в общей сумме используемых финансовых ресурсов [2].

Таким образом, финансовая устойчивость предприятия является своеобразным зеркалом стабильно образующегося на нем превышения доходов над расходами, поскольку отражает такое состояние финансовых ресурсов, при котором предприятие способно путем эффективного использования денежных средств обеспечить постоянный процесс производства и реализации продукции, а также нести затраты по его расширению и обновлению. Определение границ финансовой устойчивости предприятий относится к числу наиболее важных экономических проблем в условиях перехода к рынку, ибо недостаточная финансовая устойчивость может привести к неплатежеспособности предприятия и отсутствию у него средств для развития производства, а избыточная будет препятствовать развитию, отягощая затраты предприятия излишними запасами и резервами.

Определенная экономическая целесообразность, особенности оказания страховых услуг страховщиками, а также предназначение страхования в развитии экономики в целом делают вопрос о финансовой устойчивости страховых организаций достаточно актуальным. Проблема снижения устойчивости, ее регулирования становится главной для выживания организаций [3].

Целью данной статьи является оценка финансовой устойчивости ПАО «ОРАНТА» с помощью относительных показателей, формирование выводов по устойчивости финансового положения данного предприятия, предложение мер по повышению финансовой устойчивости и мер по предотвращению критического положения финансового состояния.

Определим на примере ПАО «ОРАНТА» тип финансовой устойчивости с использованием данных бухгалтерского баланса данной организации за 2014–2015 гг. (табл. 1) [4].

Таблица 1

Сокращенная форма бухгалтерского баланса ПАО «ОРАНТА»

Показатели	2014 г.		2015 г.	
	Сумма, тыс. грн	Удельный вес, %	Сумма, тыс. грн	Удельный вес, %
Актив				
I. Необоротные активы	486507	63,7	384267	63,65
II. Оборотные активы	277245	36,3	219398	36,35
III. Необоротные активы, удерживаемые для группы выбытия	-	-	-	-
БАЛАНС	763752	100	603 665	100
Пассив				
I. Собственный капитал	349128	45,71	182076	30,16
II. Долгосрочные обязательства и обеспечения	300533	39,35	308601	51,12
III. Текущие обязательства и обеспечения	114091	14,94	112988	18,72
IV. Обязательства, связанные с необоротными активами, удерживаемыми для продажи и группы выбытия	-	-	-	-
V. Чистая стоимость активов негосударственного пенсионного фонда	-	-	-	-
БАЛАНС	763752	100	603665	100

По данным табл. 1 можно сказать, что в течение данного периода произошло уменьшение доли необоротных актив на незначительные 0,05 %; и увеличение доли оборотных активов на ту же величину в силу того, что необоротные активы, удерживаемые для группы выбытия, отсутствуют. Также уменьшилась доля собственного капитала в пассиве баланса – на 15,55 %, а показатели долгосрочных обязательств и обеспечения, и текущих обязательств и обеспечения увеличились соответственно на 11,77 % и 3,78 %. В общем баланс уменьшился на 21 %, что составило 160087 тыс. грн и свидетельствует о снижении хозяйственного оборота предприятия.

Далее рассчитаем относительные показатели финансовой устойчивости ПАО «ОРАНТА» на основе бухгалтерского баланса за 2014–2015 гг. (табл. 2)

Таблица 2

Значение относительных показателей финансовой устойчивости ПАО «ОРАНТА»

Показатель	Способ расчета по данным баланса	Значение	
		2014 г.	2015 г.
Коэффициент автономии	(с. 1495 / валюта баланса)	0,46	0,30
Коэффициент финансовой зависимости	((с. 1595 + с. 1695) / валюта баланса)	0,54	0,70
Коэффициент обеспеченности собственными средствами	((с. 1495 – с. 1095) / с. 1195)	-0,50	-0,92
Коэффициент маневренности	((с. 1495 – с. 1095) / с. 1495)	-0,39	-1,11
Коэффициент прогноза банкротства	((с. 1195 + с. 1695) / валюта баланса)	0,21	0,17

Исходя из данных табл. 2, можно сделать вывод о том, что финансовая устойчивость ПАО «ОРАНТА» снизилась в 2015 году по сравнению с 2014 годом. Так, коэффициент автономии уменьшился с 0,46 (близких к нормативным 0,5) до 0,30, что свидетельствует о снижении независимости предприятия от привлечения капитала, принадлежащего другим организациям. Этот факт подтверждает и коэффициент финансовой зависимости, который продемонстрировал рост с 0,54 до 0,70. Рост этого показателя в динамике означает увеличение доли заемных источников средств в финансировании данного предприятия. Коэффициент обеспеченности собственными средствами имеет отрицательное значение и уменьшился в 2015 году до -0,92. Это свидетельствует о том, что все оборотные средства организации и, возможно, часть необоротных активов сформированы за счет заемных источников, что ведет к риску потери финансовой устойчивости. Отрицательный коэффициент маневренности означает низкую финансовую устойчивость, а тенденция к его уменьшению – ее потерю. На основании коэффициента прогноза банкротства можно сделать вывод о том, что в 2015 году увеличился риск банкротства, так как его значение уменьшилось на 0,04 в отчетном периоде.

С целью предотвращения кризисной ситуации в финансовой деятельности предприятия и повышения финансовой устойчивости может быть использован ряд мер профилактического характера. Одним из классических направлений текущей профилактики финансовой устойчивости предприятия может стать регулярная оценка его платежеспособности на основе изучения потоков денежных средств. При принятии руководством предприятия таких мер, как увеличение прибыли, оптимизация управления оборотными активами, усиление контроля и анализа дебиторской задолженности, сохранение доли заемных источников на прежнем уровне, будет наблюдаться положительная тенденция показателей финансовой устойчивости [5].

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Баканов М. И., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа: учебник. М.: Финансы и статистика, 2001. 416 с. 2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. Киев: Ника-Центр; Эльга, 2001. 528 с. 3. Ефимова О. В., Мельник М. В. Анализ финансовой отчетности. М.: Омега-Л, 2006. 429 с. 4. ОРАНТА. URL: <http://oranta.ua/>. 5. Гутковская Е. А., Колесник Н. Ф. Оценка финансовой устойчивости коммерческой организации и мероприятия по ее повышению. Вестник Самарского государственного университета. 2015. № 2 (124). С. 35–46.

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

УДК 336.71

Беренич А. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність банківської безпеки як якісної характеристики банку. Запропоновано під фінансовою безпекою банківських установ розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів банку від різноманітних внутрішніх і зовнішніх загроз, що гарантує найбільш ефективне використання фінансових ресурсів для забезпечення стійкого функціонування та розвитку банку. Визначено основні складові безпеки банківської діяльності.

Ключові слова: безпека банку, банківська система, банківська діяльність, фінансова безпека.

Аннотация. Исследована сущность банковской безопасности как качественной характеристики банка. Предложено под финансовой безопасностью банковских учреждений понимать состояние защищенности жизненно важных интересов банка от различных внутренних и внешних угроз, которое гарантирует наиболее эффективное использование финансовых ресурсов для обеспечения устойчивого функционирования и развития банка. Определены основные составляющие безопасности банковской деятельности.

Ключевые слова: банковская система, банковская деятельность, экономическая безопасность банка, финансовая безопасность.

Annotation. The essence of banking security as qualitative characteristics of the bank was determined. It was proposed to understand the banks' financial security as the state of protection of vital interests of the bank from a variety of internal and external threats, which ensures the most efficient use of financial resources for sustainable operation and development of the bank. The main components of security of banking were determined.

Keywords: banking system, banking, bank's economic security, financial security.

В умовах зростаючої відкритості економіки України та послідовної її інтеграції у світове господарство забезпечення безпеки банківської системи є актуальним завданням. Стабільність банківської системи є нестійкою і залежить не тільки від різного роду політичних, соціальних, економічних змін, але і хворобливо реагує на помилки в організації безпеки діяльності окремих банків. Тому перед банківською системою постає одне з головних завдання – досягнення фінансової стійкості кожного окремого банку та гарантування фінансової безпеки всієї системи в цілому.

Питанням безпеки діяльності банків багато уваги приділили відомі зарубіжні та українські вчені, такі як Р. Л. Міллер [1], П. С. Роуз [2], Е. Дж. Долан [3], М. І. Савлук [4]. Внесок перелічених учених у вирішення проблем управління безпекою банківської діяльності на різних рівнях і в різних сферах є безцінним, але необхідно зазначити, що питання безпеки банківської діяльності все ще є недостатньо вивченими.

Економічна безпека банківських установ – це стан, за якого організація безпеки спрямована на максимальне запобігання настанню ризиків і загроз із метою забезпечення стійкого функціонування банків, ефективного використання ресурсів. Досягнути високого рівня економічної безпеки банку можливо за умови організації роботи банківських установ, що полягає у забезпеченні стабільності й ефективності функціонування її складових: фінансова, інформаційна, техніко-технологічна та правова [5].

Безпека банківської системи – це спроможність банківської системи стабільно та надійно забезпечувати фінансову самостійність держави, ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси країни для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування фінансових зобов'язань [6].

На рис. 1 наведено складові безпеки банківської діяльності.

Як видно з рис. 1, фінансова безпека банку є складовою економічної безпеки. Поняття “фінансова безпека банку” має характеризувати якість його фінансового стану з позиції небезпеки та загроз.

Отже, під фінансовою безпекою банківських установ пропонуємо розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів банку від різноманітних внутрішніх і зовнішніх загроз, який гарантує найбільш ефективне використання фінансових ресурсів для забезпечення стійкого функціонування та розвитку банку.

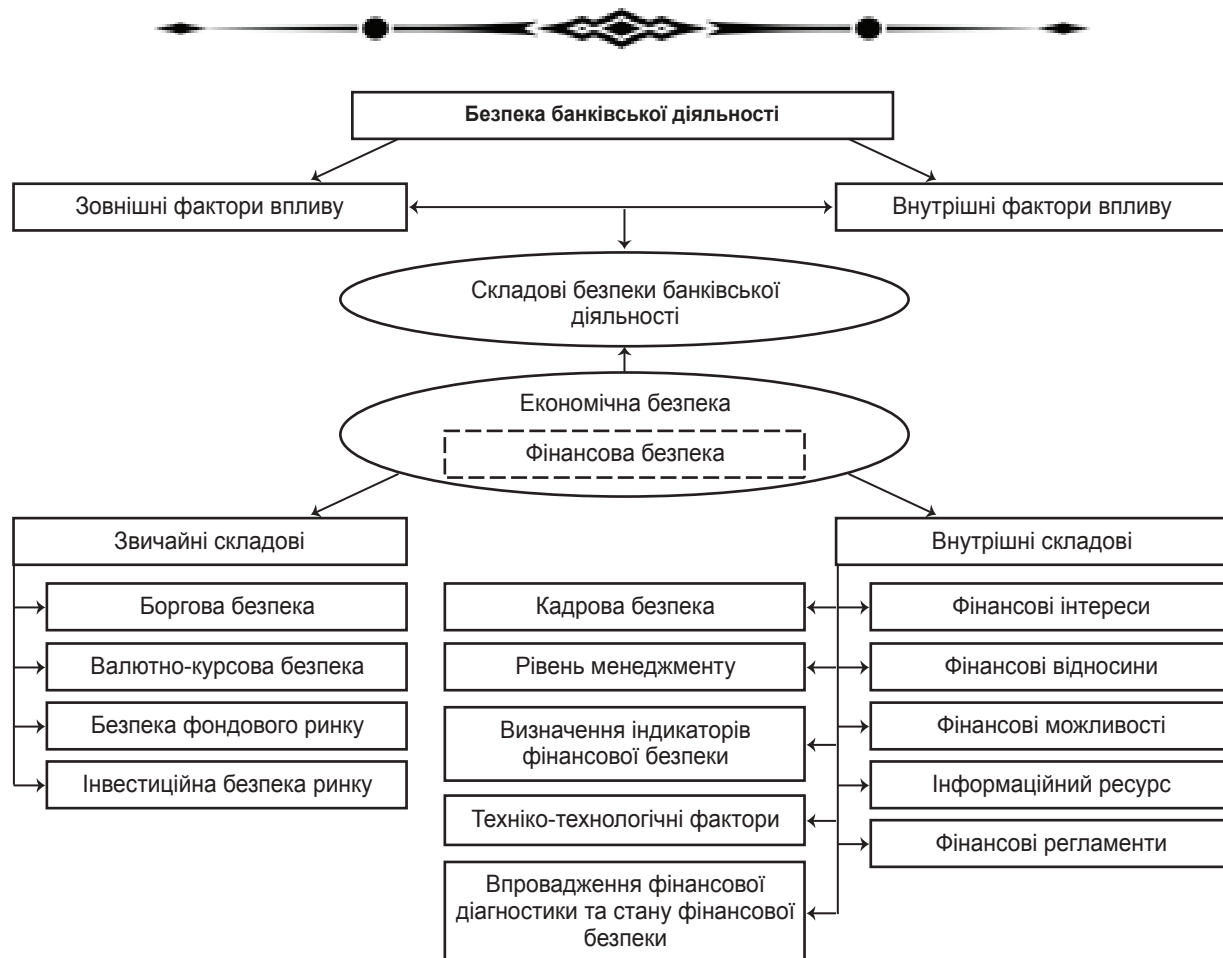

Рис. 1. Складові безпеки банківської діяльності

Головною метою фінансової безпеки банку є усунення можливостей заподіяння шкоди банку або упущення ним вигоди, забезпечення його сталого та максимально ефективного функціонування нині та накопичення достатнього потенціалу розвитку та зростання в майбутньому, якісна реалізація операцій і угод [7].

Складовими економічної безпеки банків є не тільки безпека матеріальних і фінансових ресурсів, а й такі, як інформаційна та кадрова безпека, котрі також істотно впливають на стабільність і розвиток банків. Своєю чергою, інформаційна безпека пов'язана із формуванням інформаційного ресурсу банків, його гарантованим захистом, а також протидією інформаційно-психологічному впливу. Кадрова ж безпека спрямована на виконання можливості формування загроз банку від власного персоналу та створення умов ефективного його використання в діяльності банків.

Таким чином, забезпечення безпеки банківської діяльності є однією з умов ефективного банківського бізнесу, складовою якісного управління діяльністю банків. Складові банківської безпеки повинні створити умови для надійного й ефективного функціонування банківських установ, своєчасного виявлення та недопущення загроз фінансовим, інформативним і матеріальним ресурсам банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Гонтар Д. Д.

Література: 1. Миллер Р. Л. Современные деньги и банковское дело. М.: ИНФРА-М, 2000. 709 с. 2. Роуз П. С. Банковский менеджмент: предоставление финансовых услуг. М.: Дело, 1997. 743 с. 3. Долан Э. Дж. Рынок: микроэкономическая модель. М.–СПб., 1992. 162 с. 4. Банківські операції: навч. посіб./за ред. А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. Київ: ХНЕУ, 2002. 476 с. 5. Кириченко О. А., Грищенко І. М., Денисенко М. П. Сучасна банківська установа: організація управління та фінансів: монографія. Київ: Вид-во ХНУ, 2009. 547 с. 6. Соловйов В. І. Банківська безпека України: вдосконалення методики оцінки. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2012. № 1 (17). С. 171–176. 7. Васильчак С. В., Моцьо Р. Ю. Економічна безпека банків та методи її забезпечення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19. С. 287–293. 8. Яременко С. М. Економічна безпека банків та способи її забезпечення. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/foa/2009_13/13_18.pdf. 9. Аналіз діяльності комерційного банку: навч. посіб./за ред. А. М. Герасимовича, Ф. Ф. Бутинця та ін. Житомир: Рута, 2006. 599 с. 10. Побережний С. М. Організація діяльності підрозділів банківської безпеки в сучасному ко-

мерційному банку. Суми: ВВП "Мрія-1" ЛТД, 2004. 54 с. **11.** Розвиток фінансів в умовах відкритої економіки: монографія/за ред. проф. О. М. Петрука. Житомир, 2012. 416 с.

ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

УДК 338.48

Білостоцький В. Ю.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено концепції, стратегії та програми розвитку індустрії туризму в Україні, виявлено їхні переваги та недоліки, виконано оцінку фінансування розвитку туризму в Україні. Виявлено недоліки використання вітчизняної статистичної інформації як інформаційної бази стратегій розвитку туризму, розроблено пропозиції з використання системи допоміжних рахунків по туризму (TSA), розробленої WTTC і ОЕФ. Надано практичні рекомендації з формування державної стратегії розвитку індустрії туризму в Україні.

Ключові слова: державна стратегія розвитку, індустрія туризму.

Аннотация. Изучены концепции, стратегии и программы развития индустрии туризма в Украине, выявлены их преимущества и недостатки, выполнена оценка финансирования развития туризма в Украине. Выявлены недостатки использования отечественной статистической информации в качестве информационной базы стратегий развития туризма, даны предложения по использованию системы вспомогательных счетов по туризму (TSA), разработанной WTTC и ОЕФ. Даны практические рекомендации по формированию государственной стратегии развития индустрии туризма в Украине.

Ключевые слова: государственная стратегия развития, индустрия туризма.

Annotation. In the article government's tourist concepts, strategy and programs is studied in Ukraine, their positive qualities and shortcomings are revealed, estimate of source of tourist financing is fulfilled. The shortcomings of domestic statistic information as information bases tourist strategy are revealed, the recommendations about using system of TSA. Practice recommendations for Ukrainian government's tourism development strategy are made.

Keywords: government's development strategy, tourist industry.

Туризм значно впливає на економіку України, забезпечуючи зайнятість населення, підтримуючи стабільність платіжного балансу та стимулюючи зростання ВВП. За даними Всесвітньої ради з туризму та подорожей (WTTC), індустрія туризму України в 2009 р. забезпечила робочими місцями 232,2 тис. осіб, ВВП у розмірі 15,7 млрд грн. Більше того, WTTC на наступні десять років прогнозує зростання частки ВВП, пов'язаного з індустрією туризму України, на 6,9 % і зростання зайнятості в цьому секторі економіки на 2 %, при цьому в країнах Центральної і Західної Європи ці показники становлять лише 5,2 % і 0,5 % відповідно.

Такий стрімкий розвиток індустрії туризму може стати причиною ряду проблем соціально-економічного характеру для туристичних регіонів України. Досвід Тунісу, Маврикії, Іспанії, Греції, Туреччини свідчить про необхідність державного планування розвитку у сфері туризму. Розробка стратегії розвитку туризму в Україні дозволить забезпечити прогнозування та планування розвитку туризму, параметрів туристичного потоку відповідно до ресурсних можливостей туристичних територій, потреб населення та економіки держави.

Методологія розробки та реалізації державної стратегії розвитку туризму знайшла відображення в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. Так, можна виділити вивчення механізму реалізації державної програми розвитку туризму та методики визначення комплексного показника оцінювання туристичної привабливості території [1, с. 14]; формування механізму управління реалізацією державних програм щодо розвитку туризму та механізму взаємодії інфраструктури туризму з системою державного соціального страхування [2, с. 28], розробку

стратегії розвитку курортних регіонів на основі маркетингу [3, с. 72]. За наявності певних наукових і практичних результатів щодо вирішення економічних та управлінських проблем розробки та реалізації державної стратегії розвитку туризму реальністю є багатоплановість, складність і недостатність їх розробки, наявність низки невідірваних і дискусійних питань. Об'єктивна необхідність їх подальшого теоретичного осмислення, методичного забезпечення та вирішення питань прикладного характеру визначили вибір теми дослідження.

Метою дослідження є розробка практичних рекомендацій для органів центральної та місцевої влади України щодо формування державної стратегії розвитку туризму в Україні.

Новизна цього дослідження полягає у комплексному підході при формуванні державної стратегії розвитку індустрії туризму в Україні.

Для досягнення поставленої мети планується вирішити ряд завдань:

- 1) проаналізувати основні дослідження і публікації з обраної теми;
- 2) вивчити концепції, стратегії і програми розвитку індустрії туризму України;
- 3) розробити практичні рекомендації щодо формування державної стратегії розвитку індустрії туризму в Україні.

«Україна займає одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінними природними лікувальними й історико-культурними ресурсами, що викликають значний інтерес у вітчизняних та іноземних туристів. На міжнародному туристичному ринку національний туристичний продукт та природні лікувальні ресурси України оцінюються як менш привабливі та конкурентоспроможні, ніж в інших країнах. Сфера туризму та курортів на державному рівні не відіграє значної ролі у повноцінному виконанні економічних, соціальних і гуманітарних функцій, збереженні навколишнього природного середовища та культурної спадщини, наповненню бюджетів усіх рівнів, створенні нових робочих місць, збільшенні питомої ваги сфери послуг у структурі ВВП. Для підвищення конкурентоспроможності сфери туризму та курортів України необхідно посилити роль держави у цій сфері з одночасним формуванням ефективної моделі співпраці держави, бізнесу та суспільства. Подолання наявних негативних тенденцій, створення системних і комплексних передумов для розвитку туризму та курортів, поліпшення функціональної та технічної якості компонентів національного та регіональних туристичних продуктів мають стати пріоритетами забезпечення сталого розвитку країни в цілому та вагомим елементом у вирішенні питань підвищення рівня життя населення» [4]. Це відповідає ч. 1 ст. 6 Закону «Про туризм», де проголошено «... пріоритетність туризму як одного з напрямів розвитку економіки і культури» [5] як одного з принципів реалізації державної політики в галузі туризму. Необхідність державного планування розвитку туризму в Україні пов'язана зі значною залежністю деяких регіонів від індустрії туризму (Карпати) і проблемами, зумовленими стрімким розвитком туризму (наприклад, захист історичної спадщини і навколишнього середовища в умовах масового туризму). Державне планування розвитку туризму (концепції, стратегії, програми) є одним з елементів державної політики в сфері туризму, яким займається Державна служба туризму і курортів Міністерства культури і туризму України (МКТ).

На сьогодні існують кілька розроблених концепцій, стратегій і програм розвитку туризму в Україні.

У проєкті Концепції розвитку туризму і курортів в Україні, розробленому Державною службою туризму і курортів Міністерства культури і туризму України у 2006 р., запропоновано два варіанти розвитку туризму:

Варіант 1. Розвиток туризму стихійно, на принципах саморегуляції.

Варіант 2. Забезпечення сталого розвитку туризму з допомогою активізації та впровадження ефективних механізмів державного регулювання.

Оптимальним вважається другий, він відповідає рекомендаціям WTTC, оскільки галузь ще не повністю сформувалася і може сильно постраждати від «сьогохвилинних» політичних міркувань, необхідною умовою успішного розвитку сфери туризму і подорожей в Україні є довгострокове планування на загальнодержавному рівні.

Для реалізації другого варіанта «... необхідно науково-методичне та кадрове забезпечення сучасного статистичного обліку у сфері туризму і діяльності курортів, які відповідають рішенням Статистичної комісії ООН і рекомендацій COT».

На нашу думку, в Концепцію розвитку туризму і курортів в Україні необхідно ще додати положення Концепції сталого розвитку туризму в XXI ст., розробленої в 1996 році WTTC, що базується на програмі дій, прийнятій на конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (UNCED) у 1992 р. На 30.03.2014 р. ця Концепція розвитку все ще перебувала на стадії громадського обговорення.

Далі розглянемо стратегії розвитку регіонів туристичних дестинацій, які можуть розроблятися як частина стратегій соціально-економічного розвитку або у вигляді окремої стратегії розвитку туризму.

У 2011 р. КМУ прийняв Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2018 року, в якій пріоритетним напрямком визначено реструктуризацію економічної бази окремих регіонів і створення умов для диверсифікації на новій технологічній основі. Основними інструментами державної підтримки є: надання субвенцій для

забезпечення розвитку інфраструктури; розвиток туризму та рекреації, оскільки для диверсифікації економічної діяльності велике значення має розвиток сфери туризму та різних форм відпочинку. Розвиток туризму, зокрема сільського, може бути вагомим чинником зростання рівня зайнятості населення, особливо в сільській місцевості. Передбачається стимулювання розвитку підприємництва в туристичній сфері, сприяння розбудові та модернізації туристичної та рекреаційної інфраструктури, підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних пропозицій на світовому ринку послуг у сфері туризму.

Реалізацію цієї Стратегії передбачається здійснювати в два етапи.

На першому етапі (2006–2012 роки) пріоритетними завданнями були забезпечення розроблення та затвердження регіональних стратегій розвитку, які визначали пріоритетні напрями розвитку регіонів на середньо- та довгострокову перспективу.

На другому етапі (2012–2019 роки) заплановано проведення моніторингу наявних інструментів стимулювання розвитку регіонів, результатів реформ на предмет їх ефективності та доцільності коригування з метою визначення державних пріоритетів регіонального розвитку на наступну довгострокову перспективу. Цей період стане підготовчим до розроблення наступної державної стратегії регіонального розвитку.

Результати реалізації Стратегії визначаються шляхом проведення моніторингу виконання угод щодо регіонального розвитку, програм подолання депресивності окремих територій, інших заходів центральних і місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Розвиток курортно-рекреаційної сфери виділено пріоритетним напрямком розвитку на період до 2019 року десяти областей: Вінницької, Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Київської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької, Чернівецької, Чернігівської. Недоліком цієї стратегії є відсутність вказівок щодо сум фінансування та осіб, відповідальних за реалізацію стратегії.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Єрмаченко В. Є.

Література: 1. Мельник, О.В. Чинники формування туристичної привабливості території. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління*. 2004. № 504. С. 39–44. 2. Чечель А. А. Пути реформирования механизма управления туристическим бизнесом в Донецком регионе // *Державне регулювання економіки та місцевого самоврядування: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Дніпро, 2003*. С. 78–79. 3. Борушак М. Особливості маркетингової стратегії розвитку курортно-туристичного регіону. *Вісник Донецького інституту туристичного бізнесу: Серія Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері)*. 2005. № 9. С. 100–105. 4. Стратегія розвитку туризму і курортів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.08.2008 № 1088-р // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>. 5. Гнатюк М. Р. Закон України «Про Туризм»: Постатейний коментар. Київ: Ін Юре, 2006. 200 с.

MANAGEMENT OF EMPLOYEE MOTIVATION IN THE ORGANIZATION

UDC 005.32:331.101.3

K. Bolotna

2-nd year student
of the management and marketing faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. This paper covers the main questions of motivation. It fully reflects the structure and course of action of this process, the main factors affecting it, and the methods, which are used to motivate staff in practice.

Keywords: management the organization, employee motivation, workforce, reward.

Анотація. Розглянуто основні питання мотивації персоналу. Відображено структуру та хід дій цього процесу, основні фактори, які на нього впливають, а також методи, які допомагають використовувати мотивацію персоналу на практиці.

Ключові слова: менеджмент організації, мотивація персоналу, робоча сила, винагорода.

Аннотация. Рассмотрены основные вопросы мотивации персонала. Отображены структура и ход действий этого процесса, основные факторы, влияющие на него, а также методы, помогающие использовать мотивацию персонала на практике.

Ключевые слова: менеджмент организации, мотивация персонала, рабочая сила, вознаграждение.

Nowadays the growing competition between companies means that the importance of motivation of employees is increasing. This sophisticated subject has been researched by different world famous scientists, among them are: Arthur Schopenhauer, K. Madsen, W. Merlin, A. Maslow, D. McClelland, F. Herzberg and many others.

The aim of this article is to get acquainted with the main methods of employee motivation, to analyze factors effecting motivation of staff and determine ways that help to realize theory of motivation on practice.

It's generally known that motivation is an employee's intrinsic enthusiasm about and drive to accomplish activities related to work. Motivation is that internal drive that causes an individual to decide to take action [1].

An individual's motivation is influenced by biological, intellectual, social and emotional factors. As such, motivation is a complex, not easily defined, intrinsic driving force that can also be influenced by external factors.

Every employee has activities, events, people, and goals in his or her life that he or she finds motivating. So, motivation about some aspect of life exists in each person's consciousness and actions.

The trick for employers is to figure out how to inspire employee motivation at work. To create a work environment in which an employee is motivated about work, involves both intrinsically satisfying and extrinsically encouraging factors.

Employee motivation is the combination of fulfilling the employee's needs and expectations from work and the workplace factors that enable employee motivation – or not. These variables make motivating employees challenging [1].

Motivating your employees is vital to any business. A motivated workforce means a highly productive staff, all of which will help you achieve your business goals. And this should be a main objective in your organizational and business plan.

Before you build a motivational strategy, the first step you need to take is to understand what motivates your employees. What drives them to their peak performance will better help you develop programs that both motivate and retain the best employees for your business [2].

The results of our study show that there are as many different methods of motivating employees today as there are companies operating in the global business environment. Still, some strategies are prevalent across all organizations striving to improve employee motivation. The best employee motivation efforts will focus on what the employees deem to be important. It may be that employees within the same department of the same organization will have different motivators. Many organizations today find that flexibility in job design and reward systems has resulted in employees' increased longevity with the company, improved productivity, and better morale [3]. In this paper we'd like to concentrate on some most effective methods of motivation.

1. EMPOWERMENT. Giving employees more responsibility and decision-making authority increases their realm of control over the tasks for which they are held responsible and better equips them to carry out those tasks. As a result, feelings of frustration arising from being held accountable for something one does not have the resources to carry out are diminished. Energy is diverted from self-preservation to improved task accomplishment.

2. CREATIVITY AND INNOVATION. At many companies, employees with creative ideas do not express them to management for fear that their input will be ignored or ridiculed. When the power to create in the organization is pushed down from the top to line personnel, employees who know a job, product, or service best are given the opportunity to use their ideas to improve it. The power to create motivates employees and benefits the organization in having a more flexible work force, using more wisely the experience of its employees, and increasing the exchange of ideas and information among employees and departments.

3. LEARNING. If employees are given the tools and the opportunities to accomplish more, most will take on the challenge. Companies can motivate employees to achieve more by committing to perpetual enhancement of employee skills. Accreditation and licensing programs for employees are an increasingly popular and effective way to bring about growth in employee knowledge and motivation. Supporting this assertion, an analysis of factors which influence motivation-to-learn found that it is directly related to the extent to which training participants believe that such participation will affect their job or career utility.

4. **QUALITY OF LIFE.** Under the circumstances of increased working hours many people are left wondering how to meet the demands of their lives beyond the workplace. Often, this concern occurs while at work and may reduce an employee's productivity and morale. Companies that have instituted flexible employee arrangements have gained motivated employees whose productivity has increased. Programs incorporating flextime, condensed workweeks, or job sharing, for example, have been successful in focusing overwhelmed employees toward the work to be done and away from the demands of their private lives.

5. **MONETARY INCENTIVE.** Monetary and other rewards are being given to employees for generating cost-savings or process-improving ideas, to boost productivity and reduce absenteeism. Nevertheless, if not coupled with other, non-monetary motivators, its motivating effects are short-lived. Further, monetary incentives can prove counterproductive if not made available to all members of the organization.

The study of numerous authentic sources has shown that the most effective motivators of workers are nonmonetary. Monetary systems are insufficient motivators, in part because expectations often exceed results and because disparity between salaried individuals may divide rather than unite employee. Over the longer term, sincere praise and personal gestures are far more effective and more economical than awards of money alone. In the end, a program that combines monetary reward systems and satisfies intrinsic, self-actualizing needs may be the most potent employee motivator [3].

Having learned the works of experts in the sphere of management we can conclude that there are four factors in every organization that determine the levels of motivation of the staff, whether positive or negative. These four factors are leadership style, the reward system, the organizational climate, and the structure of the work [4]. In our opinion the basic factor is leadership style and it coordinates the others. To achieve successful results it is necessary to combine all of these methods.

Supervisor – Associate Professor Ponomaryova O. I.

Literature: 1. URL: <http://humanresources.about.com/od/glossary/g/employee-motivation.htm>. 2. URL: <http://www.americasjobexchange.com/employer/employer-articles/employee-motivation>. 3. URL: <http://www.referenceforbusiness.com/small/Di-Eq/Employee-Motivation.html>. 4. URL: <http://www.amanet.org/training/articles/the-four-factors-of-motivation.aspx>.

СУЧАСНА ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

УДК 33.021-043.84(477)

Бондарева М. О.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу та міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розкрито основні проблеми та суперечності чинного валютного законодавства України. Охарактеризовано особливості здійснення валютної політики, валютного регулювання і контролю, валютних операцій в Україні відповідно до чинного законодавства. Показано залежність між розвитком сфери валютних відносин та економіки країни загалом.

Ключові слова: валютна політика, валютне регулювання, валютні обмеження, валютний курс, валютне законодавство, валютний контроль, волатильність, Національний банк.

Аннотация. Раскрыты основные проблемы и противоречия действующего валютного законодательства Украины. Охарактеризованы особенности осуществления валютной политики, валютного регулирования

и контроля, валютных операций в Украине в соответствии с действующим законодательством. Показана зависимость между развитием сферы валютных отношений и экономики страны в целом.

Ключевые слова: валютная политика, валютное регулирование, валютные ограничения, валютный курс, валютное законодательство, валютный контроль, волатильность, Национальный банк.

Annotation. In the article the basic problems and contradictions existing currency legislation of Ukraine. The peculiarities of the implementation of monetary policy, currency regulation and control of foreign exchange transactions in Ukraine in accordance with applicable law. The dependence between the development of exchange relations and the economy in general.

Keywords: monetary policy, currency regulation, currency restrictions, currency exchange, currency legislation, exchange controls, volatility, National Bank.

Серед сучасних економічних проблем виокремлюються питання, пов'язані з поточним станом і перспективами розвитку глобального та національного валютного середовища, заходами й інструментами економічної політики, завдяки яким вдасться не лише запобігти розгортанню нових кризових процесів, але й сприяти зміцненню державних і зовнішньоекономічних балансів.

Для України ситуація ускладнюється ще й тим, що, з одного боку, упродовж кризового періоду країна зазнала ледь не найбільших втрат, з іншого – вже за останні два роки відбулося кілька курсових шоків, які спричинили різке погіршення макроекономічного середовища та добробуту населення. Сьогодні країна має визначитися і сформулювати нові принципи розвитку та напрями реформувань. У цьому контексті пошук механізмів валютної та монетарної стабілізації, безумовно, належить до першочергових завдань української влади, а такі механізми мають бути адекватно вписані у формування сучасних інституцій забезпечення стійкого зростання і розвитку.

Актуальністю статті є дослідження впливу валютної політики та валютного законодавства на економічну ситуацію, адже валютне законодавство є невід'ємною частиною державного регулювання економіки та впливає на становлення національної економіки в світовій економічній системі.

В економічній літературі чимало уваги приділено питанню валютного законодавства та валютної політики. Цю проблему вивчають такі вчені-практики, як О. Береславська, В. Бутко, О. Дзюблюк, Б. Дзюблюк, Б. Кушнірук, В. Міщенко та ін.

Метою цієї статті є визначення ролі валютного курсу в забезпеченні внутрішньої і зовнішньої рівноваги економічної системи, пріоритетних напрямків реалізації валютної політики з метою сприяння економічному розвитку, виявлення впливу системи валютного регулювання на економічний розвиток України.

Професор А. М. Мороз визначає валютну політику як «сукупність заходів, які здійснюються державою у сфері міжнародних валютних відносин відповідно до поточних (тактичних) і довгострокових (стратегічних) цілей країни [1, с. 92]. Своєю чергою, О. В. Дзюблюк зазначає, що «валютна політика – це розробка і практична реалізація державою засобів впливу на ті економічні відносини суб'єктів ринку, які стосуються їхніх операцій з валютою» [2, с. 24].

Сучасне валютне законодавство являє собою сукупність норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з порядком здійснення угод із валютними цінностями в межах країни та у відносинах із іноземними державами та громадянами, а також порядок ввезення, вивезення, переказування і пересилання з-за кордону і за кордон національної та іноземної валюти й інших валютних цінностей. Валютне законодавство охоплює як безпосередньо закони, так і інші нормативні акти у сфері валютних відносин [3, с. 9].

Відаючи належне доробку вітчизняних і зарубіжних учених у сфері валютного законодавства, проблема формування ефективної системи валютного регулювання та контролю залишається невирішеною. Слід зазначити, що саме валютне регулювання має значний вплив на темпи економічного зростання, оскільки саме від нього залежить стабільність національної грошової одиниці.

Зміст системи валютного регулювання України визначається законодавством і правовими нормами [4–10]. Правовий режим сучасних валютних відносин в Україні можна визначити як режим валютних обмежень. Сутність такого режиму полягає в законодавчій або адміністративній забороні, лімітуванні або регламентації операцій з валютою або валютними цінностями [11, с. 269].

Політичні події початку 2014 р. спровокували значний ажітаж попиту на валюту на готівковому ринку, масовий відтік капіталу з банківської системи і з країни в цілому. За даними НБУ, чиста купівля валюти населенням в 2014 р. склала \$ 2,4 млрд. Відтік валютних депозитів з банківської системи склав майже \$ 12 млрд, з яких близько \$ 2,1 млрд коштів юридичних осіб і \$ 9,3 млрд населення. А вивід інвестиційних коштів із країни, за даними Держкомстату, склав майже \$ 13 млрд.

Відтік валюти з країни тільки частково компенсувався припливом за рахунок міжнародної фінансової допомоги. У зв'язку з політичною нестабільністю, різким погіршенням платоспроможності країни і її економічних суб'єктів, були закриті міжнародні ринки капіталу для України. Спроба утримання валютного курсу гривні

в січні-лютому 2014р. потребувала \$ 3,46 млрд валютних резервів. Як наслідок, за цей рік національна валюта знецінилася на 49,3% [12].

Станом на початок 2015 р. валютні резерви України склали лише \$ 7,5 млрд, втративши за рік близько \$ 13 млрд (або 63,2 % свого обсягу на початок 2014 р.) [12].

З 5 лютого 2015 р. НБУ перейшов до політики гнучкого курсу національної валюти. Регулятор вирівняв офіційний курс із курсом, який формується на міжбанківському ринку, так, що «курс визначався на основі попиту і пропозиції». Таким чином, НБУ скасував систему двох паралельних валютних курсів, знизивши можливість спекулювати на різницях у курсах між валютними сегментами та закривши канал чорного і корумпованого ринку, який утворився на стику між валютними резервами НБУ і валютним ринком. Проте жорстке регулювання операцій купівлі та продажу (особливо продажу) валюти на ринку означало фактично, що НБУ тільки перейшов на більш витончену, приховану політику ручного валютного управління. Загалом валютні обмеження призводять до зниження курсу та високої волатильності національної валюти [13].

Можна було припустити, що посилення валютного контролю повинно надати простір маневрам уряду для запуску необхідних економічних реформ. Однак допомога західних країн і фінансово-економічних інститутів не стимулювали уряд у напрямку прискорення реформ, а постійні спроби НБУ посилити валютне регулювання не сприяли вирішенню проблеми кредитування економіки. Більш того, посилення валютного регулювання анітрохи не зупинило втечі капіталу, як з банківської системи, так і з країни в цілому.

По суті, посилення валютного регулювання, контроль над пересуванням капіталу не вирішує питання волатильності фінансового рахунку платіжного балансу. А посилення валютного регулювання не виправдано в умовах слабкості кредитного ринку та спаду економіки (з економічного обігу випала найцінніша частина інвестиційних коштів).

Незважаючи на це, слід зазначити, що останнім часом спостерігається поступова лібералізація адміністративних обмежень на грошово-кредитному та валютному ринках з боку Національного банку України. З цієї метою Правління Національного банку затвердило Постанову від 07.06.2016 № 342 «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» [14].

Як і раніше, пом'якшення має поступовий характер і спрямоване на поліпшення бізнес-клімату та водночас збереження макрофінансової стабільності. Підґрунтям для такого рішення стала подальша стабілізація ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках. Зокрема, підвищення цін на сировинні товари на світових ринках і збільшення попиту на продукцію українського експорту в березні 2016 року призвели до перевищення пропозиції валюти над попитом на неї. Як наслідок, з початку 2016 року чиста купівля іноземної валюти Національним банком на міжбанківському валютному ринку становила 953,3 млн дол. США, зокрема, лише у червні – 180,0 млн дол. США. Ці кошти було спрямовано на поповнення міжнародних резервів [14].

Також Правління Національного банку взяло до уваги поступове відновлення довіри до банківського сектора, про яке свідчить тривале зростання обсягу депозитів домогосподарств у національній валюті та поновлення зростання обсягу депозитів домогосподарств в іноземній валюті. Окрім того, сьогодні присутні такі позитивні сигнали, як тривале перевищення продажу населенням валюти банкам над її купівлею, а також наявність валютної ліквідності у банків, про що свідчить високий попит на державні облігації внутрішньої позики в іноземній валюті [14].

Внесені Нацбанком зміни – це тільки перші кроки до стабілізації валютних відносин та економіки України загалом.

Отже, для подальшого розвитку країни вкрай необхідно мати чіткий план скасування обмежень, тому що заходи обмежувального характеру не можуть формувати складові валютної політики держави.

Окреслені вище питання не складають вичерпний перелік проблем, спричинених жорстким і досить обмежувальним валютним контролем України. Але вони, на наш погляд, є достатньо показовими для напрацювання шляхів розвитку валютного законодавства країни.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Мороз А. М. Центральний банк та грошово-кредитна політика: підручник. Київ: ХНЕУ, 2005. 556 с. 2. Дзюблюк О. Проблеми реалізації валютної політики в умовах трансформаційних змін економіки України. *Журнал європейської економіки*. 2006. № 3. С. 317–327. 3. Береславська О. І. Валютна політика України: теорія та практика: монографія. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2010. 330 с. 4. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23.09.1994 №185/94-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр>. 5. Про особливості здійснення деяких валютних операцій: Постанова правління НБУ від 23.02.2015 № 124 // База даних «Законодавство України»

/Верховна Рада України. URL: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14876621>. **6.** Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-93>. **7.** Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України: Постанова правління НБУ від 03.03.2016 № 140 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=28222435>. **8.** Про порядок видачі Національним банком України індивідуальних ліцензій на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу: Положення НБУ від 14.10.2004 № 483 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1429-04>. **9.** Про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями» Інструкція від 24.03.1999 № 136 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0338-99>. **10.** Про затвердження Правил використання готівкової іноземної валюти на території України: Постанова правління НБУ від 30.05.2007 № 200 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0656-07>. **11.** Суторміна А. М. Еволюція валютного регулювання і контролю в Україні та розвинутих країнах // Збірник тез та текстів виступів на науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку» (листопад 2013 р.). Київ: КНЕУ 2013. С. 267–270. **12.** Річний звіт НБУ за 2014 р. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764>. **13.** Fratzscher M. Capital Control and Foreign Exchange Policy. European Central Bank, 2012. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwp/escbwp1415.pdf?e3c3bcc698d9c>. **14.** Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України: Постанова правління НБУ від 07.06.2016 № 342 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32236335.

БАНКІВСЬКИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СКЛADOVA СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ БАНКУ

УДК 336.71 – 026.564

Бондаренко О. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Виділено два змістових рівня поняття «банківський моніторинг» – загальний (проводиться державними органами) та конкретний (проводиться банком для безперервного спостереження за фінансовими показниками). Моніторинг фінансової стійкості банку відноситься до конкретного рівня та складається з комплексного аналізу фінансової стійкості банку й оцінки ризиків банківської діяльності.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість, моніторинг, аналіз, ризики.

Аннотация. Выделены два содержательных уровня понятия «банковский мониторинг» – общий (проводится государственными органами) и конкретный (проводится банком для непрерывного наблюдения за финансовыми показателями). Мониторинг финансовой устойчивости банка относится к конкретному уровню и состоит из комплексного анализа финансовой устойчивости банка и оценки рисков банковской деятельности.

Ключевые слова: банк, финансовая устойчивость, мониторинг, анализ, риски.

Annotation. Distinguished two meaning levels of the concept “bank monitoring” – common (held by state agencies) and specific (held by the bank for continuous observation of financial performance). Monitoring of bank financial sustainability refers to a specific level and consists of comprehensive analysis of bank financial stability and assessment of banking risks.

Keywords: bank, financial sustainability, monitoring, analysis, risk.

Нестабільність банківського сектора здійснює значний вплив на загальний стан вітчизняної економіки. Для запобігання подальшому розгортанню фінансової кризи та збитковій діяльності банків необхідно підтримувати стійкість кожної окремої банківської установи. Важливим завданням при цьому є створення дієвої системи моніторингу, функціонування якої забезпечувало б менеджмент банку своєчасною та достовірною інформацією про стан і зміни найбільш важливих фінансових індикаторів.

Моніторинг у загальному сенсі визначається як безперервний нагляд за економічними об'єктами. Національне законодавство зобов'язує банки як посередників на фінансовому ринку здійснювати комплекс заходів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що і називається фінансовим моніторингом [1].

Дослідження моніторингових систем проводилося такими вченими та практиками, як: Шулькова Н. Н. [2], Кириченко О. А., Міщенко В. І. [3], Примостка Л. О. [4], Савченко Л. А. [5] та ін. У той же час подальшого розвитку вимагають питання удосконалення банківського моніторингу з огляду на сучасний нестабільний стан банківської системи України.

Метою статті є узагальнення підходів до визначення змістового наповнення моніторингу фінансової стійкості банку та виділення його складових.

Враховуючи специфіку банківської системи та багатоаспектність діяльності банків, автори по-різному трактують поняття «моніторинг» і «банківський моніторинг» (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «моніторинг» у науковій літературі

Визначення	Автор
Моніторинг – загальне відстеження фінансової діяльності контрольованого суб'єкта	Воронова Л. К., Кучерявенко М. П. [6]
Моніторинг – це метод фінансового контролю, що передбачає постійне ознайомлення із загальним станом фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю, виконання ним управлінських рішень	Орлюк О. П. [7]
Моніторинг передбачає системний збір інформації, яка може бути використана для покращення процесу управління підконтрольним суб'єктом, прийняття рішення, як інструмент зворотного зв'язку	Савченко Л. А. [5]
Фінансовий моніторинг – це сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу з метою виявлення, аналізу та перевірки інформації про фінансові операції на предмет віднесення їх до таких, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів незаконного походження для передання її правоохоронним органам	Берізо В. М. [8]
Моніторинг ризику – це процес функціонування регулярної незалежної системи оцінювання та контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку	Примостка Л. О. [4]
Фінансовий моніторинг – це специфічна форма державного фінансового контролю, що його проводять уповноважені державні органи й установи, які обслуговують здійснення фінансових операцій, відстежують і фіксують фінансові операції, що відповідають визначенням ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» критеріям сумнівності, аналізують одержану інформацію про сумнівні операції з метою виявлення схем і механізмів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму	Орлюк О. П. [7]
Банківський моніторинг – система заходів щодо здійснення постійного спостереження за діяльністю комерційних банків, збору та систематизації даних про їх фінансовий стан для оцінювання поточного стану справ у банківській сфері і прогнозування її розвитку на перспективу	Шулькова Н. Н. [2]
Банківський моніторинг – система постійного спостереження за всіма контрольованими лімітами та нормативами, визначення розмірів відхилення фактичних показників від нормативних, причин цих відхилень і прийняття управлінських рішень	Кириченко О. А., Міщенко В. І. [3]

Виходячи з наведених трактувань, банківський моніторинг, із одного боку, – це система фінансового контролю, що проводиться державними органами для запобігання ризиків і легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а з іншого – система безперервного спостереження за фінансовими показниками, визначення їх відхилень від встановлених цільових критеріїв, виявлення причин цих відхилень і їх впливу на стійкість банку. Отже, банківський моніторинг можна розглядати у широкому та вузькому розумінні.

Оскільки банківська діяльність характеризується значними ризиками, основними домінантами моніторингу фінансової стійкості банку можна вважати такі: 1) система комплексного аналізу фінансової стійкості банків; 2) система аналізу й оцінки ризиків банківської діяльності.

Система комплексного аналізу фінансової стійкості банку включає аналіз активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат, прибутковості, ліквідності та платоспроможності, а також оцінку внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість банку.

Для одержання об'єктивних результатів, які сприяють підвищенню ефективності функціонування банку, у процесі комплексного аналізу фінансової стійкості доцільно виділити основні етапи його проведення:

- 1) встановлення об'єктів, мети та завдань аналізу, складання плану аналітичної роботи;
- 2) розроблення системи різних показників, за допомогою яких характеризується об'єкт аналізу;
- 3) збирання і підготовка до аналізу необхідної інформації;
- 4) порівняння фактичних результатів із показниками плану, фактичними даними минулих періодів, основними показниками банків-конкурентів тощо;
- 5) детальний аналіз зібраної інформації з використанням сучасних аналітичних методів;
- 6) виявлення відхилень фактично отриманих результатів від планових або нормативних, а також причини цих відхилень і можливостей їх усунення;
- 7) розроблення рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовою стійкістю банку на основі результатів аналізу [9].

Формалізація фінансової стійкості банку залежить від розвиненості системи аналізу й оцінки ризиків банківської діяльності. В Україні сучасна система аналізу й оцінки ризиків банківської діяльності передбачає використання системи економічних нормативів діяльності банків, рейтингової системи CAMELS і «Системи оцінки ризиків».

Рейтингова система CAMELS полягає у визначенні загального стану банку на підставі єдиних критеріїв, які охоплюють діяльність банку за всіма напрямками. Основою рейтингової системи CAMELS є оцінка ризиків і визначення рейтингових оцінок за основними компонентами рейтингової системи (достатність капіталу, якість активів, менеджмент, надходження, ліквідність і чутливість до ринкового ризику). Комплексна рейтингова оцінка за рейтинговою системою CAMELS визначається для кожного банку відповідно до рейтингових оцінок за кожним із компонентів. Порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS визначає «Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS» [10].

З метою вимірювання та оцінки ризиків діяльності банків за «Системою оцінки ризиків» Національний банк виділив дев'ять категорій ризику, а саме: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик і стратегічний ризик. Всі категорії ризику Національний банк поділяє на дві групи: ризики, що піддаються кількісній оцінці (фінансові ризики); ризики, що не піддаються кількісній оцінці (нефінансові ризики). Методи, які використовує Національний банк для оцінки ризиків у банках, визначають «Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [5].

Підсумовуюче викладене вище, слід зазначити, що поняття «банківський моніторинг» має два змістових рівні: загальний (проводиться державними органами для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом) та конкретний (проводиться банком для безперервного спостереження за фінансовими показниками та прийняття відповідних рішень). Моніторинг фінансової стійкості банку відноситься до конкретного рівня та має дві основні складові: комплексний аналіз фінансової стійкості банку й оцінку ризиків банківської діяльності.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на визначення індикаторів, які використовуються системою моніторингу фінансової стійкості банку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Чмурська І. М.

Література: 1. Науменкова С. В., Міщенко С. В. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури: монографія. Київ: УБС, ЦНДНБУ, 2009. 384 с. 2. Шулькова Н. Н. Банківський моніторинг і напрямки його проведення. *Банківські послуги*. 2003. № 5. С. 35–38. 3. Банківський менеджмент: підручник/за ред. О. А. Кириченка, В. І. Міщенка. Київ: Знання, 2005. 426 с. 4. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: монографія. Київ: ХНЕУ, 2002. 316 с. 5. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 504 с. 6. Фінансове право України: навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2009. 395 с. 7. Орлюк О. П. Фінансове право. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 670 с. 8. Берізко В. М. Щодо питання понятійного апарату „фінансовий моніторинг”. *Право України*. 2006. № 12. С. 52–53. 9. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: монографія. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 300 с. 10. Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS: Постановою правління Національного банку України від 08.05.2002 № 171 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>

v0171500-02. 11. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

УДК 338.32.053.4

Брагіна К. Ю.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розкрито роль основних засобів у діяльності підприємства, проаналізовано резерви та досліджено напрями підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві.

Ключові слова: основні засоби, ефективність, резерви, фондомісткість, фондовіддача, рентабельність, аналіз, система показників.

Аннотация. Раскрыта роль основных средств в деятельности предприятия, проанализированы резервы, а также исследованы направления повышения эффективности использования основных средств.

Ключевые слова: основные средства, эффективность, резервы, фондоемкость, фондоотдача, рентабельность, анализ, система показателей.

Annotation. In the article research role of fixed assets in the enterprise, analyze and reserves Directions efficiency of fixed assets in the enterprise.

Keywords: fixed assets, efficiency, reserves, capital ratio, return on assets, profitability analysis, system indicators.

Розвиток ринкових відносин в Україні підвищує рівень відповідальності суб'єктів господарювання за результатами своєї діяльності, які значною мірою залежать від забезпечення основними засобами, їх технічного стану й ефективності використання. Аналіз наявної кількості та стану основних засобів підприємства дає можливість розраховувати техніко-економічні показники та визначати шляхи підвищення ефективності їхнього використання, прогнозувати необхідність залучення коштів для придбання нових основних засобів у зв'язку з фізичним і моральним зношенням наявних. Ефективне використання основних засобів зумовлює збільшення обсягів виробництва та отримуваних прибутків. Отже, проблема підвищення ефективності стає однією з найважливіших у процесі аналізу та дослідження роботи підприємства. Роль основних засобів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки зумовлюють особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і використання основних засобів.

Ринкова система управління потребує більш оперативної та комплексної інформації щодо основних засобів. Практика підприємств свідчить, що облік основних засобів ще більше ускладнився. Існує ряд проблем, які негативно впливають на процес управління виробництвом і знижують ефективність використання основних засобів. Україна має великий економічний потенціал, ефективність її господарства залежить від того, як використовується цей потенціал, зокрема, основні виробничі засоби [1].

Проблема ефективного використання основних засобів і виробничих потужностей підприємств посідає чільне місце у дослідженнях таких українських економістів, як Іваненко В. М., Шваб Л. І., Пашнюк Л. О., Турило А. М., Федорчук О. М., Покропивний С. Ф.

Метою цієї роботи є відстеження основних проблем підвищення ефективності використанні основних засобів і визначення шляхів їх вирішення.

Будь-яке підприємство повинно прагнути до підвищення ефективності використання своїх основних виробничих фондів. Це є запорукою збільшення вироблення продукції, що в кінцевому підсумку веде до збільшення доходів, а отже, і до підвищення рівня рентабельності. Тому проблема максимальної ефективності використання основних фондів повинна стати однією з ключових для будь-якого підприємства. Крім того, при ефективному використанні основних фондів знижується потреба в них, що веде до економії, тобто мінімізації виробничих витрат, а це, своєю чергою, знову ж таки впливає на підвищення рівня рентабельності.

Основні засоби відіграють значну роль у процесі праці, оскільки вони у своїй сукупності утворюють виробничо-технічну базу та визначають виробничу потужність підприємства. Протягом тривалого періоду основні засоби надходять на підприємство та передаються в експлуатацію; зношуються внаслідок експлуатації; піддаються ремонту, за допомогою якого відновлюються їх фізичні якості; переміщуються всередині підприємства; вибувають з підприємства внаслідок недоцільності подальшого застосування [4].

Поліпшення використання основних фондів означає прискорення їх оборотності, що значною мірою сприяє вирішенню проблеми скорочення розриву в термінах фізичного та морального зносу, прискорення темпів оновлення основних фондів.

Важливим шляхом підвищення ефективності використання основних фондів і виробничих потужностей є зменшення кількості зайвого устаткування та швидке залучення у виробництво невстановленого устаткування. Омертвляння великої кількості засобів праці знижує можливості приросту виробництва, веде до прямих втрат уречевленої праці внаслідок їх фізичного зносу, бо після тривалого зберігання обладнання часто приходиться у непридатність.

Будь-який комплекс заходів щодо поліпшення використання основних фондів, розроблювальний у всіх ланках управління, повинен передбачати забезпечення зростання обсягів виробництва продукції, перш за все, за рахунок більш повного й ефективного використання внутрішньогосподарських резервів і шляхом більш повного використання машин і устаткування, ліквідації простоїв, скорочення термінів освоєння нововведених в дію потужностей, подальшої інтенсифікації виробничих процесів, тому що в умовах ринкової економіки тільки сильне підприємство з потужною технічною базою, сучасним обладнанням спроможне вижити.

Поліпшення використання основних фондів також залежить від кваліфікації кадрів, особливо від майстерності робітників, що працюють і обслуговують машини, механізми, агрегати й інші види виробничого устаткування сучасного підприємства.

Характеристика основних показників функціонального стану, ефективності використання основних засобів наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Показники стану й ефективності використання основних засобів

Показник	Характеристика
1	2
<i>Показники, що характеризують функціональний стан основних засобів</i>	
Коефіцієнт зносу	показує, яка частина вартості основних засобів перенесена на готову продукцію. Розраховується як відношення зносу основних засобів підприємства на певну дату до первісної (переоціненої) їх вартості на ту ж дату
Коефіцієнт придатності	показник, зворотний до коефіцієнта зносу. Він показує, яка частина основних засобів придатна для експлуатації в процесі здійснення господарської діяльності (не перенесена на готову продукцію), і обчислюється як відношення залишкової вартості основних засобів підприємства на певну дату до їх первісної (переоціненої) на ту ж дату
Коефіцієнт оновлення основних засобів	характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів. Він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітної періоду
Екстенсивне оновлення	характеризує темпи збільшення обсягу експлуатованих основних засобів
Інтенсивне оновлення	передбачає заміну діючих основних засобів новими, більш ефективними
Коефіцієнт вибуття основних засобів	характеризує рівень інтенсивності їх вибуття зі сфери виробництва
Коефіцієнт приросту основних засобів	характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період
<i>Показники, що характеризують ефективність використання основних засобів</i>	
Фондовіддача	відношення вартості виробленої продукції до первісної середньорічної вартості основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення. В умовах інфляції, коли швидкими темпами зростають ціни на знаряддя праці, а також вартість капітального будівництва, цей показник доцільно визначати за товарною продукцією, оціненою в поточних цінах реалізації
Фондомісткість	показник, обернений до фондовіддачі, який визначається відношенням середньорічної вартості основних засобів до обсягу виготовленої продукції. Істотного підвищення фондовіддачі можна досягти завдяки вдосконаленню структури основних виробничих засобів

Закінчення табл. 1

1	2
<i>Показники оцінки технічної оснащеності</i>	
Технічна забезпеченість	відношення вартості технічних засобів з обладнанням до сільськогосподарських угідь (ріллі, посівів)
Енергозабезпеченість	відношення наявних енергетичних засобів у к.с. (механічних і електричних двигунів, робочої худоби та ін.) до площі ріллі
Енергоозброєність праці	відношення середньорічної кількості енергетичних потужностей до середньорічної чисельності працівників
Рентабельність основних засобів	визначає ступінь використання основних засобів

До методичних прийомів узагальнення результатів аналізу основних засобів підприємства належать: прийоми систематизації отриманих результатів, їх групування та узагальнення; визначення напрямів і розробка економічно обґрунтованих заходів щодо підвищення ефективності діяльності; прийняття управлінських рішень і контроль за їх використанням [1].

Для підвищення ефективності використання основних засобів потрібна розробка та реалізація цільових програм з інтенсифікації та розвитку виробництва. Наявна на більшості виробничих підприємств техніка, обладнання та інші фонди за всіма основними параметрами дуже низької якості і вже давно потребують модернізації.

Важливою умовою підвищення економічної ефективності використання основних засобів є вдосконалення їх структури. Структура основних засобів виробничих підприємств визначається економічними умовами, а також загальним рівнем розвитку матеріально-технічної бази. Дотримання певних пропорцій між елементами основних фондів, обумовлених їх роллю у виробництві, – одна з основних умов ефективного функціонування підприємства.

Рентабельність основних засобів характеризує відношення операційного прибутку до середньорічної вартості основних засобів підприємства. Підвищення рівня рентабельності потребує мобілізації внутрішніх резервів виробництва, послідовного проведення всіх видів робіт, спрямованих на поліпшення використання всіх видів ресурсів, збільшення маси прибутку [5].

Отже, ефективність діяльності будь-якого підприємства залежить від певних чинників. Останніми роками збільшилось значення речових факторів виробництва основних фондів. Основними проблемами є їхнє збереження, переоснащення для подальшої роботи на підприємстві. Збільшення обсягу виробництва відбувається завдяки ефективному використанню основних фондів. Таким чином, проблема ефективності стає на перший план у процесі вивчення і дослідження роботи підприємств. Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів є одним з основних завдань виробничої діяльності підприємств, від результату якого залежить їх фінансовий стан і конкурентоспроможність. Підвищення ефективності використання основних засобів є одним із головних чинників, який зможе забезпечити в майбутньому ефективне функціонування підприємства в цілому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: 1. Колеснік Я. Відтворення основних засобів: види, форми та джерела фінансування. *Збірник Дніпропетровського державного аграрного університету*. 2009. № 4. С. 130–133. 2. Олійник Т. Інтенсифікація відтворення основних засобів аграрного виробництва. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2010. № 2 (10). С. 61–65. 3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 4. Білик М. С., Кіндрацька Г. І., Загородній А. Г. Економічний аналіз: підручник. Київ: Знання, 2008. 487 с. 5. Маяковська Ц. В., Коваль Н. І. Аналіз ефективності використання основних засобів та резерви їх підвищення. URL: <http://www.rusnauka.com/Economics/75812.doc.htm>. 6. Тарасюк Ю. В. Особливості аналізу використання основних засобів. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/studconf/421.pdf>. 7. Швець Н. В., Бродський О. Л. Проблемні питання аналізу основних засобів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 159–162.

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ І ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

УДК 005.52:658.14

Брижатюк Д. Г.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сучасний стан фінансового забезпечення бюджетних установ. Проаналізовано фінансовий стан бюджетних установ і розглянуто подальші перспективи їх розвитку.

Ключові слова: бюджетна установа, фінансове забезпечення, бюджетний процес, спеціальний фонд бюджетних установ, фінансовий контроль, кошторис.

Аннотация. Исследовано современное состояние финансового обеспечения бюджетных учреждений. Проанализировано финансовое положение бюджетных учреждений, и рассмотрены дальнейшие перспективы их развития.

Ключевые слова: бюджетное учреждение, финансовое обеспечение, бюджетный процесс, специальный фонд бюджетных учреждений, финансовый контроль, смета.

Annotation. The article explored and defined the current state of financial security budget institutions. The analysis of the financial situation of budgetary institutions and proposed future development prospects.

Keywords: budgetary institutions, financial security, budgetary process, budgetary institutions special fund, financial control, budget.

Актуальність теми обумовлена тим, що бюджетний процес відіграє важливу роль в Україні, а особливо його фінансове забезпечення. Мета статті полягає у дослідженні джерел фінансування діяльності бюджетних установ. Питанням визначення фінансового стану бюджетних установ займалися такі вітчизняні вчені, як Карпишин Н. [2], Курець В. [3], Тягушева О. [4], Вацик Н. [5] та ін.

Відповідно до Бюджетного кодексу України бюджетні установи – це органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок державного чи місцевих бюджетів [1]. Фінансування діяльності бюджетних установ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, які надаються їм на основі затвердженого кошторису. Проте на цей час більшість бюджетних закладів мають незадовільний стан фінансування, брак грошових коштів для оновлення матеріально-технічної бази. Крім того, ефективність використання бюджетних коштів набуває особливого значення при обмеженості державних ресурсів. На сьогодні успішне функціонування бюджетних установ має надзвичайно важливе значення, оскільки вони створюються державою для досягнення соціальних, культурних, освітніх, наукових і управлінських цілей щодо охорони здоров'я громадян тощо. Виконання поставлених завдань неможливе без належного фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ. Основним джерелом коштів для бюджетних установ є державний бюджет, який об'єднує низку самостійних бюджетів. Бюджетне фінансування являє собою виділення коштів із бюджету (державного або місцевого) в розпорядження керівників установ та організацій на здійснення витрат, передбачених бюджетом. Фінансування – це джерело покриття видатків бюджетних установ у вигляді коштів, одержаних із бюджету в межах затверджених асигнувань, тобто в межах планових сум, передбачених кошторисом, які одержуються з бюджету. На сьогодні більшість бюджетних закладів мають незадовільний стан фінансування [2]. На їх діяльність негативно впливають обмеженість джерел формування фінансових ресурсів і жорстка регламентація напрямків їх використання. Саме тому виникає об'єктивна необхідність підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні бюджетних установ. Крім того, ефективність використання бюджетних коштів набуває особливого значення при обмеженості державних ресурсів, тому вдосконалення фінансового забезпечення бюджетних установ є актуальним і потребує детального вивчення.

Також недостатньо висвітленими залишаються питання економічної природи процесу фінансування загальнодержавних цілей. У діяльності бюджетних установ найчастіше поєднуються такі форми фінансового забезпечення: бюджетне фінансування, самофінансування, благодійництво та спонсорство. Проте традиційно найвагомішим джерелом фінансового забезпечення бюджетних установ є кошти державного та місцевих бюджетів, тоді як кошти, отримані з інших джерел, – лише додатковий фінансовий ресурс. Тому основною формою фінансового забезпечення бюджетних установ виступає бюджетне фінансування. Карпишин Н. вважає, що фінансове забезпечення – це структурна підсистема фінансово-кредитного механізму, система джерел і форм фінансування

розвитку економічної і соціальної сфер суспільства. Воно здійснюється в трьох формах: самофінансування, кредитування, бюджетне фінансування [2]. Виходячи з цього, можна сказати що бюджетне фінансування – це одна з форм фінансового забезпечення, що полягає у виділенні коштів на утримання закладів, установ і організацій, виконання певних програм і реалізацію певних заходів із відповідного бюджету.

У вітчизняній фінансовій літературі виділяють такі форми бюджетного фінансування: 1) бюджетні інвестиції; 2) бюджетні кредити; 3) кошторисне фінансування, яке означає виділення бюджетних асигнувань на основі спеціального планово-фінансового документа; 4) державні трансферти – це невідплатні та безповоротні платежі з бюджету юридичним і фізичним особам, які не призначені для придбання товарів чи послуг, надання кредиту або на виплату непогашеного боргу [3]. Основною і найпоширенішою формою бюджетного забезпечення є кошторисне фінансування, що полягає у виділенні бюджетних коштів установам соціально-культурної сфери, оборони й управління в межах їхніх кошторисів доходів і видатків. Процес кошторисного фінансування здійснюється внаслідок об'єднання грошових коштів, отриманих з двох основних каналів. Перший – це грошові кошти, отримані через механізм бюджетного фінансування, зміст якого полягає в односторонньому спрямуванні бюджетних коштів – від держави до суб'єктів господарювання. Обсяг цих коштів відображається у загальному фонді кошторису бюджетної установи. Через другий канал надходять грошові кошти, отримані внаслідок некомерційної діяльності, яка здійснюється бюджетною установою самостійно [4]. У цьому випадку фінансові відносини виникають між бюджетною установою і господарюючими суб'єктами та фізичними особами, а отримані результати відображаються у спеціальному фонді кошторису. З практичного досвіду за рахунок загального фонду бюджету бюджетні установи забезпечують видатки на виплату заробітної плати, стипендії, оплату комунальних послуг, придбання продуктів харчування. А нестача або взагалі відсутність бюджетних асигнувань на утримання матеріально-технічної бази установ призводить практично до повного фізичного та морального зносу наявної техніки, обладнання, устаткування. Одним із джерел власного фінансування бюджетних установ є отримання допомоги від спонсорів і меценатів. Проте розвиток спонсорських зв'язків, пошук меценатів, інших подібних джерел залучення позабюджетних коштів в Україні серйозно стримується податковою політикою, що реалізує переважно фіскальні функції, а також фінансовою неспроможністю значної частини підприємницьких структур і низьким рівнем добробуту населення країни [5]. Розглядаючи спонсорство з боку підприємницьких структур, зазначимо, що сьогодні в Україні немає фінансових стимулів до здійснення спонсорських акцій. Для забезпечення відповідними органами оперативного контролю за цільовим, повним і раціональним використанням коштів бюджетними установами необхідна повна інформація, яку отримують за допомогою даних бухгалтерського обліку. Висновки. На наш думку, серед основних напрямів удосконалення аналізу джерел фінансування бюджетних установ слід виділити: максимізацію доходів; активізацію структури капіталу та забезпечення його фінансової діяльності; побудову ефективного механізму управління бюджетної організації; використання бюджетною організацією ринкових механізмів залучення фінансових коштів. На цей час із метою більш раціонального використання фінансових ресурсів бюджетними установами необхідним є удосконалення технології обліку й опрацювання економічної інформації, представлення її у систематичному, повному вигляді для прийняття управлінських рішень. Такі зміни у технології вимагають застосування нових знань, сучасних методів, що на цьому етапі можливо при впровадженні автоматизованих інформаційних технологій, які дозволяють не тільки зменшити об'єм часу на обробку економічної інформації, але й сприятимуть підвищенню якісного рівня всього облікового процесу, використанню в повному обсязі наявного ресурсу бюджетних установ. З метою попередження порушень у діяльності бюджетних установ необхідно більшу увагу приділити попередньому контролю.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. 2. Карпишин Н. І. Фінансове забезпечення охорони здоров'я в реалізації державних функцій на ринку медичних послуг: дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. Тернопіль, 2012. 168 с. 3. Курець В. С. Напрями вдосконалення системи фінансування закладів шкільної освіти в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2010. № 1. С. 187–92. 4. Тягушева О. Г. Державне управління фінансового забезпечення розвитку освітньої системи України. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/du/2009_3/files/DU309_49.pdf. 5. Вацик Н. Необхідність вдосконалення державного фінансового контролю за використанням бюджетних коштів. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 3 (28). С. 184–190.

«MYSTERY SHOPPING» КАК МЕТОД КАЧЕСТВЕННОГО МАРКЕТИНГОВОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ СФЕРЫ ГОСТЕПРИИМСТВА

УДК 338.48(075.8)

Бураханова Р. Е.

Студент 4 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Рассмотрен способ проверки эффективности работы персонала в компании с помощью метода маркетинговых исследований «Mystery Shopping». Определены задачи, решаемые с помощью данного метода, и эффективность применения технологии тайного покупателя для предприятий сферы гостеприимства.

Ключевые слова: тайный покупатель, маркетинговые исследования, уровень обслуживания, услуги гостиницы.

Анотація. Розглянуто спосіб перевірки ефективності роботи персоналу в компанії за допомогою методу маркетингових досліджень «Mystery shopping». Визначено завдання, які вирішуються за допомогою цього методу, та ефективність застосування технології таємного покупця для підприємств сфери гостинності.

Ключові слова: таємний покупець, маркетингові дослідження, рівень обслуговування, послуги готелю.

Annotation. This article describes a way to test the effectiveness of the staff in the company with the help of a method of marketing research «Mystery Shopping». The effective use of technology Mystery shopper. Identified problems to be solved by using this method.

Keywords: Mystery Shopper, market research, level of service, hotel services.

Mystery Shopping» (тайный покупатель, дальше – ТП) – это самый достоверный и надежный способ проверить эффективность работы персонала в компании, выявить его слабые стороны и наметить пути их устранения. «Mystery Shopping» в более-менее современном виде возник еще в 40-х годах прошлого столетия. Сегодня это метод широко распространен во всем мире. Так, ежегодные затраты на исследования по методу ТП составляют в настоящее время почти 1,2 млн долл. [1]. Несмотря на высокий уровень затрат ТП – это превосходный метод поиска и устранения недостатков в работе персонала, а значит, и увеличения доходов компании [2].

«Mystery Shopping» в Украине существует достаточно давно, минимум уже 10 лет на рынке используется данный метод маркетингового исследования. Соответственно, многие компании пытаются получить в этой сфере прибыли. На рынке маркетинговых исследований Украины можно найти более 20 компаний, предлагающих соответствующую услугу. Однако большинство из них делают это разово и с небольшим количеством оценок. Такие компании больше специализируются на других маркетинговых исследованиях и «тайные покупатели» являются дополнительным видом услуг [3].

Примером предоставления данных услуг «тайный покупатель» является компания «4Service Украина», которая уже почти 15 лет занимается исследованием и улучшением клиентского опыта. Сотрудники данной компании говорят на 29 языках и работают в 52 странах мира [4]. Компания уже сделала более 1,000,000 оценок. Среди их клиентов: Microsoft, Toyota, Ecco, Raiffeisen Bank. База подготовленных и аттестованных агентов «4Service» составляет более 320 тыс. человек в разных странах мира. Тайные покупатели проходят трехуровневую систему обучения, а релевантность их отчетов постоянно контролируется с помощью мониторинга кросс-проектных тенденций. Агенты, склонные завышать или занижать оценки, – отсеиваются из базы. Тщательная обработка результатов и использование передовых мировых технологий – это предмет гордости данной компании [5].

ТП нужны везде, где происходит обслуживание клиентов. Любая компания, массово обслуживающая потребителей и желающая улучшить качество их обслуживания, рано или поздно воспользуется «Mystery Shopping» как неотъемлемым компонентом в системе улучшения сервиса в компании. «Mystery Shopping» используется в розничных сетях, банках, ресторанах, АЗС и гостиницах. Эти отрасли сегодня активно проводят «Mystery Shopping», в основном, из-за растущей конкуренции в отрасли.

Услуги гостиницы связаны с обеспечением «гостеприимства» клиентам, проводящим длительное время под ее крышей. И качество персонального взаимодействия сотрудников гостиницы с клиентом – единственный инструмент создания у клиентов ощущения гостеприимства и внимания в выбранной им гостинице.

Помимо персонального обслуживания, в гостиничном бизнесе значительную роль играют «операционные» стандарты, связанные с чистотой, опрятностью, комплектацией номеров, освещением, внешним и внутренним дизайном гостиницы, функционированием оборудования и т.д. При этом поддержание операционной части сервиса в идеальном состоянии никогда не компенсирует равнодушного и недоброжелательного отношения со стороны персонала. Клиенты не станут возвращаться даже в самую великолепную и современную гостиницу, сверкающую чистотой и убранством номеров, если персонал в ней груб и негостеприимен.

Услуги гостиницы, пожалуй, имеют наиболее сложную и многоплановую структуру среди всех сервисных отраслей. Огромное количество визуальных и операционных аспектов сервиса, различные категории обслуживающего персонала, с которыми сталкивается клиент (портье, горничные, администраторы), время, которое он проводит в отеле, дополнительные сервисы (ресторан, конференц-зал) – все это выделяет услуги гостиницы в особый, сложный класс в управлении качеством обслуживания.

Программы «Mystery Shopping» применяются в западном гостиничном бизнесе повсеместно. Их особенностью является небольшая частота визитов (обычно 1–3 посещения тайным покупателем гостиницы в месяц), высокая стоимость оценки, огромное количество измеряемых стандартов сервиса и сложный пошаговый сценарий. Оценить гостиничный сервис возможно лишь при проживании в гостинице и пользовании большей частью ее услуг, поэтому работа тайного покупателя в гостинице будет связана с поездками и путешествиями.

Классическая структура стандартов сервиса в гостиничной отрасли состоит из следующих элементов:

- бронирование номера;
- парковка у гостиницы;
- рецепция;
- вселение в номер;
- комплектация / чистота номера;
- услуги горничной;
- сервис в ресторане;
- внешний вид сотрудников.

Количество стандартов для гостиницы состоит из 250–400 пунктов, примерно 50 % которых регламентирует правила персонального обслуживания клиентов и 50 % – визуальные и операционные аспекты, и все необходимо регулярно оценивать в рамках программы «Mystery Shopping». Основные направления использования данных «Mystery Shopping» представлены на рис. 1.

Рис. 1. Основные направления использования данных «Mystery Shopping» в гостиницах

«Mystery Shopping» в гостинице позволяет постоянно держать фокус внимания обслуживающего персонала на сервисе и строить сервис-ориентированную среду в коллективе. Для гостиничных сетей информация о выполнении стандартов сервиса используется в системе оценки эффективности руководителей гостиниц и принятии решений о продвижении руководителей по карьерной лестнице – менеджер, которому лучше других удалось обеспечить качественный сервис в гостинице, имеет шансы повторить результат для всей сети.

В гостинице ТП должен забронировать номер, вселиться и переночевать, заказать завтрак в номер и посетить ресторан, оценить несколько сотен параметров сервиса. Часто используется скрытая аудио- или видеосъемка. Оценка охватывает большое количество визуальных и операционных аспектов сервиса, различные категории обслуживающего персонала, с которыми сталкивается клиент (портье, горничные, администраторы), время, которое он проводит в отеле, дополнительные сервисы (ресторан, конференц-зал).

После визита, покинув сервисную локацию, ТП должен отметить в специальной форме (анкете или специальной памятке) свои наблюдения. Начать заполнение анкеты необходимо не позже, чем через 15 минут после того, как инспектор покинул локацию. Это обязательное условие, поскольку многие детали обслуживания

быстро забываются. Отдельным важным требованием к работе и навыком ТП является написание комментариев к своим оценкам. Комментарии представляют собой свободный текст, где ТП отмечает особенности обслуживания, сильные и слабые стороны, свои дополнительные наблюдения и, самое важное, дает рекомендации, а также подсказывает идеи по улучшению сервиса. Можно выделить основные условия эффективности применения данной технологии в маркетинговых исследованиях:

- хорошая подготовка;
- большая статистическая база;
- smart-обработка результатов;
- обязательное и немедленное внедрение;
- знание реального положения дел на предприятии;
- стремление к улучшению со стороны руководства.

Среди преимуществ и недостатков использования метода «Mystery Shopping» для гостиничных предприятий можно выделить следующие рис. 2.

Плюсы	Минусы
– существенное увеличение уровня продаж в результате разработки и корректировки системы качества обслуживания; – знание реального положения дел на предприятии; – отслеживание и устранение случаев воровства; – знание конкурентов «изнутри»; – прямое и при этом скрытое наблюдение за сотрудниками	– опросы требуют большого количества времени и средств; – полученная информация не всегда полная; – всегда есть риск получить шаблонное решение, не учитывающее особенности бизнеса; – сложная форма отчетности, которая представляется отчет относительно каждого сотрудника, каждой точки посещения

Рис. 2. Преимущества и недостатки использования метода «Mystery Shopping»

Нельзя говорить, что только программа «Mystery Shopping» способствует улучшению и поддержанию высокого качества обслуживания клиентов. Метод «Mystery Shopping» является лишь одним из инструментов улучшения обслуживания и должен применяться в комплексе с иными как составляющая системы управления сервисом в компании.

В заключение можно сказать, что решения, которые компании принимают после использования «Mystery Shopping», могут иметь как комплексный, так и локальный характер. Важно, чтобы результаты не остались без внимания. Если компания, проведя оценку качества обслуживания, ничего потом не меняет, то усилия были напрасными. Если же эта работа проводится для улучшения сервиса, то положительные результаты не заставят себя ждать.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Алдошина М. В.

Литература: 1. Mystery Shopping Group LLC. URL: <http://263463.ua.all.biz>. 2. Особенности mystery shopping. URL: <http://ellargie.com/to-reading/articles/1115>. 3. Mystery shopping в Украине URL: <http://4service-group.com/uk/mystery-shopping>. 4. Таинственный покупатель. Mystery shopping. URL: <http://ua.bizorg.su/mystery-shopping-r>. 5. Mystery Shopping Group. URL: <http://mysterysgroup.com>.

РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

УДК 640.41-043.87(477)

Варгасова Д. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасний стан розвитку бізнесу господарства України, проблеми та перспективи розвитку, роль готельного господарства в економіці країни та нормативно-правові акти, які регулюють готельну діяльність. Проаналізовано статистичні дані готельного господарства, розглянуто готельні ланцюги України.

Ключові слова: індустрія туризму, готель, готельний бізнес, готельні ланцюги.

Аннотация. Рассмотрены современное состояние развития бизнеса хозяйства Украины, проблемы и перспективы развития, роль гостиничного хозяйства в экономике страны и нормативно-правовые акты, регулирующие гостиничную деятельность. Проанализированы статистические данные гостиничного хозяйства, рассмотрены гостиничные цепи Украины.

Ключевые слова: индустрия туризма, гостиница, гостиничный бизнес, гостиничные цепи.

Annotation. Considers the current state of business development in economy of Ukraine, problems and prospects of development, the role of the hotel industry in the economy and regulatory-legal acts that regulate this industry. Analyzes the statistics of the hotel industry, considered the chain of hotel Ukraine.

Keywords: tourism industry, hotel, hospitality, a hotel chain.

Готельний бізнес на сьогодні є одним із головних компонентів індустрії туризму в Україні. Особливістю цього бізнесу є орієнтація на Європейські стандарти та стрімкий перехід до них. На цей час спостерігається збільшення інвестицій у готельний бізнес як основний компонент інфраструктури туризму.

Метою статті є розгляд основних проблем готельного господарства України та їх вирішення.

Індустрія туризму – це сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, заклади ресторанного господарства та ін.), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів.

Готель – це підприємство, що надає людям, які знаходяться поза домівкою, комплекс послуг, найважливішими серед яких (комплексоутворюючими) однаковою мірою є послуга розміщення і харчування [1].

Серед тенденцій розвитку готельного господарства слід зазначити міжнародні готельні ланцюги, які також є на території України. Альтернативою вирішення проблем готельного бізнесу в Україні є створення готельних мереж, які дозволяють впроваджувати високі стандарти обслуговування.

Аналіз показав, що найефективніше управління в готельних мережах здійснюється такими організаційними формами: франчайзинг (договір франшизи) і контрактне управління. Діяльність іноземних компаній в Україні у сфері готельного бізнесу зводиться до трьох форм: франчайзинг, контракт і володіння [2].

Статистика показує, що підприємства, які входять до готельної мережі, мають на 60 % більший середній дохід і на 15 % більше завантаження номерного фонду, чим самостійні підприємства [3].

Ключовими перевагами участі в готельних мережах є збільшення рентабельності підприємства готельного господарства за рахунок зниження витрат і підвищення доходу за рахунок збільшення об'ємів продаж, зниження затрат; централізована розробка та контроль за дотриманням стандартів; централізація маркетингової стратегії, фінансової, управлінської.

За 2014 р. готельне господарство України нараховувало 2 644 готелі та аналогічних засобів розміщення, з яких готелі склали 1 523 одиниці (57,6 %) [3]. Номерний фонд готельного господарства за 2014 р. складав 69 237 номерів [3].

У табл. 1 відображено динаміку розвитку готельного господарства України [4].

Кількість готелів та аналогічних засобів розміщення в Україні за підсумками 2015 року скоротилася на 6,3 % відносно показника 2014 року – до 2478 тис. [4]. До кінця 2015 року кількість готельних закладів склала 132,5 тис. [4].

Також на сучасному етапі розвитку готельний бізнес в Україні має ряд певних проблем, які є перешкодами для становлення європейських стандартів якості послуг у підприємствах готельного господарства. Бойко М. Г. [7] визначив основні проблеми:

Таблиця 1

Динаміка розвитку готельного господарства України за 2011–2014 рр. [4]

Рік	Кількість підприємств готельного типу, од.		Кількість номерів, од.	
	Абсолютне значення показника, од.	Темп зростання, %	Абсолютне значення показника, од.	Темп зростання, %
2011	3162	182,67	76986	96,43
2012	3144	99,43	81441	105,79
2013	3582	113,93	89685	110,12
2014	2644	73,81	69237	77,2

- невелика кількість готелів міжнародного класу;
- незначні обсяги інвестування у будівництво нових готелів;
- недостатня кількість кваліфікованих фахівців у галузі управління підприємствами готельного господарства й обслуговування;
- низький рівень конкуренції на готельному ринку внаслідок відсутності корпоративних стандартів управління якістю готельних послуг;
- високий рівень податків.

Показник низької конкурентоспроможності готельних послуг формується за рахунок рівня ціни та якості послуг. Через високі податкові ставки готелі змушені встановлювати високі ціни. Ціни визначаються умовами конкуренції, станом і співвідношенням попиту та пропозиції.

У сучасних умовах господарювання особливого значення набуває правове регулювання господарської діяльності в готельному господарстві, що складається із сукупності законодавчих і нормативно-технічних актів, які є складовою національної правової системи.

Політика держави щодо розвитку готельного господарства, регулювання основних аспектів господарської діяльності, складової туристичної індустрії спрямована на поліпшення його тісних критеріїв функціонування і відображена у Законах України «Про туризм» [5], «Про захист прав споживачів» [6], Постановах Кабінету Міністрів України щодо програм розвитку цього напрямку господарської діяльності [7].

Нормативно-правові акти регулюють відносини між споживачем (клієнтом) і виробником послуг (готельним підприємством), узгоджують інтереси споживача, виробника та суспільства і створюють сприятливі умови для розвитку підприємств готельного господарства.

Для досягнення своєї мети підприємства готельного господарства мають поставити перед собою та вирішити такі завдання:

- прагнути до досконалості, впроваджуючи новітні технології з надання готельних послуг і ведення готельної діяльності (в тому числі з енергозбереження), а також нестандартні підходи для найкращого задоволення потреб споживачів і ефективнішої роботи персоналу;
- створити атмосферу гостинності, орієнтуючись на потреби та комфортність перебування гостей;
- наближати надання послуг і ведення діяльності до міжнародних стандартів;
- дотримуватись оптимального співвідношення «ціна – якість»;
- турбуватись про довкілля та його збереження.

Проведений аналіз динаміки кількості готелів в Україні, а також розглянуті перспективи та проблеми розвитку готельного господарства дозволяють зробити висновок, що ця галузь економічної діяльності є перспективною сферою капіталовкладень, оскільки розвивається достатньо швидкими темпами, зумовлює рівень зайнятості у відповідних регіонах, створює матеріальну базу для розвитку туризму. Але останні роки (особливо 2015–2016 рр.) підприємства готельного господарства розвиваються в негативних умовах, зокрема, нестабільної економіко-політичної ситуації країни, що призвело до зниження туристичної і бізнес-активності, дефіциту фінансування, відсутності привабливих для будівництва готельних комплексів земельних ділянок, довгої окупності таких проектів та зменшення кількості готельних підприємств.

На думку автора, для поліпшення розвитку готельного господарства потрібно розробити програму розвитку готельного та туристичного бізнесу, шукати фінансові джерела та створити сприятливий інвестиційний клімат.

Література: 1. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва. Київ: Центр учб. літ., 2013. 344 с. 2. Статистичний аналіз підприємств готельного господарства та прогнозування його розвитку. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/8-2015/256.pdf>. 3. Проблеми та перспективи розвитку готельного господарства в Україні. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/management-and-marketing-212/production-management-and-development-company-212/13648-212-600>. 4. Економіка України. URL: <http://energolife.info/ua/2016/Economy/>. 5. Про туризм: Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>. 6. Про захист прав споживачів: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/page2>. 7. Бойко М. Г., Гопкало Л. М. Організація готельного господарства: підручник. Київ: КНТЕУ, 2012. 448 с.

ТЕХНОЛОГІЯ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 657.6:657.15(477)

Василенко В. С.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розкрито поняття «технологія аудиту», визначено стадії технології аудиту фінансової звітності, розглянуто етапи перевірки фінансової звітності, а також запропоновано шляхи вдосконалення технології аудиту.

Ключові слова: аудит, фінансовий звіт, аудит фінансової звітності, технологія, технологія аудиту.

Аннотация. Раскрыто понятие «технология аудита», определены стадии технологии аудита финансовой отчетности, рассмотрены этапы проверки финансовой отчетности, а также предложены пути совершенствования технологии аудита.

Ключевые слова: аудит, финансовый отчет, аудит финансовой отчетности, технология, технология аудита.

Annotation. The concept of «technology audits», set the stage technology audit of financial statements, the proposed key techniques for auditing the financial statements and the ways of improving the technology audit.

Keywords: audit, financial report, financial statement audit, technology, audit technology.

Для сучасного етапу розвитку економіки України характерні значні обсяги тіньового сектора економіки, а отже, недовіра до фінансової звітності й інших офіційних документів. Основною умовою складання фінансової звітності є достовірність інформації, саме для підтвердження її достовірності треба приділити значну увагу технології аудиту фінансової звітності. Саме тому питання технології аудиту фінансової звітності актуальне в наш час.

Вагомий внесок у дослідження теорії і технології аудиту фінансової звітності зробили такі вчені, як Бутинець Ф. Ф. [1], Білуха М. Т., Бодюк А. В., Дорош О. А., Петренко Н. І. [6], Петрик О. А. [3], Ковбич Т. М., Костирко Р. О., Кудрицький Б. В.

Метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування технології аудиту фінансової звітності та пошук шляхів її удосконалення.

Для досягнення цілі поставлені такі задачі: розкриття сутності поняття «технологія аудиту»; обґрунтування етапів перевірки фінансової звітності та стадій технології аудиту фінансової звітності, розробка шляхів удосконалення технології аудиту.

Бутинець Ф. Ф. вважає, що основною метою аудиту є «визначення достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності, їх повноти та відповідності чинному законодавству і встановленим нормативам» [1, с. 32]. Сутність аудиту у світовій практиці трактується не тільки як перевірка фінансових показників, але і як розробка пропозицій їх покращення.

Аудит фінансової звітності в Україні здійснюється за вимогами Міжнародних стандартів аудиту, основна мета якого – підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. Її досягають через висловлення аудитором думки про те, чи складена фінансова звітність відповідно до застосованої концептуальної основи фінансової звітності [2, с. 76].

Аудитори та аудиторські фірми повинні дотримуватись єдиної технології проведення аудиту для забезпечення достовірності інформації та якості його здійснення, адже істотні помилки, які аудитор не зможе виявити, можуть вплинути на результати перевірки. Для цього треба докладніше розглянути поняття технології аудиту, але перед цим розкрити поняття технології взагалі.

Технологія – слово грецького походження. «Techne» означає мистецтво, майстерність, уміння. Першим розкрив поняття «технологія аудиту» Бутинець Ф. Ф. На його думку, це «науково організований процес аудиту, який передбачає виконання аудитором усіх необхідних процедур перевірки, які він вважає доцільними для досягнення поставленої мети» [1, с. 136].

Петрик О. А. трактує це поняття як організацію і проведення аудиту від моменту рекламування послуг аудиторської фірми до передання аудиторського висновку замовнику [3, с. 88].

У тлумачному словнику поняття технології аудиту визначається як послідовність проведення аудиторської перевірки із зазначенням основних аналітичних процедур і методів отримання аудиторських доказів, джерел інформації і методів її обробки, виконавців окремих робіт та оформлення аудиторських документів. Тобто технологія аудиту – це творчий процес, який залежить як від підприємства, що перевіряється, так і від професійного судження аудитора. Вона включає у себе використання різних методів і процедур. Цим питанням займалися як українські, так і вітчизняні автори.

Для того щоб розкрити сутність технології аудиту фінансової звітності, треба спочатку визначити поняття фінансової звітності. Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [4].

Технологія аудиту фінансової звітності здійснюється в декілька стадій. Їх можна розділити на: організаційну, підготовчу, технологічну та результативну.

Організаційна стадія включає у себе вибір об'єкта аудиту, вивчення його документів, організацію стану бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також підготовку листа-зобов'язання на проведення аудиту. Перед початком аудиту аудитор повинен визначити спосіб проведення перевірки: суцільний або вибіркового. Суцільний метод полягає в тому, що перевіряється уся фінансово-господарська діяльність та усі наявні документи. Вибірковий метод застосовується також у зв'язку з оцінкою внутрішнього контролю, за даними якого можна судити про достовірність інформації, що міститься у звітах [5 с. 11].

Наступною стадією є підготовка, на якій складається план, стратегія і програма аудиту. План аудиту включає деталізований розгляд, час та обсяг аудиторських процедур. Стратегія аудиту служить для складання детального плану аудиту та встановлює масштаб, підхід і строки перевірки. Програма аудиту має включати основні питання про стан обліку та звітності; правильності відображення в бухгалтерському та податковому обліку результатів попередньої перевірки; відповідність даних у балансі даним Головної книги, реєстрам і звітам; правильність проведення інвентаризації; стан дебіторської і кредиторської заборгованостей та ін.

Технологічна стадія здійснюється аудиторами безпосередньо на підприємстві та включає вивчення змісту документів і господарських операцій. При перевірці аудитор повинен враховувати специфіку підприємницької діяльності, відповідність плану рахунків підприємства діючому плану рахунків бухгалтерського обліку. Така перевірка забезпечується шляхом застосування документального способу контролю.

Результативна стадія є заключною, на цій стадії готуються письмова інформація за результатами проведеного аудиту, згруповуються виявлені недоліки та складається аудиторський звіт (висновок).

Петренко Н. І. стверджує, що, перевіряючи фінансову звітність клієнта, аудитор повинен підтверджувати показники, що відображені у фінансовій звітності, фактичною наявністю, оскільки для складання аудиторського висновку потрібно подати достовірну, точну інформацію. Не має сенсу перевіряти фінансову звітність без перевірки фактичних даних, так само, як і не має сенсу аудиторський висновок, якщо він недостовірний. Водночас аудитор не може вважати аудит завершеним доти, поки він не надав відповіді на поставлені питання. В іншому випадку його думка щодо достовірності фінансової звітності не буде повною та об'єктивною [6].

Безпосередньо дослідження фінансової звітності складається з таких етапів (рис. 1).

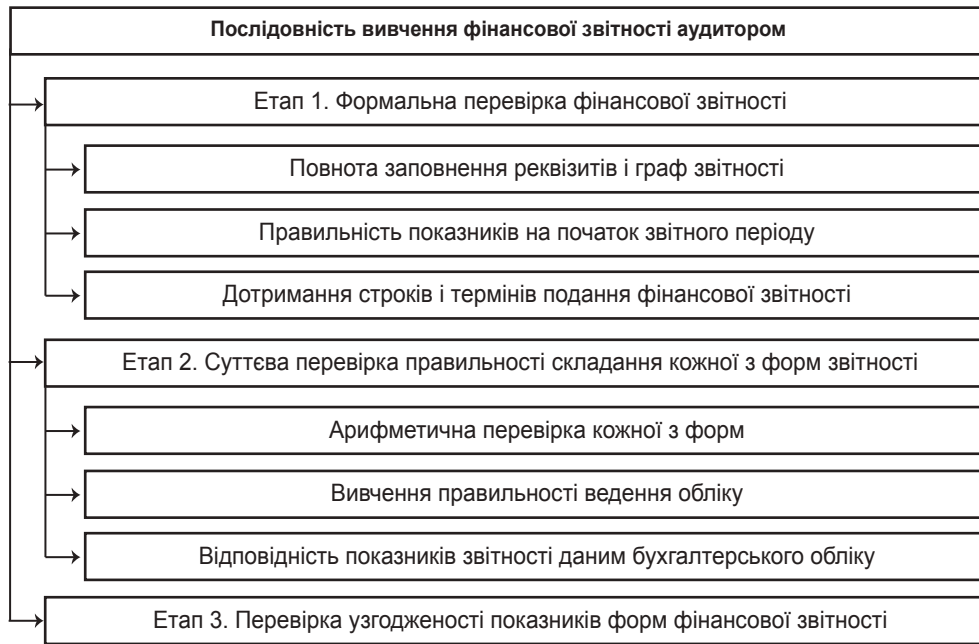

Рис. 1. Послідовність вивчення фінансової звітності

Джерело: сформовано автором на основі [6]

Для більш чіткого розуміння змісту кожного з етапів запропоновано ключові прийоми, які здійснюються під час аудиту фінансової звітності:

- на організаційній і підготовчій стадії слід використовувати опитування, тестування, попередній аналітичний огляд тощо;
- на технологічній стадії – спостереження, підрахунок, підтвердження, сканування, інвентаризація, тестування, контрольні обміри, технологічний контроль, експертиза анкетування, експеримент тощо;
- на результативній стадії – групування оцінка узагальнення результатів тощо.

Особливу увагу під час аудиту фінансової звітності серед прийомів аудиту приділяють опитуванню і тестуванню. Їх застосування дозволяє ефективно проводити перевірку та виявляти невідповідності в системі якості чи результатах роботи господарюючого суб'єкта.

Удосконалення технології аудиту спрямоване на покращення якості аудиту фінансової звітності. Тому кожен аудитор, здійснюючи свою діяльність, повинен вільно володіти та вміти застосовувати необхідні методичні прийоми, які втілюються шляхом реалізації аудиторських процедур.

В результаті дослідження вирішені задачі, що поставлені автором під час написання статті. Розкрито сутність поняття «технологія аудиту», яке означає організацію і проведення аудиту від моменту рекламування послуг аудиторської фірми до передання аудиторського висновку замовнику. Розглянуто етапи перевірки фінансової звітності та стадії технології аудиту. Таким чином, дотримуючись єдиної технології проведення аудиту фінансової звітності, аудитори можуть підвищити якість проведення аудиту та забезпечити достовірність даних проведеної перевірки. На думку автора, для удосконалення технології аудиту, в першу чергу, потрібно дотримуватись єдиних методів і принципів проведення перевірки та використання аудитором індивідуального підходу до кожного об'єкта перевірки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф., Петренко Н. І. Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні та світі: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2003. 408 с. 2. МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту». URL: http://apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. 3. Петрик О. А. Аудит: методологія і організація: монографія. Київ: ХНЕУ, 2005. 268 с. 4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 14.09.2006 № 140-V // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 5. Липаков Г. И. Аудит бухгалтерской (финансовой) отчетности хозяйствующих субъектов с иностранными инвестициями. URL: <http://michurinsk.ruc>.

su/upload/documents/science/dissert/autoref/Lipakov.pdf. 6. Петренко Н. І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення // Вісник ЖДТУ. 2012. № 1 (51). URL: https://ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/econom/1_51/21.pdf.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

УДК 336.761043.86(477)

Вежичаніна М. А.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто перспективи розвитку ринку цінних паперів і формування його інфраструктури в Україні. Проаналізовано ефективне функціонування фондового ринку; розглянуто його подальший розвиток на території нашої країни; висвітлено проблеми вітчизняного ринку цінних паперів.

Ключові слова: цінні папери, фондовий ринок, акція, облігація, кредитний ринок, нормативно-правове регулювання, комерційний банк.

Аннотация. Рассмотрены перспективы развития рынка ценных бумаг и формирование его инфраструктуры в Украине. Проанализировано эффективное функционирование фондового рынка; рассмотрено его дальнейшее развитие на территории нашей страны; освещены проблемы отечественного рынка ценных бумаг.

Ключевые слова: ценные бумаги, фондовый рынок, акция, облигация, кредитный рынок, нормативно-правовое регулирование, коммерческий банк.

Annotation. Prospects for the development of the securities market and the formation of its infrastructure in Ukraine are considered. The effective functioning of the stock market is analyzed; Considered its further development in the territory of our country; Problems of the domestic securities market are covered.

Keywords: securities, stock market, share, bond, credit market, regulatory and legal regulation, commercial bank.

Фондовий ринок охоплює частину боргового ринку і повністю ринок інструментів власності, який виступає засобом забезпечення нормального функціонування всіх галузей економіки. Ринок цінних паперів – це частина ринку капіталів, де здійснюється емісія, купівля і продаж цінних паперів.

Ця тема є актуальною, тому що ринок цінних паперів як складова частина фінансового ринку є досить важливою складовою для країни. Адже існування та стабільність цього ринку відіграють значну роль у розвитку фінансового ринку, який, своєю чергою, є ключовим для всієї економіки.

Метою цієї статті є дослідження теоретичних засад функціонування ринку цінних паперів на території України, його аналіз, а також висвітлення проблем і перспектив розвитку вітчизняного ринку цінних паперів.

Питанням розвитку ринку цінних паперів присвячено праці О. М. Мозгового, В. В. Оскольського, М. О. Бурмаки, В. В. Корнеева, Г. В. Карпенка та інших вітчизняних дослідників. О. Мозговий, голова Комітету з питань стратегії розвитку та економічного аналізу фондового ринку, наголосив про необхідність створення Координаційної ради, до складу якого увійшли б не тільки представники регулятора, а й силовики, як це було раніше, коли відповідна рада була при Президентові. «Необхідно піднімати рівень фінансової грамотності населення, потрібно залучити роздрібного інвестора на ринок. Також ми намагаємося переорієнтувати українського емітента щодо розміщення ІРО на українському ринку», – говорить О. Мозговий [1, с. 28].

На думку В. В. Корнеевої, головним мотиваційним імпульсом переходу до ринку власне і була необхідність насичення товарного ринку, ліквідація дефіциту, забезпечення збалансованості попиту та пропозиції [2, с. 154].

Але, з точки зору автора, в Україні величезною складовою власників державних цінних паперів є комерційні банки, а в такому випадку раціонально переймати досвід у інших країн. Так, у США, як і певною мірою в Японії, операції банків із цінними паперами законодавчо обмежуються. Тому банки цих країн змушені шукати непрямі шляхи доступу на фондовий ринок, а саме: через участь у капіталі спеціалізованих фінансово-кредитних установ або шляхом співпраці з ними. На думку Рак Р. В., «сьогодні потрібно здійснити спробу диверсифікувати джерела залучення фінансових ресурсів, підвищити частку запозичень у нефінансовому секторі та збільшити роздрібну базу ринку державних цінних паперів [3, с. 25].

Але розвиток світового фондового ринку, що супроводжується появою нових фінансових інструментів, змушує постійно повертатися до здійснення моніторингу всіх змін і нововведень на ринку цінних паперів України. Для вироблення ефективніших рекомендацій щодо поліпшення умов функціонування й регулювання необхідно:

- вивчити цінні папери, а саме акції і облігації;
- розкрити основні переваги та недоліки серед інших методів залучення коштів;
- розробити основні напрями удосконалення ринку цінних паперів в Україні.

Дослідження показали, що за роки незалежності в Україні сформовано принципи функціонування ринку цінних паперів, прийнято пакет законодавчих актів [4], які регулюють діяльність учасників ринку. Однак ефективність функціонування цього ринку є низькою, а результати його діяльності не задовольняють його основних учасників і суспільство в цілому.

Так, у 2013 році більшість показників фондового ринку показали позитивну динаміку. Так, вітчизняний фондовий ринок розвивався паралельно до світових ринків цінних паперів; підтвердженням цього є основний індикатор фондових ринків – індекс, який дає можливість оцінити загальну ситуацію на фондовому ринку [5, с. 1].

Ринок є складною багатофункціональною і комплексною структурою, яка включає як ринок товарів і послуг, так і ринок фінансових ресурсів. Завдяки випуску й обігу цінних паперів забезпечуються інвестиційні процеси, автоматичний перелив коштів у найбільш ефективні галузі економіки.

В результаті повороту до ринкової економіки за останні 5–8 років в економічному житті нашої країни з'явився новий, цікавий і перспективний напрямок – випуски різних цінних паперів і операції з ними: випуск, емісія, розміщення, конвертація, нарахування і виплата доходів, погашення.

Метою здійснення цих операцій є забезпечення випуску, обігу, використання цінних паперів як застави, виплати доходів на них, установлення контролю за діяльністю емітента та ін.

Так, у 2013 році обсяг торгів на ринку цінних паперів склав 1 676,97 млрд грн (рис. 1), тоді як у 2012 році цей показник складав 2 530,87 млрд грн. Зниження обсягу торгів у 2013 році відбулося за рахунок зменшення операцій з цінними паперами на позабіржовому ринку до 1 213,54 млрд грн внаслідок запровадження з 1 січня 2013 року особливого податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами [5, с. 3].

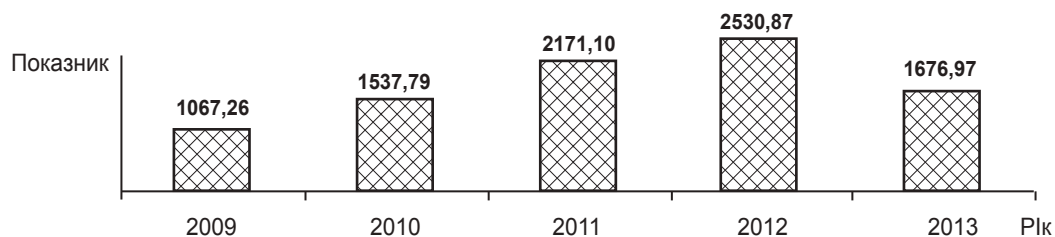

Рис. 1. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2009–2013 рр., млрд грн

Цінні папери випускаються різними суб'єктами. Наприклад, державні цінні папери можуть випускатися центральним урядом, органами влади на місцях, окремо відносно незалежними державними установами (поштою, залізничною службою та ін.), а також організаціями, що користуються державною підтримкою. Серед цінних паперів, що випускаються приватним сектором, виділяються цінні папери промислових фірм, комерційних банків, інвестиційних фондів та ін.

Розвиток ринку цінних паперів є індикатором лібералізації економіки й успішного проведення ринкових реформ, створює важливий компонент сучасного механізму економічного регулювання, надає економіці певної гнучкості та мобільності, забезпечуючи можливість швидкого переливу ресурсів із одних галузей в інші та здійснення структурної перебудови виробництва.

За підсумками 2015 року обсяг торгів на ринку цінних паперів знизився на 6,83 % порівняно з 2014 роком та становив 2 172,67 млрд грн [6, с. 6] (рис. 2).

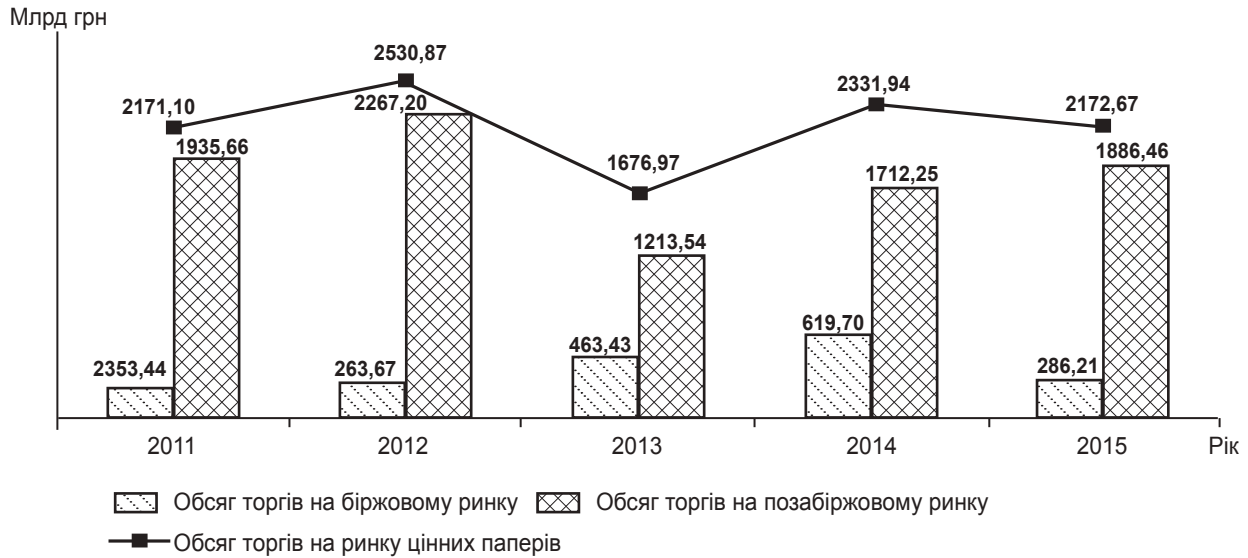

Рис. 2. Обсяг торгів на ринку цінних паперів у 2011–2015 рр., млрд грн

Для подальшого ефективного розвитку цінних паперів в Україні необхідно здійснити ряд першочергових заходів:

- забезпечити зосередження торгівлі цінними паперами тільки на організаційно сформованому біржовому та позабіржовому ринку;
- розширити сферу діяльності інвестиційних інвесторів в Україні шляхом удосконалення нормативної бази діяльності інститутів спільного інвестування;
- створити систему спеціалізованих організацій інфраструктури фондового ринку, зокрема, національного депозитарію, зберігачів цінних паперів і розрахунково-клірингових установ;
- забезпечити сприятливі умови для обігу цінних паперів іноземних емітентів на території України та цінних паперів резидентів за її межами;
- поліпшити механізм залучення вільних коштів суб'єктів господарювання через систему внутрішніх місцевих позик;
- удосконалити законодавчу та нормативну базу оподаткування операцій з цінними паперами на первинному та вторинному ринках.

Отже, в Україні, як і в цілому світі, стан фондового ринку відбиває стан розвитку економіки в цілому. Він характеризується несформованими традиціями та правилами роботи, що зумовлює потребу в запровадженні системи ефективного регулювання й управління, насамперед із боку держави.

Поступовий розвиток фондового ринку в Україні виявив цілу низку проблем (високий ступінь маніпулювання, асиметричність інформації, низька ліквідність і капіталізація, невеликі обсяги). У зв'язку з цим є нагальна потреба в удосконаленні інфраструктури вітчизняного ринку цінних паперів поряд із механізмом державного регулювання.

Отже, необхідність забезпечення прозорості операцій, які відбуваються на ринку цінних паперів, і доступності до участі в торгах цінними паперами акціонерів, потенційних власників цінних паперів залишається найактуальнішим питанням сьогодення. В перспективі, на основі прийняття більш вдосконаленого та повного пакета законодавчих актів у сфері регулювання фінансовими операціями, що відбуваються на ринку цінних паперів, важливо забезпечити його конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент, Яременко О. Р.

Література: 1. НКЦПФР: офіц. сайт. URL: <http://www.nssmc.gov.ua/about/Comitee>. 2. Корнеєв В. В. Кредитні та інвестиційні потоки капіталу на фінансових ринках: монографія. Київ: НДФІ, 2003. 376 с. 3. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. для студ. екон. спец. Київ: Знання, 2014. 318 с. 4. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України: від 12.07.2001 № 2664-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>. 5. Звіт НКЦПФР за

АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ

УДК 33.021:[339.564+005.336]

Водолазский З.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проведен анализ особенностей экспортного потенциала Украины. Выявлены тенденции развития внешнеэкономической деятельности Украины и основные проблемы ведения экспортной деятельности. Предложены мероприятия по их устранению для более эффективной экономической активности Украины на международном рынке. По результатам исследования был сделан соответствующий вывод.

Ключевые слова: экспорт, внешнеэкономическая деятельность, тенденция, ориентация на экспорт, инновации.

Анотация. Проведено аналіз особливостей експортного потенціалу України. Виявлено тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України й основні проблеми ведення експортної діяльності. Запропоновано заходи щодо їх усунення для більш ефективної економічної активності України на міжнародному ринку. За результатами дослідження було зроблено відповідний висновок.

Ключові слова: експорт, зовнішньоекономічна діяльність, тенденція, орієнтація на експорт, інновації.

Annotation. The analysis of the characteristics of export potential of Ukraine was made. The trends of development of foreign economic activity of Ukraine and the main problems of conducting export activities were revealed. Actions for their elimination for a more effective economic activity of Ukraine on the international market were proposed. The appropriate conclusions were made by the results of the study.

Keywords: export, foreign economic activity, trend, export orientation, innovation.

В конце прошлого столетия Украина получила статус независимого государства, что означает не только территориальный суверенитет или решение имеющихся проблем внутри государства правительством Украины, но и то, что Украина свободно может проводить внешнеэкономическую деятельность без ее согласования с каким-либо другим государством. На сегодняшний момент мировая экономика переживает период глобализации, что означает сближение мира посредством разнообразных обменных процессов – от информации до обмена товарами и услугами. В связи с этим появилась проблема установления формирования новых внешнеэкономических связей Украины с учетом национальных и геополитических особенностей страны. Известно, что Украина обладает огромным экспортным потенциалом. Поэтому данная проблема является одной из наиболее актуальных сегодня.

Исследованием особенностей развития и осуществления экспортной деятельности Украины занимались многие ученые, а именно Сухоруков А. И. [2], Шестопапов Г. Г. [2], Смитиенко Б. С. [4] и др. В научных работах этих авторов анализируются и рассматриваются различные проблемы, связанные с формированием системы факторов, влияющих на экспортоориентированность и особенности экспортной деятельности Украины.

Целью проведения исследования является анализ проблем, возникающих у украинских предприятий при осуществлении экспортной деятельности, анализ тенденций развития экспортоориентированности Украины и выявление потенциальных возможностей осуществления экспортной деятельности Украины, а также подведение соответствующих итогов об Украине как участнике мировой торговли и разработка возможных рекомендаций для повышения эффективности экспортной деятельности Украины.

Предметом исследования являются особенности и тенденции экспортной деятельности Украины. Объектом исследования являются внешнеэкономическая деятельность и внешнеторговая политика Украины.

Экспортная деятельность Украины является одним из основных источников наполнения бюджета государства уже на протяжении многих лет. Однако, несмотря на то, что данные источники доходности бюджета государства являются приоритетными, в их регулировании и осуществлении существует масса проблем, которые для более эффективного регулирования экономики требуют немедленного решения.

Обязательными условиями внешнеэкономической деятельности в данном конкретном случае экспортных операций является осуществление определенных, заранее оговоренных операций по обеспечению продажи товара продавцом покупателю; по своевременному предоставлению различного рода внешнеторговых услуг; по осуществлению платежно-расчетных операций, а также наличие коммерческой и валютно-финансовой информации о конъюнктуре внешних товарных и денежных рынков [1].

Украина не является исключением и достаточно активно участвует в мировой торговле как импортер и экспортер разнообразных товаров и услуг. Однако существует масса факторов, которые сдерживают экспорт украинских товаров и услуг, они имеют как эндо- так и экзогенный характер. Среди основных выделяют: низкую конкурентоспособность отечественной промышленной продукции; затруднительное финансовое состояние большинства предприятий обрабатывающей промышленности и конверсионных производств, которое делает практически невозможным осуществление за счет внутренних ресурсов инвестирования перспективных, ориентированных на экспорт проектов; недостаточное развитие отечественных систем сертификации и контроля качества экспортных товаров на фоне повышения требований к потребительским и экологическим характеристикам, а также к безопасности продукции, которая реализуется на рынках промышленно развитых стран; опережающий, сравнительно с продукцией обрабатывающей промышленности и продукцией агропромышленного комплекса, рост цен на товары и услуги естественных монополий; сохранение элементов дискриминации украинских экспортеров за границей, применение методов ограничительной деловой практики, в частности, картельных соглашений для вытеснения или недопущения Украины на перспективные, емкие рынки; низкий мировой рейтинг надежности Украины для кредитов и инвестиций, которая затрудняет использование иностранных финансовых ресурсов для развития экспортного потенциала страны; несоответствие отдельных норм украинского законодательства принятым в международной практике принципам установления ответственности поставщика за недоброкачественный товар [2, с. 13].

То есть, проанализировав факторы, которые сдерживают украинский экспорт, можно сделать вывод, что необходимо формирование целостной системы государственного регулирования и стимулирования экспорта. Для эффективного регулирования они должны быть оформлены документально в специальной программе развития и реализации экспортного потенциала Украины. Наиболее приоритетным для Украины направлением является налаживание новых и поддержка старых экономических связей с другими странами на основе наращивания экспорта.

Более того, еще одной из проблем украинского экспорта является то, что Украина на мировой арене для многих стран является лишь сырьевым придатком, так как основой украинского экспорта являются сырье и материалы, которые используются развитыми странами для высокотехнологичного производства. Однако цена сырья в разы уступает цене готовой продукции. В связи с этим, несмотря на то, что украинское сырье является качественными, оно является дорогим по сравнению с китайским или любым другим, худшим по качеству и более низким по цене. Наиболее правильным решением этой проблемы является переориентация украинских производств от производства сырья до производства конечного продукта, который будет конкурентоспособен на международном рынке. В связи с этим возникает еще одна проблема, а именно недостаток финансовых ресурсов для модернизации предприятий и переквалификации украинских рабочих. Для осуществления модернизации возникает необходимость иностранного инвестирования, что является достаточно сложным, так как Украина является страной с низкой инвестиционной привлекательностью из-за со своей нестабильной политической и экономической ситуации, то есть риски для иностранного инвестора являются очень высокими. Таким образом, для оптимизации экспортной деятельности Украины одним из немаловажных факторов является улучшение инновационно-технической базы посредством привлечения иностранных инвестиций.

Для выявления тенденций развития украинского экспорта можно проанализировать динамику изменения объемов экспорта товаров. Исходные данные для анализа приведены в табл. 1.

Таким образом, на протяжении 1996–2008 гг. наблюдается положительная тенденция в экспорте товаров за границу. Основными покупателями украинских товаров являлись страны СНГ. В 2009 г. в связи с мировым экономическим кризисом ситуация ухудшилась, и потребление украинских товаров за границей снизилось на 41,8 %. Стабилизация положения Украины как экспортера на международной арене произошла уже в 2012–2013 гг., но в 2013 г. в связи с аннексией Крыма и вооруженным конфликтом на Востоке страны динамика экспорта имела отрицательную тенденцию. Более того, географическая структура также изменилась, основными потребителями украинских товаров стали страны Европейского Союза.

Таблиця 1

Динамика экспорта Украины, 1996–2015 гг. [3]

Год	Экспорт, млн дол.	Темп прироста
1996	14400,8	-
1997	14231,9	0,988
1998	12637,4	0,887
1999	11581,6	0,916
2000	14572,5	1,258
2001	16264,7	1,116
2002	17957,1	1,104
2003	23066,8	1,284
2004	32666,1	1,416
2005	34228,4	1,047
2006	38368	1,12
2007	49296,1	1,284
2008	66967,3	1,358
2009	39695,7	0,592
2010	51405,2	1,294
2011	68394,2	1,33
2012	68809,8	1,006
2013	63312,1	0,9201
2014	53913,5	0,85155
2015	38134,8	0,70733

Среди наиболее актуальных задач данного этапа развития экономики Украины являются стабилизация внешнеэкономического механизма страны, разработка и принятие государственной программы стимулирования экспорта и пр. В настоящее время с целью оперативного регулирования внешнеэкономических связей, оптимального удовлетворения потребностей населения в различных группах товаров, защиты отечественного производителя в Украине утверждены Положения о порядке лицензирования и квотирования экспорта и импорта. Данные протекционные мероприятия существуют почти во всех государствах и вводятся на определенный срок, по отдельной номенклатуре товаров в случае нарушения законов, невыполнения положений международных договоров, экспорта-импорта продукции ненадлежащего качества и т. д. [4, с. 460].

Таким образом, Украина имеет огромный потенциал осуществления экспортной деятельности, но для его развития необходимо проводить соответствующие мероприятия. Необходимо рассматривать внешнеэкономическую деятельность на разнообразных уровнях, как на уровне государства, так и на уровне отдельно взятых предприятий. Более того, необходимо повышать инвестиционную привлекательность Украины на государственном уровне, что, в свою очередь, будет стимулировать приток иностранных инвестиций для модернизации украинского производства.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Актуальные вопросы в сфере ВЭД. URL: <http://ukrzakon.net/zed.html>. 2. Сухоруков А. И., Шестопалов Г. Г. Экономический механизм реализации экспортного потенциала Украины. *Стратегическая панорама*. 2013. № 4–5. С. 12–15. 3. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4. Мировая экономика: учебник/под. ред. Б. М. Смитиенко. М.: Юрайт, 2011. 590 с.

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

УДК 338.26 (657.1)

Воротинцева Р. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність дебіторської і кредиторської заборгованостей. Визначено причини зміни дебіторської заборгованості. Виявлено вплив заборгованості на діяльність підприємства. Розглянуто основні показники, що характеризують стан дебіторської заборгованості.

Ключові слова: облік, дебітори, заборгованість, розрахункові операції, безнадійні борги, показники, аналіз.

Аннотация. Исследована сущность дебиторской и кредиторской задолженностей. Определены причины изменения дебиторской задолженности. Выявлено влияние задолженности на деятельность предприятия. Рассмотрены основные показатели, характеризующие состояние дебиторской задолженности.

Ключевые слова: учет, дебиторы, задолженность, расчетные операции, безнадежные долги, показатели, анализ.

Annotation. The essence of receivables and payables. The reasons change in receivables. The influence of debt on the company. The main indicators characterizing the state of receivables.

Keywords: accounting, debtors, debt, estimated, payment transactions, bad debts, figures, analysis.

У нинішніх умовах розрахунки з клієнтами являють собою поле діяльності для господарської діяльності підприємств, що пов'язана зі значущими фінансовими ризиками. Невиконання договірних зобов'язань, несвоєчасне погашення заборгованості, здійснення неефективної політики комерційного кредитування – це далеко ще не всі труднощі, з якими зустрічаються компанії в щоденній діяльності. Ці події обумовлюють необхідність стабільної і пильної уваги до сфери розрахунків із зовнішніми контрагентами.

Це питання було розглянуто в роботах багатьох експертів, які описували суть аналізу розрахунків із клієнтами, наводили основні характеристики цього виду обліку та його специфіку. Дослідження економічної природи дебіторської заборгованості і завдань, пов'язаних із її урахуванням, контролем та аналізом, знаходилося в центрі уваги багатьох зарубіжних і українських учених, таких як: А. А. Пилипенко [1], В. І. Отенко [1], В. Ю. Бабаєв [2], С. М. Бичкова [3], Н. М. Ткаченко [4], Т. С. Єдинак [5], З.Ф. Петряєва [6].

З формуванням економічних відносин момент надання товарів і їх оплата припинили збігатися у часі, що призвело до явища дебіторської та кредиторської заборгованостей.

Дебіторська заборгованість – це заборгованість покупців продукції виробнику за відвантажену продукцію. Контроль за станом дебіторської заборгованості вважається необхідною умовою стабільного фінансового стану фірми. Це обумовлюється тим, що на неї потрібно близько третини всіх оборотних активів компанії.

Деякі дані фінансово-господарської діяльності організації в нинішніх умовах економічного занепаду вимагають особливо скрупульозного контролю і аналізу. До таких показників відноситься дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість являє собою майнові вимоги організації до юридичних і фізичних осіб, які вважаються боржниками цієї організації.

На величину дебіторської заборгованості впливають: загальний обсяг продажів; прийнята в організації система розрахунків; платіжна дисципліна клієнтів; політика стягнення заборгованостей; становище бухгалтерського обліку, регулярне проведення інвентаризації, наявність ефективної системи внутрішнього контролю; якість аналізу дебіторської заборгованості та черговість у використанні його підсумків.

Дебіторська та кредиторська заборгованість – неминучий наслідок наявної на сьогодні системи грошових розрахунків між організаціями, за якої завжди є розрив часу платежу з фактом переходу права власності на предмет торгівлі. Дебіторська заборгованість являє собою тимчасове відволікання коштів із обороту установи та використання їх в обороті контрагентів. Тобто між пред'явленням платіжних документів до оплати та часом їх фактичної оплати зазвичай проходить певний час. А це, своєю чергою, знижує платоспроможність організації, тобто призводить до утруднення у виконанні зобов'язань. Стан дебіторської і кредиторської заборгованостей, їх величина і якість мають сильний вплив на економічне становище організацій.

Інформаційне постачання для управління дебіторської заборгованості передбачає документовані відомості про стан заборгованості дебіторів і зміни, які відбулися, і гарантується системою бухгалтерського обліку. Бух-

галтерський облік тісно пов'язаний з процедурою внутрішнього контролю стану розрахунків із дебіторами та комплексним аналізом структури та динаміки дебіторської заборгованості, оцінки дієвості кредитної політики компанії.

Оскільки дебіторська заборгованість являє собою, по суті, безкоштовний кредит покупцям, то вона повинна врівноважуватися таким же безкоштовним кредитом постачальників. Тому дебіторську заборгованість треба розглядати у взаємозв'язку з кредиторською заборгованістю. В ідеалі не повинно бути великих розбіжностей між ними, оскільки за рахунок надходження дебіторської заборгованості повинна погашатися кредиторська. Аналіз дебіторської заборгованості також доповнюється аналізом кредиторської заборгованості.

Аналіз дебіторської заборгованості рекомендується проводити в такій послідовності:

- аналіз динаміки, руху та структури дебіторської заборгованості, оцінка частки простроченої дебіторської заборгованості. Тут потрібно оцінити динаміку дебіторської заборгованості, порівняти темпи обсягу продажів і заборгованості, а також проаналізувати структуру заборгованості. Зростання дебіторської заборгованості може вважатися виправданим, якщо відбувається в результаті обсягу продажів, але темпи її зростання не повинні бути більше темпів зростання продажів. Аналіз рівня дебіторської заборгованості можна проводити за допомогою абсолютних і відносних показників, які потрібно розглядати в динаміці. Кількісний аналіз дебіторської заборгованості дозволяє перейти до аналізу якісного стану дебіторської заборгованості;
- аналіз якості дебіторської заборгованості. Необхідно оцінити якість дебіторської заборгованості за допомогою оцінки зміни питомої ваги простроченої і сумнівної дебіторської заборгованості; розрахунок показників оборотності, частки дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів, оцінка співвідношення темпів зростання дебіторської заборгованості з темпами виручки від продажів;
- оцінка оборотності дебіторської заборгованості. Аналіз співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей включає оцінку складу дебіторської та кредиторської заборгованостей в загальному обсязі зобов'язань. Аналіз проводиться з використанням табличного та графічного методу. При оцінці стану оборотних активів, важливо вивчити якість і ліквідність дебіторської заборгованості та дати узагальнюючу характеристику портфеля дебіторської заборгованості. Одним із показників, які використовуються для цієї мети, є коефіцієнт оборотності. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зіставляють з коефіцієнтом оборотності кредиторської заборгованості, для того щоб порівняти умови кредитування компанії з постачальниками і кредитування компанією своїх покупців. Якщо коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей в організації перевищує 1, то дебіторська заборгованість покриває кредиторську.

Розрахувавши абсолютні та відносні зміни за показниками дебіторської заборгованості, варто зазначити, що негативні значення за коефіцієнтами оборотності в цій ситуації можуть розглядатися як негативні результати. Так, вони вказують на скорочення кількості оборотів на рік. Якщо кількість оборотів зменшується, то відбувається уповільнення, що стосовно оборотних активів не дуже добре. Що стосується періодів обороту, то, навпаки, негативні результати змін вказують на зменшення днів одного обороту, що може розглядатися як позитивний фактор. Можна також перевірити правильність розрахунків у такий спосіб: помножити кількість оборотів, зроблених дебіторською заборгованістю за один рік, на кількість днів, що складають один оборот [7]. Отже, розглядаючи й аналізуючи ці стадії, фінансист підприємства приділяє увагу саме моменту реалізації продукції і оформленню дебіторської заборгованості.

Важливу роль тут відіграє і кредитна політика виробника щодо покупця і продажу йому продукції. Саме важливу складову, яка впливає на тривалість операційного циклу підприємства, період повернення грошових коштів, відіграє дебіторська заборгованість. Важливість її вивчення ще пов'язана з тим, що вона використовується при фінансових розрахунках визначення платоспроможності або ліквідності підприємства.

У процесі аналізу необхідно вивчити динаміку, склад, причини та давність утворення дебіторської заборгованості; встановити, чи немає у її складі сум, нереальних для стягнення, або таких, за якими закінчуються терміни позовної давності. Якщо такі є, то необхідно терміново вжити заходів щодо їх стягнення. Особливу увагу слід звернути на старі борги та найбільші суми заборгованості.

У сучасному стані економічних процесів держави і безпосереднього функціонування підприємств виникає проблема тривалості операційного циклу підприємства внаслідок його подовження. Цикл кругообігу складається з кількох стадій: грошовій, матеріальній, грошовій. Ця змінність стадій обороту підприємства, його грошових активів, сировини готової продукції і грошових коштів закономірна.

На підставі цього необхідно проводити аналіз стану розрахунків. Як основні джерела інформації для проведення аналізу дебіторської заборгованості використовуються дані бухгалтерського балансу та пояснення до нього, а також дані аналітичного обліку, тому важливу роль відіграє правильна організація на підприємстві бухгалтерського обліку розрахункових операцій, яка вимагає своєчасного та повного відображення господарських операцій із розрахунків у первинних документах і облікових регістрах.

Методами фінансового аналізу, що використовуються для визначення ефективності управління дебіторською заборгованістю, є: фінансові коефіцієнти оборотності (ділової активності), горизонтальний і вертикальний. Для правильного формування висновку з управління дебіторської заборгованості рекомендується також аналізувати стан кредиторської заборгованості [7].

Отже, можна зробити висновок, що в цілому підприємство недостатньо стабільно здійснює платіжно-розрахункові відносини зі своїми дебіторами та кредиторами. Для поліпшення фінансового становища організації необхідно: стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості організації і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування; контроль за станом розрахунків за простроченими заборгованостями. Якщо можна, треба орієнтуватися на подальше збільшення кількості замовників із метою зменшення ризику несплати монопольним замовникам.

Таким чином, з огляду на те, що на фінансовий стан підприємства негативно впливає збільшення дебіторської заборгованості, підприємство має бути зацікавлене в скороченні термінів погашення платежів. Аналіз дебіторської заборгованості повинен здійснюватися своєчасно, професійно, охоплювати всі аспекти дебіторської заборгованості, оскільки він проводиться з метою виявлення розмірів і динаміки невиправданої заборгованості, причин її виникнення або зростання. Особливістю ж цього аналізу є необхідність розгляду дебіторської заборгованості в динаміці з урахуванням її економічного і юридичного змісту. Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є удосконалення методик аналізу дебіторської заборгованості з використанням економіко-математичних методів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: 1. Пилипенко А. А., Литвиненко А. О. Реструктуризація потенціалу матеріально-технічної бази в контурі стратегічного управління розвитком підприємства. *Бізнес Інформ*. 2011. № 12. С. 165–168. 2. Бабаєв В. Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 2 (33). С. 203–209. 3. Бычкова С., Овчинников А. Повышение устойчивости развития предпринимательских структур и анализ их деятельности на основе управления стоимостью: монография. СПб.: СПбГАУ, 2011. 380 с. 4. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Київ: Алерта, 2008. 926 с. 5. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи. *Держава та регіони*. 2009. № 3. С. 54–57. 6. Петряєва З. Ф. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 372 с. 7. Толмачова І. В. Оцінка і аналіз дебіторської заборгованості по галузях економіки ПМР. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 599–603.

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.67 (658.155)

Гайворонська Д. Ю.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено поняття фінансового результату, визначено його сутність і роль в економічному розвитку господарської діяльності підприємства. Проаналізовано значущість показника фінансового результату для реалізації цілей підприємства.

Ключові слова: фінансовий результат підприємства, прибуток, збитки, виручка, товар, продукт.

Аннотация. Исследовано понятие финансового результата, определены его сущность и роль в экономическом развитии хозяйственной деятельности предприятия. Проанализирована значимость показателя финансового результата для реализации целей предприятия.

Ключевые слова: финансовый результат предприятия, прибыль, убытки, выручка, товар, продукт.

Annotation. The article investigates the concept of financial results, determines its nature and role in the economic development of business activities of the company. The article analyzes the significance of indicator of financial results for realization of aims of the company.

Keywords: financial results of the company, profits, losses, revenues, goods, product.

Основною метою діяльності кожного суб'єкта господарювання є отримання високих фінансових результатів. Саме за допомогою фінансових результатів можна розглянути всі сторони діяльності підприємства: рівень його технології та організації виробництва, ефективність системи управління, контроль рівня витрат і рівня реалізаційних цін, державне регулювання розвитку певної галузі, враховуючи її значення для розвитку економіки країни. У період економічної кризи дослідження проблеми фінансових результатів стає ще більш актуальним, оскільки від отриманих підприємством фінансових результатів залежить рівень оплати праці працівників, динаміка надходження коштів до бюджету, насиченість ринку відповідною продукцією за мірою її потреби тощо [1].

Велике значення у своїх дослідженнях провідні економісти в галузі економічного аналізу приділяють вивченню фінансових результатів господарської діяльності підприємства, однак надають різні визначення економічного змісту цього поняття. О. В. Єфімова під фінансовим результатом діяльності підприємства розуміє прибуток, однак у той же час зазначає, що «дійсно кінцевий результат той, правом розпоряджатися яким володіють власники», і в світовій практиці під ним мається на увазі «приріст чистих активів».

Г. В. Савицька зазначає, що «фінансові результати діяльності підприємства характеризуються сумою отриманого прибутку та рівнем рентабельності». На її думку «прибуток – це частина чистого доходу, який безпосередньо отримують суб'єкти господарювання після реалізації продукції» [7].

Аналізуючи фінансові механізми управління формуванням операційного прибутку, І. А. Бланк визначає балансовий (сукупний) прибуток як «один з найважливіших результатів фінансової діяльності підприємства».

Це сума таких видів прибутку підприємства: прибуток від реалізації продукції (або операційний прибуток), прибуток від реалізації майна та прибуток від позареалізаційних операцій при головній ролі операційного прибутку (складає 90–95 % загальної суми прибутку).

Отже, спробуємо з'єднати всі ці поняття і дати загальне визначення фінансових результатів. Фінансовий результат – узагальнюючий показник аналізу й оцінки ефективності діяльності господарюючого суб'єкта на певних етапах його формування [2].

Фінансовий результат діяльності організації виступає показником значущості цієї організації в господарстві. В ринкових умовах господарювання будь-яка організація зацікавлена в отриманні позитивного результату від своєї діяльності, оскільки завдяки величині цього показника вона здатна розширювати свою потужність, матеріально зацікавлювати персонал, який працює на цій організації, виплачувати дивіденди акціонерам і т. д.

З точки зору бухгалтерського обліку кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства виражається в показнику прибутку або збитку, який формується на рахунку «Прибутки і збитки» і відображається у бухгалтерській звітності.

Загальний фінансовий результат діяльності підприємства, бухгалтерський прибуток або збиток, являє собою суму результату від реалізації продукції, товарів (робіт, послуг), результату від фінансової діяльності (відсотків, отриманих і сплачених), операційної діяльності (доходів і витрат), доходів і витрат від інших позареалізаційних операцій.

Для будь-якого підприємства отримання фінансового результату означає визнання ринком результатів його діяльності, тобто отримання результатів від реалізації виробленого на підприємстві продукту (продукції, робіт або послуг). Отже кінцевим фінансовим результатом для підприємства буде виступати сальдо результату від реалізації товару та витрат, понесених для його отримання. Для держави ж має значення податок, який сплачується підприємством із отриманого кінцевого фінансового результату [5].

Для власника або інвестора кінцевий фінансовий результат являє собою розподілену на його користь частину прибутку після оподаткування та сплати обов'язкових платежів. Прибуток, що залишився після оподаткування та виплат дивідендів власникам, відсотків кредиторам, називається чистим кінцевим фінансовим результатом діяльності, який використовується для подальшого виробничого та соціального розвитку підприємства.

Отже, ми визначилися з поняттям фінансових результатів і з'ясували, що одним із головних показників фінансових результатів є прибуток підприємства. Прибуток – це кінцевий фінансовий результат господарської діяльності підприємства. Однак при досягненні фінансового результату слід мати на увазі, що можна отримати

в кінцевому результаті не тільки прибуток, але і збиток. Він може виникати через надмірно високі витрати або недоотримання доходів від реалізації товарів (у зв'язку зі зменшенням обсягу поставок товару, викликаним зміною ринкового попиту на товар).

Під час аналізу результатів роботи підприємства використовуються різні значення прибутку: балансовий (валовий) прибуток; чистий прибуток (який залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків та обов'язкових платежів); прибуток (збиток) від реалізації товарів; прибуток від реалізації основних фондів і прибуток від іншої діяльності підприємства. Залежно від економічного змісту та положень законодавства про оподаткування прибутку підприємств визначаються відмінності понять прибутку, та відбувається їх диференціація.

Ефективність господарської діяльності виражається економічною категорією рентабельності. В загальному вигляді рентабельність виступає як прибутковість [3; 6]. Тобто отримання прибутку дозволяє робити висновки щодо ефективності організації і здійснення господарської діяльності. Однак сума прибутку в грошовому еквіваленті ще не дозволяє достатньою мірою оцінити, наскільки ефективно здійснюється діяльність підприємства. Для такої оцінки служать відносні показники рентабельності (відношення отриманого прибутку до витрачених на виробництво продукції коштів) [4].

Прибуток як економічна категорія відображає чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва в процесі підприємницької діяльності. В процесі з'єднання факторів виробництва (праці, капіталу, природних ресурсів) і корисної продуктивної діяльності суб'єктів господарювання у кінцевому підсумку маємо готову продукцію, що стає товаром за умови її реалізації споживачеві [5].

Зацікавленість підприємства у зростанні прибутку має на увазі зосередженість на комплексному використанні засобів і методів поліпшення результатів господарської діяльності, зниження витрат виробництва, економії живої праці, більш повної мобілізації внутрішніх ресурсів. Крім того, зростання прибутку зацікавляє не просто у виробництві продукції з можливо меншими індивідуальними витратами, а тієї продукції, яка має високу якість, задовольняє потреби суспільства, отже, користується попитом. Тобто, чим ефективнішою буде господарська діяльність підприємства, тим більшою буде величина прибутку та більше коштів можна використовувати для інвестування у розширене відтворення, для матеріального заохочення учасників господарської діяльності та соціального розвитку підприємства в цілому.

Таким чином, можна стверджувати, що поняття прибутку як фінансового результату діяльності виражає певну форму реалізації економічних відносин щодо утворення, розподілу та використання частини вартості додаткового продукту, що склалися на певному етапі розвитку суспільства та реалізуються через створений господарський механізм певної економічної системи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Література: 1. Бабицька О. О. Економічний зміст фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vsna/ekon/2010_5_1/Babicka.pdf. 2. Балабанов И. Т. Анализ и планирование финансов хозяйствующего субъекта. М.: Финансы и статистика, 2009. 243 с. 3. Великая Е. Г., Чурко В. В. Индикаторы оценки эффективности организации. *Балтийский гуманитарный журнал*. 2014. № 2. С. 57– 61. 4. Великая Е. Г., Чурко В. В. Стратегический потенциал и рентабельность организации. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Экономика и управление. 2014. № 2 (17). С. 7–9. 5. Курилов К. Ю., Курилова А. А. Формирование системы внутреннего аудита с учетом факторов влияния цикличности. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Экономика и управление. 2012. № 4 (11). С. 111–114. 6. Никифорова Е. В., Шнайдер О. В. Экономический потенциал как совокупность ресурсов финансово-хозяйственной деятельности. *Азимут научных исследований: экономика и управление*. 2013. № 1. С. 20– 22. 7. Савицька Г. В. Экономический анализ: учеб. пособие. М.: Новое знание, 2005. 651 с.

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНИХ МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ НА ТУРИСТИЧНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.311.6:338.48

Гайтерова М. А.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто основні особливості управління туристичним підприємством; здійснено порівняльний аналіз моделей менеджменту. Надано рекомендації з використання моделей на практиці.

Ключові слова: менеджмент, моделі менеджменту, управління підприємством, туристичний продукт.

Аннотация. Рассмотрены основные особенности управления туристическим предприятием; осуществлен сравнительный анализ моделей менеджмента. Даны рекомендации по использованию моделей на практике.

Ключевые слова: менеджмент, модели менеджмента, управление предприятием, туристический продукт.

Annotation. This article describes the main features of the management of tourism and now shows a model of management, as well as conducted a comparison between them. Obtained recommendations for the use of models in practice.

Keywords: management, model management, business management, tourism product.

Проблема якості обслуговування в міжнародному туризмі є однією з найактуальніших у розвитку туристичної галузі. Якість обслуговування впливає на структуру споживчого попиту і є важливим чинником у конкурентній боротьбі на туристичному ринку в сучасних умовах господарювання. Туристи, які задоволені обслуговуванням у готелях, ресторанах, екскурсійних бюро, туристичних фірмах, стають їх активними пропагандистами. Якість обслуговування – важливий чинник підвищення економічної ефективності туризму. На якість обслуговування впливають такі чинники, як комплексність послуг і товарів, їх спрямованість на конкретного споживача, своєчасність їх надання. Критерій якості визначається через систему показників, що оцінюють різні види діяльності з обслуговування туристів. Якість туру визначає запрограмований та анімаційний підхід, диференціацію турів і відповідність вимогам тієї чи іншої групи споживачів. У сучасних умовах господарювання на міжнародному туристичному ринку важливу роль відіграє диференціація попиту.

Зі змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищах туристичного ринку в Україні змінюються також порівняльні конкурентні переваги інших підприємств галузі. Конкурентоспроможність туристичного підприємства залежить від об'єкта порівняння, а також від показників, які застосовуються для оцінювання конкурентоспроможності. Балдін К. В. [1] вважає, що ніколи не можна говорити про абсолютну конкурентоспроможність фірми, воно може бути «номером один» у своїй галузі в національній економіці й бути неконкурентоспроможним на міжнародних ринках якісних туристичних послуг [1].

Свою чергою, Батрік Р. Т. [2] зауважує, що для того, щоб успішно працювати в сучасних умовах господарювання, туристичні підприємства повинні у своїй діяльності враховувати такі основні чинники: високу кваліфікацію, підготовку персоналу та його мотивацію; забезпечення постійної якості роботи (надійність, гарантії, дотримання термінів тощо); імідж туристичного підприємства, що впливає на вибір клієнта, який купує його послугу, а також використовувати основні етапи прогнозування стратегії підвищення якості турпродукту, а саме:

- маркетингові дослідження ринку якісних туристичних послуг;
- системний аналіз і виявлення проблеми підвищення якості продукту за його основними показниками;
- збір, обробка й аналіз інформації;
- вибір об'єкта порівняння для прогнозування стратегії підвищення якості продукту;
- визначення можливостей ресурсного забезпечення для вирішення проблеми якісного туристичного обслуговування;
- розробка й економічне обґрунтування прогнозів підвищення якості турпродукту;
- оформлення відповідних документів для прогнозування стратегії підвищення якості турпродукту [2].

Для активного міжнародного туризму в Україні критерієм якості туристичного обслуговування може бути рівень туристичного обслуговування, який досягнуто у розвинених країнах. Бочаров В. В. [3] має свій погляд щодо

цього питання. Обґрунтуванням такої точки зору є, з одного боку, безперервне загострення конкуренції на туристичних ринках капіталістичних держав і, як наслідок, швидке підвищення рівня туристичного обслуговування, а з іншого – успішне виконання державної політики щодо пріоритетності туристичної галузі, оскільки це важливе джерело надходження валюти в Україну [3].

Вертакова Ю. А. [4] виділяє такі напрями в організації та наданні якісного туристичного обслуговування:

- функціональна відповідність туристичних послуг вимогам визначеного сегмента обслуговування;
- інформаційне забезпечення споживача (буклети, проспекти тощо);
- гарантії в наданні раніше оплачених туристичних послуг;
- правовий захист споживачів;
- менеджмент, спрямований на якісне туристичне обслуговування;
- маркетинг якісних туристичних послуг [4].

Кожен із вищезазначених аспектів важливий як сам по собі, так і спільно з іншими, оскільки вони сприяють досягненню задоволення потреб туристів і залученню якнайбільшої кількості клієнтів. Під впливом все більш зростаючої конкуренції у світі багато великих туристичних підприємств усвідомлюють необхідність докорінних змін у філософії управління. З цією метою вони встановили більш напружені завдання щодо квот внутрішнього туризму, делегували основну відповідальність за якість туристичного продукту середньому керівному складу, вимагали покращення практики в прийнятті обґрунтованих рішень, підтримали філософію конструктивної незадоволеності.

У своїй роботі Голова О. Б. [5] дає чітке визначення поняттю конструктивна незадоволеність – це єдина умова, необхідна для встановлення конкретної праці або реалізації проекту. Наприклад, якщо туристичне підприємство кожного року готує проект покращення ефективної та якісної роботи, то економія, що випливає під час реалізації цього проекту, дає можливість підприємству подолати тиск рівня заробітної плати та зрівняти матеріальне зростання цін протягом декількох років, а також обійти своїх конкурентів у збільшенні доходів і фінансового результату в цілому [5].

Менеджменту притаманні національні особливості, а також загальні риси, він міцно пов'язаний з рівнем економічного розвитку, культурою, етнічними та природними особливостями існування людей. За всю його історію велика кількість зарубіжних країн змогла накопичити значні відомості не тільки з теорії, а й практики управління в різних галузях економіки, враховуючи їх специфічні особливості. У світі існують три основні моделі менеджменту. Всі вони мають свої позитивні моменти та недоліки, при цьому істотно відрізняючись між собою. На сьогодні розрізняють такі моделі: маркетингова, японська й американська. Особливо полярними вважаються останні дві.

Фахівці справедливо вважають, що не існує єдиної ідеальної моделі управління, оскільки кожна фірма унікальна, як і люди, котрі працюють у ній. Вона має шукати свою особисту модель. Серед головних факторів, що визначають вибір управлінської моделі, найголовнішими є: розмір фірми, характер продукції, характер середовища, в якому вона діє.

Голубков Е. П. [6] визначає, що моделі менеджменту включають у себе основні принципи управління, цілові завдання і установки, стратегічне бачення, цінності, які виробляються спільно, порядок і структуру взаємодії всіх їх елементів, аналітичний контроль і моніторинг, організаційну культуру, мотиваційну політику та сили, які є рушійними для розвитку. Загальні відмінності моделей надано в табл. 1 [6].

Таблиця 1

Основні відмінності моделей менеджменту

Організація типу А (американська модель)	Організація типу J (японська модель)	Організація типу Z (маркетингова модель)
1. Найм працівників на відносно короткий термін	1. Довічний найм працівників	1. Довічний найм працівників
2. Індивідуальне прийняття рішень	2. Колективне прийняття рішень	2. Колективне прийняття рішень
3. Індивідуальна відповідальність	3. Колективна відповідальність	3. Індивідуальна відповідальність
4. Швидкий розвиток і просування	4. Повільний розвиток і просування	4. Повільний розвиток і просування
5. Механізми прямого точного контролю	5. Механізм непрямого контролю	5. Непрямий неформальний контроль з точними формалізованими критеріями
6. Вибіркове ставлення до працівника як такого	6. Холістичний цілісний підхід до працівника як особистості	6. Холістичний цілісний підхід, включно із сім'єю
7. Сприйняття розвитку спеціалізованої кар'єри працівників по вертикалі	7. Сприйняття неспеціалізованої кар'єри працівника (диверсифікований підхід)	7. Поміркована спеціалізована кар'єра працівників

З економічної точки зору особливість туризму полягає в тому, що як галузь туризм породжує нову форму споживчого попиту. Попит цей стосується не лише товару, а й цілого комплексу туристичних послуг. Туризм стає масовим, охоплює всі верстви населення. Задоволення будь-якого попиту потребує виробництва відповідних товарів і надання послуг. Кабушкин Н. І. [7] сформулював думку, що пропозиція, як і попит, відповідає цілому комплексу товарів і послуг, тобто багатьом виробничим галузям. Якість туристичної діяльності підприємств підтверджується перевіркою на відповідність встановленим стандартам, правилам, показникам, вимогам для встановлення відповідного класу обслуговування [7].

Завершуючи розгляд актуальної проблеми в туристичній діяльності (вплив моделей міжнародного менеджменту на управління туристичною фірмою в сучасних умовах господарювання), слід зазначити, що якість у туристичній діяльності є одним із найважливіших методів конкурентної боротьби, завоювання й утримання позицій на туристичному ринку. Туристична послуга, яка надана якісно, допомагає швидко вирішувати економічні проблеми. Якісний розвиток галузі потребує змін не тільки у структурі виробництва туристичного продукту, а й суттєвих змін в організації та функціонуванні туристичного продукту.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Сущенко О. А.

Література: 1. Балдин К. В. Управленческие решения. М.: Дашков и К, 2007. 496 с. 2. Батрик Р. Техника принятия эффективных управленческих решений. СПб.: Питер, 2006. 416 с. 3. Бочаров В. В. Инвестиционный менеджмент: учеб. пособие. СПб.: Питер, 2002. 160 с. 4. Вертакова Ю. Управленческие решения: разработка и выбор: учеб. пособие. М.: КНОРУС, 2005. 352 с. 5. Голова О. Б. Менеджмент туризма: практ. курс. М.: Финансы и статистика, 2007. 224 с. 6. Голубков Е. П. Технология принятия управленческих решений. М.: Дело, 2005. 544 с. 7. Кабушкин Н. И. Менеджмент туризма: учеб. пособие. М.: Новое знание, 2006. 408 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

УДК 657.6:33.02

Гапон К.Є.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Уточнено поняття «організаційно-методичне забезпечення аудиту основних засобів», визначено недоліки організаційно-методичного забезпечення основних засобів і розроблено пропозиції щодо його удосконалення.

Ключові слова: організація, організація аудиту, методичне забезпечення аудиту, організаційно-методичне забезпечення аудиту основних засобів.

Аннотация. Уточнено понятие «организационно-методическое обеспечение аудита основных средств», определены недостатки организационно-методического обеспечения основных средств, и разработаны предложения по его усовершенствованию.

Ключевые слова: организация, организация аудита, методическое обеспечение аудита, организационно-методическое обеспечение аудита основных средств.

Annotation. The notion of “organizational and methodological support of the audit of fixed assets”, lacks the organizational and methodical maintenance of fixed assets are determined and developed proposals for its improvement.

Keywords: organization, organization audit, methodological support of auditing, organizational and methodological support of the audit of fixed assets.

На сьогодні економіка України знаходиться у важкому стані. Основним же показником розвитку економіки будь-якої країни є ефективна діяльність вітчизняних підприємств, передумовою розвитку яких є наявність матеріально-технічної бази, в якій найбільшу частку займають основні засоби. Важливим заходом для перевірки правильності ведення бухгалтерського обліку основних засобів і достовірного надання інформації про них у фінансовій звітності є проведення аудиту, за результатами якого головні стейкхолдери можуть приймати неспростовні рішення щодо подальшої діяльності підприємства. Найважливішу роль в організації аудиту основних засобів відіграє його організаційно-методичне забезпечення, яке потребує свого уточнення та удосконалення, саме у цьому і полягає актуальність обраної теми.

Вивченням цього питання займалися вітчизняні вчені, зокрема, Лисняк В. О. [1], Мац Т. П. [2], Бондар В. П. [3], Гуменюк А. Ф. [4], Войнаренко М. П. [5], а також зарубіжні: Бабаєв Ю. А. [6], Белогіна Н. С. [7], Арнс А. Є. [8], але деякі аспекти все ще залишаються недостатньо вивченими.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-методичного забезпечення аудиту основних засобів.

Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання: уточнити поняття «організаційно-методичного забезпечення аудиту основних засобів», виявити недоліки організаційно-методичного забезпечення аудиту основних засобів і розробити пропозиції щодо їх усунення.

Для вирішення поставлених завдань, перш за все, необхідно визначити понятійний апарат: «організація», «організація аудиту», «методичне забезпечення аудиту», «організаційно-методичне забезпечення аудиту основних засобів».

Поняття «організація» має дуже багато значень і визначень. Так, наприклад, В. Мочерний під організацією розуміє сукупність процесів або дій, які зумовлюють об'єднання підсистем, елементів і компонентів у цілі і приводять до формування і вдосконалення взаємозв'язків між ними, а отже, – до утворення ефективнішої системи [9, с. 421]. Також під організацією розуміють сукупність процесів або дій, що зумовлюють об'єднання елементів, частин у цілі, утворення життєздатної стійкої системи [10, с. 644]. За економічним словником Осовської Т. В. організація – це ознака (властивість) явищ, речей, подій, що розглядаються як система, яка визначає взаємозалежну поведінку частин цілого [11]. Давидов Г. М. розуміє під поняттям «організація» систему заходів, яка забезпечує раціональне використання наявних ресурсів [12, с. 88].

Щодо поняття «організація аудиту», то Бутинець Ф. Ф. під організацією аудиту розуміє комплекс заходів аудиторської фірми, спрямованих на повне забезпечення виконання договорів із клієнтами, ефективне використання майна фірми, зниження витрат діяльності й отримання прибутку [13]. Також він розглядає поняття організації аудиту як встановлений аудиторською фірмою порядок і технологію виконання договірної роботи суб'єктами аудиту при узгодженні зусиль і способів виконання з метою забезпечення максимальної ефективності використання аудиторської праці при виконанні умов договору. Шеремет А. Д. та Суйц А. П. під організацією аудиту розуміють тривалу процедуру, що передбачає визначення стратегії аудиту, планування застосування цієї стратегії і контроль практичного проведення аудиту [14, с. 173]. Найбільшу увагу, на думку автора, слід приділити визначенням наданим, Бутинцем Ф. Ф., який найбільш доцільно та точно надає їх характеристику, включаючи у пояснення такий термін, як «технологія проведення аудиту».

Організація аудиту основних засобів передбачає собою організацію незалежної перевірки правильності формування показників бухгалтерського обліку та звітності за операціями з основними засобами [15, с. 413]. Також організація аудиту основних засобів може бути пояснена як організація збору й оцінки свідчень про економічні події з основними засобами з метою встановлення відповідності таких операцій нормам бухгалтерського та податкового обліку, а також надання за результатами такої перевірки даних зацікавленим користувачам. До організаційного забезпечення аудиту основних засобів автор відносить Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2014 року), Закон України «Про аудиторську діяльність», Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [16–18].

Що стосується поняття «методичне забезпечення аудиту», то його розглядають як певні законодавчо-нормативні акти, інструкції та внутрішньофірмові документи, які покладені в основу або яких дотримуються при проведенні аудиту того чи іншого об'єкта згідно з договором про аудиторську перевірку [19]. До методичного забезпечення аудиту саме основних засобів автор відносить Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань № 879, Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [20–22].

Розглянувши сутність усіх складових елементів поняття «організаційно-методичне забезпечення основних засобів», автор пропонує таку його інтерпретацію: організаційно-методичне забезпечення основних засобів – це

сукупність нормативних актів, які забезпечують організацію проведення аудиту основних засобів і висувають ряд вимог, яких аудиторська фірма повинна дотримуватися при розробці, упорядкуванні та проведенні процедур аудиту основних засобів, які необхідно проводити відповідно до визначеної методики. Автор в уточненому понятті поєднує загальноприйняті точки зору на визначення «організація аудиту» та «методичне забезпечення основних засобів» і наводить найбільш доцільне поняття.

Організаційно-методичне забезпечення аудиту основних засобів включає в себе значну кількість нормативних документів, а основним організаційно-методичним документом, який розробляє саме аудиторська фірма, є план аудиту основних засобів, який містить основні стадії процесу аудиту, що розміщені в логічній послідовності та мають зазначених виконавців.

Як приклад можна розглянути стадії проведення аудиту, наведені Радіоновою Н. [23, с. 104], де пропонується провести аудит основних засобів таким чином: ознайомитися з обліковою політикою підприємства; з'ясувати порядок забезпеченості бухгалтерії діючими нормативними документами щодо обліку основних засобів та формами уніфікованої документації; перевірити правильність оцінки та відображення основних засобів; перевірити відповідність даних статистичного й аналітичного обліку основних засобів, правильність нарахування амортизації основних засобів згідно зі встановленими нормами, правильність відображення й оформлення операцій з проведення ремонту, модернізації і реконструкції основних засобів; перевірити матеріали переоцінки основних засобів і їх відображення в обліку, правильність обліку орендованих основних засобів, вибуття основних засобів; перевірити документальне оформлення договорів про матеріальну відповідальність зі збереження основних засобів і створення постійно діючої комісії щодо їх списання; перевірити відповідність даних обліку основних засобів із бухгалтерськими регістрами та фінансовою звітністю. Як бачимо, в цьому плані відсутній пункт, який стосується проведення процедури оцінки системи внутрішнього контролю, що, своєю чергою, знижує результативність проведення аудиту. Це призводить, зокрема, до збільшення затрат часу, оскільки своєчасно нестворені передумови для обґрунтування вибіркового способу перевірки підвищують ймовірність викривлення в оцінці аудиторського ризику. Тому, на думку автора, основним недоліком організаційно-методичного забезпечення аудиту основних засобів є відсутність єдиної для всіх аудиторських фірм та аудиторів системи організації аудиту.

Також під час аналізу літературних джерел автором було виявлено те, що важливою і невід'ємною частиною проведення аудиту основних засобів є складання робочих документів аудитора. До таких документів належать пояснення і заяви працівників із питань перевірки основних засобів, копії первинних документів про господарські операції із основними засобами, акти, довідки, інвентаризаційні описи, регістри бухгалтерського обліку, бухгалтерська звітність [24, с. 108]. Головною вимогою до такої документації є її переконливість і вагомість при підтвердженні висновків і пропозицій, що випливають із матеріалів перевірки. Формуванням переліку робочої документації та розробкою її форм займається аудитор, який проводить перевірку та має своє бачення на те, як вони повинні виглядати та яку інформацію повинні нести. Тому, на думку автора, значним недоліком організаційно-методичного забезпечення аудиту основних засобів є відсутність стандартизованих та уніфікованих форм робочих документів аудитора.

Для усунення вищезазначених недоліків автор пропонує розробити єдині вітчизняні стандарти з організації аудиту різних об'єктів, зокрема основних засобів, а також розробити форми обов'язкових робочих документів для проведення аудиту основних засобів і закріпити їх на законодавчому рівні.

Отже, під час аналізу літературних джерел автором було виявлено те, що в них відсутнє єдине та точне визначення поняття «організаційно-методичне забезпечення аудиту основних засобів», тому розроблено власне бачення цього поняття. Також під час дослідження було виявлено основні недоліки організаційно-методичного забезпечення аудиту основних засобів, а саме: відсутність єдиної системи організації аудиту основних засобів і відсутність стандартизованих та уніфікованих робочих документів, надано практичні рекомендації щодо вдосконалення організаційно-методичного забезпечення основних засобів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Лисняк В. О. Облік і аудит операцій з використання та утримання основних засобів машинобудівних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2014. 20 с. 2. Мац Т. П. Методичні напрямки розвитку внутрішнього аудиту основних засобів. *Наукові праці ПДАА*. 2011. Вип. 2. Т.3. Економічні науки. С. 148–155. 3. Бондар В. П., Бондар Ю. В. Документальне забезпечення аудиту сільськогосподарських підприємств: посібник. Київ: Ін-т аграрної економіки, 2016. 317 с. 4. Войнаренко М. П., Гуменюк А. Ф., Цебен Р. Л. Облік та внутрішній аудит основних засобів в контексті прийняття управлінських рішень: монографія. Хмельницький: Цюпак, 2012. 210 с. 5. Гуменюк А. Ф. Бухгалтерський облік та аудит відтворення основних засобів: теорія і практика: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2010. 20 с. 6. Бабаев Ю. А., Листопад Е. Е. Учет и аудит основных средств: монография. М.: Изд. Торг. Компания "Наука-Бизнес-Паритет", 2010. 285 с. 7. Белогина Н. С. Состояние и пути совершенствования аудита основных средств. *Управленческий учет и финансы*.

2015. № 5. С. 31–34. **8.** Аренс А., Лоббек Дж. Аудит. М.: Финансы и статистика, 1995. 560 с. **9.** Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2/за ред. С. В. Мочерного. Львів: Світ, 2006. 568 с. **10.** Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 2/за ред. С. В. Мочерного. Київ: Академія, 2001. 848 с. **11.** Осовська Т. В. Економічний словник. URL: <http://91.90.15.82/Ekonomichniy%20slovnik.pdf>. **12.** Давидов Г. М. Аудит: навч. посіб. Київ: Знання, 2002. 363 с. **13.** Бутинець Ф. Ф. Аудит: підручник. Житомир: Рута, 2002. 672 с. **14.** Шеремет А. Д., Суйц В. П. Аудит: учебник. М.: ИНФРА-М, 2006. 173 с. **15.** Лісіна В. Ю. Практичний аудит: анФАС та ПРОФіль. Харків: Фактор, 2010. 720 с. **16.** Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>. **17.** Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2014 року). URL: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. **18.** Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. **19.** Полякова Л. М. Методика аудиту установчих документів та облікової політики підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Vnulp/Menegment/2009_647/81.pdf. **20.** Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>. **21.** Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>. **22.** Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>. **23.** Радіонова Н. Й., Бунда О. М. Удосконалення методології аудиту основних засобів. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2015. № 3 (47). С. 100–111. **24.** Бразілій М. Н., Тимошенко М. М. Організація і методика аудиту основних засобів та шляхи його вдосконалення. *Економіка та держава*. 2011. № 24. С. 104–109.

МЕТОДИКА РОЗРАХУНКУ АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ

УДК 336.71.078.3

Гіршик К. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто методи коефіцієнтного аналізу розрахунку ліквідності активів, які становлять одну зі складових частин надійності банків, швидкість і наявність можливостей трансформації окремих їх видів у грошові кошти.

Ключові слова: ліквідність активів, банківські установи, метод коефіцієнтів, таксономічний аналіз.

Аннотация. Рассмотрены методы коэффициентного анализа расчета ликвидности активов, составляющие одну из составных частей надежности банков, скорость и наличие возможностей трансформации отдельных их видов в денежные средства.

Ключевые слова: ликвидность активов, банковские учреждения, метод коэффициентов, таксономический анализ.

Annotation. The article deals discusses methods of calculating the liquidity of the assets, which on the one hand is one of the components of the bank reliability, speed and availability of the transformation the capacity of individual species in their cash.

Keywords: liquidity of assets, banking institutions, factors method, taxonomic analysis.

Перевірка й аналіз активів банку відноситься до найбільш тривалої і важливої стадії аналізу діяльності. Це пояснюється тим, що якість активів значною мірою обумовлює ліквідність і платоспроможність банку, а отже,

і його надійність. Якщо банк має якісні активи, то навіть за мінімального розміру власного капіталу він може стабільно й ефективно функціонувати.

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що економічний аналіз є одним із інструментів, який сприяє підвищенню ефективності управління активами банку. Аналіз діяльності банків повинен давати вичерпну інформацію для управління активами.

Метою дослідження є оцінка ліквідності активів банків з іноземним капіталом для визначення їх надійності та стабільної роботи.

Цій проблемі приділяли увагу в різні часи вітчизняні вчені та практики, такі як: М. Герасимович [1, с. 599], В. Кочетков [2, с. 298], Л. Самохин [3, с. 57–63] та ін. У своїх працях вони розглянули сутність активів банку, їх структуру в балансі, їх позитивні та негативні значення під час коливання та як це впливає на банк в цілому.

Згідно з Інструкцією НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» ліквідність банку – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, що визначається збалансованістю між строками та сумами погашення розміщених активів і строками й сумами виконання зобов'язань банку, а також строками й сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати) [4].

Банківська ліквідність залежить від багатьох чинників, які поділяються на дві групи: внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх чинників належать: дисбаланс грошових потоків, викликаний невідповідністю структури вимог і зобов'язань банку; структура та стабільність депозитної бази банку; достатність капіталу; якість активів; фінансовий стан позичальників; репутація банку, яка впливає на здатність швидкого запозичення коштів на ринку; неправильна стратегія управління ліквідністю.

До комплексу зовнішніх належать чинники загальноекономічного характеру: грошово-кредитна політика; стан грошового ринку; низька ліквідність окремих сегментів фінансового ринку для конкретних видів активів, що ускладнює їх продаж за прийнятною ціною в короткі строки; можливості запозичення коштів у центральному банку; регулятивні обмеження у країні; загальні кризові явища в економіці, які унеможливають безперебійне залучення коштів [5, с. 41].

Банк вважається ліквідним, якщо він має можливість постійно та безперебійно задовольняти потреби у грошових коштах, трансформувати свої активи в готівку без суттєвої втрати їх вартості або в будь-який момент запозичати кошти на ринку за середньою ставкою для поповнення ліквідності.

Ліквідність є одним із важливих факторів фінансової стійкості банків. У міжнародній банківській практиці під ліквідністю розуміють здатність банку швидко та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах [6, с. 152].

У Законі України «Про Національний банк України» зазначено право Національного банку встановлювати економічні нормативи, у тому числі і нормативи ліквідності. Проте ці показники базуються на чисто механічному дотриманні співвідношення активів і зобов'язань [7].

Оскільки ліквідність банку є складним системним поняттям, то її неможливо оцінити за допомогою одного показника, а отже, для оцінки використовується ряд показників, які в комплексі дають змогу оцінити рівень ліквідності банку (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнтний аналіз ліквідності банків за 2014–2016 рр.

Назва банку	Укрсоцбанк			Райффайзен Банк Аваль			Промінвестбанк		
Рік	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,23	0,22	0,39	0,2	0,24	0,48	0,26	0,42	0,24
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	1,27	1,14	1,34	1,2	2,34	1,14	1,16	1,41	0,77
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	0,16	0,13	0,22	0,15	0,16	0,43	0,11	0,12	0,11
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	1,11	0,96	1,18	1,08	2,1	0,99	1,05	1,29	0,7
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	1,29	1,39	1,36	0,75	1,49	0,56	0,83	1,03	0,59
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	0,28	0,21	0,35	0,24	0,47	0,48	0,2	0,23	0,13

Джерело: сформовано автором

Як свідчать дані, найбільше значення коефіцієнта миттєвої ліквідності у 2014 році у Промінвестбанк, а саме 26 %, у 2015 році цю позицію займає також Промінвестбанк – 42 %, а на початок 2016 року на цій позиції вже зна-

ходиться Райффайзен Банк Аваль – 48 %. За нормами НБУ оптимальне значення цього показника не менше 20 %, тож за аналізований період кожний банк дотримувався нормативу. Що ж до коефіцієнта загальної ліквідності зобов'язань банку, то у 2014 році лідирує Укрсоцбанк 127 %, у наступному ж році першу позицію займає Райффайзен Банк Аваль із значенням 234 %, оптимальне значення цього показника не менше 100 %, тож на початок 2016 року у Промінвестбанк спостерігається невідповідність нормативу, а саме 77 %. Тож, проаналізувавши ці показники, можна дійти висновку, що ці банки за аналізований період були стабільними, окрім Промінвестбанку, на початок 2016 року, і в цілому були спроможні погашати будь-які зобов'язання і борги перед клієнтами.

Доволі низькі значення спостерігаються у коефіцієнті відношення високоліквідних до робочих активів за всіма банками та практично за весь аналізований період. Оптимальному значенню відповідають лише Укрсоцбанк та Райффайзен Банк Аваль у 2016 році, а саме 22 % та 43 % відповідно. За нормативом НБУ оптимальне значення – не менше 20 %. Отже, таке зниження обумовлює сигнал про необхідність активізації управлінських заходів, спрямованих на усунення появи ризикового фактора, який також контролюється НБУ.

Про підвищення забезпеченості дохідними активами всіх зобов'язань банку свідчить коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань. Граничні значення нормативу в межах 70–80 %. Також спостерігається виконання всіма банками цього нормативу, вони навіть перевищують верхнє граничне значення. За цей період у Укрсоцбанк є незначні коливання, у Райффайзен Банк Аваль значні позитивні та негативні зміни на 100 %, але пік прийшовся на 2015 рік – 210 %, у Промінвестбанку коливання перші 2 роки сягали верхнього граничного значення, але у 2016 році досягли 70 %.

Доповнюючим показником ресурсної ліквідності є коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів. Як видно, цей показник має тенденцію до зростання по всіх банках з 2014 по 2015 включно, а у 2016 році, порівнюючи з попереднім, спостерігається зменшення, тож найбільш ризиковим є Укрсоцбанк. Високі значення цього показника означають, що ризик ліквідного погашення основного обсягу зобов'язань перед клієнтами банку має зростаючу тенденцію. Отже, видані кредити забезпечені переважаючим обсягом залучених депозитів і банкоу не загрожує незбалансована ліквідність.

Як показує коефіцієнт генеральної ліквідності, продовжує залишатися високою спроможність банку погашати зовнішні зобов'язання за залученими та запозиченими коштами високоліквідними активами та через продаж нерухомості. Але всі банки мають доволі низькі показники цього коефіцієнта, найбільші значення має Райффайзен Банк Аваль.

На підставі методу таксономії, який здатний упорядкувати багатовимірний статистичний матеріал в єдину кількісну характеристику, можлива побудова узагальнюючої оцінки складного об'єкта або процесу (табл. 2).

Найбільш точним методом оцінки рівня діяльності банку в часі виступає таксономічний аналіз. Значення таксономічного показника розвитку може коливатися в межах від 0 до 1 ($0 \leq K \leq 1$).

Таблиця 2

Інтегральний показник ліквідності

Назва банку	2014	2015	2016
Укрсоцбанк	0,569	0,415	0,921
Промінвестбанк	0,658	1,000	0,435
Райффайзен Аваль Банк	0,240	0,577	0,426

Недоліком коефіцієнтного методу оцінки є застосування однакових рівнів критеріїв для всіх видів банків, незалежно від їх розміру та спеціалізації діяльності. Тому при розрахунках коефіцієнтів (показників) ліквідності банку необхідно враховувати розмір активів банку, його вид, а також частоту розрахунку коефіцієнта.

Регулювання і нагляд за ліквідністю банку повинні не тільки оцінювати вплив кількісних факторів, а й враховувати якісні характеристики ліквідності. Такий підхід до нагляду за ліквідністю дозволить регулятору всебічно оцінювати ліквідність банку і, як наслідок, вчасно виявляти найменші тенденції до виникнення ризику ліквідності.

Проведення кількісної оцінки діяльності банку щодо забезпечення відповідного рівня ліквідності здійснюється шляхом встановлення нормативних значень або нормативів для окремих обов'язкових коефіцієнтів і надання рекомендацій щодо застосування необов'язкових нормативів. Такі заходи спрямовані, насамперед, на визначення ліквідної позиції банку, потенційного дефіциту або надлишку ліквідних коштів.

У зв'язку з цим банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх прийнятих на себе зобов'язань із урахуванням їх обсягів, строковості та валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами, формувати оптимальну структуру активів із збільшенням частки високоякісних активів із прийнятним рівнем кредитного ризику для виконання правомірних вимог вкладників, кредиторів і всіх інших клієнтів.

Якісна оцінка передбачає оцінку діяльності керівництва й управлінського персоналу банку щодо визначення стратегії управління ризиком ліквідності та її використання у щоденній діяльності банку, разом зі стрес-тестуванням і складанням резервних планів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с. 2. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: монографія. Київ: Європ. ун-т, 2015. 298 с. 3. Самохин Л. В. Проблемы класифікації фінансових результатів та шляхи їх вирішення. *Научные труды Донецкого национального технического университета*. 2014. № 191. С. 57–63. 4. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Інструкція Національного банку України від 28.08.2001 № 368 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://yurotdel.com/zakony/instrukciya-pro-poryadok-regulyuvannya-diyalnosti-bankiv-v-ukraini.html>. 5. Дудар А. Основні напрямки розвитку системи управління фінансовими результатами діяльності банку. *Банківська справа*. 2012. № 5. С. 36–50. 6. Копилук О. І., Кульчицька Н. С. Фінансовий менеджмент в банку: навч. посіб. Львів: Львів. комерц. акад., 2014. 208 с. 7. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

УДК 33.021:005.5

Гриневич К. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність, завдання та роль аналізу діяльності бюджетних установ. Складено перелік універсальних показників, які дозволяють здійснювати загальну оцінку діяльності будь-якої бюджетної установи.

Ключові слова: бюджетна установа, аналіз, видатки, доходи.

Аннотация. Рассмотрены сущность, задачи и роль анализа деятельности бюджетных учреждений. Составлен перечень универсальных показателей, позволяющих осуществлять общую оценку деятельности любого бюджетного учреждения.

Ключевые слова: бюджетное учреждение, анализ, расходы, доходы.

Annotation. The essence, role and task analysis of budgetary institutions. Compiled list of universal indicators that allow for an overall assessment of any budget organization.

Keywords: budgetary institution, analysis, expenses, income.

В бюджетній системі України на цей момент ще не сформована ефективна, прозора система управління коштами бюджету, його доходами та видатками. Сьогоднішня криза у країні наочно демонструє проблему управління бюджетними видатками. Питання аналізу діяльності бюджетних установ знайшли відображення в працях Калущкої Н. А. [1], Романова Д. А., Колесника Н. Ф. [2], Панкова Д. А., Головкової Є. А. [3], Заббарова О. А. [4].

Метою написання цієї статті є удосконалення методичного забезпечення аналізу діяльності бюджетних установ і формування цілого ряду завдань і механізмів удосконалення системи планування та виконання бюджетних зобов'язань на рівні суб'єктів України.

Економічний аналіз сприяє підбору необхідної інформації для прийняття управлінських рішень і переходу від господарських процесів та операцій до рівня їх розуміння. Це дозволяє скласти загальну картину господарського процесу та виявити лише йому відповідні тенденції. А також розробити найоптимальніші варіанти управлінського рішення та вибрати найбільш відповідний з них [5]. На практичній основі економічний аналіз допомагає надати характеристику стану бюджетних установ, інших наукових організацій, здійснює перевірку обґрунтованості та правильності планових показників. Завершальною метою економічного аналізу є пошук подальшого покращення діяльності бюджетних установ.

Бюджетні установи – це складова бюджетної системи країни, яка бере участь у дохідній і видатковій частині бюджету, виконуючи при цьому кошторис доходів і видатків [6].

Завданнями економічного аналізу бюджетних установ є:

- 1) виявлення потреби суспільства в бюджетних послугах і продукції наукових установ у потрібному обсязі;
- 2) вивчення повноти задоволення потреб суспільства в бюджетних послугах і продукції наукових установ, а також перевірка дотримання встановлених нормативів;
- 3) оцінка ефективності використання ресурсів, якими володіє бюджетна установа;
- 4) виявлення та вимірювання факторів відхилень фактичних показників фінансово-господарської діяльності бюджетних і наукових установ і організацій від нормативних і винайдення резервів для цих установ;
- 5) контроль за збереженням принципів фінансування бюджетних установ і господарського розрахунку науково-дослідних організацій за цим контролем;
- 6) підготовка аналітичної інформації для вибору оптимальних управлінських рішень.

Під час аналізу діяльності бюджетної установи насамперед досліджується динаміка, склад і структура видатків, враховуючи їх економічну класифікацію стосовно бюджету [7]. Саме за цими критеріями можна виділити ключові показники, які використовуються для аналізу в різних установах. Ці ключові показники є головними під час проведення аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

Універсальні показники аналізу діяльності бюджетної установи

Показники	Одиниця виміру	Характеристика показників
Залишок коштів на початок року	тис. грн	Показує, скільки грошових коштів у підприємства залишилось на початок року
Надходження коштів за рік	тис. грн	Показує, скільки грошових коштів надійшло за рік на підприємство
Використання коштів за рік	тис. грн	Показує, скільки грошових коштів було використано підприємством
Залишок коштів на кінець року	тис. грн	Показує, скільки грошових коштів залишилось на підприємстві на кінець року
Коефіцієнт обороту з надходження	%	Показує, наскільки змінилося оборотне надходження на підприємстві
Коефіцієнт обороту з використання	%	Показує, наскільки змінився оборот використання грошових коштів на підприємстві
Коефіцієнт співвідношення надходжень і витрат	%	Показує, як змінилися надходження щодо витрат

Отже, за допомогою аналізу можна здійснювати кількісну та якісну характеристику відхилення фактичних показників від планових, а також можна з'ясувати причини їх виникнення та розробити заходи з усунення негативних тенденцій у майбутньому. Аналіз – це необхідна складова всіх установ та організацій, як бюджетної форми власності, так і всіх інших форм [8]. За допомогою аналізу можна проаналізувати забезпеченість фінансовими ресурсами, доцільність і ефективність їхнього розміщення і використання. Оцінка цих показників необхідна для ефективного управління, планування, контролю, поліпшення та удосконалення діяльності бюджетної установи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Калущька Н. А. Особливості фінансування бюджетних установ культури. *Науковий вісник НЛТУ*. 2008. № 18.5. С. 128–134. 2. Романова Д. А., Колесник Н. Ф. Особливості підприємницької діяльності бюджетних установ: підручник. Київ: Знання, 2008. 257 с. 3. Панкова Д. А. Головова Є. А. Аналіз господарської діяльності бюджетних установ: підручник. Київ: ХНЕУ, 2009. 267 с. 4. Заббарова О. А. Економічний зміст критерію ефективності діяльності бюджетних установ: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2007. 317 с. 5. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз господарської діяльності: підручник. Київ: ХНЕУ, 2014. 298 с. 6. Бюджетний кодекс України: Закон України від 21.06.2001 № 2542 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://www.>

ua-tenders.com/legislation/codes/bkodex/. 7. Атамас П. Й. Облік у бюджетних установах: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2014. 285 с. 8. Болюх М. А., Заросило П. А. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2013. 344 с

АНАЛИЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТИ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА НА ОСНОВЕ ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ

УДК 658.155

Гринченко А. А.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проанализировано влияние различных коэффициентов деловой активности на рентабельность собственного капитала предприятия на основе корреляционно-регрессионного метода. Определены факторы наибольшего влияния на результативный показатель.

Ключевые слова: прибыль, рентабельность, собственный капитал, корреляция, регрессия.

Анотація. Проаналізовано вплив різних коефіцієнтів ділової активності на рентабельність власного капіталу підприємства на основі кореляційно-регресійного методу. Визначено фактори найбільшого впливу на результативний показник.

Ключові слова: прибуток, рентабельність, власний капітал, кореляція, регресія.

Annotation. The article analyzes the impact of various factors on the business profitability of own capital of the enterprise on the basis of correlation and regression method. The factors most influence on a result indicator were detected.

Keywords: profit, profitability, equity, correlation, regression.

В Украине на сегодняшний день активно развивается рыночная экономика, в результате чего возникает высокая конкуренция между внутренними производителями. Основными факторами, определяющими благополучное функционирование предприятия, является эффективное управление бизнесом, поиск резервов рационального использования ресурсов, расширение деятельности. Основной целью деятельности каждой коммерческой организации является получение прибыли. Показателями, характеризующими эффективность функционирования организации, служат прибыль и рентабельность. При этом каждое предприятие стремится максимизировать прибыль и повысить уровень рентабельности.

Показатели рентабельности являются сигнальными и характеризуют эффективность бизнеса, его отдельных операций или отдельных видов продукции. Устанавливая связь между суммой прибыли и величиной вложенного капитала, показатель рентабельности собственного капитала можно использовать в процессе прогнозирования прибыли.

В росте прибыли заинтересованы как непосредственно само предприятие, так и государство. Получение предприятием прибыли по результатам финансово-хозяйственной деятельности повышает его инвестиционную привлекательность, способствует экономической заинтересованности работников и служит основным источником социального и экономического развития.

Основной целью анализа прибыли и рентабельности организации является разработка и принятие экономически обоснованных управленческих решений, направленных на устойчивый рост ее финансовых результатов и поиск путей повышения эффективности деятельности.

Исследованием проблем комплексной оценки рентабельности занимались такие украинские ученые, как Андрийчук В. Г. [2], Коваль Т. Д. [3], Лахтионова Л. А. [9], Череп А. В. [8] и др.

В данной статье была сделана попытка провести анализ рентабельности собственного капитала предприятия ОАО «Львовская кондитерская фабрика «Свиточ». Необходимым условием данного исследования взаимосвязи рентабельности собственного капитала является понимание сущности, специфики и возможностей математических и статистических методов для анализа взаимозависимости факторов и результативных показателей. Тем более что аппарат корреляционно-регрессионного анализа позволяет:

- оценить влияние не только каждого отдельного фактора на уровень исследуемого показателя, но и их совокупное влияние;
- построить прогноз исследуемого показателя при условии наличия прогнозируемых значений каждого фактора [3].

Предлагается рассмотреть выбранную ниже модель корреляционно-регрессионного анализа по финансовым данным предприятия «Свиточ» за период деятельности с 2011 по 2015 гг. Для построения модели были рассчитаны соответствующие коэффициенты на основе балансов за данный период [4].

В основу анализа положена детерминированная модель, которая позволяет дать характеристику основным факторам. Множественная корреляционная модель рентабельности собственного капитала приведена ниже:

$$Y = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + b_4 X_4 + b_5 X_5 + b_6 X_6, \quad (1)$$

где Y – значение рентабельности собственного капитала (РСК);

X_1 – коэффициент финансового риска (КФР);

X_2 – коэффициент текущей ликвидности (КТЛ);

X_3 – коэффициент автономии (КА);

X_4 – коэффициент оборачиваемости оборотных активов, (КООА);

X_5 – доля дебиторской задолженности в имуществе, (ДДЗВИ);

X_6 – доля кредиторской задолженности в финансовых ресурсах (ДКЗвФР);

a, b_1, b_2, b_3 – коэффициенты регрессии.

Проведем регрессионный анализ коэффициентов на основе финансовой отчетности предприятия «Свиточ» с помощью пакета «Анализ данных» MS Excel. В конечном итоге регрессионная модель приобрела следующий вид:

$$Y = 1,348 - 0,471 \times X_1 + 0,382 \times X_2 - 0,03 \times X_3 + 0,146 \times X_4 + 0,008 \times X_5 - 0,359 \times X_6. \quad (2)$$

Анализ коэффициентов регрессии позволяет установить влияние факторов на результативную переменную. Наиболее значимое влияние оказывают следующие факторы. При увеличении коэффициента риска на 1 единицу рентабельность собственного капитала уменьшится на 0,471 единиц. При увеличении коэффициента текущей ликвидности на 1 единицу рентабельность собственного капитала увеличится на 0,382 единиц. При увеличении доли кредиторской задолженности на 1 единицу рентабельность собственного капитала уменьшится на 0,359 единиц.

Проведем анализ мультиколлинеарности факторов, то есть наличия линейной зависимости между объясняющими переменными (факторами) регрессионной модели и рентабельностью (табл. 1). Для этого используем пакет «Анализ данных», инструмент «Корреляция».

Таблица 1

Проверка на наличие мультиколлинеарности

	РСК	КФР	КТЛ	КА	КООА	ДДЗВИ	ДКЗвФР
РСК	1						
КФР	0.6624	1					
КТЛ	0.9504	0.71277	1				
КА	-0.6190	-0.99834	-0.6785	1			
КООА	-0.8255	-0.74148	-0.9024	0.7164	1		
ДДЗВИ	-0.4467	-0.95883	-0.5001	0.9701	0.6167	1	
ДКЗвФР	-0.1044	-0.5036	0.0282	0.5109	0.2182	0.6608	1

Из полученных результатов видно, что число на пересечении показателей коэффициента финансового риска и коэффициента автономии показывает корреляционную связь 0,9983 (более 0,7). При этом мультиколлинеарность не выявлена.

Но прежде чем использовать данную модель для анализа, следует оценить логическую и статистическую адекватность уравнения регрессии. Под логической адекватностью понимается способность модели объективно

отражают сущность исследуемых явлений [6]. Для определения тесноты связи между результативными и факторными признаками вычислен коэффициент множественной корреляции, который составляет $R = 0,896$, что свидетельствует о существовании функциональной связи, то есть указанные факторы на 89,6 % влияют на рентабельность собственного капитала и только 10,4 % влияния осуществляется факторами, не включенными в модели. Высокое значение коэффициента корреляции и детерминации показывает, что эта зависимость достаточно закономерна.

Оценку значимости коэффициентов можно провести с помощью F-критерия Фишера. Значение этого показателя по результатам анализа составляет 13,5. Превышение расчетного показателя указывает на существенность всех факторов модели.

Для оценки значимости полученных коэффициентов регрессии используется критерий Стьюдента [6]. В нашем случае значение этого критерия для соответствующих показателей составляет: $t_1 = 0,185$; $t_2 = 1,2627$; $t_3 = -0,5342$; $t_4 = 7,4347$; $t_5 = 1,7543$; $t_6 = 1,158$. Учитывая, что критическое значение этого показателя составляет $t_{\text{крит.}} = 2,16$ и не превышает расчетные данные для четвертого фактора, можно сделать вывод, что коэффициент автономии данной модели при этой переменной наиболее значимый.

Следовательно, целесообразно сделать вывод о том, что уравнения и отдельные статистические характеристики соответствуют установленным требованиям, модель может быть использована для практических целей.

Исследование позволило скомбинировать анализ деловой активности предприятия, а также регрессионно-корреляционный анализ полученных коэффициентов. Знание сущности экономико-математического метода и его возможностей по оценке информации позволяет эффективно использовать статистические методы для анализа взаимосвязей между экономическими явлениями. Разработанная модель позволит предприятию спрогнозировать рентабельность собственного капитала и определить степень влияния каждого из факторов модели. Это позволит эффективно управлять прибылью и собственным капиталом, принимая взвешенные управленческие решения.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Бердников А. А. Анализ прибыли и рентабельности организации: теоретический аспект. *Молодой ученый*. 2013. № 2. С. 111–113. 2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методологія, аналіз: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 292 с. 3. Косова Т. Д., Сіменко І. В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2013. 384 с. 4. Кулинич О. І., Кулинич Р. О. Теорія статистики: підручник. Київ: Знання, 2010. 239 с. 5. Фінансова звітність підприємства ОАО «Свиточ». URL: <http://www.smida.gov.ua/db/emitent/00382154>. 6. Отенко І. П., Петряєва З. Ф. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2014. 419 с. 7. Головач А. В., Захожий В. В., Головач Н. А. Статистичне забезпечення управління економікою. Прикладна статистика: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2010. 333 с. 8. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства. *Держава та регіони*. 2009. Вип. 6. С. 212–215. 9. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: КНЕУ, 2001. 287 с.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

УДК 657.62

Грошова Т. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу з міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розкрито сутність аналізу фінансового стану підприємства. Виявлено проблемні аспекти під час його здійснення на сучасному етапі розвитку економіки. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан, аналіз фінансового стану, платоспроможність, ліквідність.

Аннотация. Раскрыта сущность анализа финансового состояния предприятия. Выявлены проблемные аспекты при его осуществлении на современном этапе развития экономики. Разработаны предложения по совершенствованию методики анализа финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: анализ, финансовое состояние, анализ финансового состояния, платежеспособность, ликвидность.

Annotation. The economic nature of financial analysis company. The identified aspects of its implementation at the present stage of economic development. Suggestions for improving the methods of analysis of financial condition.

Keywords: analysis, financial condition, analysis of the financial condition, solvency, liquidity.

Аналіз фінансового стану підприємства визначає його конкурентоспроможність, потенціал у діловій співпраці, оцінює економічні інтереси.

Проблема аналізу й оцінки фінансового стану підприємства є актуальною, оскільки він є результатом діяльності підприємства та визначає передумови його розвитку.

Питання щодо методики аналізу фінансового стану підприємства було розглянуто такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як Базілінська О. Я., Петряєва З. Ф., Савицька Г. Ф., Отенко І. П., Руда Р. В. та ін.

Мета статті – теоретичне обґрунтування сутності аналізу фінансового стану підприємства та розробка пропозицій щодо вдосконалення його методики.

Фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу» [1]. Савицька Г. В. уперше визнає фінансовий стан як економічну категорію, а не комплексне поняття, і підкреслює, що ця категорія відображає стан капіталу у процесі його кругообігу та спроможність підприємства до саморозвитку саме на фіксований момент часу, тобто сьогодні і тільки тому, що на завтра ситуація уже може бути іншою.

Під аналізом фінансового стану розуміють отримання невеликої кількості ключових показників, які дають об'єктивну та точну картину фінансового стану підприємства, його прибутків і збитків, змін у структурі активів і пасивів, у розрахунках з кредиторами та дебіторами [2].

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- 1) об'єктивна оцінка фінансового стану об'єкта аналізу;
- 2) вияв чинників і причин досягнутого стану;
- 3) підготовка й обґрунтування прийнятих управлінських рішень у галузі фінансів;
- 4) виявлення та мобілізація резервів поліпшення фінансового стану та підвищення ефективності всієї господарської діяльності [3].

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів і методик аналізу. Це дає змогу висловити критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статистиці за певний період, так і в динаміці – за ряд періодів, визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення.

Вивчення та аналіз робіт різних авторів показує, що в Україні ще не розроблено комплексних методик, які б ураховували всі аспекти на напрямки діяльності підприємства, і показників, які їх характеризують в тому чи ін-

шому періоді, дуже мала кількість. А ті методики, які розроблені, як правило, стосуються або окремого напрямку діяльності, окремого об'єкта управління, або носять регіональний чи галузевий характер.

Головними їх недоліками є досить громіздкі розрахунки, що ускладнюють проведення цілісного аналізу та знижують можливість отримати однозначне судження про фінансовий стан підприємства, а також використання надлишкової кількості фінансових коефіцієнтів, що призводить до неоднозначності висновків, втрат часу на аналітичну обробку показників, знижує оперативність комплексного аналізу, яка є критичною характеристикою його ефективності. Тому необхідно обмежити кількість фінансових коефіцієнтів, виділити чітку сукупність їх критичних значень та використовувати сучасні технології, щоб це дало можливість підвищити ефективність фінансового аналізу з використанням єдиного підходу [4].

У світовій практиці використовують інтегральну оцінку фінансового стану підприємств. Це такі відомі комплексні показники, як індекс Альтмана, модель Спрінгейта, модель Ліса. Але всі ці моделі непридатні для вітчизняних умов господарювання, тому що їх розроблено з використанням вибіркової сукупності підприємств інших країн, а тому враховані параметри істотно відрізняються від наших.

Українськими вченими вже розроблені такі моделі, як дискримінантна інтегральна оцінка фінансового стану підприємства (О. Терещенко), що базується на застосуванні методології дискримінантного аналізу на основі фінансових показників вибіркової сукупності вітчизняних підприємств, і комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей (О. Хотомлянський, Т. Перната, Г. Северина). Цей метод оцінки дозволяє виявити тенденції у динаміці фінансового стану підприємства.

Недосконалість методів оцінки фінансового стану підприємства – це не єдина проблема сьогодення. Також існують складності проведення аналізу фінансового стану, що обумовлено нестабільністю економіки, кризовим станом, політичною невизначеністю. В умовах постійної зміни інформації багато фінансово-економічних показників, розрахованих на певний час, можуть надалі втратити свою цінність для аналізу у зв'язку з нестабільністю національної валюти.

Для подолання цієї проблеми необхідно, враховуючи умови фінансової кризи, розробляти нові методи оцінки фінансового стану, а також розробляти методи та способи покращення фінансового стану, підвищення платоспроможності та ліквідності.

Важливо зазначити, що важливу роль відіграє проблема достовірності аналізу. Можливості аналізу фінансової звітності обмежені. Методи бухгалтерського обліку та надання фінансової інформації в цей час не повністю відображають сучасну економічну реальність – чимало видів інвестицій в нематеріальні активи розглядаються під тиском податкових систем як поточні витрати. Крім того, під час складання фінансових звітів у рамках прийнятої підприємством облікової політики можливі різноманітні облікові методи [5].

У ході оцінки фінансового стану підприємства, насамперед, цікавляться активами, зобов'язаннями та власним капіталом. При цьому потрібно пам'ятати, що активи зазвичай відображаються за ринковою ціною в момент придбання. У періоди інфляції або дефляції облік активів за фактичною вартістю може призвести до розбіжностей між обліковою вартістю і поточною цінністю в реальних економічних умовах [6].

Певну перешкоду аналізу фінансового стану підприємства дають різні форми власності, адже чимало показників, що характеризують фінансовий стан акціонерних підприємств, не можуть бути розраховані через відсутність або слабкий розвиток у державі ринку цінних паперів, де б оберталися акції цих підприємств і за якими можна б було робити висновок про положення емітентів, а також нестабільність законодавчої бази.

Слід зазначити, що більшість підприємств здійснюють аналіз фінансового стану з метою оцінювання фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності. Лише незначна кількість підприємств за його допомогою оцінюють перспективи розвитку підприємства в майбутньому.

Щоб вирішити всі перераховані проблеми, необхідно:

- удосконалювати інформаційне та методичне забезпечення фінансового стану підприємства;
- удосконалювати структуру аналізу стану підприємства залежно від мети та змісту роботи на кожному етапі;
- розробляти методику комплексної бальної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила проаналізувати стан підприємства за оптимальною сукупністю фінансових показників і коефіцієнтів;
- переглянути та доопрацювати нормативні акти, які розкривають методики аналізу фінансового стану підприємства;
- створити можливість оцінити вплив не лише внутрішніх, але й зовнішніх факторів, що визначають фінансово-економічну діяльність підприємства.

Отже, у результаті цього дослідження автором було визначено економічну сутність аналізу фінансового стану, виявлено проблеми, які має на сучасному етапі розвитку аналіз фінансового стану підприємств, зокрема, це відсутність комплексних методик, які б ураховували всі аспекти на напрями діяльності підприємства та сучасний

економічний стан країни. На основі виявлених проблем було розроблено пропозиції щодо вдосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: 1. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности. М.: ИНФРА-М., 2003. 169 с. 2. Руда Р. В. Основні шляхи поліпшення фінансового стану підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 2. С. 124–128. 3. Отенко І. П., Петряєва З. Ф. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 420 с. 4. Адасюк І. П. Облік та аналіз фінансової діяльності корпоративних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Рівне, 2015. 20 с. 5. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: ХНЕУ, 2011. 387 с. 6. Яремко І., Ронека Г. Розвиток бухгалтерського обліку та аналітичного інструментарію підприємства: колективна монографія. Львів: Каменяр, 2014. 208 с.

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ АУДИТОРА ЯК ГОЛОВНА СКЛАДОВА АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 657.6

Грошова Т. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто поняття “ринок робочої сили” і “ринок праці”. Проведено аналіз ринку праці в Україні. Проаналізовано економічну сутність поняття «незалежність аудитора». Виявлено випадки, під час яких може порушуватись незалежність аудитора, запропоновано шляхи досягнення його максимальної незалежності в аудиторській діяльності.

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, аудитор, незалежність аудиту, етичні норми аудиту.

Аннотация. Раскрыта экономическая сущность понятия «независимый аудитор». Выявлены случаи, при которых может нарушаться независимость аудитора. Предложены пути достижения его максимальной независимости в аудиторской деятельности.

Ключевые слова: аудит, аудиторская деятельность, аудитор, независимость аудита, этические нормы аудита.

Annotation. The economic essence of the concept of “independent audit”. Of cases in which independence can be violated audit. The ways to achieve maximum independence in auditing.

Keywords: audit, auditing, auditor, independent auditing, ethics audit.

На сучасному етапі розвитку аудиторської діяльності в Україні існує багато невирішених питань, зокрема, це проблеми, що стосуються порушення незалежності аудитора.

На сьогодні аналіз проблем забезпечення незалежності аудиторів є дуже актуальною темою, тому що для вдосконалення та поліпшення аудиторської діяльності в нашій країні потрібно, щоб взаємовідносини між клієнтом та аудитором були обов'язково незалежними.

Проблемі незалежності аудиторів значну увагу приділяли з самого початку розвитку аудиторської діяльності. Із вітчизняних науковців можна виділити Проскуріну Н. М., Рядську В. В., Слюсаренко В. Є. та ін.

Мета статті – теоретичне обґрунтування незалежності аудитора з виділенням окремих аспектів, які впливають на неї.

Для виконання поставленої мети необхідно виконати такі задачі: розкрити економічну сутність незалежності аудитора; виявити фактори, які впливають на незалежність аудитора, та запропонувати шляхи дотримання його максимальної незалежності.

Методами дослідження під час написання цієї статті були аналіз нормативно-правових актів і стандартів, які регулюють аудиторську діяльність.

Розглянемо поняття «незалежності» взагалі. Незалежність – це здатність самостійно приймати будь-які рішення, що задовольняють наші бажання та не потребують згоди з іншими. Своєю чергою, «незалежність аудитора» – це здатність аудитора формулювати аудиторську думку, не зазнаючи різних типів впливу, що можуть ставити під загрозу цю думку. Незалежність підвищує здатність аудитора діяти чесно, бути об'єктивним та зберігати ставлення професійного скептицизму [1].

Аудиторська незалежність – це, по-перше, незалежність думки аудитора, яка не змінюється під впливом зовнішніх факторів, що можуть її скомпрометувати. А по друге, це незалежність поведінки – принцип, який зобов'язує аудиторів та осіб, що входять до групи із завдання, дотримуватись відповідних законів і нормативних актів та утримуватись від будь-яких дій, які можуть дискредитувати професію [2].

Аудитор може діяти на підставі професійного судження, але його орієнтиром є дотримання Міжнародних стандартів аудиту [1], Закону України «Про аудиторську діяльність» [6], Кодексу етики професійних бухгалтерів та аудиторів [2], а також інших нормативно-правових актів, які пов'язані з аудиторською діяльністю. Незважаючи на дотримання законодавчої бази, абсолютна незалежність аудитора неможлива.

Як стверджує Рядська В. В., «фахівець-аудитор, який безпосередньо виконує завдання з надання впевненості, може й повинен бути незалежним від клієнта, проте він ніколи не може бути незалежним від роботодавця» [3].

Тому вимоги щодо незалежності аудитора існують і на рівні аудиторської фірми в цілому. Головний принцип полягає в тому, що внутрішня (робоча) незалежність аудитора може бути досягнута лише за умови незалежності суб'єкта аудиторської діяльності від замовника послуг, в результаті виконання яких надається впевненість користувачам фінансової та іншої інформації. Але при цьому досягнення незалежності на рівні аудиторської фірми необхідно розглядати лише як необхідну, але недостатню умову для забезпечення незалежності на рівні конкретного фахівця-аудитора.

Аудитор повинен бути незалежним у рамках своїх професійних суджень від держави, керівників аудиторської фірми, економічного суб'єкта, що перевіряється, і будь-якої третьої сторони. Проте на практиці повної незалежності досягти майже неможливо, тому що:

- по-перше, аудитор залежить від держави в частині закону, що повинен вимагати та захищати цю незалежність;
- по-друге, аудитори знаходяться у трудових відносинах, тому мають виконувати доручення керівництва аудиторської фірми, тому що відповідальність за результати аудиту покладається саме на аудиторську фірму.
- по-третє, існування відповідного рівня залежності аудитора від суб'єкта, що перевіряється [4].

Метою професії незалежного аудитора є забезпечення високого фахового рівня послуг для досягнення максимальної ефективності праці, спрямованої на задоволення потреб українського суспільства. Для реалізації цієї мети необхідно дотримуватись чотирьох основних вимог суспільства до професії аудитора: вірогідність (потреба в користуванні достовірною інформацією), професіоналізм, якість послуг і довіра.

Здійснення аудиту передбачає захист майнових і фінансових інтересів господарюючих суб'єктів, надання можливостей самостійного вибору аудиторів, які мають здійснювати перевірку. Як зазначає Слюсаренко В. Є., «однією з особливостей незалежного контролю є його демократичність. Важливими ознаками демократизму аудитора є його економіко-правові цілі, прозорість (з одночасним збереженням комерційної таємниці замовника), варіативність у виборі методів, відповідальність за якість здійснених перевірок» [5].

Аудитор може нести певну відповідальність при наданні інформації, яку він має після проведення аудиту та яка не входить до аудиторського рішення, користувачам поза межами суб'єкта господарювання, якого він перевіряє.

Тому аудитор повинен в усьому, скрізь і завжди дотримуватись конфіденційності інформації. Але на практиці бувають такі випадки, коли аудитору надані особливі повноваження для розголошення інформації про діяльність клієнта. Приклади таких ситуацій: розкриття санкціоноване, коли клієнтом дано письмовий дозвіл на розкриття інформації, при цьому інтереси зацікавленої сторони, включаючи і третю сторону, повинні бути враховані; розкриття обумовлене вимогами законодавства: укладання документів або надання доказів у ході судового розгляду; надання результатів перевірки державному органу, що призначив її і уклав договір з аудиторською фірмою.

Професійний обов'язок розкриття інформації існує тільки в тих випадках, якщо це викликано:

- національними нормативами аудиту й етичних вимог;
- захистом професійних інтересів аудитора у процесі судового розгляду;
- перевіркою відповідності якості роботи у випадку надходження скарги або претензій до Аудиторської палати України [2].

Під час проведення аудиту аудитори повинні бути незалежними від будь-якої зацікавленості. Взаємозв'язок із клієнтом впливає на незалежність і може привести до визнання аудиторського рішення недостовірним [6].

Слід звернути увагу на те, що оцінювання загроз незалежності та подальші заходи треба підтверджувати доказами, отриманими до прийняття завдання та протягом його виконання. А тому аудиторські фірми повинні мати затверджені політику та процедури контролю якості для сприяння незалежності. Деякі загрози незалежності можуть бути настільки суттєві, що єдино можливим рішенням може бути ліквідація діяльності чи інтересу, що створюють загрозу.

Дотримання незалежності аудитора являє собою головну складову аудиторської діяльності. Це справа дуже тонка та багатогранна. Ми вважаємо, щоб досягти максимальної незалежності, аудитор повинен, перш за все, не мати прямого або непрямого зв'язку з об'єктом перевірки. Слід уточнити, чи не вступає відповідальність аудитора перед третьою стороною у протиріччя з відповідальністю аудитора перед його клієнтом.

Аудитору потрібно оцінити ступінь фінансової залежності від свого клієнта у зв'язку з отриманою від нього винагородою. Необхідно проаналізувати всі перспективи збереження з клієнтом нормальних взаємовідносин, які можуть бути порушені у ході поточної або майбутньої діяльності. Аудитор зобов'язаний уважно стежити за тим, щоб не порушувався принцип незалежності на всіх стадіях проведення аудиту, і вживати необхідних заходів для усунення виникаючих обставин.

Під час цього дослідження автором визначено економічну сутність незалежності аудитора, що являє собою здатність аудитора формулювати аудиторську думку, не зазнаючи різних типів впливу, що можуть ставити під загрозу цю думку. Також були виявлені фактори, що впливають на незалежність аудитора, зокрема, це будь-який взаємозв'язок із клієнтом і ступінь фінансової залежності від нього. Запропоновано шляхи дотримання максимальної незалежності в аудиті на всіх стадіях проведення аудиторської перевірки, а саме: аудитор повинен, перш за все, не мати прямого або непрямого зв'язку з об'єктом перевірки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Міжнародний стандарт контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» затверджений рішенням Аудиторської палати України від 24.12.2014 № 304/1. URL: http://apu.com.ua/files/temp/Ukr-block_T1-2010.pdf. 2. Кодекс Етики Професійних бухгалтерів 2009. Міжнародна Федерація Бухгалтерів/перекл. з англ. за ред. С. Я. Зубілевич. Київ: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2010. 123 с. 3. Рядська В. В. Аналіз змісту робочої незалежності в аудиті. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2014. № 1 (62). С. 460–467. 4. Проскуріна Н. М. Застосування етичних норм в сучасних реаліях аудиту. Київ: *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*, 2014. 103 с. 5. Слюсаренко В. Є. Аудит: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні: монографія. Ужгород: УжНУ, 2014. 200 с. 6. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТУ В УКРАЇНІ

УДК 657.6:338.46(477)

Грушко А. І.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено сутність поняття «якість аудиту» за різними джерелами. Розглянуто порядок організаційної системи контролю якості аудиту в Україні та шляхи її розвитку відповідно до МСА.

Ключові слова: аудит, контроль якості, організація контролю.

Аннотация. Определена сущность понятия «качество аудита» по разным источникам. Рассмотрены порядок организационной системы контроля качества аудита в Украине и пути ее развития в соответствии с МСА.

Ключевые слова: аудит, контроль качества, организация контроля.

Annotation. The essence of the concept of "audit quality" according to various sources. The order of organization of the quality system audit in Ukraine and ways of its development in accordance with ISAs.

Keywords: auditing, quality control, organization of the control.

На сьогодні проблема якості аудиторських послуг є насувною для всіх економічно розвинутих країн. В Україні питання щодо підвищення якості аудиторських послуг розглядаються на рівні Аудиторської палати України (далі – АПУ), а також на рівні Співки аудиторів України.

Вагому занепокоєності викликає якість роботи аудиторських фірм. Ця проблема важлива не лише користувачам інформації, але і самим аудиторам, які зацікавлені в розвитку аудиту та підвищенні престижу цієї професії. Оскільки аудит посилається на довіру зацікавлених до професіоналізму аудиторів, то питання підвищення якості аудиту набирає великої вагомості.

Вивченням контролю якості аудиту займалися такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Адамс Р., Лоббек Д., Білуха М., Суйц В., Бутинець М. [1], Бичкова С., Редько О. [3], Данилевський Ю., Шеремет А. та ін. Документи, що здійснюють нормативне регулювання: МСКЯ 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги», МСА 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності», Кодекс етики професійних бухгалтерів, рішення Аудиторської палати України «Про затвердження концептуальної основи контролю аудиторської діяльності в Україні», рішення про затвердження Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг».

Метою статті є теоретичне обґрунтування організації контролю якості аудиту в Україні та розробка шляхів її розвитку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити термін «якість аудиту»;
- проаналізувати організаційну систему контролю якості аудиту в Україні.

Розглянувши праці вчених, які займалися цим питанням, можна сказати, що чіткого визначення терміна «якість аудиту» немає. Відповідно до принципів професійної етики аудитора «якість аудиту» – це комплексна обробка аудитором власних досліджень, нових досягнень наукової думки з особливостями практичного досвіду конкретного підприємства [1].

Міжнародна федерація бухгалтерів визначає контроль «якості аудиту» як відповідність дій, висловлювань і результатів роботи аудиторів вимогам чинного законодавства, стандартам аудиту та Кодексу професійної етики [2].

Редько О. Ю. визначає, що «якість аудиту» – це системне дотримання реальної професійної незалежності, вимог чинного законодавства та стандартів аудиту, дотримання Кодексу професійної етики і професійної діяльності у сфері аудиту [3].

З практичного боку діяльності Бутинець Ф. Ф. пояснює, що під якістю розуміють максимальне задоволення інформаційних потреб користувачів результатами виконаних аудитором робіт, послуг і супутніх йому робіт у від-

повідальності до інтересів власника, суспільства та конкретного замовника в межах вимог чинного законодавства України, стандартів аудиту та «Кодексу професійної етики аудиторів» [4].

На думку Н. М. Проскуріної, головним критерієм якості аудиторських перевірок є дотримання вимог стандартів аудиту, але наявність одного критерію не дозволяє провести повною мірою оцінку якості аудиту [5].

Контроль якості аудиту – це комплексне поняття, для оцінки якого необхідно встановити чіткі критерії якості. Контроль якості аудиту може вважатися якісним в тому випадку, якщо порядок його проведення відповідає законодавчо встановленим критеріям якості [6].

Отже, проаналізувавши ці поняття, можна сказати, що під якістю аудиту розуміють здатність вдовольнити встановлені потреби замовника в отриманні достовірного рівня упевненості в інформації і забезпечити достовірність цієї інформації.

Що стосується міжнародного регулювання аудиторської діяльності, то міжнародні професійні організації як якість аудиту визначають відповідність результатів роботи аудиторів вимогам чинного законодавства, стандартам аудиту та Кодексу професійної етики, тобто діють «за правилами». МСА 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності» показує, що фірма зобов'язана впровадити систему контролю якості, яка б надала їй впевненості в тому, що фірма та її персонал дотримуються критеріїв якості аудиторських послуг, які визначені як певні складові якості аудиторських послуг: етичні, організаційні, методичні [7].

Об'єднавши національну та міжнародну практику, слід визначити, що під якістю аудиту доцільно розуміти сукупність певних деталей і характеристик послуг, що надає їм можливість вдовольнити потреби споживачів таких послуг у різний період часу.

Забезпечення якості аудиту можливе через впровадження нормативних вимог і внутрішніх стандартів і формування системи управління якістю в аудиторських фірмах. Нормативна база формується на перших двох рівнях регулювання аудиторської діяльності: на першому рівні – законодавче регулювання (державний рівень), на другому рівні – нормативно-методичне регулювання та контроль (рівень професійних організацій), а розробка і запровадження системи управління якістю здійснюється на третьому рівні – внутрішнє регулювання аудиторських організацій.

На законодавчому рівні регулювання Аудиторською палатою України оприлюднено стандарти та положення, згідно з якими оцінюється політика та процедури контролю якості аудиту. Для виконання своїх повноважень і дотримання норм Закону України «Про аудиторську діяльність» АПУ здійснює контроль аудиту в Україні за такими напрямками: контроль за дотриманням аудиторами та аудиторськими фірмами вимог Закону України «Про аудиторську діяльність»; контроль за дотриманням аудиторами та аудиторськими фірмами вимог стандартів аудиту, затверджених АПУ; контроль за дотриманням аудиторами та аудиторськими фірмами вимог професійної етики, в тому числі незалежності [8].

Це означає, що прийняття цих положень свідчить про посилення уваги держави до проблем якості аудиту.

Види контролю якості аудиторських послуг потрібно розділити на внутрішній і зовнішній. Внутрішній сприяє удосконаленню проведення аудиторської перевірки та повинен стати процесом формування дієвої системи внутрішньофірмових стандартів якості. Зовнішній – з боку уповноваженого ним органу (АПУ) реалізується в таких формах: проведення зовнішніх перевірок якості роботи аудиторських організацій, контроль за діяльністю зареєстрованих професійних організацій [9].

Критерії, а отже, і показники якості аудиту (насамперед фінансової звітності) в сучасній теорії аудиту розглядаються з точки зору якості проведення аудиту та якості результатів аудиту. Критерії якості аудиту можна об'єднати у три групи, які стосуються: якості роботи аудиторської фірми (наявність внутрішніх стандартів і процедур забезпечення якості аудиту, дотримання законодавства України та етичних стандартів), якості окремої перевірки (наявність достатньої документації, консультування, контроль), якості кадрової політики (наявність процедур щодо найму, навчання, оцінки персоналу, організації роботи з працівниками) [5].

Таким чином, під час дослідження було розкрито різні трактування поняття «якість аудиту» та визначено місце якості аудиту в Україні. Для формування ефективної системи контролю за якістю аудиту слід забезпечити: здійснення на всіх рівнях суб'єктів аудиторської діяльності систематичного контролю за якістю аудиту; введення критеріїв, стандартів, оцінювання аудиторських послуг, які дозволять об'єктивно оцінювати роботу суб'єктів аудиторської діяльності на зовнішньому та внутрішньому рівнях; вдосконалення методик і процедур роботи суб'єктів аудиторської діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф. Аудит: підручник. Житомир: Рута, 2005. 512 с. 2. Економічна енциклопедія. Т. 3 / за ред. С. В. Мочерного. Київ: Академія, 2002. 49 с. 3. Редько О. Ю. Аудит в Україні. Морфологія: монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2008. 493 с. 4. Аудит: сучасні тенденції розвитку в Україні та світі: монографія/за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ЖДТУ, 2004. 564 с. 5. Проскуріна Н. М., Коваленко В. П. Якість аудиторських послуг в Україні: реалії та перспективи. *Економічний часопис-XXI*. 2010. № 9–10. С. 55–57. 6. Система фінансового контролю в Україні: сучасний стан організації та перспективи розвитку: монографія/під заг. ред. Л. В. Дікань. Харків: Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2010. 52 с. 7. МСА 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності» // Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (частина 1). Київ, 2014. 131 с. 8. Концептуальна основа контролю аудиторської діяльності в Україні: Рішення Аудиторської палати України від 27.09.2007 № 182/3. URL: <http://www.apu.com.ua/kontrol-yakosti>. 9. Бондар В. П. Якість аудиту та фактори її підвищення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2008. № 4 (46). 22 с.

CONFLICTS AND THEIR SOLUTIONS

UDC 005.574

S. Gubskaya

The 2-nd year student
of the faculty of economics and law of KhNEU S. Kuznets

Annotation. Different kinds of conflicts and their solution are described. The strategy of dealing with conflicts is presented. It has been concluded that conflicts can be viewed from positive side as a means of problem solving. The basic conflict management methods and the core skills for conflict resolving have been defined.

Keywords: conflicts, solutions, strategy, conflict management, counseling, collaboration, team work, compromise.

Анонція. Описано різні види конфліктів, окреслено стратегію врегулювання конфліктів. Зроблено висновки, що конфлікти можна розглядати як засіб вирішення проблем.

Ключові слова: конфлікти, вирішення, стратегія, управління конфліктами, консультування, спільна робота, робота в команді, компроміс.

Аннотация. Описаны различные виды конфликтов, обозначена стратегия урегулирования конфликтов. Сделан вывод, что конфликты можно рассматривать как средство решения проблем.

Ключевые слова: конфликты, решения, стратегия, управление конфликтами, консультирование, совместная работа, работа в команде, компромисс.

Interpersonal conflict has been defined as: "An expressed struggle between at least two interdependent parties who perceive incompatible goals, scarce resources, and interference from the other party in achieving their goals".

A conflict is a struggle between people. The struggle may be physical, or between conflicting ideas. The word comes from Latin *conflingere*. *Conflingere* means to come together for a battle [1].

Consider the basic strategy of conflict resolution:

1) Compete or Fight. This is the classic win/lose situation, where the strength and power of one person wins the conflict. It has its place, but anyone using it needs to be aware that it will create a loser and if that loser has no outlet for expressing their concerns, then it will lead to bad feeling.

2) Collaboration. This is the ideal outcome: a win/win situation. However, it requires input of time from those involved to work through the difficulties, and find a way to solve the problem that is agreeable to all.

3) Compromise or Negotiation. This is likely to result in a better result than win/lose, but it's not quite win/win. Both parties give up something, in favour of an agreed mid-point solution. It takes less time than collaboration, but is likely to result in less commitment to the outcome.

4) Denial or Avoidance. This is where everyone pretends there is no problem. It's helpful if those in conflict need time to 'cool down' before any discussion or if the conflict is unimportant, but cannot be used if the conflict won't just die down. It will create a lose/lose situation.

5) Smoothing Over the Problem. On the surface, harmony is maintained, but underneath, there is still conflict. It's similar to the situation above, except that one person is probably OK with this smoothing, while the other remains in conflict, creating a win/lose situation again. It can work where preserving a relationship is more important than dealing with the conflict right now, but is not useful if others feel the need to deal with the situation.

Conflict management is often considered to be distinct from conflict resolution. In order for actual conflict to occur, there should be an expression of exclusive patterns, and tell why the conflict was expressed the way it was. Conflict is not just about simple inaptness, but is often connected to a previous issue. The latter refers to resolving the dispute to the approval of one or both parties, whereas the former concerns an ongoing process that may never have a resolution.

Counseling. When personal conflict leads to frustration and loss of efficiency, counseling may prove helpful. Although few organizations can afford to have professional counselors on the staff, given some training, managers may be able to perform this function. Nondirective counseling, or "listening with understanding", is little more than being a good listener—something every manager should be [3].

To successfully resolve a conflict, you will need to learn and practice two core skills: the ability to quickly reduce stress in the moment and the ability to remain comfortable enough with your emotions to react in constructive ways even in the midst of an argument or a perceived attack.

Quick stress relief: The first core conflict resolution skill. Being able to manage and relieve stress in the moment is the key to staying balanced, focused, and in control, no matter what challenges you face [2].

Psychologist Connie Lillas uses a driving analogy to describe the three most common ways people respond when they're overwhelmed by stress:

1) Foot on the gas. An angry or agitated stress response. You're heated, keyed up, overly emotional, and unable to sit still.

2) Foot on the brake. A withdrawn or depressed stress response. You shut down, space out, and show very little energy or emotion.

3) Foot on both gas and brake. A tense and frozen stress response. You "freeze" under pressure and can't do anything. You look paralyzed, but under the surface you're extremely agitated [4].

The best way to rapidly and reliably relieve stress (if you don't have someone close at hand to talk to) is through the senses: sight, sound, touch, taste, and smell. But each person responds differently to sensory input, so you need to find things that are soothing to you.

Emotional awareness: The second core conflict resolution skill. Emotional awareness is the key to understanding yourself and others. If you don't know how you feel or why you feel that way, you won't be able to communicate effectively or resolve disagreements.

The most important communication is wordless. When people are upset, the words they use rarely convey the issues and needs at the heart of the problem. When we listen for what is felt – as well as what is said – we connect more deeply to our own needs and emotions, and to those of other people. Listening in this way also strengthens us, informs us, and makes it easier for others to hear us [2].

When you're in the middle of a conflict, paying close attention to the other person's nonverbal signals may help you figure out what the other person is really saying. This will allow you to respond in a way that builds trust, and gets to the root of the problem.

Using humor in conflict resolution. Once stress and emotion are brought into balance your capacity for joy, pleasure and playfulness is unleashed. Joy is a deceptively powerful resource. Studies show that you can surmount adversity, as long as you continue to have moments of joy. Humor plays a similar role when facing conflict. You can avoid many confrontations and resolve arguments and disagreements by communicating in a humorous way. Humor can help you say things that might otherwise be difficult to express without offending someone.

Make conflict resolution the priority rather than winning or "being right." Maintaining and strengthening the relationship, rather than "winning" the argument, should always be your first priority. Be respectful of the other person and his or her viewpoint.

Focus on the present. If you're holding on to grudges based on past resentments, your ability to see the reality of the current situation will be impaired.

Pick your battles. Conflicts can be draining, so it's important to consider whether the issue is really worthy of your time and energy [3].

Understanding that the conflict is the problem of modern society really helps to analyze its causes and methods of solution. The steps out of the conflict and how people can protect themselves from the conflicts in the future and deal with disputes calmly have been suggested. People also need to prevent conflicts and to learn to live without them.

Supervisor – senior teacher Lunina O. M.

Literature: 1. Conflict // Wikipedia. 2016. URL: <https://simple.wikipedia.org/wiki/Conflict>. 2. Conflict Resolution Skills // HELPGUIDE.ORG. Trusted guide to mental, emotional & social health. 2016. URL: <http://www.helpguide.org/articles/relationships/conflict-resolution-skills.htm>. 3. Conflict Resolution (Using the "Interest-Based Relational" Approach) // Mind Tools. 2016. URL: https://www.mindtools.com/pages/article/newLDR_81.htm. 4. Stone D., Patton B., Heen S. Difficult Conversations: How to Discuss What Matters Most. K.: Penguin Books, 2000. 272 p.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В НЕСТАБІЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

УДК 336.743

Джумаєва Д. Б.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено основні тенденції валютного ринку України, розкрито проблемні аспекти функціонування системи валютного регулювання, розкрито заходи Національного банку України, що спрямовані на захист національної грошової одиниці. Виділено основні напрями вдосконалення валютного регулювання.

Ключові слова: валюта, валютне регулювання, дисконтна політика, девізна політика, валютні інтервенції, валютні обмеження.

Аннотация. Исследованы основные тенденции валютного рынка Украины. Раскрыты проблемные аспекты функционирования системы валютного регулирования, текущие меры Национального банка Украины, направленные на защиту национальной денежной единицы. Выделены основные направления совершенствования валютного регулирования.

Ключевые слова: валюта, валютное регулирование, учетная политика, девизная политика, валютные интервенции, валютные ограничения.

Annotation. In a scientific article the main trends of the currency market of Ukraine. Reveals problematic aspects of the system of currency regulation, current measures of the National Bank of Ukraine the creation of favorable conditions for the implementation of the economic agents of economic operations. The basic directions of perfection of currency regulation.

Keywords: currency, currency regulation, discount policy, foreign exchange policy, foreign intervention, foreign exchange restrictions.

За останні роки в економіці та банківській системі України відбулися радикальні зміни, обумовлені досягненням Україною політичної та економічної незалежності. За сучасних економічних умов простежується об'єктивна

тенденція міжнародної кооперації виробництва та розширення міжнародної торгівлі, що обумовлено виходом процесу концентрації та централізації капіталу за межі національних кордонів [1].

Проблема валютного регулювання в Україні є важливою не тільки через те, що держава відіграє тут головну роль, але й через те, що цей процес впливає на економічні показники діяльності суб'єктів підприємництва, зачіпаючи певною мірою інтересів кожного громадянина.

Валютний контроль є специфічним видом фінансового контролю. Його слід розглядати як комплекс заходів, які здійснюють спеціально уповноважені державні органи й інші суб'єкти. Ці заходи спрямовані на забезпечення додержання учасниками валютних правовідносин валютного законодавства України під час проведення валютних операцій [2].

Проблеми валютного регулювання досліджувалися багатьма вченими-економістами. Різні аспекти цієї проблеми досліджуються у наукових працях О. Андруся, О. Береславської, Н. Бодрова, С. Боринця, Ю. Козака, І. Ніздельської, Л. Рябої, Д. Салмінського. Проте в цих дослідженнях недостатньо уваги приділяється проблемним питанням реалізації валютної політики в умовах нестабільного періоду політичної та економічної кризи в Україні.

Ефективне поєднання методів валютного регулювання є одним із найголовніших принципів валютної політики держави. На поточний момент вплив економічних проблем (пов'язаних із проведенням антитерористичної операції на території України) та суспільно-політичне напруження у суспільстві зумовлюють важливість підсилення системи державного регулятивного впливу на діяльність суб'єктів валютних відносин.

Метою цієї статті є дослідження основних тенденцій розвитку валютного ринку України, розкриття проблемних аспектів функціонування системи валютного регулювання.

Головними інструментами системи валютного регулювання і контролю є [2; 4]: дисконтна політика, яка використовує зміни облікової ставки центрального банку. Це дає змогу регулювати величину грошової маси в обігу шляхом підвищення або зниження ціни кредитних ресурсів, що прямо впливає на курс національної валюти; девізна політика, яка в сучасних умовах здійснюється переважно у вигляді валютних інтервенцій. Валютна інтервенція є купівлею-продажем державними органами іноземної валюти з метою впливу на курс національної валюти.

Для підтримки курсу національної валюти центральний банк продає іноземну валюту на валютному ринку, використовуючи резерви іноземних валют, сподіваючись на підвищення курсу національної валюти. І навпаки, якщо центральний банк має на меті провести політику девальвації, він купує іноземну валюту за національну.

До найбільш поширених валютних обмежень відносяться [3]:

- заборона вільного продажу (купівлі) іноземної валюти;
- регулювання грошових переказів;
- ліцензування валютних операцій.

Зокрема, в Україні використовуються: заборона використання іноземної валюти jako засобу платежу (всі операції з іноземною валютою здійснюються виключно через уповноважені банки); ліцензування операцій з іноземною валютою; обмеження максимальних термінів заборгованості нерезидентів перед резидентами України за зовнішньоторговельними операціями.

Національний банк України є головним органом валютного регулювання та контролю в Україні. На основі нормативно-правових і законодавчих актів ним здійснюється моніторинг всіх операцій в іноземній та національній валюті. Таким чином, він слідкує за станом як внутрішнього, так і зовнішнього боргу, платіжним балансом, за сумою експорту й імпорту товарів і послуг, формуючи при цьому курси валют.

Спеціальним законодавчим актом у сфері валютного регулювання, який визначає сферу застосування валютного контролю, є Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» [5]. На жаль, досвід останніх років свідчить про те, що управління валютним курсом в Україні є в цілому непослідовним, дещо відірваним від економічних реалій і часто стає предметом політичних спекуляцій. Управління валютним курсом повинно мати за мету підтримання його стабільності з урахуванням тенденцій внутрішнього економічного розвитку та впливу зовнішніх шоків. Це, своєю чергою, вимагає того, щоб обраний режим валютного курсу відповідав тенденціям розвитку вітчизняної економіки й орієнтував економічної політики уряду. До того ж визначення валютного курсу має бути прозорим і відбуватися з урахуванням поточних ринкових тенденцій.

Незважаючи на сукупні проблеми, які існують в нашій країні, статистика показує, що іноземні інвестиції в Україну перераховується, і з кожним роком вони зростають (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну

Країна	Обсяги прямих інвестицій (млн дол. США)		
	на 01.01.2014	на 01.10.2015	на 01.10.2016
Усього	40026,8	38591,6	37621,5
у тому числі			
Кіпр	8593,2	8201,7	8534,0
Німеччина	6613,0	6580,8	6826,9
Нідерланди	4002,0	3814,2	3253,7
Австрія	2674,6	2564,8	2564,9
Сполучене Королівство	2604,1	2348,5	2329,2
Російська Федерація	2375,9	2061,5	2097,4
Сполучені Штати Америки	1640,1	1589,6	1522,5
Франція	1387,1	1381,5	1266,1
Швеція	1371,0	1340,5	1260,3
Віргінські Острови, Британські	1272,3	1256,4	1248,7
Італія	992,2	921,0	887,8
Польща	864,9	862,5	717,2
Швейцарія	805,5	825,8	702,2
Угорщина	675,1	715,1	532,5
Інші країни	4155,8	4127,7	3878,1

Виходячи з даних табл. 1, можна дійти висновку, що проблем із валютним регулюванням досить багато, але, незважаючи на це, Україна ще лишається привабливою для іноземних інвесторів. Такі країни, як Кіпр, Німеччина та Нідерланди є для нашої країни «країнами-донорами». Якщо зрівняти рівень прямих інвестицій 2016 з 2014 рр. (якщо брати тільки ці країни), то можна зробити висновок, що прямі інвестиції в Україну скоротилися на 596,3 тис. дол.

У ситуації, що склалася на цей час, є ще декілька позитивних моментів:

- стимулювання зростання експорту. Девальвація національної валюти дискримінуватиме імпортерів і надаватиме переваг експортерам, таким чином вирівнюючи платіжний баланс країни та сприяючи зростанню експорту;
- коригування офіційного курсу валют щодо ситуації на ринку відповідає одній із ключових вимог Міжнародного валютного фонду (МВФ). Оскільки МВФ вимагав від України плаваючого курсу гривні для відновлення співпраці.

Виходячи з вищенаведеного, були зроблені такі висновки: валютне регулювання відіграє значну роль у грошово-кредитній політиці держави та Уряд і Національний банк України формують відповідну стратегію розвитку грошово-кредитної системи та корегують її відповідно до зміни впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Варто зазначити основні напрями удосконалення валютного регулювання:

- створення правової бази для вжиття екстрених заходів для стабілізації банківської системи;
- забезпечення стабільності національної валюти та достатнього обсягу золотовалютних резервів. Адже застосування валютних інтервенцій призводить до зменшення обсягу валютних резервів;
- застосування методів регулювання грошової маси, а саме: операцій з облігаціями внутрішньої державної позики;
- вдосконалення структури внутрішнього валютного ринку та створення сприятливих умов для інвестування в національну економіку.

Отже, поєднання усіх напрямів дає змогу зробити висновок про те, що серед перерахованих напрямів не слід виділяти якийсь один як більш значущий, в таку важку годину для нашої країни важливі всі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Андрусь О. І., Ряба Л. В. Механізм державного регулювання валютного ринку в Україні. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2012. Вип. 10. С. 196–202. 2. Береславська О. І. Актуальні проблеми курсо-

вої політики України. *Вісник НБУ*. 2010. № 2. С. 16–20. **3.** Бодрова Н. Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2012. № 1. С. 102–114. **4.** Салмінський Д. В. Валютне регулювання і контроль у сучасних умовах економічного зростання України. *Міжнародна економічна політика*. 2012. Спец. вип.: у 2 ч. Ч. 2. С. 339–342. **5.** Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 № 15-93 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/15-93>. **6.** Економічні та фінансові показники України // Національний банк України: офіц. сайт. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36728&cat_id=45692. **7.** Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України: Постанова Національного банку України від 29.08.2014 № 540 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0540500-14>.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

УДК 336.72

Діченко Т. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено структуру та якість кредитного портфеля банків України. Обґрунтовано причини погіршення якості кредитного портфеля банків України. Запропоновано авторське тлумачення поняття кредитного портфеля банку. Визначено найголовніші проблеми банківської системи України на сучасному етапі розвитку.

Ключові слова: кредитний портфель, кредитна політика, кредитний ризик, якість кредитного портфеля, банк, дохідність кредитного портфеля, диверсифікація.

Аннотация. Исследованы структура и качество кредитного портфеля банков Украины. Обоснованы причины ухудшения качества кредитного портфеля банков Украины. Предложено авторское толкование понятия кредитного портфеля банка. Определены главные проблемы банковской системы Украины на современном этапе развития.

Ключевые слова: кредитный портфель, кредитная политика, кредитный риск, качество кредитного портфеля, банк, доходность кредитного портфеля, диверсификация.

Annotation. The structure and quality of the loan portfolio of banks in Ukraine. Reasonably deterioration in credit quality banks in Ukraine. The author interpretation of the loan portfolio. Identified the main problems of the banking system of Ukraine at the present stage of development.

Keywords: credit portfolio, credit policy, credit risk, the quality of the loan portfolio, the bank, profitability of the loan portfolio, diversification.

На сьогодні одним із найпопулярніших банківських продуктів є банківський кредит як головне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форми власності та сфери господарювання.

Нині серед актуальніших проблем банківської системи України – незначний обсяг власного капіталу більшості банків і його незадовільна якість; незбалансованість структури активів і пасивів, низька ефективність управління ними, невисока їх якість. Викликають занепокоєння недосконалі стандарти надання кредитів, недоліки в регулюванні банками ризиків та інші проблеми, які потребують невідкладного вирішення. Від того, наскільки добре фінансові посередники реалізують свої кредитні функції, багато в чому залежить економічний стан регіонів, які ними обслуговуються.

Таким чином, для забезпечення інтересів і банку, і суспільства в цілому в умовах постійної потреби в кредитних ресурсах існує об'єктивна необхідність вироблення стратегії управління кредитним портфелем у цілому, а оскільки кредитний ризик – це невід'ємна частина будь-якої кредитної операції, то назріває необхідність управління якістю кредитного портфеля зокрема.

Отже, необхідність теоретичних і методичних досліджень щодо проблем і перспектив формування кредитного портфеля комерційних банків є актуальним і складним питанням на цей час.

Вивченням питання формування кредитного портфеля банку займалися такі вітчизняні вчені, як Іванов В. В. [1, с. 21], Лаврушин О. І. [2, с. 61], Любар О. О. [3, с. 42], Пашков А. І. [4, с. 91], Андросов А. М. [5, с. 6], Панова Г. С. [6, с. 42] та ін.

Мета дослідження полягає у теоретичному дослідженні поняття кредитного портфеля та його якості, вивченні основних методів оцінки якості кредитного портфеля та пошуку можливих шляхів їх удосконалення.

Тим не менш, вимагають подальшого вдосконалення і розвитку додаткові інструменти оптимізації процесу повернення кредитів, створення ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю. У теорії і практиці банківської справи на перший план виходять питання, пов'язані із застосуванням адекватних методів повернення проблемної заборгованості банку.

Визначення поняття якості кредитного портфеля комерційного банку є важливим, оскільки від повноти та глибини розуміння сутності кредитного портфеля в кінцевому підсумку буде залежати ефективність управління цим портфелем. Вітчизняні вчені пропонують різні трактування поняття «кредитний портфель» (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення категорії «кредитний портфель» у науковій літературі

Автор / джерело	Сутність поняття
Іванов В. В. [1]	Залишки коштів на балансових рахунках за короткостроковими, довгостроковими та простроченими кредитами
Лаврушин О. І. [2]	Сукупність виданих позик, які класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних із різними чинниками кредитного ризику або способами захисту від нього
Пашков А. І. [4]	Сукупність вимог банку за наданими позиками, включаючи до його складу міжбанківські кредити, кредити організаціям і підприємствам; кредити приватним особам
Андросов А. М. [5]	Обсяг виданих вільних кредитних ресурсів клієнтам
Панова Г. С. [6]	Величина мобілізованих коштів у вигляді кредитів, виданих торгово-промисловим організаціям, фінансово-кредитним установам, приватним особам, за мінусом резерву ліквідності
Сусіденко В. Т. [9]	Сукупність банківських активів і пасивів, підкреслюючи поняття портфеля як широкої сукупності, що включає в себе весь актив і пасив балансу банку
Офіційний сайт НБУ [10]	Сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики
Любар О. О. [3]	Сукупність залишків заборгованостей по активних кредитних операціях на конкретну дату
Карбівничий І. В. [8]	Сукупність кредитів, наданих банком на певну дату з метою одержання доходу у вигляді відсотків
Герасимович А. М. [7]	Сукупність усіх кредитів, що надані банком своїм клієнтам, а також сукупність інших активних операцій

Виходячи з табл. 1, можна зробити висновок, що більшість українських учених визначають кредитний портфель як сукупність усіх позичок, наданих банком із метою одержання прибутку. Зарубіжні економісти ширше тлумачать це поняття, трактуючи його як сукупність наданих позичок, що класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних із різноманітними факторами ризику або способом захисту від нього.

Для того щоб визначити ключові слова поняття «кредитний портфель», необхідно провести морфологічний аналіз поняття, що наведений у табл. 2.

Отже, аналізуючи поняття «кредитний портфель», можна зробити висновок, що для його визначення використовуються такі ключові поняття: сукупність, величина, обсяг, залишки. Це також свідчить про неузгодженість думок учених-економістів щодо визначення сутності самого поняття «кредитний портфель». Для більш детального аналізу необхідно провести морфологічну класифікацію поняття «кредитний портфель», яка допоможе розкласти саме поняття на складові, що, по-перше, дасть змогу краще зрозуміти сутність самого поняття; по-друге, виявити зв'язок між поняттями у табл. 3.

У межах ключового слова визначається морфологічна класифікація сутності поняття «кредитний портфель» за такими словосполученнями: сукупність всіх кредитів, величина мобілізованих коштів, сукупність виданих позик, сукупність банківських активів і пасивів, залишки заборгованостей, одержання доходу, кредитна політика, сукупність вимог банку.

Таблиця 2

Морфологічний аналіз сутності поняття «кредитний портфель»

Ключове слово	Сутність поняття	Автор / джерело
Сукупність	– виданих позик, які класифікуються на основі критеріїв, пов'язаних з різними чинниками кредитного ризику або способами захисту від нього; – вимог банку за наданими позиками, включаючи до його складу міжбанківські кредити, кредити організаціям і підприємствам; кредити приватним особам; – банківських активів і пасивів, підкреслюючи поняття портфеля як широкої сукупності, що включає в себе весь актив і пасив балансу банку; – усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики; – залишків заборгованостей по активних кредитних операціях на конкретну дату; – кредитів, наданих банком на певну дату з метою одержання доходу у вигляді відсотків; – всіх кредитів, що надані банком своїм клієнтам, а також сукупність інших активних операцій	Лаврушин О. І. Пашков А. І. Сусіденко В. Т. Офіційний сайт НБУ Любар О. О. Карбівничий І. В. Герасимович А. М.
Величина	мобілізованих коштів у вигляді кредитів, виданих торгово-промисловим організаціям, фінансово-кредитним установам, приватним особам, за мінусом резерву ліквідності	Панова Г. С.
Обсяг	виданих вільних кредитних ресурсів клієнтам	Андросов А. М.
Залишки	коштів на балансових рахунках за короткостроковими, довгостроковими та простроченими кредитами	Іванов В. В.

Таблиця 3

Морфологічна класифікація сутності поняття «кредитний портфель»

Ключове слово	Визначення в межах ключового слова	Суб'єкти	Конкретизація визначення	Автор / джерело
Сукупність	всіх кредитів	що надані банком своїм клієнтам, а також сукупність інших активних операцій		Герасимович А. М.
	кредитів	наданих банком на певну дату	з метою одержання доходу у вигляді відсотків	Карбівничий І. В.
	залишків заборгованостей	по активних кредитних операціях	на конкретну дату	Любар О. О.
	усіх банківських позик	що структуровані за певними параметрами	відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики	Офіційний сайт НБУ
	банківських активів і пасивів	що включає у себе весь актив і пасив балансу банку	підкреслюючи поняття портфеля як широкої сукупності	Сусіденко В. Т.
	вимог банку за наданими позиками	включаючи до його складу	міжбанківські кредити, кредити організаціям і підприємствам; кредити приватним особам	Пашков А. І.
	виданих позик	які класифікуються на основі критеріїв	пов'язаних із різними чинниками кредитного ризику або способами захисту від нього	Лаврушин О. І.
Величина	мобілізованих коштів	у вигляді кредитів	виданих торгово-промисловим організаціям, фінансово-кредитним установам, приватним особам, за мінусом резерву ліквідності	Панова Г. С.
Обсяг	виданих вільних кредитних ресурсів	клієнтам		Андросов А. М.
Залишки	коштів на балансових рахунках		За короткостроковими довгостроковими та простроченими кредитами	Іванов В. В.

Згідно з морфологічною класифікацією кредитний портфель – це:

- сукупність виданих позик із метою одержання прибутку;
- залишки коштів за довгостроковими, короткостроковими та простроченими кредитами;
- обсяг виданих вільних ресурсів клієнтам;
- величина мобілізованих коштів у вигляді кредитів, виданих різним суб'єктам господарювання.

На основі результатів морфологічного аналізу можна зробити висновок, що більшість авторів виділяють кредитний портфель як сукупність виданих позик, наданих банком із метою одержання доходу.

Таким чином, на підставі морфологічної класифікації можна дати таке визначення поняття «кредитний портфель»: сукупність всіх кредитів, наданих банком своїм клієнтам із метою отримання доходу у вигляді відсотків.

Поняття якості кредитного портфеля впливає з самого тлумачення слова якість. Якщо звернутися до тлумачного словника, то «якість» – це, по-перше, сукупність істотних ознак, властивостей, особливостей, що відрізняють предмет або явище від інших і додають йому визначеність (це визначення застосовне до поняття «категорія якості»); по-друге, ту чи іншу властивість чи ознаку, що визначає гідність чого-небудь (що більш співвідносно з поняттям, наприклад, «якість послуги»). Отже, якість явища має показувати його відмінність від інших явищ і визначати його гідність.

Якісна відмінність кредитного портфеля від інших портфелів банку полягає в істотних властивостях кредиту та самого банку:

- основною властивістю кредиту є зворотний рух вартості між учасниками відносин;
- основними цілями діяльності банку є забезпечення прибутковості та ліквідності.

Таким чином, під якістю кредитного портфеля можна розуміти таку властивість його структури, що має здатність забезпечувати максимальний рівень прибутковості при допустимих рівнях кредитного ризику та ліквідності.

Основними цілями формування кредитного портфеля є:

- високий рівень доходу в поточному періоді;
- високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі;
- мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля;
- дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Іванов В. В. Вплив макроекономічних чинників на кредитну діяльність банків. *Вісник Української академії банківської справи*. 2010. № 5. С. 19–26. 2. Лаврушин О. І. Современный подход к формированию оптимального кредитного портфеля. *Банковские технологии*. 2009. № 11. С. 52–65. 3. Любар О. О. Кредитна політика банків: види та моделі. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2010. № 3 (9). С. 183–195. 4. Пашков А. И. Лимитирование как основа минимизации риска кредитного портфеля банка. *Банковские услуги*. 2011. № 3. С. 87–95. 5. Андросов А. С. Банковские слияния и поглощения. *Банковский аудитор*. 2009. № 11. С. 5–7. 6. Панова Г. С. Напрями вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 4. С. 35–46. 7. Бутинець Ф. Ф., Герасимович А. М. Аналіз діяльності комерційного банку: навч. посіб. Житомир: Рута, 2001. 384 с. 8. Карбівничий І. В. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2011. 216 с. 9. Сусіденко В. Т. Управління кредитною діяльністю комерційних банків. *Банківський менеджмент*. 2010. № 9. С. 3–12. 10. Офіційний сайт НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

АНАЛИЗ ИНФЛЯЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В УКРАИНЕ

УДК 336.748.12(477)

Дмитриев Г. Б.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проанализированы особенности инфляционных процессов в Украине. Выявлены основные причины инфляции в Украине и факторы, влияющие на ее рост. Рассмотрены последствия инфляции для экономики государства. Разработаны и предложены возможные варианты мероприятий для снижения темпов инфляции в Украине.

Ключевые слова: инфляция, реальная заработная плата, номинальная заработная плата, продовольственные цены, потребительская корзина.

Анотація. Проаналізовано особливості інфляційних процесів в Україні. Виявлено основні причини інфляції в Україні та чинники, що впливають на її зростання. Розглянуто наслідки інфляції для економіки держави. Розроблено та запропоновано можливі варіанти заходів для зниження темпів інфляції в Україні.

Ключові слова: інфляція, реальна заробітна плата, номінальна заробітна плата, продовольчі ціни, споживчий кошик.

Annotation. The specific features of inflation processes in Ukraine were analyzed. The main causes of inflation in Ukraine and factors influencing its growth were identified. The effects of inflation for the economy of the state were considered. Possible measures to reduce the rate of inflation in Ukraine were developed and proposed.

Keywords: inflation, real wages, nominal wages, food prices, consumer basket.

Наиболее эффективным индикатором правильного и эффективного регулирования экономики страны является ее финансовое состояние, так как финансовая система не только обеспечивает необходимые взаимосвязи в экономике, но и является одним из самых влиятельных рычагов макроэкономического регулирования, с помощью которого правительства имеют возможность регулировать экономическое развитие. Одним из наиболее важных векторов деятельности исполнительной власти является обеспечение стабильного финансового положения, что непосредственно влияет на управляемость инфляционными процессами. Необходимость в этом вызвана тем, что инфляция не только приводит к тяжелым социально-экономическим последствиям, но и теряется эффективность инструментов макроэкономического регулирования.

Значительный вклад в исследование проблем инфляционных процессов в Украине сделали такие ученые: Сало Т. [1], Нескородев С. [2], Москалёв А. [3], Кондро П. [3], Щавинская А. [3], Варгас В. [4] и др. В работах данных ученых исследованы тенденции инфляционных процессов в Украине, факторы, влияющие на рост инфляции, и предложены методы борьбы с инфляцией.

Целью статьи является выявление закономерностей повышения уровня инфляции, выявление основных причин и факторов, влияющих на инфляционные процессы в Украине, и разработка практических рекомендаций для преодоления негативных социально-экономических последствий инфляции.

Проблема инфляции является одной из наиболее важных проблем в функционировании экономики Украины на сегодняшний день. Инфляция является обратной стороной снижения покупательной способности денег и характерна для бумажных и безналичных денег, которые не имеют собственной стоимости и не являются реальным товаром. После того как деньги потеряли свою золотую основу, инфляция стала неотъемлемой частью экономики в современном мире. Термин «инфляция» почти тождественен обесценению денег. Инфляционные процессы целесообразно рассматривать с анализа индекса потребительских цен. Данный показатель характеризует изменение стоимости стандартного потребительского набора товаров и услуг в текущем периоде по сравнению с предыдущим, цена на который изменяется со временем. Индекс потребительских цен помогает оценить, на сколько процентов подорожала для украинца стандартная потребительская корзина, то есть на сколько процентов больше ему придется заплатить за тот же набор товаров и услуг в этом году по сравнению с предыдущим. Динамика изменения индекса потребительских цен в Украине за 2000–2015 годы приведена в табл. 1 [5].

Таким образом, из данных приведенных в табл. 1, можно сделать вывод, что наибольший рост потребительских цен наблюдался в 2014–2015 гг. (24,9 % и 43,3 % соответственно) и в 2007–2008 гг. (16,6 % и 22,3 % соответственно). Данная тенденция является закономерной, так как данные годы для экономики Украины являются

кризисними, что обуславливается снижением покупательной способности граждан в связи с удорожанием товаров и услуг.

Таблица 1

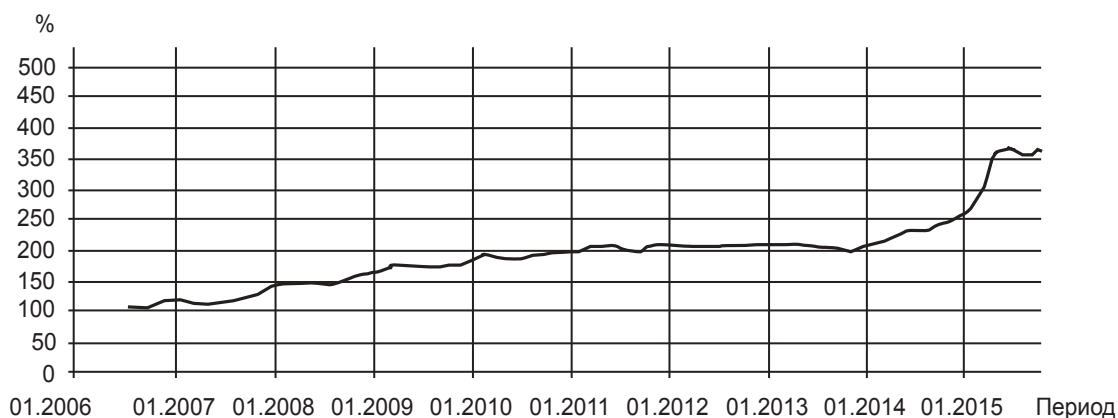
Индекс потребительских цен в 2000–2015 гг.

Год	% за год	Прирост за год, %
2000	125,8	25,8
2001	106,1	6,1
2002	99,4	-0,6
2003	108,2	8,2
2004	112,3	12,3
2005	110,3	10,3
2006	111,6	11,6
2007	116,6	16,6
2008	122,3	22,3
2009	112,3	12,3
2010	109,1	9,1
2011	104,6	4,6
2012	99,8	-0,2
2013	100,5	0,5
2014	124,9	24,9
2015	153,3	53,3

Уровень инфляции в Украине ежегодно возрастает, и индекс инфляции, в отличие от индекса потребительских цен, помогает оценить интенсивность и скорость инфляционных процессов в экономике.

По темпам роста выделяют 3 вида инфляции: ползучая инфляция (рост цен в год составляет 3–5 % в год, что является определенным стимулом для развития экономики страны путем стимулирования спроса); галопирующая (10–50 % в год) и гиперинфляция (более 50 % в год). Последняя является индикатором кризисов в стране либо войны.

Уровень инфляции в Украине (с нарастающим итогом) за 2006–2015 гг. приведен на рис. 1 [5].

Рис. 1. **Уровень инфляции в Украине за 2006–2015 гг.** (с нарастающим итогом)

Исходя из приведенного графика, наглядно видно, что в 2014–2015 гг. темп инфляции превышал 60 %, что объясняется кризисом украинской экономики, и в 2015 г. совокупный итог инфляции достиг 350 %. По уровню инфляции Украина занимает 17-е место в мире, что является негативной тенденцией.

За последние 10 лет Украина перешла в стадию стагфляции, что означает одновременный спад производства и рост инфляции. При стагфляции наблюдается рост безработицы и цен, что приводит к снижению уровня жизни населения, то есть попросту обеднению, вызывая снижение зарплат, пенсий и покупательной способности населения. Происходит перераспределение национального дохода, в связи с этим образуется сверхналог для населения. Как результат – возникает отставание темпов роста как номинальной, так и реальной заработной платы от резко возрастающих цен на товары и услуги. Терпят ущерб все категории населения, доходы которых растут медленнее, чем темпы инфляции.

Исходя из проведенного исследования, для снижения темпов инфляции необходимым условием является сочетание долговременных и краткосрочных мер. Основные рекомендации для нашей страны могут быть следующими: к долгосрочным мерам относят погашение инфляционных ожиданий населения, которые чрезмерно стимулируют спрос. С этой целью государство должно проводить четкую взвешенную антиинфляционную политику, которая повысит доверие населения; принимать меры, направленные на уменьшение дефицита бюджета; осуществлять мероприятия в обращении денежной массы путем установления жестких лимитов и норм на прирост денежной массы в конкретном периоде, что позволит прогнозировать и обуздать уровень инфляции; ослабить влияние внешних факторов (уменьшение инфляционного влияния на экономику, что связано с переливом внешнего капитала в виде кредитов на краткосрочной основе и займов государства за рубежом для финансирования бюджетного дефицита).

Таким образом, для стабилизации экономического и социального положения Украины одним из приоритетных направлений является проведение эффективной антиинфляционной политики. Реализация мер, направленных на снижение темпов инфляции, должна проводиться на государственном уровне органами исполнительной власти. Данные меры должны быть направлены не только на снижение инфляции, но и на повышение доверия населения к власти, чтобы настроение общественности на состояние экономики было минимальным.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Сало Т. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 35. С. 324–330. 2. Нескородєв С. Аналіз цін та інфляції в ході "середнього" циклу національної економіки (1999–2012 рр.). *Вісник Національного банку України*. 2014. № 1. С. 50–54. 3. Москальов А., Кондро П., Щавінська А. Інфляція в Україні: прогноз та шляхи подолання. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. Вип. 2. С. 268–273. 4. Варгас В. Державна політика щодо регулювання інфляції // *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2011. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVr_2011_8_20.pdf. 5. Державна служба статистики України: офіц. Сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ОГЛЯД НАЯВНИХ МЕТОДИК АНАЛІЗУ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ Й ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

УДК 338.24

Домогацька М. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто наявні методики аналізу забезпеченості підприємства основними засобами. Проведено їх систематизацію і окреслено подальші напрямки вдосконалення наявних методик.

Ключові слова: основні засоби, ефективність, економічний аналіз, фондоддача, фондоемність, фондооборачивність.

Аннотация. Рассмотрены существующие методики анализа обеспеченности предприятия основными средствами. Проведена их систематизация, и обозначены дальнейшие направления совершенствования существующих методик.

Ключевые слова: основные средства, эффективность, экономический анализ, фондоддача, фондоемность, фондооборотность.

Annotation. The article deals with the existing methods of analysis of the enterprise providing essential. A systematization and suggested further ways of improving the existing methods.

Keywords: fixed assets, efficiency, economic analysis, capital, fondoyemnist, capital-labor ratio.

В сучасних ринкових умовах господарювання кожний суб'єкт економічної діяльності прагне отримати максимальний прибуток. Одним із методів досягнення поставленої мети є підвищення ефективності використання основних засобів, оскільки вони займають значну частину в активах будь-якого підприємства. Раціональні та виважені управлінські рішення можуть підвищити рівень забезпечення та використання основних засобів. Такі рішення приймаються на основі інформації, отриманої в результаті проведення аналізу ефективності використання основних засобів. Тому на сьогодні досліджувана тема є актуальною як ніколи.

Питання аналізу ефективності використання основних засобів підприємства розглядаються в роботах багатьох учених-економістів: Савицької Г. В. [1], Бутинця Ф. Ф. [2], Петряєва З. Ф. [3], Бондарчука В. В. [4], Кияшовой Ю. А. [5], Череп А. В. [6] та ін.

Сьогодні існує досить багато різноманітних методик і методів для проведення аналізу ефективності використання основних засобів. Тому спочатку з'ясуємо, що таке ефективність. Це одержаний результат, що порівнюється із понесеними затратами на його досягнення. Своєю чергою, методика ефективності використання основних засобів – це сукупність послідовно розрахованих показників та їх оцінка. Далі розглянемо декілька авторських методик.

За Савицькою Г. В. [1], для оцінки ступеня інтенсивності використання основних засобів пропонується використовувати такі показники:

- 1) рентабельність капіталу, вкладеного в основні засоби виробництва;
- 2) фондівдачу основних засобів;
- 3) фондівдачу активної частини основних засобів;
- 4) фондомісткість;
- 5) відносну економію основних фондів;
- 6) приватні показники, які застосовуються для характеристики використання окремих видів машин, устаткування, виробничої площі і т.д.

Далі вивчають динаміку перерахованих показників, виконання плану по їх рівню, а також фактори їх формування. Узагальнюючим показником ефективності використання основних засобів є їх рентабельність. Її рівень залежить не тільки від фондівдачі, а й від рентабельності продукції. Взаємозв'язок цих показників можна навести у вигляді моделі (1):

$$R_{OЗ} = \Phi B_{OЗ} \times A_{РП} \times R_{РП} \quad (1)$$

де $\Phi B_{OЗ}$ – фондівдача основних засобів;

$A_{РП}$ – частка реалізованої продукції в загальному об'ємі випуску;

$R_{РП}$ – рентабельність продажів.

Бутинець Ф. Ф. [2] звертає свою увагу на те, що за цією методикою економічна ефективність функціонування основних засобів розглядається як частина результату використання всіх виробничих ресурсів підприємства.

Розраховуються такі показники:

- 1) фондівдачі (загальним показником ефективності);
- 2) фондомісткості;
- 3) часткові показники;
- 4) співвідношення темпів приросту вартості основних засобів і темпів приросту обсягів виробництва;
- 5) відносна економія основних засобів.

Далі перевіряють забезпеченість підприємства обладнанням, його повноту та використання, тобто розраховують такі показники: коефіцієнт використання наявного обладнання, коефіцієнт використання встановленого обладнання, резерв збільшення виробництва продукції за рахунок збільшення кількості діючого обладнання та показники ефективності експлуатації обладнання, які поділяються на:

- 1) показники екстенсивного використання (за часом):
  - відпрацьований час;
  - кількість обладнання;
  - коефіцієнт режимного фонду часу;

- коефіцієнти використання календарного фонду часу;
  - коефіцієнт планового фонду часу;
  - коефіцієнт змінності роботи устаткування;
  - питома вага простоїв у календарному фонді;
  - структура парку машин та обладнання.
- 2) показники інтенсивного використання (за потужністю):
- продуктивність (випуск продукції за 1 машино-годину);
  - коефіцієнт інтенсивності завантаження;
  - коефіцієнт інтегрального завантаження.

Далі визначається їх динаміка, проводиться порівняльний аналіз за різними напрямками, визначаються фактори зміни їх величини.

Аналіз фондівіддачі проводиться за двома напрямками. Бутинець Ф. Ф. [2] пропонує виокремити такі фактори, які впливають на фондівіддачу (рис. 1).

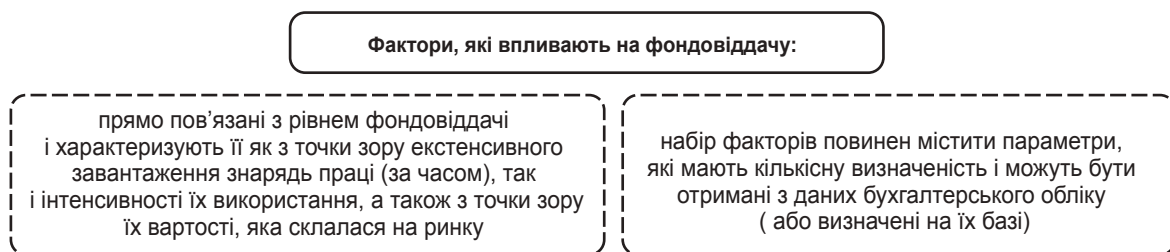

Рис. 1. Фактори, що впливають на фондівіддачу [2]

За методикою Череп А. В. [6] розрізняються такі показники, які наведені на рис. 2.

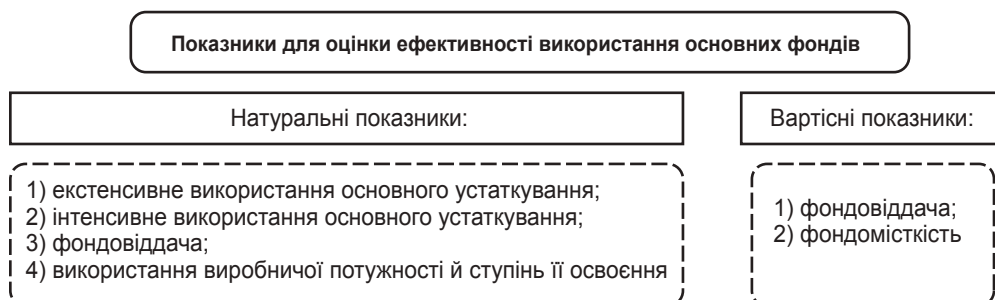

Рис. 2. Класифікація показників для оцінки ефективності використання основних фондів [6]

За наведеною методикою розраховують такі показники:

- 1) фондівіддачу (узагальнюючий показник);
- 2) фондомісткість;
- 3) фондоозброєність.

Аналіз фондівіддачі проводиться по двох напрямках:

- 1) визначення впливу фондівіддачі на обсяг виробництва;
- 2) оцінка ефективності експлуатації устаткування, яка виражається в показниках: кількість устаткування; відпрацьований час; коефіцієнт змінності роботи устаткування; структура парку машин і верстатів; коефіцієнт екстенсивного використання; коефіцієнт інтенсивного використання; коефіцієнт інтегрального використання.

Більшість інших сучасних методик визначення ефективності використання основних фондів переважно ґрунтуються на однакових показниках, які можна розділити на три підсистеми [4]:

- 1) показники, що характеризують технічний стан (відтворення) основних фондів (коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності);
- 2) узагальнюючі показники використання основних фондів;
- 3) часткові показники використання основних фондів.

Слід враховувати, що при вивченні будь-якого економічного процесу або явища досить часто доводиться спостерігати вплив різних факторів на результуючий показник, які взаємодіють між собою і перебувають у так званому кореляційному взаємозв'язку й залежності. Для того щоб підвищити точність економічного аналізу, можна використовувати економіко-математичні методи. Це досить перспективний напрям аналізу, оскільки він може використовуватися для прийняття управлінських рішень і прогнозів.

З точки зору автора, слід звернути увагу, що основні засоби обслуговують не тільки виробничу сферу, а також соціально-побутову, культурну, природно-екологічну, тому ефективність їх використання необхідно доповнити соціальними, екологічними й іншими показниками. Наприклад, такими: ступінь забруднення навколишнього середовища від експлуатації основних засобів; рівня відповідності шкідливих викидів чинним нормам і нормативам тощо [5]. Використання таких показників із комплексним підходом дасть можливість більш об'єктивно та точно охарактеризувати ефективність використання основних засобів на підприємстві.

Під час дослідження було встановлено, що наведені методики мають свої недоліки, а саме не враховують: показники, які характеризують фази діяльності підприємства; соціально-побутові, культурні, природно-екологічні аспекти використання основних засобів. Для раціонального проведення аналізу ефективності використання основних засобів доцільно доповнити додатковими показниками, а також використовувати сучасні методи економіко-математичного моделювання, тому й надалі необхідно здійснювати подальші дослідження з цієї теми.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: 1. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности: учебник. Мн.: РИГТО, 2012. 367 с. 2. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз: навч. посіб. Житомир: РУТА, 2003. 680 с. 3. Петряєва З. Ф., Іващенко А. А., Петряєв А. А. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства // Збірник наукових праць "Економічний аналіз" Тернопільського національного економічного університету. 2015. С. 122–129. 4. Бондарчук В. В. Підходи до аналізу стану та ефективності використання об'єктів нерухомого майна. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. № 24. С. 262–265. 5. Кіяшова Ю. А. Питання вдосконалення аналізу показників стану основних засобів. *Економічний аналіз*. 2012. № 4. С. 4–16. 6. Череп А. В., Клименко А. А. Ефективність використання основних фондів підприємства. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал*. 2009. № 6. С. 214–217.

ПОСЛІДОВНОСТЬ ПРОВЕДЕНИЯ АУДИТУ ОСНОВНЫХ ЗАСОБОВ

УДК 657.6:657.421

Домогацька М. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розкрито сутність аудиту основних засобів, визначено джерела інформації послідовності проведення аудиту основних засобів, запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності проведення аудиту основних засобів.

Ключові слова: аудит основних засобів, етапи аудиту, підготовчий етап, основний етап, підсумковий етап, напрямки аудиту.

Аннотация. Раскрыта сущность аудита основных средств, определены источники информации последовательности проведения аудита основных средств, предложены рекомендации по повышению эффективности проведения аудита основных средств.

Ключевые слова: аудит основных средств, этапы аудита, подготовительный этап, основной этап, итоговый этап, направления аудита.

Annotation. The essence audit of fixed assets, sources sequence defined audit of fixed assets, offered recommendations for increased efficiency audit sequence of fixed assets.

Keywords: audit of fixed assets stages of the audit, the preparatory phase, the main stage, the final stage directions audit.

На сьогодні умови економічної діяльності суб'єктів господарювання потребують посилення фінансово-економічного контролю, у зв'язку з чим простежується тенденція збільшення кількості на 36,3 % аудиторських перевірок для отримання неупередженої думки щодо достовірності фінансової звітності [1]. Своєю чергою, аудит основних засобів є невід'ємною частиною загального аудиту, оскільки будь-який суб'єкт господарювання не зможе здійснювати свою діяльність без основних засобів, які зазвичай займають значну частку в активах підприємства. Отже, проведення аудиту основних засобів на підприємствах набуває на сьогодні особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання щодо особливостей аудиту основних засобів розглянуті в працях: Жолнович Т. І. [5], Мултанівська Т. В. [4], Бразілій М. Н. [6], Подолянчук О. А. [7] та ін.

Метою дослідження є теоретичні обґрунтування послідовності проведення аудиту основних засобів, розробка практичних рекомендацій щодо їх удосконалення.

Для досягнення мети в роботі поставлено такі завдання: розкрити сутність аудиту основних засобів, визначити інформаційні джерела послідовності аудиту основних засобів, розробити пропозиції щодо підвищення ефективності послідовності проведення аудиту основних засобів.

Відповідно до П(С)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [2].

Мета аудиту відповідно до МСА 200 “Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту” полягає у підвищенні ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності. Її досягають через висловлення аудитором думки про те, чи складена фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах відповідно до застосовної концептуальної основи фінансової звітності. У разі більшості концептуальних основ загального призначення така думка висловлюється стосовно того, чи подана фінансова звітність достовірно, в усіх суттєвих аспектах, або чи надає вона правдиву та достовірну інформацію відповідно до концептуальної основи [3].

Аудит основних засобів потребує використання таких джерел інформації: Баланс (форма № 1); звіт про фінансові результати та їх використання (форма № 2); примітки до річної фінансової звітності (форма № 5); синтетичні регістри обліку основних засобів (Головна книга); первинні документи з обліку основних засобів: інвентарні катки, акти приймання-передачі, введення в експлуатацію, ліквідації, відомості індексації балансової вартості основних засобів [4].

Для досягнення мети аудиту основних засобів необхідно визначити його завдання. Так, Подолянчук О. А. виділяє такі [7]:

- 1) перевірка документального забезпечення операцій з основними засобами;
- 2) підтвердження правильності та своєчасності відображення в обліку операцій з основними засобами;
- 3) зіставлення даних аналітичного обліку основних засобів із даними синтетичного обліку;
- 4) зіставлення даних синтетичного обліку основних засобів із даними фінансової звітності;
- 5) виявити дату проведення останньої інвентаризації основних засобів;
- 6) впевнитись, що бухгалтерія веде картотеку основних засобів та інвентарні списки;
- 7) встановити, якою мірою бухгалтерія суб'єкта господарювання забезпечена чинними нормативними документами.

Планування аудиту проводиться відповідно до МСА 300 «Планування аудиту фінансової звітності». Аудит основних засобів включає три послідовні етапи: підготовчий, основний та заключний [6] (рис. 1).

Перевагою такої методики проведення аудиту основних засобів є її простота, але при цьому головним недоліком залишається перенаповнення самих етапів аудиту та відсутність чітко визначеної цілі на кожному з них. Тобто під час її використання ускладнюється процес визначення завдань аудиту на кожному етапі.

Бразілій М. Н. зазначив, що для підвищення ефективності проведення аудиту основних засобів необхідно виділити найбільш важливі його напрями, які наведені на рис. 2 [6].

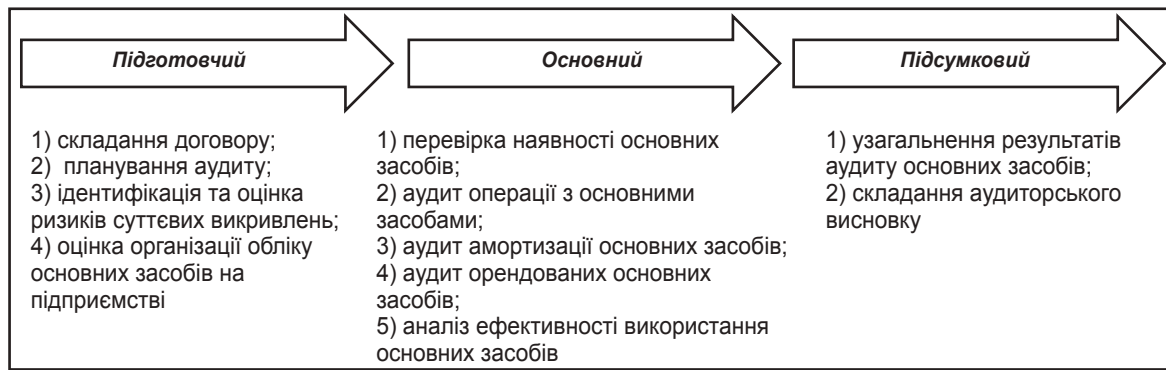

Рис. 1. Етапи аудиту основних засобів [6]

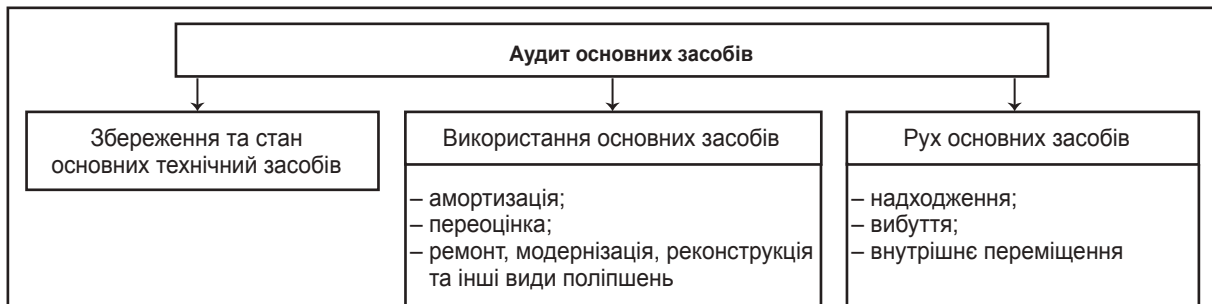

Рис. 2. Найважливіші напрями аудиту основних засобів [6]

Визначення головних напрямів аудиту основних засобів допомагає якісніше спланувати проведення перевірок, необхідні інформаційні джерела та визначити строки їх проведення. Своєю чергою, Подолянчук О. А. та Химич Г. М. пропонують проводити аудит основних засобів у такій послідовності [7]:

1) Ознайомлюючий етап, під час якого аудитор вивчає та оцінює: нормативно-правові аспекти проведення операцій з основними засобами на підприємстві; рішення власника щодо проведення операцій з основними засобами; організацію бухгалтерського та податкового обліку основних засобів.

2) Етап перевірки наявності основних засобів. На якому аудитор перевіряє наявності основних засобів, використовуючи один із методів – інвентаризацію або документальну перевірку.

Інвентаризація проводиться за умови зазначення в договорі на проведення аудиту права присутності аудитора. Документальна перевірка ґрунтується на документальному підтвердженні наявності основних засобів. Якщо ж первинні документи відсутні, то об'єкт не може бути включеним до балансу.

3) Етап перевірки господарських операцій з основними засобами, під час якого аудитор перевіряє законність, своєчасність і документальне оформлення таких операцій. Цей етап завершується аналізом ефективності використання основних засобів.

4) Підсумковий етап. Аудитор узагальнює результати перевірки, робить висновки та готує обґрунтовані пропозиції щодо усунення недоліків і використання виявлених резервів. По завершенні складається аудиторський висновок.

Розроблена Подолянчуком О. А. та Химичем Г. М. система етапів проведення аудиту основних засобів є більш досконалою, але при цьому в ній змішані етапи та напрями проведення аудиту, що ускладнює планування аудиту та розробку завдань на кожному з етапів.

Тобто під час проведення аудиту основних засобів аудитору потрібно звернути особливу увагу на:

1) правильність відображення основних засобів в обліку за економічними ознаками. Впевнитись, чи немає випадків, коли об'єкт основних засобів обліковують у складі малоцінних і швидкозношуваних предметів і навпаки.

2) правильність формування первісної вартості об'єкта, оскільки вона є базою для нарахування амортизації, що підлягає включенню до собівартості виробленої продукції, робіт, послуг.

3) технічний стан обладнання і машин, призначених для списання, особливо на фактичні терміни їх експлуатації, оскільки списання недоамортизованого обладнання і машин – це можливість для подальшого їх привласнення.

4) правильність віднесення витрат на ремонт і поліпшення основних засобів. При перевищенні 10 % сукупної балансової вартості всіх груп основних засобів, що підлягають амортизації, на початок звітного року, витрати відносяться до складу об'єкта основних засобів. Якщо ж їх сума не перевищує 10 %, то вони відносяться до складу витрат звітного періоду [8].

Встановлені під час дослідження поняття основних засобів, етапи його проведення, джерела інформації, планування дають можливість своєчасно виявити та попередити порушення щодо ведення обліку основних засобів. Також слід зазначити, що розглянуте питання потребує подальшого дослідження та вдосконалення. Так, щоб послідовність мала завершений вигляд, її можна доповнити методами проведення аудиту основних засобів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Звіти АПУ до Кабінету Міністрів України. URL: www.apu.com.ua/zvit-do-kmu. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 Основні засоби: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>. 3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. МСА 200: в 3 ч. Ч. 1. Київ, 2014. 985 с. 4. Мултанівська Т. В., Воїнова Т. С., Вороніна О. О. Аудит: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2010. 336 с. 5. Жолнович Т. І. Особливості проведення аудиту основних засобів. *Вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2011. № 5, т. 1. С. 35–38. 6. Бразілій М. Н., Тимошенко М. М. Організація і методика аудиту основних засобів та шляхи його вдосконалення. *Економіка та держава*. 2011. № 2 4. С. 104–109. 7. Подоляничук О. А. Методика і аналіз аудиту обліку основних засобів. *Економічні науки*. 2012. № 4 (70). С. 76–80. 8. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ БАНКУ

УДК 336.711

Дунчик А. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено методи управління активами та пасивами банку. Обґрунтовано методи та підходи, які забезпечать надійну та прибуткову діяльність банку.

Ключові слова: активи банку, управління активами та пасивами, методи управління, управління банком, процентний ризик, модель управління, проблеми управління банком.

Аннотация. Исследованы методы управления активами и пассивами банка. Обоснованы методы и подходы, обеспечивающие надежную и прибыльную деятельность банка.

Ключевые слова: активы банка, управление активами и пассивами, методы управления, управление банком, процентный риск, модель управления, проблемы управления банком.

Annotation. In the article there was investigated methods of asset and liability management of the bank. Substantiation of methods and approaches that will ensure the reliable and profitable activities of the bank.

Keywords: bank assets, assets and liabilities management, management methods, bank management, interest rate risk, management model, bank management problems.

Реалізація управління активами та пасивами здійснюється через систему аналітичних моделей і методів управління. Необхідною умовою їх ефективного застосування є можливість досить точно передбачати та прогнозувати зміни напряму, величини та швидкості руху цінової динаміки, валютних курсів, фондових індексів, товарних цін. У країнах із високим рівнем інфляції, нестабільною політичною та економічною ситуацією прогнозування цінової динаміки ускладнене, а через це й використання деяких методів управління активами і пасивами стає проблематичним.

Проблема ефективного управління активами та пасивами пов'язана з діючими правилами бухгалтерського обліку та податковим законодавством. Поряд із використанням міжнародних правил бухгалтерського обліку вони враховують національні особливості, що регламентуються численними інструкціями. Що стосується законодавства, то, як відомо, у різних державах воно істотно різниться. Це додає методам, які розробляються, деякі «національні» особливості. У цьому зв'язку головною особливістю українського фінансового ринку, що розвивається, є повна відсутність похідних фінансових інструментів, створених у країнах Європи і США, як методу управління активами та пасивами.

Управління активами та пасивами (далі – УАП) та прийняті рішення повинні враховувати всі істотні обмеження чи можливі відхилення.

Вибір методів управління активами та пасивами залежить від багатьох факторів – від кон'юнктури ринку, у тому числі і банківського, законодавчих і нормативних актів, внутрішніх цілей банківської організації та ін. Водночас у банківській практиці існують кілька загальних теоретичних підходів.

Незалежно від того, якого підходу до УАП додержується банк, можна виділити два методи, що використовуються у процесі УАП:

- 1) метод загального фонду коштів (об'єднання джерел фінансування);
- 2) метод розподілу активів (напрямів фінансування).

Як зазначають у своїх дослідженнях Р. Л. Міллер і Д. Д. Ван-Хуз [1, с. 215], першими підходами щодо вирішення протиріччя «ліквідність – дохід» стали два методи, які, своєю чергою, є перехідною ланкою між повними та неповними формами; за класифікацією Є. Балтенспергера – метод розподілу активів і метод загального фонду коштів (об'єднання джерел фінансування).

Російські дослідники Ю. І. Коробов і Ю. Б. Рубін також виокремлюють ці методи. Але вони ще вказують на проблеми, вирішення яких за допомогою цих методів неможливе, але які можуть бути вирішені за допомогою інших методів, наприклад економіко-математичних, статистичних [2, с. 94].

У сучасній банківській практиці при застосуванні інтегрованого підходу до управління активами та пасивами використовують як метод об'єднання, так і метод поділу джерел фінансування, що, своєю чергою, сприяє більшій гнучкості й ефективності в управлінні.

Проте необхідно констатувати, що розглянуті методи є спрощеними та визначають тільки загальні шляхи залучення, а також розміщення коштів для забезпечення прибутковості та необхідного рівня ліквідності. Ці методи носять рекомендаційний характер, тобто виступають загальною схемою управління, а не є обов'язковим комплексом інструкцій та управлінських дій, у рамках яких визначені плани та дії з репозиціонування структури активів і пасивів.

Складніші методики розв'язання проблем управління активами та пасивами банку передбачають використання статистичних і математичних методів. Ці методи визначають конкретні цільові орієнтири оптимізації (наприклад, максимізації прибутку або зниження конкретного ризику діяльності банку) та описують зв'язки різних елементів, процедур щодо ідентифікації параметрів, які контролюються та не контролюються банком, визначення динаміки активів і пасивів банку та встановлення необхідних обмежень. Такі методи повинні забезпечити вибір найефективнішого варіанта вирішення конкретної проблеми. На нашу думку, необхідним є комбінування різних підходів і методів для розв'язання завдань УАП банку.

Треба зазначити, що з методологічної точки зору досить важливим є питання кількісного та якісного складу методів управління, оскільки саме за допомогою інструментарію досягається мета всього процесу. Проте стосовно цих методів управління активами та пасивами комерційного банку в дослідників немає єдиної думки. Кожен науковець виділяє певну кількість методів, які безпосередньо стосуються управління певним аспектом УАП. Розглянемо їхні позиції детальніше.

На думку П. С. Роуза, «найбільш популярною стратегією хеджування ризику процентних ставок, яку зараз використовують банки, є управління дисбалансами» [3, с. 484]. Учений також вважає, що для врахування недоліків, які характерні для методу дисбалансів, банкам у своїй практиці необхідно розраховувати середньозважений строк погашення банківських активів і пасивів [3, с. 492]. Для управління ж валютним ризиком необхідним є використання методу хеджування [2, с. 553].

Дж. Ф. Маршалл і В. К. Бансал практично отожднюють методи управління активами та пасивами з методами управління процентним ризиком [4, с. 189]. Вони стверджують: «Сутність сучасних методів управління акти-

вами та пасивами, які необхідні для досягнення довгострокової цілі зростання багатства, полягає в ефективному управлінні процентною маржею та спредом» [4, с. 538]. Науковці виділяють метод гепу та хеджування, але при цьому акцентують свою увагу на більшій ефективності та гнучкості управління за допомогою похідних цінних паперів.

Дж. Сінкі під методами управління активами та пасивами розуміє в основному методи управління чистою процентною маржею та гепом [5, с. 230].

Співробітники Світового банку Х. ван Грюнінг та С. Б. Братанович методи управління активами та пасивами розглядають як методи управління ліквідністю, процентним ризиком і процесом ціноутворення [6, с. 72]. Автори пропонують використовувати такі методи: аналіз розривів на основі чутливості (метод гепу), аналіз тривалості (дюрація) та метод моделювання; останній, своєю чергою, є більш ефективним, ніж попередні.

Аналіз наукових праць зарубіжних учених, передусім англомовних, показав, що всі вони розглядають методи управління активами та пасивами крізь призму управління певними ризиками, що виникають у ході цього процесу. Тобто серед методів УАП дослідники виділяють методи управління процентним, валютним ризиком і ризиком ліквідності – метод гепу та дюрація. На особливу увагу заслуговує хеджування валютного та процентного ризиків.

В останні роки деякі великі закордонні банки розробили ряд моделей оцінювання та управління банківськими ризиками в контексті управління активами та пасивами, які отримали широке визнання та фактично застосовуються на Заході як стандартні в цій галузі. Найбільшою популярністю користуються моделі: Algorithmics (Algo Suite), IRIS (RiskProT), Lombard Risk Management (FirmRisk, ValuSpread), Quadrus Financial Technologies Inc. (QuIC EngineT), J.P. Morgan Chase (CreditMetrics), Credit Suisse (CreditRisk+), Moody's KMV Inc. (Portfolio Manager) і Mc.Kinsey & Co., Inc. (Credit Portfolio View), а також система Ferential Systems.

Проте необхідно зазначити, що впровадження цих моделей у великому західному банку обходиться в десятки мільйонів доларів. У вітчизняних умовах такі витрати можуть собі дозволити лише кілька банків, але проблема навіть не у витратах. Адаптація перелічених вище моделей до наших реалій досить проблематична. Усі ці моделі орієнтовані на розвинені ринки і, як правило, потребують великого обсягу історичних даних щодо вартості акцій та облігацій, інших активів для оцінювання ймовірності банкрутства кожного окремого позичальника як основної складової ризику, що припадає на одного позичальника, й іншої вихідної інформації, для накопичення якої необхідний тривалий період.

Стосовно російської наукової літератури в аспекті проблеми методів управління активами та пасивами необхідно насамперед виділити О. І. Лаврушина, А. Е. Кулакова та І. В. Ларіонову, цікавими є також думки М. А. Поморіної, І. Е. Амеліна.

О. І. Лаврушин методи УАП також розглядає з позиції методів управління процентним, валютним, ринковим ризиком і ризиком ліквідності та неплатоспроможності. На його думку, для управління активами та пасивами банківським спеціалістам слід використовувати метод розривів (гепу), метод дюрації, метод аналізу потоків (метод джерел і використання коштів), метод співвідношення активів і пасивів за строками, метод страхування (хеджування) валютного ризику, метод структурного балансування та метод імітаційного моделювання [7, с. 329].

Інший російський учений, А. Е. Кулаков, стверджує, що «найбільш розробленими та поширеними методами управління активами та пасивами в банківській практиці на сучасному етапі є метод управління GAP і метод управління дюрацією» [8, с. 48]. Проте, наголошуючи на наявних недоліках, які властиві цим методам, він пропонує для управління активами та пасивами в банку як для єдиного інтегрованого процесу використовувати метод структурно-вартісного аналізу.

І. В. Ларіонова, як і О. І. Лаврушин, розглядає методи УАП у контексті методів управління процентним ризиком і ризиком ліквідності [9, с. 75]. Треба констатувати ще й те, що вона до процесу управління активами та пасивами включає управління кредитним ризиком, що, на нашу думку, не є складовою процесу УАП, оскільки кредитний ризик виникає внаслідок змін у фінансовому становищі клієнта банку і не пов'язаний зі змінами у структурі активів і пасивів банківської установи. Тобто зміни у структурі балансу, які ініціюються менеджментом банку для захисту від ризиків та забезпечення досягнення цілей, у жодному разі не дають змоги управляти кредитним ризиком.

До оригінальних методів УАП можна віднести експертний метод управління активами та пасивами та контролю за ризиками [10, с. 45]. Особливістю цього методу є його графічне сприйняття, тобто банківський аналітик отримує вихідну інформацію стосовно балансу у вигляді зображення кораблика. Предметом аналізу мають бути кути, пропорції, довжина відрізків, розташування елементів моделі.

На нашу думку, запропонований метод на практиці не завжди варто застосовувати, оскільки результати його аналізу є поверховими. Однак треба констатувати, що в поєднанні з іншими методами аналізу та управління він дасть змогу розкрити додаткові можливості покращення діяльності досліджуваного банку. Треба зазначити, що метод І. Е. Амеліна доцільно розглядати як додатковий, оскільки він не передбачає формування конкретного

механізму розподілу активів і пасивів банку за термінами та напрямками, а також не враховується залежність конкретних видів активів і пасивів від банківських ризиків.

Необхідно також зазначити метод оптимального управління ресурсами комерційного банку М. А. Поморинної. Метод за допомогою побудови матричної моделі дає змогу управляти структурою банківського балансу.

Проаналізувавши праці російських науковців стосовно методів управління активами і пасивами, можна виділити дві групи вчених. Перша – І. В. Ларіонова та О. І. Лаврушин – розглядає методи УАП як методи управління певними ризиками, які пов'язані зі структурою активів і пасивів та її зміною. У цьому вони однакові з класичними науковими працями зарубіжних учених. Друга – А. Е. Кулаков, І. Е. Амелін, М. А. Поморина – визначає методи, які дають змогу конструювати та змінювати структуру банківського балансу в розрізі активів і пасивів, тобто формувати оптимальний баланс за заданими параметрами. Ці методики передбачають побудову різного роду моделей на основі коефіцієнтів і матриць співвідношень. Метод моделювання сучасна зарубіжна наукова думка також визначає як найбільш ефективний і перспективний для управління активами та пасивами банку.

Аналіз вітчизняних наукових праць дає змогу констатувати схильність українських учених до класичних методів управління в розрізі окремих ризиків.

Так, одна з провідних українських учених Л. О. Примостка виділяє такі методи управління активами та пасивами: структурне балансування, геп-менеджмент, метод управління інвестиційним горизонтом фінансових інструментів, валютний метчинг, хеджування валютного та процентного ризиків, метод розривів ліквідності.

Дослідження наукових праць закордонних і вітчизняних учених дає змогу виокремити, на нашу думку, дві групи методів УАП банку:

1. Базові методи управління певним ризиком – методи УАП, які використовуються для управління конкретним ризиком, що виникає в процесі діяльності банку та пов'язаний зі структурою активів і пасивів банку та її зміною. Аналіз праць економістів дає змогу виділити такі ризики, управління якими здійснюється в процесі УАП:

а) процентний ризик; б) валютний ризик; в) ризик ліквідності.

2. Методи моделювання структури балансу – методи, які передбачають побудову моделі оптимального банківського балансу, тобто такого співвідношення активів і пасивів, яке відповідало б визначеним цілям і враховувало ризики. Ця група методів може враховувати графічні, статистичні, економіко-математичні методи та ін., які спрямовані на репозиціювання структури балансу для зниження заданих параметрів ризиків.

Використання цієї класифікації дасть змогу точніше сприймати зміст кожного окремого методу УАП залежно від його належності до групи, а також визначати предмет управління такого методу. Класифікація окреслює межі дії та вдосконалення методів УАП.

На основі проведеного автором дослідження наукових праць зарубіжних і вітчизняних дослідників стосовно методів управління активами та пасивами комерційного банку можна зробити висновок, що практично всі науковці однакові стосовно трьох базових методів УАП – методу гепу, управління дюрацією та хеджування валютного та процентного ризиків. Проте нині спостерігається тенденція до розроблення складніших методик із орієнтацією на формування оптимальної структури банківського балансу, які можна об'єднати в групу з загальною назвою «імітаційне моделювання». Особливо на цьому тлі виділяються російські вчені, які розробляють власні моделі – А. Е. Кулаков, М. А. Поморина.

Найбільш поширеною моделлю, яка застосовується при УАП, є багатофакторна модель управління грошовими потоками. Вона дає змогу здійснювати управління короткостроковою і довгостроковою ліквідністю банку з урахуванням пропорцій розподілу коштів, часових показників, показників рентабельності, собівартості активів і пасивів банку, основних ризиків.

Як уже було зазначено, кожний із методів управління активами та пасивами має свої переваги та недоліки. GAP, мабуть, можна віднести до найбільш слабких методів із наведених. Такий підхід прийнятний для банків, що мають обмежену ресурсну базу і початкові навички в управлінні процентним ризиком. Його можна розглядати як хороший старт на шляху до більш досконалих методів. Вибір між методом дюрації й імітаційним моделюванням складніший, оскільки ці два методи мають різні передумови для застосування. Ідеальним варто вважати їх розумне поєднання, тому що вони взаємодоповнюються.

Отже, остаточний вибір того чи іншого методу управління активами і пасивами повинен ґрунтуватися на цілях, установлених у стратегії. При цьому кожен із перелічених вище методів може завдати шкоди стабільності розвитку банківської установи через неправильну оцінку можливостей його застосування і недостатню глибину розуміння.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Стрижиченко К. А.

Література: 1. Миллер Р. Л., Ван-Хуз Д. Д. Современные деньги и банковское дело. М.: Инфра-М, 2000. 215 с. 2. Коробов Ю. И., Рубин Ю. Б., Солдаткин В. И. Банковский портфель. М.: СОМИТЕК, 2001. 752 с. 3. Роуз П. С. Банковский менеджмент: учебник. М.: Дело ЛТД, 1995. 743 с. 4. Маршалл Дж. Ф., Бансал В. К. Финансовая инженерия. Полное руководство по финансовым нововведениям. М.: ИНФРА-М, 1998. 784 с. 5. Синки Дж. мл. Управление финансами в коммерческих банках. М.: Catallaxy, 1994. 6. Грюнинг Х. В., Братанович С. Б. Анализ банковских рисков: система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском: учеб. пособие. М.: Весь мир, 2003. 304 с. 7. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник. Київ: ХНЕУ, 2004. 468 с. 8. Кулаков А. Е. Управление активами и пассивами банка. М.: БДЦ-пресс, 2004. 256 с. 9. Ларионова И. В. Управление активами и пассивами в коммерческом банке. М.: Консалтбанкир, 2003. 272 с. 10. Амелин И. Э., Царьков В. А. Бизнес-план развития банка на основе динамической модели. *Банки и технологии*. 2002. № 1. С. 42–49

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

УДК 657.2:658.7

Дяченко О. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто напрями проведення аудиту виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. Визначено помилки, які найчастіше зустрічаються в діяльності сільськогосподарських підприємств під час аудиту.

Ключові слова: Розглянуто напрями проведення аудиту виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. Визначено помилки, які найчастіше зустрічаються в діяльності сільськогосподарських підприємств під час аудиту.

Аннотация. Рассмотрены направления проведения аудита производственных запасов на сельскохозяйственных предприятиях. Определены ошибки, которые зачастую встречаются в деятельности сельскохозяйственных предприятий в ходе аудита.

Ключевые слова: методика аудита, организация аудита, аудит, производственные запасы, аграрные предприятия.

Annotation. Directions overview audit of inventory on farms. Detected errors that are often found in farm activities during the audit.

Keywords: methods of audit, organization audit, audit, inventories, farms.

Для здійснення господарської діяльності в теперішніх умовах господарської діяльності необхідною умовою являється наявність на підприємстві запасів. На сільськогосподарському підприємстві виробничі запаси займають велику питому вагу, як і у складі майна, так і у структурі витрат, бо вони формують собівартість продукції. Дані обліку про наявність і рух запасів повинні містити інформацію про резерви зниження собівартості продукції. Неможливо уявити функціонування аграрного підприємства без наявності запасів, адже вони складають основу їх діяльності. Тому наявність достовірної інформації з надходження, руху та зберігання запасів на підприємстві є актуальним.

Проблемним питанням з приводу організації за методикою аудиту виробничих запасів приділено увагу з боку вчених-економістів. Так, вагомий внесок у дослідження організації та методики аудиту запасів здійснили

вітчизняні вчені: Ф. Ф. Бутинець, О. А. Скорба, М. Т. Білуха, Я. Н. Гончарук, Г. М. Давидов, Л. П. Кулаковська, О. М. Браум. Метою дослідження являється визначення напрямів та аспектів аудиту запасів на сільськогосподарських підприємствах, дослідження методики аудиту запасів та організації аудиту запасів.

Завдання дослідження:

1. Визначити мету, завдання та джерела інформації для проведення аудиту запасів;
2. Дослідити методику аудиту запасів.

Вартість запасів складає більше 70 % собівартості продукції, а тому їх раціональне використання впливає на підвищення ефективності функціонування підприємств.

Правильність визначення показників, що відображають фінансовий стан підприємства та результати діяльності, впливає на об'єктивність відображення в обліку інформації про виробничі запаси. Звідси слідує, що від достовірності, правдивості, об'єктивності та повноти відображення господарських процесів залежить правдивість і неупередженість показників для прийняття управлінських рішень.

Мета аудиту запасів – підтвердження достовірності та законності відображення операцій з запасами та встановлення правильності їх відображення в обліку.

Завданнями аудиту матеріальних запасів на підприємстві є перевірка:

- стану обліку, зберігання та ефективності використання матеріальних ресурсів;
- обґрунтування та дотримання норм витрат матеріалів, запасних частин, посадкового матеріалу, тари, палива, нафтопродуктів та інших цінностей, своєчасності та якості інвентаризацій і правильності прийнятих за результатами ревізії рішень [1, с. 55].

Об'єктами аудиту являються запаси, а також операції з руху запасів на підприємстві, їх оцінка, нормування тощо.

Джерелами інформації аудиту запасів є:

- 1) книги (картки) складського обліку;
- 2) реєстри аналітичного обліку;
- 3) первинні документи з обліку запасів;
- 4) реєстри синтетичного обліку;
- 5) акти та довідки ревізій, висновки аудитора.

Стратегія аудиту запасів розробляється згідно з нормами МСА 300 "Планування". На підготовчій стадії проводиться оцінка системи внутрішнього контролю підприємства. Далі проводиться планування аудиту, за підсумком якого складається план аудиту [2, с. 205].

При здійсненні аудиту запасів доцільно користуватися такими методами перевірки, як інвентаризація, контрольне порівняння, зіставлення даних документів, зустрічна перевірка, арифметична перевірка, перевірка правильності розрахунку норм природних втрат тощо [3, с. 254].

Аудит запасів необхідно розпочинати з обстеження місць їх зберігання, організації складського обліку та стану складського обліку. Після знайомства з організацією складського господарства аудитор розраховує вибірку для здійснення інвентаризації.

По результатах аудиту визначається відповідність відомостей обліку та фактичної наявності запасів, а також визначається наявність нестачі чи надлишків. Зважаючи на особливості специфіки складу запасів на сільськогосподарських підприємствах, які містять насіння та садівний матеріал, слід зосередитись на огляді умов зберігання таких запасів, розрахувати природні втрати.

Перевіряючи стан та організацію складського господарства установлюють:

- забезпеченість приміщеннями, їх технічний стан;
- наявність вагів, тарних матеріалів;
- виконання правил зберігання ТМЦ;
- забезпеченість засобами протипожежної безпеки;
- організація сторожової охорони, закріплення майна за відповідальними особами.

Теперішній контроль здійснює матеріально-відповідальна особа, тому важливо перевірити цілковитість їх добору. Визнають факт укладення з ними договорів про повну матеріальну відповідальність, чи ознайомлені вони з нормами ведення обліку на складі, чи мають інструкції про порядок приймання, зберігання та відпуск запасів.

Інвентаризацію зерна, картоплі, коренеплодів і грубих кормів здійснюють вибіркоким шляхом обміру та переведенням об'єму в одиниці маси. Для цієї операції застосовують таблиці, вміщені в довідники, або здійснюють розрахунки за формулами.

При інвентаризації нафтопродуктів необхідно виявити наявність паспортів і калібрувальних таблиць на кожен резервуар. При інвентаризації рідких нафтопродуктів встановлюють місткість палива в кубометрах, потім здійснюють перерахунок в одиниці маси. За даними калібрувальної таблиці і результатами заміру розраховують об'єм палива, потім за допомогою спеціальних приладів знаходять густину нафтопродукту, яка залежить не тільки від виду та марки палива, а й від вологості повітря і атмосферного тиску. Помноживши об'єм палива на його густину, можна визначити його кількість у кілограмах.

Інвентаризацію будівельних матеріалів проводять за допомогою методу обміру.

Інвентаризацію запасних частин здійснюють вибіркоким способом, перевіряючи найбільш дефіцитні.

При інвентаризації лісоматеріалів круглі лісоматеріали до 2 м завдовжки, крім цінних листяних порід, інвентаризують у складометрах, які за встановленим перевідним коефіцієнтом перераховують у спільну масу. Об'єм лісоматеріалів більш як 2 м завдовжки та цінні листяні породи визначають поштучно за допомогою мірної вилки або скоби.

Природні втрати розраховуються згідно з інструкцією по застосуванню норми природних втрат зерна, продуктів його переробки, насіння олійних культур і кормів, утвердженими залежно від виду продукції, способу зберігання та строків зберігання (від 3–6 місяців до 1 року). Зберігаючи зерно до 3 місяців, втрати визначають із урахуванням фактичної кількості днів зберігання, а до 6 місяців – з урахуванням фактичної кількості місяців зберігання.

У разі якщо при перевірці документів з надходження запасів виявлено поправки, підчистки або невідповідності, то аудитор повинен провести зустрічну перевірку документів.

Особливу увагу необхідно приділити розрахунку первісної вартості запасів, оскільки саме на цьому етапі допускається недостовірне відображення їх вартості.

Для визначення достовірності даних первинних документів із оприбуткування виробленої продукції застосовується зустрічна перевірка путівок на вивезення продукції з поля, реєстрів на вивезення продукції з поля, талонів комбайнера, талонів водія з документами з оприбуткування продукції на склад.

Для всеохоплюючого розкриття достовірності відображення оприбуткування власної продукції необхідно, крім документального контролю, провести інвентаризацію, контрольні зважування та заміри.

При списанні запасів на виробництві можлива наявність фактів викривлення вартості запасів, що веде до завищення собівартості та збільшення обсягів витрат, що стає причиною недостовірності відображення фінансових результатів. Зважаючи на це, аудитору необхідно провести контрольний запуск сировини на виробництво, підрахунок і нормативне порівняння. Вагомим підходом до перевірки відпуску матеріальних запасів є порівняння обсягів виготовленої продукції або виконаних робіт, норм витрат запасів на одиницю виготовленої продукції та фактичного вибуття запасів [4, с. 111].

Найбільш поширеними порушеннями, що зустрічаються під час здійснення операцій з запасами, є такі [5, с. 307]:

- незадовільна організація складського господарства, незадовільні умови зберігання сільськогосподарської продукції;
- підвищення собівартості куплених матеріалів;
- невиконання правил приймання вантажів;
- часткове оприбуткування насіння від врожаю, неправильні заміри живої маси худоби;
- нераціональні витрати нафтопродуктів на виробництво;
- недотримання норм і лімітів відпуску запчастин на ремонт машин і обладнання;
- присвоєння матеріальних цінностей; помилки та підробки в документах;
- помилки у визначенні сум уцінок, дооцінок запасів і їх відображення в обліку.

По результатах проведеного дослідження було визначено, що аудит запасів являється трудомісткою справою, яка полягає у визначенні достовірності ведення обліку запасів, яка, своєю чергою, впливає на результати діяльності підприємства. Під час проведення аудиту запасів на сільськогосподарських підприємствах необхідно приділяти велику увагу специфіці діяльності таких підприємств, що виражається в особливому складі запасів, порядку ведення їх обліку та умовах зберігання. Надання достовірної інформації про виробничі запаси дозволить керівництву приймати правильні управлінські рішення, оптимізувати витрати на запаси, покращити ведення обліку. Враховуючи, що сільське господарство в Україні є однією з провідних і зростаючих галузей, необхідно приділяти велику увагу діяльності сільськогосподарських підприємств, враховуючи основні помилки та розробивши заходи щодо їх запобігання та усунення.

Правильна організація проведення аудиту запасів на сільськогосподарських підприємствах дозволить аудитору найбільш достовірно оцінити стан ведення обліку запасів, їх зберігання та дотримання норм законодавства,

що впливатиме на формування аудиторського висновку. Розробка заходів щодо усунення проблем і помилок у розрізі обліку запасів дозволить вагомо покращити функціонування сільськогосподарських підприємств, для яких виробничі запаси – основа діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Шеремет А. Д. Фінанси підприємств. М.: ИНФРА-М, 2012. 415 с. 2. Алборов Р. А. Аудит в организациях промышленности и АПК. М.: КНОРУС, 2008. 340 с. 3. Шипунов В. Г. Основы учета МПЗ. М.: Высшая школа, 2013. 483 с. 4. Соколов Б. Н. Внутренний аудит и контроль: организация, методика, практика. М.: ИД «Бухгалтерский учет», 2010. 272 с. 5. Ерофеева В. А. Аудит. М.: Юрайт, 2014. 639 с.

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

УДК 362.331.5

Єнь Л. Ю.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано роль аналізу фінансового стану підприємства в прийнятті рішень користувачами інформації. Проведено аналіз фінансового стану підприємства горизонтальним методом, виявлено резерви зміцнення та надано рекомендації щодо покращення фінансового стану та підвищення рентабельності діяльності підприємства.

Ключові слова: аналіз, підприємство, фінансовий стан, рентабельність.

Аннотация. Обоснована роль анализа финансового состояния предприятия в принятии решений пользователями информации. Проведен анализ финансового состояния предприятия горизонтальным методом, выявлены резервы укрепления, а также даны рекомендации по улучшению финансового состояния и повышению рентабельности деятельности предприятия.

Ключевые слова: анализ, предприятие, финансовое состояние, рентабельность.

Annotation. In the article the role of analysis the financial condition of the company is justified for solutions of information users. Analysis of the financial condition of the company held by the horizontal method, strengthening reserves are identified and recommendations for improving financial condition and profitability are given.

Keywords: analysis, enterprise, financial condition, profitability.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин невід’ємною складовою системи економічної безпеки підприємства й ефективного управління ним є оцінка його фінансового стану. Достовірна оцінка фінансового стану підприємства дуже важлива для формування правильних висновків і прийняття адекватних управлінських та інвестиційних рішень.

Тривалий час актуальною залишається проблема пошуку дієвої методики оцінки фінансового стану, що давала б змогу вчасно попередити фінансову кризу та банкрутство підприємства. Найчастіше виділяють п’ять груп показників за такими напрямками фінансового аналізу: аналіз ліквідності, аналіз поточної діяльності, аналіз фінансової стійкості, аналіз рентабельності, аналіз становища та діяльності на ринку капіталів. Основне завдання

аналізу фінансового стану за будь-яким з напрямів – виявлення резервів і можливостей підприємства, дослідження причин відхилення показників його діяльності від оптимальних, а також шляхів їх покращення [1].

Питанням аналізу фінансового стану підприємств присвячено праці багатьох науковців, зокрема, А. В. Ковалевської [3], М. М. Загребі [4], Ю. М. Маляр, Н. А. Остап'юк, Т. Г. Рзаєвої та ін., які сформуливали теоретико-методичний базис цього розділу фінансової науки.

Мета статті полягає в удосконаленні методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства.

Інформаційною базою аналізу фінансового стану є бухгалтерська фінансова звітність, тобто система показників, які відображають майновий і фінансовий стан підприємства на конкретну дату. Крім фінансової звітності, використовується інформація, яка доступна тільки внутрішнім користувачам, тобто підрозділам і працівникам підприємства. Кожен із них використовує ту інформацію, яка йому необхідна для прийняття відповідних управлінських рішень [2]. Тому в процесі аналізу фінансового стану підприємства використовується така інформація: планово-нормативна (фінансовий план, нормативи запасів); дані всіх видів господарського обліку (оперативний, бухгалтерський, статистичний); звітність: оприлюднена фінансова звітність, а також комерційна звітність, яка складається за спеціальними вказівками, та обов'язкова статистична звітність; позаоблікова інформація: маркетингові дослідження, закони, інструкції та експертна інформація [3].

Практика фінансового аналізу передбачає сім основних методів [4]: 1) горизонтальний аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом; 2) вертикальний аналіз – визначення структури підсумкових фінансових показників з виявленням впливу кожної позиції звітності на результат загалом; 3) трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з певними попередніми періодами та визначення тренда, тобто основної тенденції динаміки показника; 4) аналіз відношень коефіцієнтів – розрахунок відношень між окремими позиціями звіту, визначення взаємозв'язку показників; 5) порівняльний (просторовий) аналіз; 6) факторний аналіз – аналіз впливу окремих факторів (причин) на результативний показник діяльності підприємства; 7) кореляційний аналіз – застосовується тоді, коли спостерігається такий зв'язок між показниками, за якого одні з них входять до факторів, що визначають інші, якщо немає загальних факторів, які впливають на обидва результативні показники [5].

На основі даних річної фінансової звітності ПАТ «Укртрансгаз» за 2013–2015 роки проведемо аналіз горизонтальним методом, щоб прослідкувати тенденції зміни показників фінансового стану підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Показники фінансового стану ПАТ «Укртрансгаз» [4; 6]

Показник	2013	2014	2015	Темп приросту, %	
				2013–2014	2014–2015
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,97	0,81	3,84	-16,37	374,07
Коефіцієнт покриття оборотними активами поточних зобов'язань	0,82	0,99	1,43	21,14	43,60
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,38	1,87	2,18	35,31	16,62
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	-0,10	-0,02	-2,16	-79,34	10700,00
Коефіцієнт маневрованості	-0,20	-0,02	-0,18	-88,87	711,89

Коефіцієнт фінансової стабільності зменшився у 2014 році порівняно з 2013 роком і значно збільшився у 2015 році, що обумовлено залученням коштів із зовнішніх джерел і більшою залежністю від них підприємства у кризовому 2014 році. Коефіцієнт покриття поступово зростає протягом 2013–2015 років, тобто у 2015 році підприємство мало можливість розраховуватися за поточними зобов'язаннями за рахунок наявних активів. Платоспроможність ПАТ «Укртрансгаз» зростала протягом досліджуваного періоду, виходячи з динаміки значень коефіцієнта абсолютної ліквідності. Проте підприємство недостатньо забезпечене власними коштами, тож воно обмежене у здійсненні незалежної фінансової політики й економічних маневрів.

У табл. 2 наведено основні техніко-економічні показники діяльності ПАТ «Укртрансгаз» та їх динаміку протягом 2013–2015 років.

Таблиця 2

Динаміка техніко-економічних показників ПАТ «Укртрансгаз» [6]

Показники	Роки			Відхилення			
	2013, тис. грн	2014, тис. грн	2015, тис. грн	абсолютне, +/-		темп приросту, %	
				2013–2014	2014–2015	2013–2014	2014–2015
1	2	3	4	5	6	7	8
Виручка від реалізації тис. грн	15695166	14265601	25191904	-1429565	10926303	-9,11	76,59
Собівартість реалізованих послуг, тис. грн	14986255	10960023	26475489	-4026231	15515466	-26,87	141,56

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	16694662	15540159	184885733	-1154504	169345575	-6,92	1089,73
Середньорічна чисельність працівників, осіб	24327	21514	20702	-2813	-812	-11,56	-3,77
Витрати на оплату праці, тис. грн	1776756	1589318	1755248	-187438	165930	-10,55	10,44
Валюта балансу, тис. грн	31146068	32808044	380935173	1661976	348127129	5,34	1061,10
Середньорічний виробіток на одного працівника, тис. грн/особу	645,17	663,08	1170,95	17,91	507,87	2,78	76,59
Фондовіддача	0,94	0,92	0,14	-0,02	-0,78	-2,36	-85,16
Фондоозброєність, тис. грн / особу	686,26	722,33	8930,82	36,07	8208,49	5,26	1136,39
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	-1253649	-777024	-3293132	476625	4070156	-38,02	-523,81
Рентабельність виробництва, %	4,73	30,16	-4,85	25,43	-35,01	537,58	-116,07

Проаналізувавши отримані результати, можна сказати, що найбільша виручка від реалізації була у 2015 році, причому у 2014 році, у зв'язку з кризовою економічною та політичною ситуацією в Україні, рівень цього показника знизився на 9,1 % порівняно з 2013 роком, а у 2015 році простежувалося зростання доходу від реалізації на 76,6 % порівняно з 2014 роком.

Показник фондоозброєності зростав протягом 2013–2014 років – на 5 %, а у 2015 році – більше, ніж у 10 разів порівняно з 2014 роком. Це свідчить про те, що підприємство закуповує нове сучасне обладнання, оновлюючи свої основні виробничі фонди.

Підприємство є збитковим, про що свідчать від'ємні показники прибутку та рентабельності у 2013–2015 роках, причому ситуація має тенденцію до погіршення.

Аналізуючи фондовіддачу, яка впродовж трьох років поступово знижувалася, можна сказати, що основні засоби на підприємстві використовуються недостатньо ефективно, але слід брати до уваги специфіку діяльності ПАТ «Укртрансгаз». Підприємство надає послуги, швидкість обороту й обсяги яких відносно постійні. Діяльність ПАТ «Укртрансгаз» спрямована на забезпечення надійної і безпечної експлуатації, підтримання в належному стані та розвиток газотранспортної системи та газосховищ, підвищення рівня енергетичної безпеки держави та задоволення потреб суб'єктів ринку, на послуги транспортування та зберігання природного газу [6]. Діяльність підприємства є нерентабельною, достатньо звернути увагу на те, що собівартість послуг зростала протягом трьох років швидше, ніж дохід від реалізації, через обмеження цінової політики у галузі та її соціальну значущість.

Таким чином, оцінка фінансового стану підприємства дозволяє забезпечити внутрішніх та зовнішніх користувачів якісною кількісною інформацією про його діяльність. Для поліпшення фінансового стану ПАТ «Укртрансгаз» необхідно вдосконалювати процес прогнозування фінансового стану, шукати способи зниження собівартості реалізації послуг, вивчати особливості ринку збуту та платоспроможності споживачів для оптимізації обсягу реалізованих послуг, слідкувати за технічним станом і строками експлуатації газопроводів і вчасно проводити їх перевірку та заміну, щоб попередити виникнення надзвичайних ситуацій і незапланованих витрат.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин А. Ю.

Література: 1. Богацька Н. М., Галюк О. В. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення в бізнес-процесах підприємства. *Молодий вчений*. 2013. № 2 (02). С. 12–16. 2. Ігнатюк О. В., Банар В. Ф. Методи оцінювання сучасного стану підприємств в умовах ринкової економіки. URL: www.rusnauka.com. 3. Ковалевська А. В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Бізнес Інформ*. 2012. № 3. С. 163–169. 4. Петряєва З. Ф., Петряєв О. О. Аналіз фінансової звітності підприємства: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2009. 248 с. 5. Загребя М. М. Методика багатокритеріальної оцінки фінансового стану підприємства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2010. № 18. Ч. II. С. 97–104. 6. Аналітичні матеріали. URL: smida.gov.ua.

ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

УДК 336.74-028.27(477)

Єфремова А. В.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто загальні питання, що пов'язані з поняттям «електронні гроші», та перелічено всі легалізовані та нелегалізовані системи електронних грошей в Україні. Перелічено переваги та недоліки електронних систем, з'ясовано, для яких фінансових операцій краще за все підходить той чи інший сервіс.

Ключові слова: електронні гроші, платіжна система, Інтернет, Національний банк України, готівка, ваучер, комісія, «Максі», «Монеху», WebMoney, Яндекс.Деньги, RBKMoney, E-gold, PayPal.

Аннотация. Рассмотрены общие вопросы, связанные с понятием «электронных денег», и перечислены все легализованные и нелегализованные системы электронных денег в Украине. Перечислены преимущества и недостатки электронных систем, выяснено, для каких финансовых операций лучше всего подходит тот или иной сервис.

Ключевые слова: электронные деньги, платежная система, Интернет, Национальный банк Украины, наличные, ваучер, комиссия, «Макси», «MoneXu», WebMoney, Яндекс.Деньги, RBKMoney, E-gold, PayPal.

Annotation. We consider general issues relating to the concept of “electronic money” and listed all legalized and not legalized electronic money system in Ukraine. The above advantages and disadvantages of electronic systems and unclear financial operations which best suits a particular service.

Keywords: electronic money, payment system, Internet, National Bank of Ukraine, cash, voucher, commission, «Maxi», «MoneXu», WebMoney, Yandex, RBKMoney, E-gold, PayPal.

Розвиток інформаційного суспільства в Україні вимагає прискорення процесів та інформатизації всіх сфер виробничо-господарської діяльності, глобальна мережа Інтернет і знання повинні стати основними засобами виробництва. На сьогодні в Інтернеті є вже практично все, що може знадобитися людині. Товари, послуги, спілкування, ігри, будь-яка інформація. Звичайно, що за деякі послуги необхідно платити і чим простіше та швидше система платежів, тим краще і для продавців, і для покупців, через це були розроблені електронні гроші та платіжні системи. Механізм електронних грошей такий, що дозволяє, не відходячи від комп'ютера, оплатити послугу та товари. Саме через це з кожним роком електронні гроші та платіжні стають дедалі популярними.

Ця тема є актуальною, тому що вона підвищує ефективність і надійність функціонування платіжних систем як в теоретичному, так і практичному плані, яка потребує створення адекватної системи регулювання електронних грошей та нагляду за їх емітентами, а також відповідних корективів систем управління ризиками комерційних банків.

Метою цієї статті є дослідження сутності, змісту та механізму функціонування електронних грошей для виявлення основних тенденцій їх розвитку на сьогоднішній день. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити ряд проблем: розкрити сутність і зміст електронних грошей; виявити усі недоліки та переваги електронних грошей; з'ясувати, які платіжні системи на сьогодні є популярними в Україні, та запропонувати шляхи розширення практики застосування електронних грошей.

Проблему електронних грошей та платіжних систем розглядали такі вчені, як С. Мусалаєва [1, с. 298], А. Комаров [2, с. 317], С. Білозеров [3, с. 76], А. Генкін [4, с. 320], Л. Стрельбицька [5, с. 90], Б. Коен [6, с. 197], О. Ісінг [7, с. 479].

Питання, пов'язані з випуском, обігом і погашенням електронних грошей, в Україні регулюються «Положенням про електронні гроші в Україні» [8.]. Електронними грошима в Україні визнаються одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, є грошовими зобов'язаннями емітента і приймаються як одиниці платежу іншими, відмінними від платежу, як дисконтні карти, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в транспорті, які приймаються для оплати виключно їх емітентами [7, с. 68].

На сьогодні в Україні функціонує безліч систем електронних грошей, але легалізованими (котрі отримали «добро» від Національного банку України) є лише 2 [1, с. 29]. Цими системами є «Максі» (емітентом, тобто банком, який обслуговує систему, є «АльфаБанк») та «Монеху» (емітентом є «Фідобанк»).

У системі «Максі» користувачем може виступати лише фізична особа, суб'єкт господарювання бере участь у цій системі як торговець – партнер програми «Максі». Грошима у цій системі виступають бонуси, що накопи-

чуються на передплаченій карті MAXI Card. Але MAXI Card приймається до оплати лише у спеціальних Maxi POS-терміналах, і після завершення операції користувач отримує чек.

Система «MoneXy» є більш універсальною та являє собою платіжний засіб для розрахунків за товари та послуги як в інтернет-магазинах, так і у ресторанах, торгових центрах тощо. Також завдяки цій системі можливе здійснення грошових переказів між користувачами сервісу. Платежі можуть здійснюватися як через персональний комп'ютер чи мобільний телефон, так і через ваучер MoneXy. У цій системі користувачем може виступати лише фізична особа, суб'єкт господарювання може виступати і як користувач, що не продає, а купує товари та послуги за електронні гроші [4, с. 176–189].

Окрім двох приведених платіжних систем, в Україні діє внутрішньодержавна небанківська платіжна система «GlobalMoney», правила якої затверджені Національним банком України. Емітентом у цій системі виступає «Ощадбанк». На цей час за допомогою системи «GlobalMoney» можна поповнювати рахунок мобільного телефону всіх операторів онлайн, здійснювати електронні платежі всередині системи на рахунки фізичних і юридичних осіб, здійснювати міжбанківські платежі в національній валюті по Україні, оплачувати комунальні послуги онлайн. Суб'єкти господарювання можуть підключитися до «GlobalMoney» як торговці чи агенти.

На жаль, на сьогодні легалізованими є лише вищеперелічені електронні платіжні системи, але це не означає, що на цьому їх перелік закінчився. Актуальними на сьогодні є такі системи, як WebMoney, Яндекс.Деньги, RBKMoney, E-gold і PayPal. Автор пояснює, як працюють ці електронні системи, який розмір комісії стягується з користувачів за електронний переказ грошей та для яких фінансових операцій краще за все підходить той чи інший сервіс.

Система WebMoney існує вже більше 18 років і являє собою найбільш популярний сервіс серед користувачів не лише нашої країни, але й зарубіжжя. Навіть відсутність «зеленого світла» від Національного банку України не означає її незаконність, оскільки як засіб платежу у системі використовуються не електронні гроші як такі, а права вимоги, які потім обмінюються на товари та послуги згідно зі ст. 512 Цивільного кодексу України [8.]. Велика кількість інтернет-магазинів інтегрується з WebMoney, що гарантовано забезпечує наявність клієнтури. Кожен, хто реєструється у цій системі, одразу ж отримує електронний гаманець. У системі доступно декілька електронних валют, котрі є еквівалентами паперових грошей. Наприклад, WMU (гривня), WMR (рубль), WME (євро), WMZ (долар) тощо. Способів поповнити чи перевести в готівку гроші існує декілька: через обмінний пункт, електронні кіоски, інтернет-сервіси обміну валют. У випадку електронного переводу коштів із користувача стягується комісія у розмірі 0,8 % від суми, але обов'язково більше, ніж 1 цент.

Система Яндекс.Деньги для українців є не досить зручною, оскільки ця система є вихідцем із Росії, тобто призначена для резидентів Росії, а ще й до того ж існує прив'язка електронних грошей до російського рубля [2, с. 209]. Тим не менш, безліч українців успішно користуються цією системою. На думку автора, стосовно причин, то їх дві: співпраця з різноманітними сервісами Яндекса або ж покупка товарів і послуг у російському сегменті Інтернету. Користуватися системою Яндекс.Деньги можна як за допомогою спеціального програмного забезпечення, так і через веб-інтерфейс. У випадку електронного переводу коштів із користувача стягується комісія у розмірі 0,5 % від суми.

Система RBKMoney (раніше мала назву RuPay) також в основному базується у Росії і прив'язана до рубля. Усі транзакції виробляються через захисне з'єднання та без пристосовування додаткових програм. Ця система інтегрує у собі декілька платіжних систем (різні електронні гроші можна обмінювати усередині самої системи). Поповнити рахунок RBKMoney можливо за допомогою абсолютно різних електронних валют. Інші способи (служби грошових переводів, електронні кіоски, банкомати) наявні лише у Росії. Вивести кошти можна через електронні обмінні сервіси чи на рахунок у російському банку [3, с. 15–23]. У випадку електронного переводу коштів із користувача стягується комісія у розмірі 0,3 % з розширеного гаманця (необхідно вказати паспортні дані) та у розмірі 0,5 % – зі стандартного гаманця.

Система E-gold взагалі є однією з найбільш популярних платіжних систем у світі. За допомогою системи кожен має можливість здійснювати покупки чи продавати будь-що за кордоном. Стосовно комісії, то тут дещо складніше: користувач повинен платити не лише у випадку переказу грошей 1 % від суми (але обов'язково не більше 50 центів), а ще й за зміст самого рахунку – також 1 % від суми щорічно [3].

Система PayPal належить компанії eBay та тісно інтегрована з інтернет-аукціоном. На сьогодні українці можуть лише реєструватися у системі та вносити кошти для проведення подальших операцій. З виведенням грошей дещо складніше – сервіс не надає такої послуги українцям [5, с. 18]. Тим не менш, вихід є, оскільки існують підприємства, які здатні анонімно відкрити банківський рахунок у США і через цей рахунок і отримувати готівку.

Стрімкий розвиток електронної комерції сприяє появі нових і розвитку існуючих видів електронних грошей. У їх різноманітності потрібно вибрати ті, які максимально відповідають вашим потребам. Скажімо, якщо ви маєте намір здійснювати покупки через іноземні аукціони та магазини, безумовно, варто відкрити рахунок в E-gold або PayPal. Для більшості покупок у вітчизняних і російських інтернет-магазинах підійде WebMoney. А якщо ви вирішили всерйоз зайнятися комерцією в Мережі, гаманці слід завести відразу в декількох системах [6, с. 188].

Щоб розширити практику застосування електронних грошей, необхідно підходити до цього питання комплексно. Немає сенсу активно вкладати кошти у розвиток цього сектора доти, поки економіка України не буде укріплена у цілому. По-перше, необхідно оптимізувати систему податкових пільг у галузі розвитку інтернет-технологій і стимулювати інтернет-комерцію. По-друге, активізувати інвестиційну діяльність, сприяти зростанню притоку прямих інвестицій у сектор електронної комерції. По-третє, створити сприятливі умови на шляху розвитку малого та середнього бізнесу незалежно від виду його господарської діяльності. По-четверте, внести корективи у Закон України «Про захист прав споживачів» відносно загальних вимог до порядку купівлі / продажу товарів і послуг через Мережу. По-п'яте, створити програму підтримки технологічної оснастки суб'єктів ринку інтернет-торгівлі, яка буде включати заходи з надання довгострокових пільгових кредитів під технологічне переоснащення.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що розвиток електронного бізнесу в Україні значною мірою буде залежати від політики держави в цій сфері діяльності, а саме: в першу чергу, від залучення інвестицій в цей сектор, підвищення рівня транспортної інфраструктури, інвестування технічного переоснащення і нормативно-правової бази. Вирішення питань правового регулювання сфери інтернет-послуг повинно стати основою для врегулювання існуючих і потенційних ризиків, серед яких: ухилення від податків, шахрайство, порушення прав інтелектуальної власності тощо. Закріплення основ електронної комерції в Цивільному кодексі України та подальший розвиток правового регулювання сфери інтернет-послуг повинні закласти фундамент для розвитку електронного бізнесу в нашій країні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Мусалаева С. А. Електронні гроші і платіжні системи: підруч. Київ: Кондор, 2010. 298 с. 2. Комаров А. Ф. Електронні гроші. Їх переваги та недоліки: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 317 с. 3. Белозёров С. А. Электронные формы денег и новые виды платёжных систем: навч. посіб. Киев: Центр учеб. лит., 2013. 76 с. 4. Генкін А. С. Юридичний статус електронних грошей та електронних платіжних систем: підручник. Львів: Левко, 2015. 320 с. 5. Стрельбицька Л. М. Основи безпеки банківської системи України: навч. посіб. Київ: Шкільний світ, 2013. 90 с. 6. Коен Б. Вплив розвитку електронних грошей на грошово-кредитну систему: підручник. Чикаго: SJR, 2001. 670 с. 7. Іссінг О. Планета web-грошей: посібник. Мюнхен: ЦОПЕ, 2006. 129 с. 8. Іщенко О. А. Платіжна система України та її еволюція. *Економіка та держава*. 2012. № 9. С. 15.

ОСОБЕННОСТИ СТРУКТУР МЕНЕДЖМЕНТА В ТУРИСТИЧЕСКИХ АГЕНТСТВАХ

УДК 005:338.48

Жданюк А. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Аннотация. Рассмотрена проблема выбора организационной структуры управления для туристической фирмы. Исследованы требования к структуре, основные функциональные обязанности работников агентства, насколько важна должность менеджера и др.

Ключевые слова: менеджмент, организационная структура управления, менеджер, управленческий процесс, права, обязанность.

Анотация. Розглянуто проблему вибору організаційної структури управління для туристичної фірми. Досліджено вимоги до структури, основні функціональні обов'язки працівників агентства, наскільки важлива посада менеджера та ін.

Ключові слова: менеджмент, організаційна структура управління, менеджер, управлінський процес, права, обов'язок.

Annotation. The article is devoted to date, the problem of choosing the organizational management structure for a travel company. Covers topics requirements for the structure, the main responsibilities agency workers on how important the position of manager and others.

Keywords: management, organizational structure of management, manager, management process, rights, duty.

Структура управления организацией, или организационная структура управления, – одно из ключевых понятий менеджмента, тесно связанное с целями, функциями, процессом управления, работой менеджеров и распределением между ними полномочий. В рамках этой структуры протекает весь управленческий процесс, в котором участвуют менеджеры всех уровней, категорий и профессиональной специализации [1].

Организационная структура управления – это упорядоченная совокупность взаимосвязанных элементов, находящихся между собой в устойчивых отношениях, обеспечивающих их развитие и функционирование как единого целого. Она направлена на установление четких взаимосвязей между отдельными подразделениями организации, распределение между ними прав и ответственности.

Чернышев М. А. и Коротков Э. М. [2] определили связи между элементами структуры управления, они бывают:

- 1) вертикальными, когда происходит взаимодействие между руководителем и подчиненным;
- 2) горизонтальными, когда происходит взаимодействие равноправных элементов (например, связи между управляющими структурными подразделениями одного уровня).

Виды отношений внутри организации аналогичны типу построения структуры ее управления и делятся на:

- 1) линейные отношения – это отношения между руководителем и его подчиненными;
- 2) функциональные отношения – это отношения специалиста, который уполномочен выполнять ту или иную функцию в рамках всей организации, с другими членами организации;
- 3) отношения управленческого аппарата, данный тип отношений имеет место в случае представления чьих-либо прав и полномочий. Должностные обязанности при этом состоят в предоставлении рекомендации, советов.

Структура управления оказывает огромное влияние на все стороны управления, так как связана с ключевыми понятиями менеджмента – целями, функциями, процессом, механизмом, функционирования, полномочиями людей.

Структура управления должна удовлетворять множеству требований, которые отражают ее значение для менеджмента. Эти принципы учитываются в принципах проектирования организационной структуры управления в туристических агентствах.

Важнейшими требованиями, которым должны удовлетворять организационные структуры управления, являются следующие [3]:

1. Оптимальность. Структура управления признается оптимальной, если между звеньями и ступенями управления на всех уровнях устанавливаются рациональные связи при наименьшем числе ступеней управления.
2. Оперативность. Суть данного требования состоит в том, чтобы за время от принятия решения до его исполнения в управляемой системе не успели произойти необратимые отрицательные изменения, делающие ненужной реализацию принятых решений.
3. Надежность. Структура аппарата управления должна гарантировать достоверность передачи информации, не допускать искажений управляющих команд и других передаваемых данных, обеспечивать бесперебойность связи в системе управления.
4. Экономичность. Задача состоит в том, чтобы нужный эффект от управления достигался при минимальных затратах на управленческий аппарат. Критерием этого может служить соотношение между затратами ресурсов и полезным результатом.
5. Гибкость. Способность изменяться в соответствии с изменениями внешней среды.
6. Устойчивость структуры управления. Неизменность ее основных свойств при различных внешних воздействиях, целостность функционирования системы управления и ее элементов.

Дмитриевский Ю. Д. [4] заявляет, что численность и структура туристической компании невелика и в основном представляет собой следующую линейную структуру управления.

Генеральный директор туристической фирмы заботится о выполнении плана реализации своего продукта, своевременном финансировании, подготовке кадров и повышении их классификации, а также неукоснительном выполнении планов, поставленных им перед подчиненными. Вырабатывает стратегию организации и следит за её достижением подчиненными.

Генеральному директору туристического агентства подчиняется заместитель генерального директора ему, в свою очередь, – главный бухгалтер, управляющий по работе с клиентами, специалист визовой поддержки и юрист; главному бухгалтеру подчиняется бухгалтер, управляющему по работе с клиентами, ему – менеджеры, секретарь. Также многие туристические фирмы прибегают к услугам аутсорсинга, чтобы уменьшить количество штатных работников и сэкономить затраты.

В туристических агентствах имеется менеджер, выполняющий функции управляющего в его отсутствие, а также осуществляющий непосредственное выполнение основных задач, стоящих перед руководством:

1. Организует сотрудников для совместного действия.
2. Придает усилиям сотрудников эффективность и сглаживает присущие им слабости.
3. Сплачивает сотрудников вокруг общей цели (стратегии предприятия).
4. Создает атмосферу самоудовлетворения от своей деятельности, а также придает осознание значимости своего участия в достижении общих целей.
5. Улучшает профессиональную подготовку сотрудников, создает возможность для карьерного роста.

Соболева Е. А. [5] подчеркнула, что менеджер играет активную роль, добиваясь четкой направленности команд на решение проблем. Ему необходимо координировать деятельность команды, чтобы на собраниях команд присутствовало четкое лидерство и помощь, чтобы члены команды были надлежащим образом выбраны и обучены, чтобы функционирование команды оставалось на высоком уровне.

Менеджер исполняет роль консультанта команды, предлагая возможные решения проблемы. Он дает советы при выборе вариантов и помогает установить необходимое время для решения проблемы, а также консультирует относительно направления и оценки успехов в решении задач. Это выполняется без прямого ведения команды к выбору решения, таким образом, акцент делается на поддержке, а не на контроле. Наиболее важно, чтобы менеджер выполнял роль тренера; предоставлял методологию решения задач; мотивировал команды не останавливаться на полпути при решении сложных задач и исполнял роль наставника; учил, как решать задачи; быстро реагировал на предложенные решения; помогал командам при выполнении решений на первых, сложных этапах их выполнения и делал так, чтобы выгода от изменений не была приходящей.

Главная задача менеджера туристического агентства заключается в сплочении сотрудников вокруг общей цели, в придании усилиям сотрудников эффективности. Очень важно сделать сотрудников способными к совместному действию, развивать в каждом сотруднике его потребности и создавать условия для их удовлетворения, при этом неукоснительно следовать стратегической линии предприятия.

Научный руководитель – д-р экон. наук, доцент Алдошина М. В.

Литература: 1. Эволюция организационных структур, процессное управление // KM.RU. URL: <http://www.km.ru/referats/332946-evolyutsiya-organizatsionnykh-struktur-protsessnoe-upravlenie>. 2. Чернышев М. А., Коротков Э. М., Солдатов И. Ю. Основы менеджмента. М.: Дашков и К, 2006. 74 с. 3. Зайцев Г. Г. Управление персоналом турфирмы. М.: Северо-Запад, 2008. 28 с. 4. Дмитриевский Ю. Д. Современные туристские тенденции. М.: Приора, 2009. 18 с. 5. Соболева Е. А. Финансово-экономический анализ деятельности турфирмы. М.: Финансы и статистика, 2008. 30 с.

РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 339.138:005.332.4

Житник М. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто питання ролі маркетингу для конкурентоспроможності підприємства. Зроблено висновки про важливість визначення правильної стратегії маркетингу для підтримання конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Ключові слова: маркетинг, маркетинг-мікс, конкурентоспроможність, ринок, підприємство.

Аннотация. Рассмотрен вопрос роли маркетинга в конкурентоспособности предприятия. Сделаны выводы о важности определения правильной маркетинговой стратегии для поддержания конкурентоспособности предприятия на рынке.

Ключевые слова: маркетинг, маркетинг-микс, конкурентоспособность, рынок, предприятие.

Annotation. The article defines the role of marketing in the company's competitiveness. The conclusions concerning the significance of identifying the appropriate marketing strategy to maintain the company's competitiveness in the market were made.

Keywords: marketing, marketing-mix, competitiveness, market, company.

Сучасний ринок переповнений різноманітними товарами та послугами на будь-який смак. Саме тому ринкова конкуренція стає все більш жорсткою. На сьогодні для суперництва один із одним підприємства вдаються не лише до зниження цін або собівартості товарів чи послуг, а й до більш ефективних методів і форм конкурентної боротьби. На думку автора, саме маркетинг у ХХІ ст. – це та сфера, яка допоможе підприємству правильно розставляти пріоритети та досягати мети.

Дослідженням впливу маркетингу на конкурентоспроможність підприємства займалися зарубіжні й українські вчені, такі як: Ф. Котлер [1], В. Рижиков [2], Т. Гончарук [3], Н. Ілляшенко [4], М. Левіна [5].

Засновник теорії маркетингу Ф. Котлер вважає, що маркетинг – це мистецтво та наука правильно обирати цільовий ринок, приваблювати, зберігати та нарощувати кількість споживачів через створення у покупця впевненості, що він являє собою найвищу цінність для компанії [1]. Для досягнення таких цілей потрібні певні засоби або інструменти маркетингу.

За допомогою маркетингових методів, яких із кожним роком стає все більше, можна, правильно їх використовуючи, завоювати місце на ринку, зберегти свої позиції або збільшити кількість споживачів.

Інструменти маркетингу – це ті складові, які безпосередньо впливають не тільки на просування продукції або послуг на ринок, але й на те, чи буде підприємство конкурентоспроможним відносно інших підприємств, які пропонують аналогічні товари або послуги.

При вході на ринок підприємство завжди потрапляє в умови твердої конкуренції.

Відомо, що кінцева мета будь-якої фірми – це перемога у конкурентній боротьбі. Досягнення цієї мети залежить від того, чи конкурентоспроможні товари або послуги фірми та підприємство у цілому.

Конкурентоспроможність підприємства – це узагальнююча оцінка його конкурентних переваг у питаннях формування ресурсного потенціалу, якості задоволення споживчого попиту та досягнутої завдяки цьому ефективності функціонування господарчої системи, які мають місце на момент чи протягом періоду оцінювання [2].

Отже, конкурентоспроможне підприємство – це те підприємство, яке може зайняти найбільш вигідні для себе ринки збуту.

У цілому маркетингова діяльність у підвищенні конкурентоспроможності підприємства та його продукції проявляється як двоєдиний і взаємопов'язаний процес: з одного боку здійснюється постійне вивчення ринку з метою збуту продукції, з іншого – забезпечується вплив на нього, на формування попиту та пропозиції ринку з метою збуту продукції [3].

Розглянувши такі поняття, як маркетинг і конкурентоспроможність підприємства, необхідно визначити, яке місце займає маркетинг у системі управління конкурентоспроможністю підприємства.

Коли маркетинг почав ґрунтуватися на виділенні в товарах або послугах окремих характеристик, здатних задовольнити потребу певного кола споживачів, та на перший план вийшла сегментна орієнтація, у цей час і набув широкого використання комплекс маркетингу або всім відома концепція 4P – маркетинг-мікс [4].

Для того щоб забезпечити перевагу підприємства на ринку, велися пошуки поєднання інструментів маркетингу. На сьогодні науковці пропонують розширити систему засобів маркетингу, створюючи нові маркетингові моделі (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція концепцій системи засобів маркетингу [1; 5]

Комплекс	Елементи	Переклад
4P	Product Price Place Promotion	Продукт Ціна Місце Просування
5P	4P + People	4P + Люди
6P	5P + Publicity	5P + Публічність
7P	5P + Process Physical Evidence	5P + Процес Фізичний доказ
8P	7P + Perceptual psychology	7P + Психологічне сприйняття
10P	5P + Personnel Package Purchase Probe Public Relations	5P + Персонал Упаковка Покупка Апробація Зв'язки з громадськістю
12P	5P + Personnel Package Purchase Probe Public Relations Physical Premises Profit	5P + Персонал Упаковка Покупка Апробація Зв'язки з громадськістю Навколишнє середовище Прибуток

Таким чином, сьогодні існує велика кількість маркетингових комплексів. Крім комплексів із префіксом «Р» виділяють ще такі маркетингові концепції, як 4A, 4C, 4E, 4D, 2P+2C+3S та ін. Виникнення цих комплексів пов'язане з доповненням базового набору 4P. Для того щоб підприємство змогло адаптуватися до сучасних ринкових вимог, які невинно прогресують, і використовується маркетинг-мікс із новими елементами. Оскільки діяльність підприємств на ринку різноманітна, для забезпечення конкурентоспроможності підприємства потрібен універсальний комплекс маркетинг-міксу. На думку автора, універсальною концепцією є 5P, яка враховує дуже важливий елемент – люди. Саме цей елемент є невід'ємною частиною сучасної маркетингової науки, яка орієнтована на формування маркетингу партнерства.

Розглянемо детальніше, як впливають елементи концепції 5P на конкурентоспроможність будь-якого підприємства.

Першою складовою маркетинг-міксу 5P є товар. Якщо виробник не має якісного товару, який орієнтований на споживача, то немає сенсу продовжувати свою діяльність. Саме тому товар є основою маркетингового комплексу.

Цінова політика також впливає безпосередньо і на конкурентоспроможність продукції і підприємства в цілому. Ціна – єдиний елемент, який дозволяє накопичити фінансові ресурси. Цінова політика дозволяє встановлювати певні ціни та керувати ними залежно від ситуації на ринку, що дозволяє вирішувати стратегічні й оперативні задачі.

Збутова політика повинна максимально задовольняти споживача. Якщо збутова політика конкурентів більш ефективна, то виробникові слід або модернізувати систему збуту, щоб підвищити конкурентоспроможність товару чи послуги, або вийти з цільового ринку.

Додатковий елемент «люди» дуже важливий для сучасного маркетингу, адже елемент виник у зв'язку з розвитком маркетингу відносин і маркетингу послуг.

Люди – це працівники компанії, торговий персонал, виробники, які можуть вплинути на ціни та якість товару тощо. Важливість цих людей викликана тим, що вони впливають на сприйняття товару підприємства в очах цільового споживача. Те, чи хоче потенційний покупець придбати товар чи послугу, залежить від того, як йому запропоновано товар, які відгуки про цей товар та ін. Тобто конкурентоспроможне підприємство – це підприємство, яке має якісне обслуговування персоналу, позитивні відгуки та постійних клієнтів.

Отже, маркетинг займає центральну позицію в управлінні конкурентоспроможністю підприємства. Як вже було описано автором вище, ефективно розроблена маркетингова політика підприємства може закріпити позиції на ринку, формувати позитивні відгуки у споживачів і вигідно виділити підприємство серед конкурентів. А це і є конкурентоспроможністю підприємства на ринку товарів і послуг.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Котлер Ф. Маркетинг в третьем тысячелетии: Как создать, завоевать и удержать рынок. М.: АСТ, 2009. 230 с. 2. Економіка підприємства: навч. посіб./за ред. В. С. Рижикова. Київ: Слово, 2010. 253 с. 3. Гончаук Т. І. Методологія конкурентоспроможності: досвід теорії та теорія досвіду. Вісник Української академії банківської справи. 2010. № 2. С. 3–10. 4. Ілляшенко Н. С. Організаційно-економічні засади інноваційного маркетингу промислових підприємств: монографія. Суми: Вид-во СумДУ, 2011. 192 с. 5. Левіна М. О. Теоретичні основи комплексу маркетингу. URL: http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_5/statti/.

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

УДК 339.944

Забашта А. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано роль аналізу основного показника виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств – собівартості. Запропоновано шляхи зниження собівартості продукції сільгоспвиробників у сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: собівартість, сільськогосподарська продукція, аналіз, ефективність виробництва, матеріальні витрати.

Аннотация. Обоснована роль анализа основного показателя производственно-хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий – себестоимости. Предложены пути снижения себестоимости продукции сельхозпроизводителей в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: себестоимость, сельскохозяйственная продукция, анализ, эффективность производства, материальные затраты.

Annotation. The role of the analysis of the main indicator is industrial-economic activities of agricultural enterprises – cost. Proposed ways of reducing the cost of production of agricultural producers in modern conditions of managing.

Keywords: lcost, agricultural production, analysis, production efficiency, material costs.

У зв'язку з економічною кризою у державі виникає безліч питань у різних галузях економіки, які потребують вирішення. Саме збільшення ефективності виробництва та займання непохитних позицій сільськогосподарських підприємств на внутрішньому і міжнародному ринках головним чином впливає на розвиток економіки.

Головним показником у діяльності сільськогосподарських підприємств є собівартість, яка показує витрати на продукцію та наскільки економічно вигідною вона являється в певних умовах господарювання. Також вона виступає основою для формування рівня цін на продукцію, визначення прибутку, рентабельності і обчислення податків.

У сільськогосподарських підприємствах визначення собівартості починають із продукції рослинництва, адже саме вона значною мірою споживається тваринництвом.

Слід зазначити, що проблемою зниження витрат на виробництво та собівартості сільськогосподарської продукції займалися такі вчені, як: Поліщук В. М. [1], Савин В. П. [2], Ісай О. В. [3], Мних Є. В. [4], Савицька Г. В. [5], Глущкевич Н. В. [6], Зіновчук В. В., Мороз А. І. та ін.

Метою дослідження є удосконалення аналізу собівартості продукції як показника виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Для кожного підприємства однією із головних цілей є зменшення собівартості продукції і водночас отримання найбільшого ефекту від продажу продукції. Для ефективного виробництва використовують собівартість під час планування, аналізу та контролю.

Собівартість – це економічний показник, що включає затрати на засоби виробництва й оплату праці. Економічним аналогом собівартості продукції є витрати виробництва [1].

Перш за все, для аналізу собівартості продукції потрібне інформаційне забезпечення. До нього відносяться: фінансова та статистична звітність, первинні документи, облікові реєстри, результати аналізу витрат за попередні періоди тощо.

Задачами аналізу собівартості продукції є: оцінка обґрунтованості плану по собівартості продукції, витрат виробництва та їх коригування на основі аналізу; встановлення динаміки та ступеня виконання плану по собівартості; визначення факторів, що вплинули на динаміку показників собівартості, і виконання плану по них, величини та причини відхилень фактичних витрат від планових; аналіз собівартості окремих видів продукції; виявлення резервів подальшого зниження собівартості продукції.

Аналізу підлягають витрати матеріалів, заробітна плата, комплексні витрати (витрати з експлуатації та обслуговування обладнання, загальновиробничі витрати), а також витрати внаслідок браку та простоїв [2].

Аналіз проводиться з метою своєчасного виявлення причин відхилень від планових параметрів для прийняття відповідних управлінських рішень. Він є невід'ємною частиною управління на підприємстві. Щоб забезпечити в майбутньому успіх і зменшити собівартість продукції, потрібно проводити оперативний, внутрішньогосподарський і порівняльний аналіз.

Аналіз собівартості продукції здійснюється за такими етапами:

1. Загальна оцінка виконання планових (розрахункових) завдань зі зниження собівартості одиниці продукції, що включає: підрахунок загальної суми постійних витрат на виготовлення всієї продукції.
2. Підрахунок змінних витрат на одиницю продукції; розрахунок собівартості одиниці продукції.
3. Порівняння фактичної собівартості з плановою, виявлення відхилення і впливу факторів на це відхилення; вивчення окремих статей калькуляції певного виду продукції.
4. Розшифрування матеріальних витрат – це аналіз витрат окремих видів матеріалів, які витрачають на виробництво певного виду продукції [3].

За певних умов собівартість може змінюватися, на що впливають такі фактори: зміна суми постійних і змінних витрат, зміна обсягу виробленої продукції.

Також для виявлення невикористаних резервів зниження собівартості використовують порівняльний аналіз. Саме він допомагає знайти правильне рішення для мобілізації невикористаних резервів.

Для покращення фінансового результату та підвищення прибутковості необхідна оптимізація рівня собівартості продукції.

Як на думку автора, доцільно застосувати такі заходи:

- підвищення технічного рівня виробництва шляхом: впровадження нової, прогресивної технології, застосування нових видів сировини та матеріалів;
- використання інноваційної техніки й обладнання; автоматизації і механізації виробничих процесів;
- удосконалення організації виробництва та праці за рахунок зміни форм і методів праці, вдосконалення апарату управління, скорочення витрат на нього, а також зниження транспортних витрат;

- зміна обсягу та структури продукції, зниження матеріало- і трудомісткості продукції;
- покращення використання природних ресурсів, застосування більш дешевих матеріалів, повторне їх використання, безвідходні технології виробництва;
- вивчення причин браку та зниження собівартості за рахунок скорочення втрат від браку та інших непродуктивних витрат, що дасть можливість скорочення і більш раціонального використання відходів виробництва.

Отже, оскільки собівартість є одним із основних показників виробництва, то ефективне управління ним сприяє підвищенню прибутку, збільшенню обсягу продукції та забезпечує успішну діяльність у майбутньому. Науковим результатом цього дослідження є систематизація шляхів зниження собівартості продукції, а перспективою подальших наукових досліджень – розробка інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки собівартості продукції.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Поліщук В. М., Лобастов І. В., Мороз А. І. Моделювання собівартості вирощування зернових культур. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2009. Вип. 134. Ч. 2. С. 59–69. 2. Савин В. П. Оперативный учет затрат на производство. М.: Финансы, 1970. 88 с. 3. Ісай О. В. Особливості аналізу собівартості продукції за умов застосування нормативного методу обліку витрат. *Економіка та підприємництво*. 2009. Вип. 22. С. 122–127. 4. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник. Київ: Центр навч. літ., 2003. 412 с. 5. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник. М.: ИНФРА-М, 2009. 348 с. 6. Тлущкевич Н. В. Облік витрат та калькулювання собівартості в сільському господарстві: теорія, методика, практика. *Економічний форум*. 2011. № 1. С. 11–21.

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ ТА ЇХ РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

УДК 336.74-028.27(477)

Задорожко Г. Р.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто поняття «електронні гроші» з точки зору різних учених, охарактеризовано це явище на базі смарт-карт і на базі мереж, фіатні та нефіатні електронні гроші. Надано перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України. Проаналізовано ринок електронних грошей в Україні, виявлено основні проблеми, які стримують його розвиток, і запропоновано шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: електронні гроші, ринок електронних грошей, платіжні системи, безготівкові розрахунки, банки, смарт-карта, пластикова картка.

Аннотация. Рассмотрено понятие «электронные деньги» с точки зрения различных ученых, охарактеризовано данное явление на базе смарт-карт и на базе сетей, фиатные и нефинансовые электронные деньги. Дан перечень банков, имеющих право осуществлять выпуск электронных денег согласно законодательству Украины. Проанализирован рынок электронных денег в Украине, выявлены основные проблемы, сдерживающие его развитие, и предложены пути решения этих проблем.

Ключевые слова: электронные деньги, рынок электронных денег, платежные системы, безналичные расчеты, банки, смарт-карта, пластиковая карта.

Annotation. The article deals with the concept of “e-money” from the point of view of different scientists, the basis of electronic money smart-cards and on the basis of networks fiat and not fiat electronic money were described. Given the list of banks authorized to issue electronic money under the laws of Ukraine. Analyzed the electronic money market in Ukraine, the main problems that hinder its development and pro- suggested solutions to these problems.

Keywords: electronic money, market electronic money, payment systems, cashless payments, banks, smart-card, plastic card.

Сьогодні функціонування національної економіки не можливе без сучасних комп'ютерних технологій та Інтернету. З кожним днем з'являється все більше і більше інноваційних продуктів для здійснення платежів. Цьому сприяє науково-технічний прогрес і розвиток фінансового ринку.

Актуальність обраної теми обумовлюється тим, що сьогодні електронні гроші стали повноцінним платіжним інструментом і поступово витісняють з обігу паперові гроші, роль електронних грошей в економіці з кожним днем зростає, оскільки використання електронної валюти є досить зручним та економить час сучасної людини.

Мета статті: розглянути поняття «електронні гроші» та визначити їх роль у сучасній економіці.

Проблему розвитку електронних грошей досліджують як зарубіжні: М. Вудфорд, А. Генкін, Ч. Гудхард, М. Кінг, С. Кляйн, Б. Кoen, Г. Селджін, А. Шамраєв, Б. Шміт, Л. Уайт, Б. Фрідмен, так і вітчизняні вчені, які досліджують питання суті, ролі, значення та розвитку електронних грошей в Україні: М. Савлук, А. Мороз, В. Базилевич, М. Пуховкіна, В. Міщенко, В. Кравець, О. Махаєва, П. Сениш.

Наприклад, вчений В. Базилевич розглядав електронні гроші як магнітні носії платіжної інформації, які замінюють паперові гроші, чеки та інші грошові документи у безготівкових розрахунках між клієнтами і банками за допомогою електронно-інформаційних систем [1, с. 271].

Вчений М. Савлук розглядав електронні гроші як різновид депозитних грошей, коли переказування грошових сум по рахунках у банках здійснюється автоматично за допомогою комп'ютерних систем за безпосередніми розпорядженнями власників поточних рахунків [2, с. 45].

З точки зору автора, електронні гроші – це платіжні засоби, які використовуються для оплати товарів і послуг за допомогою електронно-інформаційних систем.

Ідея електронних грошей з'явилась не так давно, а тільки 12 років тому, запропонував її голландський вчений – криптограф Девід Чоум у 1994 році. З його допомогою була організована перша система електронних грошей Digicash, яка забезпечувала анонімність платежів для покупця та безпечність для продавця. Феномен електронних грошей полягає в якісній їх зміні, оскільки вони повністю втрачають реальну матеріальну субстанцію [1, с. 275].

Термін «електронні гроші» є відносно новим, тому дуже часто застосовується до широкого спектра платіжних інструментів, які засновані на інноваційних технічних рішеннях. Як наслідок, у світі відсутнє єдине визначення поняття «електронні гроші», яке б однозначно відображало їх правову та економічну сутність.

Зазвичай електронні гроші поділяють на два типи: на базі смарт-карт (англ. Card-based) та на базі мереж (англ. Network-based), що відображено на рис. 1 [3, с. 76].

Смарт-карти – це багатоцільові пластикові карти з вбудованими чипами, на яких записується грошовий файл, тобто еквівалент грошей, які раніше були переведені емітенту цих карт [1, с. 273].

Електронні гроші на базі мереж працюють на основі програмної системи, яка подана у вигляді програми або мережевого ресурсу. Прикладом цих систем можуть бути: Webmoney; PerfectMoney; ЯндексДеньги та ін. Відрізняють електронні фіатні та нефіатні гроші. Фіатні гроші є різновидом грошових одиниць платіжної системи одної держави та виражені в одній з державних валют. Електронні нефіатні гроші є електронними одиницями вартості недержавних платіжних систем. Дуже часто вони прив'язують свої електронні нефіатні гроші до курсів світових валют, хоча держава ніяк не забезпечує надійність і реальну вартість таких вартісних одиниць [3, с. 77].

В Україні ринок електронних грошей ще недостатньо розвинутий порівняно з країнами Європейського Союзу та Америкою. В нашій країні електронні гроші найчастіше використовуються для поповнення мобільного телефону, оплати послуг інтернет-провайдерів тощо.

Згідно з Законом України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Він має право випускати електронні гроші на суму, яка не перевищує суму отриманих ним грошових коштів [4].

Перелік банків, які мають право здійснювати випуск електронних грошей в Україні, наведено у табл. 1.

Пропозиція електронних грошей на ринку залежить від стимулів для споживачів, торговців, емітентів і посередників у разі їх використання, а також факторів, які можуть стримувати їх розвиток. До цих факторів належать: психологічні (як споживачі, так і торговці не довіряють новому виду грошей, залишається звичка використовувати традиційні платіжні засоби) та недоліки систем електронних грошей (відсутність розвинутої мережі при-

йому та використання електронних грошей, загальноприйнятих стандартів у сфері електронних грошей тощо) [6, с. 263–271].

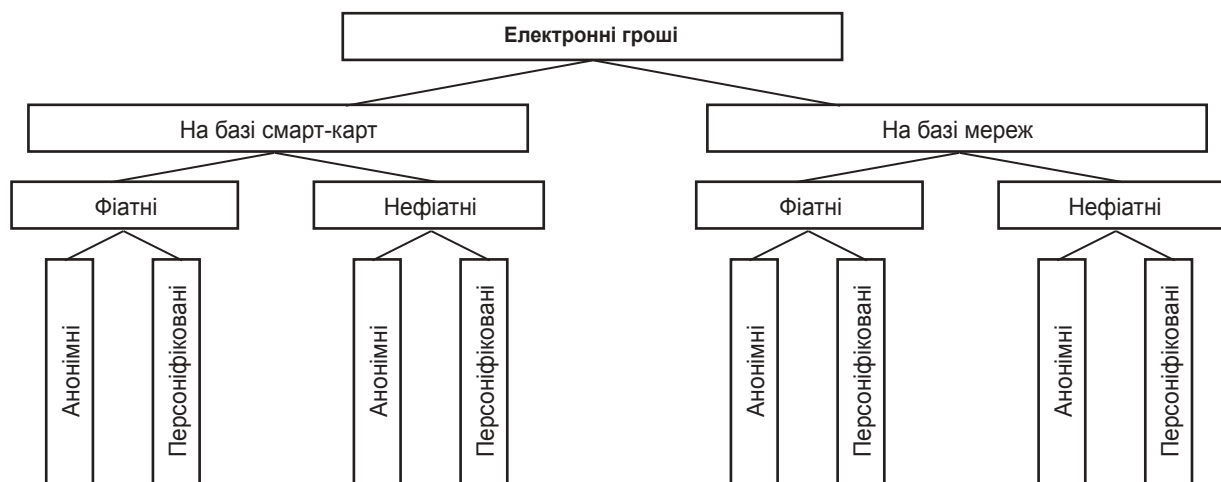

Рис. 1. Види електронних грошей [3, с. 76]

Таблиця 1

Банки, які мають право здійснювати випуск електронних грошей згідно з законодавством України [5]

№ з/п	Найменування банку	Найменування електронних грошей / найменування платіжної системи, з використанням якої здійснюються операції з електронними грошима
1	ПАТ "Альфа-Банк"	"Максі", MasterCard, Visa
2	Полікомбанк	ПРОСТІП
3	АТ "Ощадбанк"	MasterCard, Visa
4	ПАТ КБ "ПриватБанк"	MasterCard
5	АБ "Південний"	Visa
6	ПАТ "Перший інвестиційний банк"	MasterCard, Visa
7	ПАТ "Банк Восток"	MasterCard, Visa
8	ПАТ "Банк Форвард"	MasterCard, Visa
9	ПАТ "Банк Юнісон"	MasterCard
10	ПАТ "Укрсоцбанк"	MasterCard, Visa
11	ПАТ "КБ "Глобус"	"ГлобалМані"
12	ПАТ "Діві Банк"	MasterCard
13	ПАТ "Кристалбанк"	MasterCard

Основною стримуючою причиною розвитку електронних грошей в Україні є звичка людей використовувати готівку у роздрібних платежах. Половина українського населення не довіряє інноваційним платіжним засобам. Також для того, щоб використовувати електронні гроші, потрібно зробити певні інвестиції. Тобто споживач повинен придбати смарт-карту, підключитися до мережі Інтернет і т. д. Великий прошарок населення України не може зробити такі інвестиції, наприклад, це пенсіонери та малозабезпечені громадяни. Висока вартість таких інвестицій скорочує число користувачів електронними грошима. Для подолання цієї проблеми потрібно знизити вартість смарт-карт, інтернет послуг і навчати українців користуватися інноваційними платіжними засобами, проводячи різні тренінги.

Отже, електронні гроші мають достатній потенціал для розвитку та займають певне місце у світовій економіці. Вони виконують майже всі функції, які виконують звичайні гроші. Поступово електронні гроші витісняють з обігу паперові гроші, але в Україні ринок електронних грошей недостатньо розвинутий, існують певні проблеми, які стримують його розвиток.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія: підручник/за ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2012. 702 с. 2. Савлук М. І. Гроші та кредит: підручник/за наук. ред. М. І. Савчука. Київ: ХНЕУ, 2011. 589 с. 3. Ковалева О. А. Роль банковских электронных денег в современной экономике. *Социально-экономические явления и процессы*. 2013. № 1. С. 75–79. 4. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. 5. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>. 6. Кравчук І. С. Особливості емісії та обігу електронних грошей в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 8. С. 263–271.

АНАЛІЗ РІЗНИХ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ОБСЯГ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

УДК 330.332

Земляк Р. А.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано вплив основних економічних показників на інвестиційну привабливість України. Побудовано кореляційно-регресійну модель взаємозв'язку між показниками розвитку у країні й обсягом іноземних інвестицій. Отримана модель перевірена на статистичну значущість, зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: інвестиційний клімат, залучення інвестицій, прямі іноземні інвестиції, кореляційно-регресійний аналіз, багатофакторний аналіз.

Аннотация. Проанализировано влияние основных экономических показателей на инвестиционную привлекательность Украины. Построена корреляционно-регрессионная модель взаимосвязи между показателями развития в стране и объемом иностранных инвестиций. Полученная модель проверена на статистическую значимость, сделаны соответствующие выводы.

Ключевые слова: инвестиционный климат, привлечение инвестиций, прямые иностранные инвестиции, корреляционно-регрессионный анализ, многофакторный анализ.

Annotation. In this article an analysis of the impact of major economic indicators that affect the investment attractiveness of Ukraine. The correlation-regression model of the relationship between indicators of development in the country and the volume of foreign investment. The resulting model is tested for statistical significance and draw appropriate conclusions.

Keywords: investment climate, attract investment, foreign direct investment, multifactor models, econometric analysis.

Потенційні іноземні інвестори перед тим, як вкладати кошти, детально та всебічно аналізують ступінь привабливості країни, того чи іншого регіону, підприємства, організації з метою зменшення ризиків.

Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему (економіку країни, регіону, корпорації) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами вивчення впливу різноманітних чинників на обсяг іноземних інвестицій в Україні займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Цьому питанню приділяли увагу такі вчені, як Бланка І. А. [2], Бутинець Ф. Ф. [3], Ткаченко О. І. [4], Пересади А. А. [5] та ін.

Мета – виявлення і вивчення факторів, які найбільшою мірою впливають на обсяг іноземних інвестицій в Україні.

Сприятливий інвестиційний клімат повинен забезпечити захист прав інвестора від інвестиційних ризиків, тобто непередбачених втрат доходу та капіталу. До основних факторів, що формують інвестиційний клімат держави, належать: організаційно-правовий фактор, політичний фактор, економічний фактор, характеристика потенціалу країни, фінансовий фактор, соціально-культурний фактор, міжнародні відносини, розвиток ринкової економіки, загальні умови господарювання.

Для того щоб сформувати сприятливий інвестиційний клімат, необхідно оцінити вплив деяких факторів на обсяг інвестицій. Для того щоб провести об'єктивний аналіз факторів, що впливають на обсяг іноземних інвестицій в Україні, доцільно розрахувати економетричну модель у статистичному пакеті Statgraphics.

В економічній теорії виділяють такі основні факторні ознаки, спираючись на які, можна зробити висновок про розвиток тієї чи іншої країни протягом певного часу: це ВВП України (млрд дол. США), заробітна плата на одну людину (грн) і середньорічна облікова ставка НБУ (в % річних) за 1996–2014 роки. Для побудови моделі були використані офіційні дані, опубліковані Державною службою статистики України [6].

При цьому позначимо: y – прямі іноземні інвестиції в Україну (залежна змінна), фактори: x_1 – валовий внутрішній продукт України, x_2 – середньорічна облікова ставка НБУ, x_3 – середньорічна заробітна плата на одну людину (табл. 1).

Таблиця 1

Вхідні дані для аналізу

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну (млн дол. США)	Валовий внутрішній продукт (ВВП) України (млрд дол. США)	Середньорічна облікова ставка НБУ (% річних)	Середньорічна заробітна плата на одну людину (грн)
	y	x_1	x_2	x_3
1996	413,40	45,00	75,00	126,00
1997	541,30	50,00	24,00	143,00
1998	625,40	42,00	54,00	153,00
1999	747,10	32,00	51,00	178,00
2000	471,10	31,00	31,00	230,00
2001	593,20	38,00	19,00	311,00
2002	680,30	42,00	9,00	376,00
2003	916,50	50,00	8,00	462,00
2004	1322,60	65,00	8,00	590,00
2005	2252,60	86,00	9,50	806,00
2006	7843,00	108,00	8,50	1041,00
2007	4717,30	143,00	8,00	1351,00
2008	7935,40	180,00	11,00	1806,00
2009	6073,70	117,00	11,00	1906,00
2010	4436,60	136,00	8,50	2239,00
2011	4753,00	163,00	8,00	2633,00
2012	5527,90	176,00	7,50	3026,00
2013	4962,90	182,00	7,00	3265,00
2014	2860,10	130,00	12,00	3480,00

Обсяг інвестицій пов'язаний з середньою заробітною платою у країні. Інвестори зацікавлені в отриманні максимального прибутку від вкладень, тому звертають увагу на середню заробітну плату у країні. Теоретично заробітна плата населення відображає якість робочої сили. Крім того, заробітна плата є основною мотивацією людей до роботи та відображає рівень життя населення. Тому зі зростанням заробітної плати обсяг іноземних інвестицій теоретично теж збільшується.

Суттєвий вплив на обсяг інвестицій має ставка позикового відсотка, оскільки в процесі інвестування можуть бути використані не тільки власні, а й позикові кошти. Якщо норма очікуваного чистого прибутку виявиться вище середньої ставки позикового відсотка, то такі вкладення вигідні для інвестора. Тому зростання процентної ставки викликає зниження обсягу інвестицій у країні.

Третім фактором був обраний валовий внутрішній продукт. Адже саме цей макроекономічний показник відображає загальний стан економіки та вказує на кількість всіх вироблених товарів і послуг на території країни. Отже, іноземні інвестори, розробляючи бізнес-плани інвестиційних проєктів, ураховують вплив зазначених факторів.

Результати дослідження показали, що найбільш значущий фактор із усіх розглянутих за цей проміжок часу – ВВП, на другому місці знаходиться середньорічна заробітна плата на одну людину. Середньорічна облікова ставка НБУ впливає на залежну змінну меншим чином. У підсумку отримуємо лінійну двофакторну модель, і її рівняння набуде такого вигляду:

$$y = -919,5 + 59,7x_1 + 11,9x_2 + 1,2x_3.$$

Отримана модель має коефіцієнт детермінації 79 %, що означає, що фактори x_1 , x_2 , x_3 на 79 % пояснюють варіацію результативної ознаки y . Можемо зробити висновок, що включені фактори в модель є статистично значущі, як і сама модель, тобто і модель, і фактори можна застосовувати на практиці [7].

Вільний член α_0 (-949,5) показує, яке значення мав би показник обсягу прямих іноземних інвестицій за нульового значення факторних ознак. Коефіцієнт регресії α_1 дорівнює 59,7. Він показує, що у разі збільшення валового внутрішнього продукту в Україні на 1 млрд дол. США обсяг іноземних інвестицій зменшиться на 59,7 млн дол. США. Коефіцієнт регресії α_2 , який дорівнює -11,9, показує, що у разі збільшення середньорічної облікової ставки НБУ на 1 %, обсяг іноземних інвестицій зменшиться на 11,9 млн дол. США. Коефіцієнт регресії α_3 дорівнює 1,2. Він показує, що у разі збільшення середньорічної заробітної плати на одну особу на 1 грн, обсяг іноземних інвестицій збільшиться на 1,2 млн дол. США. Обчислимо значення β -коефіцієнтів за допомогою коефіцієнтів парної кореляції, для того щоб проаналізувати рейтинг факторів моделі (табл. 2).

Таблиця 2

Коефіцієнти парної кореляції та β -коефіцієнти

Коефіцієнти парної кореляції	β -коефіцієнти
$r_{yx1} = 0,855$	$\beta_1 = 1,26$
$r_{yx2} = -0,53$	$\beta_2 = -0,99$
$r_{yx3} = 0,659$	$\beta_3 = 0,52$

Отже, проаналізувавши значення β -коефіцієнтів, необхідно зробити висновок, що зміна ВВП в Україні більше впливає на обсяг прямих іноземних інвестицій, ніж середньорічна заробітна плата на одну особу та середньорічна облікова ставка НБУ, бо саме він відображає об'єктивний стан економіки. Таким чином, дослідження науковця Третяк Н. М. були підтверджені, тобто вплив цих факторів на обсяг прямих іноземних інвестицій був доведений практично.

Аналіз отриманих даних може сприяти покращенню соціально-економічного становища регіонів України та пошуку нових шляхів подолання економічної кризи за допомогою регулювання обсягів ВВП, заробітної плати та облікової ставки НБУ.

Таким чином, за допомогою моделювання були визначені найбільш вагомні фактори, які вплинули на обсяги іноземних інвестицій в Україні за період з 1996 по 2014 роки: поточний обсяг ВВП, заробітна плата на одну людину та середньорічна облікова ставка НБУ. Проведені обчислення конкретизують механізм інвестиційної політики, яку проводить НБУ, і можуть допомогти спрогнозувати такі зміни обсягу іноземних інвестицій в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Література: 1. Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 406 с. 2. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент: підручник/за заг. ред. А. А. Мазараки. Київ: [б.в.], 2003. 397 с. 3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник. Житомир: Рута, 2000. 608 с. 4. Инвестиционный климат и иностранные инвестиции в Украине. URL: http://www.nauka.com/8_NND_2011/Economics/4_81679.doc.htm. 5. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра, 2002. 471 с. 6. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 7. Лебедева І. Л., Норик Л. А., Малярець Л. М. Лабораторний практикум "Економіко-математичні методи та моделі": навч.-практ. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2012. 51 с.

СУЧАСНИЙ СТАН, РОЛЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

УДК 368:33.012.42/.43(477)

Золотайко К. С.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасний стан страхового ринку України. Визначено особливості діяльності страхових компаній і роль страхування у розвитку фінансового ринку країни. Проаналізовано перспективи розвитку цієї галузі на найближчий період.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, інвестиції.

Аннотация. Рассмотрено современное состояние страхового рынка Украины. Определены особенности деятельности страховых компаний и роль страхования в развитии финансового рынка страны. Проанализированы перспективы развития данной отрасли.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, инвестиции.

Annotation. This article examines the current state of the insurance market of Ukraine. It was determined the features of insurance companies and the role of insurance in the development of the financial market. Analyzes the prospects of the industry.

Keywords: insurance, insurance market, investment.

Існування ринкової економіки зумовило потребу страхового захисту її суб'єктів. Ця необхідність породила виникнення нового економічного сегмента – страхового ринку. Однією з основних умов економічного зростання в Україні є наявність ефективної системи страхування. За ринкових умов страхові компанії акумулюють достатньо вагомий страховий капітал із метою здійснення захисту економічної діяльності господарських суб'єктів.

Тема цієї статті є безумовно актуальною, оскільки страховий ринок має значний вплив на економічний розвиток не тільки підприємств та організацій, а і всієї країни.

Метою статті є визначення ролі страхових компаній у розвитку фінансового ринку України.

У своїх наукових роботах дослідження становлення страхового ринку та діяльності страхових компаній в Україні займалися такі вітчизняні вчені, як І. Алексєєв, В. Бесєдін, М. Герасимчук, І. Бланк, О. Балацький, Т. Панфілова. Учений І. Алексєєв розглядав страховий ринок як частину фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, а також формуються попит і пропозиція на нього [1, с. 104].

Незважаючи на це, аспекти діяльності вітчизняного страхового ринку не повною мірою вивчені. Попри те, що проблема страхування стала центральною у дослідженнях багатьох науковців, вона до кінця не вивчена і потребує постійного аналізу її впливу на економіку в цілому.

Фінансовий ринок неможливо зараз уявити без сегмента страхування. Інвестиційні компанії і банки тісно пов'язані зі страхуванням. Кожен з них, здійснюючи діяльність, страхує імовірні ризики. Тому страхові компанії доцільно також розглядати і в контексті функціонування інвестиційного ринку.

Страхові компанії – це небанківські кредитно-фінансові установи, що займаються продажем страхових полісів, тобто договорів страхування. Отже, об'єктом купівлі-продажу на цьому ринку є страховий захист.

Закон України «Про страхування» пояснює термін страхування як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб і юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів і доходів від розміщення коштів цих фондів [2].

Залежно від того, хто виступає покупцем страхових послуг, страхові компанії поділяються на компанії, які проводять страхування населення, та компанії, що займаються страхуванням майна. Фірми першого типу є більш популярними в Україні.

Сума доходу страхових компаній майже завжди в рази перевищує суму виплат особам, що придбали поліси. Існування такого додатного сальдо дозволяє страховикам займатися інвестиційною діяльністю, придбаваючи цінні папери.

Страхові компанії мають важливий вплив на забезпечення інвестиційного процесу. З одного боку, вони акумулюють вільні фінансові ресурси юридичних і фізичних осіб і спрямовують їх на різного роду інвестиції, виконуючи при цьому функції інституційних інвесторів. З іншого боку, вони можуть зумовити стимулювання інвестиційної активності як українських, так і закордонних власників капіталу, забезпечуючи їх страховий захист.

На сьогодні кожна фізична або юридична особа має потребу у фінансових послугах. А це означає, що попит на страхові продукти невідмінно зростає. Страховий ринок формує всі необхідні умови для існування ринкового фінансового середовища. Наслідками цього є активізація підприємницької діяльності в Україні та зростання соціального захисту населення.

Спроможністю компанії виконувати страхові зобов'язання являється її фінансова надійність. Так, найважливішим чинником, який впливає на фінансову стійкість, є достатній власний капітал. Відповідно до розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України про «Ліцензійні умови провадження страхової діяльності» мінімальним розміром статутного капіталу страховика, який займається видами страхування, іншими, ніж страхування життя, встановлюється в сумі, еквівалентній 1 млн євро, а страховика, який займається страхуванням життя, – 10 млн євро за валютним обмінним курсом валюти України [3]. Страхові компанії формують страхові та резервні фонди, тобто фінансові ресурси, які слугують для незапланованих витрат. Ці фонди формуються за рахунок страхових внесків.

За даними вищезгаданої Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України на 30 червня 2016 року, кількість страхових компаній становить 343 [4]. Проаналізувавши показники за минулі роки, можна судити про тенденцію зменшення цієї кількості. Користуючись даними цієї комісії, було створено порівняльну табл. 1, яка містить інформацію про структуру страхових виплат за різними видами страхування за перші півріччя 2015 та 2016 років [4].

Таблиця 1

Страхові виплати за різними видами страхування за перші півріччя 2015 та 2016 рр.

Види страхування	Структура страхових виплат			
	Структура валових страхових виплат		Структура чистих страхових виплат	
	I півр. 2015 р.	I півр. 2016 р.	I півр. 2015 р.	I півр. 2016 р.
Страхування життя	9,2 %	5,0 %	9,5 %	5,2 %
Види страхування, інші, ніж страхування життя, у тому числі:	90,8 %	95,0 %	90,5 %	94,8 %
добровільне особисте страхування	23,6 %	20,6 %	24,1 %	21,6 %
добровільне майнове страхування	44,9 %	51,4 %	44,9 %	50,7 %
– в тому числі страхування фінансових ризиків	6,4 %	13,2 %	6,2 %	11,0 %
Добровільне страхування відповідальності	0,7 %	1,1 %	0,7 %	1,2 %
Недержавне обов'язкове страхування	21,6 %	21,8 %	20,9 %	21,3 %
– в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	20,9 %	21,6 %	20,1 %	21,1 %
Державне обов'язкове страхування	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
ВСЬОГО (всі види страхування)	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Серед найбільших і найперспективніших страхових компаній України можна виділити трійку лідерів. Це компанії «Княжа Vienna Insurance Group», «Уніка» та «Українська страхова група». За даними Forbes, їх валові страхові премії (плата за ризик, який бере на себе страхова компанія) перевищують 100 млн грн [5].

Діяльність усіх суб'єктів страхового ринку має відбуватися відповідно до чинного законодавства країни. Натомість держава виступає гарантом дотримання усіх прав і законних інтересів страховиків, забезпечення вільної, чесної конкуренції.

Аналізуючи сьогоденний стан страхового ринку, можна дійти висновку, що це один із найбільш капіталізованих секторів фінансового ринку. Ситуація, яка склалася в нашій державі, а це війна на Сході та економічна криза на цьому фоні, суттєво відобразилася і на ринку страхування. Відчутно зріс рівень валових виплат, особливо у медичному страхуванні, страхуванні життя, страхуванні власників транспортних засобів. Іншою причиною стала різка девальвація гривні.

Для покращення стану страхування в Україні необхідне побудування чіткого стратегічного плану. Водночас основними задачами розвитку страхового сегмента були і залишаються підвищення інвестиційної привабливості,

створення вільної конкуренції, покращення інфраструктури ринку. Економічна надійність страхового ринку буде означати й економічний розвиток всієї економіки України загалом.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Алексеев И. В., Кондрат И. Ю., Ярошевич Н. Б. Страхові послуги: навч. посіб. Львів: Вид-во Нац. ун-ту „Львівська політехніка”, 2006. 104 с. 2. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>. 3. Про затвердження Ліцензійних умов провадження страхової діяльності: Постанова Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.08.2003 № 40 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>. 4. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України // Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. URL: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>. 5. Рейтинг страхових компаній – 2015 // Forbes Україна. URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1398567-rejting-strahovih-kompanij-2015>.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.336.1:005.936

Іняткіна К. С.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто та проаналізовано наявні методи оцінки ефективності використання основних засобів на підприємстві. Проведено аналіз та огляд показників оцінки використання основних засобів.

Ключові слова: основні засоби, ефективність, екстенсивність, технічний стан.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы существующие методы оценки эффективности использования основных средств. Проведен анализ и обзор показателей оценки использования основных средств.

Ключевые слова: основные средства, эффективность, экстенсивность, техническое состояние.

Annotation. Considered been analyzed and the existing methods of evaluating the effectiveness of the use of fixed assets. Analysis and review of the performance evaluation of fixed assets.

Keywords: fixed assets, efficiency, extensive, technical condition.

Основні засоби (фонди) – засоби праці, які використовуються в процесі виробництва тривалий час (впродовж періоду, який перевищує 365 календарних днів від дати їх введення до експлуатації), зберігаючи при цьому свою натурально-речовинну форму, а їхня вартість переноситься на виготовлений продукт поступово у міру використання [5].

Діяльність підприємства нерозривно пов'язана з наявністю та використанням основних засобів, які повинні характеризуватися відповідним складом і структурою для здійснення процесу виробництва. Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства й отримання необхідної величини прибутку необхідно здійснювати постійний аналіз ефективності використання основних засобів і досліджувати фактори, які впливають на цю зміну.

Питання ефективності використання є досить актуальним, адже від нього залежить життєдіяльність підприємства.

Проблему ефективності використання основних засобів досліджували ряд учених, серед яких можна виділити: Мазуркевич І. О., Рибченко М. Ф., Череп А. В., Колеснік В. Г., Кузьмін А. С., Мацибора В. І., Оваденко В. О. та ін.

Метою статті є розгляд теоретичних засад аналізу ефективності використання основних засобів.

Ефективність використання основних засобів можна охарактеризувати за допомогою таких показників:

- 1) забезпечення підприємства основними засобами;
- 2) стан основних засобів;
- 3) ефективність використання основних засобів.

До показників, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами, відносять: фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства. Якісний стан основних засобів характеризують такі показники: коефіцієнт зносу, коефіцієнт придатності, коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття, коефіцієнт приросту. До показників ефективності використання основних засобів належать: фондовіддача, рентабельність основних засобів, абсолютна сума прибутку, що припадає на одну гривню основних засобів [3].

Забезпеченість підприємства основними засобами визначається рівнем фондоозброєності праці. Її розраховують як відношення вартості основних виробничих засобів до чисельності працівників підприємства. Збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів визначається як відношення вартості основних виробничих засобів (за вирахуванням суми їхнього зносу) до вартості майна підприємства. Якщо коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства сягає критичної позначки (0,2–0,3), то реальний виробничий потенціал підприємства буде низьким, а отже, треба терміново шукати кошти для виправлення ситуації [4].

Використання основних засобів у різних сферах діяльності наведено у табл. 1. Розрахунки здійснено на основі [4].

Таблиця 1

Використання основних засобів у різних сферах діяльності

Вид економічної діяльності	Основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові біологічні активи й інвестиційна нерухомість		
	Залишкова вартість	Знос	Коефіцієнт зносу
Усього	838404,9	1814464,7	68,39
в тому числі:			
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1856,4	1856,4	50,0
Промисловість	341971,8	440209,3	56,28
Будівництво	21237,4	23618,9	52,65
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	57160,4	22306,3	28,07
Оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі	33376,8	12878,6	27,84
Роздрібна торгівля	13298,9	4749,9	26,32
Діяльність транспорту та зв'язку	165698,5	1118073,5	87,09
Фінансова діяльність	2820,7	1383,5	32,91
Освіта	1069,9	525,2	32,93
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	3821,9	2306,2	37,63
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	11342,2	9743,2	46,21

Під час аналізу обсягу, структури та динаміки основних засобів необхідно враховувати, що різні види основних засобів беруть різну участь у процесі господарської діяльності підприємства. Господарську діяльність підприємства можна охарактеризувати за допомогою виробничої і невиробничої потужності виробітку основних засобів.

Для того щоб підприємство підвищило використання основних засобів та отримало бажаний результат, підприємство розробляє шляхи для удосконалення використання основних засобів, а також визначає чинники, що посприятимуть цьому.

Заходи щодо підвищення ефективності використання основних засобів підприємства можна згрупувати за двома напрямками: інтенсивні та екстенсивні.

Інтенсивні напрямки підвищення ефективності використання основних засобів визначають: удосконалення структури основних засобів підприємства; технічне переозброєння підприємства; механізацію та автоматизацію виробництва; оптимізацію структури виробничого обладнання; ліквідацію проблемних місць у виробничому процесі; скорочення тривалості виробничого циклу; комплексне використання та покращання якості сировини; застосування прогресивних форм організації виробництва і праці; підвищення професійно-кваліфікаційного рівня обслуговуючого персоналу тощо [2].

До екстенсивних напрямів підвищення ефективності використання основних засобів належать: скорочення простоїв устаткування внаслідок підвищення якості ремонтного обслуговування, своєчасного забезпечення основного виробництва висококваліфікованим персоналом, сировиною; підвищення коефіцієнта змінності роботи устаткування; зменшення кількості непрацюючого устаткування та ін.

Щоб використання основних засобів було справді економічно вигідним та ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а й залучати фахівців під час проведення складних ремонтів; вивчати ринки виробництва; залучати спеціалістів маркетингового відділу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва [1].

На думку автора, до напрямів підвищення ефективності використання основних виробничих засобів слід віднести:

1) підвищення якості сировини шляхом збільшення кількості корисних речовин у сировині і його технологічності, можливості видобутку продукту. З урахуванням основних виробничих фондів і підвищенням якості сировини вихід товарної продукції підвищується, а також збільшує свої показники і фондівіддачу. За допомогою цього є можливість збільшити фондівіддачу на 20–25 %, як підтвердила це вітчизняна та зарубіжна практика;

2) зменшення втрат корисних речовин у відходах. За допомогою цього напряму можливо збільшити об'єми продукції до 20 %, а фондівіддачу – на 10–15 %;

3) впровадження досягнень сучасного науково-технічного прогресу та безвідходних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій і техніки для їх здійснення. Це дозволяє збільшити вихід продукції і фондівіддачу.

На сьогодні у країні спостерігається спад виробництва, що має велике значення для ефективного використання основних засобів. Ті підприємства, які активно використовують основні засоби у своєму виробництві, повинні не тільки прагнути їх модернізувати, але й максимально підвищити їх використання. Тобто, на думку автора, ефективне використання основних засобів є головним показником для зростання обсягу виробництва на підприємстві. Тому перспективу подальших наукових досліджень у цьому напрямі становить необхідність формування дієвого механізму підвищення ефективності використання основних засобів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Мазуркевич І. О. Теоретичні аспекти відтворення основних засобів на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 4. С. 53–56. 2. Рибченко М. Ф. Проблеми та шляхи вдосконалення обліку основних засобів. *Держава та регіони*. 2007. № 6. С. 134–137. 3. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства. *Держава та регіони*. 2009. № 6. С. 212–215. 4. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Колеснік Я. Відтворення основних засобів: види, форми та джерела фінансування. *Збірник Дніпропетровського державного аграрного університету*. 2009. № 4. С. 130–133. 6. Кузьмін О. Економічна ефективність використання основних засобів підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 20 (9). С. 240–245. 7. Мацибора В. І., Збарський В. К., Мацибора Т. В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Каравела, 2008. 312 с. 8. Оваденко В. О. Підвищення ефективності використання та відтворення основних виробничих фондів підприємства. Київ: ХНЕУ, 2005. 19 с.

PERSONALAUSWAHL: BEWÄHRTE UND NEUE VERFAHREN

UDK 331.108

A. Kadiejewskaja

Studentin des 4. Studienjahres
Fakultät für Wirtschaft und Recht Charkiver Nationale S. Kusnez wirtschaftliche Universität

Annotation. Der Artikel analysiert die klassischen und neuen Methoden der Rekrutierung. Es werden Probleme Wege bestimmt, um sie zu lösen.

Schlüsselwörter: Personal, Auswahl, Methoden, Arbeitgebern, Personalauswahlverfahren.

Анотация. Проаналізовано класичні та нові методи підбору персоналу. Визначено проблеми та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: персонал, відбір, методи, роботодавці, процедура відбору персоналу.

Аннотация. Проанализированы классические и новые методы подбора персонала. Определены проблемы и пути их решения.

Ключевые слова: персонал, отбор, методы, работодатели, процедура отбора персонала.

Personalauswahl ist ein schwieriges Unterfangen, aus den verschiedenen Bewerbern den Kandidaten zu ermitteln, der oder die am besten für die freie Stelle geeignet ist und zudem auch noch ins Team passt. Die fachliche Qualifikation ist das eine, der „Teamfit“ muss aber auch stimmen. Auch die Soft Skills der Mitarbeiter sind für den Erfolg eines Unternehmens von elementarer Bedeutung. Gefragt sind ausgeprägte kommunikative Kompetenzen und die Fähigkeit, in Teams zusammenzuarbeiten. Das hat sich durch die Globalisierung und die hohe (internationale) Konkurrenz noch weiter verstärkt. Stillstand ist (auf Dauer) Rückschritt.

Personalauswahl war schon immer wichtig, schließlich sind die Mitarbeiter die wichtigste Ressource eines Unternehmens. Personalmarketing ist deshalb wichtiger denn je. Doch Fehlschläge können bei steigendem Preis- und Konkurrenzdruck in der gegenwärtigen Situation starke negative Auswirkungen haben.

Das richtige Personalauswahlverfahren soll dabei helfen, die Kandidaten nach den erforderlichen Qualifikationen zu beurteilen und die passenden Bewerber herauszufiltern. Heutzutage stehen dem Personalmanagement für die Personalauswahl etliche Methoden und Verfahren zur Verfügung.

Dazu zählen u.a.:

- Telefoninterviews / Vorstellungsgespräche;
- E-Assessment;
- Assessment Center;
- Einstellungstests;
- Karriere-Events;
- Recruitment.

Wenn man bereit ist, sich die Personalauswahl etwas kosten zu lassen, sind Arbeitgebern bei Personalauswahlverfahren fast keine Grenzen gesetzt. Die Investitionen rechnen sich schnell, denn eine Fehlbesetzung ist zeit- und kostenintensiv (u.a. Gehalt, Einarbeitung, Opportunitätskosten, Organisatorischer Aufwand). Ein Restrisiko einer Fehlbesetzung besteht immer, doch das kann man mit dem richtigen Personalauswahlverfahren verringern. ABSOLVENTA Jobnet stellt verschiedene Personalauswahlverfahren vor.

E-Assessment als Negativ-Personalauswahlverfahren.

Während viele mittelständische Arbeitgeber über einen Mangel an qualifizierten Bewerbern klagen, erfahren große und bekannte Firmen häufig einen regen Zulauf, insbesondere für beliebte Stellen wie z.B. Marketing-Jobs. Hier besteht die Herausforderung im Bewerbermanagement darin, im ersten Schritt des Personalauswahlverfahrens zunächst alle unqualifizierten Bewerber herauszufiltern. Dies geschieht über eine sogenannte Negativauswahl mit Hilfe eines Online-Assessments oder E-Assessments.

Hier müssen die Kandidaten online beispielsweise Aufgaben lösen, Fragen beantworten sowie Angaben zu ihrem Kompetenz- und Qualifikationsprofil machen. Anhand der Angaben kann man alle Bewerber herausfiltern, die mit großer Wahrscheinlichkeit nicht (genug) für diese Stelle geeignet sind. Diese Vorauswahl macht den weiteren Verlauf der Personalauswahl günstiger, schneller und effektiver, denn das Unternehmen kann sich anschließend auf die wirklich interessanten Kandidaten konzentrieren.

Recruitment – Mischung aus Recruiting und Entertainment.

Einen ähnlichen Ansatz verfolgt das Recruitment. Hier ermöglichen Arbeitgeber es den Bewerbern, das Unternehmen und das Anforderungsprofil für die vakante Stelle auf spielerische und unterhaltsame Art zu erkunden. Eignungstests werden zum Teil in spielerischer Form in ein kurzweiliges Webkonzept eingebettet, bei denen man für die Stelle typische Aufgaben lösen und Herausforderungen meistern muss. Auch diese Assessments sind darauf ausgerichtet, die Bewerber herauszufiltern, die mit großer Sicherheit nicht für den Job in Frage kommen. Offline-Events, wie zum Beispiel der Football Career-Cup von ABSOLVENTA, bieten weitere Möglichkeiten für Unternehmen und Kandidaten, sich auf unterhaltsame Art kennenzulernen.

Einem verwandten Ansatz folgen Self-Assessment-Verfahren. Potentielle Bewerber sollen hier selber erkennen, ob sie sich für die Position geeignet halten. Das Ziel: Die Erwartungshaltung der Kandidaten wird realistischer und ungeeignete Kandidaten springen frühzeitig ab. Positive Konsequenz: Nur wirklich interessierte und motivierte Bewerber bewerben sich und stellen sich dem Personalauswahlverfahren.

Vorstellungsgespräche sind der Klassikern im Auswahlverfahren. Auch wenn es vordergründig um die fachlichen Anforderungen gehen mag, ist ein Vorstellungsgespräch vor allem dazu da, einen persönlichen Eindruck von dem Bewerber zu erhalten – schließlich werden nur diejenigen Bewerber eingeladen, deren Bewerbung überzeugt hat.

Zwar kann man nach einem Vorstellungsgespräch meist leicht sagen, dass ein Bewerber NICHT zum Unternehmen oder zur Stelle passt, aber es ist schon deutlich schwieriger sich sicher zu sein, DASS der Bewerber tatsächlich geeignet ist und eine gute Wahl darstellt. Schließlich kann niemand in die Zukunft gucken.

Daher greifen viele Entscheidungsträger auf zusätzliche Methoden zurück, zum Beispiel Assessment Center (AC), um den Bewerber von mehreren Seiten kennenzulernen und einen umfassenden Eindruck zu erhalten. Auch das ist keine Garantie, dass die Personalbeschaffung letztlich von Erfolg gekrönt sein wird. Die Wahrscheinlichkeit wird aber deutlich erhöht.

AC bewährtes Instrument im Personalauswahlverfahren.

Hat man durch die Vorauswahl die vielversprechendsten Bewerber identifiziert, kann man diese im weiteren Personalverfahren auf Herz, Nieren und Verstand überprüfen. Ein bewährtes Personalauswahlverfahren, das insbesondere bei der Besetzung von verantwortungsvollen Positionen angewendet wird, ist das Assessment Center.

Ziel des AC ist es, neben der fachlichen Kompetenz auch die Soft Skills der Kandidaten zu ermitteln. Dazu stellt man Ihnen verschiedene Aufgaben und bringt sie in unterschiedliche Situationen, wie z.B. Rollenspiele, (Selbst-)Präsentationen, Referate, Gruppendiskussionen, Job-Interviews oder Fallstudien. Assessoren (Personal, Psychologen, Führungskräfte) beobachten und bewerten die Teilnehmer.

Wie ein Vorstellungsgespräch darf auch ein AC keine Einbahnstraße sein. Der Arbeitgeber kann und sollte sich hier den Kandidaten noch einmal ausführlich vorstellen, beispielsweise in Form von kurzen Vorträgen von Führungskräften oder einem Rundgang durch verschiedene Abteilungen. In Gesprächen mit Mitarbeitern können Bewerber die Firmenkultur kennenlernen, Einblicke in den Arbeitsalltag bekommen und selber Fragen stellen.

Außergewöhnliche Ansätze bei der Personalauswahl. Im „War for Talents“ werden Unternehmen, Personalvermittlungen und Headhunter immer kreativer. Hier drei Beispiele für außergewöhnliche Events und Verfahren bei der Personalauswahl: Beim „IT-Krimidinner“ der Agentur Young Targets werden 25 vorausgewählte Teilnehmer eingeladen, um gemeinsam mit Unternehmensvertretern während eines Abendessens unter Einsatz ihrer IT-Fachkenntnisse einen inszenierten Mordfall zu lösen. Auf diese Weise will eine IT-Firma erkunden, wie die Kandidaten ihr fachliches Wissen auf konkrete Fragestellungen anwenden und wie es um deren Teamfähigkeit, kommunikative Kompetenzen und analytisches Geschick bestellt ist.

Gamification (bzw. Gamifizierung) bezeichnet die Anwendung spieltypischer Elemente und Prozesse in spielfremdem Kontext. Zu diesen spieltypischen Elementen gehören z.B. Highscores, Fortschrittsbalken, Ranglisten, virtuelle Güter oder Auszeichnungen. Ziel der Integration spielerischer Elemente ist im Wesentlichen eine Motivationssteigerung der Personen zu erreichen. Erste Datenanalysen von gamifizierten Anwendungen zeigen teilweise signifikante Verbesserungen in Bereichen wie Benutzermotivation, Lernerfolg oder Kundenbindung. Sich zu Bewerben macht den Kandidaten häufig nur bedingt Spaß. Gamification schafft hier Abhilfe. Auf die Personalsuche und Personalauswahl gemünzt kann es auch als eine Art Self-Assessment-Verfahren eingesetzt werden.

Verhalten und Feedback bei der Personalauswahl als Schlüssel zum Erfolg im „War for Talents“.

Recruiting steht eine Vielzahl an Personalauswahlverfahren zur Verfügung. Die Personalabteilung muss sorgsam abwägen, für welchen Job welches Verfahren angebracht ist, denn die einzelnen Verfahren der Personalauswahl bringen unterschiedliche zeitliche und finanzielle Aufwendungen mit sich. Wer für eine einfache Praktikantenstelle ein Assessment Center durchführt, schießt eindeutig über das Ziel hinaus.

Zum nachhaltigen Recruiting gehört es auch, allen im Personalauswahlverfahren abgelehnten Kandidaten Wertschätzung entgegenzubringen. Der Umgang mit diesen Kandidaten ist wichtig, schließlich sind es diese Multiplikatoren, die in ihrem Freundes- und Bekanntenkreis ihre Erfahrungen weitergeben. Wenn die Bewerber vornehmlich gute Erfah-

runge n aus dem Personalauswahlverfahren mitnehmen und in ihrem Umfeld davon berichten, übt das einen positiven Einfluss auf das Employer Branding aus.

Das hat im „War for Talents“ eine große Bedeutung, denn aufgrund des demographischen Wandels treten in den nächsten Jahrzehnten immer weniger Nachwuchskräfte in den Arbeitsmarkt ein. Das heißt, die Firmen buhlen um eine kleiner werdende Zahl an Talenten. Um überhaupt erst in die vorteilhafte Lage zu kommen eine Personalauswahl durchführen zu können, müssen die Firmen zunächst angemessen viele qualifizierte Bewerbungseingänge verzeichnen. Bei der Personalauswahl geht es demnach nicht nur um die kurzfristige Kandidatensuche, sondern auch darum, ein positives Firmenimage aufzubauen und zu etablieren.

Wissenschaftlicher Leiter – Deutschlehrerin Leschtschinska A. V.

Literature: 1. Absolventa. URL: <https://www.jobnet.de/definition/personalauswahl>. 2. Hillebrecht S., Peininger A. Grundkurs Personalberatung: Alles, was Sie wissen müssen 2. Auflage, Leonberg, 2005. 202 s. 3. Kersting M. Qualität in der Diagnostik und Personalauswahl – der DIN-Ansatz. Göttingen: Hogrefe. Obermann, 2008.

НОВЕЙШИЕ ЭЛЕКТРОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ БАНКА

УДК 004:336.71

Капусник К. С.

Студент 2 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Рассмотрены перспективы внедрения новейших электронных технологий в банковскую деятельность. Проанализированы интернет-возможности отдельных крупных банков Украины в сфере предоставления банковских услуг. Раскрыта необходимость освоения банками новых интерфейс-платформ в свете современных тенденций развития мирового банковского дела.

Ключевые слова: интернет-банкинг, мобильный банкинг, электронные банковские услуги, API-платформа, технология Big Data.

Анотация. Розглянуто перспективи впровадження новітніх електронних технологій у банківську діяльність. Проаналізовано інтернет-можливості окремих найбільших банків України щодо надання банківських послуг. Розкрито необхідність освоєння банками нових інтерфейс-платформ у світлі сучасних тенденцій розвитку світової банківської справи.

Ключові слова: інтернет-банкінг, мобільний банкінг, електронні банківські послуги, API-платформа, технологія Big Data.

Annotation. The article considers the prospects for the introduction of new electronic technologies in banking. Analyzed Internet-based features separate the largest banks of Ukraine in the provision of banking services. Shows a necessity of development of banks of new interfaces and platforms in the light of modern tendencies of development of world banking.

Keywords: Internet banking, mobile banking, electronic banking services, API platform, the technology of Big Data.

Взаимодействие банковских учреждений с клиентами базируется на многообразии операций, услуг, сервисов, возможностей путем внедрения современных компьютерных и интернет-технологий.

Данная тема является актуальной, т. к. выбор, завоевание и удержание рынков сбыта банковской продукции посредством внедрения новейших электронных технологий обеспечивает стабильный источник доходов и прибыли в соответствии с потребностями и перспективами развития банковских учреждений.

Целью статьи является рассмотрение перспектив физического функционирования банков и возможности предоставления ими банковских услуг в свете мощного развития новейших электронных финансовых технологий и усиление конкуренции со стороны небанковских учреждений.

Ключевыми задачами сферы исследования выступают:

- освещение взаимосвязи между развитием финансовых электронных технологий, цифровых гаджетов и предоставлением банковских услуг;
- исследование возможностей внедрения современных компьютерных технологий в практику деятельности банковских учреждений Украины с целью предоставления конкурентоспособных услуг;
- раскрытие необходимости освоения банками новых интерфейсов-платформ в свете современных тенденций развития мирового банковского дела.

Исследованию данного вопроса уделяют свое внимание такие ученые, как: Есина О. Г. [1, с. 213], Кучанский О. Ю. [2, с. 119], Шевчук Т. В. [3, с. 255] и др.

Авторы соглашаются, что стремительное развитие компьютерных и телекоммуникационных технологий повышает эффективность как самих банковских услуг, так и каналов их продаж, значительно расширяет рынок и географию услуг, которыми может пользоваться клиент.

Исторически банки доминировали на рынке финансовых услуг. Однако с появлением FinTech и значительного круга небанковских компаний их влияние начало ослабевать. Пока банки продолжают активно использовать физическую инфраструктуру (филиалы и отделения) и устаревшие каналы продаж, ИТ-компании постепенно учатся работать с финансовыми услугами. Как отмечает Огиенко В. И., в Starbucks уже более как 10 % приходится на мобильные финансовые сервисы, Amazon запускает свой собственный сервис для приема платежей с помощью мобильных устройств, Facebook разрешил пользователям мессенджера отправлять друг другу средства [4, с. 46].

Исходя из вышесказанного, перед банками существует проблема разработки и внедрения качественно нового программного обеспечения для более эффективного взаимодействия с клиентами. Вследствие этого в банковской сфере в ближайшее время произойдет смещение акцентов в оказании услуг и осуществлении операций в сторону цифровых технологий, прежде всего мобильного дистанционного обслуживания. Таким образом, банки в большинстве направлений своей деятельности будут выполнять функции дистанционных финансовых посредников. Возможности мобильного банкинга значительно увеличились с распространением смартфонов.

По мнению Чуба А. А., мобильный телефон заменит пластиковую карточку как средство платежа [5, с. 65]. Идентификация клиента будет происходить благодаря NFC-чипам, встроенным в телефон. Спектр возможных операций будет достаточно широк: остаток по счету, платежи, денежные переводы, кредиты одного физического лица другому и т. п.

Существует вероятность проведения операции без смартфона, просто привязав NFC-метку банковской карты к NFC-кольцу. Причем такие транзакции будут более безопасными, чем современные операции по картам, потому что у операторов есть возможность отследить мобильный телефон по идентификационному номеру. Более того, идентификация клиента банком в отделении уже сейчас возможна просто по телефону, потребность в паспорте постепенно исчезает. Сегодня такая тенденция появилась на рынках США и Европы, где происходит идентификация уже даже по адресу электронной почты клиента [6].

Банкам Украины необходимо задуматься о своем будущем. Уже сейчас они опасаются, что технологические компании с качественными дружественными интерфейсами могут занять их место, ведь Украина, согласно данным European Internet Statistics по состоянию на ноябрь 2015 г., входит в первую десятку стран Европы по количеству пользователей интернета – это около 19 099 692 лиц, 43,4 % населения страны и 3,2 % пользователей Европы [5, с. 67]. Следует заметить, что банки Украины начали активно внедрять возможности интернет-банкинга в свою практику относительно предоставления банковских услуг не так давно. Основной причиной такой ситуации является проблематичность технической реализации системы интернет-банкинга, что связано, прежде всего, со сложностью и высокой стоимостью защиты передаваемой информации. Сеть Интернет является открытой средой, поэтому проблема сохранения банковской тайны всегда актуальна. По этой причине банки не могут предложить своим клиентам достаточный уровень проверки платежеспособности клиентов во избежание риска мошенничества или несоблюдения банковской тайны.

В настоящее время, в банках Украины, которые внедрили интернет-банкинг, доступны такие виды интернет-услуг, как проверка остатков по счетам; денежные переводы, как в Украину, так и за границу; получение выписки по счетам; оплата счетов; оформление депозита; конвертация валюты; заказ дополнительных платежных карт и др. Лидером по внедрению интернет-технологий в Украине, безусловно, является ПриватБанк. База этого банка уже давно превышает миллион человек. Следующими за ними идут Альфа-Банк, Укрсиббанк и некоторые другие.

Основные услуги интернет-банкинга отечественных банков представлены в табл. 1 [2, с. 118].

Таблица 1

Основные услуги интернет-банкинга отечественных банков

Название банка	Название системы интернет-банкинга	Перечень услуг (основные возможности)
ПриватБанк	Приват24	просмотр выписок по счетам; оформление депозита; оформление страхового полиса; погашения кредита; покупка автобусных, железнодорожных и авиабилетов; обмен валюты; любые виды платежей; пополнение мобильного телефона; перевод средств; заказ дополнительных платежных карт
Укрсоцбанк	UniCredit Online	просмотр выписок по счетам; оформление депозита; обмен валюты; перевод средств; любые виды платежей; пополнение мобильного телефона
Укрэксимбанк	Enter EXIM®	просмотр выписок по счетам; любые виды платежей; оформление депозита; перевод средств; перевод средств – погашение кредита; заказ дополнительных платежных карт
Альфа-Банк	My Alfa-Bank	просмотр выписок по счетам; оформление депозита; погашения кредита; покупка билетов на развлекательные мероприятия; обмен валюты; любые виды платежей; пополнение мобильного телефона; перевод средств; заказ дополнительных платежных карт
Укрсиббанк	Star24	просмотр выписок по счетам; оформление депозита; погашения кредита; любые виды платежей; пополнение мобильного телефона; перевод средств; заказ дополнительных платежных карт
Ощадбанк	Ощад 24/7	просмотр выписок по счетам; любые виды платежей; оформление депозита; перевод средств; погашения кредита; заказ дополнительных платежных карт

Использование интернет-банкинга в процессе деятельности банка имеет свои преимущества, среди которых является: минимизация затрат за счет снижения себестоимости предоставления банковских услуг; отсутствие необходимости физического присутствия поставщика услуг; экономия затрат и времени; удобство, доступность и простота использования; контроль над счетами и проведением платежей.

Выделяют также и ряд недостатков, а именно: невозможность предоставления услуг по кассовому обслуживанию; возможные задержки платежей, сбои в работе системы; отсутствие необходимой нормативной базы; существование вероятности кражи денег мошенниками.

Исходя из вышесказанного, по мнению Марчук Т. В., развитие технологий интернет-банкинга в Украине будет продолжаться по двум основным направлениям: во-первых, расширяя функциональные возможности существующих предложений, внедряя перспективные сервисы; и во-вторых, осваивая новые интерфейс-платформы [2, с. 119]. API-платформа позволяет клиентам и партнерам напрямую подключаться к сервисам банка. На основе этой технологии клиенты банка могут переводить деньги через Twitter, торговать криптовалютами и оказывать услуги третьим лицам.

В Германии уже существует единый API, пользуясь которым клиент может работать с любым банком страны. API дает возможность каждому встраивать функционал PayPal в собственные системы в соответствии с подходом «банковские продукты как приложения», интегрировать PayPal в любой код и процесс. Это и угроза, и возможность – если банки правильно сориентируются и будут ее использовать, то смогут стать платформой для дистрибуции новых сервисов [6]. В этой ситуации на первый план выходит технология Big Data, которая позволяет удаленно управлять взаимоотношениями банков с клиентами посредством массовой персонализации. Исследуя цифровые транзакции (историю покупок, баланс счета, постов в социальных сетях и др.), такая технология может предложить интуитивное обслуживание, которое актуально для клиента в данный момент времени. Использование указанной технологии значительно расширяет границы банковского бизнеса, ведь банк владеет самым главным, тем чего нет в Google, Facebook и интернет-магазинах – доступом к счетам клиента. Банки не могут ни с кем делиться такой конфиденциальной информацией, как баланс счета клиента, однако могут использовать ее в свою пользу и зарабатывать на сотрудничестве с коммерческими компаниями. Именно так работает Приват-Банк, например, предлагая сервис «Товары в рассрочку» и постоянно напоминая об объеме кредитного лимита, как только клиент начинает поиск бытовой техники или мобильного телефона в сети Интернет.

Таким образом, в связи со стремительным распространением смартфонов и на основе данных European Internet Statistics в ближайшем будущем можно четко прогнозировать расширение возможностей дистанционного обслуживания клиента. Прогнозируется, что мобильный телефон заменит пластиковую карточку как средство платежа в результате идентификации клиента благодаря NFC-чипам.

Проведенный анализ сложившейся ситуации по предоставлению интернет-услуг в Украине свидетельствует, что банки Украины начали активно внедрять возможности интернет-банкинга в свою практику относительно предоставления банковских услуг не так давно.

Для решения проблем технологической защиты информации и усиления конкурентных позиций на финансовом рынке банкам предложено разрабатывать мощные дружеские интерфейсы-платформы, которые имеют открытые API.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Яременко О. Р.

Литература: 1. Есина О. Г. Интернет-банкинг в Украине: современное состояние, проблемы и перспективы развития. *Вестник социально-экономических исследований*. 2013. Вып. 1 (48). С. 209–213. 2. Кучанский О. Ю. Перспективы развития в Украине систем дистанционного банковского обслуживания клиентов. *Управление развитием сложных систем*. 2015. № 23 (1). С. 115–119. 3. Шевчук Т. В. Проблемы и особенности развития цифровых банковских технологий. *Финансово-кредитная деятельность: проблемы теории и практики*. 2015. Вып. 1. С. 249–255. 4. Огиенко В. И. Развитие Интернет-банкинга в контексте формирования конкурентных преимуществ банков. *Финансовое пространство*. 2013. № 4 (12). С. 44–52. 5. Чуб А. А. Развитие Интернет-банкинга в глобальной среде. *Вестник Украинской академии банковского дела*. 2009. № 1 (26). С. 62–67. 6. Ворона Т. Как будут выглядеть банки будущего. URL: <http://apparat.cc/world/banks-of-the-future/>.

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

УДК 336.763

Квашніна К. С.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти аналізу операцій з цінними паперами. Досліджено особливості та види аналізу операцій з цінними паперами. Здійснено аналіз кон'юнктури інвестиційного ринку. Наведено показники характеристики ефективності операцій з цінними паперами.

Ключові слова: цінні папери, інвестиційний ринок, аналіз, портфель цінних паперів.

Аннотация. Рассмотрены теоретические аспекты анализа операций с ценными бумагами. Исследованы особенности и виды анализа операций с ценными бумагами. Осуществлен анализ конъюнктуры инвестиционного рынка. Приведены показатели характеристики эффективности операций с ценными бумагами.

Ключевые слова: ценные бумаги, инвестиционный рынок, анализ, портфель ценных бумаг.

Annotation. The theoretical aspects of the analysis of securities transactions. The features and types of analysis of securities transactions. The analysis of investment market conditions. Shows the performance characteristics of the efficiency of securities transactions.

Keywords: securities, investment market, analysis, portfolio of securities.

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку економіки країни цінні папери є однією з найважливіших частин фондового ринку. Зараз система обігу та випуску цінних паперів розвинута не зовсім на належному рівні, адже є проблеми щодо їх забезпечення та емісії. Оздоровлення економіки України значною мірою залежить від становлення та налагодженого функціонування ринку цінних паперів, регульованого державою та інтегрованого у світові фондові ринки.

Метою аналізу операцій з цінними паперами є виявлення найбільш перспективних вкладень у цінні папери та поліпшення якості інвестицій, наліз функціонування фондового ринку в сучасних економічних умовах нашої країни та шляхи його покращення. Саме тому важливими завданнями є огляд ринку цінних паперів України,

основних його інструментів та елементів, а також внесення обґрунтованих пропозицій щодо покращення ефективності діяльності ринку цінних паперів.

Велику увагу розвитку та функціонуванню ринку цінних паперів у своїх роботах приділили такі автори, як Мендрул О. Г., Бердникова Т. Б., Майорова Т. В., Шевчук І. А.

Метою роботи є розгляд теоретичних і практичних засад аналізу операцій з цінними паперами.

Перш ніж розкривати головні питання, варто навести означення поняття цінних паперів, а саме: цінним папером є документ установлені форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, що має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір і прав за цінним папером іншим особам [1].

Цінні папери поділяються на три групи: пайові цінні папери, боргові та похідні. Цінні папери набувають особливих властивостей, а саме: ліквідності, дохідності, спекулятивності, ризикованості, стандартності. Вони обертаються на фінансовому ринку, який забезпечує розподіл грошових коштів між підприємствами, органами влади та домогосподарствами [2].

Придбання акцій – безумовно ризикована фінансова операція. Вклавши кошти в акції одного товариства, інвестор стає залежним від коливань їхньої курсової вартості на ринку цінних паперів. Але якщо він вклав свій капітал в акції кількох підприємств, то ефективність також буде залежати від коливань їхніх курсів. Вся ж сукупність цінних паперів складає їх портфель.

Ступінь активності інвестиційного ринку, співвідношення окремих його елементів здійснюється шляхом вивчення ринкової кон'юнктури. Ринкова кон'юнктура – це форма прояву на інвестиційному ринку в цілому і на окремих його сегментах системи факторів (умов), що визначають співвідношення попиту, пропозиції, цін та рівня конкуренції. Вивчення кон'юнктури інвестиційного ринку охоплює три етапи [3]:

- поточне спостереження за інвестиційною активністю, насамперед у тих сегментах ринку, де планувалося здійснення інвестиційної діяльності;
- аналіз поточної кон'юнктури інвестиційного ринку та виявлення тенденцій її розвитку;
- прогнозування кон'юнктури інвестиційного ринку для вибору основних напрямків стратегії інвестування та формування інвестиційного портфеля.

До основних індикаторів кон'юнктури біржового ринку цінних паперів належать такі:

- торговельне сальдо, тобто різниця між обсягом продажу та покупок цінних паперів, свідчить про рівень купівельної спроможності;
- обсяг реалізації, тобто загальний обсяг продажів цінних паперів, служить індикатором стабільності ринку цінних паперів і загальної економічної активності;
- обсяг промислового виробництва дає уявлення про рівень випуску продукції підприємствами в попередньому періоді та показує ступінь інтенсивності економічних спадів і бумів;
- валовий національний продукт (ВНП) відбиває сукупну вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених за конкретний період часу, та підтверджує дані про напрямок і розміри економічних змін;
- індекс споживчих цін – визначає рівень інфляції і є вирішальним чинником для встановлення цін на бони, облігації та інші цінні папери [4].

Основними методами кон'юнктурного аналізу є, по перше, моніторинг (або поточне спостереження) – спеціально організоване систематичне спостереження за станом певного середовища. Воно засновано на фіксації будь-яких відомостей, що відбуваються на ринку цінних паперів. Аналітик вивчає повідомлення засобів масової інформації, думки фахівців, біржові бюлетені, події економічного та політичного життя, які мають відношення або можуть здійснити який-небудь вплив на розвиток ринку цінних паперів. По друге, статистичний і фундаментальний аналіз – процес вивчення і порівняння отриманих даних між собою і їх узагальнення. Статистичний аналіз вивчає середні ціни, мінімальні та максимальні ціни покупки та продажу, кількість угод за видами цінних паперів, середні обсяги угод, фондові індекси.

На Україні ринок цінних паперів лише складається, а тому питання його аналізу теж потребує розвитку. Окремим питанням в аналізі цінних паперів виступає питання формування інвестиційної стратегії компанії.

При розгляді системи аналізу операцій з цінними паперами можна побачити, що ця система ще знаходиться в неналежному стані, оскільки в Україні фактично не було розроблено жодної методики аналізу операцій з цінними паперами, а використовуються зарубіжні розробки та показники. Важливим фактором для успішної ринкової діяльності є реалізація її інвестиційного потенціалу, який складається з різних факторів. Ступінь активності інвестиційного ринку здійснюється шляхом ринкової кон'юнктури. Під час її аналізу важливо виявити загальну динаміку та зв'язок із фазами розвитку економіки країни в цілому. Створення ефективно діючого фон-

дового ринку, який забезпечить необхідний рівень інвестиційного процесу, і є, на думку автора, головною метою для належного розвитку економічного потенціалу країни. Необхідно реформувати інфраструктуру фондового ринку та забезпечити належне його законодавче регулювання.

На думку автора, в нинішніх економічних реаліях найбільш придатними для аналізу операцій з цінними паперами є такі показники:

- питома вага інвестиційних активів у загальних активах;
- коефіцієнт інвестування в цінні папери;
- норматив загальної суми інвестування;

Перспектива подальших наукових досліджень у цьому напрямі полягає у формуванні політики управління портфелем цінних паперів суб'єктів господарювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>. 2. Мендрул О. Г. Ринок цінних паперів: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 1998. 152 с. 3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004. 376 с. 4. Бердникова Т. Б. Рынок ценных бумаг: учеб. пособие. М.: ИНФРА-М, 2002. 315 с.

СИСТЕМА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

УДК 379.85

Клименко С. С.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасні теорії мотивації і методи стимулювання, а також можливості їх застосування в індустрії туризму. Досліджено мотивацію праці як функцію управління, чинники мотивації в системі менеджменту.

Ключові слова: менеджмент, мотив, мотивація праці, персонал, потреба, стимулювання, сфера послуг, туризм.

Аннотация. Рассмотрены современные теории мотивации и методы стимулирования, а также возможности их применения в индустрии туризма. Исследованы мотивация труда как функция управления, факторы мотивации в системе менеджмента.

Ключевые слова: менеджмент, мотив, мотивация труда, персонал, потребность, стимулирование, сфера услуг, туризм.

Annotation. The modern theories of motivation and methods of stimulation are considered in the article. And also possibilities of their application in industry of tourism. Also considered motivation of labor as management function, factors of motivation in management system.

Keywords: management, reason, motivation of labor, personnel, necessity, stimulation, service business, tourism.

Постановка проблеми. На сьогодні туризм є одним із секторів світової економіки, що найшвидше розвиваються. У індустрію туризму входять безліч форм організацій, такі як турфірми, підприємства гостинності,

транспортні підприємства. В них задіяна величезна кількість людей, і саме вони є головним ресурсом туристських організацій. Тому слід враховувати, що в число чинників, що справляють вплив на діяльність організації, включаються як економічні, так і соціальні, серед яких визначальне значення належить продуманій і збалансованій системі управління персоналом організації.

Мета – визначити роль мотивації праці в індустрії туризму, а також розглянути її вплив на управління на підприємстві.

Дослідженням впливу систем мотивації праці займалися такі фахівці, як: Виханський О. С., Ільїн Е. П. Шапиро С. А. та ін. [1–3].

Ті ж об'єкти та суб'єкти задіяні і в побудові системи мотивації. "Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, і надають цій діяльності спрямованість, орієнтовану на досягнення певної мети" [1, с. 528]. Мотивацію визначають, як прагнення працівника задовольнити свої потреби за допомогою трудової діяльності. Ключовими в процесі мотивації є потреба, мотив і стимул. Потреба – стан людини, що створюється нуждою у предметах, необхідних для її існування, і спонукає її до активної діяльності. "Мотив – спонукальна причина, привід для тих або інших дій, здатних впливати на поведінку людини" [2, с. 57]. Саме за допомогою мотивів можна направити працівника в потрібну для організації сторону, оскільки вони регулюють інтенсивність і межі його дій. І також спонукають співробітників проявляти сумлінність, наполегливість, старанність і активність. Для чіткішого розуміння відмінності між мотивами та стимулами варто сказати, що мотив виражає прагнення людини отримувати визначені, необхідні йому блага, а стимул і є ці самі блага. Тобто стимули спрямовані на те, щоб викликати дію певних мотивів. "Стимулювання – зовнішнє спонукання, елемент трудової ситуації, що впливає на поведінку людини у сфері праці з метою спонукання її до ефективної трудової діяльності" [3, с. 116]. "Мотивування – серцевина управління людиною. Це процес дії на людину для спонукання її до конкретних акцій за допомогою пробудження в ній певних мотивів" [4, с. 16]. Для того щоб розробити ефективну систему мотивації, спершу необхідно розібратися, які саме чинники або мотиви є ключовими для мотивації трудової діяльності. Існують різні групи чинників, які визначають, що є найбільш цінним, важливим для людини. Як правило, на працівника впливають одночасно декілька чинників із різних груп, і разом вони складають певний мотиваційний комплекс. Найбільш поширено розділення чинників мотивації на зовнішні та внутрішні. Внутрішні чинники мотивації: самореалізація, прагнення до творчості, здоров'я, спілкування, особисте зростання. Зовнішні чинники мотивації: стимули – усі наявні у розпорядженні керівництва фірми матеріальні та нематеріальні цінності, які є значущими для персоналу (заробітна плата, премії, участь в управлінні, планування кар'єри, вдячності, нагороди). Також існує розділення на підтримувальні та мотивуючі чинники. Підтримувальні чинники: гроші, умови, устаткування, безпека, надійність. Мотивуючі чинники: визнання, зростання, досягнення, відповідальність і повноваження. На основі приведених чинників мотивації можна зробити висновок, що кожна людина має певну специфічну для нього структуру трудової мотивації, залежної від його індивідуальних особливостей, досвіду, характеру засвоєних трудових норм і цінностей. Знання чинників мотивації працівника є для керівника засадничим, оскільки саме співвідношення внутрішніх і зовнішніх чинників мотивації є основою для зіставлення інтересів співробітника та компанії, розробки системи мотивації для нього. Відповідно до цих чинників виділяють зовнішню (обумовлену зовнішніми обставинами) та внутрішню (пов'язану з: потребами, установками, інтересами, потягами, бажаннями) мотивацію. Внутрішня мотивація проявляється тоді, коли людина, вирішуючи задачу, формує мотиви. Наприклад, це може бути прагнення до досягнення певної мети, завершення роботи, пізнання. На основі внутрішньої мотивації люди добросовісніше виконують роботу, краще розуміють, які завдання перед ними стоять, і краще опановують знання. При зовнішній мотивації дія на суб'єкт відбувається ззовні, наприклад, через плату за роботу, розпорядження, правила поведінки тощо. Деякі автори пропонують класифікувати мотивацію залежно від способів мотивування і виділяють нормативну та примусову мотивацію. Нормативна мотивація – дія на особу працівника з метою зміни його системи цінностей, тим самим – формування бажаної системи трудових мотивів. Це робиться за допомогою переконання, навіювання, агітації, демонстрації прикладу. У разі цілі управління стають власними цілями працівника. Примусова мотивація – це спосіб, що базується на загрозі погіршення задоволення певних потреб працівників у разі невиконання ними вимог організації. Він реалізується за допомогою наказів, розпоряджень, приписів, інструкцій, вимог, негативних санкцій.

Підприємства індустрії туризму дуже інтенсивно використовують людські ресурси, тому їм особливо важливо приділяти увагу мотивації персоналу. Адже рівень і якість виконання роботи визначається не лише здібностями персоналу, але і їх мотивацією прикласти свої здібності та розкрити свій потенціал. Мотивація праці спрямована на задоволення очікувань і вимог працівників організації. Як правило, очікування і вимоги працівників підрозділяються на 3 основних групи: економічна винагорода, внутрішнє задоволення працею і соціальні взаємовідносини. Найпоширеніший мотиваційний підхід базується на задоволенні економічних потреб працівників. Далі розглядаються обидва методи мотивації. Слід нагадати що, керівники організації як засіб мотивування використовують матеріальне та нематеріальне стимулювання. Рівень заробітної плати – один із ключових критеріїв при виборі місця роботи. Проте дослідники мотивації вже давно не приймають всеваддя грошей як засіб спонукання до праці. Оскільки важливою характеристикою грошей є ненасичуваність. Ця особливість грошей як

чинника мотивації має як переваги, так і недоліки. З одного боку, за допомогою грошей можна підкріплювати майже будь-яку діяльність, але з іншого – вони можуть стати причиною втрати мотивації. Крім того, на підтвердження теорії Герцбергера, недолік матеріального стимулювання може викликати незадоволення роботою, але в той же час його достатня кількість сама по собі не приносить тривалої задоволеності. Тобто існує деякий рівень грошової винагороди, перевищення якого не відбиватиметься на мотивації. Рівень заробітної плати служить не лише засобом задоволення економічних потреб. “Він також може бути важливий з таких причин: забезпечує статус працівника не лише всередині ієрархії компанії, але і в його оточенні поза роботою, щодо сусідів, друзів, є підтвердженням досягнутих успіхів у роботі, професійної кар’єри; може бути компенсацією за непривабливу, нецікаву роботу; гроші у формі надбавок, премій можуть розглядатися як засіб вираження визнання, вдячності” [5, с. 87]. У сучасному світі основний акцент робиться на розробку мотиваційних систем, що переважно використовують нематеріальні стимули. Більша увага приділяється задоволенню соціальних потреб працівника (залучення до процесу роботи, хороші взаємовідносини з колегами, можливості професійного зростання і просування, престиж), а не простій фінансовій винагороді. Під нематеріальними, а точніше – нефінансовими, винагородами мають на увазі весь комплекс методів, що не відноситься безпосередньо до оплати праці, які компанії використовують для заохочення своїх співробітників за добре виконану роботу і підвищення їх мотивації і лояльності до фірми. Індустрія туризму має досить великий потенціал для задоволеності працею. Робота переважно пов’язана з безпосереднім спілкуванням з клієнтами і вимагає нестандартного, творчого підходу. І, що дуже важливо, співробітники мають близький контакт зі своїм начальством. А оскільки більшість турфірм або не дуже великі самі по собі, або розділені на безліч філій, то працівники можуть самостійно приймати більшість рішень у сфері власної роботи. Нефінансові винагороди можуть бути самих різних видів. Для більшості працівників дуже важливий комфортний графік роботи. Не всі співробітники можуть працювати повний робочий день по 5–6 днів на тиждень. Тому гнучкий графік може послужити серйозною мотивацією, наприклад, для студентів або молодих матерів. Тобто працівникові надається деяка кількість днів в році, які він може не працювати (звичайно, це відпустка + відгули), і він дістає можливість скористатися неробочими днями на власний розсуд. В індустрії туризму при складанні робочого розкладу мають враховуватися сезонність і цілодобовий режим роботи (у готелях, культурно-розважальних центрах). На основі усього вищесказаного можна зробити висновок про те, що мотивування праці є однією з найважливіших проблем, що стоять перед сучасним керівником. Адже від того, наскільки мотивовані співробітники, залежить їх орієнтація на цілі організації, бажання їх досягати, забезпечувати необхідний результат. А це, своєю чергою, є основою для ефективної роботи організації в цілому. Також можна сказати, що підприємства туризму мають великий потенціал для мотивування співробітників. Тільки важливо пам’ятати, що під час складання системи мотивації для працівників соціально-культурного сервісу та туризму необхідно враховувати особливості цієї галузі загалом і кожного підприємства зокрема. Таким чином, за правильного використання знань про процес і особливості мотивації менеджери туристських організацій можуть значно збільшити ефективність трудової діяльності, отже, прибуток компанії.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Виханский О. С., Наумов А. И. Менеджмент. М.: Высшая школа, 2009. 576 с. 2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2000. 512 с. 3. Шапиро С. Мотивация и стимулирование персонала. М.: ГроссМедиа, 2005. 224 с. 4. Уткин Э. А. Мотивационный менеджмент. М.: ЭКМОС, 2000. 350 с. 5. Потеряхин Н. А. Деньги как мотивирующий фактор. *Справочник кадровика*. 2005. № 9. С. 87–91.

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: DEFINITION AND BOUNDARIES

UDC 658.14/.17:005.934(477)

D. Kovalyova

The 2-nd year student
of the Faculty of Management and Marketing of S. Kuznets KhNUE

Annotation. The article considers the notion of social entrepreneurship, reveals necessity of understanding its boundaries. The paper analyses the main problems and offers their approximate solutions. The author also presents some prospects of the industry development.

Keywords: social enterprise, economic growth, entrepreneurship.

Анотація. Розглянуто сутність поняття соціального підприємництва, виявлено необхідність розуміння цього обмежень. Проаналізовано основні проблеми та запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: інноваційне підприємство, економічне зростання, підприємництво.

Аннотация. Рассмотрена суть понятия социального предпринимательства, выявлена необходимость понимания его ограничений. Проанализированы основные проблемы, и предложены возможные пути их решения. Представлены перспективы развития отрасли.

Ключевые слова: социальное предприятие, экономический рост, предпринимательство.

Nowadays social entrepreneurship is attracting growing amounts of talent, money, and attention. But along with its increasing popularity has come less certainty about what exactly a social entrepreneur is and does [1, p. 23].

That is why, the aim of this research is to get acquainted with a more rigorous definition of social entrepreneurship and discuss the boundaries of socially-oriented entrepreneurial activities, and positions the social entrepreneur in the spectrum of entrepreneurship.

Any definition of the term “social entrepreneurship” should start with the word “entrepreneurship.” The word “social” simply modifies entrepreneurship. If entrepreneurship doesn’t have a clear meaning, then modifying it with social won’t accomplish much, either.

According to the business management literature, entrepreneurship is an exceptional set of activities carried out by individuals with an exceptional mind-set in order to maximize profit. The business literature differentiates entrepreneurs from business people by including statements such as: entrepreneurs “create needs”; while business people “satisfy needs”. Entrepreneurs are conceptualized as individuals who see the world differently and envision the future better than others do. They seize opportunities that otherwise would go unnoticed. They perceive and accept risks differently than others [1, p. 22].

Considering all the previous studies, the following definition is proposed: The social entrepreneur is a mission-driven individual who uses a set of entrepreneurial behaviours to deliver a social value to the less privileged, all through an entrepreneurially oriented entity that is financially independent, self-sufficient, or sustainable. This definition combines four factors that make social entrepreneurship distinct from other forms of entrepreneurship [2].

This article also distinguishes between social entrepreneurship and other non-entrepreneurial, mission-driven initiatives. As discussed earlier, the term social entrepreneurship is becoming more popular and is attracting growing amount of resources. It is frequently observed in the media, used by public officials, and is commonly referred to by academics. This is in part because of the support social entrepreneurs are receiving from complex network of organizations that highlight their work and contributions to society [3].

However, the lack of consensus on the definition of social entrepreneurship means that other disciplines are often confused with and mistakenly associated with social entrepreneurship. Philanthropists, social activists, environmentalists, and other socially-oriented practitioners are referred to as social entrepreneurs.

In defining social entrepreneurship, it is important to establish boundaries and provide examples of activities that may be highly meritorious but do not fit our definition. Failing to identify boundaries would leave the term social entrepreneurship so wide open as to be essentially meaningless.

There are two primary forms of socially valuable activity that we believe need to be distinguished from social entrepreneurship. The first type of social venture is social service provision [3].

Social entrepreneurs use cutting-edge, innovative business methods to promote positive social change. While profit is still the primary yardstick for assessing business, social entrepreneurs also measure the extent to which business makes a positive impact on society. Traditional nonprofits and citizen groups have been mainly distinguished by their benevolent intent. In contrast, social entrepreneurs stand out by their pragmatic emphasis on getting results.

Perhaps once it was enough to want to do good. Now it is necessary to do good in the most effective ways possible. Social entrepreneurs make a difference by applying original business strategies to doing good. A social enterprise faces the same issues that any traditional business faces in its growth and operations. But social entrepreneurs also face unique challenges in delivering the social value, social returns or social impact of the enterprise in addition to commercial value.

Building on our proposed definition of social entrepreneurship, we propose boundaries to properly position social entrepreneurs in the spectrum of entrepreneurship [1, p. 25]. Social entrepreneurs operate within the boundaries of two business strategies:

1. Non-profit with earned income strategies: a social enterprise performing hybrid social and commercial entrepreneurial activity to achieve self-sufficiency. In this scenario, a social entrepreneur operates an organization that is both social and commercial; revenues and profits generated are used only to further improve the delivery of social values.

2. For-profit with mission-driven strategies: a social purpose business performing social and commercial entrepreneurial activities simultaneously to achieve sustainability. In this scenario, a social entrepreneur operates an organization that is both social and commercial; the organization is financially independent and the founders and investors can benefit from personal monetary gain.

The results of our study show that social entrepreneurship has recently emerged as a field of academic inquiry, but we can conclude that it needs further careful research. In our view the research should be focused on linking social entrepreneurship as a new discipline and the general research of the theory of entrepreneurship.

Supervisor – Associate Professor Ponomaryova O. I.

Literature: 1. Samer A. Social Entrepreneurship: Definition and Boundaries. *Technology Innovation Management Review*. 2012. № 2. P. 22–27. 2. Singer S. Global Entrepreneurship Monitor 2014 Global Report // Global Entrepreneurship Research Association. URL: <http://www.babson.edu/Academics/centers/blank-center/global-research/gem/Documents/GEM%202014%20Global%20Report.pdf>. 3. Eppler I. The Problem with "Social Entrepreneurship": A Student's Perspective // Stanford Social Innovation Review. URL: http://ssir.org/articles/entry/the_problem_with_social_entrepreneurship_a_students_perspective.

АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТОРГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.37:339

Ковальова М. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ імені С. Кузнеця

Анотація. Наведено перелік форм фінансової і статистичної звітності торгового підприємства: обґрунтовано перелік інформаційних потреб користувачів цієї звітності. Розглянуто методику вибіркового вертикального та горизонтального аналізу звітності торгового підприємства.

Ключові слова: статистична та фінансова звітність, торгове підприємство, вертикальний аналіз, горизонтальний аналіз, товарообіг.

Аннотация. Приведен перечень форм финансовой и статистической отчетности торгового предприятия: обоснован перечень информационных потребностей пользователей этой отчетности. Рассмотрена методика выборочного вертикального и горизонтального анализа отчетности торгового предприятия.

Ключевые слова: статистическая и финансовая отчетность, торговое предприятие, вертикальный анализ, горизонтальный анализ, товарооборот.

Annotation. The list of forms of financial and statistical reports of commercial enterprise, for justified information needs of users of accounting. The method of selective vertical and horizontal analysis reporting of commercial enterprise.

Keywords: statistical and financial reporting, commercial enterprise, vertical analysis, horizontal analysis, turnover.

За офіційними даними Державної служби статистики України, загальна кількість підприємств за всіма видами економічної діяльності у 2015 році склала 343440 одиниць [1]. Серед них категорії «оптова та роздрібна торгівля», «ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» займають найбільшу питому вагу. Саме через це детальне вивчення діяльності та звітності торгових підприємств як найістотнішої галузі є актуальним питанням.

Дослідженню різних аспектів діяльності торгових підприємств присвятили свої праці такі вчені, як Марцин В. С. [2], Савощенко А. С. [3], Щур Д. Л. [4], Труханович Л. В. [4] та ін.

Мета написання статті – дослідження статистичної та фінансової звітності торгових підприємств через з'ясування переліку форм статистичної і фінансової звітності торгового підприємства й аналіз такої звітності.

До форм статистичної звітності торгових підприємств, затверджених наказами Державного комітету статистики, відносять [5]:

Таблиця 1

Форми статистичної звітності торгових підприємств

Форма	Назва	Затверджено, № наказу
1-торг (місячна)	«Звіт про товарооборот»	11.12.2015 № 355
3-торг (квартал, рік)	«Звіт про продаж та запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства»	11.12.2015 № 355
7-торг (річна)	«Звіт про наявність торгової мережі та мережі ресторанного господарства»	19.11.2014 № 349
1-опт (місячна)	«Звіт про обсяг оптового товарообороту»	16.11.2015 № 331
1-опт (квартал)	«Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі»	16.11.2015 № 331
1-опт (річна)	«Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптовій торгівлі»	16.11.2015 № 331
1-торг (нафтопродукти)(місячна)	«Звіт про продаж світлич нафтопродуктів і газу»	11.12.2015 № 351
12-торг (річна)	«Про наявність і використання торгової мережі на ринках та реалізацію сільгосппродуктів на них»	25.11.2014 № 365

Форми статистичної звітності дають змогу оцінити рівень товарообігу, запасів і реалізації підприємств роздрібною і оптовою торгівлю.

Складання фінансової звітності в Україні регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [6]. Згідно зі ст. 11 цього Закону фінансова звітність підприємства включає: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал і примітки до звітів. Для суб'єктів малого підприємництва, встановлюється скорочена фінансова звітність яка включає лише баланс і звіт про фінансові результати. Отже, виходячи зі ст. 11 Закону [6], підприємства торгівлі складають повну або скорочену фінансову звітність у складі п'яти або двох форм відповідно, які дають змогу оцінити загальний фінансовий стан торгового підприємства, його ділову активність.

З метою аналізу розглянуто форму статистичної звітності 3-торг «Звіт про продаж та запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства» умовного підприємства-продавця продовольчих товарів. Слід зазначити, що детальний порядок її заповнення з описанням для кожної графи зазначено в Інструкції Держкомстату № 209, затвердженою 26.07.2005 року зі змінами від 03.10.2008 року [7].

За розділом першим «Оборот роздрібної торгівлі» доцільно виконати горизонтальний аналіз з метою визначення динаміки [8] товарообігу. Дані за розділом першим «Оборот роздрібної торгівлі» наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Дані розділу «Оборот роздрібної торгівлі» форми 3-торг за 2015 рік

Показник	Попередній період, тис. грн	Звітний період, тис. грн	Темп приросту, %
Обсяг реалізації	501	514	2,6
Середньоденна продуктивність	1,37	1,41	2,9

Оборот у звітному році відносно попереднього збільшився на 2,6 %. Середньоденна продуктивність у звітному році на 2,9 % більше, ніж у попередньому, що є позитивною динамікою для підприємства. Крім цього, дані першого розділу дають змогу зробити вертикальний аналіз із метою виявлення структури такого товарообігу за різними формами продажу. Наприклад, продаж продовольчих товарів підприємствам, установам, організаціям за безготівковим розрахунком через торгову мережу, продаж товарів на умовах консигнації.

За розділом третім «Продаж і запаси товарів» проведено вертикальний аналіз, який дав змогу оцінити питому вагу товарів і товарних груп в загальному обсязі товарообігу та питому вагу окремих видів запасів у їх загальному обсязі у торговій мережі. Одиницями виміру товарообігу в натуральному вираженні є центнер. Результати аналізу наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Дані розділу «Продаж і запаси товарів» форми 3-торг за 2015 рік

Товари та товарні групи	Обсяг продажу в натуральних одиницях	Товарообіг, тис. грн	Структура товарообігу, %	Запаси, тис. грн	Структура запасів, %
М'ясо та птиця свіжі та заморожені	96	125	24,32	25	15,15
Масло вершкове	47	78	15,16	45	27,27
Олії рослинні	15	54	10,51	12	7,28
Маргарин	68	87	16,93	35	21,21
Цукор	54	57	11,09	14	8,49
Борошно	8	14	2,73	2	1,21
Крупи	39	99	19,26	32	19,39
Разом:	327	514	100	165	100

За результатами вертикального аналізу найбільший товарообіг спостерігається у м'яса птиці свіжої та замороженої, що складає 24,32 %, але ця група четверта за рівнем запасів на кінець року (15,15 %). Найменшу питому вагу в загальному товарообігу та запасах склали борошно.

Вертикальний аналіз дає змогу оцінити структуру товарообігу та товарних запасів, визначити спеціалізацію торгового підприємства, основні напрямки його діяльності.

Науковими результатами цього дослідження є обґрунтування потреб користувачів інформації, яким задовольняє статистична та фінансова звітність торгових підприємств. Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямі є удосконалення методологічного забезпечення аналізу діяльності торгових підприємств.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> 2. Марцин В. С. Економіка торгівлі: підручник. Київ: Знання, 2008. 603 с. 3. Савощенко А. С. Інфраструктура товарного ринку: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2005. 336 с. 4. Щур Д. Л., Труханович Л. В. Основи торгівлі. Розничная торговля. М.: Дело и сервис, 1999. 785 с. 5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області. URL: http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/per_form.htm. 6. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. 7. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 3-торг "Звіт про продаж і запаси товарів у торговій мережі та мережі ресторанного господарства": Наказ Держкомстату України від 26.07.2005 № 209 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0941-05>. 8. Жуковская С. Л., Оборин М. С. Основные подходы к анализу источников финансирования деятельности предприятия». *Фундаментальные исследования*. 2014. № 5–6. С. 969–973.

АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ ЯК СКЛАДОВА АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 657.6.018.2

Ковальова М. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу та міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Уточнено поняття аудиторської послуги. Проаналізовано динаміку обсягу наданих аудиторських послуг в Україні. Розроблено рекомендації для підвищення якості аудиторських послуг аудиторськими фірмами.

Ключові слова: аудиторська послуга, аудит, перевірка, супутні послуги.

Аннотация. Уточнено понятие аудиторской услуги. Проанализирована динамика объема предоставленных аудиторских услуг в Украине. Разработаны рекомендации по повышению качества аудиторских услуг аудиторскими фирмами.

Ключевые слова: аудиторская услуга, аудит, проверка, сопутствующие услуги.

Annotation. The concept of audit service is specified. The dynamics of the volume of provided audit services in Ukraine is analyzed. Recommendations for improving the quality of audit services by audit firms are developed.

Keywords: audit service, audit, verification, accompanying services.

Підприємства під час організації і ведення діяльності мають певну самостійність у виборі виду продукції для виробництва чи продажу, зміни кодів економічної діяльності, що дає їм змогу бути більш гнучкими й орієнтуватись на поточну кон'юнктуру ринку. Перелік послуг, які можуть надавати аудиторські фірми, законодавчо регламентовано, що накладає певні обмеження у їх діяльності. Вивчення різних видів аудиторських послуг мають важливе значення з позиції аудиту в цілому, оскільки вони є однією з форм досягнення його цілей.

У зв'язку з погіршенням економічного стану України відбувається скорочення кількості підприємств, для яких проводиться обов'язковий аудит, що зумовлює зменшення гарантованих доходів для аудиторів і аудиторських фірм. Виходячи з цього, існує потреба в аудиторських послугах. Для якісного надання аудиторських послуг необхідне їх правильне тлумачення та рекомендації щодо підвищення якості, що зумовлює актуальність обраної теми.

Вивченню питання аудиторських послуг, зокрема, трактуванню та класифікації, у своїх працях приділили увагу Ф. Бутинець [1], І. Гноєва [2], А. Шеремет [3], О. Редько [4], М. Мельник [4] та ін. У працях учених досліджено поняття аудиторських послуг, але відсутня динаміка обсягу аудиторських послуг на українському ринку.

Мета статті – теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо визначення аудиторських послуг як складової аудиторської діяльності. Для реалізації мети в роботі поставлено такі завдання:

- уточнити поняття “аудиторська послуга”;
- проаналізувати динаміку обсягу аудиторських послуг;
- розробити рекомендації для покращення якості аудиторських послуг.

По-перше, слід зазначити, що таке аудит. Аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах. З поняттям “аудит” тісно пов'язана “аудиторська діяльність”, яка має три складові:

- 1) організаційне та методичне забезпечення аудиту;
- 2) виконання аудиторських перевірок – безпосередньо аудит;
- 3) надання інших аудиторських послуг, пов'язаних із професійною діяльністю, – ведення та відновлення бухгалтерського обліку, експертизи й оцінки стану фінансово-господарської діяльності й інших видів економіко-правового забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання, проведення перевірки іпотечного покриття [4].

Слід зазначити що, в Міжнародних стандартах аудиту, надання впевненості та етики (далі — МСА) аудиторська діяльність ділиться на послуги з виконання завдань з надання впевненості та супутні послуги [6]. Для наближення до стандартів МСА в Законі України “Про аудиторську діяльність” можна згрупувати першу та другу складові як ті, що забезпечують ефективне проведення аудиту, а третю виділити як надання інших аудиторських послуг.

Поняття аудиторської послуги визначено в багатьох джерелах, під час аналізу яких виявлено, що відсутнє єдине трактування поняття “аудиторська послуга”. Деякі з трактувань зазначено в табл. 1

Таблиця 1

Визначення поняття “аудиторська послуга”

Автор	Визначення
Мельник М. М.	Послуги, які зможуть надаватися у формі аудиторських перевірок і пов'язаних з ними експертиз, консультацій з питань бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування, аналізу фінансово-господарської діяльності та інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності фізичних і юридичних осіб [4]
Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг	Завдання з надання впевненості, завдання з супутніх послуг, інші послуги, пов'язані з професійною діяльністю, які можуть надавати фірми [10]
Маляревський Ю. Д., Мултанівська Т. В.	Послуги з надання користувачам, крім проведення безпосередньо аудиторської перевірки, додаткової інформації, яка може впливати на повноту та вірогідність фінансової звітності [7]

На думку автора, аудиторські послуги – це послуги, які дають змогу аудиторам не тільки проводити перевірку на об'єкті та висловлювати незалежну думку, але і надавати виключно свої поради щодо ведення обліку (або його безпосереднє ведення), без обов'язкової перевірки.

Згідно зі Звітом Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2015 рік [8] спостерігається динаміка збільшення інших професійних аудиторських послуг у 2015 році порівняно з 2014 роком, що відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка зміни обсягу послуг за видами

Показник	тис. грн			%		
	2014	2015	+/-	2014	2015	+/-
Всього по Україні надано послуг	1 291 811,8	1 761 202,6	+469 390,8	100,0	100,0	-
Завдання з надання впевненості – всього	602 812,1	771 840,1	+169 028	46,7	43,8	- 2,9
Супутні послуги – всього	128 445,2	125 215,1	-3230,1	9,9	7,1	- 2,8
Інші професійні послуги – всього	559 701,9	861 244,7	+301 542,8	43,3	48,9	+5,6
Організаційне та методичне забезпечення аудиту – всього	2 902,7	2 902,7	0	0,1	0,2	+0,1

В табл. 1 до супутніх послуг відносяться завдання з виконання погоджених процедур і підготовки фінансової інформації, а до інших професійних послуг – ведення та відновлення бухгалтерського обліку, консультаційні послуги, представлення інтересів замовника тощо [9, с. 286]. Найбільший приріст обсягу послуг відбувся за іншими професійними послугами та склав 301542,8 тис. грн, або 5,6 %. При цьому обсяг послуг завдань із надання впевненості хоча і збільшився у грошовому виразі на 169028 тис. грн, але його частка у сукупному обсязі послуг зменшилась на 2,9 %. Виходячи з вищезазначеної динаміки, можна припустити, що аудитори й аудиторські фірми у 2015 році стали більше уваги приділяти наданню інших професійних послуг.

Крім отримання доходу, виконання аудиторами й аудиторськими фірмами послуг, забезпечується підвищення кваліфікаційного рівня аудиторів у питаннях обліку, що є необхідною умовою проведення якісного аудиту як першочергового виду діяльності. У зв'язку з цим, на думку автора, було б доцільно виділити спеціалістів у складі аудиторських фірм, які б значну частину часу приділяли наданню аудиторських послуг як спеціально виділеному напрямку діяльності фірми та забезпечили підвищення якості таких послуг.

В результаті дослідження запропоновано авторське тлумачення терміна “аудиторська послуга”, виявлено динаміку збільшення обсягу надання аудиторських послуг і розроблено пропозицію щодо покращення якості аудиторських послуг.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є вивчення методичного аспекту надання аудиторських послуг.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Бутинець Ф. Ф., Малюга Н. М., Петренко Н. І. Аудит: сучасні тенденції розвитку в Україні та світі: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2004. 564 с. 2. Гноєва І. М. Аналіз ринку аудиторських послуг в Україні. *Вісник*

Бердянського університету менеджменту та бізнесу. 2011. № 1. С. 103–106. **3.** Шеремет А. Д., Суйц В. П. Аудит. Практическое пособие для аудиторов. М.: ИНФРА-М, 2007. 448 с. **4.** Мельник М. М., Редько К. О. Аудит: підручник. Київ: КНТЕУ, 2014. 748 с. **5.** Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125-XII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>. **6.** Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики. Видання 2014 року. Частина 1. Київ: Міжнародна федерація бухгалтерів; Аудиторська палата України, 2015. 997 с. URL: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. **7.** Маляревський Ю. Д., Мултанівська Т. В., Горяєва М. С. Можливості розширення використання інших аудиторських послуг // Вісник НТУ «ХПІ». URL: <http://www.apu.com.ua/component/content/article/2-upcategorised/940-1245-987>. **8.** Сизоненко О. А., Харькова А. К. Види аудиторських послуг: теорія, практика, тенденції змін. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.16. С. 284–289. **9.** Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг від 27.11.2014. URL: apu.com.ua/files/temp/2077494523.doc.

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

УДК 338.48-44(1-22)

Коваленко М. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто ознаки сільського (зеленого) туризму. Виокремлено декілька варіантів трактування поняття сільського зеленого туризму. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі пов'язані з вивченням досвіду інших країн з метою популяризації цього виду рекреації.

Ключові слова: туризм, сільський туризм, зелений туризм.

Аннотация. Рассмотрены признаки сельского (зеленого) туризма. Выделены несколько вариантов трактовки понятия сельского зеленого туризма. Перспективы дальнейших исследований в этом направлении связаны с изучением опыта других стран с целью популяризации данного вида рекреации.

Ключевые слова: туризм, сельский туризм, зеленый туризм.

Annotation. The article discusses features of rural (green) tourism. An analysis of the scientific works of domestic and foreign scientists singled out several options for interpretation of the concept of green tourism. Prospects of further investigation of this area related to the experience of other countries with the aim to promote this type of recreation.

Keywords: tourism, rural tourism, green tourism.

В Україні сільський зелений туризм як один із напрямів туризму набирає все більшого розвитку [1]. На селі помітний позитивний вплив на економічний та екологічний стан регіонів України завдяки використанню приватного житлового фонду, створенню нових робочих місць для жителів сіл і можливості безпосереднього збуту продукції, що вироблена власниками господарств. Така тенденція підтверджується також і тим, що все частіше сільський зелений туризм стає об'єктом наукових досліджень та обговорень на конференціях, наукових форумах. З новітніми досягненнями у сфері сільського зеленого туризму знайомить журнал «Туризм сільський зелений». З 2003 року Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні щорічно проводиться всеукраїнська виставка-ярмарок сільського туризму «Українське село запрошує», на якій можна побачити рівень розвитку агротуристичних послуг в Україні, Польщі та інших країнах.

У той же час сільський зелений туризм став предметом досліджень багатьох науковців, результати яких знайшли відображення у працях Л. Г. Агафонові [2], П. В. Горішевського [3], Ю. В. Зінько [3], М. М. Костриці [4], М. Й. Рутинського [5], Н. Є. Кудли [6] та ін. Кожен із авторів розглядав сільський зелений туризм зі своєї точки зору та розкривав різні аспекти діяльності садиб. Зокрема, Кудла Н. Є. виділяє такі ознаки сільського туризму, що становлять інтерес для туриста [6]:

- можливість відпочинку в середовищі, що відрізняється від міських умов життя і праці;
- тиша, спокій, сповільнений рух;
- можливість участі у житті селянської родини, господарських процесах, контакту з домашніми тваринами;
- пізнання культури, традицій, обрядів, мови;
- споживання регіональних страв домашнього приготування.

Попри існування й розвиток самого явища, на сьогодні не існує однозначного підходу щодо визначення сутності сільського туризму не тільки в Україні, але і в інших країнах Європи. Це пов'язано, насамперед, з диференційованими підходами у різних країнах (і навіть в окремих регіонах в межах однієї країни) до туризму як виду підприємницької діяльності у сільській місцевості.

Таблиця 1

Визначення терміна «сільський зелений туризм»

№ з / п	Автор / джерело	Зміст	Особлива ознака
1.	Кифяк В. [7]	Сільський (зелений) туризм – це тимчасове переміщення туристів у сільську місцевість із метою відпочинку й ознайомлення з її способом життя, культурою, традиціями	Виділено можливість туристів розширити кругозір шляхом знайомства із специфікою проживання на селі
2.	Биркович В. [8]	Це специфічна форма відпочинку у приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, а також культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону	Зроблено акцент на активній взаємодії туристів із приймаючою стороною (господарями садиб); участь подорожуючих у повсякденних заняттях жителів сіл
3.	Медлік С. [9]	Це відпочинковий вид туризму, зосереджений на природних територіях, який передбачає заняття різними формами активної рекреації у природних ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу	Не згадується сільська місцевість, як характерна складова відпочинку на природі. увага акцентована на рекреацію з урахуванням поміркованого природокористування
4.	Ecotourism Society, 1994 [10]	Це спрямована мандрівка в сільську місцевість із метою ознайомлення з місцевою культурою та історією природного середовища, яка не порушує цілісності екосистеми, при цьому робить охорону природних ресурсів відповідною для сільських мешканців	Зроблено наголос на екологічному благополуччі сільської місцевості, що не має порушуватись під час активного використання цих територій відпочиваючими
5.	Міжнародний Союз охорони природи (МСОП) Ceballos-Lascurain, 1993 [11]	Мандрівка з відповідальністю перед навколишнім середовищем по відносно незайманих територіях з метою вивчення і насолодження природою, що сприяє її охороні, чинить «м'який» вплив на навколишнє середовище, забезпечує активну соціально-економічну участь місцевих мешканців у збереженні природи й отриманні ними переваг від цієї діяльності	В терміні акцентовано увагу на пасивному втручанні у життя мешканців сільської місцевості лише шляхом їх огляду

Виходячи з табл. 1, можна дійти висновку, що під поняттям сільського (зеленого) туризму мається на увазі розміщення туристів у сільській садибі з метою відпочинку й отримання послуг сільського туризму. Процес надання послуг сільського (зеленого) туризму можна вважати суспільно корисною діяльністю, яка сприяє соціально-економічному, екологічному та культурному розвитку сільських територій країни. При цьому сільський туризм не є підприємницькою діяльністю за умови наявності в садибі не більше 10 місць, призначених для розміщення туристів [12].

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Фарйон О. О. Функціонування сільського зеленого туризму в Україні в умовах ринкової економіки. *Інноваційна економіка: всеукраїнський фаховий науково-виробничий журнал*. 2013. № 8 (46). С. 183–185. 2. Агафонова Л. Г., Агафонова О. Є. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання: навч. посіб. Київ: Знання України, 2002. 358 с. 3. Горішевський П. В., Васильєв В. П., Зінко Ю. В. Сільський зелений туризм: організація гостинності на селі: підручник. Івано-Франківськ: Місто-Н, 2003. 158 с. 4. Костиця М. М. Підприємницькі засади розвитку сільського туризму: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Житомир, 2009. 23 с. 5. Рутинський М. Й. Сільський туризм: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 217 с. 6. Кудла Н. Є. Сільський туризм: основи підприємницької гостинності: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2015. 152 с. 7. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книга ЧЧІ, 2003. 300 с. 8. Биркович В. І. Сіль-

ський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети: наук.-аналіт. щокварт. зб.* 2008. № 1 (6). С. 138–143. **9.** Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality/ed. S. Medlik. London: Butterworth-Heinemann Ltd., 1993. 43 p. **10.** Western D. Definihg Ecotourism // Ecotourism: A Guide for Planners and Managers The Ecotourism Socierty, North Benningtoh, USA, 1993. **11.** Ceballos-Lascuráin H. 1993b. Ecotourism in Central America. Technical Report for WTO/UNDP. Project CAM790/011. **12.** Дарчук В. Г. Аналіз розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні. *Економіка Криму*. 2013. Вип. 1. С. 179–184.

VIRAL MARKETING

UDC 339.138

Yu. Kovalenko

The 2-nd year student
of the faculty of management and marketing of S. Kuznets KhNUE

Annotation. The concept of viral marketing, different types of viral content, as well as some advantages and disadvantages of viral marketing are considered.

Keywords: viral marketing, marketing tools, viral content, social media, marketing communications, advertising, target group.

Анотація. Розглянуто поняття вірусного маркетингу, різні типи вірусного контенту, а також деякі переваги та недоліки вірусного маркетингу.

Ключові слова: вірусний маркетинг, маркетингові інструменти, вірусний контент, соціальні медіа, маркетинг комунікацій, реклама, цільова група.

Аннотация. Рассмотрено понятие вирусного маркетинга, исследованы различные типы вирусного контента, а также некоторые преимущества и недостатки вирусного маркетинга.

Ключевые слова: вирусный маркетинг, маркетинговые инструменты, вирусный контент, социальные медиа, маркетинг коммуникации, реклама, целевая группа.

By definition, a viral marketing - a strategy in which goods, services or advertising affect people so that it “infects” the idea of distribution of a product itself becomes its active advertising. This is an advertisement that likes of which man himself is happy to talk to friends and acquaintances. There are various definitions of viral marketing and a lot of opinions about the effectiveness and necessity of this marketing technique. In this article we will try to summarize the available information.

The term “viral marketing” as much in the communications field, appeared in the United States. Recently, the popularity of viral marketing has increased significantly: speed internet channels allow users to easily share videos, photos and music files. The spread of this type of marketing is promoted and the growing popularity of various online communities, blog hosting, social networking, etc. [1].

Viral marketing can be:

- as a method of hidden advertising, which is a pre-planned play, in order to offer the goods to an unsuspecting customer;
- as a side effect resulting from the use of any marketing tools: direct mail, special events and promotions, etc.

The secret of viral marketing is that it uses the habit of people to share information. It is believed that the client was satisfied the product or service, talk about his three friends, and unhappy - about ten. Viral marketing is based on this feature of human behavior.

With viral marketing, you can quickly convey information to the public about a new service or product. One can observe the opposite effect, which is a big disadvantage of this type of advertising [2].

The main difference from the usual viral marketing – is the use of creative thinking capabilities, along with some very simple methods to promote a product or service instead of serious advertising costs. Here the main thing - the emotions: hate, laughter, irony, anger, confusion. The virus can be a kind of satisfaction one's needs, who want to save, to bring them to the attention of new customers, and unique products or actions that will be interesting and will be able to disseminate information about the firm.

Transmission of information by going viral: The user spreads the message in his social circle, and those who belong to this group, send it on. In this case, the information obtained is not perceived as advertising, but rather as leisure, entertainment.

As a conductor of viral marketing can serve different communities/

Trendsetters-trained and hired agents ("partisans"), which can be both professional actors, and ordinary citizens;

People with high purchasing power and propensity to purchase certain goods, an often they are the regular customers, such as loyalty card holders.

There are different types of viral content, through which the promotion of video, photos, flash games, audio files, and even plain text. Consider the main types in detail:

video – generally, various funny clips no longer than five minutes. The format and length, they resemble real video. In general, video is the most popular viral content, unnecessarily challenge virus product – cause a person's emotional response: to surprise, amuse, excite, etc. This is most easily done with the video [3];

sites – search engine Google is a great example of the virus. People just went to the site and if they like it, send the link with his address to his friends;

games – a lot of options here. In social networks, such as the now popular variety of games in which the achievement of certain levels or getting special weapons can only invite a certain number of friends.

The text – it can be an article, poem, an anecdote, a book, a song. As long as it was interesting to a wide range of people.

Like any form of marketing communications viral marketing has its advantages and disadvantages that should be considered when working with it.

Advantages:

1. The minimum cost of advertising of this kind.
2. The information is transferred from the "confidence" of the source (the feeling that the person is not a victim of mass advertising).

Disadvantages:

1. The complexity of the control.
2. Distortion of information beyond recognition.
3. To post to get people interested, it must be original.

According to marketing professors Andreas Kaplan and Michael Haenlein, to make viral marketing work, three basic criteria must be met, i.e., giving the right message to the right messengers in the right environment:

1. Messenger: Three specific types of messengers are required to ensure the transformation of an ordinary message into a viral one: market mavens, social hubs, and salespeople. Market mavens are individuals who are continuously 'on the pulse' of things (information specialists); they are usually among the first to get exposed to the message and who transmit it to their immediate social network. Social hubs are people with an exceptionally large number of social connections; they often know hundreds of different people and have the ability to serve as connectors or bridges between different subcultures. Salespeople might be needed who receive the message from the market maven, amplify it by making it more relevant and persuasive, and then transmit it to the social hub for further distribution. Market mavens may not be particularly convincing in transmitting the information [4].

2. Message: Only messages that are both memorable and sufficiently interesting to be passed on to others have the potential to spur a viral marketing phenomenon. Making a message more memorable and interesting or simply more infectious, is often not a matter of major changes but minor adjustments. It should be unique and engaging with a main idea that motivates the recipient to share it widely with friends – a "must-see" element.

3. Environment: The environment is crucial in the rise of successful viral marketing – small changes in the environment lead to huge results, and people are much more sensitive to environment. The timing and context of the campaign launch must be right.

Whereas Kaplan, Haenlein and others reduce the role of marketers to crafting the initial viral message and seeding it, futurist and sales and marketing analyst Marc Feldman, who conducted IMT Strategies' viral marketing study in 2001, carves a different role for marketers which pushes the "art" of viral marketing much closer to "science" [4].

To date, viral marketing – one of these successful findings, because it has the best ratio of price and quality of communication among other marketing tools, and, consequently, better performance when investing money in advance. In this connection, a feature of viral marketing – the minimum budget and maximum “brainstorming” to find original creative ideas [1].

Viral marketing, along with low cost has a terrific feature - quickly communicate customers using this weakness of human nature, as “tapping into the lock”: potential customers with great confidence in the information provided by the representatives of its terms, whether they are passenger minibus taxi or buyers roaming the shops in search of the goods. In other words, if a company wants to interest a specific target group of potential customers, you need to figure out where they cluster, while their maximum concentration and send back a man hunted viral marketing. In a viral advertising interesting content does not fade under the weight standards of design, and any bright idea brought to life by 100 %.

Supervisor – Associate Professor Petyhova O. I.

Literature: 1. Кудимова А. Я. Вірусний маркетинг. *Маркетингові комунікації*. 2009. № 6. С. 340–345. 2. Зварич Е. Відмінності, приховані від вірусного маркетингу та партизанського. *Рекламодавць: теорія та практика*. 2010. № 5. С. 56–61. 3. Кечин А. В., Кечин А. А., Кузьмін В. А. Крок до маркетингу пошукових систем. *Інтернет-маркетинг*. 2008. № 6. С. 360–370. 4. Karen N.-F. Viral Marketing: The Science of Sharing. OUP University Press, 2013. 128 p

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РИНКУ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 658.6

Колесник А. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто основні проблеми ринку готельних послуг і шляхи їх вирішення.

Ключові слова: готельний бізнес, проблеми готельної індустрії, шляхи вирішення.

Аннотация. Рассмотрены основные проблемы рынка гостиничных услуг и пути их решения.

Ключевые слова: гостиничный бизнес, проблемы гостиничной индустрии, пути решения.

Annotation. The problems of the hotel services market and ways of their solution are considered.

Keywords: hotel business, challenges the hotel industry, solutions.

Готельна галузь є одним із найбільш привабливих секторів економіки для інвестицій у зв'язку з невеликими початковими внесками капіталу, постійно зростаючим попитом суспільства на готельні послуги, високим рівнем рентабельності та середнім терміном окупності проектів [1, с. 105].

Готель – це візитна картка міста або країни, він може бути як місцем для прихильників відпочинку та подорожей, так і центром активних ділових контактів. Головна мета діяльності підприємств готельного господарства – надавати якісне обслуговування, перевершуючи очікування споживачів; бути визнаним лідером у своєму сегменті на своєму ринку.

Готельний бізнес стимулює розвиток суміжних галузей народного господарства, насамперед будівництва та торгівлі, сприяє створенню нових робочих місць. Виявлено, що для обслуговування 10 осіб, які проживають в го-

телі, необхідно створити додатково п'ять робочих місць, три з яких пов'язані безпосередньо з наданням готельних послуг, два – побічно [3, с. 73].

Сфера готельної індустрії характеризується великою конкуренцією на ринку, яка обумовлена бурхливим розвитком готельних послуг. У зв'язку з цим розгляд основних проблем ринку готельних послуг і розробка шляхів їх вирішення є актуальними на сучасному етапі розвитку економіки.

Метою написання статті є характеристика основних проблем у сфері надання готельних послуг.

Серед найбільш гострих проблем готельної індустрії як галузі народного господарства фахівець Носенко В. О. [2, с. 39] наводить такі.

Нестача кваліфікованих кадрів. Готельний бізнес є новою галуззю економіки сучасної України, тому тут відсутні резерви кваліфікованих працівників, для навчання яких необхідне створення мережі профільних навчальних закладів. Індустрія ж розвивається настільки стрімко та швидко, розширюючи спектр послуг, що надаються, удосконалюючи систему організації праці, що дефіцит кадрів спостерігається постійно. Залучення некваліфікованих працівників до праці в галузі, на думку експерта Шматько Л. П. [10, с. 30], призводить до збитків внаслідок непрофесіоналізму, втрати довіри клієнтів тощо.

Ляпіна І. Ю. [9, с. 50] проаналізувала вакансії і резюме в готельному бізнесі та сформувала висновок, що 58 % кандидатів на роботу шукають вакансії відразу в трьох-п'ятих компаніях. 46 % вважають, що здатні отримувати заробітну плату на 45–50 % більше, ніж раніше. Однак зарплата збільшилася замість 50 % на 28 %.

За словами Кабушкіна Н. І. та Бондаренко Г. А. [8, с. 150], забезпеченість готельними місцями на 1 тисячу мешканців в Києві складає 7 місць, у той час як в інших столицях європейських держав цей показник значно вищий (у Парижі – 38, у Відні – 25). Хоча за роки незалежності в Києві відкрили такі готелі, як «Прем'єр-Палас», «Україна», вартістю 30 млн дол.; в Одесі – 19-поверховий готель «Одеса Компински» на 159 місць вартістю 28 млн дол.; у Донецьку – «Донбас Палас» на 129 номерів вартістю 24 млн дол. і фешенебельний розважально-готельний комплекс «Вікторія» на 38 номерів, у Дніпропетровську – «Гранд-готель». Ремеслова О. Л. [3, с.163] зазначила, що проблемою готельних послуг є мала кількість готелів середнього класу. Діяльність вітчизняних і міжнародних мереж спрямована в основному на готелів рівня 4*, 5*, власниками яких є спільні підприємства за участю приватних інвесторів і місцевих органів влади. Для таких готелів характерний високий рівень обслуговування при високій вартості наданих послуг, а отже, доступний тільки для багатих людей (представників великого бізнесу, відомих артистів, політичних діячів). Говорячи про готелі з хорошим рівнем сервісу, доступних представникам середнього класу, в галузі спостерігається їх дефіцит у всіх великих містах країни, в тому числі і в столиці. Згідно з маркетинговими дослідженнями найбільш затребуваними на сьогодні є готелі 3*, більшість з яких не відповідає своєму рівню якості обслуговування і підготовки персоналу.

За словами Корневої Д. А. [1, с. 60], значну частину серед власників готельного бізнесу України складають іноземні компанії. З українських готельєрів в Україні представлені мережа Premiere Hotels, «7 днів» (Clubhouse Group Holdings), Рейкарц. Premiere Hotels – мережа готелів 4 і 5 зірок на Україні, створена в 2003 році. Вона включає 7 готелів у 6 містах України. Управління «Premiere Hotels» здійснюється готельним оператором ТОВ «Прем'єр Інтернешнл». Ця мережа створювалася в розріз із загальноприйнятими стратегіями, оскільки являє собою об'єднання абсолютно різних по концепції і набору послуг готелів у великих ділових і туристичних центрах України. Clubhouse Group Holdings є оператором мережі тризіркових готелів під брендом «7 днів». В цей час Clubhouse Group Holdings управляє двома готелями в Києві на 36 номерів та Кам'янець-Подільському на 220 номерів. Компанія планує інвестиції у 3 готелі у Запоріжжі, 2 з яких – реконструювати і 1 – побудувати, а також кошти підуть на завершення будівництва готелів у Трускавці та Києві. Clubhouse Group Holdings заявила про наміри розширити мережу 3-зіркових готелів «7 днів».

Reikartz Hotels & Resorts – це українська мережа готелів 3 і 4 зірки з участю іноземних фахівців і європейського капіталу. Ці, а також і інші готельні мережі планують до 2018 року збільшити кількість готелів по всій Україні [5].

Що стосується проблем ринку готельних послуг, то Ляпіна І. Ю. [9, с. 89] зазначила, що є великі проблеми у законодавстві у галузі готельного бізнесу, що позначаються складною і тривалою процедурою отримання підприємцем ліцензії, сертифікатів на здійснення готельної діяльності, актів реєстрації та інших юридичних документів. Насамперед це стримує бажання інвесторів вкладати кошти в будівництво готелів, розширення їх мережі та спектра послуг, що надаються. Особливо гостро така проблема виникає в густонаселених, багатомільйонних містах, у яких земля під забудову має дуже високу вартість.

Після проходження сертифікації готельних послуг кожне підприємство готельного бізнесу отримує відповідну категорію. Правила обов'язкової сертифікації послуг із тимчасового розміщення були затверджені Державним комітетом з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт). Функції присвоєння зірковості покладено на Міністерство культури і туризму України [7, с. 8].

Автор Носенко В. О. [2, с. 172] зазначив, що відсутність стабільного фінансування галузі обумовлюється, в першу чергу, нестійкою економічною ситуацією в державі.

З іншого боку, прогнозоване підвищення конкуренції через декілька років призведе до підвищення якості послуг і зниження цін.

Фахівець із розвитку туристичної інфраструктури в Україні Корнева Д. А. [1, с. 202] зазначила, що у країні слабо розвинена реконструкція наявних готелів. Реконструкція і заміна застарілого готельного фонду супроводжуються невдачами, тому що на період виконання таких робіт у міської влади, як правило, немає альтернативного фонду, здатного заповнити відсутню кількість готельних номерів. Як наслідок, реконструкція готелю відбувається поетапно без припинення її роботи, що погіршує якість послуг, або знесення застарілих будівель відкладається, що призводить до ще більшого зносу фонду номерів.

До проблем ринку готельних послуг можна віднести взаємодію готельного та туристичного видів бізнесу. Експерт із туризму та готельного господарства Шматько Л. П. [1, с. 126] зазначив, що ці галузі найбільш тісно взаємодіють між собою, зібрали чимало претензій стосовно один одного, в основному щодо договірної дисципліни. Наприклад, готелі нерідко зазнають збитків внаслідок того, що туроператори попередньо бронюють місця для туристичних груп, не завжди викуповують готельні місця. Відмова від бронювання здійснюється занадто пізно для того, щоб виставити номери повторно на продаж. Така ситуація характерна в цілому для готельної індустрії, є одним із факторів ризику, і для її попередження в договори вносяться спеціальні положення про передоплату, заставу, додаткові гарантії, що дозволяє знизити фінансові витрати при зриві угоди. Своєю чергою, туроператори не завжди отримують підтвердження про прочитання своєї заявки на бронювання номерів, оскільки готелі часто займають вибірковою позицію, особливо напередодні державних свят, заходів, коли попит на готельні номери високий.

Спрощення законодавчих процедур реєстрації має залучити в галузь капітал зарубіжних інвесторів. Подальше розширення мережі готельних номерів приведе до успіху в розвитку готельного бізнесу в Україні.

В готельній індустрії України перші місця займають такі міста, як Харків, Донецьк, Одеса, Львів, Івано-Франківськ та інші. У більш малих містах спостерігається нестача готелів [6, с. 12]. Більшість об'єктів давно вже застаріли, морально та фізично. Це вирішується адміністративним шляхом, через інвестиції, або поєднанням обох шляхів. Зокрема, в Україні не вистачає готельного сервісу, і зараз відбувається його активний розвиток.

З боку підприємців у сфері готельного бізнесу також необхідна активна участь у вирішенні питань підвищення якості послуг, кваліфікації працюючого персоналу, прозорості здійснюваної діяльності. Важливим є залучення молодих фахівців до роботи, підвищення мотивації співробітників [2, с. 175].

Можна сказати, що готельна індустрія являє собою сильну, удосконалену сферу професійної діяльності, спрямовану на задоволення потреб клієнтів (туристів, ділових людей).

До основних проблем готельної індустрії на сучасному етапі розвитку відносяться дефіцит кваліфікованих кадрів, нестача готельного фонду середнього класу (3*), недосконале законодавство щодо регулювання ринку готельних послуг. Для вирішення зазначених проблем необхідна взаємодія держави та бізнесу на принципах спрощення процедури реєстрації готельних об'єктів, підтримки інвестиційних проєктів, здійснення законної діяльності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Зима О. Г.

Література: 1. Корнева Д. А. Особливості розвитку туристичної інфраструктури в Україні. *Вісник ДІТБ*. 2011. № 15 С. 174–180. 2. Носенко В. О., Ладиженська Р. С. Тенденції розвитку готельного господарства України в умовах побудови інформаційного середовища. *Комунальне господарство міст*. 2012. № 102. С. 541–546. 3. Ремеслова О. Л. Готельне господарство як об'єкт дослідження в умовах ринкової економіки. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського*. 2009. № 3. С. 167–175. 4. Горіна Г. О. Особливості сучасного розвитку готельної індустрії України // *Вісник Сумського державного університету*. 2010. № 2. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VSU_Ekon/2010_2/10ggogiu.pdf. 5. Reikartz Hotels & Resorts: office site. URL: <http://www.reikartz.com/ru/>. 6. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 7. Державна служба туризму і курортів України: офіц. сайт. URL: <http://www.tourism.gov.ua>. 8. Кабушкин Н. И., Бондаренко Г. А. Менеджмент гостиниц и ресторанов. Мн: Новое издание, 2009. 368 с. 9. Ляпина И. Ю. Организация и технология гостиничного обслуживания. М.: Академия, 2011. 208 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ЕКСКУРСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСТА ТА ШЛЯХІВ АКТИВІЗАЦІЇ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

УДК 914/930.2

Колісник В. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто поняття екскурсійного потенціалу як самостійної складової загального туристського потенціалу. Виявлено принципи ефективної реалізації скритих можливостей регіонів і міст. Сформульовано практичні рекомендації щодо активізації використання потенціалу.

Ключові слова: екскурсійний потенціал, принципи ефективної реалізації потенціалу, активізація використання потенціалу.

Аннотация. Рассмотрено понятие экскурсионного потенциала как самостоятельной составляющей общего туристского потенциала. Выявлены принципы эффективной реализации скрытых возможностей регионов и городов. Сформулированы практические рекомендации по активизации использования потенциала.

Ключевые слова: экскурсионный потенциал, принципы эффективной реализации потенциала, активизация использования потенциала.

Annotation. A concept is considered the notion of sightseeing potential as an independent component of the overall tourism potential. There are principles of effective implementation of the hidden features of regions and cities. Formulated practical recommendations for enhancing the potential.

Keywords: excursion potential, principles of effective realization of potential, activation of the use of potential.

Екскурсії є невід'ємною частиною туристичного обслуговування, бо пізнання навколишнього світу, інших країн, нових місць є найбільш ефективним під керівництвом спеціаліста. Даний вид послуг входить до складу майже всіх туристичних пакетів, одні як частина туристичного продукту, інші як факультативне обслуговування. Водночас екскурсія є самостійною послугою, що відрізняється від інших найбільшою демократичністю. Крім соціального ефекту екскурсії мають й економічний, через те, можуть забезпечувати збільшення прибутку не тільки туристичних підприємств, але й музеїв, ботанічних садів, театрів, промислових підприємств, об'єктів природно-заповідного фонду України тощо.

В контексті побудови соціально-орієнтованої моделі економіки до національних пріоритетів належить розвиток туристської галузі, оскільки вона характеризується високою прибутковістю. Але державний підхід до цієї галузі як до сектору сфери послуг та неефективне використання наявного туристського потенціалу регіонів України призводить до втрати можливостей розвитку цієї галузі.

Через це постає необхідність оцінки наявного потенціалу туристської індустрії регіонів України, зокрема екскурсійно-привабливих міст, та розробки напрямів щодо його нарощування та активізації використання. Дослідженням проблеми потенціалу туристської галузі присвячено роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема: Горина Г. В., Мархонос С. М., Самко О. О., Сергєєвої Л. Н., Шабардіної Ю. В. [1–5].

В умовах розбудови незалежної України відбувається процес вироблення нових орієнтирів та концептуальних підходів до економічного і культурного розвитку держави. Невід'ємною частиною практичного здійснення національного і культурного відродження України є екскурсійна справа. Актуальність теми також обумовлюється тим, що упродовж десятиліть це питання залишалося поза увагою істориків. Його значення для розвитку науки, освіти, культури, краєзнавства, міжнародних відносин недооцінювалося. Однобічний упереджений підхід не сприяв об'єктивному висвітленню проблеми.

Метою даної статті є відокремлення екскурсійного потенціалу як самостійної складової загального потенціалу та розробка практичних рекомендацій щодо активізації його використання.

Екскурсійна діяльність – один з важливих напрямів “освітнього туризму”, який з кожним роком приваблює наших співвітчизників, готових за таку послугу платити певні кошти [6]. Для освітян екскурсійна діяльність є нестандартною, цікавою і досить ефективною формою навчання та виховання як молодого покоління, так і дорослого населення. Особливо актуальною екскурсознавча підготовка є для фахівців туристичної галузі: сприяє формуванню в них педагогічної культури для успішної особистісної та професійної самореалізації.

Поняття екскурсійного потенціалу можна розглядати з двох сторін. У широкому розумінні екскурсійний потенціал - це поліструктурне утворення, яке складається з багатьох компонентів: матеріально-технічної бази туристських підприємств, інвестиційної, інфраструктурної, інтелектуальної, інформаційної, кадрової складових. Важливим і перспективним напрямком можна вважати розвиток власне внутрішнього екскурсійного продукту, який реалізовується для місцевих жителів через проведення різного роду екскурсій (екскурсійних послуг). Отже, міста-туристські центри пропонують можливості для розвитку, насамперед, пізнавального, ділового, подієвого, культурного і навіть рекреаційного туризму. Але не завжди міста володіють всіма необхідними для створення туристського продукту ресурсами (природно-кліматичними умовами, історико-пізнавальними та соціально-культурними об'єктами), тобто тими об'єктами туристичного показу, які здатні задовольняти культурні потреби туристів, сприяти відновленню їх фізичних сил. Поки міста не стануть належним чином використовувати туристський потенціал, можливим і цікавим є вивчення їх як екскурсійних центрів.

Ефективність реалізації потенціалу міста базується на формуванні дієздатного організаційно-економічного механізму з урахуванням інтересів всіх зацікавлених сторін. Екскурсійна діяльність має досить складну структуру, як і весь туризм в цілому, підрозділяється по декількох класифікаційних ознаках і має можливості запропонувати свої послуги різноманітним групам споживачів. Складність пояснюється різноманітністю форм і методів роботи, необхідністю і можливостями взаємодії при наданні туристсько-екскурсійних послуг з іншими підприємствами та об'єктами. В даний час розвиток туристично-екскурсійної діяльності безпосередньо залежить від розвитку туризму в даному регіоні в цілому, оскільки саме туристи є основними споживачами екскурсійних послуг (на місцевому рівні є неможливою робота головним чином з освітніми установами). З іншого боку, саме розвиток туристично-екскурсійної діяльності і розширення числа об'єктів показу дозволяє урізноманітнити перебування туриста і впливає на його враження від поїздки, що, в свою чергу підвищує привабливість і конкурентоспроможність регіону на ринку туристських послуг в цілому [7].

Значно підвищити рівень використання потенціалу, а отже спрямувати його у відтворювальні процеси з метою підвищення ефективності функціонування продуктивних сил України, можна завдяки реалізації принципів роботи організаційно-економічного механізму. Це комплексність, збалансованість та пропорційність, адаптивність та пріоритетність, стійкість, субсидіарність, історизм, перспективність та динамізм.

На основі використання зазначених принципів слід пропонувати наступні заходи щодо активізації екскурсійного потенціалу міст:

- головним напрямком повинно стати розробка заходів щодо залучення екскурсантів;
- надання організаційної, методологічної, інформаційної підтримки суб'єктам туристсько-екскурсійної галузі;
- розробка та постійне оновлення інформаційного веб-сайту про екскурсійні можливості регіонів;
- проведення рекламно-інформаційної діяльності, направленої на формування іміджу;
- створення туристсько-екскурсійних інформаційних матеріалів;
- забезпечення сталого розвитку інфраструктури міста відповідно до законодавства України та норм міжнародної практики;
- створення уніфікованої символіки міст;
- комплексне використання історико-культурної спадщини;
- створення сприятливих умов для розвитку матеріально-технічної бази шляхом залучення інвестицій для реконструкції та підтримки в належному стані ресурсів;
- створення нових екскурсійно-привабливих об'єктів;
- сприяння створенню міського туристсько-інформаційного центру, а також екскурсійних центрів та бюро;
- створення нових та оновлення існуючих екскурсійних маршрутів;
- активізація співпраці комунальних закладів міста, таких як туристсько-інформаційний центр, та туристсько-екскурсійних підприємств;
- ведення реєстру екскурсоводів;
- привласнення містам відповідного статусу, наприклад, «Екскурсійний центр України» [8].

Все вищевикладене сприятиме раціоналізації використання екскурсійного потенціалу міста.

На основі узагальнення існуючих наукових розробок щодо розуміння змісту екскурсійного потенціалу розкрито його сутність, а саме екскурсійний потенціал регіону - це наявність у нього можливостей до розвитку туристсько-екскурсійної індустрії і здобуття від її функціонування позитивного соціально-економічного ефекту і підвищенню рівня привабливості міста, а втілення запропонованих рекомендацій дасть змогу розглядати

екскурсійний потенціал міста як самостійну складову, що являтиме собою сукупність ресурсів, які перебувають в його розпорядженні з метою організації екскурсійної діяльності.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Сущенко О. А.

Література: 1. Горин Г. В. Рекреаційно-туристичний потенціал Західної України. *Соціально.-екологічні проблеми сучасного періоду України*. 2011. Вип. 21.3. С. 62–68. 2. Мархонос С. М. Регіональні аспекти використання ресурсного потенціалу туристичної сфери України. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2010. 20 с. 3. Самко О. О. Стратегічні імперативи нарощування та активізації використання туристичного потенціалу регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. Чернігів, 2010. 18 с. 4. Сергєєва Л. Н., Теряник О. А. Визначення ефективності впровадження стратегії розвитку регіону на основі результатів моніторингу. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2010. Вип. 6. С. 141–147. 5. Шабардіна Ю. В. Рекреаційний потенціал як складова продуктивних сил регіонального економічного простору: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. Чернігів, 2011. 20 с. 6. Петренко Н. В. Екскурсійна справа в Україні як форма навчання. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>. 7. Вдосконалення туристсько-екскурсійної діяльності. URL: <http://ua-referat.com>. 8. Заходи щодо активізації екскурсійного потенціалу міст. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/pokolodna.htm.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

УДК 336.027

Копитько В. І.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано позитивні та негативні фактори, що впливають на забезпечення податкової безпеки держави. Виявлено характер і доцільність урахування їх впливу при забезпеченні податкової безпеки країни за допомогою методу апіорного ранжирування.

Ключові слова: безпека, податкова безпека країни, економічна безпека, фінансова безпека, фактори.

Аннотация. Проанализированы положительные и отрицательные факторы, влияющие на обеспечение налоговой безопасности государства. Выявлены характер и целесообразность учета их влияния при обеспечении налоговой безопасности страны с помощью метода априорного ранжирования.

Ключевые слова: безопасность, налоговая безопасность страны, экономическая безопасность, финансовая безопасность, факторы.

Annotation. Analyzed the positive and negative factors affecting the provision of tax security. The nature and appropriateness of considering their impact while ensuring security tax by the method of a priori ranking.

Keywords: security, tax security, economic security, financial security, factors.

Питання забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку України визначається станом безпеки усіх сфер життєдіяльності суспільства, зокрема економічної безпеки та її податкової складової. Окремі питання, пов'язані із забезпеченням податкової безпеки, потребують доопрацювання та, в окремих випадках, актуалізації. Особливо це стосується тих питань, які пов'язані із організаційними аспектами забезпечення податкової безпеки,

а також визначенням основних факторів, які впливають на результативність даного процесу з метою його удосконалення.

Огляд сучасної економічної літератури не виявив однозначності у поглядах учених з приводу окресленої проблематики. Позиції учених різняться щодо визначення переліку та диференціації факторів в залежності від інтенсивності впливу на забезпечення податкової безпеки.

Питання факторів, що впливають на забезпечення податкової безпеки країни розглянуто у працях багатьох науковців, як українських, так і зарубіжних, зокрема: Ю. Б. Іванова, С. С. Голікова, С. Д. Гелея, Б. В. Губського, М. Д. Лесечко, Д. С. Львова, Я. Й. Малика, В. П. Мартинюка, А. Л. Мизіна, А. І. Татаркіна. Але залишаються протиріччя щодо переліку та диференціації факторів, що впливають на забезпечення податкової безпеки на сучасному етапі, а проблема забезпечення податкової безпеки взагалі ще не стала об'єктом системного аналізу в якості складової трансформацій транзитивної економіки.

Тому метою даної статті є виявлення основних факторів, що мають негативний вплив на забезпечення податкової безпеки на державному рівні.

Так, на думку О. Баранецької [1], серед чинників, які впливають на забезпечення податкової безпеки держави, можна виділити дві групи: організаційно-правові та фінансово-економічні. До організаційно-правових чинників віднесено: забезпечення правової бази, рівень професіоналізму стосовно розроблення бюджету, ступінь деталізації та прозорості бюджету під час формування, своєчасність надходження податків, зборів, обов'язкових платежів до бюджетів відповідного рівня, ступінь досконалості системи податкового обліку, ступінь досконалості системи бухгалтерського обліку виконання бюджету, ступінь досконалості системи бухгалтерського обліку виконання кошторисів бюджетних установ, своєчасність прийняття рішень стосовно бюджетно-податкового регулювання, надання пріоритетності певній бюджетній класифікації, ступінь досконалості системи податкового механізму детінізації економіки, ступінь узгодження фінансово-економічних інтересів різних верств населення. Фінансово-економічними чинниками визначено: величина бюджету, ступінь збалансованості бюджету, масштаби бюджетного фінансування, ефективність податкової політики.

На думку С. С. Голікова [2] під ризиками слід вважати імовірність появи негативних явищ для податкової безпеки через неефективність податкової системи, дію загроз, які вже існують, та впливу на неї зовнішніх та внутрішніх чинників. Тобто передумовою появи ризиків є загрози. А саме:

Для держави:

1. Ухилення від сплати податків.
2. Неефективне використання стягнених податків.
3. Збільшення витрат на апарат.
4. Відсутність податкової культури.
5. Постійні зміни законодавства.

Для платників:

1. Надмірний нагляд контролюючих органів.
2. Несправедливий розмір податкового навантаження серед суб'єктів господарювання різного рівня.
3. Зростання суб'єктів господарювання тіньової економіки.
4. Перетік капіталу за кордон.

Узагальнення представлених підходів та позицій інших учених [1; 2;] дозволило виділити шістнадцять основних факторів, які можуть впливати на забезпечення податкової безпеки, а саме:

- 1) висока частка господарюючих суб'єктів функціонують у тіні;
- 2) існування податкової корупції, протиправні дії або бездіяльність державних органів;
- 3) не стабільність політичної та соціальної ситуації в державі;
- 4) зростання податкового боргу;
- 5) низький рівень податкової культури;
- 6) нераціональність використання податків;
- 7) людський фактор (помилки компетенції, технічні помилки, ігнорування законодавчих обмежень, низький рівень поінформованості про зміни податкового законодавства);
- 8) посилення тиску дестимульованного (суб'єктивного) фактора А;
- 9) необґрунтовані розбіжності у чинному податковому законодавстві, а також судової практики, мінливість та недосконалість податкового законодавства;
- 10) ухилення від оподаткування та розбіжність задекларованих дій компанії з фактичними;

- 11) відтік національного капіталу в економіку зарубіжних країн;
- 12) змінність податкової політики;
- 13) нерівномірний та необґрунтований розподіл податкового тягара між суб'єктами господарювання;
- 14) непередбачуваність поведінки платників податків, які працюють в окремих галузях економіки;
- 15) надмірні витрати на утримання державного податкового апарату;
- 16) надмірне втручання в господарську діяльність підприємств контролюючих державних органів.

Зазначений перелік не є вичерпним і може бути доповнений за рахунок інших факторів. Однак, науковий інтерес становить їх диференціація за ступенем впливу на забезпечення податкової безпеки держави. Відповідну градацію визначеного переліку факторів встановлено за допомогою використання методу апіорного ранжирування.

Для одержання оцінок використовувалися анкети опитування, за допомогою яких відбувається збір інформації.

Якість результатів експертного оцінювання здебільшого визначаються кількістю опитаних респондентів та якісним складом експертної групи. Згідно зі специфікою досліджуваного явища, до опитування було залучено 50 спеціалістів у сфері оподаткування та економіки в цілому. До числа респондентів увійшли викладачі Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця та Харківського політехнічного інституту, а також працівники ОДП у Харківській області, які мають необхідний досвід та кваліфікацію для відповіді на поставлені питання.

Отримані від експертів результати дозволили сформувати зведену матрицю рангів, на основі даних якої здійснено розрахунки та побудувати гістограму розподілу сум рангів (рис. 1).

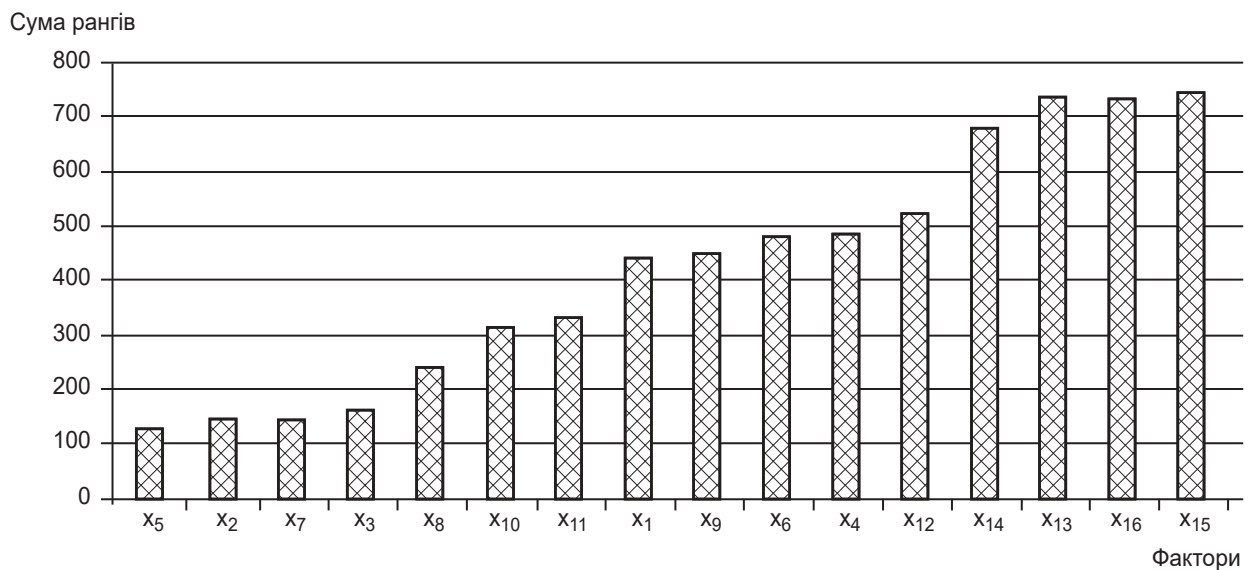

Рис. 1. Розподіл факторів за ступенем впливу на забезпечення податкової безпеки

Результати відповідних розрахунків свідчать про високу ступінь узгодженості опитаних експертів щодо обрання найбільш негативних факторів, які впливають на забезпечення податкової безпеки (розраховане значення коефіцієнта конкордації становить 0,59).

Проведення експертної оцінки відібраних факторів за ступенем їх негативного впливу на забезпечення податкової безпеки країни дає підстави стверджувати, що найбільший вплив здійснює існування податкової корупції, протиправні дії або бездіяльність державних органів. Отже, до ефективних антикорупційних заходів віднесемо, щонайперше, подолання власне причин корупції – низький рівень зарплати чиновників, неадекватне податкове навантаження на бізнес, відсутність державного контролю за власністю посадовців та членів їхніх родин, неоднозначність норм законодавства, створення правових колізій. Також впливає низький рівень податкової культури, адже податкова безпека повинна забезпечуватися податковою культурою, яка проявляється у дотриманні всіма суб'єктами податкових правовідносин законів та інших нормативно-правових актів, вчасність та правильність сплати податків, знання законів, своїх прав та обов'язків, довіра до держави та у її ефективному перерозподілі зібраних платежів. Наступне, що негативно впливає – посилення тиску дестимульованного (суб'єктивного) фактору та людський фактор (помилки компетенції, технічні помилки, ігнорування законодавчих обмежень, низький

рівень поінформованості про зміни податкового законодавства). Отже, шляхом автоматизації має бути максимально зменшено вплив людського фактора у роботі органів, зокрема, завдяки розвитку електронних сервісів. У недопущенні неправомірних дій або рішень та проявів неповаги до платників податків з боку представників контролюючих органів значною має бути роль громадського контролю. У відносинах з громадськістю необхідно створити умови для більш плідної співпраці, проведення громадської експертизи проектів нормативних та регуляторних документів, залучення експертів від громадськості для збалансування позицій контролюючого органу та бізнесу та отримання зворотного зв'язку щодо діяльності контролюючих органів. Саме вони можуть стати таким майданчиком для зворотного зв'язку та незалежного контролю, допоможуть налагодити партнерські відносини з бізнесом та підвищити ефективність діяльності служби. А для сумлінних платників є доцільним запровадження процедур розстрочки платежів, запровадження процедури мирової угоди, оскільки надважливим є завдання збереження бізнесу, робочих місць, а не їх руйнування в одну мить досягнення контролюючими органами гарних показників контрольно-перевірочної роботи (планів донарахувань), навіть без подальшого забезпечення реальними надходженнями податків.

Задля посилення довіри громадян до роботи контролюючих органів є необхідність посилення відповідальності посадових осіб за неправомірні дії або рішення, розвитку аналітичного напрямку діяльності служби та подальшого удосконалення системи управління ризиками, яка дозволить більш точно та адресно виявляти зловживання у сфері оподаткування.

Висновок. Результати експертної оцінки свідчать про методологічну слабкість процесу забезпечення податкової безпеки, наявність надто оптимістичних підходів до визначення показників безпеки, неврахування суттєвих економічних чинників та широке застосування хибно-ефективного забезпечення податкової безпеки. Тому в майбутньому актуалізується питання розробки заходів, які допоможуть усунути чи запобігти вплив негативних факторів на забезпечення податкової безпеки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Котляров В. І.

Література: 1. Баранецька О. Загрози фіскальній безпеці держави // Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 10–11 квітня 2007 р.). Вінниця, 2007. С. 444–450. 2. Голіков С. С. Загрози податковій безпеці України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 16. С. 126–130.

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 336.711 (477)

Коротка А. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто систему управління кредитними ризиками в банківській діяльності за умов банківської та економічної кризи. Проаналізовано наявні методи та напрями управління кредитними ризиками, її елементи та складові; надано рекомендації щодо вдосконалення управління кредитними ризиками.

Ключові слова: банк, кредит, кредитні ризики, управління кредитними ризиками.

Аннотация. Рассмотрена система управления кредитными рисками в банковской деятельности в условиях банковского и экономического кризиса. Проанализированы существующие методы и направления управле-

ния кредитными рисками, ее элементы и составляющие; даны рекомендации по усовершенствованию управления кредитными рисками.

Ключевые слова: банк, кредит, кредитные риски, управление кредитными рисками.

Annotation. The article examined the system of credit risk management in banking in the conditions of the banking and economic crisis. Existing methods and areas of credit risk management, its elements and components, and recommendations to improve credit risk management were provided.

Keywords: bank, credit, credit risk, credit risk management.

Кредитна діяльність є основною діяльністю українських банків, частка кредитного портфелю відносно активів усієї банківської системи України складає 57%, у деяких банків ця частка складає більше 80% [1]. Кредитні операції приносять найбільшу частину доходів банку, а отже й несуть в собі великі ризики. Управління кредитними ризиками є однією з головних проблем керівництва банку для його успішної та ефективної діяльності.

Проблеми управління кредитними ризиками вивчали такі вчені: О. В. Васюренко [2], О. М. Колодізев [3], Л. О. Примостка [4], І. О. Губарева [5]. Однак питання управління кредитними ризиками в банках залишається дискусійним, а тому потребує подальшого системного дослідження.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних засад управління кредитними ризиками в діяльності банку за умов банківської та економічної кризи.

На сьогоднішній день під час економічної та фінансової кризи, банкам доводиться працювати у дуже важких умовах, що негативно відображається на діяльності банківської системи, в наслідок чого велика кількість банків припинила свою діяльність, частина банків визнана неплатоспроможними, але причинами цього є не тільки макроекономічна ситуація, а й внутрішня діяльність банків, формування неякісних кредитних портфелів, значне кредитування пов'язаних осіб банку. Це призводить до високих ризиків, наслідком яких є втрата платоспроможності банків та невиконання своїх обов'язків перед вкладниками банків, що, в свою чергу, підриває довіру до банківської системи в цілому. Отже, управління кредитними ризиками набуває значної актуальності, результатом ефективного управління є підвищення ефективності діяльності банків та повернення довіри населення до банківської системи в цілому.

Кредитні ризики можна розділити за суб'єктами кредитних відносин: ризики банку та ризики позичальника. До ризиків банку відносяться ризик персоналу, технічні ризики. Ризики позичальника характеризуються ризиком зовнішнього та внутрішнього середовища, які можна розділити на ризики юридичних осіб та фізичних осіб.

Кредитні ризики підлягають кількісному аналізу, який здійснюється із використанням методу фінансових коефіцієнтів, статистичних та експертних методів.

За Васюренко О. В. та Сидоренко О. М., система управління кредитним ризиком банку має включати [2]:

- політику та положення про управління кредитним ризиком, що мають бути розглянуті та затверджені відповідно до принципів корпоративного управління; ці політика та положення підлягають періодичному перегляду;
- положення про кредитування, які враховують як балансові, так і позабалансові операції банку;
- належну інформаційну базу, яка дає можливість керівництву приймати обґрунтовані рішення про надання кредитів і оцінювати ризик на постійній основі;
- процес ідентифікації кредитів, якість яких погіршується;
- належну роботу з проблемними активами;
- підготовку та подання періодичних звітів керівникам і спостережній раді з достатньою інформацією для оцінки рівня ризику;
- функцію незалежних перевірок кредитної діяльності, призначенням яких є аналіз якості як окремих кредитів, так і кредитного портфеля у цілому.

Метою управління кредитними ризиками є максимізація рівня регулювання ризиків, повернення кредитів шляхом підтримання кредитних ризиків потенційних втрат у прийнятних межах. Банки потребують управління кредитними ризиками, що притаманні портфелю активів у цілому, так і ризиками, що притаманні окремим кредитам або операціям [4].

Щодо методів управління кредитним ризиком, можна виділити наступні елементи управління [3]: організаційне забезпечення кредитної діяльності; система лімітів і нормативів; оцінка заявок на кредит і кредитоспроможності позичальника; кредитний моніторинг; управління кредитним портфелем; відновлення проблемних кредитів.

Розглянемо схематично методи управління кредитними ризиками (рис. 1).

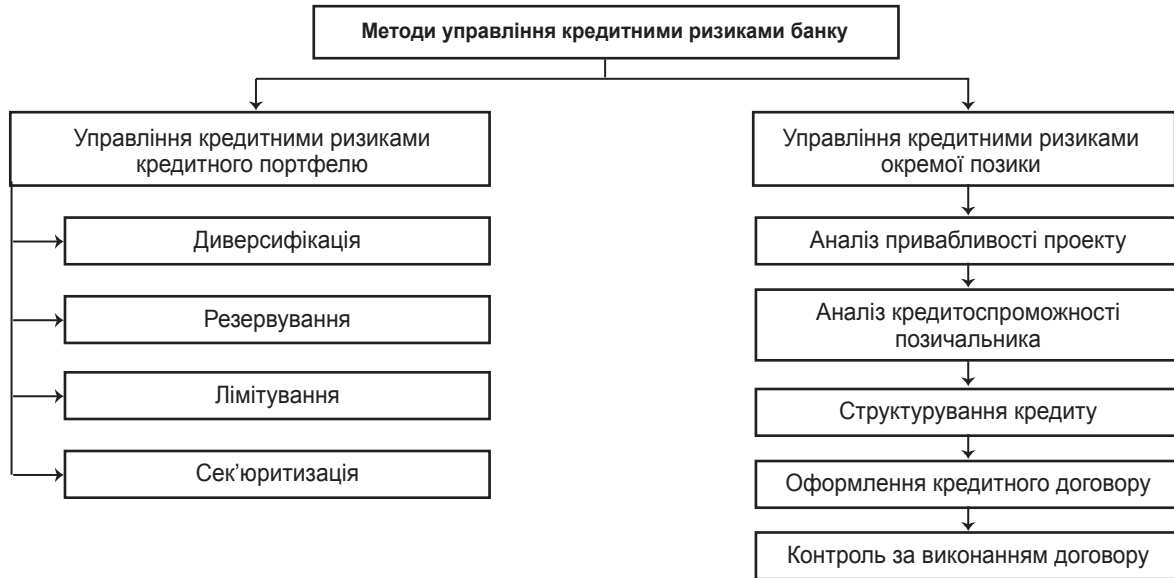

Рис. 1. Методи управління кредитними ризиками

Як видно із рис 1, управління кредитними ризиками можна розділити на 2 рівні: управління кредитним ризиком окремої позики та управління кредитним ризиком кредитного портфелю банку.

Відповідно до першого рівня, управління кредитним ризиком окремої позики, відносяться такі елементи як: аналіз привабливості проекту; аналіз кредитоспроможності позичальника; структурування кредиту; оформлення кредитного договору.

На другому рівні, управлінні кредитним ризиком портфелю банку, можна відзначити наступні елементи: диверсифікацію, резервування, лімітування, сек'юритизація.

Особливістю перелічених методів є необхідність їх послідовного застосування, оскільки одночасно вони являють собою етапи процесу кредитування. Якщо на кожному етапі перед кредитним співробітником поставлено завдання мінімізації кредитного ризику, то правомірно розглядати етапи кредитування як методи управління ризиком окремої позики [5].

Також зі своєї сторони кредитними ризиками управляє Національний банк України, встановлюючи відповідні нормативи допустимих кредитних ризиків, які є обов'язковими до виконання для банків України.

Дію економічних нормативів регламентує Інструкція «Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків» [6] та Закон України «Про банки і банківську діяльність» [7].

До економічних нормативів, які регулюють кредитні ризики банків відносяться: нормативи із регулювання кредитного ризику – Н7, Н8, Н9.

Також, на нашу думку, можна виділити такі методи управління кредитними ризиками:

1. Залучення достатнього забезпечення за виданими позиками для захисту від втрат при невиконанні зобов'язань.
2. Страхування кредиту. Цей спосіб передбачає передачу ризику його неповернення організації, що займається страхуванням, воно оформляється страховим полісом, який може прийматися як забезпечення кредиту.
3. Вдосконалення оцінки кредитоспроможності клієнта (наприклад, бальна оцінка позичальника, тобто визначення рейтингу клієнта на основі спеціально розроблених шкал).
4. Прийняття рішення про допустимі рівні ризиків, використання плаваючих процентних ставок, продовження роботи з клієнтом і після видачі кредиту, перевірку стану фінансово-господарської діяльності позичальника та ін.

Отже, ефективне управління кредитними ризиками є запорукою результативної діяльності банку. Насамперед банкам необхідно приділити увагу співробітництву із страховими компаніями, для страхування ризиків, вдосконалювати оцінку кредитоспроможності позичальника та оцінку вартості заставного майна, адже основною проблемою вітчизняних банків є переоцінка заставного майна, що призводить до неможливості покрити збитки за рахунок його реалізації. Диверсифікація кредитного портфелю дозволяє розосередити кредитний ризик; а нарощування величини власного капіталу та його капіталізація посилять захисну функцію капіталу.

Література: 1. Показники банківської системи // Національний банк України: офіц. сайт. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/>. 2. Васюренко О. В., Сидоренко О. М. Банківський нагляд: підручник. Київ: Знання, 2011. С. 270–279. 3. Колодізев О. М., Чмута І. М., Губарева І. О. Фінансовий менеджмент у банку: методологія прийняття рішень у банківській сфері: навч. посіб. Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. 408 с. 4. Примостка Л. О. Кредитний ризик банку, проблеми оцінювання та управління. *Фінанси України*. 2004. № 8. С. 118–125. 5. Губарева І. О., Штаєр О. М. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2012. 240 с. 6. Ковальов О. Л. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. № 2. С. 63–71. 7. Кудрявцев П. М. Управління кредитними ризиками комерційного банку. *Держава та регіони*. Серія "Економіка та підприємництво". 2006. № 2. С. 321–325. 8. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 12.07.2000 № 2121 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 331.2

Крокошенко В. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто наявні підходи до аналізу показників із праці та заробітної плати підприємства. Висвітлено методичне забезпечення оцінки відповідності між темпами зростання середньої заробітної плати та продуктивністю праці. Розглянуто порядок визначення абсолютного та відносного відхилень фонду оплати праці.

Ключові слова: заробітна плата, праця, витрати, підприємство, трудові ресурси, аналіз.

Аннотация. Рассмотрены существующие подходы к анализу показателей по труду и заработной платы предприятия. Освещено методическое обеспечение оценки соответствия между темпами роста средней заработной платы и производительностью труда. Рассмотрен порядок определения абсолютного и относительного отклонений фонда оплаты труда.

Ключевые слова: заработная плата, труд, расходы, предприятие, трудовые ресурсы, анализ.

Annotation. The existing approaches to the analysis of indicators of labor and wages company. Deals with methodological support conformity assessment between the growth in average wages and productivity. We consider the procedure for determining absolute and relative deviations payroll.

Keywords: salary, labour, charges, enterprise, labour resources, analysis.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин дуже важливу роль відіграє раціональне використання фонду оплати праці на підприємстві, оскільки він виступає одним із головних чинників стимулювання продуктивності праці, зростання обсягу випуску продукції, поліпшення її якості та позитивного фінансового результату діяльності підприємства. За таких умов є реальні можливості зростання випуску продукції, адже стимулювання працівників заробітною платою покращує їх здатність працювати на підприємстві та збільшувати фінансовий результат підприємства.

Найбільш вагомий внесок в аналіз заробітної плати підприємства зробили В. Іванчук [1], О. Снісаренко [2], Г. Савіцька [3] та ін. Однак, незважаючи на інтерес до цієї теми, багато аналітичних питань залишаються не до-

статньо дослідженими. Метою статті є удосконалення методичного забезпечення оцінки впливу заробітної плати на випуск продукції та фінансові результати підприємства. Заробітна плата визначається як основна частина коштів, яку спрямовують на споживання і яка є частиною доходу підприємств, що залежить від кінцевих результатів роботи колективу та розподіляється між працівниками відповідно до кількості та якості витраченої праці, реального трудового внеску кожного та розміру вкладеного капіталу. Заробітну плату може розділятися на такі види.

Основна заробітна плата – винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників і посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата – винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати включають виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік; премії за спеціальними положеннями та системами; компенсаційні й інші грошові та матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які проводяться понад встановленими зазначеними актами нормами.

Також існує номінальна та реальна заробітні плати.

Номінальна заробітна плата – це сума коштів, отриманих працівником за виконану роботу протягом рахункового періоду (день, місяць, рік).

Реальна заробітна плата – це кількість товарів і послуг, які можна придбати за отриману (номінальну) заробітну плату [4].

Аналіз використання фонду оплати праці починається з оцінки виконання його планових завдань. Зіставляючи фактично нараховану заробітну плату з плановим фондом оплати праці за місяць, квартал, наростаючим підсумком з початку року, рік загалом і групами персоналу на підприємстві, а також у цехах, дільницях, бригадах, визначаємо абсолютну економію чи перевитрату коштів на заробітну плату порівняно з плановими значеннями.

Оскільки фонд оплати праці персоналу підприємства суттєво пов'язаний з обсягом виробництва продукції та продуктивністю праці, то вираховуємо ще відносну економію (перевитрату) фонду заробітної плати. Якщо норматив приросту загального фонду заробітної плати на кожен відсоток приросту обсягу виробництва продукції не визначають, то під час розрахунку відносної економії (перевитрат) з фонду заробітної плати корегуванню підлягає лише його змінна частина (зарплата робітників за відрядними розцінками, премії за виробничі результати, відпускні нарахування відповідно до частки змінної зарплати) на фактичний темп зростання (зниження) обсягу виробництва і продуктивності праці [5].

Розпочинаючи аналіз використання фонду заробітної плати, що включається в собівартість продукції, передусім необхідно розрахувати абсолютне та відносне відхилення фактичної його величини від планової.

Абсолютне відхилення (АФЗПа_{бс}) визначають порівнянням фактично використаних коштів на оплату праці у звітному періоді (ФЗП) з базовою величиною фонду заробітної плати (ФЗПо) у цілому по підприємству, виробничих підрозділах і за категоріями працівників:

$$АФЗП_{abc} = \text{ФЗП} - \text{ФЗПо}.$$

Однак слід мати на увазі, що абсолютне відхилення само по собі не характеризує використання фонду зарплати, оскільки цей показник визначають без урахування змін обсягу виробництва продукції.

Відносне відхилення розраховують як різницю між фактично нарахованою сумою зарплати у звітному періоді і його базовою величиною, скоригованою на індекс обсягу виробництва продукції, при цьому необхідно враховувати, що коригується тільки змінна частина фонду заробітної плати, яка змінюється пропорційно обсягу виробництва продукції. Це зарплата працівників за відрядними розцінками, премії робітникам і управлінському персоналу за виробничими результатами і сума відпускних, що відповідає частці змінної зарплати.

Відносне відхилення фонду заробітної плати з урахуванням змін обсягу виробництва продукції:

$$\Delta \text{ФЗП}_{\Delta H} = \text{ФЗПф} - \text{ФЗПск} = \text{ФЗП}_{\phi, \phi} - (\text{ФЗПн} / I_{\phi n} + \text{ФЗ}),$$

де $\Delta \text{ФЗП}_{\Delta H}$ – відносне відхилення фонду заробітної плати;

ФЗПф – фонд заробітної плати, фактичний у звітному періоді;

ФЗПск – фонд зарплати плановий, скоригований на індекс обсягу випуску продукції;

$\text{ФЗП}_{\phi, \phi}$ – змінна сума базового фонду зарплати;

ФЗПн – постійна сума базового фонду зарплати;

$I_{\phi n}$ – індекс обсягу випуску продукції [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що найголовнішим фактором є те, що заробітна плата працівників є важливою часткою у зростанні випуску продукції. Під час аналізу слід встановити відповідність між темпами зростання середньої заробітної плати та продуктивності праці. Для розширеного відтворення, отримання необхідного прибутку та рентабельності виробництва важливо, щоб темпи зростання продуктивності праці випереджали темпи зростання його оплати. Якщо цього принципу не дотримуватися, то має місце перевитрата фонду зарплати, підвищення собівартості та зменшення суми прибутку. Підвищення заробітної плати працівників простимулює їх до роботи, яка буде впливати на збільшення випуску продукції та позитивного фінансового результату. В перспективі подальших наукових досліджень у цьому напрямі доцільним є застосування економічно-математичних методів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Іванчук Н. В. Теоретичні засади оцінки фонду оплати праці підприємства. *Фінансова система України*. Серія «Економіка». 2009. Вип. 12. С. 30–38. 2. Снісаренко О., Кісіль Я. Аналіз основної заробітної плати. URL: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_5_2013_04_18. 3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/123-ekonomichny-analz-dyalnost-pdprimstva-savitska-gv.html>. 4. Грабовецкий Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2009. 78 с. 5. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник. URL: <http://westudents.com.ua/knigi/121-ekonomichny-analz-mnih-v.html>.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ Й ОСНОВНИХ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПАТ «РУБИЖАНСЬКИЙ КАРТОННО-ТАРНИЙ КОМБІНАТ»

УДК 005.52:658.14/.17

Кузьмичова Ю. Е.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто фінансовий стан виробничого підприємства. Наведено вертикальний аналіз як один із прийомів аналізу фінансового стану підприємства, запропоновано шляхи покращення фінансового стану підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансовий стан, горизонтальний аналіз, баланс, прибуток, показники.

Аннотация. Рассмотрено финансовое состояние производственного предприятия. Представлен вертикальный анализ как один из приемов анализа финансового состояния предприятия, предложены пути улучшения финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: предприятие, финансовое состояние, горизонтальный анализ, баланс, прибыль, показатели.

Annotation. The financial position of the production company. Presented vertical analysis as one of the techniques of financial analysis company, the ways to improve the financial condition of the company.

Keywords: business, financial condition, horizontal analysis, balance sheet, profit, performance.

В Україні за 2013–2014 роки відбувались політичні зміни. Зовнішньоекономічне становище України в цей період вже було вкрай нестабільним. Економічні показники погіршились, що призвело до погіршення фінансового стану як самої країни, так і різних підприємств на її території.

Під фінансовим станом підприємства розуміють ступінь забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності, а також своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [1].

Також фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю параметрів, які виражають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства. Оцінка цих параметрів є основою для ефективного управління підприємством [1].

У сучасній умовах важливе місце займає оцінка якісного та кількісного обґрунтування управлінських фінансових рішень, прийняття яких неможливе без використання результатів оцінки. В умовах мінливого зовнішнього середовища це потребує комплексного підходу до дослідження об'єкта. Такий підхід актуальний для власників і державних інституцій, бо одні зацікавлені комерційними інтересами, а інші мають забезпечувати управління економікою в різних розрізах (галузей, регіонів і країни в цілому) [2].

Зважаючи на ці завдання, щоб оцінити результати фінансового стану підприємства, треба систематично й усебічно оцінювати, використовуючи різні методи, прийоми та методики аналізу його стану. Це дасть змогу визначити слабкі сторони фінансової діяльності та допоможе знайти шляхи ефективного використання фінансових ресурсів і їх раціонального розміщення. Неефективне використання фінансових ресурсів призводить до низької платоспроможності, що може спричинити перебої в виробництві або реалізації готової продукції, зниження рентабельності або навіть ліквідацію підприємства.

Публічне акціонерне товариство «Рубіжанський картонно-тарний комбінат» розташоване в м. Рубіжне Луганської області, вул. Менделєєва, 67. Його організаційно-правова форма господарювання – акціонерне товариство. Вид економічної діяльності – виробництво картону для плоских шарів і паперу для гофрування, картону гофрованого та тари з гофрокартону [4].

Основні техніко-економічні показники діяльності ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат» наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні техніко-економічні показники діяльності ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат» [4]

Показники	Базовий період 2014	Звітний період 2015	Темп зростання, %	Абсолютне відхилення
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (тис. грн)	2368872	1729277	73,00	-639595
Валовий прибуток (тис. грн)	378885	175667	46,36	-203218
Амортизація	86770	109459	126,15	22689
Собівартість реалізованої продукції (тис. грн)	(1989987)	(1553610)	-78,07	436377
Інші операційні доходи (тис. грн)	10521	34152	324,61	23631
Матеріальні затрати (тис. грн)	1943683	1459103	75,07	-484580
Витрати на оплату праці (тис. грн)	99967	92177	92,21	-7790
Відрахування на соціальні заходи (тис. грн)	33682	31474	93,44	-2208
Інші операційні витрати (тис. грн)	(86637)	(197211)	-227,63	-110574
Витрати на збут (тис. грн)	(136641)	(98912)	-72,39	37729
Зареєстрований (пайовий) капітал (тис. грн)	16754	16754	100,00	0
Нерозподілений прибуток (тис. грн)	396437	150281	37,91	-246156
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (тис. грн)	193650	180862	93,40	-12788

Розрахуємо коефіцієнт зростання валюти балансу:

$$K_{\text{в}} = \frac{(1841424 - 2050638,5)}{2050638,5} \times 100\% = -10,2\%.$$

Далі розрахуємо коефіцієнт зростання чистого прибутку:

$$K_{\text{чп}} = \frac{(-390143 + 253070)}{253070} \times 100\% = -54,2\%.$$

Коефіцієнт зростання валюти балансу має від'ємне значення, що говорить про зниження валюти балансу. Коефіцієнт зростання чистого прибутку зменшився більше, ніж удвічі. Ми проведемо горизонтальний аналіз діяльності підприємства. З табл. 1 стає зрозумілим, що чистий дохід від реалізації продукції зменшився у звітному періоді на 639595 тис. грн. Валовий прибуток теж зменшився до 175667 тис. грн, і його темп зростання склав 46,38 %. Амортизація збільшилась, і її темп зростання складає 126,15 %. У той же час це означає, що нарощування

амортизаційних відрахувань призведе до збільшення витрат виробництва, а отже, і ціни продукції, що може бути непривабливим для споживачів. Собівартість реалізованої продукції зменшується. Інший операційний дохід виріс, і його темп зростання склав 324,61 %, це найбільший темп зростання по усіх показниках. Матеріальні затрати зменшились до 1459103 тис. грн, це означає, що підприємство змогло знайти шляхи більш ефективного використання матеріальних затрат і шляхи їх зменшення. Витрати на оплату праці також зменшились, як і відрахування на соціальні заходи. Це може означати, що кількість працівників на підприємстві також стало меншою. Зареєстрований капітал не змінився, а нерозподілений прибуток зменшився, мабуть, підприємство знайшло шляхи його застосування. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги зменшилась. Напевно, сюди і був спрямований нерозподілений прибуток підприємства. Ми бачимо, що не відбулись зміни в зареєстрованому капіталі.

Отже, можна зробити висновок, що ПАТ «Рубіжанський картонно-тарний комбінат» не повністю застосовує свої можливості. Зараз він є одним із найбільших підприємств в Луганській області, що виробляє 21 % експорту області. Тому підприємству треба зменшити свої витрати або знайти шляхи їх мінімізації. Коефіцієнт зростання валюти балансу має від'ємне значення, але підприємство має змогу покращити свої результати. Адже станом на 2015 рік ми бачимо, що коефіцієнт зростання валюти балансу починає збільшуватись. І це свідчить про можливе зростання виробничих можливостей підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Фадеева Ю. В.

Література: 1. Сарапіна О. А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 2. С. 54–58. 2. Безбородова Т. В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe. 3. Шморгун Н. П., Головка В. І. Фінансовий аналіз. Київ: Центр навч. літ. 2006. 528 с. 4. Офіційний сайт ПАТ «Рубіжанський картонно-паперовий комбінат» URL: www.rktk.com.ua.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАЩИТЫ ИНТЕРЕСОВ БАНКА В ПРОЦЕССЕ КРЕДИТОВАНИЯ

УДК 330.131.131.7:336.71

Кукавская О. О.

Студент 2 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Рассмотрены виды банковских рисков, представлены методы обеспечения защиты интересов банка в процессе кредитования посредством их минимизации, найдены и обобщены наиболее эффективные способы защиты интересов банка в процессе кредитования.

Ключевые слова: банковский риск, кредитование, экономические и политические риски, риск несбалансированной ликвидности, кредитный риск, процесс управления рисками, методы управления рисками.

Анотація. Розглянуто види банківських ризиків, наведено методи забезпечення захисту інтересів банку у процесі кредитування за допомогою їх мінімізації, знайдено й узагальнено найбільш ефективні способи захисту інтересів банку у процесі кредитування.

Ключові слова: банківський ризик, кредитування, економічні та політичні ризики, ризик незбалансованої ліквідності, кредитний ризик, процес управління ризиками, методи управління ризиками.

Annotation. The types of banking risks are reviewed in the article. Methods of the protection bank's interests in the lending process are offered. The most effective ways of the protection bank's interests in the lending process found and summarizes.

Keywords: bank risk, lending, economic and political risks, liquidity risk, credit risk, the risk management process, risk management practices.

В современном мире банки предлагают различные условия кредитования, которые могут удовлетворить потребности любого клиента. В основном именно заемщики, то есть обычные люди, которые обращаются в банки за кредитами, беспокоятся о безопасности своего имущества, но стоит также иметь в виду, что риску подвергаются и сами банки.

Тема статьи является актуальной, потому что банки являются неотъемлемым элементом экономики государства. Состояние банков отражает экономическую ситуацию. Банкротство банков может свидетельствовать о разладах в банковской системе и экономике в целом. Таким образом, важно понимать риски для предотвращения банкротства банков.

Целью статьи является поиск и обобщение наиболее эффективных способов защиты интересов банка в процессе кредитования.

Исследованием данной темы занимались Соколинская Н. Э., Борисов А. Б., Альгин А. П., Терентьева Т. В., Кислякова М. Н. и др.

По определению Борисова А. Б., банковский риск – опасность потерь, вытекающих из специфики банковских операций, осуществляемых кредитными учреждениями, угроза недополучения доходов, потери части своих ресурсов или произведение дополнительных расходов в результате проведения финансовых операций [1, с. 27].

По мнению Терентьевой Т. В., риск – это поддающаяся измерению вероятность понести убытки или упустить выгоду.

По Альгину А. П., риск – возможность пострадать от какой-либо формы убытка или ущерба или вероятности понести убытки от коммерческой деятельности [2, с. 168].

С точки зрения автора, можно согласиться с Терентьевой Т. В., Соколинской Н. Э., Борисовым А. Б., так как главная цель любого финансового учреждения – прибыль. В интересы банка не входит потеря своих доходов, потому что в таком случае банк рискует понести убытки, а в крайнем случае – потерпеть крах.

Процесс кредитования представляет собой операцию, состоящую из нескольких этапов, состоящих из: предоставление кредита; оформление кредитного договора и другой документации, непосредственное использование кредита; анализ эффективности кредитной сделки [3, с. 43].

На любом из этих этапов банк подвергается риску. Наиболее распространенными видами банковских рисков считаются экономические и политические.

Экономические – это те риски, которые обусловлены неблагоприятными изменениями в экономике страны или самого банка. Политические – риски, обусловленные изменением политической обстановки, неблагоприятно влияющей на результаты деятельности предприятия (запрет на вывоз товаров в другие страны, закрытие границ, военные действия на территории страны и др.).

Финансовое учреждение, в первую очередь, опасается, что не будут своевременно осуществляться выплаты и погашаться кредиты в срок. Этот вид риска называется риском несбалансированной ликвидности. Банк может столкнуться с серьезными проблемами в движении финансов внутри банка, если будут происходить задержки в выплате процентов или невыплата кредита, что неблагоприятно влияет на ликвидность учреждения [1, с. 136].

Помимо взвешенной политики государства в сфере предоставления кредитных услуг для безопасности функционирования банков необходимо также отсутствие рисков кредитования. Они делятся на два типа: риск при выдаче кредита определенному заемщику и риск кредитного портфеля. Под первым видом риска подразумевается то, что всегда есть вероятность невыплаты кредита заемщиком в установленный срок. Под вторым – возможное уменьшение стоимости банковских активов из-за большого количества приобретенных обещаний и выданных кредитов. На данном этапе всегда существует возможность того, что активы окажутся менее доходными, чем это ожидалось.

Таким образом, на безопасность и эффективность кредитования влияет множество факторов: рост и снижение процентной ставки; инфляция; изменение цен на недвижимость; колебания валютного курса; потеря трудоспособности заемщика и др.

Например: рост процентной ставки может привести к необходимости выплаты большей части своего дохода, чего ранее не планировалось. Инфляция приводит к тому, что кредитор терпит убытки, ведь снижается прибыльность ипотечного кредитования и появляется некоторая несбалансированность активов и пассивов. Потеря трудоспособности заемщика приводит к тому, что он теряет способность выплачивать долг банку, соответственно, банк также несёт убытки.

Также стоит отметить, что в данный момент Украина пытается посредством инноваций выйти на новый уровень, который представляет собой цифровое общество. То есть в данном случае люди получают возможность переводить средства друг другу и зачислять их на свой счет с помощью электронных каналов. Но этот подход ока-

зался потенциальной угрозой их деньгам, так как без бумажного подтверждения эти операции могут оказаться неподтвержденными. Такие нововведения привели к банкротству 76 банков в Украине в 2016 году, что указывает на неготовность нашего законодательного поля к цифровому обществу. Пример этого – банкротство «Дельта Банка», который предлагал услугу онлайн-депозитов. После введения администрации в банк большинство из онлайн-депозитов исчезли. Аналогичная ситуация также произошла в банке «Михайловский». Таким образом, банки пострадали от непредусмотрительности государственного законодательства и недостаточности исследования вопроса о переходе к цифровому обществу [4].

Для снижения кредитных рисков банки проводят всестороннюю экспертизу кредитного проекта и заемщиков. Выделяют три типа факторов, которые оцениваются при этом: правовые, финансовые и нефинансовые. Правовой фактор заключается в том, что заемщик должен придерживаться законов. Если кредитор (банк) обнаруживает, что компания создана с нарушениями закона, то в целях предотвращения проблем с заемщиком кредит выдан не будет. Юристы также проверяют полномочия лиц, которые будут подписывать договоры с банком, документы по обеспечению. Заемщик, получая крупный кредит, должен предоставить все необходимые решения полномочных органов о совершении крупной сделки (свыше 25 % от активов на последнюю отчетную дату). Если кредит предназначен для финансирования определенного проекта, для расчетов по конкретным договорам или контрактам, то юридическая экспертиза этих документов обязательна.

Финансовый фактор подразумевает оценку бизнес-плана, кредитоспособности по данным баланса, другим отчетным сведениям. Банки могут ориентироваться как на убытки фирмы, так и на реальные обороты. Если компания входит в структуры какого-либо холдинга, зачастую принимаются в расчет и денежные обороты по всему холдингу. Банк обращает внимание на финансовые и юридические связи потенциального заемщика: изучает его основных партнеров (дебиторов, кредиторов, арендодателей, арендаторов), учредителей, дочерние компании. Такая информация позволяет оценить как финансовые, так и нефинансовые факторы.

Для того чтобы повысить защиту интересов банка в процессе кредитования, необходимо минимизировать банковские риски. Процесс управления рисками можно разделить на несколько этапов [5, с. 57]:

- выявление характеристик риска;
- оценка опасности и вероятности риска;
- выбор метода по управлению риском;
- реализация выбранного метода;
- оценка результатов применения метода управления рисками кредитования.

Современная банковская система использует две группы методов управления рисками кредитования населения, которые различаются по факторам их возникновения [6, с. 98]:

1. Группа методов управления рисками кредитования населения на уровне отдельных кредитов.
2. Группа методов управления рисками кредитования населения на уровне кредитных портфелей банков.

К ним относятся: установка лимитов при выдаче кредитов; комплексная оценка кредитоспособности клиента; обеспечение выдаваемых кредитов; постоянный мониторинг выданных кредитов; страхование кредитов физическим лицам; создание резервных фондов банков; диверсификация кредитов по целям (распределение портфеля кредитов физическим лицам по широкому кругу заемщиков с разными характеристиками, отличиями друг от друга и целями кредитования). Данные методы очень тесно переплетаются между собой, поэтому эффективный результат получается только при комплексном применении всех этих методов.

Таким образом, чтобы можно было гарантировать защиту своих интересов, банку необходимо определить существующие риски и применить всевозможные меры для их минимизации. Необходимо учесть множество факторов, которые бы содействовали своевременному предотвращению проблем, начиная с денежно-кредитной политики государства, заканчивая платежеспособностью клиента. Со стороны государства следует также учитывать готовность принимать последствия нововведений, касающихся денежно-кредитной политики. Так, на примере Украины можно сделать вывод, что каждое государство по-своему реагирует на те или иные изменения. Банки же, в свою очередь, должны вести довольно-таки гибкую политику, чтобы предотвратить неизбежность банкротства.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Яременко О. Р.

Литература: 1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. М.: Книжный мир, 2003. 895 с. 2. Альгин А. П. Риск и его роль в общественной жизни. М.: Мысль, 1989. 420 с. 3. О типичных банковских рисках: указание ЦБ РФ от 23.06.2004 № 70-Т // Вестник Банка России. 2004. № 38. 4. Банкротство 76 банков в Украине показало, что законодательное поле абсолютно не готово к цифровому обществу. URL: http://iee.org.ua/ru/prog_info/36092/.

5. Соколинская Н. Э. Стратегия управления банковскими рисками. *Бухгалтерский учет*. 2011. № 12. С. 55–62.
6. Кислякова М. Н. Кредитные риски коммерческого банка. *Финансовый бизнес*. 2012. № 4. С. 46–51.

ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 322:316

Кучма А. І.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Висвітлено основні функції економічної діяльності; визначено роль економічного аналізу під час прийняття управлінських рішень; досліджено значення економічного аналізу в інформаційному забезпеченні функціонування підприємства; обґрунтовано подальші напрямки розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємств.

Ключові слова: аналіз, значення, інформація, функціонування, підприємство.

Аннотация. Освещены основные функции экономической деятельности; определена роль экономического анализа при принятии управленческих решений; исследовано значение экономического анализа в информационном обеспечении функционирования предприятия; обоснованы дальнейшие направления развития информационно-аналитического обеспечения деятельности предприятий.

Ключевые слова: анализ, значение, информация, функционирование, предприятие.

Annotation. The most necessary element for adoption of administrative decisions is reliable, useful and timely information. Therefore definition of a role of the economic analysis in information support of activity of the enterprise is very actual. In article the main functions of economic activity are shined, the role of the economic analysis at adoption of administrative decisions is defined, objective preconditions of growth of importance of implementation of the analysis of economic activity are opened, value of the economic analysis in information support of functioning of the enterprise is investigated, the further directions of development of information and analytical ensuring activity of the enterprises are proved.

Keywords: analysis, value, information, functioning, enterprise.

Уміння використовувати прийоми та методи економічного аналізу в умовах сучасної економіки особливо актуальні, особливо для керівників підприємств, які бажають, здійснюючи підприємницьку діяльність при обмеженості використовуваних ресурсів, одержувати якнайбільший прибуток. Тому перед підприємцями й управлінським персоналом постає проблема пошуку та реалізації альтернативних рішень. Найбільш необхідним елементом для прийняття управлінських рішень є достовірна, корисна та своєчасна інформація. Тому визначення ролі економічного аналізу в інформаційному забезпеченні функціонування підприємства є дуже актуальним.

Проблематикою методики економічного аналізу займалися провідні українські й іноземні вчені. Але на фоні постійного збільшення інформатизації економіки значення економічного аналізу в інформаційному забезпеченні функціонування підприємства все ще мало досліджено.

При визначенні поняття інформаційного забезпечення економічного аналізу необхідно виходити з основних етапів процесу керування діяльністю підприємств і враховувати роль економічного аналізу в ньому. Як відомо, виділяються три основних етапи процесу управління: збір і обробка інформації, аналіз і прийняття управлінських рішень, серед яких аналіз займає проміжне місце. Звідси виходить, що інформаційне забезпечення аналізу

є складовою частиною в системі інформаційного забезпечення управління, також як аналіз є елементом, рівнем процесу управління [1, с. 124]. Зазначимо, що головні функції економічної діяльності полягають у такому:

- інформаційне забезпечення управління (збір і обробка інформації);
- упорядкування інформації про економічні явища та процеси);
- аналіз ходу та результатів економічної діяльності, оцінка її успішності та можливостей удосконалення на основі обґрунтованих критеріїв;
- планування (прогнозування, перспективне та поточне планування економічної системи);
- організація управління (організація ефективного функціонування тих або інших елементів господарського механізму з метою оптимізації);
- використання трудових, матеріальних і грошових ресурсів);
- контроль виконання бізнес-планів і управлінських рішень.

Перші дві функції відбивають технологічні етапи управління та зводяться до інформаційного й аналітичного забезпечення процесу прийняття рішень. Прийняття рішень здійснюється у вигляді функцій управління, що відбивають тимчасові етапи керування: етап попереднього управління, етап оперативного управління та заключний етап управління. Планування – важлива функція у системі управління виробництвом на підприємстві. З його допомогою визначаються напрямки і зміст діяльності підприємства, його структурних підрозділів і окремих працівників [2, с. 132]. Головним завданням планування є забезпечення планомірності розвитку економіки підприємства, визначення шляхів досягнення кращих кінцевих результатів. Для управління виробництвом необхідно мати повну та правдиву інформацію про хід виробничого процесу, а також виконання планів. У зв'язку із цим однією з функцій управління виробництвом є облік. Облік забезпечує безперервний збір, систематизацію й узагальнення даних, необхідних для управління виробництвом і контролю виконання планів і виробничих процесів. Однак для управління виробництвом необхідно мати уяву не тільки про хід виконання плану та результати господарської діяльності, але й про тенденції та характер змін, що відбуваються в економіці підприємства. Осмислення та розуміння інформації досягається за допомогою економічного аналізу [3, с. 31]. У процесі аналізу первинна інформація проходить аналітичну обробку. На підставі результатів аналізу розробляються й обґрунтовуються управлінські рішення. Економічний аналіз передуює рішенням і діям, обґрунтовує їх, забезпечує об'єктивність і ефективність використання інформації [4, с. 82]. Отже, економічний аналіз – це функція управління, що забезпечує науковість прийняття рішень, він тісно пов'язаний із плануванням і прогнозуванням виробництва. Без глибокого аналізу неможливе здійснення цих функцій. Аналіз має важливе значення при підготовці інформації для планування, оцінці якості й обґрунтованості планових показників, контролі виконання планів. Планування починається та закінчується аналізом результатів діяльності підприємства. Аналіз дозволяє підвищити рівень планування, зробити його науково обґрунтованим [1, с. 105]. Більше уваги приділяється аналізу під час визначення та використання резервів підвищення ефективності виробництва. Він сприяє ощадливій Стадії проходження первинної інформації у процесі аналізу проводиться порівняння досягнутих результатів виробництва з даними за минулі періоди часу, з показниками інших підприємств і середньогалузевими показниками визначається вплив різних факторів на результативні показники, виявляються недоліки, помилки, невикористані можливості, резерви та перспективи подальшого розвитку стосовно використання ресурсів, виявлення та впровадження передового досвіду, наукової організації праці, нової техніки та технологій виробництва, попередження зайвих витрат тощо [4, с. 98]. Можна стверджувати, що економічний аналіз є важливим елементом у системі управління виробничою діяльністю, діючим засобом виявлення внутрішньогосподарських резервів, основою розробки науково обґрунтованих планів і управлінських рішень [3, с. 34]. Значення аналізу як засобу управління виробництвом з кожним роком зростає. Це передусім пов'язано з:

- необхідністю неухильного підвищення ефективності виробництва;
- переходом до ринкових відносин;
- створенням нових форм господарювання у зв'язку з роздержавленням економіки й економічних реформ;
- інформатизацією суспільства й економіки у цілому.

На нашу думку, у сучасних умовах управлінські рішення та дії повинні бути засновані на точних розрахунках, глибокому та всебічному економічному аналізі. Вони повинні бути науково обґрунтованими, мотивованими, оптимальними. Жодний організаційний, технічний чи технологічний захід не повинен здійснюватися доти, поки не обґрунтована його економічна доцільність. Недооцінка значення аналізу, помилки у планах і управлінських діях на сучасному етапі призведуть до чутливих втрат. І навпаки, підприємства, де серйозно ставляться до аналізу, мають гарні результати, високу економічну ефективність. Інформація, отримана за результатами економічного аналізу, дає можливість вжити заходів, що спрямовані на зміну цілей і зобов'язань, щоб уникнути в майбутньому втрат і зниження ефективної роботи підприємства.

За результатами проведеного дослідження ми можемо зробити висновок про виняткову важливість проведення економічного аналізу для забезпечення підприємства необхідною для його діяльності інформацією. За

допомогою економічного аналізу відбувається осмислення та розуміння інформації, її розшифрування у зрозумілому для спеціалістів економічної сфери сенсі. Особливу роль економічний аналіз відіграє у ринковій економіці, де він багато в чому носить ситуаційний характер, пристосовуючись до умов невизначеності, характерних для ринкової економіки. Інакше кажучи, значення економічного аналізу в інформаційному забезпеченні функціонування підприємств є дійсно дуже значним, тому розглянуті питання залишаються актуальними та заслуговують подальших глибоких досліджень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Література: 1. Прокопенко І. Ф., Ганин В. І. Методика і методологія економічного аналізу. Київ: Центр учб. літ., 2008. 430 с. 2. Бутинець Ф. Ф., Мних Є. В., Олійник О. В. Економічний аналіз: Практикум: навч. посіб. Житомир: ЖІТІ, 2006. 416 с. 3. Крапка Л. П. Інформаційна складова аналізу. *Економіка підприємств*. 2009. № 11. С. 29–35. 4. Гинзбург А. И. Экономический анализ. Краткий курс. СПб.: Питер, 2010. 208 с.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

УДК 338.512

Ліпик О. Є.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність таких економічних категорій, як «собівартість» і «витрати»; визначено сутність аналізу формування собівартості продукції; обґрунтовано необхідність проведення аналізу собівартості з метою визначення факторів і резервів її зниження.

Ключові слова: собівартість продукції, аналіз, витрати, формування, методологія.

Аннотация. Рассмотрена сущность таких экономических категорий, как «себестоимость» и «расходы»; определена сущность анализа формирования себестоимости продукции; обоснована необходимость проведения анализа себестоимости с целью определения факторов и резервов ее снижения.

Ключевые слова: себестоимость продукции, анализ, расходы, формирование, методология.

Annotation. In the article the essence of economic categories such as “costs” and “costs”, the essence of the analyzes of production costs, the necessity of cost analysis to identify factors and reserves reduction.

Keywords: cost of production, analysis, costs, development, methodology.

Постановка проблеми. В сучасних умовах ринкової економіки підвищення ефективності виробництва та подальшого розвитку суб'єктів господарювання можна досягти за умови зниження собівартості продукції та ефективного управління витратами підприємства. Собівартість продукції (робіт, послуг) є одним із показників, в якому знаходять відображення всі сторони роботи підприємства: рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, ступінь ефективності використання необоротних та оборотних активів, продуктивність праці, рівень організації матеріально-технічного постачання тощо. Тому економічний аналіз цього показника є основою для прийняття обґрунтованих ефективних рішень щодо вибору шляхів і розробки заходів зниження собівартості продукції. Отже, дослідження питань планування, аналізу собівартості продукції, управління витратами на підприємстві є актуальними, оскільки зниження собівартості продукції та витрат підприємства стає

головним чинником вирішення на підприємстві проблеми підвищення ефективності виробництва, забезпечення конкурентоспроможності та соціально-економічного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню собівартості та її сутності завжди приділяли увагу українські та зарубіжні вчені-економісти. Найбільш глибоко досліджено собівартість як в історичному, так і в економічному аспекті у працях таких учених, як А. Ф. Аксененко, П. С. Безруких, М. А. Болух, Ф. Ф. Бутинець, В. П. Завгородній, М. І. Маниліч, Й. С. Мацкевічус, В. Ф. Палій, В. М. Пархоменко, В. В. Сопко, М. Г. Чумаченко та ін.

Постановка завдання. Метою статі є визначення економічної сутності та методів формування собівартості продукції, дослідження шляхів зниження собівартості продукції підприємства.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах, коли економіка України, як і вся світова економіка, знаходиться у кризовому стані, значна кількість підприємств відчуває значну нестачу коштів не тільки для програм свого розвитку, а й для звичайної виробничо-господарської діяльності, дуже гостро постає питання більш ефективного управління всіма видами витрат [1].

Собівартість продукції є одним з найбільш багатограних показників господарської діяльності підприємств. Під собівартістю продукції, робіт і послуг розуміються виражені у грошовій формі витрати всіх видів ресурсів: основних фондів, промислової сировини, матеріалів, палива й енергії, праці, використовуваних безпосередньо в процесі виготовлення продукції і виконання робіт, а також для збереження і поліпшення умов виробництва та його удосконалювань.

Собівартість тривалий час розглядали як поняття, яке практично використовують здебільшого в плануванні, обліку й аналізі. Такий факт знайшов своє відображення у визначенні собівартості як витрат підприємств, з чим пов'язано розуміння сутності та характерних ознак собівартості, її місця і ролі в системі економічних показників.

Собівартість продукції (послуг) є одним з основних якісних показників господарсько-фінансової діяльності підприємства. Виробнича собівартість продукції підприємства – це поточні витрати на виробництво продукції, виражені в грошовій формі. Повна собівартість продукції підприємства – це поточні витрати на виробництво та реалізацію продукції, виражені в грошовій формі [2].

Методика визначення складу та формування собівартості продукції має велике значення для підприємства, адже від її обсягу залежить не тільки ціна продукції (робіт, послуг), але й прибуток підприємства. Тому важливим є пошук шляхів визначення оптимального складу собівартості із включенням всього обсягу витрат, понесених у процесі виробництва продукції. Дослідженням цієї проблеми займалися такі науковці, як Саух І. В., Півнюк О. П., Гринчишин Х. Б., Скрипник М. І. ін.

Собівартість продукції – це виражені у грошовій формі сукупні витрати на підготовку та випуск продукції (робіт, послуг). Собівартість характеризує ефективність усього процесу виробництва на підприємстві, оскільки в ній відображаються рівень організації виробничого процесу, технічний рівень, продуктивність праці й ін. Фактичну собівартість випуску готової продукції розраховують так: до вартості незавершеного виробництва на початок місяця додають поточні витрати за місяць (сума дебетового обороту) і віднімають вартість незавершеного виробництва на кінець місяця.

$$\Phi C = HB_n + ПВ - HB_k,$$

де ΦC – фактична собівартість випуску готової продукції;

HB_n – вартість незавершеного виробництва на початок місяця;

$ПВ$ – поточні витрати за місяць;

HB_k – вартість незавершеного виробництва на кінець місяця.

Фактичну собівартість продукції визначають тільки наприкінці місяця, тому протягом місяця одержану з виробництва готову продукцію оприбутковують за плановою собівартістю.

Аналіз собівартості продукції зазвичай починають із вивчення динаміки загальної суми операційних витрат у цілому і за основними елементами.

Загальна сума витрат ($B_{заг}$) може змінитися через:

- обсяг випуску продукції в цілому по підприємству ($VBП_{заг}$);
- її структуру ($ПВ_i$);
- рівень змінних витрат на одиницю продукції (bi);
- сума постійних витрат на весь випуск продукції (A):

$$B_{заг} = \Sigma(VBП_{заг} \times ПВ_i \times bi) + A. \quad (1)$$

Витрати базового періоду:

$$\Sigma(VBП_{i0} \times bi_0) + A_0. \quad (2)$$

Витрати базового періоду, перерахованого на фактичний обсяг виробництва продукції звітного періоду при збереженні її базової структури:

$$\Sigma(VB\Pi i0 \times bi0)IB\Pi + A0. \quad (3)$$

Витрати за базовим рівнем на фактичний випуск продукції при фактичній її структурі у звітному періоді:

$$\Sigma(VB\Pi i1 \times bi0) + A0. \quad (4)$$

Витрати звітного періоду при базовому рівні постійних витрат:

$$\Sigma(VB\Pi i1 \times bi1) + A0. \quad (5)$$

Витрати звітного періоду:

$$\Sigma(VB\Pi i1 \times bi1) + A1. \quad (6)$$

Основна мета аналізу витрат підприємства полягає у визначенні резервів можливого зменшення витрат операційної діяльності внаслідок більш ефективного використання виробничого потенціалу підприємства [3].

Зниження собівартості продукції забезпечується насамперед за рахунок підвищення продуктивності праці. Зі зростанням продуктивності праці скорочуються витрати праці в розрахунку на одиницю продукції, а отже, зменшується і питома вага заробітної плати у структурі собівартості. Успіх боротьби за зниження собівартості вирішує, перш за все, зростання продуктивності праці робітників, що забезпечує у певних умовах економію на заробітній платі. Збільшення вироблення продукції на одного робітника може бути досягнуте за рахунок здійснення організаційно-технічних заходів, завдяки чому змінюються, як правило, норми виробітку, а отже, розцінки за виконувані роботи. Збільшення вироблення може відбутися і за рахунок перевиконання встановлених норм виробітку без проведення організаційно-технічних заходів. Норми виробітку та розцінки в цих умовах, як правило, не змінюються [4].

У першому випадку, коли змінюються норми виробітку та розцінки, підприємство отримує економію на заробітній платі робітників. Пояснюється це тим, що у зв'язку зі зниженням розцінок частка заробітної плати в собівартості одиниці продукції зменшується. Однак це не призводить до зниження середньої заробітної плати робітників, оскільки наведені організаційно-технічні заходи дають можливість робочим із тими ж витратами праці виробити більше продукції. У другому випадку, коли встановлені норми виробітку та розцінки не змінюються, величина витрат на заробітну плату робітників у собівартості одиниці продукції не зменшується. Але зі зростанням продуктивності праці збільшується обсяг виробництва, що призводить до економії по інших статтях витрат, зокрема, скорочуються витрати з обслуговування виробництва й управління.

Зі зростанням обсягу випуску продукції прибуток підприємства збільшується не тільки за рахунок зниження собівартості, але і внаслідок збільшення кількості продукції, що випускається. Таким чином, чим більший обсяг виробництва, тим за інших рівних умов більше сума одержуваної підприємством прибутку [5].

Найважливіше значення в боротьбі за зниження собівартості продукції має дотримання найсуворішого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства. Послідовне здійснення на підприємствах режиму економії виявляється насамперед у зменшенні витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, скорочення витрат на обслуговування виробництва й управління, в ліквідації втрат від браку й інших непродуктивних витрат.

Для зниження собівартості можна запропонувати ряд заходів, спрямованих на зміну основних її елементів. На підприємстві більше уваги приділяється матеріальним витратам, що пояснюється високою матеріаломісткістю продукції. Раціональне використання матеріальних ресурсів – один із найважливіших чинників зростання обсягу продажів і зниження собівартості продукції, а отже, і зростання прибутку та рентабельності матеріали, використовувані при виробництві продукції, безпосередньо впливають і на якість виробленої продукції, і на ціни її реалізації.

Підприємство має можливість впливати на величину витрат матеріальних ресурсів, починаючи з їх заготівлі. Сировина та матеріали входять у собівартість за ціною їх придбання з урахуванням витрат на перевезення, тому правильний вибір постачальників матеріалів впливає на собівартість продукції. Важливо забезпечити надходження матеріалів від таких постачальників, які знаходяться на невеликій відстані від підприємства, а також перевозити вантажі найбільш дешевим видом транспорту.

Таким чином, підприємству необхідно розглядати аналіз собівартості як елемент управління виробництвом. Значення аналізу собівартості продукції визначається тим, що вона характеризує економічну ефективність виробництва, і що тільки на основі її всебічного аналізу можна виявити резерви та визначити шляхи збільшення кінцевих результатів при мінімальних витратах трудових, матеріальних і фінансових. Аналіз собівартості дозволяє дати оцінку роботи підприємства з використання можливостей та встановити резерви зниження собівартості продукції. Аналіз собівартості продукції спрямований на виявлення можливостей підвищення ефективності ви-

користання матеріальних, трудових і грошових ресурсів у процесі виробництва, постачання і збуту продукції. Вивчення собівартості продукції дозволяє дати більш правильну оцінку рівню показників прибутку та рентабельності, досягнутому на підприємствах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: 1. Манілич М. І., Миронюк О. В. Собівартість продукції: теоретичний аспект. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/ZnpEn/20128/01 SPTA.pdf. 2. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погршук Б. В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2010. 304 с. 3. Бухгалтерський управлінський облік: підручник/за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: Рута, 2002. 480 с. 4. Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: ХНЕУ, 2003. 556 с. 5. Скрипник М. Собівартість продукції як економічна категорія. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum./Ecan/2010_7/pdf/skrypnyk.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В БАНКАХ

УДК 005.95/.96:336.71

Ліпницька М. В.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розкрито основні теми й особливості управління персоналом у банках. Визначено шлях до успіху та розвитку в банківській справі завдяки ефективному використанню методів управління персоналом на прикладі американського банку Wells Fargo.

Ключові слова: управління персоналом, персонал, мотивація, економіка, кваліфікація, банківські працівники.

Аннотация. Раскрыты основные темы и особенности управления персоналом в банках. Определен путь к успеху и развитию в банковском деле благодаря эффективному использованию методов управления персоналом на примере американского банка Веллс Фарго.

Ключевые слова: управление персоналом, персонал, мотивация, экономика, квалификация, банковские работники.

Annotation. The article deals with the main themes of particular personnel management in banks. Illuminated the way to success and development of the banking business through the effective use of methods of personnel management on the example of the US Bank Wells Fargo.

Keywords: personnel management, staff, motivation, qualification, Bank employees.

Підготовка компетентного персоналу, здатного до продуктивної роботи, його раціональне структурне та просторове розміщення, зміна культури управління підприємства, врешті-решт залежить від ефективності функціонування служби управління персоналом і є запорукою досягнення успіху банку. Управління персоналу особливо важливе у сучасних умовах глобальної конкуренції і стрімкого науково-технічного прогресу, коли продукти, технології, операційні методи та навіть організаційні структури старіють із нечуваною швидкістю, а знання та навички співробітників банку стають головним джерелом тривалого розквіту будь-якого банку. Різноманітні зміни в банківській системі й економіці загалом створюють потребу в нових управлінських знаннях, посилюють

інтерес до системи формування персоналу з високими професійно-кваліфікаційними характеристиками, орієнтованого на досягнення кінцевої мети [1, с. 62].

Метою цієї статті є дослідження аспектів управління персоналом у банківських установах, тому що ця проблема є актуальною для дослідження банками на сьогодні.

Цю проблему досліджували такі науковці, як Циганова Н. [1, с. 62], Базаров Т. [2, с. 560], Буєвич С. [3, с. 36], Соколова Г. [3, с. 44], Климко Г. [4, с. 773], Шифрин М. [5, с. 142].

Наприклад, науковець Циганова Н. вважає, що персонал банку – це сукупність постійних працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та мають досвід практичної діяльності у фінансово-кредитній установі.

На думку Базарова Т., управління персоналом є складний і різнобічний процес. Відповідно, аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, ухвалення на цій підставі управлінських рішень – процедура, успішне розв'язання якої залежить від непростой і динамічної сукупності чинників [2, с. 560]. З точки зору автора, можна погодитись із дослідженням усіх науковців, тому що їх висновки є доведені та застосовані на практиці.

Специфічною особливістю банківських установ є виключно важливе значення людських ресурсів для успішного їх функціонування. Банки, як правило, представляють собою крупні установи з точки зору чисельності працюючих у них. Крім того, фінансові й інформаційні ресурси надають лише тимчасову конкурентну перевагу. Історія розвитку банківської справи може навести багато прикладів розорення банків, що володіли значними фінансовими ресурсами, і прикладів стрімкого злету невеликих банків. Визначальним фактором їхніх злетів і падінь були саме люди, банківські працівники. Тому можна сказати, що якщо в банку є ефективно діючий персонал, то він зможе залучити й фінансові кошти, отримати необхідну інформацію, і такий банк буде процвітати. Якщо ні – не допоможуть ніякі фінансові вливання [3, с. 35].

На сьогодні заходи підвищення ефективності праці банківського персоналу орієнтуються саме на людський фактор, а не тільки на робочу силу. Це свідчить про те, що ставлення до людських ресурсів у забезпеченні якості банківських продуктів, прибуткової діяльності банку та конкурентоспроможності значно змінилося.

Прикладом такого управління персоналом є американський банк Wells Fargo. Кожен банк починає свою діяльність із прийняття на роботу кваліфікованих працівників. У цьому банку головне, що їх цікавить у кандидаті на ту чи іншу посаду, так це те, як він відноситься до інших, а рівень кваліфікації – це вже друге питання.

Цікавим моментом є те, що у керівника Wells Fargo в кабінеті немає дверей, тим він показує, що всі працівники рівні і якщо одного щось не влаштовує, то він заявляє про це на весь офіс, і кожен може підтримати його.

Місія Wells Fargo викладена на 37 сторінках їхнього Євангелія, що називається "Бачення і цінності". Вперше її сформував гендиректор Дік Ковачевич в 1994 році. З того часу документ став вдвічі товстіший, але суть та ж: поспішай з клієнтами добре, і бізнес буде процвітати. Ось декілька виписок: культура в нашому розумінні – це коли ви, прокинувшись зранку, знаєте, що робити, і дієте, не чекаючи на вказівки; хороша стратегія в безумовному виконанні завжди краща великої стратегії, виконаної будь-як; ядро нашого бачення в нашій стратегії – це перехресні продажі. Чим більше ми даємо клієнтам того, чого вони потребують, тим більше ми про них знаємо. Чим більше ми знаємо про їхні фінансові можливості, тим простіше їм робити з нами бізнес. Чим ширші наші спільні операції, тим більше користі ми їм приносимо і тим лояльніше вони до нас відносяться; в Wells Fargo продажі та сервіс невід'ємні одне від одного. Збільшення продаж не завжди веде до покращення сервісу, але покращення сервісу майже завжди веде до збільшення продаж; гроші – це сировинний продукт. Ми працюємо в сервісному бізнесі; ми ділимося ідеями, даруємо ідеї і шукаємо найкращі ідеї по цілій компанії; акціонери не головне. Якщо ми діємо правильно щодо членів нашої команди, клієнтів і місцевих громад, тоді – і тільки тоді – акціонери будуть сприймати нас як хороший об'єкт для вкладення капіталу [4, с. 25].

Дотримуючись таких постулатів у своїй роботі, Wells Fargo вдалось отримати першість серед іпотечних американських банків.

Більшість банківських працівників не прагнуть проявляти ініціативу, брати на себе відповідальність. Вони не уявляють собі завдань банку, не бачать особисто для себе потреби досягнення їх. Тому для досягнення економічної та соціальної результативності праці банківського персоналу важливо суттєво переглянути форми спонукання до праці, відмовитися від застарілих форм роботи з кадрами. Об'єктивною необхідністю є розробка та впровадження сучасної системи стимулювання діяльності банківських працівників.

Загалом управління працею можна представити як безперервну серію взаємопов'язаних функцій (планування, організація, мотивація, контроль), серед яких окреме місце відводиться трудовій мотивації, тобто спонуканню до ефективної праці. Ефективність роботи персоналу прямо залежить від його мотивації.

Мотивація – це той ключовий фактор, який визначає, що саме, як, із якими результатами будуть робити люди. Система мотивації приводить у відповідність систему цілей персоналу банку в цілому. Мотивація в широкому розумінні цього слова означає процес спонукання до дії для досягнення особистих цілей та цілей банку [2, с. 560].

В основі мотивації праці лежить прагнення працівника задовольнити свої певні потреби на основі трудової діяльності [3, с. 41]. На підставі цього ми можемо говорити про мотивовану діяльність як вільні, визначені внутрішніми причинами дії людини, спрямовані на досягнення своїх цілей, реалізацію своїх інтересів. А для того щоб ці цілі органічно поєднувалися із загально-банківськими, підтримували їх, необхідно, щоб саме трудова діяльність давала можливість задовольнити потреби працівника з мінімальними витратами. І тут дуже важливо, щоб винагорода була пов'язана більшою мірою з трудовою діяльністю працівника, а не з іншими факторами, такими як службовий статус, стаж роботи, соціальний статус тощо. Якщо цієї умови не дотримуються, то формується мотивація не ефективності праці, а просування по службі, формування соціального статусу тощо, не обов'язково передбачає високу трудову активність. Формування нового мотиваційного механізму має базуватися на вивченні персоналу. При цьому актуальним стає проведення мотиваційного моніторингу, діагностики трудового потенціалу персоналу, складності та результативності праці, ступеня врахування їх у різноманітних формах стимулювання працівників, що дасть змогу здійснити пошук дієвих методів спонукання до ефективної праці. Такий погляд на роботу з персоналом у нових умовах не тільки відповідатиме сучасним світовим підходам до управління, але й дасть змогу корегувати застосування зарубіжного досвіду управління, з урахуванням специфічних реалій перехідного періоду – від економічного стану держави, рівня роботи банків до особливостей національної трудової ментальності. Для удосконалення системи мотивації праці в сучасному українському комерційному банку можна запропонувати такі види заходів: проаналізувати, який персонал потрібен банку, систему мотивації, яка виконується в банку; визначити структуру мотивації та ефективність використання кожного з її елементів; поділити працівників на структурні підрозділи, відповідно до яких здійснювати мотивацію; спрямовувати систему мотивації на посилення індивідуальної винагороди; використовувати моральне заохочення як один із найдешевших і найефективніших елементів системи мотивації та здійснювати постійний контроль за системою мотивації загалом.

Процеси реформування економічного та суспільного життя в Україні не можуть не змінювати уявлення про стратегію управління організацією, зокрема банками. Принциповим змінам в управлінському мисленні у сферах банківської діяльності сприяє коло проблем, пов'язаних із ускладненням процесів трудової мотивації на фоні всеохоплюючої кризи, безробіття на ринку праці, падіння реальної заробітної плати, запровадження контрактної системи найму з терміном випробування, жорсткою залежністю матеріальної винагороди від результатів праці та прибутковості банківської діяльності.

Сучасні тенденції розвитку управління банківським персоналом спрямовуються на застосування різноманітних методів трудової мотивації шляхом актуалізації потреб, залучення працівників до участі в управлінні, власності, прибутках, надання умов для розвитку особистості та реалізації творчого потенціалу [5, с. 140].

Вдосконалення банківської стратегії управління персоналом, на думку автора, повинно передбачати створення механізму ефективної трудової мотивації, який би забезпечив: наближення інтересів банку до інтересів його працівників (і навпаки); об'єктивну та всебічну оцінку людських можливостей, доцільне використання їх у банку, створення умов для розвитку й реалізації трудового потенціалу персоналу, системи гнучкої адаптації працівників до кон'юнктури ринку; тісний взаємозв'язок форм стимулювання зі складністю та результативністю праці.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Циганова Н. Система мотивації банківського персоналу: проблеми оцінювання та вдосконалення. *Банківська справа*. 2007. № 3. С. 61–63. 2. Базаров Т. Ю., Еремін Б. Л. Управление персоналом: учебник. М.: ЮНИТИ, 2005. 560 с. 3. Буевич С. Р., Соколова Г. О. Стимулирование работников коммерческих банков. *Деньги и кредит*. 2009. № 11. С. 34–45. 4. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: підручник/за ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка. Київ: Знання, 2007. 743 с. 5. Шифрин М. Банк без излишеств. *Forbes*. 2012. № 3. С. 140–144.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

УДК 338.48-6:641/642(477)

Лисенко В. Д.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Описано особливості гастрономічного туризму в Україні. Дано коротку характеристику ресторанних турів, майстер-класів із приготування традиційних страв національної української кухні, сільсько-зеленого туризму та різних гастрономічних фестивалів. Виділено потенціал цього напрямку туристичного бізнесу.

Ключові слова: туризм, гастрономічний туризм, чинники розвитку туризму, кухня.

Аннотация. Описаны особенности гастрономического туризма в Украине. Дана краткая характеристика ресторанных туров, мастер-классов по приготовлению традиционных блюд национальной украинской кухни, сельского зеленого туризма и различных гастрономических фестивалей. Выделен потенциал этого направления туристического бизнеса.

Ключевые слова: туризм, гастрономический туризм, факторы развития туризма, кухня.

Annotation. This article describes the characteristics of gastronomic tourism in Ukraine. Gives a brief description of the restaurant tours, master-classes on cooking traditional dishes of national Ukrainian cuisine, rural tourism and various gastronomy festivals. Highlighted the potential of this sector of the tourism business.

Keywords: tourism, gastronomic tourism, tourism development factors, cuisine.

У всьому світі зараз дуже популярний гастрономічний туризм. Гастрономічний туризм (кулінарний туризм) – це різновид туризму, пов'язаний з ознайомленням і дегустацією національних кулінарних традицій країн світу [1].

Гастрономічний туризм відноситься до поїздок за напрямками, де місцеві продукти харчування та напої є основним мотивуючим чинником для подорожей. Гастрономічний турист, за визначенням Сайни С. Шеной, – це людина, яка часто харчується; пробує локальну їжу та напої місцевого виробництва, преференції якого превалюють до закладів вищого класу, і він майже ніколи не вибирає закладу громадського харчування, які діють за системою франчайзингу [2, с. 17].

У 2003 році Майкл Хол і Ліз Шарплз запропонували сегментацію гастрономічного туризму, засновану на важливості інтересу до їжі як до головного мотиву подорожі. Ця сегментація має такий вигляд:

1) висока зацікавленість до гастрономічного туризму визначається подорожами, основною метою яких є відвідування ресторанів, місцевих ринків, виноградників; всі туристичні атракції тісно переплітаються з їжею і харчуванням;

2) участь у діяльності. Пов'язана з їжею як додаткової анімацією – характеризує помірний інтерес і позначається як кулінарний туризм;

3) низький інтерес. Виявляється в інтересі до їжі та її похідних лише з цікавості як до чогось нового і називається сільським / міським туризмом;

4) сегмент туристів, які не проявляють інтересу до гастрономії, вважають їжу складовою туристичної активності в цілому. Це немаркований сегмент гастрономічного туризму [2, с. 34–36].

В Україні кулінарний туризм поки не отримав широкого розповсюдження, однак цей вид подорожей динамічно розвивається. Головним чином, він представлений винними маршрутами та «зеленим» гастрономічним туризмом. Центрами винного туризму є Причорноморський регіон та Закарпаття. Центром «зеленого» гастрономічного туризму в Україні є її західні області. Зокрема, в Закарпаття презентували «Гастрономічний туристичний шлях», який являє традиційні страви Закарпаття, кухню національних меншин, гастрономічні фестивалі та заклади, в яких готують національні страви [4].

Існують основні види гастрономічного туризму (табл. 1).

В 2011 році Інститут світової політики представив дослідження асоціацій з Україною у країнах-сусідах: Білорусі, Грузії, Молдові, Польщі, Росії та Румунії [3]. В опитуванні брали участь по 30–50 експертів у кожній країні. Науковці повідомили, що у цих країнах наша держава асоціюється з «гостин-

ним народом» (Польща), з «національною кухнею та культурою» (Грузія, Молдова, Румунія), з «літом, відпочинком, канікулами, фруктами» (Росія). Отже, українська кухня виступає суттєвим фактором стимулювання туристичних потоків.

Таблиця 1

Види гастрономічного туризму

Вид туризму	Характеристика
Сільський (зелений)	Туристи розміщуються на фермі, де господарі готують національний продукт, знайомляться з процесом приготування, вивчають тонкощі місцевої кулінарії, дегустують кінцеві продукти. Найчастіше такі гастрономічні тури орієнтовані на екологічно чисту продукцію, наприклад, збір дикорослих ягід у лісі, винограду на виноградниках, овочів і фруктів на фермах
Ресторанні тури (або міський гастрономічний туризм)	Можуть включати в себе відвідування фабрики або цеху, що виробляють продукти харчування, з дегустацією їх продукції. Крім того популярним напрямком є відвідування відомих або оригінальних ресторанів тієї чи іншої місцевості
Відвідування гастрономічних фестивалів	Це справжнє свято для гурмана. Наприклад, можна відвідати у вересні устричний фестиваль в Ірландії, на початку жовтня виїхати на Октоберфест в Німеччині, свято Божоле Нуво у Франції і Сан Фермін в Іспанії у липні

Проаналізувавши пропозиції українських туроператорів, виявилась невелика кількість варіантів гастрономічних турів. Здебільшого це винні тури Одеського регіону, а також гастрономічні та ресторанні тури Закарпаття. В Одеському регіоні передбачає відвідування єдиного в Україні «Центру культури вина Шабо», який розташований безпосередньо на місці виробничого комплексу компанії «Шабо». Це єдиний в Україні культурний центр, який об'єднує діюче високотехнологічне підприємство, стародавні винні підвали, дегустаційний зал, експозиції сучасного скульптурного й архітектурного мистецтва, а також унікальний Музей вина і виноробства.

Одним із найбільш розвинених регіонів України з ресторанного туризму є Львів. Тут проводяться різні фестивалі та ярмарки. Одна з відмінних особливостей Львова – це величезна кількість оригінальних тематичних ресторанів, багато з яких прославилися на весь світ. Найбільша Львівська мережа ресторанів «Корпорація Фест» створила туристичну фірму та проводить різні оригінальні тематичні екскурсії по Львову, а також кілька ресторанних турів по своїх закладах.

Як зазначалося раніше, третім напрямком гастрономічного туризму є відвідування гастрономічних фестивалів. Знову-таки більшість із них проводиться у Львові та Закарпатті, але, на жаль, поки ще небагато туроператорів пропонують тури, організовані на ці заходи. Наприклад, на центральній площі містечка Борщів, який у вересні стає столицею української кулінарії, проходить «Фестиваль борщу». В рамках фестивалю проходить виставка-конкурс приготування борщу, де кожне село регіону представляє на суд відвідувачів свій рецепт, а це не менше 50 видів борщу.

У жовтні на хуторі «Вороняча Слобідка» проходить «Фестиваль вареників». 12 господинь змагаються між собою в мистецтві приготування вареників, які є традиційним і дуже популярним українським стравою. Кожна господиня повинна приготувати 200–300 вареників [5].

У м. Рахів кожен рік проходить фестиваль «Гуцульської бринзи». Серед розважальних заходів: змагання між селами на саму колоритну етнографічну експозицію; виставка-дегустація овечих сирів; нагородження переможця за найкращу бринзу [6].

Однак найбільше гастрономічних фестивалів проходить у Львові. Не дарма це місто вважають містом фестивалів. Найпопулярніший фестиваль Львова називається «На каву до Львова». Затишні кав'ярні пропонують надзвичайно великий вибір смачних кавових ласощів і кожного року восени за допомогою усіх кавоманів, що відвідують це свято, вибирають найсмачніші з них. Львів вважається, після швейцарського Берна, другою європейською столицею шоколаду. На щорічному «Святі Шоколаду» гостей чекають створення та поїдання найдовшого шоколадного торта, майстер-класи з виготовлення шоколадних виробів, конкурси, забави, цукерковий кулькоспад, розваги для дітей і дорослих, виступи музичних груп і театральних колективів.

Отже, гастрономічних туристів можна розділити на такі групи:

- ті, кому набрид звичайний туризм;
- ті, хто хоче внести різноманітність у свій раціон;
- ті, чия робота пов'язана з приготуванням і вживанням їжі;
- представники туристичних компаній, зацікавлені в організації власних гастротурів.

За останні роки популярність кулінарних подорожей в усьому світі, в тому числі і в Україні, зростає. Це пояснюється не тільки тим, що людям набрид звичайний туризм. Люди хочуть насолодитися будь-якими стравами «в оригіналі», втомившись від вживання продуктів-напівфабрикатів. В Україні кулінарний туризм – це поки ще

рідкісне явище, оскільки немає великої кількості продуманих гастрономічних маршрутів. Проте і в Україні все більше людей усвідомлюють перспективність цього напряму туристичного бізнесу.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <http://www.wikipedia.org/>. 2. Sajna S. Shenoy. Food tourism and the culinary tourist. A thesis presented to the Graduate School of Clemson University. Advisor Dr. William C. Norman, 2005. 3. «М'яка сила» України в регіоні: Інструмент ефективної зовнішньої політики. URL: http://iwp.org.ua/img/myaka_syla_ukr.pdf. 4. Стельмах О. А., Агеєнко О. Г., Коваленко К. Ю. Перспективи розвитку ресторанної галузі в етнотуризмі // Розвиток туристичного бізнесу: матеріали Міжнар. наук-практ. конф. (Донецьк, 17–19 березня 2011 р.). Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. 5. День вареника – хутор зеленого туризму «Воронья слободка». URL: <http://melihovka.com.ua/den-varenika.html>. 6. Фестиваль «Гуцульська бриндзя». URL: <http://rakhiv-rda.gov.ua/rahivschyna/kultura-i-mystetstvo/svyata-ta-festyvali/festyval-hutsulska-bryndzya/>.

THE PRACTICAL CONSIDERATION OF PROBLEMS IN AGRICULTURE SECTOR IN UKRAINE

UDC 338.43(477)

A. Litvinova

The 3-rd year student
of the faculty of Management and Marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. This article covers the current problems of economy, management and development of agriculture of Ukraine. The article analyzes the factors that impede the normal development of agriculture, as well as are methods to minimize the factors that hinder the development of agriculture of Ukraine.

Keywords: agriculture, devaluation of hryvnia, employment, development, destabilization of the economy, trade balance.

Анотація. Ця стаття охоплює наявні проблеми економіки, управління та розвитку агропромислового комплексу України. Проаналізовано чинники, що перешкоджають нормальному розвитку сільського господарства, а так само наведено методи мінімізації факторів, що перешкоджають розвитку агропромислового комплексу України.

Ключові слова: сільське господарство, девальвація гривні, зайнятість, розвиток, дестабілізації економіки, сальдо торгового балансу.

Аннотация. Эта статья охватывает существующие проблемы экономики, управления и развития агропромышленного комплекса Украины. Проанализированы факторы, препятствующие нормальному развитию сельского хозяйства, а также представлены методы минимизации факторов, препятствующих развитию агропромышленного комплекса Украины.

Ключевые слова: сельское хозяйство, девальвация гривни, занятость, развитие, дестабилизации экономики, сальдо торгового баланса.

The agricultural sector is an important strategic sector of the Ukrainian national economy, which is based on food security and food sovereignty of our state. The agricultural sector provides jobs for the overwhelming majority of the rural population.

The agricultural sector is one of the most important for the Ukrainian economy. The agricultural sector dominates the economies of most countries in the world. In Ukraine, as in many other countries with emerging economies, it has been and continues to be the topic of food security of current country.

Ukrainian agriculture is the flagship of the economy of the past few years. Moreover, every third dollar, which receives the Ukraine, it brings the agricultural sector.

The agricultural sector provides more than half of the fund of consumption products, and for many years provides a trade surplus, and thus its economic opportunities are not fully utilized.

Today, the investments attractiveness of the agricultural sector has increased significantly. It is the fastest growing sector of the Ukrainian economy, which shows a positive trend. Exports of agricultural products can become the engine of the domestic economy today.

The Industrial Investment Group of INTECO companies actively makes investments in the development of agrarian business and finances the transactions on export of domestic agricultural products.

Investments in the agricultural sector as well as reforming and development of the branch will allow Ukraine to significantly expand its presence in the global market.

Ukraine's agriculture has considerable potential, including export potential, with 32 million ha of arable land and one-third of the world's entire stock of black soils. The entire agro-industrial complex accounts for around 25 per cent of GDP. In 2010, agriculture alone accounted for 7.2 per cent of total GDP and provided jobs for about 6 per cent of the employed population.

Ukraine's farm sector is characterized by a three-way split between 6 million tiny household farms, 40,000 medium-sized peasant farms, and 9,800 large corporate farms.

The country is currently undergoing a major land consolidation process. An increasing number of corporate farms are coming under the control of huge agri-holdings, which now farm 13 per cent of prime agricultural land. Meanwhile, the peasant farm sector is in a steep decline.

In total, crops account for 60 per cent of Ukraine's gross agricultural output, with livestock and milk contributing the remaining 40 per cent. Farm structures drive the overall agricultural specialization in the country. Labour – intensive crops such as potatoes, fruits and vegetables, but also milk and meat, are primarily produced on household plots, while export-oriented cereal and oilseed crops are produced by large corporate farms. Cereals, oilseeds and potatoes dominate Ukrainian crop production. While growing domestic consumer demand has recently made meat and milk production attractive for producers, growth trends have been mixed.

Agriculture and the food industry are among the most export-oriented sectors in the economy, and Ukraine has emerged as an important supplier of global markets for its leading agricultural export commodities.

Crop yields still lag behind EU levels, but are slowly increasing, albeit with significant variation between individual farms.

Ukraine's agricultural policy framework is seen as unpredictable, inconsistent and opaque. State support has been unpredictable in terms of both its direction and its volume. The overall level of support for producers is modest.

Agriculture in Ukraine has been developed on leased land because of a ban on selling agricultural land plots. A total area of about 17 million ha is currently leased out through 4.6 million contracts.

Trade with EU countries is not picking up. Business with oil-rich ex-Soviet states in Central Asia has tapered off because of uncertainty over the war in eastern Ukraine. And the local economy is in shambles – skilled workers are going to the front, inflation is soaring and loans are so hard to come by that some companies are considering bartering goods.

"People are spending on subsistence," says Kuzovkin, a grizzled 74-year-old former miner who was put in charge of the Lviv factory in 1985 by the Soviet government.

As expected, escalation of political situation led to destabilization of the economy, which occasioned boost of exchange rate and devaluation of Ukrainian hryvnia (UAH). Conversely, such consequences indicate that fiscal and monetary policies are not favorable for doing business in Ukraine. However, the current situation may have both advantages and disadvantages. In general, the regime of floating exchange rate was imposed due to significant decrease of international reserves and necessity to repay the international debts. The country has run out of reserves for stabilization of the exchange rate and has limited resources to maintain imports. Thus, it is difficult to forecast the future of hryvnia in the long run because some spikes were relative to political movements in February-March 2014. Market players will accordingly decelerate production growth and wait for better conditions.

Further volatility will depend on the possibility to intervene in domestic markets. However, monetary stability requires additional financial resources, which will be, most probably, provided by international financial institutions in the nearest future. At the same time, the government declared initiatives to reduce ineffective budget expenditure and implement market deregulation in order to improve business climate. Ukrainian banks also reacted noticeably. Lack of financial resources and decrease in volume of deposits led to significantly higher interest rate. Such a sharp bulge coin-

cided with the sowing campaign in agriculture and, in the nearest future, will increase the cost of agricultural production. Moreover, growth of interest rate will hamper the access to finance for agricultural producers.

Concerning trade balance, reduction of the negative balance by \$8 billion was primarily the result of the decline in volumes of imported goods. Additionally, hryvnia devaluation is always beneficial for Ukrainian exporters. On one hand, it will improve the competitive position of Ukrainian goods both on domestic and international markets as well as the imported ones will be discouraged among Ukrainian consumers due to higher prices. On the other hand, export volumes directly depend on the demand and prices on international markets. The current economic situation unweighs all forecasts, including production profitability. It is likely that, due to the lack of working capital and expensive debt capital, imports will decrease. Thus, the tendency towards increasing prices of imported goods will stay in place.

It is no secret that the conditions of doing business for the Ukrainian agricultural producers are far from being favorable. Traditional problems during a sowing campaign and price fluctuations are often aggravated by increased overregulation of the industry. Today, a number of factors constrain the development of agribusiness in Ukraine. Based on the opinions of farmers, the major constraint is, traditionally, market instability. Farmers are suffering huge losses because of the frequent price jumps both at input and output markets. One of the main problems is also the lack of adequate state support. Because agricultural producers enjoy a number of tax benefits (see the above sections), the «adequacy» of state support primarily means the transparency of distribution of the direct support so that the most efficient producers are supported as well as the provision of farmers with the information about markets and participation in the development of social infrastructure in rural areas. 45% of farmers claim overregulation is the key bane of the sector. Instead of obtaining state support, farmers often get additional inspections and certifications. At the same time, farmers consider inflation, lack of financing and shortage of skilled labor as less problematic phenomena.

In order to enable the full functioning of the agricultural commodity chain in Ukraine, its actors must get about 48 different permits, certificates and services from state authorities. Each of these permission documents and procedures induces transaction as well time costs for agribusinesses. Not surprisingly, most agricultural producers characterize the current situation as overregulation of the sector. Whereas the majority of developed countries are trying to reduce the number of permits and licensing procedures for agriculture, in Ukraine their number has been increasing in the last years. The high level of bureaucracy discourages investments, causes high interest rates on loans and minimizes incentives for the development.

So, we examined the problems of the agrarian sector of Ukraine. After analyzing these problems, we can conclude that the agricultural sector needs to adopt any measures to bring it to a higher level. Despite the large-scale problems in the field of agriculture, which not only feeds the Ukrainians, but also provides a stable revenue, government officials do not try to find a solution to prevent stagnation of the industry. Thus, to provide a complete food security of the state must continue to deregulate the sector, to cancel the increase in duties on imports of seeds, plant protection products and technology, to make changes in the methodology for calculating regulatory monetary valuation of land, farmers easier access to external financial resources, return of VAT on exports of grain and industrial crops and leave unchanged the tax system in agriculture.

The evidence that the agricultural sector occupies a very important place in economic theory have been provided. We have identified the most important matters of the agrarian economy, which are the topical problems of the industry and their solutions nowadays. We also tried to stress the importance of the place and role of agriculture in Ukraine and provide an update on the results of agro-industrial complex. Ensuring a balanced economic, social and environmental development requires a systematic scientific approach, the implementation of the national interests of food security.

Supervisor – Associate Professor Petuhova O. I.

Literature: 1. Statistically analytical review state of labor market in the I half 2013. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ2012/rp/pres-reliz/arh_pr2012.html. 2. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України 19.09.2007 № 1158 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-n/. 3. Ukrainian Agribusiness Club "Doing agribusiness in Ukraine 2014". URL: <http://www.ucab.ua/>. 4. Reid J. F. The Impact of Mechanization on Agriculture. *The Bridge on Agriculture and Information Technology*. 2011. Vol. 41 (3).

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АУДИТОРА ЗА ВИЯВЛЕННЯ ПОМИЛОК ПІД ЧАС АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

УДК 657.6:657.37

Лихольот Т. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено особливості відповідальності аудитора за виявлення суттєвих помилок під час аудиту фінансової звітності. Запропоновано поділ відповідальності на дві сфери (професійну відповідальність та іншу відповідальність).

Ключові слова: аудит, аудиторська перевірка, шахрайство, відповідальність аудитора, фінансова звітність.

Аннотация. Определены особенности ответственности аудитора при обнаружении существенных ошибок в ходе аудита финансовой отчетности. Предложено разделение ответственности на две сферы (профессиональную ответственность и иную ответственность).

Ключевые слова: аудит, аудиторская проверка, мошенничество, ответственность аудитора, финансовая отчетность.

Annotation. Peculiarities the features of the auditor's responsibilities for detecting material errors in the financial audit. A division of responsibility in two areas (professional liability and other liability).

Keywords: audit, auditor's activities, fraud, liability of the auditor, the financial statements.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки аудит стає все більш невід'ємним елементом системи фінансового контролю. В умовах кризових явищ, нестабільності, інфляції, зменшення кількості господарюючих суб'єктів все більш постає проблема приховування реальної інформації і показників, які характеризують діяльність підприємства. Так, особи, які зацікавлені у достовірній, правдивій та об'єктивній інформації, не можуть зробити вірного судження і не можуть прийняти обґрунтованих рішень, що призводить до неправильних управлінських дій або втрати грошових коштів.

Аудит – це незалежний фінансовий контроль, який надає об'єктивну оцінку фінансової звітності, тому важливо, щоб він був без недоліків і міг виявляти суттєві помилки або шахрайства в організації. Відповідальність за складання правдивого судження щодо провадження аудиту фінансової звітності на підприємстві покладаються на аудитора. В цьому зв'язку саме дослідження питання відповідальності аудитора й обумовило актуальність цієї теми.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка пропозицій щодо підвищення відповідальності аудитора за виявлення помилок під час аудиту фінансової звітності.

Для виконання поставленої цілі необхідно вирішити такі завдання: розкрити сутність поняття «відповідальність аудитора»; розробити пропозиції щодо поділу відповідальності аудитора на дві сфери.

Досліджуваній проблематиці присвячено наукові праці українських та іноземних учених. У своїх роботах відповідальність аудитора при виявленні помилок під час аудиту фінансової звітності вивчали такі відомі вчені, як: Редька Ю. [1], Петрик О. [2], Усач Б. [4], Арнс А. [5], Лоббек Дж. [5], Рядська В. [7], Петраков Я. [7] та ін. Але, незважаючи на чисельність наукових досліджень, поняття «відповідальність аудитора», на думку автора, було недостатньо розглянуто, що обумовлює необхідність детальнішого розгляду цієї проблеми.

У своїй монографії «Аудит в Україні. Морфологія» О. Редько виділяє чотири сфери відповідальності аудитора [1, с. 281]:

- відповідальність перед третіми особами, які постраждали від результатів професійних послуг, наданих замовнику та користувачу;
- відповідальність перед професійною спільнотою в особі Аудиторської палати України за якість аудиторських послуг;
- відповідальність перед законом (як громадянин, як суб'єкт підприємництва, як платник податку);
- відповідальність перед замовником та користувачем за результати професійних послуг, за їх легітимність і якість.

Автором поділяється точка зору О. Ю. Редька, але слід зауважити, що для більш чіткого розуміння відмінностей між сферами відповідальності їх можна поділити на дві групи: професійну відповідальність та іншу відповідальність.

До професійної відповідальності належить відповідальність за дотримання законодавчих норм, стандартів, кодексу професійної етики, нормативних актів, прийнятих Аудиторською палатою України, проведення аудиту та складання правдивого судження, аудиторського звіту. Тобто за все, що пов'язано з аудиторською діяльністю.

До іншої відповідальності належить відповідальність аудитора при недотриманні вимог законодавства, укритті від податків, порушенні норм трудового кодексу. Тобто відповідальність за все, що пов'язано з особою, яка проводить аудит як фізична особа, але не пов'язано з аудиторською діяльністю.

Слід зазначити, що відповідальність як поняття можна розглядати з етичної та юридичної точки зору. Так, Петрик О. розглядає відповідальність з етичної точки зору як свідоме ставлення особи до вимог суспільної необхідності, обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей. А з юридичної точки зору – як обов'язок особи понести певні обмеження у зв'язку зі скоєнням протиправного діяння. Тобто відповідальність слід розглядати як готовність особи прийняти певні обов'язки перед суспільством [2, с. 156].

Аудитор несе відповідальність за отримання обґрунтованої впевненості в тому, що фінансові звітність не містить суттєвих викривлень на підставі аудиторської перевірки.

Згідно з П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [3].

Фінансова звітність може нести в собі помилки, неправдивість і недоброякісне подання інформації. При цьому помилки можна поділити на дві групи: помилки (які виникли внаслідок ненавмисного викривлення інформації) і шахрайство.

Так, Б. Усач розрізняє два основні види неточностей у фінансовій звітності: помилки та відхилення від норм. Помилка – це ненавмисне перекручення даних бухгалтерського обліку та звітності, а відхилення від норми, навпаки, – це навмисне викривлення показників обліку та звітності [4, с. 312]. Тобто навмисне викривлення можна розглядати як шахрайство з боку підприємства. Перевіряючи фінансову звітність підприємств, аудитор повинен дати оцінку виявленим у ній помилкам, які можуть бути як суттєвими (матеріальними), так і несуттєвими (нематеріальними).

При виявленні помилок або шахрайства у фінансовій звітності аудитор повинен висловити обґрунтовану думку щодо наведених вище ознак правопорушень і зазначити їх у своєму звіті [5]. При цьому аудитор несе відповідальність за складання правдивого судження та належне виконання своїх професійних обов'язків перед замовником відповідно до чинного законодавства України.

Основними законодавчими актами, які регулюють відповідальність аудитора, є МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності», МСА 240 А «Шахрайство та помилки» та Інструкція «Відповідальність аудиторів у зв'язку зі зловживаннями, іншими аномаліями та помилками».

У МСА 240 чітко визначені випадки, в яких аудитор може нести відповідальність, якщо він не виявив суттєві помилки та шахрайство під час аудиту. Це [6]:

- недостатня впевненість (обґрунтованість висновків) в аудиторському судженні;
- неналежне планування аудиту, його виконання або професійне судження;
- відсутність професійної компетентності або належного виконання своїх обов'язків (недбалість);
- порушення вимог Міжнародних стандартів аудиту.

Слід зазначити, що, хоча МСА розглядає відповідальність тільки з боку аудитора за розгляд шахрайства та помилок, основна відповідальність за запобігання шахрайству та помилкам та виявлення їх лежить на найвищому й іншому управлінському персоналі підприємства [7].

Результати проведеного дослідження дають можливість дійти висновку, що відповідальність аудитора більш доцільно розглядати як з етичної точки зору, так і з професійної. Тому, спираючись на досвід учених, було запропоновано поділ відповідальності на професійну відповідальність та іншу відповідальність. Професійна відповідальність має безпосередній вплив на провадження аудиту на підприємстві, в той час як інша відповідальність слід розглядати з юридичної та етичної точки зору, але вона не має впливу на аудиторську діяльність. Впровадження чіткої розмежованості між цими видами відповідальності дозволить більш чітко розуміти відповідальність, яку несе аудитор під час провадження аудиту фінансової звітності на підприємстві, та дозволить підвищити рівень відповідальності аудитора при виконанні своїх професійних обов'язків.

Література: 1. Редько О. Ю. Аудит в Україні. Морфологія: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2008. 493 с. 2. Петрик О. А. Аудит: методологія і організація: монографія. Київ: КНЕУ, 2003. 260 с. 3. П(С)БО1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 // База даних «Законодавство України»/Верховна рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. 4. Усач Б. Ф. Аудит: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2002. 423 с. 5. Аренс А., Лоббек Дж. Аудит/под. ред. Я. В. Соколова. М.: Финансы и статистика, 1995. 560 с. 6. МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності». Київ: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України. 2014, Ч. I. 976 с. 7. Рядська В. В., Петраков Я. В. Аудит: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2008. 413 с.

THE IMPACT OF TECHNOLOGICAL INVENTIONS ON ECONOMIC DEVELOPMENT

UDC 001.895

O. Lishenko

The 2-nd year student
of faculty of economics and law of KhNEU S. Kuznets

Annotation. The paper deals with the inventions of the 20th century, which changed economic development of the world. Inventions in electronics are thoroughly examined. Innovations in medicine and engineering industry are described.

Keywords: innovations, inventions, discovery, science, technological progress, Internet, computer, economic development.

Анотація. Ця стаття присвячена винаходам ХХ століття, що змінили економічний розвиток світу. Значну частину роботи присвячено винаходам зі сфери електроніки. Також були описано інновації в галузі медицини та машинобудування.

Ключові слова: інновації, винаходи, відкриття, наука, науково-технічний прогрес, Інтернет, комп'ютер, економічний розвиток.

Аннотация. Данная статья посвящена изобретениям ХХ века, изменившим экономическое развитие мира. Большая часть статьи посвящена изобретениям в области электроники. Также были описаны инновации в области медицины и машиностроения.

Ключевые слова: инновации, изобретения, открытия, наука, научно-технический прогресс, Интернет, компьютер, экономическое развитие.

The aim of this research paper is to get acquainted with the most important inventions of the 20-th century. There can be no doubt that the twentieth century is one of the most remarkable in human history for its previously unparalleled rate of technological advances and scientific discoveries, a rate that continues to this day. In fact, there were so many new gadgets invented and discoveries made in the last century. The 20th century was a time of great innovation. In a very short time, humans made huge advances in science and technology.

The most significant invention of the 20th century in electronics was a computer. One of the first and most famous of electronic computers, the Electronic Numerical Integrator Analyzer and Computer (ENIAC), was built at the University of Pennsylvania to do calculations for the U.S. military during World War II. ENIAC cost \$500,000, weighed 30 tons [1]. One of the most significant of the inventions that helped for the PC revolution was the microprocessor, developed by Ted Hoff. In 1975, Paul Allen and Bill Gates adapted the BASIC programming language for the Altair. Then, they made from "Altair BASIC" Microsoft Company that soon became an empire. The year after, two engineers Steve Jobs and Ste-

phen Wozniak built a homemade computer that would likewise change the world. This computer, called the Apple I. It had more memory, a cheaper microprocessor and a monitor with a screen [2].

Generation of the 21st century can not live without next invention – the Internet. The Internet got its start in the United States more than 50 years ago as a government weapon in the Cold War. For years, scientists and researchers used it to communicate and share data with one another. Joseph Licklider first proposed a global network of computers, in 1962. Leonard Kleinrock developed the theory of packet switching, which was to form the basis of Internet connections. Lawrence Roberts connected a Massachusetts computer with a California computer. In 1966, Roberts developed his plan for ARPANET. By 1971, the number of ARPANET users increased to 23, and with the invention E-mail number of people used the internet to grow exponentially. In 1975 ARPANET has evolved from a pilot network in a working network. In 1991 ARPANET ceased to exist, but the Internet is based on the same standards [5].

Different experiments by various people, in the field of electricity and radio, led to the development of basic technologies and ideas that laid the foundation for the invention of television. In 1907, two inventors, Alan Archibald from England and Russian scientist Boris Rosing, used the cathode ray tube in addition to the mechanical scanner system, to create a new television system. In 1926 Charles Jenkins was the first person to have succeeded in transmitting moving pictures through the mechanical disk system. He also started the first ever TV studio. In 1927, Philo Taylor Farnsworth had created the first electronic television system. Thus was born the television system [3].

The world's first mobile phone call was made on April 3, 1973 by when Martin Cooper. In 1957, Leonid Kupriyovich created the first model mobile phone. It weighted 3 kg. With this device, you got 30 minutes of talk-time and it took around 10 hours to charge. By the late – 1990s, mobile devices were fast becoming the norm thanks to the following handsets [4].

In modern society, radios are common technology in the car and in the home. The question of who invented the radio comes with a certain amount of controversy. In 1893 the inventor Nikolai Tesla demonstrated a wireless radio in St. Louis, Missouri. Despite this demonstration, it was Guglielmo Marconi who is often credited as the father and inventor of the radio. One of these reasons was that he was given the very first wireless telegraphy patent in England in the year 1896. He created the first system exchange information through the radio and transmitted signals across the Atlantic Ocean. Prior to the 1920s the radio was primarily used to contact ships that were out at sea [6].

Orville and Wilbur Wright make the first successful flight in history of a self-propelled, heavier-than-air aircraft. Their machine was called "Flyer - 1". Orville piloted the gasoline-powered, propeller-driven biplane, which stayed aloft for 12 seconds and covered 120 feet on its inaugural flight. Their first glider, tested in 1900, performed poorly, but a new design, tested in 1901, was more successful. Later that year, they built a wind tunnel where they tested nearly 200 wings and airframes of different shapes and designs. In Dayton, they designed a 12-horsepower internal combustion engine with the assistance of machinist Charles Taylor. By 1905, their aircraft could perform complex maneuvers and remain aloft for up to 39 minutes at a time. In 1908, they traveled to France and made their first public flights, arousing widespread public excitement. The historic Wright brothers' aircraft of 1903 is on permanent display at the National Air and Space Museum in Washington [7].

In the modern era, those who work in spaceflight today often acknowledge three "fathers of rocketry" who helped push the first rockets into space. Russian Konstantin Tsiolkovsky published what is now known as the "rocket equation" in 1903. The equation concerns relationships between rocket speed and mass, as well as how fast the gas is leaving when it exits and how much propellant there is. He also published a theory of multistage rockets in 1929. American Robert Goddard sent the first liquid-fueled rocket aloft in Auburn, on March 16, 1926. But he died before seeing his work vindicated. Hermann Oberth was born in Romania and later moved to Germany. He studied multistage rockets and how to use a rocket to escape Earth's gravity [7].

Ball Pen one of the invention, which though is of huge importance, yet not many know where it originated from. The history of the pen can be traced back to 1880s, when the first patent on a ball pen was issued to John Loud. This leather tanner attempted to make a writing object with which he could write on the leather he tanned. The pen, he had invented, constituted of a rotating steel ball as the tip held in a socket. It could write on the leather as intended by Loud. However, the invention proved futile for others as it proved way too coarse and messy for letter writing. The editor Laszlo Biro observed that the ink used in a printing press dried almost instantly. He frustrated by the fact that fountain pen ink often smudged, among other annoyances. Thus, he attempted to create a pen that worked with this type of newspaper quick drying ink. His early efforts using fountain pens with this ink failed, which led him to attempt a ballpoint style pen. But the ink still wasn't quite working. In the beginning of 1930s, along with his brother Georg, a chemist, Biro began with the experiment of a pen that would not need to be refilled and at the same time would not smudge the pages too. The concept revolved around a ball which was used on the tip of the pen and as this pen was moved on the paper, the ball would rotate pulling the ink from the cartridge. In 1938, Biro patented the first commercially viable ballpoint pen.

Discoveries that are described in this article changed the life of every human for the better. TV and radio help us to recognize about the news instantly. We use the computer for a variety of tasks, and with its help we can find any necessary information. For instance, a computer disk can contain the same amount of information as several thick books. So,

machines help people in different spheres. The airplane made possible for people to travel safely, and provide a variety of functions such as from crop dusting and fighting forest fires to overnight delivery of packages. The invention of antibiotics has helped save millions of people from various diseases. There are many discoveries of the 20th century that influenced the development of modern science.

In conclusion it should be mentioned that the inventions of the 20th century have a lot of benefits and are of great significance because they save people's time, let them enjoy life and, consequently, make new useful and necessary discoveries.

Supervisor – senior teacher Lunina O. M.

Literature: 1. Dulken S. Inventing the 20th Century: 100 Inventions That Shaped the World. NYU Press. 2002. No. 1. P. 15–18. 2. Invention of the pc // History. 2015. URL: <http://www.history.com/topics/inventions/invention-of-the-pc>. 3. The History Of Television. URL: <http://www.thehistoryoftelevision.com>. 4. The Evolution of Cell Phone. URL: <http://www.webdesignerdepot.com/2009/05/the-evolution-of-cell-phone-design-between-1983-2009/>. 5. History of the Internet. URL: <http://www.internetsociety.org/internet/what-internet/history-internet/brief-history-internet>. 6. The History of Radio. URL: <http://iml.jou.ufl.edu/projects/Fall08/Salsberry/history.html>. 7. The History of the Airplane. URL: <http://www.space.com/29295-rocket-history.html>.

ПРОБЛЕМНІ КРЕДИТИ ЯК ФАКТОР НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ

УДК 336.71.078.3

Літвінова С. О.
Бондарь М. С.

Магістранти 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено аналіз динаміки кількості банків в Україні, визначено загальну кількість їх активів і частку негативно класифікованих кредитів. Розглянуто причини неадекватної оцінки банками свого кредитного портфеля, а також причини фіктивного банкрутства підприємств-позичальників. Запропоновано метод вирішення описаних у статті проблем.

Ключові слова: банк, неплатоспроможність, негативно класифіковані кредити, фіктивне банкрутство.

Аннотация. Проведен анализ динамики количества банков в Украине, определены общее количество их активов и доля негативно классифицированных кредитов. Рассмотрены причины неадекватной оценки банками своего кредитного портфеля, а также причины фиктивного банкротства предприятий-заемщиков. Предложен метод решения описанных в статье проблем.

Ключевые слова: банк, неплатежеспособность, негативно классифицированные кредиты, фиктивное банкротство.

Annotation. In the article there were analyzed the dynamics of amount of banks in Ukraine, the total amount of their assets and the share of negatively classified credits. Reasons of inadequate estimation of the credit brief-case by banks and of fictitious bankruptcy of enterprises-borrowers were considered. The method of decision of the problems described in the article was offered.

Keywords: bank, insolvency, nonperforming loans, fictitious bankruptcy.

Незважаючи на численні задекларовані заходи щодо фінансового оздоровлення, банківський сектор України, як і раніше, характеризується погіршенням якості кредитного портфеля. Зіштовхнувшись зі зростанням неплатежів за кредитами, українські банки посилюють вимоги до позичальників і забезпечення до такого рівня, коли ідеальним стає клієнт, що не потребує позикових коштів. Тому сьогодні доволі актуальним є питання адекватної оцінки банками кредитного ризику та зниження частки проблемних кредитів у загальних активах.

Дослідженням сучасного стану банківської системи та причин збільшення частки негативно класифікованих кредитів у загальних активах банків займалися П. Мороз та А. Дроб'язко [5], Є. Олейников [3], Т. Єфименко [5], А. Родзинський [3], А. Кияк [3] та ін. Проте невирішеним залишилось питання процесу стимулювання українських банків до адекватної оцінки свого кредитного портфеля.

Метою статті є аналіз сучасного стану активів банків, в тому числі частки негативно класифікованих активів; визначення причин зниження ліквідності банків і пошук можливих шляхів вирішення цієї проблеми.

В умовах фінансової кризи, яку переживає Україна, вкрай негативним явищем є втрата довіри до національної банківської системи з боку як основного внутрішнього інвестора – юридичних і фізичних осіб, так і з боку іноземних інвесторів.

Від початку року концентрація у секторі помітно збільшилася через скорочення кількості платоспроможних банків. Частка державних банків у загальних активах зросла на 2,7 п.п. – до 32,2 %, частки всіх інших зменшилися. Протягом восьми місяців 2016 р. 15 банків було оголошено неплатоспроможними. Акціонери ще двох банків прийняли рішення про початок ліквідації установ. Активи 20 найбільших банків станом на 1 вересня 2016 р. становили 90 % усього банківського сектора України [1].

Загальні обсяги активів банку майже не змінилися у зв'язку із наявною проблемою високих кредитних ризиків і, як наслідок, жорстких умов кредитування (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка загальних активів банківського сектора за 2013–2016 рр., млрд грн [1; 2]

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.			Абсолютне відхилення, шт.				
				I квартал	II квартал	III квартал	2014 р.	2015 р.	2016 р.		
									I квартал	II квартал	III квартал
Державні банки	267	356	464	499	501	519	89	108	35	2	18
Іноземні банки	366	460	591	601	585	595	94	131	10	-16	10
Група I	586	540	424	442	411	420	-46	-116	18	-31	9
Група II	189	121	91	83	76	75	-68	-30	-8	-7	-1
Всього	1408	1477	1570	1625	1573	1609	69	93	55	-52	36

Як видно з табл. 1, негативна динаміка щодо обсягу загальних активів прослідковується у банків першої та другої груп.

Заявлена банками частка проблемних кредитів зросла та в середньому становила 30,6 % станом на 1 вересня 2016 р. (рис. 1) [1].

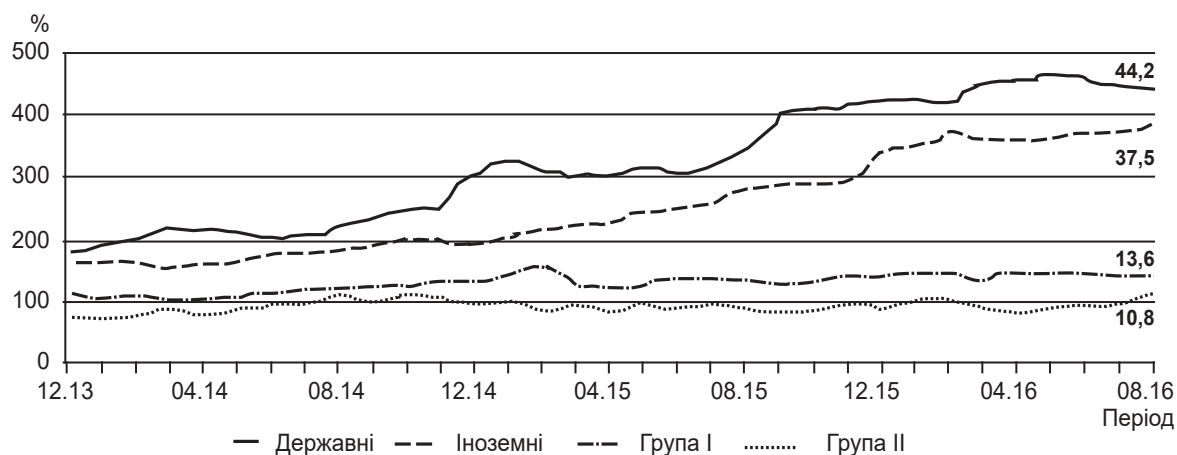

Рис. 1. Частка негативно класифікованих кредитів у портфелях банків [1; 2]

Як видно з рис. 1, існує дуже велика різниця між визнаними проблемними кредитами банками I та II груп (близько 13 % портфеля) та банками з іноземним капіталом (38 % портфеля).

Обсяг негативно класифікованих активів банків показано на рис. 2.

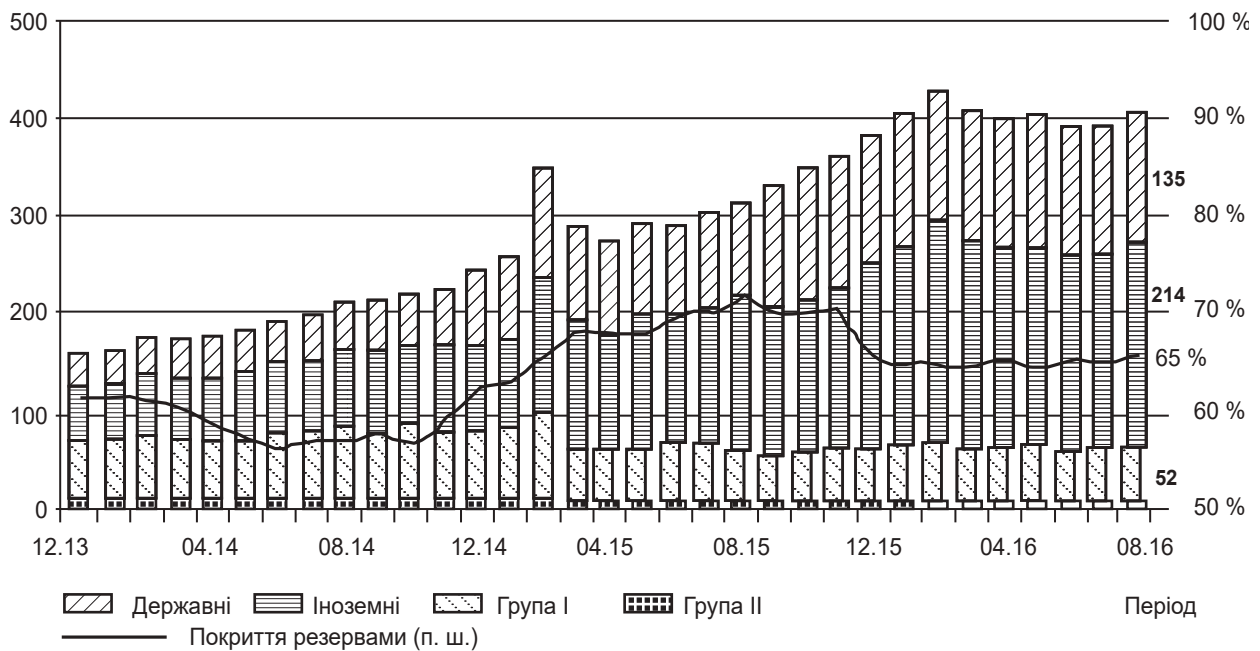

Рис. 2. **Обсяг негативно класифікованих активів і рівень покриття резервами**, млрд грн [1; 2]

Як видно з рис. 2, починаючи з 2014 р. за групою I та II майже не змінюються обсяги визнання кредитів проблемними, в той час як серед державних та іноземних банків ця кількість стрімко зростає. Це є показником того, що, можливо, українські банки не поспішають з визнанням кредитів проблемними, для того щоб зменшити формування відповідних резервів.

З іншого боку, фінансова криза, що триває в Україні, дала можливість деяким підприємствам не розраховуватись за своїми зобов'язаннями перед банками, йдучи на фіктивне банкрутство.

Найяскравішим прикладом можна вважати банк "Таврика", де із загального корпоративного кредитного портфеля 5,05 млрд гривень у банкрутство пішли підприємства на суму в 4,4 млрд грн [3].

На злочин керівники підприємств йдуть переважно для того, щоб не погашати борги і при цьому не позбутися заставного майна. Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» передбачено, що майно боржника, передане в заставу (іпотеку) банку, не входить у ліквідаційну масу, а гроші, отримані від продажу цього майна, використовуються виключно для погашення вимог банку [4]. Проте досвідчені юристи підприємств знаходять методи, щоб досягти своєї мети.

В цілому чинне в Україні законодавство у сфері банкрутства відповідає європейській практиці. Але ефективність його застосування, в тому числі і в банківській сфері, залишається надзвичайно низькою.

Для виходу з цієї ситуації можна звернутися до досвіду сусідніх країн і перейняти у них проект, який уже був використаний та позитивно себе зарекомендував. Одним із таких напрямів є створення єдиного реєстру позичальників.

Центральний кредитний реєстр – це обмін інформацією національних Центральних кредитних реєстрів (CCRs), що адмініструються центральними банками країн. Інформація підтримується у 14 країнах ЄС (Австрія, Бельгія, Болгарія, Чеська Республіка, Франція, Німеччина, Італія, Латвія, Литва, Португалія, Румунія, Словенія, Словаччина і Іспанія) [5].

Центральний кредитний реєстр – це інформаційна система, що підтримується центробанками, які збирають дані, що надаються банками та фінансовими компаніями по кредитах, які вони надають своїм клієнтам. А служба Центрального кредитного реєстру робить ці данні доступними [5].

Отже, за аналізований період кількість банків суттєво зменшилась, при цьому найбільша кількість банків, що збанкрутували, – банки другої групи.

Загальні активи майже не зазнали змін, але майже на 30 % зросли обсяги проблемних кредитів. Слід зауважити, що адекватно оцінюють якість активів державні й іноземні банки. Банки першої та другої груп, найімо-

вірніше, приховують реальну картину, щоб не збільшувати обсяги резервів. Погіршують цю ситуацію все частіші випадки фіктивного банкрутства підприємств.

Контролювати ситуацію можна шляхом створення Центрального кредитного реєстру. Це дозволить центральним банкам за звітністю підвідомчих кредитних установ точніше оцінювати кредитні ризики шляхом надання сервісів доступу до інформації залежно від рівня заборгованості позичальника.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Гонтар Д. Д.

Література: 1. Огляд банківського сектора України (жовтень 2016 року). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=37585678>. 2. Розподіл банків на групи на 2016 рік. URL: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=26117625>. 3. Тяга до банкрутства: чому українські підприємства прагнуть уникнути фінансової відповідальності. URL: <http://forbes.net.ua/ua/business/1423584-tyaga-do-bankrutstva-chomu-ukrayinski-pidpriemstva-pragnut-uniknuti-finansovoyi-vidpovidalnosti>. 4. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>. 5. Панацея від боргів: навіщо Україні потрібен реєстр великих позичальників. URL: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1424204-panaceya-vid-borgiv-navishcho-ukrayini-potriben-reestr-velikih-pozichalnikov>.

ОЦЕНКА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ

УДК 336.713.1

Ломака Я. А.

Студент 4 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Раскрыты сущность, функции и методы оценки деятельности коммерческих банков. Обоснован перечень показателей, оптимальных для применения в современных условиях для оценки деятельности банков.

Ключевые слова: банк, оценка, анализ, ликвидность, степень рискованности активов, прибыльность.

Анотація. Розкрито сутність, функції та методи оцінки діяльності комерційних банків. Обґрунтовано перелік показників, оптимальних для застосування в сучасних умовах для оцінки діяльності банків.

Ключові слова: банк, оцінка, аналіз, ліквідність, ступінь ризикованості активів, прибутковність.

Annotation. The essence, functions and methods of assessing the activity of commercial banks. Substantiated list of indicators that are optimal for use in the present conditions to assess the banks' activities.

Keywords: bank, evaluation, analysis, liquidity, the degree of riskiness of assets, profitability.

В наше время сложно представить жизнь без банков. Заработные платы, пенсии, стипендии, коммунальные платежи и просто оплата покупок значительно упростились благодаря банковской системе. Актуальными остаются вопросы выбора банка для сотрудничества, на основании каких показателей и аналитических данных, касающихся анализа надежности того или иного банка. Вопросы оценки деятельности банков нашли отражения в трудах Баканова М. И. [3], Барнгольца С. Б. [2], Ефимова О. В. [4], Жуков Е. Ф. [2], Мельник М. В. [3], Шеремета А. Д. [3] и др., а также информация, опубликованная статистическими органами Украины, научные и практические публикации, посвященные теме данного исследования, ресурсы сети Интернет.

Целью статьи является рассмотрение наиболее оптимальных для оценки деятельности коммерческих банков методов и определение возможной сферы их применения.

Оценка деятельности коммерческого банка – это последовательный процесс определения рыночной стоимости капитала и активов банка в денежном выражении с учётом факторов времени, рисков и доходности. Необходимость в рыночной оценке банка, его активов и пассивов кредитно-финансовых институтов возникает, во-первых, тогда, когда они становятся реальными или потенциальными объектами рыночных сделок.

Во-вторых, существует необходимость в качественной оценке банка при инвестировании, кредитовании, страховании и исчислении налогооблагаемой базы. Также оценка банка нужна для обоснования выбранного варианта реструктуризации с целью повышения эффективности управления и максимизации ценности банка [1].

Оценка деятельности банка необходима для обеспечения безубыточности кредитной деятельности, а также является составляющим элементом программы регулирующих деятельность органов, работа которых направлена на предупреждение ухудшения финансового положения.

Правильное представление о финансовом состоянии коммерческого банка весьма важно для большого круга экономических субъектов.

Баланс коммерческого банка является одним из самых важных источников информации. К сожалению, балансы, которые публикуются банками, не позволяют сделать подробный правильный анализ финансового состояния банка. Чтобы провести детальный анализ, нужен бухгалтерский баланс банка с детализацией счетов до второго порядка, который не является коммерческой тайной банка, а является основным элементом обязательной банковской финансовой отчетности. Полный развернутый анализ предполагает всесторонний анализ деятельности банка, как по данным финансовой отчетности, так и с использованием других сведений, включая конфиденциальные сведения. Анализ бухгалтерского баланса банка с детализацией счетов до второго порядка дает относительно верную картину положения дел в банке [2].

В связи с этим усвоение основных приемов и методов анализа данного документа дает возможность выработать практические навыки по оценке финансового состояния банка. При этом стоит помнить, что аналитическая работа по финансовой отчетности любого банка является отчасти творческой. Каждый конкретный аналитик может сделать свои оценки, сформулировать свои выводы и рекомендации для принятия их в банковском менеджменте. Именно поэтому в ходе выполнения предложенной в данном разделе задачи, при наличии правильных цифровых значений рассчитываемых показателей по предлагаемому балансу коммерческого банка, итог и выводы о его финансовом состоянии могут быть как пессимистичными, так и оптимистичными.

Оценка количественных, объемных показателей дает возможность определить масштабы развития деятельности отдельных банков, а также степень развития всей банковской системы. К объемным показателям относят: объемы активов (по консолидированному балансу банка), объемы депозитов, их долю в общей сумме активов, объемы кредитов, их долю в общей сумме активов, соотношение кредитов и депозитов, объемы собственного капитала, объемы прибыли.

Оценка надежности банков – второй тип оценки деятельности коммерческих банков. Эта характеристика может быть установлена лишь на основе анализа тенденций и факторов, оказавших влияние на формирование таких показателей деятельности банка, как: достаточность капитала; степень рискованности активов; ликвидность; прибыльность, или отношение чистой прибыли к активам; уровень менеджмента – понятие комплексное, по сути – это синтезированные выводы, которые формируются по результатам проделанного анализа.

Деятельность любого функционирующего подразделения требует оценки для отражения достигнутых им результатов. В зависимости от того, кто проводит оценку деятельности банка, различают внутреннюю и внешнюю. Внутренняя оценка осуществляется самим банком как составляющая часть менеджмента. Она предполагает оценку развития банка, его финансового состояния, соблюдение действующего законодательства и пруденциальных внутренних положений и инструкций, конкурсной позиции.

Внешнюю оценку проводят разные субъекты в различных целях. Ее могут осуществлять Центральный банк, аудиторские фирмы, банки-партнеры, клиенты, а также рейтинговые агентства. Цели и способы таких оценок неодинаковы. В зависимости от целей можно выделить три вида внешних оценок: оценка количественных, объемных показателей; оценка качественных сторон деятельности: финансового состояния (надежности); оценка состояния учета и отчетности [3].

Количественные показатели банков могут быть оценены как самим банком, так и внешними организациями (Центральным банком, рейтинговыми агентствами). Оценка необходима для определения масштабов развития отдельных банков и банковской системы в целом, выделение лидирующих представителей данной сферы деятельности для констатации успеха или поражения конкретных банков в конкурентной борьбе.

Результатом этой оценки является ежегодное составление сводной таблицы, которая определяет иерархию банков в определенном периоде. Они составляются и на международном, и на национальном уровне; включают абсолютные и относительные показатели, а также изменения показателей за год.

К показателям, которые используются при формировании и ранжировании крупнейших банков на международном уровне, также относят: общую сумму активов на конец календарного (финансового) года по консолидированному балансу банка; общую сумму депозитов на ту же дату; общую задолженность по выданным кредитам; объем чистой прибыли за истекший год; объем собственного капитала банка; доходность капитала (отношение чистой прибыли к среднегодовой величине собственного капитала); доходность активов (отношение чистой прибыли к среднегодовой стоимости активов); отношение капитала к активам на конец года; прибыль к доходу по собственным акциям [4].

Оценка качественных сторон деятельности банка дает возможность определить его надёжность на основе анализа финансового состояния и системы управления рисками. В основном выделяют два подхода к такой оценке. Первый подход используют при организации межбанковских отношений. В основном он базируется на индивидуальной методике анализа с целью определения условий кредитных и расчётных операций между банками. Осуществляет подобный анализ одно из подразделений банка: он носит выборочный характер (то есть касается лишь тех банков, с которыми данный банк вступает во взаимодействие) и не предусматривает установление рейтинга банка. Источником информации являются отчетные и другие данные, которые предоставляются коммерческими банками друг другу, если возникает потребность в межбанковском сотрудничестве.

Научным результатом данного исследования является обоснование оптимальных для применения в современных условиях развития экономики методов оценки деятельности коммерческих банков. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является формирование комплексной системы показателей с учетом корреляционной зависимости показателей деятельности коммерческих банков.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Мишин А. Ю.

Литература: 1. Активные бизнес-консультации. URL: <http://www.active-consult.ru/ocenkabanka.htm>. 2. Жуков Е. Ф. Деньги. Кредит. Банки. Ценные бумаги: учеб. пособие. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2014. 430 с. 3. Мельник М. В., Баканова М. И., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа. М.: Финансы и статистика, 2013. 536 с. 4. Ефимова О. В. Анализ финансовой отчетности. М.: 2009. 415 с.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

УДК 336.76: 330.322.5

Лютый В. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність і функції цінних паперів. Проаналізовано обсяги торгівлі на біржових ринках України та зарубіжних країн. Запропоновано шляхи підвищення ефективності функціонування вітчизняного ринку цінних паперів.

Ключові слова: аналіз, цінні папери, ринок цінних паперів, біржова торгівля, фондова біржа.

Аннотация. Рассмотрены сущность и функции ценных бумаг. Проанализированы объемы торговли на биржевых рынках Украины и зарубежных стран. Предложены пути повышения эффективности функционирования отечественного рынка ценных бумаг.

Ключевые слова: анализ, ценные бумаги, рынок ценных бумаг, биржевая торговля, фондовая биржа.

Annotation. The essence and function of securities. We analyzed the volume of trade on the stock markets of Ukraine and foreign countries. Ways to enhance the functioning of the domestic securities market.

Keywords: analysis, securities, stock market, stock trading, stock exchange.

На сьогодні в Україні спостерігаються проблеми зі стабільністю економіки, оскільки цінні папери є невід'ємною частиною цього процесу, які забезпечують зростання економіки шляхом регулювання операцій з фінансовими ресурсами, то вони безпосередньо впливають на позитивні або негативні зміни в економіці. Виходячи з цього, досліджуване питання все ще актуальне.

Цим питанням займалися провідні зарубіжні та вітчизняні вчені: Хачатрян В. Г. [1], Зубкова В. І. [2], Галенко О. М. [3], Третяков О. С. [4], Мельник Т. М. [5], Фармациян Г. Л. [6] та ін. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень і підвищення актуальності цієї проблеми, вона досі залишається невирішеною остаточно.

Мета статті – обґрунтування шляхів підвищення ефективності функціонування ринку цінних паперів в Україні.

Цінний папір – це документ, складений за встановленою формою і за наявності обов'язкових реквізитів, що засвідчує майнові права, здійснення або передача яких можливі тільки при пред'явленні цього документа.

Функції цінних паперів: інформаційна, перерозподільна, мобілізуюча, регулююча, розрахункова.

В Україні цінні папери не виконують всі ті функції, які повинні виконуватися, рішенням цієї проблеми має стати залучення інвесторів із метою підвищення виробництва у країні [1, с. 54–55].

Ефективність функціонування ринку цінних паперів залежить від мікро- та макроекономічного середовища. Основною функцією цінних паперів є мобілізація коштів для фінансового забезпечення активної підприємницько-виробничої діяльності [2].

Галенко О. М. [3] зазначає, що існує ряд факторів, що не дають розвиватися цінним паперам:

- політична ситуація в країні;
- зміна уряду;
- політичні відносини з Росією.

На початку 2015 р. держава спробувала залучити іноземні інвестиції, вирішивши продати пакети акцій найкрупніших підприємств. На жаль, через падіння фондових індексів Україна так і не змогла отримати «іноземний» дохід. Це обумовлено тим, що було прийнято рішення про продаж акцій компаній-монополістів і в підсумку цей спосіб виявився невдалим [7].

Розвиток ринку цінних паперів є головним чинником процесу лібералізації національної економіки та вдалого реформування. Однак на сучасному етапі цей ринок не є показником стану розвитку економіки або окремих її галузей. Для розвитку ринку цінних паперів потрібна державна підтримка, потрібна значна інноваційна реформа, тому що в умовах сучасного науково-технічного прогресу значення інноваційних процесів на ринку цінних паперів зростає. Про це свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1

Обсяги торгівлі на біржових ринках 2014–2015 рр. [7]

Оператор регульованого ринку	Обсяги торгівлі									
	акціями		борговими цінними паперами				валютою		кредитними ресурсами	
			корпоративними		державними					
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Білоруська валютно-фондова біржа, Білорусь	50,4	90	1151	1169	1130	1135	1703	3008	-	-
Казахстанська фондова біржа, Казахстан	1089	1378	2011	2165	7752	8852	1061	9604	-	-
Московська біржа, Росія	5540	6726	1225	3848	4021	5980	2938	3760	3060	5704
НАСДАК ОЕМЕКС Вірменія	0,5	1	1,8	2	13,9	15,4	760,4	763,7	7088	1504
Українська біржа, Україна	457	418	62,9	24,5	92,6	11,7	-	-	-	-
Фондова біржа ПФТС, Україна	242	230	1316	1675	9564	9286	-	-	-	-

Як видно з табл. 1, обсяги торгівлі на біржовому ринку України зменшилися, в той час обсяг торгівлі на біржових ринках інших країн тільки збільшився, це обумовлено тим, що інші країни залучають інвесторів, а Україна – ні [8].

Отже, основна функція ринку цінних паперів – мобілізація грошових коштів інвесторів для модернізації та розширення виробництва. Тому перспектива подальших наукових досліджень у цьому напрямі полягає у розробці механізму підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних суб'єктів господарювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Хачатрян В. Г. Информационная инфраструктура рынка ценных бумаг и основные направления ее эффективного использования: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.03. Ереван, 2004. 2. Зубкова В. И. Формирование эффективного портфеля ценных бумаг на основе маркетинга (на примере приватизированных перерабатывающих предприятий агропромышленного комплекса Украины): дис. ... канд. экон. наук: 08.06.02. Симферополь, 1998. 169 с. 3. Галенко О. М. Методи економічного аналізу цінних паперів для формування інвестиційного портфеля на фінансовому ринку України: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2014. 174 с. 4. Третьяков О. С. Маркетингові дослідження ринку цінних паперів України: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.02. Київ, 2000. 169 с. 5. Мельник Т. М. Оцінка інвестиційної привабливості корпоративних цінних паперів: дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. Суми, 2001. 240 с. 6. Фарманян Г. Л. Проблемы формирования вторичного рынка ценных бумаг в Украине: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.03. Ереван, 2015. 327 с. 7. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 8. Казаков А. Проблемы та перспективи розвитку фондового ринку. *Ринок цінних паперів України*. 2014. № 11–12. С. 15–22.

РОЗВИТОК БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

УДК 336.717.13

Майборода В. Р.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено економічну сутність безготівкових розрахунків у сучасних умовах господарювання. Розглянуто види розрахункових документів під час здійснення безготівкових розрахунків і проблеми обліку грошових коштів. Виявлено, що роль головного інструменту безготівкових розрахунків взяли на себе платіжні картки. Також перехід на систему безготівкових розрахунків як сучасного способу оплати є пріоритетним завданням для уповноважених осіб у фінансовій сфері.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, платіжні картки, готівка, поточний рахунок у банку.

Аннотация. Исследована экономическая сущность безналичных расчетов в современных условиях хозяйствования. Рассмотрены виды расчетных документов при осуществлении безналичных расчетов и проблемы учета денежных средств. Выявлено, что роль главного инструмента безналичных расчетов взяли на себя платежные карточки. Также переход на систему безналичных расчетов как современного способа оплаты является приоритетной задачей для уполномоченных лиц в финансовой сфере.

Ключевые слова: безналичные расчеты, платежные карточки, наличные, счет в банке.

Annotation. The economic essence of cashless payments in the current economic conditions. Considered types of settlement documents in the commission of cashless payments and accounting issues money. Revealed that as the main instrument of cashless payments took the credit cards. Also, switching to a system of cashless payments, as a modern method of payment is a priority for the authorized persons in the financial sector.

Keywords: non-cash payments, credit cards, cash, current bank account.

На сьогодні економіці України необхідні швидкі структурні та технологічні зміни, вдосконалення механізму безготівкових розрахунків. Одними з головних передумов та ознак ефективності функціонування економіки в цілому, а також кожного суб'єкта окремо є своєчасна та повна оплата доставленої продукції, виконаних робіт і наданих послуг, а також інших боргових зобов'язань. Стан безготівкових розрахунків, своєчасне та повне надходження коштів від платників впливає на стан грошового обігу, ціноутворення, кредитні відносини, фінансовий стан підприємств, а отже, і на фінансовий стан населення. Порушення системи безготівкових розрахунків виникає за рахунок збільшення попиту на використання готівки та кредитів банків.

Проблемам розвитку безготівкових розрахунків із використанням спеціальних платіжних засобів присвячено у науковій літературі численна кількість досліджень. Наприклад, таких науковців, як Ф. Бутинця [1], Е. Волошиної [2], Н. Корецької [3], О. Шевчук [4] та ін. Однак залишається чимало невирішених питань у сфері теоретичних і практичних аспектів розвитку безготівкових розрахунків.

Мета статті. Розглянути основні тенденції та перспективи розвитку безготівкових розрахунків в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні правова база організації безготівкових розрахунків визначається рядом законів, які регламентують банківську діяльність («Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України»). Що ж стосується детальної організації самих розрахунків, то вони визначаються затвердженою Національним банком України Інструкцією від 29.03.2001 р. «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» [5].

Безготівкові розрахунки – розрахунки, що проводяться без участі готівки, тобто у сфері безготівкового грошового обігу. Широкому втіленню безготівкових розрахунків сприяє чисельна кількість банківських установ, зацікавленість держави у проведенні саме безготівкових розрахунків, зокрема, для забезпечення контролю в оподаткуванні суб'єктів господарської діяльності тощо.

Відповідно до ст. 51 Закону України «Про банки і банківську діяльність» безготівкові розрахунки проводяться на підставі розрахункових документів на паперових носіях або в електронному вигляді. Банки в Україні можуть використовувати як платіжні інструменти платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, векселі, чеки, банківські платіжні картки й інші дебетові та кредитові платіжні інструменти, що застосовуються у міжнародній банківській практиці [6].

Такі платіжні інструменти, як чек, заява на акредитив, вексель, платіжне доручення є традиційними формами безготівкових розрахунків у паперовій формі. Сучасною формою безготівкових розрахунків є електронні платежі за допомогою пластикових карток. Пластикові картки відіграють ключову роль у переведенні масових платежів на безготівкову основу. Самі по собі вони не є грошми і не здійснюють обігу. Але вони є підтвердженням того, що їхні власники мають на своїх рахунках кошти, які можуть привести в рух за допомогою карток.

Системи безготівкових розрахунків у національному масштабі запроваджені такими країнами, як: Франція, Німеччина, Бельгія, Іспанія, Канада, Японія, Хорватія, Португалія.

Така підвищена увага до створення національних систем безготівкових розрахунків пояснюється їхньою суттєвою економічною та соціальною ефективністю, можливістю створення «прозорої» системи фінансових потоків.

У зарубіжних країнах використовуються різні платіжні інструменти, що залежить від історичних і соціальних особливостей цієї країни, від розвитку потреб у безготівкових розрахунках. Окрім того, у кожній країні для кожного засобу платежу діють свої законодавчі чи нормативні обмеження. Цим також пояснюється різниця в частоті використання тих чи інших засобів платежу в різних країнах.

Дані таблиці свідчать, що всі країни можна розділити на дві великі групи: країни, де широко розповсюджені чеки (США, Великобританія, Канада, Франція та Італія), і країни, де розповсюджені платежі за переказами (Нідерланди, Німеччина, Бельгія) (табл. 1) [7].

Таблиця 1

**Порівняльна статистика використання різних видів платіжних інструментів
(відсотків від загальної кількості трансакцій)**

Назва держави	Чеки	Картки	Кредитові перекази	Прямі дебетування
Бельгія	4,6 %	0,1 %	94,7 %	0,5 %
Великобританія	7,6 %	0,2 %	91,3 %	1,0 %
Італія	4,5 %	0,04 %	94,2 %	0,2 %
Канада	98,7 %	0,3 %	0,7 %	0,2 %
Нідерланди	0,1 %	0,1 %	98,7 %	1,1 %
Німеччина	2,3 %	0,02 %	95,7 %	2,0 %
США	12,2 %	0,1 %	86,8 %	0,9 %
Франція	4,4 %	0,2 %	94,0 %	0,8 %

Особливістю безготівкового обігу в Україні є використання спеціальної організації форми здійснення самого платежу. Структура форм розрахунку передбачає створення спеціалізованої системи безготівкових розрахунків як форми організації руху грошей на рахунках у банках.

Безготівкові розрахунки в Україні становлять приблизно 50 % усіх розрахунків у господарському обороті. За даними НБУ, середньодобовий обсяг передачі коштів платіжними документами у 2014 р. складав 4 млрд грн, понад 470 тис. середньодобової кількості платіжних трансакцій і їх кількість зростає. Нині кожна гривня щоденно обертається через платіжну систему від 3 до 9 разів. В Україні питома вага безготівкових розрахунків здійснюється платіжними дорученнями (81 %), значно меншу вагу в безготівкових розрахунках займають розрахунки чеками (8 %) та платіжними вимогами-дорученнями (6 %) [8].

На сьогодні в Україні більшість провідних українських банків обслуговують картки та беруть участь у роботі міжнародних платіжних систем Visa International, Europay International, MasterCard International, American Express, Diner Club та інших менш відомих платіжних систем. Стан і розвиток карткових платіжних систем, як відомо, віддзеркалює рівень освоєння новітніх банківських технологій, ступінь цивілізованості держави. Тому головну увагу банків зосереджено на збільшенні емісії пластикових карток і розширенні можливостей їх використання у торговельній мережі.

В 2015 р. членами карткових платіжних систем були 143 банки (81 % від загальної кількості), котрі обслуговували понад 49 млн клієнтів. Загальна кількість клієнтів збільшилась до попереднього року на 5380 тис., або на 12 %. Загальна кількість платіжних карток, термін дії яких не закінчився, становила понад 69726 тис., тобто зменшилась порівняно з попереднім роком на 100 тис. (0,1 %) [8].

За оцінками Національного банку України випуск пластикових карток на 01.07.2015 року перевищив 65 млн шт. Однак до європейського рівня використання пластику ще далеко. Насамперед, це стосується рівня використання – 97 % операцій із пластиком – це просте зняття готівкових коштів. Мабуть, це відбувається тому, що комісія за зняття готівки у власній мережі банкоматів дорівнює нулю. З іншого боку, жодна з фінансових компаній не може своєю інфраструктурою цілком задовольнити потреби власників своїх карт.

Системи безготівкових розрахунків в Україні потребують змін, оскільки не витримують конкуренції з боку міжнародних опонентів. Потрібне постійне удосконалення інформаційної бази, технічного оснащення, кваліфікаційних кадрів.

До важливих вирішень проблем розвитку безготівкових розрахунків можна віднести:

- 1) збільшення довіри з боку населення до банківської системи, яка була втрачена в умовах фінансово-економічної кризи;
- 2) запровадження страхування ризиків власників платіжних карток від несанкціонованого втручання та передбаченого використання;
- 3) обмеження домінування на українських ринках платіжних систем і прискорення розвитку НСМЕП.

Як бачимо, наша держава робить важливі кроки для збільшення безготівкових розрахунків у країні. Тільки з урахуванням світових тенденцій Україна може стати однією з перших країн у Європі, яка законодавчо стимулює не тільки регулювання платіжної сфери, а й перехід до електронної країни, що є європейським трендом. Безготівкова Європа – це питання найближчих 10 років, і прийняття запропонованого закону максимально забезпечить конкурентоспроможність України з цього питання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Житомир: Рута, 2009. 698 с. 2. Волошина Е. И. Эффективность платежных карт. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 2 (48). С. 9–14. 3. Корецька Н. І. Оцінка вітчизняного ринку платіжних карток. *Економічні науки*. Серія «Регіональна економіка». 2011. № 8 (31). С. 15–19. 4. Шевчук О. А. Безготівкові розрахунки за допомогою пластикових карток: національна та зарубіжна статистика, особливості здійснення та обліку. *Статистика України*. 2010. № 3. С. 29–32. 5. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>. 6. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. 7. Руденко Л. В. Міжнародні кредитно-розрахункові валютні операції. Київ: ЦУЛ, 2003. 616 с. 8. Монетарний огляд економічні матеріали НБУ // Національний банк України. URL: <http://bank.gov.ua/>.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.645.2

Макарова Д. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Сформовано систему показників для оцінки фінансової безпеки промислового підприємства. Розглянуто метод оцінки фінансової безпеки за допомогою інтегрального показника. Розглянуто внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці промислового підприємства.

Ключові слова: підприємство, фінансова безпека, загрози.

Аннотация. Сформирована система показателей для оценки финансовой безопасности промышленного предприятия. Рассмотрен метод оценки финансовой безопасности с помощью интегрального показателя. Рассмотрены внутренние и внешние угрозы финансовой безопасности промышленного предприятия.

Ключевые слова: предприятие, финансовая безопасность, угрозы.

Annotation. In the article it was generated a system of indicators to assess the financial security of industrial enterprises. The method of assessing the financial security through integrated indicator was considered. There were considered internal and external threats to the financial security of industrial enterprises.

Keywords: enterprise, financial security, threats.

Проблеми забезпечення фінансової безпеки отримали останнім часом надзвичайну актуальність, що пов'язано не тільки з фінансовою кризою, зростанням нестабільності, але і глобалізацією економічного простору, що призводить до збільшення числа загроз у вигляді нестабільності фінансових ринків. У цих умовах підприємства зіткнулися з необхідністю принципово нових підходів до забезпечення безпеки та стабільності свого розвитку. Згідно з положенням про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями фінансова безпека підприємства – наявність у боржника передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

Ключові дослідження, присвячені проблемам фінансової безпеки, сконцентровано в публікаціях таких вчених, як С. А. Ачкасова [1], Н. М. Внукова [2], Ю. О. Голуб [3], О. О. Дутченко [4] та ін. Проте невирішеною залишилася проблема створення універсальної системи показників для оцінки фінансової безпеки будь-якого виду діяльності.

Метою статті є формування системи показників для оцінки фінансової безпеки промислового підприємства.

Банк здійснює оцінку фінансової безпеки боржника – юридичної особи, яка відповідно до вимог законодавства України складає:

- квартальну та річну фінансову звітність – не рідше, ніж один раз на три місяці;
- тільки річну фінансову звітність – не рідше, ніж один раз на дванадцять місяців.

Банк здійснює оцінку фінансової безпеки юридичної особи, якій надано кредит, шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника – юридичної особи. Інтегральний показник розраховується із застосуванням багатофакторної дискримінантної моделі за такою формулою (1):

$$Z = a_1 K_1 + a_2 K_2 + a_3 K_3 + a_4 K_4 + a_5 K_5 + a_n K_n - a_0 \quad (1)$$

де $K_1, K_2, \dots, K_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника – юридичної особи – для великого або середнього підприємства. Замість зазначених коефіцієнтів можуть застосовуватись коефіцієнти $MK_1, MK_2, \dots, MK_n$;

$a_1, a_2, \dots, a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів щорічно актуалізуються Національним банком України на підставі даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб. Банк для актуалізації параметрів дискримінантної моделі подає до Національного банку України відповідну інформацію щодо даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб за формою та у строки, встановлені Національним банком України;

a_0 – вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно актуалізуються Національним банком України.

Модель розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи – обирається залежно від виду його економічної діяльності. Для розрахунку інтегрального показника використовуємо модель для великого або середнього підприємства (2):

$$Z = 0,025 \times K_1 + 1,9 \times K_3 + 0,45 \times K_6 + 1,5 \times K_8 + 0,03 \times K_9 - 0,5, \quad (2)$$

де K_1 – коефіцієнт покриття;

K_3 – коефіцієнт фінансової незалежності;

K_6 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності;

K_8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;

K_9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства покривати поточні зобов'язання оборотними активами. Коефіцієнт фінансової незалежності показує питому вагу власного капіталу в загальному обсязі джерел фінансування, характеризує ступінь залежності підприємства від позичкових джерел фінансування. Коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності характеризує рентабельність продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності до оподаткування та здійснення витрат, пов'язаних із запозиченнями. Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком характеризує ефективність використання активів підприємства. Коефіцієнт оборотності оборотних активів характеризує ефективність використання оборотних активів підприємства.

Після розрахунку інтегрального показника для оцінки фінансової безпеки промислового підприємства визначається його клас (табл. 1)

Таблиця 1

Визначення класу юридичної особи для великого або середнього підприємства

Види економічної діяльності	Класи								
	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
Промисловість: секція С (розділи 19–30, 33)	Більше, ніж +1,35	Від +1,35 до +0,80	Від +0,79 до +0,51	Від +0,50 до +0,04	Від +0,03 до –0,40	Від –0,41 до –0,75	Від –0,76 до –1,34	Від –1,35 до –4,70	Менше, ніж –4,70

Оцінювати фінансову безпеку підприємства також можна по фінансових показниках, основними з яких є показники, що характеризують ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. Перелік показників наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Система показників для оцінки фінансової безпеки підприємства

Показник	Високий рівень фінансової безпеки	Середній рівень фінансової безпеки	Низький рівень фінансової безпеки
Коефіцієнт фінансової незалежності	>0,5	0,3–0,5	<0,3
Коефіцієнт фінансового важеля	<1,0	1,0–2,3	>2,3
Коефіцієнт поточної ліквідності	>2,0	1,0–2,0	<1,0
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,1–0,2	<0,1
Коефіцієнт оборотності сукупних активів	>1,6	1,0–1,6	<1,0
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	>0,26	0,1–0,26	<0,1
Рентабельність власного капіталу	>0,15	0,1–0,15	<0,1

Фінансова стійкість – один із головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та стабільності. Тип фінансової стійкості характеризує джерела фінансування поточних запасів і витрат підприємства. Ключовим у взаємозв'язку та взаємовпливу фінансової стійкості та безпеки підприємства є:

- фінансова гнучкість фірми – це здатність фірми змінювати обсяг і структуру фінансування, а також напрями вкладення фінансових ресурсів згідно зі зміненими зовнішніми та внутрішніми обставинами;
- фінансова стабільність фірми визначається постійністю оптимальних або наближених до них значень показників;

– фінансова рівновага фірми характеризує збалансованість розвитку фірми та підприємства, що досягається оптимальним поєднанням дохідності та ризику.

Як видно із табл. 2, залежно від конкретного значення показника можна судити про високий, середній або про низький рівень фінансової безпеки підприємства. Аналіз фінансової безпеки підприємства включає також аналіз загроз підприємства, які можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні загрози не залежать від діяльності підприємства, вони відносяться до факторів ризику навколишнього середовища, в якій працює підприємство. Внутрішні загрози обумовлені, в першу чергу, діяльністю самого підприємства, кваліфікацією його керуючого персоналу, фінансового менеджменту.

Таким чином, для аналізу фінансової безпеки промислового підприємства необхідно використовувати показники, які б найбільш чітко відображали особливості функціонування промислового підприємства, та враховувати зовнішні та внутрішні загрози для цього сектора виробництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Гонтар Д. Д.

Література: 1. Ачкасова С. А. Обґрунтування теоретичних підходів до визначення сутності кредитного ризику банку. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1. С. 263–269. 2. Внукова Н. М. Забезпечення спеціального кредитування підприємств шляхом факторингу. *Енергосбережение. Энергетика. Энергоаудит*. 2014. № 7 (125). С. 31–38. 3. Голуб Ю. О. Кредитна складова фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Харків, 2011. 20 с. 4. Дутченко О. О. Банківське кредитування на основі врахування галузевих особливостей позичальника: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2011. 20 с. 5. Положення про Порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 № 23 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.

БАЗОВЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ БАНКАМИ ПРОЦЕНТНОЙ ПОЛИТИКИ

УДК 336.7:33.021

Максимовская А. О.

Студент 2 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Раскрыта сущность процентной политики банка, а также факторы, ее определяющие. Обобщены подходы ученых к экономической природе, целям и задачам процентной политики банков. Рассмотрена процентная политика банка на макро- и микроуровнях. Выделены основные этапы формирования и реализации банковскими учреждениями процентной политики.

Ключевые слова: процент, процентная политика, учетная ставка, депозитные операции, кредитные продукты, факторы влияния на процентную политику.

Анотація. Розкрито сутність процентної політики банку, а також фактори, які її визначають. Узагальнено підходи вчених щодо економічної природи, цілей і завдань процентної політики банків. Розглянуто процентну політику банку на макро- і мікрорівнях. Виділено основні етапи формування та реалізації банківськими установами процентної політики.

Ключові слова: процент, процентна політика, облікова ставка, депозитні операції, кредитні продукти, фактори впливу на процентну політику.

Annotation. The article reveals the essence of the interest rate policy of the Bank, and factors that determine it. Summarizes scientists' approaches to economic nature, the goals and objectives of interest rate policy of banks. Reviewed the interest rate policy of the Bank on macro and micro levels. The basic stages of formation and implementation of banking institutions' interest-rate policy.

Keywords: interest, interest rate policy, discount rate, deposit operations, credit products, impacts on interest rate policy.

Одним из важнейших принципов эффективной реализации банками функций финансового посредника является доходность кредитных операций, которые непосредственно осуществляются.

Данная тема является актуальной, т. к. проблемой функционирования банковских учреждений является формирование такой процентной политики, которая бы в полной мере обеспечивала банку получение необходимого уровня прибыли, а также привлекала достаточное количество клиентов.

Целью статьи является исследование научных подходов к сущности процентной политики банков и выделение факторов, ее определяющих, в условиях нестабильности экономической системы. Указанная цель определила перечень задач, требующих решения:

- обобщить подходы ученых и специалистов банковского дела к экономической природе, целям и задачам процентной политики банков;
- выявить и систематизировать факторы макро- и микроэкономического уровней, оказывающих влияние на формирование процентной политики банков;
- выделить основные этапы организации и реализации банковскими учреждениями процентной политики.

Наиболее весомый вклад в исследование общих вопросов банковского дела, а также отдельных аспектов формирования процентной политики коммерческих банков оказали исследования известных зарубежных ученых, а именно: А. Лаврушина, Дж. Синки, П. Роуза, Г. Фишера, А. Шевцовой и др. Отдельным проблемам формирования эффективной ценовой политики коммерческих банков посвящены исследования отечественных экономистов, в частности Л. Кузнецовой, В. Коваленко, С. Науменковой, Е. Остропольской и др.

Эффективность деятельности банковского сектора в значительной степени зависит от эффективной организации и осуществления процентной политики, а именно: ставки по активным операциям должны превышать ставки по пассивным. Именно поэтому каждый банк стремится сформировать такую оптимальную процентную политику, чтобы, кроме обеспечения максимальной прибыли, получить еще и конкурентные преимущества на рынке банковских услуг. Рассмотрим различные подходы специалистов относительно сущности процентной политики (табл. 1).

Таблица 1

Подходы специалистов относительно сущности процентной политики

Автор	Определение
О. Лаврушин [1]	Процентная политика – это совокупность мероприятий по регулированию экономических отношений путем управления процентными ставками. Процентная политика банков направлена на максимизацию чистого процентного дохода от банковских операций, страхование кредитного риска и управление ликвидностью баланса банка
В. Усоский [2]	Процесс наработки и практического применения топ-менеджерами банков системы управления и структурой, уровнем процентных ставок по активным и пассивным операциям для максимизации прибыли на рынке
А. Куклин, Е. Шнейдер [3]	Важный элемент внутренней работы банка, во многом определяющий динамику и структуру активных и пассивных операций банка
В. Тарасов [4]	Один из важнейших и в то же время достаточно сложных инструментов регулирования банковской деятельности, который находит свое выражение в регулировании уровня и динамики процентных ставок
О. Шевцова [5]	Тактика и оперативное управление в сфере регулирования активных и пассивных процентных ставок с целью обеспечения доходности, ликвидности, надежности и развития операций банка

Как видно из табл. 1, различные авторы рассматривают сущность процентной политики по-разному: определяют ее или как часть управления (банковского менеджмента), или как совокупность мероприятий, часть внутренней работы. Впрочем, в большинстве определений содержится ссылка на то, что она касается активных и пассивных операций и направлена на достижение определенных целей.

Стоит заметить, что необходимо различать процентную политику банков на макро- и микроуровнях (табл. 2) [4, с. 475].

Таблица 2

Особенности процентной политики на макро- и микроуровнях

Уровень экономической системы	Учреждение, формирующее и реализующее процентную политику	Экономическое содержание процентной политики	Виды банковского процента, служащие базовой основой процентной политики
Макроэкономический уровень	Центральный банк	Совокупность мер, направленных на обеспечение рентабельности банковской системы и обеспечение оптимальных темпов развития экономики на основе эффективного использования банковского процента	Учетный процент – плата, которую взимает центральный банк с коммерческих банков по займам, предоставленным под векселя. Учетная ставка – это один из монетарных инструментов, с помощью которого центральный банк устанавливает для банков и других субъектов денежно-кредитного рынка ориентир по стоимости привлечения и размещения денежных средств. Ставка рефинансирования – выраженная в процентах плата за кредит, предоставляемый банкам, которая устанавливается центральным банком с целью воздействия на денежное обращение и кредитование
Микроэкономический уровень	Коммерческие банки	Совокупность мероприятий в области процентных ставок по привлечению и размещению денежных средств с целью обеспечения рентабельности и ликвидности банковского учреждения	Депозитный процент – плата банков по привлеченным на депозитные счета денежным средствам. Ссудный процент – плата, которую получает банк-кредитор по полученным кредитам

На макроэкономическом уровне процентную политику формирует и реализует центральный банк, в качестве которого в Украине выступает Национальный банк. Процентная политика НБУ определяется целями и задачами денежно-кредитной политики государства, и процессами, происходящими в экономике, а также теми задачами, которые ставятся на определенных этапах ее развития.

На микроэкономическом уровне процентная политика – это политика банков второго уровня по привлечению и размещению банковских ресурсов. Что касается целей процентной политики на микроэкономическом уровне, то стоит заметить, что их достаточно сложно определить однозначно. Очевидно, наиболее простым определением может быть то, что целью проведения процентной политики коммерческого банка является обеспечение максимальной рентабельности.

Впрочем, по разным причинам не все банки рассматривают максимизацию рентабельности как единую цель организации своей деятельности. Стремясь достичь конкурентных преимуществ на рынке банковских услуг, банки предпочитают создавать и расширять клиентскую базу, наработывать с ней длительные и тесные взаимовыгодные экономические отношения.

При таких обстоятельствах совершенно очевидно, что цели процентной политики могут быть разделены на два основных уровня, а именно: 1) тактические (доступность информации о деятельности банка, развитие филиальной сети, внутрибанковское развитие); 2) стратегические (получение прибыли). Для установления адекватного уровня ссудного процента должны быть учтены факторы макро- и микроэкономического характера. Эти факторы обуславливают возможность покрытия расходов коммерческого банка, получение им прибыли, а также управления рисками при проведении соответствующих операций.

К основным внешним факторам можно отнести политическую и общеэкономическую ситуацию, монетарную политику центрального банка, уровень конкуренции на банковском рынке, ситуацию на денежном и кредитно-депозитном рынке, уровень государственного регулирования, инфляцию, спрос на банковские услуги со стороны субъектов хозяйствования и др.

К основным внутренним факторам можно отнести качество и новизну банковских продуктов, уровень принятых рисков, качество рекламы, ориентацию на определенные сегменты банковского рынка, репутацию и авторитет банка на национальном рынке и тому подобное.

Некоторые экономисты, например, О. В. Шевцова, выделяют часть внешних факторов в отдельную группу мезофакторов (уровень развития банковской системы, конкуренция на банковском рынке, состояние рынка межбанковских кредитов), а часть внутренних факторов – в микрофакторы (масштаб развития филиальной сети, тип перераспределения ресурсов и тому подобное) [5].

Также факторы, оказывающие влияние на процентную политику банка, можно разделить на административные (налогообложение, политика минимальных резервных требований, прямое регулирование процентных

ставок, одностороннее решение руководства банка) и рыночные (состояние экономики, денежного, финансового рынков и др.).

Основные этапы организации и реализации процентной политики банка: формирование процентных ставок по банковским депозитам и кредитам; порядок начисления процентов за пользование привлеченными банком средствами и предоставленным кредитам; управление процентным риском на рынке депозитов и кредитов; мероприятия по минимизации процентного риска на рынке депозитов и кредитов; расчет эффективности процентной политики на основе экономических показателей.

Так, существенное влияние на формирование процентной политики оказывает уровень инфляции. Инфляционная составляющая всегда стремится скорректировать процентные ставки на уровень реальной инфляции. Закономерность чрезвычайно простая, поскольку в результате инфляционного роста цен увеличивается номинальный объем национального продукта. Для его реализации должна пропорционально расти «текущая денежная масса» экономических субъектов, что вызывает соответствующий рост спроса на кредитные ресурсы, что, как следствие, побуждает банки к повышению номинальной ставки процента. Зависимость динамики номинальных процентных ставок от темпов инфляции широко признается в зарубежной экономической литературе. Она известна под названием «эффект Фишера», согласно которому процентные ставки реагируют на изменение товарных цен (инфляцию) в соотношении 1:1. Эта закономерность учитывается центральными банками западных стран в денежно-кредитной политике, что оказывает определенное влияние на процентную политику банков [6]. Кроме того, при формировании процентных платежей по депозитам банки должны учитывать не только индекс инфляции и учетную ставку НБУ, что является базовой основой для определения стоимости кредитных ресурсов.

Ситуацию усугубляет и то обстоятельство, что более высокая стоимость привлечения депозитов провоцирует высокие кредитные ставки, недоступность кредитов и убыточность банков, которым через определенное время будет просто не из чего возвращать те депозиты, которые они привлекали. Тем временем рост процентных ставок по депозитам усугубляет проблемы банкиров, значительно увеличивая процентные расходы финучреждений.

Не менее весомым фактором внешней среды выступает валютный курс, поскольку он выражает в целом состояние спроса и предложения на валютные ценности на внутреннем рынке.

Таким образом, процентная политика является крайне важной составляющей банковского менеджмента, поскольку именно она направляется на обеспечение банком стратегических и тактических целей. Она формируется под влиянием целого перечня факторов, а именно:

- неопределенности ожидаемых темпов инфляции, которые частично переводятся на банковскую систему;
- высшей рискованности кредитных вложений, чем в развитых странах (необходимости дополнительных расходов на мониторинг хозяйственной деятельности заемщиков; асимметричной информации относительно их финансового состояния);
- значительно более высоких рисков оттока вкладов (неопределенности относительно стабильности ресурсной базы банка), в связи с чем банки удерживают дополнительные резервы, иммобилизуя таким образом часть привлеченных средств, что оказывает косвенное влияние на стоимость размещения финансовых ресурсов.

Таким образом, с целью оптимизации процентной политики банков, повышения ее эффективности необходимо сосредоточить особое внимание в части совершенствования уже существующих форм получения процентов, расширить спектр выполняемых банками операций, а также способствовать дальнейшему развитию методов косвенного государственного регулирования деятельности коммерческих банков.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Яременко О. Р.

Литература: 1. Лаврушин О. И., Мамонова И. Д., Валенцева Н. И. Банковское дело: учебник. М.: КНОРУС, 2009. 768 с. 2. Усоский В. Н. Теоретические аспекты проведения процентной политики в банковской системе Беларуси // Экономика и банки: науч.-практ. журнал. URL: <http://ojs. polessu. by/index.php/EB/article/view/526>. 3. Куклин А. А., Шнейдер Е. А. О некоторых подходах к построению процентной политики коммерческого банка при кредитовании населения. URL: <https://ideas.repec.org/a/scn/015306/15265629.html>. 4. Тарасов В. И. Деньги, кредит, банки: учеб. пособие. Мн.: Мисанта, 2003. 512 с. 5. Шевцова О. В. Процентная политика многофилиального коммерческого банка. URL: <http://www.dissercat.com/content/protsentnaya-politika-mnogofilialnogo-kommercheskogo-banka>. 6. Остропольська Є. В. Роль та значення процентної політики банку в забезпеченні ефективного функціонування банківської сфери України. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/43.pdf.

FACTORS AND INDICATORS OF FORMING ENTERPRISES' INVESTMENT ATTRACTIVENESS

UDC 330.3

I. Makukh

The 4-th year student
of the faculty of financial of KhNEU S. Kuznets

Annotation. The article is about the most effective management of investment attractiveness as one of the main business tasks.

Keywords: investments, investment attractiveness, evaluation, enterprise, financial ratios, approach.

Анотація. Розглянуто питання ефективного управління інвестиційною привабливістю як одного з головних завдань для будь-якого підприємства.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, оцінка, підприємства, фінансові показники, підхід.

Аннотация. Рассмотрены вопросы эффективного управления инвестиционной привлекательностью как одной из главных задач для любого предприятия.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная привлекательность, оценка, предприятия, финансовые показатели, подход.

Today, enterprises operate under the fierce competition. So, there is a need in quick reaction on external environmental changes and improvement of enterprises' performance. Constant development is the key to success for any organization. The experience of many countries in the world shows the expediency of investment attraction.

The increase of investments provides conditions for an enterprise to overcome the crisis, promotes their economic growth, stimulates the implementation of the latest technologies, and raises labour productivity and living standards of population in general. The analysis of the latest sources shows the factors, such as political, economic, social and technological that influence on the development of enterprise economics in Ukraine.

A large number of famous Ukrainian and foreign economists' works are devoted to the subject of investing, among them are: M. Herasymchuk, I. Blank, A. Haidutskyi, V. Glazunov, S. Hutkevycha, N. Denysenko and others [4, p. 325]. According to the analyses of their research, the lack of a comprehensive approach to solving the questions of investment into companies is revealed. Moreover, it is not enough to use only statistical and mathematical models. However, it is known that in international practice mathematical models are widely used to assess the financial situation of enterprises, by means of which one can form a generalized indicator of the financial condition of the company. Its integrated assessment can serve as an indicator of investment attractiveness. A figure below illustrates a set of technological factors which have indicated the character and pointed out the main reasons of negative effects of enterprises' activity of a country's economy. These factors influence the enterprises' development. The diagram illustrates factors that influence the development of enterprises.

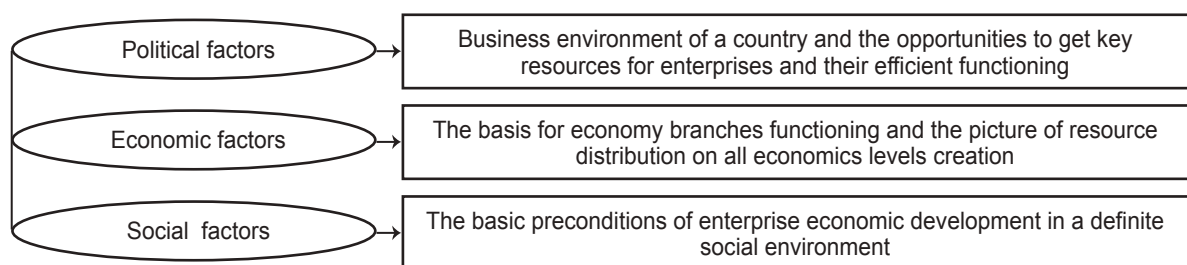

Fig. 1. The Factors influencing enterprise development

There is no single answer to the question what factors affect the level of investment attractiveness of an enterprise. Each author highlights various factors. For example, EA Yakimenko identifies such factors as financial condition, attractiveness of product, depreciation of fixed assets, and quality of staff. VS Yakovlev separates political, legal, economic and social factors. T.V.Mayorova highlights the following five key factors: the scope of activities, opportunities of access to foreign markets, financial relations with the authorities and the enterprise's location.

Y. Budnikova proposes to group these factors into two groups: indirect impact factors and factors of direct influence on the company's investment attractiveness. The first group includes factors that do not reflect the investment attractiveness of the individual enterprise. It can act on a state level only. The second group consists of the factors by means of which the company can influence on the investment attractiveness and may change its characteristics, etc. Y. Budnikova identifies 34 factors that have different impact on the investment attractiveness of an enterprise. The table below demonstrates these factors [2].

Table 1

The factors that have different impact on the investment attractiveness of an enterprise

Factors indirect effects	Factors direct influence
Industry classification	Manufacturing program
Geographical location	Marketing activity
The availability of natural resources	Management Accounting and Controlling
Ecological situation	Corporate Governance
Culture and education of the population	Human resources
Economic stability in Ukraine	Legal activity
Social and political stability	production technology
Normative - legal field of the sphere of activity of the enterprise	Having a plan of development strategy
Information field	Competitiveness
Benefits for investors	The uniqueness of the object
Developed infrastructure	The duration of the investment program
The degree of economic freedom of enterprises	Rating companies in the industry
Ukraine's position on the world market	Payment discipline
State authorities, who control the investment process	Condition of the property and financial resources
Inflation	Amount of expenses
The ability to export products	Capital structure
The level of household income	Competition in the industry

The most interesting factor among the listed above is the enterprise's direct influence on the investment attractiveness of an enterprise.

To identify the most important factors a research was conducted among the leading economists of the region, resulting in the list of such factors as: human resources, the duration of investment program, the state property and financial resources and the size of costs.

A well-known national and international evaluation technique of investment attractiveness identification can be divided into three large groups according to the sources of the original information: a) methods based on various expert estimates; b) methods based on statistical information; c) combined techniques based on expert and statistical calculations [3].

As you know, the evaluation of the investment attractiveness of a company is based on a range of techniques developed by the Ministry of Economics of Ukraine, the National Bank of Ukraine and different commercial banks. The basis of such methodological approach was laid in 1998, by the Bankruptcy Preventing Agency and the State Tax Administration of Ukraine.

Consequently, there is a question of creating a unified system of evaluation indicators that may allow carrying out an objective and comprehensive analysis of investment attractiveness of enterprises in the framework of selected technique. The objective, appropriate and competitive system of investment attractiveness of enterprises' indicators should take into account the following factors:

- 1) A limited number of performance indicators that directly affect investment decisions;
- 2) The use of public accounting and statistical report indicators, which minimize the use of inside information;
- 3) Company's rating based on its relation to other economic entities.

Investment attractiveness of an enterprise plays an important role in boosting investment processes. Limited resources and severe competition between companies raises the question of doing presentations to the company's investors about places where to invest and their influence on the investment attractiveness. It is necessary to convince potential investors in expediency of investments with the help of specific indicators.

The interpretation and application of various indicators is changed in the period of transition to the market economy. There is need in more specific methods of analyzing the company' situation. Industry-oriented entities cause

an individual approach to the analysis of each enterprise. Therefore it is necessary to develop common methodology for the analysis of enterprises' activity, considering the potential risks, costs and profit.

There are many approaches, factors and methods which determine the attractiveness of enterprises' investment policy. It is necessary to note that comparative assessment helps to choose the correct methodological approach and form an objective characteristic of an enterprise.

Supervisor – senior teacher Bytkovsky N. O.

Literature: 1. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент. Київ: ТОВ МП «ІТЕМ», 1995. 448 с. 2. Будніков В. Інвестиційна привабливість компанії та чинники, що впливають на неї. *Інноваційна економіка*. 2012. № 3. С. 194–197. 3. Інвестиційний клімат в Україні // Державне агентство України з інвестицій та розвитку, 2014 р. URL: <http://www.ukrproject.gov.ua/news/%D1%96nvestitsiini-Klimat-V-Ukraino-2012>. 4. Стремська А. Удосконалення методів оцінки інвестиційної привабливості. *Економіка та підприємництво*. 2007. № 3. С. 325–327.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

УДК 339.37(477)

Мануйлікова Л. Ю.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто та проаналізовано основні показники роздрібної торгівлі в Україні; відображено динаміку товарообігу підприємств роздрібної торгівлі в Україні; обґрунтовано теоретичні аспекти та виявлено проблеми й основні напрями розвитку роздрібної торгівлі в Україні.

Ключові слова: роздрібна торгівля, роздрібний товарообіг, підприємства роздрібної торгівлі.

Аннотация. Рассмотрены и проанализированы основные показатели розничной торговли в Украине; отражена динамика товарооборота предприятий розничной торговли в Украине; обоснованы теоретические аспекты, выявлены проблемы и основные направления развития розничной торговли в Украине.

Ключевые слова: розничная торговля, розничный товарооборот, предприятия розничной торговли.

Annotation. The main indicators of retail trade in Ukraine have been considered and analyzed, the dynamics of turnover of retail trade enterprises in Ukraine has been reflected, the theoretical aspects have been proved, the problems and the main directions of development of retail trade in Ukraine have been identified.

Keywords: retail trade, retail turnover, enterprises of retail trade.

Актуальність роботи полягає у тому, що торгівля у сучасних умовах безпосередньо впливає на економіку, на розвиток ринкових процесів, формує споживчий ринок, підвищує конкурентоспроможність суб'єктів господарювання і задовольняє суспільні потреби в товарах і послугах. Ефективний розвиток торгівлі багато в чому визначає соціальний клімат у суспільстві.

В Україні більшого розповсюдження набули підприємства роздрібної торгівлі. Роздрібна торгівля – це вид економічної діяльності у сфері товарообігу, що охоплює купівлю-продаж товарів кінцевому споживачеві та надає йому торговельні послуги [1].

Роздрібна торгівля, хоч і зіткнулася з певними проблемами через економічну кризу, інфляцію, зниження доходів населення, проте вона залишається перспективною сферою діяльності, а різноманітні її форми сприятимуть подальшому економічному розвитку України та забезпечуватимуть соціальний захист її громадян [2].

Питання функціонування підприємств роздрібною торгівлі у своїх працях розглядали такі вчені-економісти, як: Є. Крикавський [2], Н. Косар [2], Н. Кузьо [2], О. Зінченко [3], Л. Лігоненко [5], О. Азарян [6], А. Мазараки [7] та ін. Але при цьому недостатньо глибоко досліджені тенденції сучасного розвитку роздрібною торгівлі в Україні.

Мета дослідження – оцінити стан розвитку роздрібною торгівлі в Україні.

Завдання дослідження: розглянути та проаналізувати статистичні дані для аналізу роздрібною торгівлі в Україні; оцінити динаміку товарообігу підприємств роздрібною торгівлі, вивчити стан і виявити тенденції розвитку роздрібною торгівлі; дослідити особливості та проблеми розвитку роздрібною торгівлі України.

Період переходу до ринкових відносин поставив торгівлю у досить несприятливе економічне становище. Вона безпосередньо відчуває на собі всю гостроту кризи: різке падіння обсягів виробництва, лібералізацію цін, зниження грошових доходів населення тощо. Перехід до системи вільного переміщення товарів не привів поки що до формування повноцінного споживчого ринку. Споживчий ринок сьогодні – це ринок деформованої структури попиту через неплатоспроможність населення, ринок товарів низької якості, ринок перекупників, де масові порушення з боку суб'єктів господарської діяльності стали дуже поширеними. Значно погіршилась якість торговельного обслуговування, звужився асортимент товарів вітчизняного виробництва та супутніх послуг, посилились тенденції до необгрунтованого завищення цін, недобросовісної конкуренції [3].

Проблема забезпеченості населення торговельною мережею залишається гострою і нерозв'язаною. Загальна економічна криза, відсутність координації розвитку торговельної мережі з боку органів державної влади, невідповідне в багатьох випадках скорочення торговельної мережі, негативні тенденції розвитку роздрібною товарообороти суттєво вплинули на динаміку роздрібною торговельної мережі.

Проаналізувавши дані Державного комітету статистики [4] (табл. 1), можна сказати, що кількість підприємств роздрібною торгівлі в Україні скорочується, незважаючи на сприятливі умови розвитку торгівлі, зумовлені ринковими трансформаціями. В той же час обсяг товарообороти цих підприємств постійно збільшується, що свідчить про укрупнення масштабів діяльності торговельних підприємств.

Таблиця 1

Обсяги роздрібною товарообігу вітчизняних підприємств

Роки	Обсяг роздрібною товарообороти підприємств, млн грн	У тому числі питома вага, %		Ланцюгові темпи зростання обсягів товарообороти, %	Базисні темпи зростання обсягів товарообороти, %	Кількість підприємств торгівлі на кінець року, тис. од.
		продовольчих товарів	непродовольчих товарів			
2008	246903	34,4	65,6	-	-	69,2
2009	230955	40,0	60,0	93,54	93,54	65,3
2010	280890	39,5	60,5	121,62	113,77	64,8
2011	350059	38,9	61,1	124,62	141,78	64,2
2012	405114	40,2	59,8	115,73	164,08	62,2
2013	433081	41,1	58,9	106,90	175,41	59,8
2014	438343	41,3	58,7	101,22	177,54	49,6
2015	487558	41,1	58,9	111,23	197,47	49,6

Виходячи з даних, наведених в табл.1, кількість підприємств роздрібною торгівлі у 2015 році склала 49,6 тис., а в базисному – 69,2 тис., тобто кількість підприємств знизилась на 28,23 %. Але слід зауважити, що в 2014 та 2015 роках дані приведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Водночас обсяг роздрібною товарообороти збільшився майже вдвічі, або на 97,47 %, що свідчить про ефективність діяльності торговельних підприємств. В 2015 році питома вага продовольчих товарів у загальному обсягу товарообороти склала 41,1 %, а непродовольчих – 58,9 %. В 2013 та 2014 роках ця структура майже не змінювалась.

Визначення середньорічного темпу зростання обсягу роздрібною товарообігу здійснюється за формулою середньої геометричної:

$$\bar{T} = \sqrt[n]{T_1 \times T_2 \times \dots \times T_n}, \quad (1)$$

де $\bar{T}$ – середньорічний темп зростання роздрібною товарообігу;

T – ланцюгові темпи зростання обсягу роздрібною товарообігу;

n – кількість періодів, що аналізуються.

Визначений за даними табл. 1 середньорічний темп зростання роздрібного товарообігу складе:

$$\bar{T} = \sqrt[8]{1,0 \times 0,9354 \times 1,2162 \times 1,2462 \times 1,1573 \times 1,0690 \times 1,0122 \times 1,1123} = \sqrt[7]{1,9747} = 1,1021.$$

Це означає, що за останні 8 років середньорічний темп зростання роздрібного товарообігу склав 110,21 %, тобто в цілому тенденція позитивна, але збільшення товарообігу є доволі повільним.

Для більш наочного відображення динаміки товарообігу використаємо графічний метод. За даними табл. 1 побудуємо графік зміни темпів зростання роздрібного товарообігу (рис. 1).

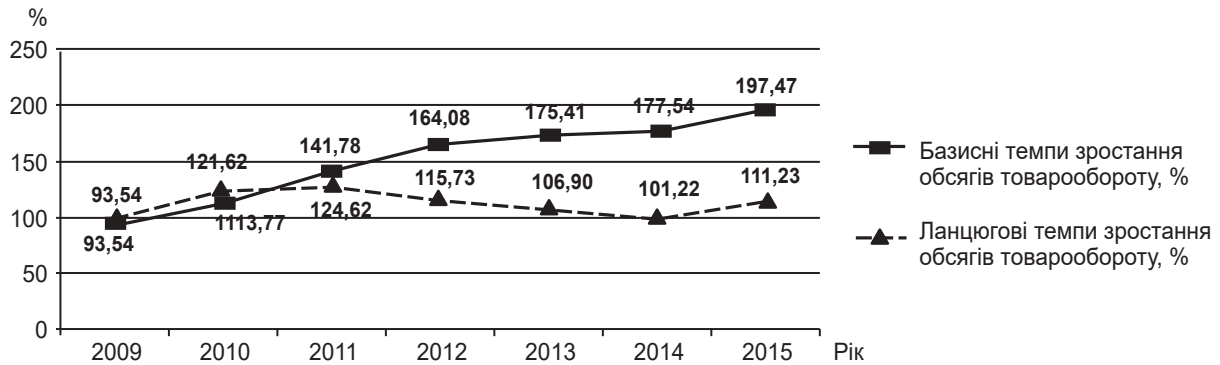

Рис. 1. Динаміка зміни темпів зростання обсягу роздрібного товарообігу в Україні

Для торговельних мереж в Україні характерним є екстенсивний шлях розвитку. Доцільно використовувати інтенсифікацію діяльності роздрібних посередників через активне використання концепцій маркетингу, логістики та категорійного менеджменту з урахуванням специфіки діяльності різних торговців на ринку, для того щоб посилити конкурентні переваги на ринку. Роздрібні посередники повинні приділяти значну увагу управлінню ланцюгами поставок продукції з метою максимального задоволення потреб клієнтів та оптимізації витрат. Попри труднощі, пов'язані з загальноекономічною кризою, торговельна діяльність в Україні залишається перспективною галуззю, а торгові мережі завдяки цивілізованій конкуренції стимулюють економічний розвиток регіонів України та є каталізаторами інноваційних процесів у сфері товарного обігу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Національний стандарт України ДСТУ 4303:2004 "Роздрібна та оптова торгівля. Терміни та визначення понять": Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 05.07.2004 № 130. URL: <http://www.profiwins.com.ua/directories1/dstu4303.html>. 2. Крикавський Є., Косар Н., Кузьо Н. Обґрунтування напрямів розвитку підприємств роздрібної торгівлі України в умовах кризи. *Технологічний аудит та та резерви виробництва*. 2014. № 5/2 (19). С. 62–68. 3. Зінченко О. М. Дослідження стану розвитку роздрібної торгівлі України. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Серія: Економічні науки. 2011. № 2. С. 168–172. 4. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Лігоненко Л. О. Роздрібна торгівля України у дзеркалі світових тенденцій розвитку галузі. *Вісник Київського державного торговельно-економічного університету*. 2005. № 6. С. 12–22. 6. Азарян О., Соболев В. Генезис трансформації роздрібної торгівлі в Україні та формування сучасної парадигми її розвитку. *Маркетинг в Україні*. 2009. № 5. С. 34–37. 7. Мазаракі А. А. Внутрішня торгівля в Україні: економічні умови ефективного розвитку: монографія. Київ: ХНЕУ, 2006. 359 с.

ПРОФЕСІЙНЕ СУДЖЕННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В АУДИТІ

УДК 657.6

Мануйлікова Л. Ю.

Студент 1 курсу
факультету колсалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено поняття професійного судження аудитора, функції професійного судження в аудиті та його роль під час проведення аудиторської перевірки. Запропоновано власне визначення поняття «професійне судження аудитора».

Ключові слова: судження, професійне судження, судження аудитора, аудит.

Аннотация. Определены понятие профессионального суждения аудитора, функции профессионального суждения в аудите и его роль при проведении аудиторской проверки. Предложено собственное определение понятия «профессиональное суждение аудитора».

Ключевые слова: суждение, профессиональное суждение, суждение аудитора, аудит.

Annotation. The concept of the auditor's judgment, the functions and role of professional judgment in the audit have been studied. The concept of "professional auditor's judgment" has been developed.

Keywords: judgment, professional judgment, auditor's judgment, audit.

Основною метою аудиту фінансової звітності є висловлювання професійного судження аудитора щодо її реальності, достовірності, своєчасності, а також відповідності у всіх суттєвих аспектах чинному законодавству. Аудитор повинен застосовувати професійне судження під час планування та виконання аудиту фінансової звітності [1, с. 84].

Від професіоналізму висновків аудитора залежать якість роботи аудитора та форма аудиторського висновку [2, с. 3].

Необхідність професійного судження визначається для визначення суттєвості й оцінки аудиторського ризику, визначення характеру, часу й обсягу аудиторських процедур, оцінювання достатності та прийнятності аудиторських доказів, визначення необхідності додаткових заходів, вжиття яких дозволить досягнути загальних цілей аудиту, оцінювання суджень управлінського персоналу, формулювання висновків, які ґрунтуються на отриманих аудиторських доказах, тощо [3, с. 301].

Дослідженню окремих питань професійного судження аудитора присвячені праці як українських, так і зарубіжних учених: А. А. Шапошникова [2], Т. В. Синіциної [2], О. Л. Шерстюка [3], Є. М. Гутцайта [5], К. С. Сурніної [6], І. М. Пожарицької [7]. Вивчення робіт спеціалістів із теорії аудиту, міжнародних стандартів у сфері регулювання аудиторської діяльності показало відсутність не тільки єдиних підходів до визначення поняття професійного судження, але і чітких меж його застосування та розповсюдження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування поняття професійного судження аудитора. Для досягнення поставленої мети треба вирішити ряд наступних задач: дослідити поняття «професійне судження аудитора», а також визначити роль та функції професійного судження в аудиті.

Відповідно до чинної редакції Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг зазначено, що професійне судження – це застосування необхідних навичок, знань і досвіду в контексті стандартів аудиту, бухгалтерського обліку та професійної етики при прийнятті обґрунтованих рішень щодо плану дій, які прийнятні за обставинами завдання з аудиту [1, с. 32].

В аудиторському словнику за редакцією В. Я. Соколова визначено, що професійне судження – це заключний висновок, котрий робиться спеціалістом тієї чи іншої галузі під час аналізу професійної проблеми, яка не має стандартного рішення [4, с. 157].

Є. М. Гутцайт розглядає професійне судження аудитора як узагальнення уявлень про доказ, що підкріплюється досвідом і інформацією аудитора в певних питаннях [5].

К. С. Сурніна вважає, що професійне судження аудитора – це остаточний висновок, що приймається аудитором стосовно професійних проблем, що не мають стандартного вирішення [6].

На погляд А. А. Шапошникова та Т. В. Синіциної, під професійним судженням аудитора слід розуміти експертний метод оцінки у недостатньо формалізованих ситуаціях і процедурах, а також вибір з наявних варіантів за відсутності очевидних аргументів для однозначного вибору [2].

У цих визначеннях спільним є те, що професійне судження розглядається як певний висновок, узагальнення. Але, на нашу думку, професійне судження необхідно розглядати більш в широкому плані, як зазначає це І. М. Пожарицька, вважаючи, що судження аудитора – процес застосування професійних компетентнісних характеристик при вирішенні завдань із аудиту в умовах невизначеності для формулювання думки щодо професійних питань [7, с. 137].

На підставі вивчених літературних джерел сформулюємо власне визначення, яке вважаємо більш широким і зрозумілим.

Професійне судження аудитора – процес використання та застосування необхідних компетенцій під час планування та виконання аудиту фінансової звітності, формування власної професійної думки щодо поставлених завдань аудиту, в умовах суперечностей нормативного та методологічного характеру, а також в умовах невизначеності.

Професійне судження аудитора має виконувати дві основні функції:

- підтримка ухвалення рішень щодо організації і здійснення процесу аудиту, зокрема аналітичних процедур;
- вирішення практичних проблем, пов'язаних із існуванням суперечностей нормативного та методологічного характеру [6].

Професійне судження є дуже суттєвим для того, щоб проводити належний аудит. Достатні рішення, які потрібні у процесі всього аудиту, неможливо здійснити, якщо не застосовувати відповідні знання та досвід до фактів і обставин.

Професійне судження потрібне, зокрема, стосовно рішень про:

- суттєвість та аудиторський ризик;
- характер, час та обсяг аудиторських процедур, які використовуються для відповідності вимогам МСА та збирання аудиторських доказів;
- оцінка того, чи отримані достатні та прийнятні аудиторські докази та чи потрібно зробити більше для досягнення цілей МСА, а отже, для загальних цілей аудитора;
- оцінка суджень управлінського персоналу під час застосування застосовної концептуальної основи фінансової звітності суб'єкта господарювання;
- формулювання висновків, які ґрунтуються на отриманих аудиторських доказах, наприклад, оцінювання достатності попередніх оцінок, зроблених управлінським персоналом під час складання фінансової звітності [1, с. 92].

Особливість професійного судження аудитора полягає у тому, що його здійснює аудитор, який володіє професійною підготовкою, відповідними знаннями і досвідом, які допомагають йому досягати компетентних суджень.

Здійснення професійного судження у будь-якому конкретному випадку ґрунтується на фактах та обставинах, які відомі аудитору. Консультування зі складних або суперечливих питань протягом аудиту допомагають аудитору здійснювати компетентні та достатні судження.

Професійне судження можна оцінити виходячи з того, чи відображає досягнуте судження компетентне застосування принципів аудиту та бухгалтерського обліку, чи є воно прийнятним з огляду на факти та обставини, чи відомі аудитору до дати аудиторського звіту, чи не суперечить їм.

Професійне судження необхідно здійснювати під час проведення усього аудиту. Його також потрібно належно документувати. Аудитор має складати аудиторську документацію таким чином, щоб досвідчений аудитор, який не був попередньо причетний до аудиту, міг зрозуміти значні професійні судження, здійснені під час формулювання висновків щодо значущих питань, які виникають під час аудиту.

Професійне судження не слід використовувати як обґрунтування рішень, які інакше не підтверджуються фактами й обставинами, або достатніми та прийнятними аудиторськими доказами.

Таким чином, можна дійти висновку, що між трактуванням поняття «професійне судження аудитора» російськими, українськими вченими та міжнародними стандартами дещо відрізняються. В МСА професійне судження трактується як процес, а вченими – як висновок, оцінка, думка. Професійне судження є дуже суттєвим для проведення аудиту належної якості, воно є основою для довіри користувача до перевіреної інформації. А тому аудиторам слід постійно вдосконалювати свої компетентні навички в контексті стандартів аудиту, бухгалтерського обліку та професійної етики.

Література: 1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL: http://apu.com.ua/files/temp/Audit_2013_1.pdf 2. Шапошников А. А., Синицына Т. В. Профессиональное суждение и его роль в аудите. *Аудиторские ведомости*. 2006. № 4. С. 3–9. 3. Шерстюк О. Л. Оціночні судження в аудиті фінансової інформації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 11. С. 301–304. 4. Аудиторский словарь/под ред. В. Я. Соколова. М.: Финансы и статистика, 2003. 192 с. 5. Гутцайт Е. М. Аудит и другие науки. *Аудитор*. 2010. № 10. С. 15–26. 6. Сурніна К. С. Аналітичні процедури в аудиті: методологія і практика: монографія. Сімферополь: ДІАЙПІ, 2011. 392 с. 7. Пожарицька І. М. Професійне судження аудитора: гносеологічний аспект. *Економічна думка*. 2013. Т. 14. № 1. С. 134–139.

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ НАУКОВО-ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.4

Мелех А. С.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Анотація. Розглянуто економічну сутність поняття ліквідності як основи аналізу платоспроможності підприємств. Виявлено особливості здійснення аналізу показників ліквідності. Проведено аналіз нормативних і теоретичних значень коефіцієнтів ліквідності.

Ключові слова: фінансовий стан, ліквідність, платоспроможність, оцінка ліквідності.

Аннотация. Рассмотрена экономическая сущность понятия ликвидности как основы анализа платежеспособности предприятий. Выявлены особенности осуществления анализа показателей ликвидности. Проведен анализ нормативных и теоретических значений коэффициентов ликвидности.

Ключевые слова: слова: финансовое состояние, ликвидность, платежеспособность, оценка ликвидности.

Annotation. The article examines the economic substance of the concept of liquidity as the basis of analysis of the solvency of companies. The features of analysis of liquidity. The analysis of normative and theoretical values of liquidity ratios.

Keywords: financial condition, liquidity, solvency, assess liquidity.

Неоднозначне та нестабільне становище сучасної української економіки, посилення конкуренції між підприємствами обумовили появу багатьох нових ризиків для вітчизняних підприємств, оцінка яких здійснюється завдяки показникам ліквідності та платоспроможності. Якісний і змістовний аналіз діяльності підприємств неможливо здійснити без аналізу даних показників.

В сучасних умовах господарювання підприємство має підвищувати ефективність виробництва, конкурентоспроможність продукції на основі ефективних форм господарювання, управління виробництвом і гнучкої економічної політики. Саме тому аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства є однією з головних умов його успішного розвитку. Адже більшістю з них подібний аналіз практично не здійснюється, що робить тему дослідження своєчасною та актуальною. Оскільки вони визначають реальні фінансові можливості підприємств, здатність фінансувати свою діяльність, своєчасно та в повному обсязі виконувати зобов'язання, забезпечуючи підприємствам умови стабільної діяльності та фінансової стійкості.

Дослідженню питання оцінки ліквідності підприємства присвячені праці та публікації багатьох учених, зокрема Є. Ф. Бріггема, В. В. Ковальова, М. М. Крейніної, М. С. Абрютиної, А. В. Грачова, А. Д. Шеремета, Е. І. Уткіна,

Л. П. Кулаковської, В. О. Меца, Г. В. Савицької, Ю. С. Цал-Цалка, Є. А. Носової, Є. В. Мниха, А. М. Поддєрьогіна, Б. Є. Грабовецького та ін., в яких досліджуються питання визначення сутності цих понять, а також показників їх оцінки [1].

Метою статті є розкриття теоретичних основ аналізу, оцінювання показників ліквідності та платоспроможності науково-виробничого підприємства, обґрунтування проведених розрахунків і результатів.

Під ліквідністю будь-якого активу розуміють його здатність перетворюватися на грошові кошти, а ступінь ліквідності визначається тривалістю періоду часу, протягом якого це перетворення може бути здійснене. Чим коротший період, тим вища ліквідність цього виду активу. Тобто ліквідність підприємства характеризує механізм трансформації фінансових або матеріальних активів у грошові кошти з метою своєчасного виконання зобов'язань [4].

Ці поняття є тісно пов'язаними, адже ліквідність є основою фінансової характеристики платоспроможності. Для забезпечення платоспроможності підприємства повинні дотримуватися двох головних ознак, які її характеризують: наявність у достатній кількості коштів на поточному рахунку та відсутність відтермінованої кредиторської заборгованості. Адже причинами неплатоспроможності можуть бути невиконання плану з виробництва та реалізації продукції; підвищення її собівартості; невиконання запланованого прибутку і як результат – нестача власних джерел самофінансування підприємства; високий відсоток оподаткування. Однією з причин погіршення платоспроможності може бути неправильне використання оборотного капіталу: відвернення засобів у дебіторську заборгованість, вкладення в надпланові запаси та на інші цілі, які тимчасово не мають джерел фінансування. Розрізняють два види платоспроможності: поточну (короткотермінову) та перспективну [3].

Аналізуючи фінансовий стан підприємства, слід починати з аналізу балансу, який дає можливість оцінити наявність, розміщення й характер джерел формування активів. Мета аналізу балансу – поточна, спрощена і нетривала за часом оцінка фінансового стану та динаміки розвитку підприємства [2]. Так, у табл. 1 наведено систему оцінки показників ліквідності підприємства, методика розрахунку якої здійснюється за даними балансу. Баланс вважають абсолютно ліквідним, якщо дотримуються такі співвідношення: $A_1 \geq P_1$, $A_2 \geq P_2$, $A_3 \geq P_3$, $A_4 \geq P_4$.

Таблиця 1

Система показників оцінки ліквідності підприємства [2]

Показник	Нормативне значення	Розрахункове значення		Відхилення від максимального значення	
		На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,5	0,38	0,3	0,12	0,2
Коефіцієнт термінової ліквідності	≥ 1	1,34	1,51	-	-
Коефіцієнт покриття	2,0 – 2,5	0,98	0,9	-1,52	-1,6

Як бачимо з даних, приведених у табл. 1, з розрахованих коефіцієнтів ліквідності підприємства «Вест Лабс ЛТД» в межі нормативного значення потрапили всі показники ліквідності, окрім коефіцієнта покриття. Коефіцієнт термінової (критичної) ліквідності показує, чи зможе підприємство у встановлений термін розрахуватися за своїми короткостроковими зобов'язаннями за умови своєчасного проведення розрахунків із дебіторами. Значення 0,3 коефіцієнта термінової ліквідності означає, що підприємство має низький фінансовий ризик, а отже, потенційні можливості для залучення додаткових фінансових ресурсів.

Своєю чергою, коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, у якій частці короткострокові зобов'язання підприємства можуть бути погашені за рахунок високоліквідних активів. Що стосується показника абсолютної ліквідності досліджуваного підприємства, він становить 1,51 і є абсолютно ліквідним, оскільки входить у нормативне значення.

Коефіцієнт покриття дає можливість установити, чи достатньо ліквідних активів для погашення мобільних пасивів. В граничні нормативи коефіцієнта покриття розраховані дані не потрапляють, це означає, що ліквідних активів не достатньо для такого погашення.

Таким чином, можна зробити висновок, що поняття «ліквідність» і «платоспроможність» дуже близькі за значенням, але кожне з них має свій економічний зміст.

Для забезпечення оптимальних показників ліквідності підприємства, які будуть гарантувати його платоспроможність, необхідно здійснювати постійний моніторинг основних напрямків фінансово-господарської діяльності підприємства, слідкувати за співвідношенням засобів, якими володіє підприємство, та його поточними та перспективними зобов'язаннями. Крім того, важливе значення мають дослідження та характеристика статей балансу, що визначають платіжні засоби та зобов'язання суб'єкта господарювання, а також оцінка фінансових результатів, що надає змогу здійснити прогнозування надходжень грошових коштів.

Одночасно слід проводити пошук внутрішніх резервів зростання ліквідності та платоспроможності підприємства. Насамперед сюди слід віднести економію наявних ресурсів, оптимізацію структури капіталу, комплекс заходів із підвищення якості створеної продукції.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Фадеева Ю. В.

Література: 1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2011. 328 с. 2. Костенко Т. Д., Підгора Є. О., Рижиков В. С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2007. С. 259–260. 3. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. Київ: Знання КОО, 2001. 378 с. 4. Котляр М. Л. Платоспроможність і ліквідність в системі оцінки фінансової стійкості підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 11. С. 192–199.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

УДК 343.37

Мироненко М. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність поняття «тіньова економіка», основні її форми. Досліджено причини тіньової діяльності в Україні та її наслідки. Проаналізовано іноземний досвід боротьби з тіньовою економікою та визначено шляхи детінізації економіки України.

Ключові слова: тіньова економіка, мінізація, рівень тіньової економіки, детінізація.

Аннотация. Рассмотрена сущность понятия «теневая экономика», основные ее формы. Исследованы причины теневой деятельности в Украине и ее последствия. Проанализирован иностранный опыт борьбы с теневой экономикой, и определены пути детенизации экономики Украины.

Ключевые слова: теневая экономика, тенизация, уровень теневой экономики, детенизация.

Annotation. In the article the essence of the concept of “shadow economy”, its basic form. The reasons shadow activity in Ukraine and its consequences. Analyzes foreign experience in combating the underground economy and the ways of reducing the shadow economy in Ukraine.

Keywords: shadow economy, shadow, the level of shadow economy, legalization.

Тіньова економіка в Україні є однією з найбільших перешкод розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення та інтеграції в європейське співтовариство. Вона є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних і фізичних осіб. Тіньова економіка охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, постійно з'являються нові шляхи, методи та схеми накопичення тіньового капіталу, що обумовлює актуальність обраної теми.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів існування тіньового сектора економіки займалися такі вчені: Р. Р. Августин, Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов та ін.

Метою статті є дослідження причин виникнення тіньової діяльності в Україні та визначення основних шляхів детінізації національної економіки.

В зарубіжній і вітчизняній літературі немає єдиного визначення поняття «тіньова економіка». Т. Корягіна відносить до тіньової економіки будь-яку діяльність із виробництва товарів або надання послуг, яка не фіксується офіційною статистикою. Н. Мушчинська визначає тіньову економіку як діяльність юридичних і фізичних осіб, спрямовану на отримання доходів від легальних або нелегальних видів діяльності в грошовому або натуральному виразі, які не враховуються офіційною статистикою. В. Головач вважає тіньовою економікою неконтрольоване суспільством виробництво, розподіл, обмін і споживання товарно-матеріальних цінностей і послуг; приховані від органів державного управління і суспільства соціально-економічні відносини між окремими громадянами, соціальними групами з використання майна в корисних особистих або групових інтересах [1].

Таким чином, поняття «тіньова економіка» розглядається як неконтрольоване суспільством виробництво, розподіл, обмін і споживання економічних благ і підприємницьких здібностей, тобто приховувані від органів державного управління та контролю, а також громадські соціально-економічні відносини між господарюючими суб'єктами щодо використання державної, недержавної і кримінально нажитої власності з метою отримання надприбутків для задоволення особистих і групових потреб невеликої частини населення країни [2].

Основними формами тіньової економіки є: приховування прибутків юридичних і частини доходів фізичних осіб від оподаткування; нелегальний експорт капіталів і товарів; всеохоплююча корупція; нелегальне виробництво товарів і послуг і їх реалізація; розкрадання державної власності; шахрайство у фінансово-кредитній сфері; кримінальна діяльність економічних суб'єктів (наркобізнес, розкрадання); штучне заниження фіксованих і регульованих цін на товари та послуги через застосування «тіньових цін» [3].

З проблемою тінізації економіки стикаються майже всі країни, але в одних її рівень незначний, а в інших вона постає суттєвою загрозою національним інтересам країни й національній безпеці в економічній сфері.

Традиційною причиною тінізації економіки вважають надмірний податковий тягар. Проте ця думка не повною мірою відтворює причини тінізації. Наприклад, в Україні загальне податкове навантаження на підприємство складає 55,5 %. Водночас у Франції – 65,8 %, в Австрії – 55,5 %, у Швеції – 54,6 %, але в цих країнах масштаби тіньової економіки складають 10–25 % ВВП. Отже, оподаткування не є першопричиною тінізації економіки. Основними передумовами високого рівня тінізації економіки залишаються неефективний інституціональний базис регулювання підприємництва і незадовільні умови здійснення підприємницької діяльності [1].

Також до істотних чинників тінізації національної економіки належать [1]:

- 1) неефективне державне регулювання економіки (корумпованість державних служб різних владних структур, відсутність довіри бізнесу до держави та держави до бізнесу, висока бюрократизація);
- 2) недостатнє законодавче забезпечення підприємницької діяльності;
- 3) проблеми ринку праці (високий рівень безробіття та орієнтація частини населення на те, щоб отримувати дохід будь-яким чином, низькі економічні стимули до офіційного працевлаштування);
- 4) недосконале грошово-кредитне регулювання (кризи фінансової системи, встановлення гнучкого валютного курсу; непрозоре рефінансування комерційних банків);
- 5) недосконалість бюджетної системи, низький контроль заробітної плати з використанням бюджетних коштів;
- 6) неефективність функціонування судової та правоохоронної системи;
- 7) високий рівень злочинності. Налагоджені кримінальні зв'язки формують умови для поширення економічної злочинності й іншої протиправної діяльності;
- 8) відсутність історичної практики дотримання норм і моральних стандартів законослухняної поведінки під час провадження господарської діяльності та сплати податків у суб'єктів господарювання та громадян.

Відповідно до розрахунків Мінекономрозвитку у 2015 році рівень тіньової економіки порівняно з 2014 роком збільшився на 5 в.п. до 47 % від офіційного обсягу ВВП. Це пов'язано з поширенням цінових і девальваційних шоків, військового конфлікту.

Високий рівень корумпованості наявний у сферах, що здійснюють постачання енергоносіїв, землевідведення під будівництво, операції з комерційною нерухомістю і приватизацію державного майна. Тут існує значний розрив між ринковими і «відпускними» цінами на «продукцію» і, відповідно, можливість здобуття надприбутків, що є джерелом хабарництва і «відкатів», з якими більш всього фірми працюють у будівництві (91 %), торгівлі (75 %), сфері нерухомості (75 %), сільському господарстві (58 %), енергетиці (58 %) [3].

Зневіра суб'єктів економічної діяльності в покращення економічної та політичної ситуації найближчим часом спонукала їх активно використовувати схеми приховування частини прибутків, у тому числі такі, як поширення збитковості та неплатежів в економіці.

Через тіньову економіку держава втрачає можливості реального управління економікою, оскільки більше половини економічної діяльності має неофіційний характер, не потрапляє під дію державно-правових регуляторів. Як наслідок, центральні органи влади не володіють об'єктивними макроекономічними показниками, що

заважає формуванню ефективної економічної політики. Вона негативно впливає на економічну систему, адже сконцентований капітал не спрямовується на інвестування національного виробництва, не може бути використаний для підтримки соціальної інфраструктури, об'єктивно сприяє зростанню податкового тягаря, що, своєю чергою, ще більший обсяг економіки заганає у тінь.

Тіньова економіка деформує свідомість людей, спонукає ігнорувати встановлені державою правила.

При визначенні шляхів детінізації економіки передусім необхідно врахувати, що вона буває неформальною, прихованою і кримінальною. Кримінальна економіка повинна підлягати викорененню шляхом адміністративно-каральних методів із метою оздоровлення української економіки. Неформальну та приховану частину тіньової економіки необхідно легалізувати безкарно, з метою зростання економіки.

Для вирішення проблеми обмеження масштабів тінізації необхідно забезпечити чіткість і однозначність дії законів, провести податкову та судову реформи, ліквідувати інституційні й адміністративні перешкоди ведення бізнесу, створення механізмів надійного захисту прав власності всіх учасників економічного життя, сформувати систему контролюючих служб та якісного кадрового забезпечення; реформувати ринок праці, шляхом посилення адміністративних заходів за ухилення від оформлення трудових відносин між працівником і роботодавцем, від сплати податків і страхових внесків [4].

Щодо іноземного досвіду детінізації економіки, то, наприклад, уряд Польщі заборонив ведення господарської діяльності тих фізичних осіб, які раніше вчинили серйозний податковий злочин. США посилила роль державних спеціальних служб у контролі за поширенням тіньової економіки у країні та їх взаємодію із державною структурою в цілому. Великобританія підвищила рівень довіри громадян до влади, віддала суди під громадський контроль і посилила покарання за хабарництво. У Німеччині було спрощено механізм нарахування розмірів податків і знижено ставку відрахувань із заробітної плати. Франція змогла домогтися обмеження можливості проведення експортно-імпортних операцій національними суб'єктами господарювання з компаніями в офшорних зонах, оскільки це не дало б змогу в деяких випадках завищити або занижити ціни товарів порівняно зі світовими і при цьому ухилитися від сплати податків та отримати додатковий прибуток на різниці в цінах [5].

Таким чином, успіх у боротьбі з тіньовою економікою можливий лише за умови свідомою масової підтримки суспільства, а це, своєю чергою, можливо лише за наявності високого рівня довіри громадян до державних інститутів влади й управління. Для детінізації економіки необхідно зменшити податкове навантаження, покращити законодавче забезпечення підприємницької діяльності, реформувати ринок праці, посилити покарання за корупційні дії.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп./за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2011. 96 с. 2. Мазур І. Корупція як інститут тіньової економіки. Економіка України. 2005. № 8. С. 68–74. 3. Августин Р. Р. Формування інституціонального механізму регулювання тіньового сектору та економічного зростання. *Научные труды ДОННТУ*. 2014. № 3. С. 185–189. 4. Новий курс: Реформи в Україні 2010–2015 рр. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/books/2010/10nandop1.pdf>. 5. Прівамікова І. Ю., Степанюк К. В. Тіньова економіка в Україні: причини, обсяги і шляхи скорочення». *Держава і регіон*. Серія: Економіка і підприємництво. 2010. № 2. С. 163–167.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ХАРКІВСЬКА БІСКВІТНА ФАБРИКА»

УДК 33.021:[658.14/.17+658.114.45]

Морозова Г. А.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу та міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто елементи проведення коефіцієнтного аналізу фінансового стану публічного акціонерного товариства із застосуванням показників і коефіцієнтів фінансової стабільності, зроблено висновки щодо фінансової стабільності підприємства та незалежності його діяльності.

Ключові слова: аналіз, коефіцієнт, фінансовий стан, фінансова стабільність, публічне акціонерне товариство.

Аннотация. Рассмотрены элементы проведения коэффициентного анализа финансового состояния публичного акционерного общества с применением показателей и коэффициентов финансовой стабильности, сделаны выводы о финансовой устойчивости предприятия и независимости его деятельности.

Ключевые слова: анализ, коэффициент, финансовое состояние, финансовая стабильность, публичное акционерное общество.

Annotation. The article describes the elements of the coefficient analysis of the financial condition of the public joint-stock company with the use of indicators and factors of financial stability, the conclusions about the financial sustainability of the enterprise and the independence of its activities.

Keywords: analysis, coefficient, financial status, financial stability, public joint stock company.

На сьогодні в Україні та світі спостерігається нестабільна фінансово-економічна ситуація, від наслідків якої страждають як звичайні люди, так і господарюючі одиниці, які особливо відчують значний вплив нестабільної економічної ситуації. Для того щоб підприємство об'єктивно оцінювало свої можливості подальшого існування та провадження господарської діяльності, має місце проведення аналізу фінансового стану підприємства, а особливо – його фінансової стабільності для визначення результатів його діяльності та планування подальшої роботи.

Вивченням проблеми аналізу фінансового стану підприємства займалися як українські, так і закордонні вчені, серед яких можна виділити І. Т. Балабанова, О. М. Волкову, О. І. Барановського, Г. В. Савицьку, А. Д. Шеремета та ін.

Метою цього дослідження є проведення аналізу фінансового стану підприємства, зокрема, оцінки фінансової стабільності на прикладі ПАТ «Харківська бісквітна фабрика».

Завданнями дослідження є оцінка фінансової стабільності ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» та узагальнення отриманих результатів.

Під час дослідження було використано такі методи, як порівняння, узагальнення та табличний.

Аналіз – важливий елемент успішного провадження діяльності будь-якого підприємства. Аналіз фінансової стабільності призначений для визначення показників, які характеризують фінансовий стан підприємства, а як наслідок – його ділову активність, здатність розраховуватися з контрагентами, а також приймати рішення як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами цієї інформації. Отже, аналіз відіграє важливу роль як у процесі провадження господарської діяльності, так і з боку оцінки підприємства інвесторами, кредиторами, покупцями, іншими контрагентами, оскільки визначає імідж і стан підприємства в цілому [1].

Переходячи безпосередньо до процедури аналізу фінансового стану підприємства, необхідно визначити джерела інформації, на основі якої буде проводитися сам аналіз та оцінка стану підприємства. Результати діяльності суб'єкта господарювання згідно з ПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2] мають бути подані у формах фінансової звітності, яка повинна відповідати таким вимогам, як достовірність, доречність, зрозумілість.

Джерелами аналізу фінансової стабільності у цій роботі виступає фінансова звітність ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»: Форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та форма 2 – «Звіт про фінансові результати». Ця інформація є у вільному доступі та розміщена на урядовому сайті [3]. Аналізований період – 2014–2015 роки.

Перш ніж перейти до безпосереднього аналізу фінансової стабільності ПАТ «Харківська бісквітна фабрика», необхідно ознайомитись з загальною інформацією про підприємство.

ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» входить до складу корпорації «Бісквіт-шоколад», одного із найбільших в Україні виробників кондитерської продукції. До виробничого процесу Харківської бісквітної фабрики входять всі основні технологічні етапи виробництва: від заготівлі сировини до виготовлення готової продукції. Масштаби виробленої підприємством продукції на день досягають приблизно 180 тонн. Асортимент кондитерських виробів досить різнобічний і включає в себе різні види печива, бісквіти, рулети та різноманітні кондитерські вироби. Кількість працівників, залучених на всіх ділянках роботи, складає близько трьох тисяч осіб [4].

Після визначення виду діяльності аналізованого об'єкта, вихідних джерел інформації можна розпочинати безпосередню оцінку фінансової стабільності підприємства.

Аналіз фінансової стабільності включає в себе розрахунок показників – коефіцієнтів, згідно з отриманими результатами яких робляться висновки щодо фінансової стабільності підприємства та приймаються подальші рішення залежно від якості показника.

Таблиця 1

Коефіцієнти фінансової стійкості ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»

Показник	Граничне значення	2014 р.	2015 р.	Абсолютні зміни	Темп зростання, %
Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,93	0,89	-0,04	95,70
Коефіцієнт фінансової залежності	< 0,5	1,07	1,13	0,06	105,61
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	< 0,7	0,07	0,13	0,06	185,71
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	³ 0,1	0,89	0,83	-0,06	93,26
Коефіцієнт маневреності	> 0,5	0,57	0,62	0,05	108,77
Коефіцієнт співвідношення мобільних і іммобілізованих коштів	--	1,51	1,98	0,47	131,13
Коефіцієнт майна виробничого призначення	³ 0,5	0,56	0,52	-0,04	92,86
Коефіцієнт прогнозу банкрутства	--	0,54	0,56	0,02	103,70

В результаті проведення коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» можна зробити наступні висновки.

Коефіцієнт автономії в 2015 році зменшився на 0,04 порівняно з попереднім періодом та складає 0,89. Але незалежно від зменшення, яке відбулося в 2015 році, підприємство залишається незалежним від кредиторів, оскільки значення в обох періодах більше граничного – 0,5.

Коефіцієнт залежності, обернений показнику автономії, також вказує на збільшення власних коштів на підприємстві та збільшення фінансової незалежності, про що свідчить збільшення цього коефіцієнта з 1,07 до 1,13 у 2015 році.

Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів і коефіцієнт забезпеченості власними коштами показують, наскільки залежне підприємство від позикових коштів та що саме переважає в капіталі підприємства: власні чи запозичені засоби. Таким чином, можна зробити висновок, що як на початок, так і на кінець періоду на підприємстві значно переважають власні кошти. Хоча у поточному періоді відбулися незначні зміни в залученні позик, про це свідчать розраховані коефіцієнти.

Розрахований коефіцієнт маневреності у 2014 році становив 0,57, а у 2015 зріс та становить 0,62, що в обох періодах більше граничної межі. Отже, як у попередньому, так і у поточному періодах підприємство здатне підтримувати рівень капіталу та має можливість поповнювати свої оборотні кошти за рахунок власних джерел.

Збільшення коефіцієнта співвідношення мобільних та іммобілізованих коштів у 2015 році на 0,47 грн порівняно з 2014 роком, тобто кількість оборотних активів на 1 грн необоротних активів у поточному періоді зросла. Це свідчить про збільшення коштів, які підприємство вкладає в оборотні активи.

Коефіцієнт майна виробничого призначення у 2014 році становив 0,56, а у 2015 році зменшився на 0,04 та становить 0,52. Це означає, що підприємство стало менше вкладати в майно виробничого призначення.

Коефіцієнт прогнозу банкрутства збільшився у 2015 році з 0,54 до 0,56, що є свідченням того, що підприємство не має фінансових труднощів.

Таким чином, у ході аналізу фінансової стабільності ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» визначено, що підприємство, як у 2014 році, так і в 2015 році має стабільне фінансове становище та провадить фінансово незалежну діяльність.

В результаті цього дослідження було розглянуто деякі елементи проведення коефіцієнтного аналізу фінансового стану за допомогою визначених коефіцієнтів, співставлення їх з граничними розмірами й обґрунтовано отримані результати.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Фадеева Ю. В.

Література: 1. Весельська К. Методика визначення коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 10, ч. 4. С. 31–32. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Закон України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. 3. Smida: агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. URL: <http://smida.gov.ua/>. 4. Бисквит-Шоколад. URL: <http://www.biscuit.com.ua>.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ

УДК 336.227(477)

Надточей І. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Сучасна система управління розвитком фіскальної служби України вимагає застосування певного інструментарію для вимірювання поточного стану діяльності з надання публічних послуг контролюючими органами і подальшого порівняння його із поставленими орієнтирами.

Ключові слова: ключові індикатори ефективності, показники ефективності та результативності, платники податків.

Аннотация. Современная система управления развитием фискальной службы Украины требует применения определенного инструментария для измерения текущего состояния деятельности по предоставлению публичных услуг контролирующими органами и последующего сравнения его с поставленными ориентирами.

Ключевые слова: ключевые индикаторы эффективности, показатели эффективности и результативности, налогоплательщики.

Annotation. The current system of fiscal management development services Ukraine requires the use of certain instruments to measure the current state of the provision of public services supervisory authorities and further comparing it with the guidelines set by.

Keywords: key performance indicators, performance and effectiveness, taxpayers.

На цей час особливо актуальна проблема оцінки контрольно-перевірочної роботи податкових органів. Ефективність контрольно-перевірочної роботи передбачає досягнення заданих результатів з використанням найменшого обсягу коштів, досягнення найкращого результату з використанням визначеного обсягом бюджетом держави.

На практиці питання про те, як і за допомогою яких критеріїв оцінювати роботу податкових органів, як і раніше, залишається відкритим. Незважаючи на те, що розроблено методику оцінки ефективності роботи контролюючих органів [1], можна зазначити такі недоліки запропонованої системи індикаторів:

1) відсутні показники, що враховують якість надання податковими органами державних послуг;

2) відсутність показників загальної економічної ефективності, результативності перевірок, навантаження на контролюючий орган;

3) складність у формулюванні розрахунків.

Розробкою показників рейтингових оцінок роботи контролюючих органів і розробкою авторських методик займалися такі вчені, як: Г. М. Білецька, Н. Г. Шкуренко, Д. В. Куніцин, Є. С. Синиціна, Л. А. Худяєва та ін., але на сьогодні залишається проблемою вибір критеріїв, за допомогою яких можна оцінити роботу контролюючих органів.

Метою дослідження є обґрунтування вибору індикаторів ефективності, на основі яких можна буде проводити оцінку роботи органів фіскальної служби України (ФСУ) для цілей підвищення ефективності адміністрування податків.

Ключові індикатори ефективності (key performance indicators (KPI)) – це кількісні та якісні показники, які на регулярній основі використовуються для оцінки прогресу організаційної структури відносно поставлених цілей, зокрема роботи контролюючих органів [2]. Система ключових індикаторів ефективності є досить поширеною в органах державного управління розвинених країн із метою оптимізації управління цими структурами, мінімізації витрат і підвищення ефективності у розрізі чітко визначених критеріїв [3]. Тобто такі індикатори можна використовувати й для підвищення продуктивності й ефективності роботи контролюючих органів, зменшення адміністративного навантаження на платників податків, покращення обслуговування платників податків та ін.

Для реалізації поставленої мети пропонується розглянути розроблену систему індикаторів Міністерством фінансів України для контролюючих органів.

В Україні 27 вересня 2016 року були затверджені ключові показники ефективності (KPI). Індикатори були розроблені для ФСУ у вигляді 10 показників [1]:

1. Рівень своєчасного подання податкових декларацій.
2. Рівень сплати грошових зобов'язань, визначених за результатами податкового та митного аудиту.
3. Рівень узгодження грошових зобов'язань, визначених за результатами податкового та митного аудиту.
4. Кількісна результативність розгляду податкових і митних спорів у судовому порядку.
5. Вартісна результативність розгляду податкових і митних спорів у судовому порядку.
6. Рівень підтвердження судом рішень процедури адміністративного оскарження.
7. Динаміка податкового боргу.
8. Коефіцієнт покриття податкового аудиту системою управління ризиками.
9. Частка податкових декларацій, поданих за допомогою електронних сервісів.
10. Частка розглянутих звернень у загальній кількості звернень платників податків, поданих на сервіс.

Практичне застосування індикаторів поки ще не проведено в контролюючих органах, але стратегічний план розвитку ДФС на 2015–2018 роки було доповнено ціллю «Проведення регулярної оцінки ефективності роботи структурних підрозділів ДФС України та її територіальних органів, формування системи управління якістю їх роботи» [4].

Тому при розробці своєї системи індикаторів були використані такі рекомендації щодо вдосконалення системи оцінки ефективності діяльності податкових органів:

По-перше, індикатори повинні бути орієнтовані на стратегічні цілі ФСУ.

По-друге, кожна група індикаторів оцінки діяльності податкових органів повинна містити як мінімум два показники.

По-третє, показники повинні містити нескладні формулювання під час визначення.

По-четверте, індикатори повинні оцінювати такі напрями роботи контролюючих органів:

1. Загальний стан якості податкового адміністрування.
2. Контрольну роботу податкових органів.
3. Податкову заборгованість.
4. Врегулювання податкових спорів.
5. Державні послуги.

Запровадження КРІ в органах ФСУ має деяку специфіку, оскільки показники повинні чітко взаємодіяти зі встановленими цілями такої організації, внаслідок чого цілі встановлюються на основі поставленої мети, яка, своєю чергою, деталізується за допомогою завдань. Так, у 2015 році ФСУ було розроблено перелік стратегічних цілей [5], які будуть виконуватися через ряд заходів (стратегічних ініціатив), але перелік індикаторів, які оцінювали б досягнення стратегічних цілей, не запропоновано ФСУ, а тільки розроблено загальну систему оцінки діяльності податкових органів.

Тому за результатами проведеного аналізу розроблених індикаторів Міністерством фінансів України для оцінки роботи контролюючих органів автором запропоновано такі індикатори:

1. Індикатор створення умов аналізу процесу збору податків і платежів через застосування механізму апеляційних процедур (коефіцієнт арбітражності; коефіцієнт якості; коефіцієнт податкового компромісу).

2. Індикатор підвищення рівня обслуговування платників податків контролюючих органів (проведення досліджень суспільної думки щодо підвищення стимулів до добровільного виконання податкових зобов'язань; розраховується на основі проведених опитувань платників податків).

3. Індикатор прогресивності інноваційного потенціалу контролюючих органів (відсоток декларацій поданих в електронному вигляді; коефіцієнт скарг платників податків і співробітників контролюючих органів стосовно роботи ІТ-сервісів міністерства; коефіцієнт зниження витрат на обслуговування ІТ-інфраструктури й обладнання).

4. Індикатор ефективності роботи контролюючих органів спрямований на мінімізацію податкових зобов'язань (питома вага донарахованих сум у загальній сумі надходжень; коефіцієнт податкового розриву).

5. Індикатор результативності роботи контролюючих органів і стимулювання добровільної сплати податків і платежів (кількість проведених коригувань під час проведених перевірок; показник заборгованості, поверненої у поточному році; коефіцієнт загальної економічної ефективності; показник результативності перевірок на одного фахівця; адміністративні витрати на одного співробітника податкового відомства; показник охоплення платників податків перевітками; показник кількості перевірок на одного співробітника).

6. Індикатор оцінки якості роботи працівників контролюючих органів (показник навантаження; податкові надходження на 1 працівника; внутрішньокорпоративні дослідження кваліфікації працівників; ставлення суспільства до якості та професіоналізму співробітників контролюючих органів, які займаються адмініструванням державних доходів).

7. Індикатор управління стратегічними проектами контролюючих органів (показником результативності є створення у Фіскальній службі офісу управління проектами).

При визначенні індикатора необхідно враховувати, що система ключових індикаторів ефективності повинна мати:

- конкретну спрямованість на процес з метою поліпшення роботи контролюючих органів;
- можливість вимірювання результату роботи контролюючих органів відповідно до поставлених завдань;
- можливість своєчасного періодичного відображення отриманих результатів роботи контролюючих органів;
- певні гарантії щодо ефективності роботи контролюючих органів.

Таким чином, можна сказати, що використання системи ключових індикаторів ефективності, які мають нескладну методику розрахунку і успішно функціонують у розвинених країнах, сприятимуть підвищенню ефективності адміністрування податків в Україні. Система надасть можливість:

- оцінювати роботу контролюючих органів, а також органів ФСУ в цілому;
- аналізувати динаміку індикаторів ефективності роботи контролюючих органів;
- аналізувати проблеми щодо зниження ефективності роботи контролюючих органів;
- приймати рішення щодо підвищення ефективності роботи ФСУ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Котляров Є. І.

Література: 1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>. 2. Білецька Г. М., Шкуренко Н. Г. Щодо критеріїв оцінки діяльності органів ДПС України // Збірник наукових праць за матеріалами науково-практичного круглого столу. 2013. С. 13–14. 3. Куницын Д. В., Синицына Е. С., Худяева Л. А. Методики оценки эффективности деятельности налоговых органов: виды, особенности, проблемы использования и пути совершенствования. *Сибирская финансовая школа*. 2004 № 3. С. 69–74. 4. Оцінка якості роботи ДФС за методикою KPI: імітація чи вихід? URL: <http://ngoipr.org.ua/>. 5. Стратегічний план розвитку ДФС України на 2015–2018 роки. URL: <http://kh.sfs.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/184732.html>.

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНИХ КАМПАНІЙ ДЛЯ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.48:339.1

Немченко А. В.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Актуальність теми статті полягає в тому, що на сьогодні на ринку послуг представлено безліч засобів надання реклами. З усього різноманіття необхідно вибрати та спланувати рентабельно обґрунтовану та доцільну рекламну політику.

Ключові слова: реклама, туристичне підприємство, маркетинг, туристичний продукт.

Аннотация. Актуальность темы статьи заключается в том, что на настоящий момент на рынке услуг представлено множество средств предоставления рекламы. Из всего многообразия необходимо выбрать и спланировать рентабельно обоснованную и целесообразную рекламную политику.

Ключевые слова: реклама, туристическое предприятие, маркетинг, туристический продукт.

Annotation. The relevance of article topics is that at the moment in the market is represented by a variety of means of advertising. Of all the varieties need to select and plan cost-effectively justified and reasonable advertising policy.

Keywords: advertising, business, marketing, tourism product.

В наявних економічних умовах діючі компанії обирають для себе різні рекламні стратегії. Деякі з них знижують свою рекламну активність, інші ж, навпаки, вибирають нові рекламні ходи і все більші кошти закладають на проведення промо-заходів, вважаючи за краще говорити про себе більше, голосніше й активніше. Кожна рекламна кампанія повинна відповідати завданням конкретної туристичної організації.

Метою цієї статті є узагальнення змісту та типології рекламних кампаній, виділення їх особливостей.

Рекламна кампанія – це результат спільних узгоджених дій рекламодавця як замовника рекламної кампанії, рекламного агентства як творця, організатора та координатора кампанії і засоби поширення реклами через канал, по якому доходить рекламне звернення до споживача [1].

Важливо визначити, що ефективність рекламних кампаній – складного та часто тривалого процесу, здійснюваного колективом фахівців, які представляють різні організації, безпосередньо залежить від вибору та використання методів і форм управління, відповідних вимогам, що складаються з маркетингової ситуації.

Реклама впливає на збут в основному через підвищення рівня популярності продукту та підприємства, і створення образу продукту та підприємства. Таким чином, збільшення збуту може бути названо головною метою рекламної кампанії, але директивне завдання його величини не може бути достатньою основою для розробки. Як правило, уявлення споживачів допускають кілька можливих варіантів цілей кампанії.

Кудла Н. Є. зауважує, що дуже важливою проблемою при створенні реклами є створення образу туристського продукту. Як і в інших споживчих товарах і послугах, мода на туристські поїздки й екскурсії постійно змінюється. Тому необхідно при вивченні потреб цільової аудиторії шукати ті привабливі сторони товару, які надади б пропозиції новизну й унікальність, що вигідно відрізняло б його від пропозицій конкурентів і приваблювало б увагу потенційних споживачів [2].

Проведення рекламної кампанії як головного засобу просування турпродукту, коштує недешево і не завжди є ефективним. Використання рекламних технологій дозволить раціонально використовувати ресурси турпідприємства, в тому числі і грошові, для просування і реалізації турів і допоможе у виборі найбільш ефективних методів просування для кожного турпродукту.

Рекламні кампанії відрізняються великим різноманіттям. Їх можна класифікувати за такими ознаками [3]:

- метою (підтримка конкретного туристського продукту; формування іміджу фірми тощо);
- територіальним охопленням (локальні – місто, район; регіональні; національні, міжнародні);
- терміном проведення (короткострокові – до року; довгострокові – більше року);
- спрямованістю (цільові – конкретні сегменти ринку; суспільно спрямовані широкі верстви громадськості);
- діапазоном використання коштів поширення реклами (монокампанії – один засіб; полікампанії – більше одного засобу);
- інтенсивністю (рівні, наростаючі, спадні).

Якщо фірма заздалегідь не планує рекламну кампанію, то, як правило, нею проводяться рекламні акції найчастіше невлаштовані, випадкові, що знижує їх ефективність і підвищує витрати на рекламу. Проведення будь-якої рекламної кампанії вимагає ретельної підготовки, отже, її планування доцільно здійснювати поетапно.

Правильний вибір найбільш ефективних засобів передачі рекламного звернення значною мірою визначає успіх всієї рекламної комунікації. Про важливість вибору засобів реклами свідчить те, що переважна частина витрачених на рекламу грошей йде на оплату коштів поширення реклами.

Засоби поширення реклами повинні відповідати двом умовам:

- бути придатними для розміщення рекламної інформації про туристичні продукти і (або) підприємства, що їх забезпечують;
- контакт із ними має становити інтерес для цільових аудиторій [4].

Рекламна інформація може доводитися до адресатів за допомогою різних засобів масової інформації: телебачення, радіо, преси, Інтернету та ін. При цьому використовуються різноманітні засоби реклами, які відрізняються один від одного своїми складовими елементами, особливостями застосування і поширення, масовістю, ефективністю впливу на адресатів.

Автори зазначають принципи розміщення реклами в мережі Інтернет для туристичних агентств і туроператорів. Якщо агентству треба прорекламувати п'ять – десять найбільш популярних країн, опублікувати свої телефони і адреса сайту, то оптимальною буде така стратегія: викуповувати текстово-графічні блоки на головних сторінках туристичних порталів, таких як: travel.ru, tours.ru, votpusk.ru, travel.rambler.ru та ін.

Плюси: максимальне охоплення аудиторії, фіксована плата за місяць, можливість розмістити багато тексту + ціни + телефони, аудиторія ще не визначилася з країною, і є можливість запропонувати свої тури.

Мінуси: досить дорого – в середньому \$ 500–700 на місяць коштує кожен сайт, немає вільних місць – бронювати треба за півроку – рік [5].

Рекламна діяльність у галузі туризму здійснюється на макро- та мікрорівнях. Реклама на макрорівні являє собою рекламу країни в цілому, а також рекламу окремих регіонів країни. Вона проводиться органами державної влади – міністерствами, управліннями, комітетами. Рекламу на макрорівні здійснюють також регіональні, муніципальні органи управління туризмом і асоціації. Реклама на мікрорівні проводиться туристичними фірмами, готелями й іншими підприємствами туристичної індустрії.

Таким чином, особливості розвитку рекламних кампаній пов'язані з тим, що можливості вибору засобів поширення реклами постійно розширюються завдяки розповсюдженню всіх видів масової комунікації, використанню нових комп'ютерних технологій та інших засобів впливу на споживача.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Сущенко О. А.

Література: 1. Восколович Н. А. Маркетинг туристичних послуг. М.: ТЕИС, 2010. 167 с. 2. Кудла Н. Є. Маркетинг туристичних послуг: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 351 с. 3. Карпова С. В. Рекламна справа. М.: ФиС, 2010. 128 с. 4. Мунін Г. Б. Маркетинг турпродукту: навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 364 с. 5. Туристична бібліотека. URL: turbooks.ru.

ALTERNATIVE UND ERGÄNZENDE FINANZIERUNGSLEISTUNGEN

**E. Nezwetajewa
T. Galiy**

UDC 336:338.46

Studentinnen des 3. Studienjahres
Fakultät Finanzabteilung Charkiver Nationale S. Kusnez wirtschaftliche Universität

Annotation. Es wurden die Fragen der Alternative und ergänzende Finanzierungsleistungen durchgesehen, als auch die Besonderheiten seiner Entwicklung unter der Bedingungen der Marktwirtschaft. Es waren Vorteile und Nachteile von verschiedene Finanzierungsleistungen gezeigt. Es wurden die Wege Empfehlungen für die Finanzierungsleistungen vorgeschlagen.

Schlüsselwörter: Finanzierungsleistungen, Factoring-Geschäfts, Leasing, Umsatzsteuer, Gläubiger, Vertreterprovision.

Анотація. Розглянуто питання щодо альтернативних і комплементарних фінансових послуг, визначено особливості їх розвитку в ринкових умовах. Виявлено переваги та недоліки різноманітних фінансових послуг. Запропоновано рекомендації щодо вибору фінансових послуг.

Ключові слова: фінансові послуги, угода, лізинг, розрахунок, кредитор, комісійна нагорода торговельному агенту.

Аннотация. Рассмотрен вопрос относительно альтернативных и комплементарных финансовых услуг, определены особенности их развития в рыночных условиях. Выявлены преимущества и недостатки различных финансовых услуг. Предложены рекомендации по выбору финансовых услуг.

Ключевые слова: финансовые услуги, сделка, лизинг, расчет, кредитор, комиссионное вознаграждение торговому агенту.

Als Alternative bzw. Ergänzung zum Bankkredit wurden in den letzten Jahrzehnten spezielle Finanzierungsleistungen entwickelt. Für sie ist charakteristisch, dass sie in der Regel in Verbindung mit bestimmten nicht- finanziellen Leistungen angeboten werden. Sie kommen entweder in Frage, wenn bei hoher Verschuldung oder Fehlen erforderlicher Sicherheiten ein Bankkredit nicht zur Verfügung steht, oder wenn sie günstiger als der Bankkredit sind.

Vorteile dieser Finanzierungsmöglichkeiten liegen ins besondere in ihrer Kombination mit den zusätzlichen Leistungen (z.B. Service, Beratung und andere Dienstleistungen) sowie in der – verglichen mit Banken – weitergehenden Finanzierungsbereitschaft der Anbieter. Ihnen stehen allerdings, in der Regel auch relativ hohe Kosten gegenüber. Weiter will ich auf die wichtigsten dieser Leistungsarten näher eingegangen.

Die Begriffsbestimmung lässt bereits die drei Hauptfunktionen des Factoring erkennen:

- die Finanzierungsfunktion;
- die Dienstleistungsfunktion;
- die Delkrederefunktion.

Die Finanzierungsleistung des Faktors besteht darin, dass er:

- beim Ankauf der Forderungen per Zahlungseingang bzw. zum individuellen oder durchschnittlichen Fälligkeitstag seinem Klienten einen Vorschuss auf die Bezahlung der Forderung gewährt;
- bei Übernahme der Forderungen per Ankaufstag dem Klienten den Kaufpreis sofort gutschreibt.

Der Faktor vereinbart mit seinem Klienten Limits für dessen einzelne Abnehmer sowie eine Höchstlaufzeit von normalerweise 90 bis 120 Tagen für die Forderungen. Die Zahlungsfähigkeit der Abnehmer prüft er häufig schon bei Auftragseingang, so dass Lieferungen an zahlungsschwache Kunden vermieden werden können. Von dem Gesamtbetrag der Rechnungen werden zwischen 10 % und 20 % einem Sperrkonto gutgeschrieben, das dem Faktor als Sicherheit für Zahlungsausfälle dient, die aufgrund von Mängelrügen, Retouren, Skonti oder Boni eintreten können. Außerdem sichert das Sperrkonto Regressansprüche des Faktors aus der Haftung des Klienten für die Versität und – soweit nicht ausgeschlossen – für die Bonität der Forderungen. Die Vorschüsse werden mit dem jeweils banküblichen Satz für Kontokorrentkredite verzinst. Beim Ankauf der Forderungen Wert Ankaufstag wird ein entsprechender Diskontabzug vorgenommen.

Die Dienstleistungsfunktion ist die Grundlage des Factoring-Geschäfts. Der meist obligatorische Standardservice umfasst in der Regel die Debitorenbuchführung einschließlich zeitnaher statistischer Auswertung des Datenmaterials sowie das Mahnwesen und das Inkasso. An die Stelle zahlreicher Kundenkonten tritt in der Buchführung des Klienten das Konto des Factors.

Neben der eigentlichen Debitorenbuchführung können dem Factors noch weitere Aufgaben wie die Fakturierung und die Erstellung von Umsatz- und Betriebsstatistiken oder die Umsatzsteuer- und Vertreterprovisionsabrechnung übertragen werden. Die Bankmäßigen Dienstleistungen bleiben bei der Hausbank des Klienten.

Leasing. Ein Leasing-Geschäft liegt vor, wenn ein Wirtschaftsgut einem Leasing-Nehmer vom Leasing-Geber gegen Entgelt zeitweise überlassen wird. Da Leasing nicht zu den Bankgeschäften, unterliegen die Leasing-Geschäfte, überwiegend Toeliter von Kreditinstituten, auch nicht der Bankenaufsicht. Halten Kreditinstitut bei einem anderen Kreditinstitut mindestens 40 % der Kapital, dann ist dieses zur Kreditinstitutsgruppe zu rechnen und unterliegt u.a.

Aus der Sicht eines potentiellen Leasing-Nehmers sprechen vor allem folgende „Argumente für Leasing als Alternative und Ergänzung herkömmlichen Finanzierungsformen:

- Erhaltung der Liquidität;
- Schonung des Eigenkapitals;
- umfangreiche Serviceleistungen des Leasing-Gebers (z.B. technischer Kundendienst, Übernahme der gesamten Bauherrenpflichten);
- sichere Kalkulationsbasis des Leasing-Nehmers durch feste Mietraten;
- Aufbringung der Leasingraten aus den Erträgen des Leasing-Objektes;
- steuerliche Abzugsfähigkeit der Leasingraten;
- Möglichkeit der Kapitalfreisetzung und Mobilisierung stiller Reserven durch das Sale-and-Lease-Back-Verfahren.

Die ständige Ausweitung der Angebotspalette der Leasing-Gesellschaften hat dazu geführt, das heute eine Vielzahl beweglicher und unbeweglicher Wirtschaftsgüter im Leasing-Verfahren zur Verfügung steht, d.h. leasingfähig ist. Nach der Art der Leasing-Objekte wird zwischen Mobilien- und Immobilien-Leasing unterschieden. Trotz des breiten Spektrums prinzipiell leasingfähiger Objekte entfällt der größte Teil der Leasinginvestitionen im Mobilienleasing auf Fahrzeuge und Büromaschinen einschließlich EDV-Anlagen sowie Produktions- und Versorgungsanlagen. Beim Immobilienleasing stehen Produktions- und Lagerhallen an der Spitze, gefolgt von Geschäfts- und Bürogebäuden. Allerdings lässt sich die Frage nach der Leasingfähigkeit eines Objektes nicht für abhängig von der vom Leasing-Nehmer gewünschten Mietdauer und damit von der Art des Leasing-Vertrages beantwortet.

Leasing könnte nach Vertragsgestaltung, in Form eines "Operate-Leasing-Vertrages oder eines "Financial-Leasing-Vertrages" erfolgen. Operate-Leasing-Verträge sind durch eine im Verhältnis zur betriebs gewöhnlichen Nutzung der des Objektes kurzfristige Mietdauer gekennzeichnet. In der Regel ist der Vertrag jederzeit kündbar. Diese Variante bietet dem Leasing-Nehmer daher die Möglichkeit, ein vorübergehend benötigtes Wirtschaftsgut durch Leasing zu nutzen, ohne eine langfristige Investition tätigen oder eine langfristige Bindung eingehen müssen.

Leasing bedeutet die mittel- und langfristige Vermietung von Wirtschaftsgütern durch den Produzenten der Güter oder durch zwischengeschaltete spezielle Leasinggesellschaften.

Seinen Ursprung hat das Leasing in den USA, wo 1952 die erste Leasinggesellschaft der Welt gegründet wurde. In der Bundesrepublik Deutschland hat sich das Leasing als Alternative oder Ergänzung zu den traditionellen Formen der Investitionsgüterfinanzierung seit Anfang der sechziger Jahre immer starker durchgesetzt. Inzwischen entfällt in Deutschland bereits mehr als ein Zehntel der gesamtwirtschaftlichen Investitionen (mit Ausnahme des Wohnungsbaus) auf geleaste Güter. Der Vorteil des Leasing besteht vor allem darin, die Liquidität des Leasingnehmers zu schonen, da zur Finanzierung der Investition weder eigene Mittel erforderlich sind noch Fremdkapital aufgenommen werden muß. Weitere Pluspunkte ergeben sich aus der Kostensicherheit durch feststehende Leasingraten und – je nach Ausgestaltung des Leasingvertrags – aus den Dienstleistungen, die rund um das geleaste Objekt angeboten werden (Wartung, Reparaturen, Versicherungen, komplettes Management z. B. einer geleasten Fahrzeugflotte). Zunehmende Bedeutung gewinnt das Konsumenten-Leasing, dessen Angebote – mit dem Schwerpunkt auf Pkws und Fernsehgeräten – direkt auf die privaten Verbraucher zugeschnitten sind.

Nach den Mietobjekten kann das Leasinggeschäft grundsätzlich unterteilt werden in das Mobilien-Leasing, das die Vermietung z. B. von EDV-Anlagen, Nutzfahrzeugen oder Produktionsmaschinen umfasst, und das Immobilien-Leasing, bei dem z. B. Fabrik- und Lagerhallen, Verwaltungsgebäude oder ganze Betriebsanlagen vermietet werden.

Nach der Art des Leasinggebers ist zu unterscheiden zwischen dem direkten und dem indirekten Leasing. Beim direkten Leasing tritt der Hersteller oder eine speziell dafür eingerichtete Tochtergesellschaft als Leasinggeber auf; beim indirekten Leasing wird das Leasingobjekt von einer herstellerunabhängigen Leasinggesellschaft, meist Tochter eines Unternehmens der Kreditwirtschaft, vermietet oder verpachtet. Eine Sonderform des Leasing ist das sogenannte „Sale –

Lease back“, bei dem Anlagengüter vom Eigentümer an eine Leasinggesellschaft verkauft und anschließend im Rahmen eines Leasingvertrags wieder angemietet werden.

Wissenschaftlicher Leiter – Deutschlehrerin Leschtschinska A. V.

Literatur: 1. Kromphardt J. Grundlagen der Makroökonomie. München, 2015. 205 s. 2. URL: <http://www.arbeitsagentur.net/Mindestlohn/mindestlohn.html>.

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

УДК 336.76(477)

Нечитайло І. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Узагальнено поняття валютного ринку. Проаналізовано зміни офіційного курсу гривні щодо іноземних валют і зміни валютних інтервенцій Національного банку України в доларовому еквіваленті. Розроблено заходи щодо вирішення основних проблем розвитку валютного ринку України.

Ключові слова: валютний ринок, валютна інтервенція, девальвація, валюта, доларизація, валютний ризик.

Аннотация. Уточнено понятие валютного рынка. Проанализированы изменения официального курса гривны по отношению к иностранным валютам и изменения валютных интервенций Национального банка Украины в долларовой эквиваленте. Разработаны мероприятия по решению основных проблем развития валютного рынка Украины.

Ключевые слова: валютный рынок, валютная интервенция, девальвация, валюта, долларизация, валютный риск.

Annotation. In this paper, a concept of the currency market. The analysis of change of the hryvnia against foreign currencies and changes in exchange interventions of the National Bank of Ukraine in dollar terms. The measures to address the basic problems of the foreign exchange market of Ukraine.

Keywords: currency market, currency intervention, devaluation, currency, dollarization, currency risk.

Одним із найважливіших сегментів фінансового ринку є валютний ринок, ступінь його розвитку безпосередньо впливає на стан і розвиток економіки. Будь-яка іноземна інвестиція, незалежно від того, з якими вона ринками пов'язана, – чи то ринок цінних паперів, чи то нерухомість, чи то банківські депозити, – неодмінно повинна пройти через валютний ринок. Тут відбувається узгодження інтересів як покупців, так і продавців валютних коштів. Питання розвитку валютного ринку в сучасних умовах є дуже важливими для нашої держави. Тому що без ефективного валютного ринку економіка просто не зможе функціонувати. Отже, ефективна організація діяльності вітчизняного валютного ринку залишається дуже актуальною для України.

Вивченням проблем валютного ринку України займалися багато відомих вітчизняних і зарубіжних учених: Б. С. Івасів [1], Л. О. Сухарева [2] досліджували основні наукові підходи до трактувань поняття “валютний ринок”, А. В. Козакевич проводив аналіз основних тенденцій та кон'юнктури валютного ринку України [3], М. М. Король визначав стан і перспективи розвитку валютного ринку України [4].

Мета статті – проаналізувати стан валютного ринку за останні шість років, а також розробити заходи щодо вирішення основних проблем розвитку валютного ринку України.

З огляду на існування різних точок зору на сутність «валютний ринок» необхідно проаналізувати відмінності в трактуванні.

Б. С. Івасів вказує, що це система економічних відносин, що пов'язані зі здійсненням операцій з купівлі-продажу іноземної валюти й інших валютних цінностей [1].

Л. О. Сухарева вказує у своїх працях, що валютний ринок – це система механізмів, функціонування яких має забезпечити операції з купівлі та продажу іноземних валют і платіжних документів у іноземних валютах, а також операцій з інвестування валютного капіталу з метою їх використання для здійснення міжнародних розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності, що діють у певному соціально-економічному середовищі [2].

Таким чином, вчені розглядають валютний ринок як систему економічних відносин або механізмів, що пов'язані зі здійсненням операцій купівлі-продажу іноземної валюти, цінних паперів і платіжних документів для використання у міжнародних платежах.

З 2011 року до 2013 року спостерігалася стабільність національної валюти. 2014 рік відзначився вагомою девальвацією гривні. У 2014 році офіційний курс гривні до долара США знизився на 5,34 %, до євро – на 2,95 %. У 2016 році порівняно з 2014 роком девальвація гривні продовжилася: до долара США знизилася на 0,49 %, до євро – на 3,77 % (рис. 1). Така тенденція виникла через низку причин, зокрема, негативні ділові очікування, скорочення обсягу експорту, зменшення притоку прямих іноземних інвестицій та значні витрати на обслуговування державного боргу, підтримка НБУ платежів НАК «Нафтогаз Україна» за імпортований природний газ [5].

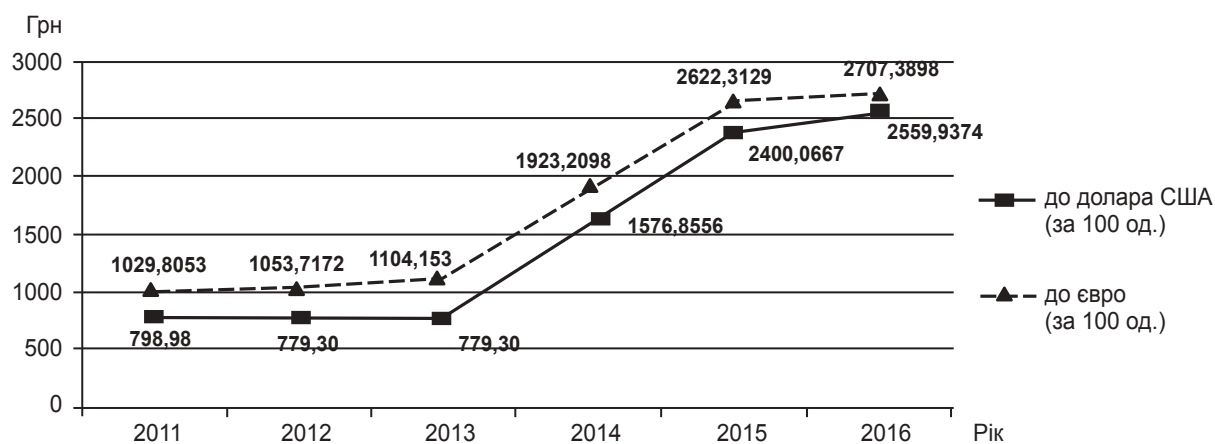

Рис. 1. Динаміка офіційного курсу гривні щодо євро та долара США

Валютна інтервенція – це пряме втручання центрального банку в операції на валютному ринку з метою регулювання курсу національної валюти через операції з купівлі-продажу іноземних валют [4].

Протягом 2011–2013 років порівняно стабільність курсу гривні значною мірою пояснюється здійсненням валютних інтервенцій НБУ. Найчастіше як інструменти валютних інтервенцій НБУ використовував євро, долари США, австралійські долари та фунти стерлінгів (рис. 2).

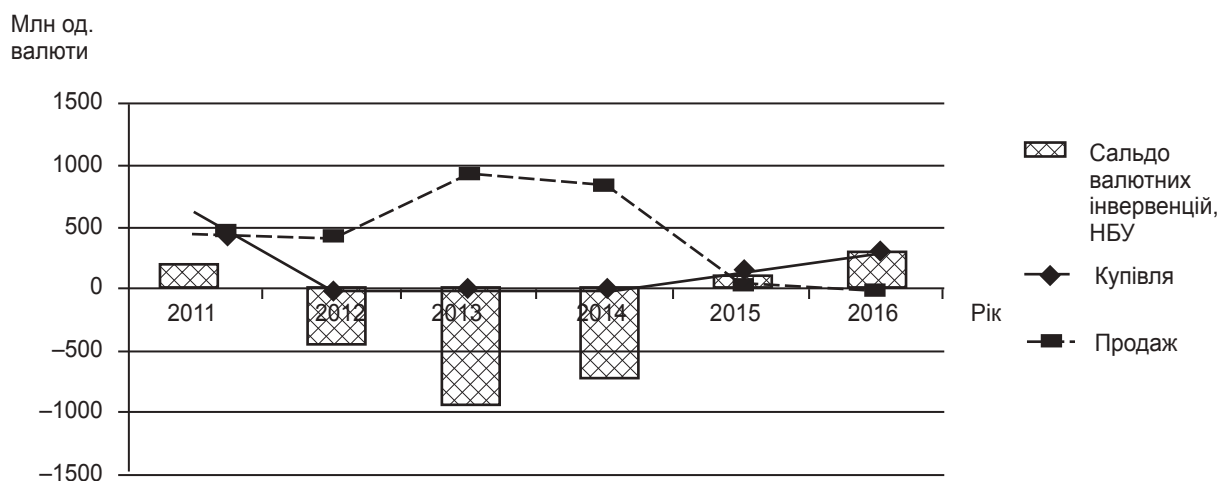

Рис. 2. Сальдо валютних інтервенцій Національного банку України в доларовому еквіваленті протягом 2011–2016 рр.

Протягом 2014 року обсяг інтервенцій з продажу НБУ іноземної валюти міжбанківському валютному ринку (831,7 млн дол. в доларовому еквіваленті) значно перевищив обсяг купівлі іноземної валюти регулятором [5].

Подібна нерівномірність певною мірою пояснюється діяльністю НБУ з підтримки курсу національної валюти. Враховуючи девальваційні очікування та небажання банківських установ здійснювати продаж іноземної валюти за наявним курсом, обсяг продажів іноземної валюти на міжбанківському ринку порівняно з початком року значно скоротився, що, своєю чергою, сприяло виникненню дефіциту іноземної валюти.

Протягом 2015 та 2016 років обсяг інтервенцій з купівлі НБУ іноземної валюти міжбанківському валютному ринку перевищив обсяг продажу іноземної валюти регулятором для поповнення власних резервів НБУ [5].

У табл. 1 наведено заходи щодо вирішення основних проблем валютного ринку.

Таблиця 1

Заходи щодо вирішення проблем валютного ринку

Проблема	Заходи для розв'язання проблеми
Доларизація української економіки	Підвищення привабливості гривневих активів через удосконалення нормативної бази НБУ, структури внутрішнього валютного ринку з урахуванням міжнародної практики
Підвищення валютних ризиків	Застосування валютних інтервенцій, вибір режиму валютного курсу, страхування валютних ризиків спеціальними державними інститутами
Великий рівень кредитної заборгованості	Затвердження розміру державного дефіциту на рівні не більше 3 % ВВП, невиділення коштів у статутні капітали слабких банків та неприбутковим підприємствам, застосування стриманої політики взяття іноземних кредитів, домінуюча роль внутрішніх позик у структурі державного боргу, випуск ощадних облігацій, розробка нових боргових інструментів, що зможуть підвищити інвестиційний потенціал держави
Великий рівень тінізації економіки	Вдосконалення монетарних заходів із метою активізації залучення депозитів у населення і юридичних осіб; розробка та впровадження програми довгострокового фінансового кредитування з метою залучення заощаджень, наповнення ресурсами валютного ринку та їх направлення на розвиток реального сектора економіки, а не розкручування спекулятивних ігор; забезпечення прогнозованості та передбачуваності валютного курсу гривні; покращення структури грошової маси (зниження її готівкової частини); посилення контролю у бюджетній сфері: підвищення прозорості державних закупівель центральними органами й органами місцевої влади; реформування податкової системи з метою здійснення експортного відшкодування ПДВ, впорядкування діючих податкових пільг; розробка та впровадження антикорупційних програм [3]
Низький рівень фінансування розвитку реального сектора	Капіталізація та підвищення конкурентоспроможності банківської системи та зміцнення позицій вітчизняних банків на валютному ринку України та у сучасному інтегрованому світі; вдосконалення валютного законодавства
Низький рівень валютного контролю	Поліпшення обміну даними між органами, що його здійснюють, вдосконалення функціонування системи інформаційного обміну між Національним банком і Державною митною службою

Таким чином, було визначено, що валютний ринок – це система економічних відносин або механізмів, що пов'язані зі здійсненням операцій купівлі-продажу іноземної валюти, цінних паперів і платіжних документів для використання у міжнародних платежах. Можна сказати, що перспективи України на міжнародному валютному ринку з фінансового погляду є негативними. Доларизація вітчизняної економіки, підвищення валютних ризиків, великий рівень кредитної заборгованості, девальвація національної валюти та постійне зниження валютних резервів з паралельним підвищенням зовнішнього боргу, низький рівень фінансування розвитку реального сектора та валютного контролю – усі ці показники можуть у разі неприйняття зазначених вище заходів призвести до дефолту національної валюти, а отже, і всієї економіки України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Івасів Б. С. Гроші та кредит: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 528 с. 2. Сухарева Л. А., Ретюнских Е. Б. Внутренний аудит международного департамента банка: методология, организация и методика: монография. Донецк: ДонГУЭТ, 2005. 196 с. 3. Козакевич О. Р. Валютний ринок України: аналіз поточних тенденцій та особливостей розвитку. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка*. 2013. Вип. 23. С. 295–300. 4. Король М. М., Сташишина О. Р. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 3. С. 65–70. 5. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua>.

РЕГУЛЯТИВНІ ФУНКЦІЇ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

УДК 336.711

Ніколаєнко В. Т.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто причини створення в Україні Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, його організаційну структуру та регулятивні функції. Вивчено світовий досвід побудови моделей систем гарантування вкладів фізичних осіб. Досліджено зміни у складі учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і динаміку зростання гарантованої суми відрахування за вкладами фізичних осіб.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), система гарантування вкладів, функції ФГВФО.

Аннотация. Рассмотрены причины создания в Украине Фонда гарантирования вкладов физических лиц, его организационная структура и регулятивные функции. Изучен мировой опыт построения моделей систем гарантирования вкладов физических лиц. Исследованы изменения в составе участников Фонда гарантирования вкладов физических лиц и динамика роста гарантированной суммы вычета по вкладам физических лиц.

Ключевые слова: Фонд гарантирования вкладов физических лиц (ФГВФЛ), система гарантирования вкладов, функции ФГВФЛ.

Annotation. . The paper considers the reason for the establishment in Ukraine Guarantee Fund of individuals, their organizational structure and regulatory functions. The governing bodies of the Fund is the administrative board and executive management. The Governing Council coordinates the work of GFI to protect the interests of depositors of the Fund, controls and supervision of the Fund decides within its powers and responsibilities for the performance of the Fund objectives and exercise of its functions.

Keywords: Guarantee Fund of individuals (GFI), Guarantee system of individuals, functions GFI.

На зміцнення довіри до банків з боку суспільства впливають регулювання та нагляд банківської діяльності, здійснювані Національним банком України. Крім Національного банку, регулятивний вплив на банки здійснює Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), що також сприяє підвищенню довіри до банків.

В умовах постійного розвитку фінансового законодавства в Україні, а також динамічності розвитку банківського сектора актуальним постає питання визначення функцій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб серед інших суб'єктів фінансового права. Гарантування вкладів покликане захистити інтереси вкладників банків, попередити паніку і не допустити її поширення на всю банківську систему. Захист вкладників комерційних банків є не просто захистом споживача, це невід'ємний елемент банківського регулювання, який створює необхідні умови для підтримки стабільності банківської системи. Це питання, безумовно, є актуальною науковою і практичною проблемою.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад щодо організації системи гарантування вкладів в Україні з метою захисту вкладників і збереження довіри до банківської системи. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: вивчити моделі систем гарантування вкладів фізичних осіб; дослідити організаційну структуру та регулятивні функції ФГВФО; здійснити аналіз динаміки зростання гарантованої суми відшкодування за вкладами фізичних осіб.

Головним завданням системи гарантування вкладів фізичних осіб є забезпечення стабільності роботи банківської системи та компенсація збитків вкладників, які одержані внаслідок банкрутств банківських установ.

Дослідження проблем організації системи гарантування вкладів в Україні з метою захисту вкладників і збереження довіри до банківської системи знайшли відображення у працях вітчизняних науковців, зокрема, В. І. Міщенко, Т. О. Раєвської, К. Є. Раєвського, Н. О. Ковель, В. Л. Кротка, С. М. Лобозинської, В. І. Огієнка та ін.

Причиною створення в Україні системи гарантування вкладів фізичних осіб послужила фінансова криза 1998 року та банкрутство кількох банків, яке викликало хвилю невдоволення у їх вкладників – фізичних осіб. Тоді Президентом України у 1998 році був підписаний Указ «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків України», яким було затверджено Положення про порядок створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, формування та використання його коштів. Також Указом було встановлено, що в разі не-

доступності вкладу в комерційному банку фізичній особі гарантується відшкодування за вкладом, включаючи відсотки, у розмірі вкладу, але не більше 500 гривень.

Через три роки Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», який набув чинності 24 жовтня 2001 року. Цим Законом було передбачено, що Фонд гарантує кожному вкладнику-учаснику (тимчасовому учаснику) Фонду відшкодування коштів за його вкладами, включаючи відсотки, в розмірі вкладів на день настання недоступності вкладів, але не більше 1200 гривень по вкладах у кожному із таких учасників. Зазначений розмір відшкодування коштів за вкладами, включаючи відсотки, за рахунок коштів Фонду міг бути збільшений за рішенням адміністративної ради Фонду залежно від тенденцій розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників-учасників (тимчасових учасників) Фонду [1].

Положення цього Закону внесли суттєві зміни у практику гарантування вкладів фізичних осіб.

23 лютого 2012 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», який набув чинності 22 вересня 2012 року. Цей Закон розширив повноваження Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, зокрема в частині щодо виведення неплатоспроможних банків. Також Законом передбачено умови, при настанні яких банк може бути віднесено до категорії проблемних і неплатоспроможних. Банки, які перебували в статусі тимчасового учасника Фонду, набули статусу учасників Фонду, оскільки Закон не передбачає переведення учасників Фонду до категорії «тимчасових учасників» Фонду, тим самим скасовуючи поняття тимчасового учасника Фонду як такого. Учасниками Фонду є банки, участь яких у Фонді є обов'язковою, та які набувають статусу учасника Фонду в день отримання ними банківської ліцензії. Таким чином, банки, які мають банківську ліцензію, є учасниками Фонду, окрім ПАТ «Ощадбанк».

Що стосується нової редакції Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», то він значною мірою наділив ФГВФО регулятивними повноваженнями. На ФГВФО покладено, зокрема, такі регулятивні функції щодо банків: прийняття в межах своїх повноважень нормативно-правових актів, обов'язкових до виконання банками; здійснення перевірки банків щодо дотримання законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб; участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією НБУ; виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків; організація виплат відшкодувань за вкладами в разі прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії.

Система гарантування вкладів фізичних осіб в Україні на сьогодні є одним із ключових сегментів системи фінансової безпеки країни, оскільки їй доводиться приймати на себе усі ризики, пов'язані зі страхуванням вкладів.

Головними цілями діяльності Фонду в Україні є: захист прав та інтересів фізичних осіб – вкладників банків; сприяння приросту вкладів населення до банків.

Українська система гарантування вкладів є формалізованою, тобто заснованою на законодавчих актах. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб за своїм правовим статусом є державною спеціалізованою установою, що здійснює функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб. Фонд є юридичною особою й економічно самостійною установою, що не має на меті одержання прибутку. У своїй діяльності Фонд керується Конституцією України та законодавством України.

Система гарантування вкладів в Україні відноситься до системи «pay-box with extended powers», або «виплатна каса з розширеними повноваженнями». Моделі систем гарантування вкладів, відповідно до світового досвіду, наведено у табл. 1 [2, с. 69–96].

Таблиця 1

Моделі систем гарантування вкладів

Виплатна каса «pay-box»	Виплатна каса з розширеними повноваженнями «pay-box with extended powers»	Мінімізатор ризиків
Функція цієї системи гарантування вкладів зводиться до виплати гарантованої суми вкладниками фінансових установ за умови їх ліквідації, про що приймає рішення інший наглядовий орган. Враховуючи обмежену роль і відповідальність, для своєчасних і ефективних виплат необхідно: достатнє фінансування фонду; доступ до інформації про депозити. Доступ до інформації про реальний стан банку, як з боку банку, так і з боку наглядового органу (центрального банку) в рамках моделі «виплатна каса» обмежений; доступною є здебільшого тільки інформація про вкладні операції, про депозити та / або загальнодоступна інформація (з річних звітів тощо)	Завданням функціонування цієї моделі є не тільки виплата гарантованого відшкодування, але й врегулювання діяльності неспроможних банківських установ у межах своєї компетенції. ВКРП може відігравати роль у прийнятті рішень з урегулювання неспроможних банків. Ця модель передбачає необхідність більш тісного співробітництва та координації відповідних дій з урядом, наглядовим органом, центральним банком, доступ до інформації з оцінки ризиків	Застосування моделі дозволяє приймати рішення щодо виведення з ринку неплатоспроможних банків. Існує повний доступ до інформації про господарську діяльність банку та можливість здійснювати його нагляд у повному обсязі. Функціонування такої моделі має найвищий рівень ефективності щодо мінімізації втрат як для системи гарантування вкладів, так і для усієї фінансової системи

Основним завданням ФГВФО є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб і виведення неплатоспроможних банків із ринку.

На виконання свого основного завдання на ФГВФО покладено такі функції: ведення реєстру учасників Фонду; забезпечення надходження та акумуляції сум зборів із учасників ФГВФО; інвестування коштів Фонду в державні цінні папери України; здійснення заходів щодо організації виплат відшкодувань за вкладами в разі прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку; здійснення регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб; участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією Національного банку України; застосування до банків і їх керівників фінансових санкцій і накладання адміністративних штрафів; здійснення процедури виведення неплатоспроможних банків із ринку, у тому числі шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків, організація відчуження активів і зобов'язань неплатоспроможного банку або створення та продаж перехідного банку; здійснення перевірки банків щодо дотримання законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб тощо [3].

Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» передбачає, що учасниками Фонду є банки, які набувають статус учасника в день отримання ними банківської ліцензії [3].

У табл. 2 наведено дані щодо змін у складі учасників ФГВФО. Щодо джерел формування коштів ФГВФО, то ними є початкові збори з учасників Фонду у розмірі 1 % статутного капіталу; регулярні збори з учасників Фонду (розмір базової річної ставки збору становить 0,5 відсотка бази нарахування в національній валюті та 0,8 відсотка бази нарахування в іноземній валюті); спеціальний збір до ФГВФО, розмір якого не має перевищувати розмір регулярного збору з учасника ФГВФО, сплаченого учасником за попередній рік; доходи, одержані від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери України; неустойка (штрафи, пеня); кошти, отримані від виконання заходів, передбачених планом урегулювання, зокрема, від продажу неплатоспроможного банку або перехідного банку, ліквідації банку; кошти, що були внесені Національним банком України в розмірі 20 млн грн на день створення ФГВФО тощо.

Таблиця 2

Складено на основі статистичних даних ФГВФО [4]

Станом на 01.01	Кількість банків-учасників Фонду на кінець року		Включено до реєстру	Виключено із реєстру
	Учасники Фонду	Тимчасові учасники Фонду		
2002	135	0	5	-
2003	152	0	19	2
2004	148	5	5	4
2005	153	7	10	3
2006	157	6	5	2
2007	163	3	8	5
2008	170	2	8	2
2009	183	0	12	1
2010	172	12	6	5
2011	170	5	3	12
2012	170	5	4	4
2013	174	-	4	5
2014	177	-	8	5
2015	161	-	3	3
2016	118	-	2	2

Важливим питанням є розмір відшкодувань коштів за вкладами. За час існування ФГВФО гарантована сума підвищилась у 400 разів і на сьогодні становить 200 000 грн (табл. 3) [4].

Таблиця 3

Динаміка зростання гарантованої суми відшкодування за вкладами фізичних осіб

Рік	1998	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2011	2012	2014	2016
Сума, тис. грн	0,5	1,2	1,5	2	3	5	8-15	25-50	150	150	200	200	200

До прийняття Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» банки, які не виконували встановлені НБУ економічні нормативи щодо достатності капіталу і не могли виконувати свої зобов'язання перед вкладниками, переводилися до категорії тимчасових учасників. Тимчасова участь банку у Фонді була підтвердженням того, що його діяльність є ризикованою. Після набуття чинності Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» інститут тимчасових учасників було відмінено [4].

Як видно з табл. 3, найбільше зростання гарантованої суми порівняно з попереднім роком відбулося у 2008 році – з 50 000 грн до 150 000 грн, що було обумовлено антикризовими заходами [4].

На сьогодні єдиного підходу до визначення ліміту гарантованої суми відшкодування немає. Відповідно до Директиви 94/19/ЄС та рекомендацій Світового Банку рівень покриття обов'язково повинен бути обмеженим і достатнім для швидкої виплати [5].

Якщо зіставити розмір гарантованої суми відшкодування в Україні і розмір середнього вкладу (табл. 4), то можна побачити, що вони корелювалися до 2005 року. Починаючи з 2006 року гарантована сума відшкодування значно перевищує розмір середнього вкладу. Станом на 01.01.16 рік перевищення сягнуло у 24,6 разу.

Таблиця 4

Дані про вклади фізичних осіб (учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб)

Дата	Сума вкладів фізичних осіб, млрд грн	Кількість вкладників, млн осіб	Середній розмір вкладу, грн
01.01.2001	5,6	5,4	1 046
01.01.2002	9,3	4,8	1 915
01.01.2003	16,6	7,0	2 376
01.01.2004	29,2	10,5	2 780
01.01.2005	38,4	15,0	2 559
01.01.2006	67,9	18,6	3 656
01.01.2007	100,4	24,2	4 143
01.01.2008	155,2	29,6	5 243
01.01.2009	204,9	34,5	5 935
01.01.2010	198,0	31,6	6 273
01.01.2011	254,2	32,6	7 802
01.01.2012	282,6	35	8 072
01.01.2013	338,5	44,4	7 619
01.01.2014	402,6	47,4	8 486
01.01.2015	382,1	46,5	8 213
01.01.2016	362,3	44,7	8 104

Остання фінансова криза виявила необхідність співпраці між різними елементами системи фінансової стабільності: регулятора, наглядового органу, системи гарантування вкладів та уряду. Роль системи гарантування вкладів підвищилася – вкладники виявилися більш чутливими, а фінансова стабільність – мінлива і чутлива до поведінки інвесторів. Також діяльність системи гарантування вкладів у всьому світі переважно розрахована на стабільність ринків, а в умовах кризи потребує нових підходів для управління системними ризиками. Задля збереження стабільності на рівні держав було прийнято рішення щодо підтримки ліквідності, капіталізації і націоналізації великих фінансових установ, діяльність яких помітно похитнулась. СГВ 19 країн ввели 100 % гарантію вкладів на період кризи, 22 країни збільшили суму покриття вкладів, 7 країн ввели тимчасові заходи стосовно збільшення суми покриття. Також ця криза показала необхідність проведення реформи банківського нагляду та посилення повноважень регуляторів і Фондів гарантування вкладів по виведенню неплатоспроможних банків із ринку.

Отже, діяльність системи гарантування вкладів в Україні регулюється Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Система гарантування вкладів в Україні відноситься до системи «pay-box with extended powers», або «виплатна каса з розширеними повноваженнями». ФГВФО до 2012 року не мав жодних повноважень щодо участі у тимчасовій адміністрації та ліквідації банку, але з прийняттям згаданого вище Закону ФГВФО було наділено додатковими повноваженнями, а саме: участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією НБУ, виведення неплатоспроможних банків із ринку шляхом призначення тимчасової адміністрації та ліквідації банку тощо.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Інформація про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.gov.ua/about/info/>. 2. Гойванюк М. П. Функції фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Ринок цінних паперів України. 2015. № 1/2. С. 69–96. 3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

4. Статистика ФГВФО. URL: <http://www.fg.gov.ua/statistics/>. 5. Directive 94/19/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on deposit-guarantee schemes. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994L0019:EN:HTML>. 6. Шкляр А. І. Функціональні проблеми системи гарантування вкладів в Україні та шляхи їх вирішення. *Економіка України*. 2016. № 2. С. 28–43. 7. Гунченко Г. В. Визначення рівня ризиків діяльності банку з огляду на захищеність вкладів фізичних осіб. *Управління розвитком*. 2009. № 1. С. 18–21.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ

УДК 366.4:339.13.027:336.71(477)

Нурлаєва Е. Л.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано основні тенденції та сучасний стан розвитку ринку споживчого кредитування в Україні, проведено дослідження ризиків споживчого кредитування. Розглянуто практику управління ризиками в банках України, визначено оптимальні методи оцінки кредитоспроможності позичальників для мінімізації ризиків у споживчому кредитуванні.

Ключові слова: кредитний ризик, скоринг, кредитоспроможність позичальника, система управління ризиками.

Аннотация. Проанализированы основные тенденции и современное состояние развития рынка потребительского кредитования в Украине, проведено исследование рисков потребительского кредитования. Рассмотрена практика управления рисками в банках Украины, определены оптимальные методы оценки кредитоспособности заемщиков для минимизации рисков в потребительском кредитовании.

Ключевые слова: кредитный риск, скоринг, кредитоспособность заемщика, система управления рисками.

Annotation. The article analyzes the main trends and the current state of development of the consumer lending market in Ukraine, a study of consumer credit risk is realized. The risk management practices in Ukrainian banks are considered, the optimal methods for assessing the creditworthiness of borrowers in order to minimize risks in consumer credit are defined.

Keywords: credit risk, scoring, the creditworthiness of the borrower, the risk management system.

Останнім часом в Україні більшість населення не має можливості купувати товари тривалого користування за рахунок поточних доходів. Саме тому набуває актуальності вироблення концепції розвитку споживчого кредитування в умовах ринкової економіки. Споживче кредитування є одним із найдохідніших видів банківської діяльності, однак водночас воно містить у собі низку ризиків. Тому важливого практичного значення набуває потреба в комплексному дослідженні сутності та форм прояву цих ризиків, а також у обґрунтуванні ефективної системи управління ризиком банківського споживчого кредитування.

Питання, які стосуються методів управління ризиками банківського споживчого кредитування, висвітлюються у працях таких учених, як О. Бутенка, Н. Версая, С. Олексієнка, М. Грачева, В. Денисенка, Л. Кабанова, О. Лаврушина, С. Лаптева, О. Любунь, М. Івченка, М. Грушка та ін. У той же час слід зазначити, що сучасна практика споживчого кредитування в банках України ще залишається недостатньо дослідженою у науковій літературі.

Метою статті є дослідження сучасної практики управління ризиком банківського споживчого кредитування в банках України.

Згідно з вітчизняним законодавством споживчий кредит – це кредит, який банки надають тільки в національній грошовій одиниці фізичним особам – резидентам України на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг і який повертається в розстрочку, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору [1, с. 296].

Обсяги споживчих кредитів займають значну частку в загальному обсязі кредитів, які надаються фізичним особам. З 2012 по 2015 роки можна спостерігати збільшення обсягів споживчих кредитів. Це пов'язано з економічною ситуацією, яка була наявна у країні. Оскільки облікова ставка НБУ була на досить стабільному рівні, то кредити були достатньо дешевими для населення.

За 2015–2016 роки обсяг споживчого кредитування в Україні скорочувався. Так, станом на 01.01.2016 року спостерігається значне скорочення обсягів споживчих кредитів, що в абсолютних показниках становить зменшення на 28356 млн грн, а у відносному значенні – на 21,05 % порівняно з попередніми роками. Таке скорочення викликано, перш за все, тим, що доходи населення значно скоротилися, а вартість кредитів збільшилася в умовах інфляційних процесів у країні [2].

В результаті аналізу динаміки обсягів споживчого кредитування в Україні можна говорити про те, що у кожному періоді здійснення процесу кредитування неминучими є ризики для банків.

У банківській справі ризиком є можливість отримання банком збитків або недоотримання запланованих доходів у результаті проведення певних фінансових операцій. Останнє може бути спричинено знеціненням кредитної заборгованості, що, своєю чергою, може відбуватися з двох причин: виконання зобов'язань боржником раніше встановленого строку; затримка у виконанні, часткове або повне невиконання боржником своїх зобов'язань перед кредитором [3, с. 27]. Це може бути обумовлено неспроможністю сплатити заборгованість, небажанням виконувати зобов'язання, недисциплінованістю позичальника або нездатністю провести оплату з інших причин, пов'язаних із внутрішніми процесами кредитної організації або зовнішніми подіями, що переважно відповідає реалізації операційного ризику.

Сучасні тенденції розвитку кредитного сектора економіки змушують українських аналітиків банківської справи та безпосередньо банкірів виявляти інтерес до методики оцінки кредитного ризику [4, с. 172].

Оскільки теорія і практика підтверджують, що ризик є неминучим чинником банківської діяльності, то важливим у діяльності будь-якого банку є вміння оцінити ризики.

Оцінка кредитоспроможності клієнта є ключовим інструментом в управлінні ризиком банківського споживчого кредитування. Саме за допомогою цього інструмента фактично відбувається оцінка кредитного ризику, на який наражається банк, видаючи кредит кожному окремому позичальнику, що, своєю чергою, має прямий вплив на якість кредитного портфеля. У світовій практиці найбільш поширеним методом оцінки ризиків споживчого кредитування є скоринг. Тому слід більш детально звернути увагу саме на цей метод оцінки ризиків, які виникають під час здійснення процесу споживчого кредитування. Скоринг – це математична модель у вигляді зваженої суми певних характеристик, за допомогою якої на основі минулого досвіду банк намагається з'ясувати ймовірність того, що конкретний позичальник не поверне вчасно кредит. Основний принцип при побудові скорингової системи є припущення, що майбутній клієнт банку буде вести себе так, як вже існуючий клієнт [5, с. 87].

Кредитоспроможність клієнта оцінюється за допомогою скорингових моделей двох типів: application-скорингу та fraud-скорингу. Параметри моделі application-скорингу, що використовується в банках України, залежить від банку й особливостей його продукту, але переважна більшість моделей містить базовий перелік таких параметрів: вік, стать, освіта, регіон проживання, кількість осіб на утриманні клієнта, сімейний стан, кількість дітей, час проживання на одному місці, час роботи на останньому місці роботи, вид зайнятості [6, с. 198]. Application-скоринг – це технологія аналізу кредитоспроможності позичальників, що переводить у кількісну площину оцінку кредитного ризику.

Fraud-скоринг являє собою процес виявлення та запобігання шахрайських дій з боку потенційних і вже існуючих клієнтів-позичальників на різних етапах процесу кредитування, починаючи із визначення позичальників, чий запити на видачу кредиту повинні бути відхилені або відкладені для більш детального розгляду, і закінчуючи аналізом поведінки позичальника [6, с. 199].

У зв'язку із швидким зростанням кредитного ринку України та ризиків, пов'язаних зі споживчим кредитуванням, методика скорингу стає вкрай необхідною для українських банків. Оскільки вітчизняні банки зіткнулись із проблемою неповернення населенням отриманих кредитів, то це підкреслює важливість розробки методик оцінки кредитоспроможності фізичних осіб і ризику банків при наданні споживчих кредитів. Тому банкам України необхідно приділити пильну увагу внутрішньобанківським процесам, скоринговим процедурам, які помітно спростять оцінку потенційного позичальника за умов споживчого кредитування, оскільки використання банками України системи скорингу в процесі споживчого кредитування дозволить удосконалити свою діяльність і покращити обслуговування клієнтів.

З метою підвищення якості управління ризиками споживчого кредитування керівництво банку повинно створити відповідні технологічні умови, а саме: забезпечити кожного службовця автоматизованим робочим місцем, яке являє собою стаціонарний комп'ютер зі встановленим на ньому спеціалізованим програмним забезпеченням для доступу до службових баз даних, внутрішніх нормативних актів, що дозволяє виконувати завдання, які мають ітеративний, регулярний характер, а саме формувати звіти та зручно і швидко вносити їх до бази даних на сервері [5, с. 175]. Важливою умовою є те, що керівникам банків України необхідно приділити більшу увагу до вибору кадрів, а саме орієнтуватися на професійні якості співробітника, його аналітичне мислення, відповідальність і готовність до роботи. Також для підвищення рівня управління ризиками банкам слід залучати до роботи компетентних юристів, які слідкуватимуть за правильністю оформлення договорів і їх виконанням.

Таким чином, за результатами дослідження можна говорити, що побудова системи управління ризиком споживчого кредитування – складний і кропіткий процес, який вимагає врахування всіх особливостей цього виду кредитування та обґрунтування механізмів управління ризиками.

Науковий керівник – старший викладач Холодна Ю. Є.

Література: 1. Міщенко В. І., Слав'янська Н. Г. Банківські операції: підручник. Київ: Знання, 2006. 315 с. 2. Офіційний сайт Асоціації українських банків. URL: <http://www.aub.org.ua>. 3. Лаврушин О. І., Валенцева Н. І. Банковские риски: учебник. М.: КНОРУС, 2013. 296 с. 4. Камінський А. Б., Писанець К. К. Структура та інструментарій ризик-менеджменту у споживчому кредитуванні. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. Вип. 27, т. 2. С. 169–175. 5. Крістіогло Г. М. Використання скорингових моделей в умовах невизначеності та ризику споживчого кредитування. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 7 (74). С. 86–90. 6. Камінський А. Б., Писанець К. К. Скорингові технології в кредитному ризик-менеджменті. *Бізнес Інформ*. 2012. № 4. С. 197–201.

MECHANISMS OF ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY POLICY IN UKRAINE

UDC 658.14/.17:005.934(477)

E. Nurlaeva

The 4-th year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. This article discusses the concept of enterprise financial security. The mechanisms of companies' financial security organization in Ukraine are analyzed. The basic role of financial security policy of an enterprise and its impact on the economy as a whole is determined.

Keywords: financial security policy, enterprise, financial stability of the enterprise.

Анотація. Розглянуто поняття фінансової безпеки підприємства та її складові. Проаналізовано механізм організації фінансової безпеки підприємств в Україні. Визначено основну роль політики фінансової безпеки на підприємстві і її вплив на економіку країни в цілому.

Ключові слова: політика фінансової безпеки, підприємство, фінансова стійкість підприємства.

Аннотация. Рассмотрены понятие финансовой безопасности предприятия и ее составляющие. Проанализирован механизм организации финансовой безопасности предприятий в Украине. Определены основная роль политики финансовой безопасности на предприятии и её влияние на экономику страны в целом.

Ключевые слова: политика финансовой безопасности, предприятие, финансовая устойчивость предприятия.

Modern economy of Ukraine is in the process of the active integration into the global system. It is still under the influence of negative factors. Under these circumstances, the Ukrainian companies (enterprises) face vitally important, but extremely difficult issues to raise competitiveness, provide the growth of investment attractiveness and the transition to innovative development, to achieve the rapid and stable economic growth. Even in such favorable external environment, the solution of these issues involves a conversion to a new level of management characterized by strategic decisions as well as validity, consistency and effectiveness of actions [1].

Nowadays the problems of financial security policy and the level of enterprise functioning in Ukraine are insufficiently investigated and it doesn't have certain structure. This fact defines the novelty of the problem under study. While studying this problem, the main attention is paid to the financial security of state enterprises. Only the anti-crisis management is taken into account when the financial security of an enterprise is under threat. That is why the issue of enterprise financial security is important to investigate. This article doesn't consider the complex issue of enterprise financial security. It studies the allocation of certain components only.

Financial security of business entities is a part of financial security of a state. It is topical to confirm that an enterprise creates added value which forms the gross domestic product on a state level. Besides, enterprises are the major taxpayers and they influence on the formation of state and local budget revenue. Consequently, the level of enterprise financial security demonstrates how the state performs its functions, provides economic development and makes improvements to social standards [1].

The aim of the article is to identify the components of financial security mechanism of an enterprise. The aim may be achieved by carrying out theoretical analysis and generalization and taking into account practical problems that exist in this sphere.

To achieve the aim of the work the following objectives will be set and solved:

1. To define the concept of "the financial security strategy of an enterprise";
2. To define the stages of formation and implementation of the financial security strategy of an enterprise;
3. To determine the link between the financial security of an enterprise and the stage of its life-cycle.

The subject of this paper includes theoretical and methodological principles and approaches to developing and implementing the financial security strategy.

Financial security of an enterprise is an integral component of economic security. Under this condition an enterprise can adequately assess its threats from external and internal environment and avoid them with the lowest possible financial losses. It is reasonable to consider enterprise financial security to be a component of complex financial security. There are many points of view concerning enterprise financial security. Among foreign scientists are: R. Clark, V. Wilson, R. Danes, John Hanger Davis and Uyen L Thomas. Among the most common works of national scientists are: M. Sutormin, V. Fedosov, R. Papekhina, I. Blank, T. Kuzenko, V. Prokhorova, N. Sablina and others. They state the financial security as one of the most effective informative and financial indicators of current position, financial responsibility, and return on equity in its upper and lower limits.

The methods of study are morphological analysis for definition of the financial security strategy of an enterprise, generalization and comparison.

In Ukrainian legislation there is a fairly complete definition of «financial security» concept: financial security is a condition of fiscal, banking, monetary system and financial markets, which is characterized by equilibrium, the resistance to internal and external negative threats, the ability to ensure the effective functioning of national economic system and economic growth. However, the article covers only the financial security of state enterprises and their relationship with «financial security» conditions which will ensure the enterprises' effective development and stability [2].

The author of the book "Enterprise Financial Security Management", I. A. Blank, defines financial security as a quantitatively and qualitatively determined level of enterprise financial state that provides stable security of balanced financial interests of higher priority; real and potential dangers of external and internal character [3].

R. Papekhina explains enterprise financial security as the ability of an enterprise to independently develop and pursue financial policy in accordance with the purpose of common corporative strategy under conditions of undefined and competitive environment [4].

In our view, the policy of enterprise financial security is a defined part of a program or direction of such activities as a set of tools, methods of organizing enterprise financial security, evaluating of scientific and practical efficiency, management of enterprise security, protection from negative influence of internal and external environment and threats which affect or may adversely affect its activity. The early diagnostics of internal risks and threats guarantees the security of enterprises activity and meets the goals of its functioning.

The financial security policy of an enterprise can't be the same for all enterprises. It should be unique and special for every enterprise, as there are differences between special functions of an enterprise. Financial security policy of an enterprise should be independent and complex, as a complex system provides high reliability of enterprise financial security.

But the main factors are effectiveness and efficiency of enterprises financial security. They are unique and independent units because financial security system integrity doesn't give full guarantee for enterprises' effective functioning.

There are many methods to ensure the financial security of an enterprise. These methods consist of the following elements:

- 1) technical, which include supervision, monitoring and identification;
- 2) informational, which include specifications for employees, analytical materials of confidential nature);
- 3) organizational (liquidity assets, solvency, credibility, financial services, business activity, profitability);
- 4) financial resources (allowance of enterprise financial security functioning);
- 5) legal, which imply legal protection of the legitimate rights and interests and promote the actions of law enforcement agencies;
- 6) personnel, such as recruitment and personnel training that ensures the enterprise security;
- 7) intelligent – patents, know-how, etc. [3].

The mechanism of ensuring financial security of an enterprise is a complex process, which includes many elements and stages. Firstly, it is necessary to analyze enterprises' conditions and determine their strengths and weaknesses. This will give an opportunity to discover the competitive advantage of an enterprise and will help to avoid certain external threats, such as unwillingness to change market conditions, rigid pricing policy of competitors and unstable legal framework. Secondly, the identification of objects and subjects of financial security is an integral stage of financial security mechanism development. The objects of financial security may include financial activities, assets, equity and liabilities [5].

To ensure the enterprise financial security special authorities – the subjects of financial security – have to operate. Their activity lies in the analysis of the conditions of financial security as an integral part of economic security that will be resulted in the action that leads to enterprise sustainable development.

In conclusion it can be said that financial security policy of an enterprise is a very important part of its stability, because it allows predicting the financial risks and threats of an enterprise and carrying out a set of measures to ensure the stability of enterprise financial system.

Supervisor – senior teacher Bytkovsky N. O.

Literature: 1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев: Эльга, Ника-Центр, 2006. 776 с. 2. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2003. № 8. С. 65–67. 3. Кузенко Т. В., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управління фінансової безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2007. № 12 (1). С. 27–29. 4. Путятин Ю. А., Пушкар А. І., Тридід А. Н. Фінансові механізми стратегічного розвитку фінансової безпеки підприємства. Харків: Основа, 2000. 488 с. 5. Clarke R. G., Wilson V. D., Danes R. H., Nadould S. D. Strategic Financial Management. Homewood, Illinois: Irwin, 1998. 241 p.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

УДК 336.717.3

Овчаренко В. М.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність і принципи формування депозитної політики банку та визначено мету її здійснення. Також розглянуто економічну сутність депозитного ринку та проаналізовано стан вітчизняного депозитного ринку на сучасному етапі. Запропоновано заходи щодо поліпшення та становлення депозитної політики банків України.

Ключові слова: банк, депозит, депозитна політика, депозитний ринок.

Аннотация. Рассмотрены сущность и принципы формирования депозитной политики банка, обозначены цели ее осуществления. Определена экономическая сущность депозитного рынка, и проанализировано состояние отечественного депозитного рынка на современном этапе. Предложены мероприятия по улучшению и становлению депозитной политики банков Украины.

Ключевые слова: банк, депозит, депозитная политика, депозитный рынок.

Annotation. The essence and principles of forming the deposit policy of a bank is considered and the purpose of its realization is defined, the economic essence of deposit market is also determined and domestic deposit market state is analysed at present stage. The measures on improving and developing the deposit policy of banks of Ukraine are offered.

Keywords: bank, deposit, deposit policy, deposit market.

В Україні першою руйнівного впливу світової фінансової економічної кризи зазнала банківська система: відтік капіталів за кордон, втрата довіри, паніка населення та вилучення вкладів із банківських установ.

Стійкість ресурсної бази банківської системи є одним із найважливіших показників розвитку економіки країни й окремого регіону. Як відомо, більшість ресурсів комерційного банку формується завдяки залученню коштів, значну частину яких становлять депозити, які слугують мірою довіри вкладників до банку.

Формуванню депозитної політики в Україні до останнього часу не приділялося належної уваги. Це пов'язано з тим, що попит на банківські послуги значно перевищував пропозицію, висока інфляція, наявність дешевих ресурсів – усі ці умови забезпечували високу норму прибутку банківських операцій, змінюючи саму природу їх ризику. А наявність ринку міжбанківського кредитування, що добре виконує функцію рефінансування "довгих" операцій, дозволяла банкам підтримувати прийнятну структуру залучених коштів.

Актуальність теми обумовлена істотним підвищенням ролі депозитної політики у забезпеченні стійкості та надійності як окремо взятого банку, так і економіки країни, і необхідністю комплексних досліджень механізму взаємодії банківських установ із клієнтами у процесі формування ресурсного потенціалу.

Дослідженнями, спрямованими на розробку понятійного апарату, елементів депозитної політики банку, її складових частин займалися такі вчені: Ілляш В. Ю. [1], Хворостовська М. В. [2], Бартош О. М. [3], Ємець В. А. [4], Рисін В. В. [5]. Окремо розглянуто проблеми формування депозитів у структурі ресурсної бази й ефективності управління зобов'язаннями банку. Зміст депозитної політики, її цілі та завдання потребують подальшого наукового дослідження з огляду на макро- та мікроекономічну ситуацію у країні.

Метою цієї статті є дослідження депозитних ресурсів банківських установ для визначення пропозицій щодо підвищення ефективності їх депозитної політики в умовах зростаючої конкуренції на грошово-кредитному ринку України.

Депозитна політика – це одна зі складових широкого спектра політики банку, яку він здійснює під час свого функціонування. Однак слід зазначити, що серед учених до теперішнього часу немає єдиної точки зору щодо визначення цього поняття [2].

Депозитна політика як складова системи управління діяльністю банку включає напрямки та завдання (табл. 1) для розвитку депозитних операцій і підвищення їх ефективності [3].

Більшість вітчизняних банків використовують у значних обсягах залучені депозити. Нестабільність депозитних ресурсів може викликати дисбаланс грошових потоків банку. Банки повинні бути постійно готовими до виникнення й можливої реалізації депозитних ризиків. Депозитний ризик банку становить можливість недоотри-

мання очікуваного рівня депозитів внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх факторів в умовах невизначеності діяльності банку [4]. Незважаючи на позитивні тенденції щодо зростання обсягів депозитів у вітчизняних банках, існують і певні проблеми, з якими стикаються банки під час залучення коштів клієнтів.

Таблиця 1

Етапи формування депозитної політики

Напрямки	Характеристика завдання
аналіз депозитного ринку	вивчення потреб споживачів, вивчення депозитних політик конкурентів, оцінка впливу політики НБУ на стан депозитного ринку та тенденції його розвитку
визначення цільових ринків для мінімізації депозитного ризику	підвищення рівня макроекономічних досліджень кожного сегмента ринку з метою завоювання конкурентних позицій на певних сегментах ринку, а також ідентифікація, контроль і моніторинг ризиків
мінімізація витрат у процесі залучення коштів на депозити	постійний пошук шляхів і засобів зменшення процентних витрат за залученими ресурсами, раціоналізація банківського бізнесу
оптимізація управління депозитним і кредитним портфелями банку	підтримка взаємного зв'язку та взаємного узгодження між депозитними операціями й операціями з видачі кредитів за сумами та строками депозитів і кредитних вкладень
підтримка ліквідності банку і підвищення його стійкості	підтримка дорогих і низькооплачуваних депозитних ресурсів на такому рівні, щоб забезпечити відповідну рентабельність банківської установи та ліквідність балансу

По-перше, це розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого.

По-друге, є певні проблеми з формуванням довіри у потенційного клієнта банку.

По-третє, банки мають проблеми з підвищенням зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках.

Для вирішення цих проблем можна використати такі напрями, як розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого. До них можна віднести розробку простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які не потребують значних витрат із боку банку; врахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа; розвиток новітніх банківських технологій, поліпшення якості обслуговування банком клієнтів. Формування довіри у потенційного клієнта: формування бездоганної ділової репутації банку; забезпечення фінансової стійкості та надійності банку; ретельне та постійне вивчення інтересів і запитів вкладників – юридичних і фізичних осіб, надання найзручніших форм депозитного обслуговування. Підвищення зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках: переорієнтація депозитної політики на нові джерела ресурсів, її модернізація та перегляд цілей; запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення; активніше використання можливостей з комплексного обслуговування клієнтури, тобто необхідність надання індивідуальним вкладникам додаткових послуг, які супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування [1].

Поданий матеріал засвідчує актуальність порушеної проблематики, оскільки ефективна діяльність комерційних банків базується на можливості та перспективності формування портфеля залучених фінансових ресурсів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на обґрунтування методів, інструментів і важелів депозитної політики, що дозволить забезпечити не тільки достатній капітал, а й високий рейтинг банківської установи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Ілляш В. Ю., Чаленко Н. В. Депозитна політика комерційного банку та інструменти її реалізації // Економіка. Управління. Інновації. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_44. 2. Хворостовська М. В. Аналіз депозитних операцій банку. *Управління розвитком*. 2013. № 11. С. 78–80. 3. Бартош О. М. Депозитна політика як складова системи управління діяльністю банку. *Фінансовий простір*. 2014. № 4. С. 19–24. 4. Ємець В. А. Характеристика депозитної політики банків України на сучасному етапі. *Управління розвитком*. 2013. № 13. С. 79–81. 5. Рисін В. В. Складові елементи ефективної ресурсної політики комерційного банку. *Періодична економіка*. 2009. № 3. С. 115–122.

АНАЛІЗ РІЗНИХ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ВСТАНОВЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ В УКРАЇНІ

УДК 336.711(477)

Омельчук Є. П.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено основні фактори, що вплинули на рішення НБУ щодо зміни облікової ставки в Україні у 2009–2015 рр. Побудовано кореляційно-регресійну модель взаємозв'язку між показниками розвитку у країні та величиною облікової ставки. Отриману модель перевірено на статистичну значущість і зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: облікова ставка, фактори, кореляційно-регресійний аналіз, багатofакторний аналіз.

Аннотация. Определены основные факторы, повлиявшие на решения НБУ об изменении учетной ставки в Украине в 2009–2015 гг. Построена корреляционно-регрессионная модель взаимосвязи между показателями развития в стране и величиной процентной ставки. Полученная модель проверена на статистическую значимость, и сделаны соответствующие выводы.

Ключевые слова: учетная ставка, факторы, корреляционно-регрессионный анализ, многофакторный анализ.

Annotation. The main factors that influenced the decision to change the NBU discount rate in Ukraine in 2009–2015 years. The correlation-regression model of the relationship between development indicators in the country and the interest rate. The model was validated for statistical significance and draw conclusions.

Keywords: discount rate, factors, correlation and regression analysis, multivariate analysis.

У країнах із розвинутою економікою облікова ставка є найважливішим показником, який визначає ціну грошей – рефінансування Центробанком банків і подальшого кредитування ними економіки, що визначає підприємницьку активність і споживчий попит. В умовах фінансової кризи роль облікової ставки в процентній політиці Центробанку зростає, тому що від вірного управління обліковою ставкою залежить запуск механізму економічного зростання, що сприяє поживленню ділової активності. Отже, дуже важливо визначити чинники, які впливають на облікову ставку в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами вивчення впливу різноманітних чинників на становлення облікової ставки в Україні займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені. Цьому питанню приділяли увагу такі вчені, як О. Васюренко [1], А. Герасимович [2], Г. Карчева [3], А. Мещеряков [4], О. Примостка [5]. Проте чинники, що впливають на становлення облікової ставки в Україні не знайшли достатнього відображення в науковій літературі, що говорить про актуальність проведених досліджень у цій галузі знань.

Мета – виявлення і вивчення факторів, які найбільшою мірою впливають на становлення облікової ставки в Україні.

Облікова ставка – один із монетарних інструментів, за допомогою якого Національний банк України встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період. Вона є базовою процентною ставкою для інших процентних ставок Національного банку України і використовується Національним банком України одночасно як засіб реалізації грошово-кредитної політики і як орієнтир цін на гроші. Облікова ставка є найнижчою ставкою серед процентних ставок, за якими Національний банк України може підтримувати ліквідність банків. Її розмір затверджується рішенням Правління Національного банку України, а рівень і характер змін облікової ставки залежать від тенденцій економічного розвитку країни, макроекономічних і бюджетних процесів, стану грошово-кредитного ринку тощо.

В економічній теорії виділяють три основні показники, спираючись на які, можна зробити висновок про розвиток тієї чи іншої країни протягом певного часу – це ВВП, інфляція та безробіття [6]. Таким чином, слід визначити, як, виходячи зі зміни значень цих показників, в країні приймаються рішення Правління Національного банку України щодо підвищення або зниження облікової ставки (табл. 1).

Дослідження факторів, які впливають на становлення облікової ставки в Україні, є актуальним. Дослідити вплив факторів на облікову ставку НБУ доцільно, побудувавши многофакторну лінійну модель залежності показника, а саме процентної ставки, від зміни обсягу ВВП у поточному році, а також рівнів інфляції і темпів зростання безробіття в поточному та попередньому періодах [8].

Таблиця 1

Середня облікова ставка в Україні та фактори, які її визначають

Період	Середня облікова ставка (Y)	Зміна ВВП у відсотках (X_1)	Темпи зростання безробіття в поточному році (X_2)	Темпи зростання безробіття в попередньому році ($X_{2(t-1)}$)	Середній рівень інфляції поточного року (X_3)	Середній рівень інфляції попереднього року ($X_{3(t-1)}$)
2 кв. 2009 р.	9,333	7,10	0,873	0,897	0,20	2,7
3 кв. 2009 р.	8,500	7,50	0,866	0,873	3,00	0,2
4 кв. 2009 р.	8,500	9,70	0,862	0,866	5,70	3,0
1 кв. 2010 р.	8,500	10,60	0,855	0,862	1,30	5,7
2 кв. 2010 р.	8,333	9,70	0,854	0,855	2,90	1,3
3 кв. 2010 р.	8,000	4,40	0,858	0,854	4,40	2,9
4 кв. 2010 р.	8,000	6,90	0,846	0,858	8,00	4,4
1 кв. 2011 р.	10,000	8,50	0,818	0,846	9,70	8,0
2 кв. 2011 р.	11,333	6,20	0,841	0,818	5,80	9,7
3 кв. 2011 р.	12,000	4,30	0,886	0,841	0,60	5,8
4 кв. 2011 р.	12,000	-7,80	1,315	0,886	6,20	0,6
1 кв. 2012 р.	12,000	-19,60	1,374	1,315	5,90	6,2
2 кв. 2012 р.	11,833	-17,30	1,224	1,374	2,70	5,9
3 кв. 2012 р.	10,750	-15,70	1,057	1,224	0,50	2,7
4 кв. 2012 р.	10,500	-6,70	0,629	1,057	3,20	0,5
1 кв. 2013 р.	10,500	4,50	0,575	0,629	4,70	3,2
2 кв. 2013 р.	10,333	5,40	0,605	0,575	-1,40	4,7
3 кв. 2013 р.	8,125	3,30	0,752	0,605	4,10	-1,4
4 кв. 2013 р.	7,750	3,70	1,025	0,752	1,70	4,1
1 кв. 2014 р.	7,750	5,10	1,215	1,025	3,30	1,7
2 кв. 2014 р.	7,750	3,90	1,269	1,215	2,60	3,3
3 кв. 2014 р.	7,750	6,50	0,991	1,269	-1,70	2,6
4 кв. 2014 р.	7,750	5,00	0,886	0,991	0,40	1,7
1 кв. 2015 р.	7,708	2,20	0,865	0,886	0,70	0,4
2 кв. 2015 р.	7,500	3,00	0,883	0,865	-0,60	0,7
3 кв. 2015 р.	7,000	-1,30	1,029	0,883	-0,40	-0,6
4 кв. 2015 р.	6,500	-2,50	1,050	1,029	0,10	-0,4

Таким чином, крім змінних x_1 , x_2 , та x_3 , існують також $x_{2(t-1)}$ і $x_{3(t-1)}$, які є зміщеними у часі на кілька періодів (в цьому випадку – на один період назад). Причина цього інституційна, пов'язана з економічною природою інфляції і безробіттям, а також з тим часом, який необхідний, щоб затвердити нову облікову ставку та видати відповідні постанови.

Виконані розрахунки за допомогою пакета програм Statgraphics показали, що змінні x_2 та x_3 не є значущими. Для нової моделі з трьома факторами – x_1 , $x_{2(t-1)}$ і $x_{3(t-1)}$ – були отримані такі дані (табл. 2).

Таблиця 2

Багатофакторна лінійна регресія

Параметр	Коефіцієнти регресії	Стандартна помилка	T-статистика	Значення P
Y	11,2038	1,21011	9,25845	0,0000
x_1	-0,152409	0,0308856	-4,93463	0,0001
$x_{2(t-1)}$	0,324295	0,0700777	4,62765	0,0001
$x_{3(t-1)}$	-2,88717	1,24613	-2,31692	0,0298

Оскільки всі P-значення в табл. 2 менше за 0,05, існує статистично значущий зв'язок між змінними на рівні 95,0 %. T-статистика для моделі з 27 змінними і 3 факторами на рівні значущості 0,05 має значення 2,069. Необхідно порівняти табличне значення T-статистики: якщо воно більше теоретичного, то всі коефіцієнти регресії статистично значущі, отже, можна записати рівняння регресії:

$$Y = 1,2038 - 0,152409 x_1 + 1,324295 x_{2(t-1)} - 2,18871 x_{3(t-1)}$$

Що стосується табличного значення критерію Фішера, то $F(0,05; 3,23) = 3,303$, а розрахунковий критерій Фішера – 15,05, що більше, ніж теоретичний, тому з імовірністю 95 % можна сказати про статистичну значущість рівняння регресії [7].

При цьому маємо таке значення коефіцієнта детермінації: $R^2 = 0,662443$, тобто на 66,2443 % мінливість Y пояснюється варіацією $x_1, x_{2(t-1)}, x_{3(t-1)}$ а на 33,7557 % – варіацією що не враховується факторами. Коефіцієнт кореляції враховується як квадратний корінь коефіцієнта детермінації і дорівнює 0,813906. З огляду на те, що коефіцієнт кореляції r більше 0,7, слід зазначити, що між Y і пояснюючими факторами є тісний зв'язок.

Перевіримо дані на наявність мультиколінеарності за допомогою Statgraphics (табл. 3).

Таблиця 3

Матриця коефіцієнтів кореляції

	Y	x_1	$x_{2(t-1)}$	$x_{3(t-1)}$
Y	1,0000	-0,6316	-0,0798	-0,9727
x_1	-0,6316	1,0000	-0,0508	0,6212
$x_{2(t-1)}$	-0,0798	-0,0508	1,0000	-0,0849
$x_{3(t-1)}$	-0,9727	0,6212	-0,0849	1,0000

Ця таблиця приблизно показує кореляцію між коефіцієнтами в моделі, тобто співвідношення між незалежними змінними. В цьому випадку присутній один помірний зв'язок між змінними $x_1, x_{3(t-1)}$ але її абсолютне значення менше 0,7, тому можна зробити висновок, що мультиколінеарність в моделі відсутня. Отже, ця модель демонструє пряму залежність від зміни обсягів ВВП в поточному періоді та темпів зростання безробіття в попередньому періоді. Така залежність дійсно має місце в реальному житті, тому можна стверджувати, що ця модель економічно вірна [9].

Таким чином, за допомогою моделювання були визначені найбільш вагомі фактори, які вплинули на рішення Управління НБУ щодо зміни облікової ставки в Україні за період з 2009 по 2015 роки: поточний обсяг ВВП, рівень інфляції та рівень безробіття попередніх періодів. Модель показує, що економічне зростання у країні супроводжується зниженням облікової ставки, і, навпаки, під час кризи 2010–2011 рр. облікова ставка НБУ збільшувалася. Проведені обчислення конкретизують механізм кредитно-грошової політики, яку проводить НБУ, і можуть допомогти спрогнозувати подальші зміни облікової ставки в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Література: 1. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 324 с. 2. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: ХНЕУ, 2004. 599 с. 3. Карчева Г. Т. Забезпечення ефективного функціонування та розвитку банківської системи України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08. Київ, 2013. 38 с. 4. Мещеряков А. А., Сопотян С. В. Проблеми розвитку валютного ринку України в контексті забезпечення фінансової безпеки. *Вісник Академії митної служби України*. 2014. № 1. С. 40–45. 5. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками. Київ: ХНЕУ, 2007. 600 с. 6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.com.ua/>. 7. Лебедева І. Л., Норик Л. А., Малярець Л. М. Лабораторний практикум "Економіко-математичні методи та моделі": навч.-практ. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2012. С. 51. 8. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/>. 9. Державна служба статистики України: офіц.сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ

УДК 331.2

Онищенко Д. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність, мету та завдання аналізу заробітної плати. Проаналізовано етапи аналізу ефективності оплати праці та систематизовано методичні підходи до аналізу ефективності оплати праці.

Ключові слова: аналіз, оплата праці, ефективність, заробітна плата, фонд заробітної плати.

Аннотация. Рассмотрены сущность, цели и задачи анализа заработной платы. Проанализированы этапы анализа эффективности оплаты труда, и систематизированы методические подходы к анализу эффективности оплаты труда.

Ключевые слова: анализ, оплата труда, эффективность, заработная плата, фонд заработной платы.

Annotation. In the article the essence, purpose and objectives of the analysis of wages. Investigated stages of analysis of efficiency wages and systematized methodical approaches to the analysis of efficiency wages.

Keywords: analysis, payment, efficiency, wages, wage fund.

Оплата праці є одним із ключових аспектів соціально-економічного життя кожної держави. Облік праці та заробітної плати вимагають точних і оперативних даних. У складі виробничих витрат оплата праці становить до 12 % всіх витрат і має великий вплив на формування фінансових результатів роботи компанії. Якість, справедливість, повнота та своєчасність розрахунків із робітниками по оплаті праці залежить від організації обліку оплати праці на підприємстві. Реалізуючи вдосконалення організації обліку оплати праці, підприємству необхідно підходити до цього питання обґрунтовано, враховувати доцільність, використовувати результати наукових досліджень і передового досвіду.

Окремі теоретико-методологічні аспекти ефективності використання трудових ресурсів висвітлено у роботах таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Макаровська Т. П., Бондар Н. М. [2], Качан Є. П. [3], Юрков О. С. [4], Петряєва З. Ф., Хмеленко Г. Г. [5] та ін.

Метою статті є розгляд методичних основ аналізу ефективності оплати праці на підприємстві.

Згідно з Законом України «Про оплату праці» заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [1]. Метою аналізу заробітної плати на підприємствах є з'ясування ступеня економічної доцільності її витрачання, щоб не допустити порушення пропорцій між грошовим обігом, фондом товарів і платоспроможним попитом населення.

Важливим моментом аналізу є встановлення ефективності використання фонду заробітної плати. Для розширеного відтворення і отримання необхідного прибутку та рентабельності необхідно, щоб темпи зростання продуктивності праці випереджали темпи зростання її оплати. Якщо цей принцип не дотримується, то відбувається перевитрата фонду зарплати, підвищення собівартості продукції і, відповідно, зменшення суми прибутку.

У сучасних умовах господарювання до основних завдань аналізу заробітної плати, в першу чергу, слід віднести [2]:

- перевірку ступеня обґрунтованості застосовуваних форм і систем оплати праці;
- визначення розміру та динаміки середньої заробітної плати окремих категорій працівників і професій працівників;
- вплив відхилень у чисельності працівників і в середній заробітній платі на витрати фонду оплати праці;
- вивчення ефективності застосовуваних систем преміювання;
- дослідження темпів зростання заробітної плати, їх співвідношення з темпами зростання продуктивності праці;
- забезпечення випереджаючого зростання продуктивності праці порівняно зі зростанням його оплати;
- виявлення резервів підвищення ефективності використання фонду заробітної плати з метою їх подальшої мобілізації.

Проводити аналіз заробітної плати доцільно на таких матеріалах і даних, які забезпечують можливість виявлення ступеня впливу певних чинників на витрачання фонду заробітної плати. Об'єктивність аналізу фонду заробітної плати може бути гарантована лише в разі вивчення комплексу звітних даних, які повинні відображати інформацію про обсяг виробництва, чисельність персоналу, продуктивність праці, середньомісячну (квартальну, річну) зарплату, фонд заробітної плати.

Аналіз ефективності оплати праці проводиться в кілька етапів, схематично їх можна подати так (рис. 1) [3].

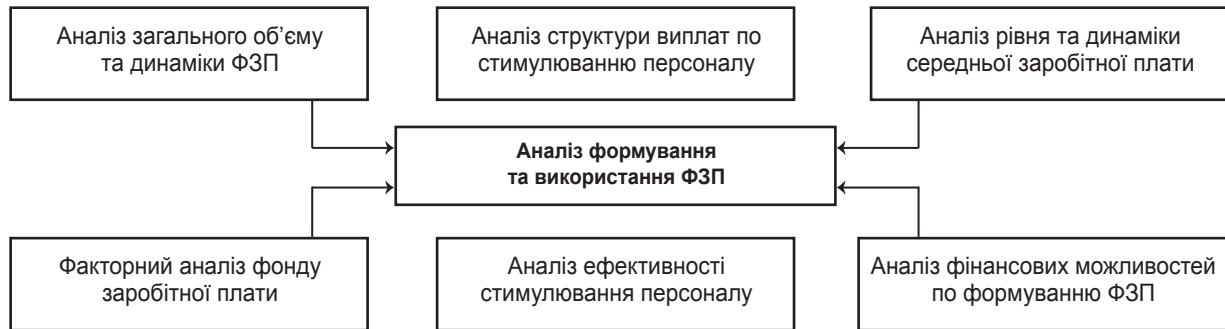

Рис. 1. Етапи аналізу ефективності оплати праці

На першому етапі аналізується загальний обсяг і динаміка оплати праці. Аналіз значення та зміни показників дозволяє встановити важливість управління матеріальним стимулюванням персоналу щодо інших завдань управління господарською діяльністю підприємства. Це дає можливість визначити загальну тенденцію зміни обсягу витрат підприємства й оплати праці персоналу.

На наступному етапі проводиться аналіз складу виплат зі стимулювання персоналу. Проведення цієї роботи дозволяє визначити й оцінити доцільність орієнтації системи матеріального стимулювання підприємства. Високий рівень і зростання питомої ваги основної заробітної плати свідчить про пріоритетність для підприємства таких принципів стимулювання, як гарантованість і стабільність рівня оплати праці. Зростання рівня додаткової заробітної плати є результатом підвищення уваги до зростання ефективності витрат на оплату праці. Зростання розміру інших заохочувальних і компенсаційних виплат визначає орієнтування системи матеріального стимулювання на результати діяльності підприємства, перш за все, на отримання прибутку і участь у ній найманих працівників.

Далі проводиться аналіз рівня та динаміки середньої заробітної плати. На цьому етапі роботи обчислюється рівень середньої заробітної плати в цілому по підприємству і за окремими категоріями персоналу, визначаються зміни, які відбуваються в значеннях цих показників порівняно з попередніми періодами. Використання перерахованих підходів дозволяє зробити більш об'єктивний висновок щодо рівня та динаміки середньої заробітної плати.

Аналіз факторів, що обумовили зміну обсягу фонду оплати праці, проводиться на наступному етапі. Тут результати аналізу динаміки фонду оплати праці слід доповнити кількісною оцінкою виявлених основних чинників, що призвели до зміни його розміру. Найважливішими факторами, вплив яких слід оцінювати кількісно, є зміна чисельності працівників підприємства; зміна рівня середньої заробітної плати; зміна рівня заробітної плати; інфляція; зміни у складі персоналу підприємства.

Важливим етапом аналізу ефективності оплати праці є аналіз ефективності стимулювання персоналу. Під час його проведення слід оцінити співвідношення між обсягом витрат на оплату праці та наслідками трудових зусиль персоналу, відповісти на питання: чи принесли зміни в рівні оплати праці очікуваний економічний ефект для підприємства. На завершальному етапі проводиться аналіз фінансових можливостей підприємства з формування ФОП [4].

У багатьох випадках на результативну ознаку впливає не один, а кілька факторів. Між факторами існують складні взаємозв'язки, тому їхній вплив на результативну ознаку є комплексним, а не просто сумою ізольованих впливів. Стохастичні зв'язки, котрі характеризуються взаємодією середніх значень факторної та результативної ознак, називаються кореляційно-регресійними. Такі зв'язки досліджуються за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз дає змогу оцінити міру впливу на досліджуваний результативний показник кожного із уведених у модель факторів при фіксованому положенні на середньому рівні інших факторів. Важливою умовою є відсутність функціонального зв'язку між факторами [5].

Найважливішою характеристикою кореляційного зв'язку є лінія регресії, тобто функція, котра пов'язує середні значення X та Y . Кореляційно-регресійна модель взаємозв'язку являє собою рівняння регресії, яке у загальному вигляді записується таким чином:

$$y_x = f(X) + \xi,$$

де y_x – теоретичні значення Y ;
 $f(X)$ – лінія регресії;
 ξ – залишкова компонента.

Найскладнішою проблемою є вибір форми зв'язку, аналітичного виразу зв'язку. На підставі цього за наявними факторами визначають результативну ознаку-функцію. Ця функція має краще за інші відображати реальні зв'язки між досліджуваним показником і факторами. На відміну від кореляційного аналізу, який тільки відповідає на запитання, чи існує зв'язок між аналізованими ознаками, регресійний аналіз дає і його формалізоване вираження. Крім того, якщо кореляційний аналіз вивчає будь-який взаємозв'язок між чинниками, то регресійний – однобічну залежність, тобто зв'язок, що показує, яким чином зміна факторних ознак впливає на результативну ознаку.

Аналіз ефективності оплати праці повинен носити комплексний характер, оскільки йому належить важлива роль в удосконаленні організації заробітної плати, виробничих результатів; виявленні резервів для вдосконалення оплати праці, запровадження прогресивних її форм. Аналіз ефективності оплати праці слід проводити в кілька етапів, при цьому повинні бути розглянуті та зіставлені різні показники діяльності підприємства і його зовнішнього середовища, враховані психологічні аспекти поведінки працівників.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Петряєва З. Ф.

Література: 1. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>. 2. Макаровська Т. П., Бондар Н. М. Економіка підприємства. Київ: МАУП, 2003. 304 с. 3. Качан Є. П. Економіка праці та соціально-трудова відносини. Тернопіль: ТДЕУ, 2006. 373 с. 4. Юрков О. С. Аналіз ефективності оплати праці: монографія. Київ: КЕІ ДВНЗ ХНЕУ ім. В. Гетьмана, 2007. 24 с. 5. Петряєва З. Ф. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 372 с

РОЗВИТОК Ф'ЮЧЕРСНИХ КОНТРАКТІВ В УКРАЇНІ

УДК 336.761(477)

Осадча В. В.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено та проаналізовано етапи розвитку одного з видів валютного контракту – ф'ючерсного, його рентабельність і застосування на фондовій біржі України; розглянуто специфікацію ф'ючерсного контракту на Індексі Української біржі, а також основні переваги торгівлі ф'ючерсами.

Ключові слова: біржа, ф'ючерсний контракт, дериватив, терміновий ринок.

Аннотация. Исследованы и проанализированы этапы развития одного из видов валютного контракта – фьючерсного, его рентабельность и применение на фондовой бирже Украины; рассмотрены спецификации фьючерсного контракта на Индексе Украинской биржи, а также основные преимущества торговли фьючерсами.

Ключевые слова: биржа, фьючерсный контракт, дериватив, срочный рынок.

Annotation. Investigated and analyzed stages of development of one of the types of currency contract futures, its profitability and application on the stock market of Ukraine; considered the futures contract specifications for the Ukrainian stock indices, as well as the main advantages of trading futures.

Keywords: stock exchange, futures contract, derivatives, futures market.

Запуск ф'ючерсів – це один із важливих етапів розвитку фондового ринку в Україні. Основна частка торгів на світових майданчиках здійснюється на ринках деривативів. Цей інструмент дозволяє збільшити ліквідність і хеджувати ризики, його зручність і надійність роблять його привабливим як для інституційних, так і для приватних клієнтів – як українських, так і міжнародних.

Актуальність цієї статті полягає у тому, що ф'ючерсні біржі за допомогою використання похідних інструментів, зокрема ф'ючерсних контрактів, дозволяють швидше реалізовувати товар, зменшувати ризик втрат від несприятливих змін цін, прискорювати повернення авансованого капіталу в грошовій формі в кількості, максимально близькій початково авансованому капіталу, плюс відповідний прибуток.

Метою статті є розгляд особливостей ф'ючерсних контрактів, їхній вплив на Українську біржу.

Окремі аспекти використання та застосування ф'ючерсних контрактів висвітлені в працях таких авторів, як: М. Ю. Бойко, Т. М. Пісня, С. Ф. Кантур.

Ф'ючерс (ф'ючерсний контракт) – похідний фінансовий інструмент, стандартний строковий біржовий контракт купівлі-продажу базового активу, при укладанні якого сторони (продавець і покупець) домовляються тільки про рівень ціни та строк поставки. Інші параметри активу (кількість, якість, упаковка, маркування тощо) обумовлені заздалегідь у специфікації біржового контракту. Сторони несуть зобов'язання перед біржою аж до виконання ф'ючерсу [1, с. 2].

Відкриття ринку ф'ючерсів в Україні відбулося не так давно – 27 травня 2010 року. У перший же день торгівлі новим фондовим інструментом кількість угод на індекс “Української біржі” (УБ) переважило за 500. За короткий період – з 27 травня по 14 червня – інвестори, що купили ф'ючерси, змогли заробити близько 45 % вкладених коштів.

Український фондовий ринок ще тільки розвивається, терміновий ринок з'явився нещодавно. У міру збільшення кількості учасників торгів будуть збільшуватися і обсяги торгів.

Впроваджений на УБ ринок ф'ючерсів відразу ж отримав стрімкий розвиток: кількість угод і обсяг торгів індексним ф'ючерсом неухильно росли весь цей час. Всього з початку року (станом на 18 березня) обсяг торгів ф'ючерсами на УБ склав близько 448,5 млн грн (понад 30,7 тис. угод). Основний обсяг торгів поки доводиться на операції з ф'ючерсом на значення індексу акцій.

Розрахунковий ф'ючерсний контракт на Індекс українських акцій – це перший інструмент, який був запущений на терміновому ринку “Української біржі”. Вартість одного пункту дорівнює 1 гривні, відповідно вартість одного контракту при значенні Індексу UX 1 900,00 пунктів складе 1 900 гривень. На дату виконання контракту розрахунок проводитиметься за середнім значенням індексу UX за останню годину торгів останнього дня обігу контракту. Датою виконання є 15 число місяця виконання. Наприклад, щоб скласти портфель акцій, що повторює склад індексного кошика Індексу українських акцій, необхідні чималі капіталовкладення. А купивши один ф'ючерсний контракт на Індекс українських акцій, інвестор фактично набуває 15 паперів, що входять до складу Індексу, здійснюючи при цьому всього одну операцію. Торги на терміновому ринку зараз проходять з 10:30 – 17:30 [2].

Купувати ф'ючерс можна як самому, підключившись до інтернет-трейдингу, так і через брокера. Для цього в будь-якому випадку оформляється договір брокерського обслуговування та додаткова угода про участь клієнта в торгах на терміновому ринку. Тобто як такий ф'ючерсний контракт не укладається. Підтвердженням покупки ф'ючерсу служить виписка “Української біржі” про те, що він куплений (із зазначенням суми і дати виконання). Мінімальна сума угоди – один ф'ючерс [3].

Головна перевага в тому, що всю ціну ф'ючерсного контракту платити не потрібно. Біржа просить надавати тільки так зване гарантійне забезпечення (зазвичай 30 % суми, на яку клієнт хоче купити ф'ючерси). Тобто якщо ціна контракту становить 2000 гривень, і інвестор хоче купити п'ять ф'ючерсів (на загальну суму 10 000 гривень), то він перераховує біржі через брокера тільки 3000 гривень.

За підсумками року потрібно буде задекларувати отриманий дохід за вирахуванням збитків і комісійних брокера та заплатити з нього 15 %. На терміновому ринку також існує інститут маркетмейкерства. Наявність маркетмейкерів дуже важлива особливо в період запуску. Зараз на терміновому ринку існують 3 компанії маркетмейкерів: “Трійка Діалог – Україна”, “Проспект Інвестментс” і “Спеціаліст цінні папери”. Є ще компанії, які бажають отримати статус маркетмейкера та виконувати ці обов'язки. Звичайно, поки що терміновий ринок УБ в обсягах ще не може рівнятися з торгами на її фондовому ринку, але зростаючий інтерес торговців до ф'ючерсів ці показники активно зближує.

«На поточний момент український терміновий ринок знаходиться ще на стадії розвитку, але, тим не менш, за такий короткий термін існування він уже зміг привернути достатню увагу як з боку спекулянтів, так і з боку інвесторів», – говорить Віталій Ковпан, трейдер інвестиційної групи «Сократ». Перевагами термінового ринку,

пояснюють експерти, є його висока ліквідність і можливість торгувати індексним портфелем за наявності обмеженого грошового ресурсу.

При цьому перетікання ліквідності з фондового на терміновий ринок експерти не побоюються. «Глобальне перетікання ліквідності зі спорового ринку на терміновий малоімовірно, враховуючи його специфіку. Терміновий ринок є більш ризиковим і спекулятивним, що обмежує коло його учасників», – зазначає Віталій Ковпан [4].

Торгівля ф'ючерсами на терміновому ринку – це можливість заробляти як на зростанні, так і на падінні ринку. По суті, трейдеру все одно – зростає ринок або падає, у нього завжди є можливість отримання прибутку.

Специфікація ф'ючерсного контракту на Індекс Української біржі:

- базовий актив – індекс UX;
- обсяг контракту – значення індексу UX, переведене в грошовий еквівалент (гривня);
- код ф'ючерсного контракту – UX-мм.гг;
- місяці виконання – березень, червень, вересень, грудень;
- гарантійне забезпечення – 20 – 30 % від вартості базового активу (гарантійне забезпечення може змінюватися залежно від ситуації на ринку та політики біржі);
- останній день торгів – торговий день, що передує 15 числу місяця виконання;
- день виконання – 15 число місяця виконання або наступний за ним торговий день;
- виконання шляхом перерахування варіаційної маржі, визначеної виходячи з розрахункового курсу. Як розрахунковий курсу приймається середнє значення індексу UX за останню годину торгів на Ринку заявок “Української біржі” в останній день торгів ф'ючерсним контрактом.

«Ринок тільки зароджується, він ще неефективний. Зараз ми, на жаль, не можемо забезпечити ліквідність ринку в мільйони доларів, але в десятки тисяч доларів – без проблем», – зазначив Ерік Найман, керуючий партнер інвестиційної компанії «Капітал Таймс» [4].

Основні переваги торгівлі ф'ючерсами:

- широкі можливості для спекулятивної гри, можливість заробляти як на зростанні, так і на падінні ринку;
- можливість торгівлі з “великим плечем” і з низькими тарифами;
- страхування ваших операцій на фондовому ринку;
- можливість побудови арбітражних стратегій [5, с. 35].

Потрібно пам'ятати: якщо інвестор не вгадає тренд на ринку, то він втратить частину свого капіталу. Двічі в день біржа переглядає стан торгового рахунку своїх клієнтів, і коригує його на суму маржі (тобто на суму прибутку або збитку, які інвестор отримав за торгову сесію). Наприклад, якщо ф'ючерс куплений зі значенням 2200, а на момент перерахунку він коштує 2080 грн, то маржа складе мінус 120 грн [6].

Якщо для покриття негативної маржі не вистачає коштів, то інвестору повідомляють про це (виставляють “маржін кола”) і вимагають ввести потрібну суму. В іншому випадку біржа закриває позицію власника ф'ючерсу та списує гроші з його рахунку в рахунок погашення збитків. Деякі брокери навіть просять, щоб на торговому рахунку сума була більшою, ніж потрібно для покупки ф'ючерсу, і становила як мінімум подвійний розмір гарантійної суми.

Відповідно, якщо індекс сильно просідає, гроші володаря ф'ючерсу тануть на очах. Такі правила гри: легко заробляєш і легко втрачаєш.

За прогнозами Олега Ткаченко, голови правління УБ, досягнення обсягу торгів на рівні \$ 1 млрд на місяць, порівнянного з показниками ринку ф'ючерсів Туреччини, – це питання одного року. Експерти відзначають, що багато чого буде залежати від того, наскільки активно новим інструментом почнуть користуватися банки і Національний банк.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Иванова Е. В. Фьючерсный контракт // Международные банковские операции. 2006. № 4. С. 8. 2. Что такое фьючерсы и чем они полезны. URL: http://dengi.ua/clauses/66324_Chto_takoe_fyuchersy_i_chem_oni_polezny.html. 3. Збивання стопів на ф'ючерс Української біржі. URL: <http://ukrfondrinok.com/blog/zbyvannya-stopivux/>. 4. Торги фьючерсами на валюту и золото в Украине увеличат биржевые сделки до \$1 млрд в месяц – эксперты. URL: http://www.business.ua/new_finance/Torgi-fyuchersami-na-valyutu-i-zoloto-v-Ukraine-uvlichat-birzhevye-sdelki-do-mlrd-v-mesyac-eksperty-230653/. 5. Иванова Е. В. Финансовые деривативы: Фью-

черс. Форвард. Опцион. Своп. М.: Ось-89, 2005. 190 с. 6. Как правильно торговать фьючерсами. URL: http://dengi.ua/clauses/64803_Как_pравilno_torgovat_fyuchersami.html.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИРОДИ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

УДК [657 : 330.131.7]

Пальчик Ю. М.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Ризик є невід’ємною складовою частиною функціонування банківської системи як України, так і всіх фінансових установ світу, тому для більш детального розуміння природи походження та зменшення впливу ризику доцільно розібрати його на основні складові.

Ключові слова: ризик, ймовірність, невизначеність, можливість, втрати.

Аннотация. Риск является неотъемлемой составляющей частью функционирования банковской системы как Украины, так и всех финансовых учреждений мира, поэтому для более детального понимания природы происхождения и уменьшения влияния риска целесообразно разобрать его на основные составляющие.

Ключевые слова: риск, вероятность, неопределенность, возможность, потери.

Annotation. Risk is an integral part of the banking system of Ukraine as well as all financial institutions in the world, so a more detailed understanding of the nature and origin of methods to reduce exposure risk, it is advisable to disassemble it into main components.

Keywords: risk, probability, uncertainty, opportunity loss.

В умовах ринкової економіки за наявності конкуренції і виникнення часом непередбачених ситуацій банківська діяльність неможлива без ризику. Стабільна та надійна банківська система є запорукою ефективного функціонування і сталого розвитку економіки країни, а стабільність банківської системи в сучасних умовах залежить від здатності банківських інститутів чинити опір негативному впливу факторів, які стають причиною виникнення різноманітних ризиків. Сучасні тенденції розвитку банківської системи обумовлюють необхідність адекватного управління банківськими ризиками. Найважливішою функцією банківської системи є конвертація активів у грошові кошти для виконання своїх зобов’язань перед клієнтами.

Свою увагу дослідженню сутності банківських ризиків приділяли багато авторів, а саме: Балабанов І. Т. [2], Вітлінський В. В. [7], Севрук В. Т. [11] та ін. Ознайомлення з літературою вищезазначених авторів дає розуміння того, що не існує єдиного визначення поняття банківського ризику.

Тому метою цієї статті є аналіз сутності банківського ризику та визначення його коректного поняття з урахуванням усіх недоліків, які стримують його практичне використання. В межах цієї статті можна сформулювати такі завдання: дослідити підходи цих авторів, визначити загальні положення прояву ризику та сформулювати коректне поняття з урахуванням усіх визначень розглянутих авторів. Погляди різних авторів щодо сутності поняття “ризик” наведено в табл. 1.

Проаналізувавши ці визначення, можна дійти висновку, що різні вчені мають різні погляди на сутність поняття «банківський ризик». Визначення, які наводять автори, можна розглядати як за спільними, так і за відмінними ознаками, наведеними в табл. 2, аналізувати їх та робити відповідні висновки. Одні з них пов’язують його виключно з ситуацією невизначеності, другі уточнюють причини можливими втратами, треті автори пов’язують банківський ризик із ситуацією небезпеки.

Таблиця 1

Точки зору авторів щодо визначення поняття "ризик"

№ з/п	Автор	Визначення
1	Методичні вказівки "Система оцінки ризиків" [1]	це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та / або надходження банку
2	І. Балабанов [2]	це можлива небезпека втрат, що випливає зі специфіки тих чи інших явищ і видів діяльності суб'єкта
3	В. Балюк, А. Яцура [3]	це вірогідність можливих збитків або втрат унаслідок небажаних подій
4	А. Беляков [4]	це невизначеність фінансових результатів у майбутньому
5	В. Боровкова [5]	це подія, при якій уявляється ймовірність настання кожного з можливих наслідків
6	В. Бусел [6]	це усвідомлена можливість небезпеки або сміливий, ініціативний вчинок, дія зі сподіванням на щастя, успіх, позитивний результат
7	В. Вітлінський [7]	це можливість настання несприятливої події, за якою виникає ймовірність або загроза для суб'єктів господарювання втратити частину своїх ресурсів, недоотримати доходи чи зазнати додаткових витрат від виробничої або фінансової діяльності
8	В. Вяткін [8]	це невизначеність наслідків прийнятих рішень і дій, можливість збитку проти планів суб'єкта
9	О. Єгорова [4]	це ситуація, пов'язана з наявністю вибору з передбачуваних альтернатив шляхом оцінки ймовірності настання події, яка містить ризик, що призводить як до позитивних, так і негативних наслідків
10	Є. Жуков [8]	це вартісне вираження ймовірності події, що веде до втрат
11	П. Кох [9]	це можливість події, яка зумовлює фінансові втрати
12	Ю. Масленченков [10]	це наслідок дії, спрямованої на привабливу мету, досягнення якої пов'язано з елементом небезпеки, загрозою втрати або неуспіху
13	Є. Матрос [6]	це категорія, що відображає ступінь можливих відхилень від цілей унаслідок впливу несприятливих зовнішніх або внутрішніх факторів, які в разі реалізації призводять до втрат або зменшення вартості капіталу
14	Ф. Найт [5]	це невизначеність, що підлягає розрахунку
15	І. Оленко [3]	це вартісне вираження ймовірності події, що веде до втрат чи недоотримання доходів порівняно з планом, прогнозом, проектом, програмою
16	О. Рогачова, К. Винокуров [2]	це можливість зазнати втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин
17	Л. Романенко, А. Коротєєва [8]	це економічна категорія, що характеризує можливі у майбутньому негативні наслідки певних управлінських рішень, прийнятих в умовах невизначеності
18	В. Севрук [11]	це ситуаційна характеристика діяльності будь-якого виробника, в тому числі і банку, що показує невизначеність результату та можливих небажаних наслідків у разі невдачі
19	Дж. Сінкі [12]	це результат невизначеності майбутнього
20	А. Смирнов [13]	це ймовірність настання якоїсь події або її наслідків, що призводить до прямих втрат або опосередкованого збитку

Таблиця 2

Морфологічний аналіз визначення поняття «банківський ризик»

№ з/п	Ключове слово	Конкретизація визначення	Мета в рамках визначення
1	2	3	4
1	Ймовірність	– вплив очікуваних чи не очікуваних подій; – настання кожного з можливих наслідків; – настання якоїсь події або її наслідків	– – –
2	Небезпека	– втрат, що випливає зі специфіки явищ	–
3	Вірогідність	– можливих збитків або витрат	–
4	Невизначеність	– фінансових результатів у майбутньому; – наслідків прийнятих рішень і дій	– що підлягає розрахунку
5	Можливість	– настання несприятливої події; – події, яка зумовлює фінансові втрати; – зазнання втрат, у разі виникнення несприятливих для банку обставин	– – –
6	Ситуація	– наявність вибору	призводить до позитивних і негативних наслідків
7	Наслідок дії	– пов'язано з елементом небезпеки, загрозою втрат або неуспіху	–
8	Ступінь можливих відхилень	– унаслідок впливу несприятливих зовнішніх або внутрішніх факторів	–

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
9	Економічна категорія	можливі у майбутньому негативні наслідки	–
10	Невизначеність результату	–	–

Отже, проаналізувавши різні визначення терміна «банківський ризик», можемо сформулювати таке поняття з урахуванням усіх недоліків попередніх авторів.

Банківський ризик – це ймовірність настання несприятливої події унаслідок впливу зовнішніх або внутрішніх факторів, пов'язаних із елементом небезпеки, загрозою втрат або неуспіху, що призводить до невизначених результатів.

Таке визначення дає можливість більш повно проаналізувати цей ризик за притаманними йому факторами.

Визначення відрізняється від наявного тим, що воно узагальнюючим, опираючись на різні думки експертів, охоплює найбільш повну картину діяльності банку.

Отже, у цій роботі було розглянуто та проаналізовано визначення «банківського ризику» різних авторів, згруповано їх за головними ознаками та на основі подальшого дослідження сформульовано власне визначення з урахуванням усіх недоліків досліджуваного поняття вищезазначеними авторами.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Козьменко С. М.

Література: 1. Методические указания по инспектированию банков «Система оценки рисков»: Постановление Правления НБУ от 15.03.2004 № 104. URL: www.ligazakon.ua. 2. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент. М.: Финансы и статистика, 1996. 205 с. 3. Балюк В., Яцура А. Довгострокове кредитування інвестиційних проектів. *Банківська справа*. 2005. № 3. С. 31–39. 4. Беляков А. В. Банківські ризики. Проблеми обліку, управління і регулювання. М.: БДЦ-Прес, 2003. 450 с. 5. Боровкова В. А. Рынок ценных бумаг. СПб.: Питер, 2006. 396 с. 6. Бусел Т. В. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000 сл. Київ; Ірпінь: Перун, 2004. 1426 с. 7. Вітлінський В. В. Ризик у менеджменті. Київ: Борисфен, 1996. 326 с. 8. Вяткін В. Визначення ризиків банківської діяльності. URL: <http://grebennikov.ru>. 9. Кох П. Визначення ризику. URL: <http://grebennikov.ru>. 10. Масленченков Ю. С., Трошин Ю. Н. Стратегический и кризисный менеджмент фирмы. М.: Дашков и К, 2005. 325 с. 11. Севрук В. Т., Смирнов В. Т. Банковские риски. М.: Дело, 2007. 238 с. 12. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. 1027 с. 13. Смирнов А. В. Проблемы анализа и управления рисками в деятельности кредитной организации. Финансовый менеджмент. 2002. № 12. С. 84–89.

ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.95

Панасенко О. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто теоретичні аспекти вивчення трудових ресурсів як об'єкта економічного аналізу. Запропоновано підходи щодо мінімізації негативних наслідків нераціонального використання ресурсів праці на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: населення, трудові ресурси, економічний аналіз, об'єкт, продуктивність праці.

Аннотація. Рассмотрены теоретические аспекты изучения трудовых ресурсов как объекта экономического анализа. Предложены подходы по минимизации негативных последствий нерационального использования ресурсов труда на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: население, трудовые ресурсы, экономический анализ, объект, производительность труда.

Annotation. Theoretical aspects of the labour resources as an object of economic analysis. Proposed of approaches to minimize negative consequences of irrational use of labour resources in the domestic enterprises.

Keywords: population, labour resources, economic analysis, object, productivity.

Кожне підприємство має намір зміцнити свої економічні позиції, щоб мати переваги над конкурентами. Конкурентна перевага підприємства отримується завдяки зниженню собівартості продукції або наданню більш якісної продукції. Однією з важливіших умов для вдалої конкурентоспроможності є трудові ресурси та їх ефективне використання.

Від того, як використовуються трудові ресурси, залежатиме обсяг продукції, її собівартість і якість. Ось чому аналіз трудових ресурсів є важливою та невід'ємною складовою системи комплексного економічного аналізу діяльності будь-якого підприємства.

Проблеми формування трудових ресурсів і їх раціональне використання завжди посідали головні місця у системі наукових досліджень. Теоретичні, методичні та практичні питання аналізу трудових ресурсів переважно розглядаються у підручниках і посібниках з економічного аналізу таких авторів, як Чумаченка М. Г. [5], Назарової Г. В. [3], Мниха Є. В. [2], Костенко Т. Д. [1], Савицької Г. В. [4] та ін. Проблеми визначення предмета й об'єктів економічного аналізу охоплювалися науковими роботами Мельникова О. В. [7], Самойленко Г. І. [8] та ін.

В цілому вчені зробили величезний вплив, однак досі залишається відкритим питання про єдиний підхід до структурування об'єктів, за якими має проводитись аналіз трудових ресурсів. Це ускладнює вивчення основ аналітичного забезпечення управління трудовими ресурсами та перешкоджає пошуку рішення проблем управління.

Мета статті – систематизувати перелік об'єктів аналізу трудових ресурсів на основі принципів системності та комплексності.

Трудові ресурси – це працездатна частина країни, яка має фізичний розвиток, володіє знаннями, має навички, необхідні для зайняття корисною діяльністю. Кількість трудових ресурсів залежить від чисельності населення, режиму його відновлення залежно від віку та статі. Більшу частину трудових ресурсів країни складає її населення у працездатному віці, молодь, люди пенсійного віку, які ще можуть працювати. Негативним проявом трудових ресурсів в Україні є неповне їх використання, а отже, невисока продуктивність праці.

Аналіз показників ефективності діяльності державних установ є засобом підвищення ефективності планування та управління у сфері праці. Він передбачає вивчення зміни рівня та динаміки будь-якого падіння. Аналіз господарської діяльності відіграє важливу роль у тому, щоб поліпшити управління витратами. Аналіз виявляє резерви підвищення ефективності, робота з упровадження прогресивних форм матеріального стимулювання забезпечить систематичний контроль заходів праці та споживання.

Аналізуючи державні бюджетні установи, зазначимо, що трудові ресурси мають такі параметри:

- оцінка ресурсів підприємства та його підрозділів;
- визначення рівня відповідності освіти та кваліфікаційної структури трудових ресурсів до сучасного науково-технічного рівня виробництва та його організації;
- забезпеченість трудовими ресурсами.

Аналіз чисельності працівників та структури трудових ресурсів починається з оцінки їх відповідності трудовісності продукції та відхилення від населення за поточний або попередній період.

Найголовніші характеристики зміни чисельності та структури трудових ресурсів:

- відносне зниження темпів зростання активів відповідно до зростання виробництва та фінансові результати економічної діяльності;
- збільшення частки працівників, виробничого персоналу, що необхідно для умов зростання продуктивності праці.

Для аналізу роботи ми використовуємо інформацію з форми звітності 1-ПВ "Звіт із праці" (місячний) та 1-ПВ "Звіт із праці" (квартальний), а також інші планові й аналітичні дані підприємства.

Достатня забезпеченість підприємств необхідними трудовими ресурсами, їх раціональне використання, високий рівень продуктивності праці – все це має велике значення для збільшення обсягів виробництва та підвищення ефективності.

Аналіз впливу факторів праці на господарську діяльність підприємства розпочинається з вивчення забезпеченості підприємства співробітниками чисельністю, складом і компетенцією культурного та освітнього рівня, а також кваліфікацією.

Під час планування чисельності працівників важливо спочатку проаналізувати рух працівників, що відображається зарахуванням, вибуттям і внутрішнім переміщенням співробітників. Цей процес і пов'язані з ним зміни називається оборотом робочої сили. Аналізуючи рух персоналу, визначають коефіцієнти обороту прийому, звільнення та загальний оборот.

Порівнянням окремих коефіцієнтів звітного та базового періодів дослідження вивчають плинність кадрів, причини для звільнення співробітника. Їх можна класифікувати таким чином:

- природне зменшення (вихід на пенсію, старіння, інвалідність, смерть), призов до армії, вибуття на навчання;
- звільнення через скорочення обсягу робіт, часткову ліквідацію підприємства, закінчення терміну договору тощо;
- вибуття за особистим бажанням, сімейні причини відсутності на роботі та з інших причин.
- Отже, для вирішення стратегічних завдань підприємство повинно своєчасно провести оцінку й аналіз трудових ресурсів цієї причини:

– по-перше, пізнання дійсного стану трудових ресурсів підприємства та їх окремих елементів дозволять керівництву об'єктивно оцінювати здібності у використанні трудових ресурсів, особливо контроль за їх використанням;

– по-друге, співвідношення між обсягами фінансування робіт. У результаті їх діяльності створюється повне розуміння застосування праці, може допомогти визначити напрям оптимізації конструкції трудових ресурсів та їх подальшого зростання та удосконалювання. Однак, як показує практика, більшість підприємств не знають трудових ресурсів своїх працівників і їх здатність до роботи, не знають, як кількісно та якісно здійснити аналіз і оцінку, та які умови необхідні для того, щоб реалізувати весь потенціал співробітників. На додаток до цього на підприємствах відсутня інформація, щоб дати загальну оцінку діяльності кожного окремого співробітника.

Аналіз літературних джерел дозволив сформулювати організаційні засади аналізу трудових ресурсів (рис. 1).

Рис. 1. Теоретичні засади організації аналізу трудових ресурсів підприємств

Науковим результатом цього дослідження є узагальнення теоретичних засад організації аналізу трудових ресурсів, що в перспективі подальших наукових досліджень дозволить удосконалити методичне забезпечення аналізу персоналу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Костенко Т. Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2007. 400 с. 2. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник. Київ: Знання, 2011. 630 с. 3. Назарова Г. В., Мішина С. В., Мішин О. Ю., Отенко В. І. Облік, аналіз і аудит персоналу. Харків: ХНЕУ, 2011. 259 с. 4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 668 с. 5. Економічний аналіз: навч. посіб./за ред. М. Г. Чумаченко. Київ: ХНЕУ, 2001. 540 с. 6. Калабухова С. В. Об'єкти аналітичного забезпечення управління підприємством. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Foa/2012_19/19_b_07.pdf. 7. Мельников О. В. Трудові ресурси видавничо-поліграфічної галузі: кількісна та якісна характеристика. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 9 (112). С. 149–153. 8. Самойленко Г. І. Методика проведення аналізу впливу ефективності використання трудових ресурсів на фінансові результати діяльності підприємства. *Вісник Університету банківської справи України*. 2011. № 1 (10). С. 330–336. 9. Стеців Р. І. Предмет економічного аналізу. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Iglpdp/2003_28/191_Steciw_LG_28.pdf. 10. Череп А. В., Сьомченко В. В. Методичні основи оцінки ефективності використання трудових ресурсів на підприємствах харчової промисловості. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 4 (54). С. 348–350.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 334.716

Панченко А. С.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства, методи її оцінки. Дано визначення конкурентоспроможності, розглянуто сучасний стан ринкової економіки та функціонування в ній підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, ринкова економіка, інвестиційна діяльність, стратегія.

Аннотация. Рассмотрены пути повышения конкурентоспособности предприятия, методы ее оценки. Дано определение конкурентоспособности, рассмотрено современное состояние рыночной экономики и функционирование в ней предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность, предприятие, рыночная экономика, инвестиционная деятельность, стратегия.

Annotation. In this article are discussed ways of increase of competitiveness of the company, methods of its assessment, the definition of competitiveness, discusses the current state of the market economy and the functioning of company in it.

Keywords: competitiveness, company, market economy, investment, strategy.

В умовах ринку нереально домогтися стабільного успіху в бізнесі, якщо не планувати його ефективний розвиток, не обробляти постійно інформацію про перспективи та можливості власного підприємства, про стан ринку та конкурентів.

Сьогодні термін «конкурентоспроможність» є одним з найбільш уживаних у науковій літературі. Економісти, представники бізнесу, політики також широко його використовують, коли йдеться про необхідність інтеграції економіки країни в систему сучасного світового господарства.

У ринковій економіці стає ясно, що конкурентоспроможності фірми зокрема і національної економіки в цілому є необхідною умовою для інтеграції країни в глобальну економіку.

Конкурентоспроможність – це характеристика товару або послуги, що відображає його відмінність від товару (послуги) – конкурента як за ступенем відповідності конкретної суспільної потреби, так і за витратами на її задоволення. Показник, що виражає таку відмінність, визначає конкурентоспроможність аналізованого товару стосовно товару-конкурента. Базою оцінки конкурентоспроможності є дослідження потреб покупця, вимог ринку.

Конкурентоспроможність будь-якого товару може бути визначена тільки в результаті порівняння, а тому є відносним показником. Вона являє собою характеристику товару, що відображає його відмінність від товару-конкурента за ступенем задоволення конкурентної суспільної потреби.

На сьогодні проблема підвищення конкурентоспроможності підприємства стає все більш актуальною. Ринкова ситуація багато в чому залежить від стану та результатів конкурентної боротьби. У період розвитку ринкової економіки визначається необхідність формування виробничого потенціалу та підвищення конкурентоспроможності компанії.

Слабку включеність України в міжнародну конкуренцію визначає недостатня теоретико-методична розробленість проблеми. У західній економічній науці теоретичні основи конкурентоспроможності були закладені ще в роботах А. Сміта, П. Хейне [4], І. Шумпетера [5]. Формуванню конкурентоспроможності в ринковій системі присвячені численні публікації 80-х років. Найбільш значний внесок у створення концепції конкурентних переваг і конкурентної стратегії внесли М. Портер [6], Р. Каплан [7].

У сформованій ситуації для успішної конкурентної боротьби підприємств необхідно не тільки оновлювати технології та технологічне обладнання, вивчати внутрішній та зовнішній ринок і вести маркетингові дослідження, також виявляти свої можливості, слабкі й уразливі місця конкурентів, але і розробляти власну конкурентоспроможність і визначати її основні напрямки. Крім того, в умовах ринкової економіки фірма-виробник, який постачає свої товари, як на зовнішній, так і внутрішній ринок, не може тривалий час займати стійкі позиції, спираючись у своїй стратегії тільки на показники конкурентоспроможності товару, не враховуючи світові рівні якості та витрати на створення і реалізацію товару.

При виході на новий для себе ринок, прийнятті рішення про розширення виробництва або його скорочення, при здійсненні інвестицій з метою модернізації технологічного обладнання або оновлення продукції неодмінно потрібна оцінка конкурентоспроможності виробника або підприємства. Ринкові умови функціонування українських підприємств потребують нових стратегічних підходів до вирішення проблеми їх конкурентоспроможності. Ефективність функціонування підприємства в умовах ринку передбачає активний пошук та розробку кожним із них власної стратегії підвищення їх конкурентоспроможності. Саме конкурентна стратегія встановлює напрям діяльності підприємства у визначенні типу конкурентної переваги та формуванні ресурсного потенціалу його реалізації. Конкурентні переваги, якими володіють на конкретному ринку господарюючи суб'єкти, є суттєвими факторами конкурентної ситуації на ринку. Конкурентні переваги визначаються набором характеристик і властивостей товарів, які створюють для підприємств певні переваги над прямими конкурентами. При цьому кількісна оцінка рівня конкурентоспроможності підприємства дозволяє йому цілеспрямовано формувати та розподіляти свій ресурсний потенціал, а отже, забезпечувати його конкурентоспроможність [1].

Оцінка конкурентоспроможності підприємства необхідна для: розроблення заходів, спрямованих на її підвищення; визначення контрагентів для здійснення спільної діяльності; розробки програм виходу підприємства на нові для нього ринки збуту; здійснення інвестиційної діяльності.

Дослідження стану системи конкурентних переваг українських компаній дозволяє виявити організаційні резерви підвищення конкурентоспроможності останніх. На наш погляд, підприємствам найбільшу увагу варто приділяти функціональним нововведенням (випробування нових форм організації діяльності, нових технологій, більш повного застосування економічних факторів, методів вимірювання і контролю параметрів якості), оскільки системні нововведення вимагають значних витрат і більшого відрізка часу. Але може бути і так, що системні нововведення займуть переважне місце. Інакше кажучи, найкращого результату можна досягти при оптимальному сполученні можливостей загальних і функціональних інновацій.

Існують певні методи оцінки.

1. Матричні методи. Цей підхід ґрунтується на маркетинговій оцінці господарської діяльності виробника і його продукту. Суть методу – аналіз конкурентоспроможності підприємства з урахуванням життєвого циклу продукції.

2. Методи, що базуються на оцінці конкурентоспроможності продукції. Ця група методів ґрунтується на тому, що конкурентоспроможність продукту і підприємства мають прямопропорційну залежність. Для ви-

значення конкурентоспроможності продукту застосовуються кваліметричні та маркетингові методи, більшість з яких полягає у знаходженні співвідношення ціна-якість.

3. Методи, що базуються на теорії ефективної конкуренції. Цей підхід полягає в бальній оцінці можливостей підприємства по забезпеченню конкурентоспроможності. Всі сформульовані під час аналізу його можливості, що спрямовані на досягнення конкурентних переваг, оцінюються експертами з позиції наявних ресурсів і факторів.

4. Комплексні методи. В рамках подібних методів оцінка ведеться на підставі визначення потенційної і поточної конкурентоспроможності. Як правило, поточна конкурентоспроможність визначається на основі оцінки конкурентоспроможності його продуктів, а потенційна – за принципом методів, які засновані на теорії ефективної конкуренції.

Відсутність розуміння цілей, складність орієнтації в сучасних умовах призводять до того, що вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності відсувається на другий план, неминуче поступаючись місцем вирішенню поточних питань [2].

Існують кілька шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства: зростання обсягів реалізації продукту; поліпшення якості продукту, що випускається; зменшення витрат; бенчмаркінг. Один із напрямків підвищення конкурентоспроможності є зростання обсягів реалізації продукту (послуг або робіт). Варто враховувати, що підвищення обсягів реалізації саме по собі не принесе бажаних результатів, оскільки при цьому не враховуються такі важливі показники, як величина витрат підприємства, його прибуток тощо. Зростання ефективності виробництва – основа підвищення прибутковості підприємства в умовах конкурентної боротьби – має стати пріоритетною метою внутрішньокорпоративного управління. У довгостроковому плані головним фактором продуктивності є інноваційні зміни в техніці й організації виробництва, що ведуть до зниження його витрат [3].

Інноваційний фактор також зменшує витрати на макрорівні. В сучасних умовах інноваційний розвиток компаній дозволяє формувати таку структуру виробництва, за якої темпи зростання національного доходу в сукупному суспільному продукті перевищували би темпи зростання споживання матеріальних ресурсів. На перше місце в інтенсифікації виробництва зараз виходить скорочення витрат сировини, матеріалів, палива, тобто зниження матеріаломісткості продукції. Виходячи зі сформованої структури витрат можна вважати, що зниження витрат минулої праці на один пункт за своїм абсолютним значенням в 5–6 разів перевершує відповідну економію живої праці. При цьому великого значення набуває економія сировини. Витрата сировини, матеріалів, палива значно знижується при впровадженні безвідходної і маловідходної технології. Величезне значення має також повне використання вторинних матеріальних ресурсів. Ще один ефективний інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства – бенчмаркінг. Бенчмаркінг – це систематичний, безперервний пошук і вивчення передового досвіду конкурентів і гравців суміжних галузей, постійне порівняння бажаних результатів і змін бізнесу з розробленою еталонною моделлю. На підставі отриманих даних необхідно забезпечити підтримку системи постійних покращень результативності діяльності.

Отже, можна сказати, що стійке підвищення конкурентоспроможності підприємства може бути забезпечене тільки за умови довгострокового, безперервного та послідовного вдосконалення усіх складових конкурентоспроможності. В умовах глибоких структурних змін міжнародного та національного ринку головне завдання підприємства полягає у знаходженні своєї конкурентної переваги в жорстких умовах конкуренції на світовому ринку. На перше місце в умовах глобальної економіки виходять такі фактори підвищення конкурентоспроможності підприємства: проведення інноваційної політики, яка визначає можливість підприємства конкурувати не тільки на внутрішньому, але й на зовнішніх ринках; наявність кваліфікованих трудових ресурсів, відповідних вимогам міжнародного ринку праці; гнучка система управління якістю на підприємстві; безперервне вдосконалення реалізованої на внутрішньому ринку продукції національних виробників та розширення їх діяльності на міжнародному ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Література: 1. Kendrick J. W. Improving company productivity; Handb. with case studies. Baltimore; London: Johns Hopkins univ. press, 1984. 2. Захаров А. Н., Зокин А. А. Конкурентоспособность предприятия: сущность, методы оценки и механизмы увеличения. *Бизнес и банки*. 2004. № 1–2. С. 1–5. 3. Криворотов В. В. Механизм повышения конкурентоспособности отечественных предприятий. Екатеринбург: УГТУ-УПИ, 2006. 201 с. 4. Хейне П., Боуттке П., Причитко Д. Экономический образ мышления. М.: Вильямс, 2007. 544 с. 5. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. М.: Прогресс, 1982. 455 с. 6. Портер М. Конкуренция. М.: Вильямс, 2005. 608 с. 7. Роберт С., Нортон Дейвид П. Стратегическое единство. Создание синергии организации с помощью сбалансированной системы показателей. М.: Вильямс, 2006. 384 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ХЕДЖ-ФОНДІВ В УКРАЇНІ

УДК 336.76

Пастушко А. І.

Плюшкіна А. Л.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено економічну сутність та організаційно-правові основи функціонування хедж-фондів. Проаналізовано становище та діяльність хедж-фондів на зарубіжних фінансових ринках. Розглянуто передумови, проблеми та перспективи впровадження хедж-фондів в Україні.

Ключові слова: хедж-фонд, інвестиції, коротка та довга позиції.

Аннотация. Определены экономическая сущность и организационно-правовые основы функционирования хедж-фондов. Проанализированы положение и деятельность хедж-фондов на зарубежных финансовых рынках. Рассмотрены предпосылки, проблемы и перспективы внедрения хедж-фондов в Украине.

Ключевые слова: хедж-фонд, инвестиции, короткая и длинная позиции.

Annotation. The economic essence, organizational and legal bases of functioning of hedge funds are defined. The position and activity of hedge funds in foreign financial markets are analyzed. The preconditions, problems and perspectives of introduction of hedge funds in the Ukraine are considered.

Keywords: hedge fund, investments, short and long positions.

Розвиток посередників фінансового ринку є необхідною передумовою розвитку інших секторів економіки держави. Акумуляючи значні обсяги коштів, фінансові посередники є потужним джерелом інвестицій в економіку України. На західних ринках серед інвесторів, що мають значні статки, сьогодні досить популярними є такі фінансові посередники, як хедж-фонди. З усіх розповсюджених у сучасному світі об'єктів інвестування хедж-фонди найменш відомі інвесторам. Однак останнім часом їх індустрія бурхливо розвивається. За оцінками спеціалістів, майже половина обсягу торгів на провідних біржах світу – NYSE і LSE – припадає на хедж-фонди. Таким чином, вплив хедж-фондів на фінансові ринки набув вагомого значення, що зумовлює актуальність визначення перспектив їх впровадження на вітчизняний ринок.

Серед авторів, які вивчають створення, розвиток і стратегії управління хедж-фондами, слід виділити А. Джонса, Дж. Сороса, Дж. Робертсона, Ст. Коена, Н. Алмазову, С. Кропельницьку, В. Найдьонова, Д. Барановського та ін. На жаль, механізм функціонування хедж-фондів поки що не представляє значного наукового інтересу для вітчизняних учених. Тому й поле для досліджень є доволі широким.

Метою дослідження є узагальнення проблем і перспектив впровадження хедж-фондів як альтернативної форми інвестування капіталу на фінансовий ринок України.

Перший хедж-фонд з'явився у 1949 році, його засновником був американський журналіст і соціолог Альфред Вінслоу Джонс. Отже, хедж-фонди існують понад 50 років, однак найбільший їх вплив на інвестиційний світ почав проявлятися з початку 90-х років ХХ ст.

Загалом існують два підходи до визначення категорії «хедж-фонд». Перший підхід базується на дефініції «хедж» (страховка, гарантія), та відповідно хедж-фонд визначається як фонд страхування ризиків. Другий підхід визначає хедж-фонд як інвестиційний фонд [1, с. 44]. Узагальнивши визначення науковців, можна зробити висновок, що хедж-фонд – це інвестиційний фонд, сформований за рахунок грошей приватних осіб та інституційних інвесторів, який управляється професійними менеджерами, не обмежений нормативним регулюванням або обмежений слабким регулюванням, використовує щонайширше коло інструментів для отримання абсолютного доходу, незалежного від напрямку руху ринку.

Хедж-фонди здійснюють торгові стратегії з використанням будь-яких фінансових інструментів: від базових (акції, облігації) до похідних (ф'ючерси, опціони та ін.). Механізм формування прибутку хедж-фонду полягає у поєднанні довгих і коротких позицій, що дозволяє отримувати прибуток незалежно від напрямку руху ринку [2, с. 47]. Довга позиція використовується, коли ціна активу зростає. У цьому випадку прибуток визначається різницею між цінами купівлі та продажу активу. Коротка позиція дозволяє отримувати прибуток при зниженні ціни активу. Менеджер хедж-фонду бере актив у борг, продає актив на відкритому ринку дорого, чекає, коли ціна

активу впаде, купує його дешево, віддає позику, а різниця між дорогим продажем і дешевою купівлею складає прибуток фонду від падіння ринку.

Складна організаційна структура хедж-фонду дозволяє менеджерам зосередитися на управлінні активами, делегувавши інші функції третім сторонам. Найбільш широко використовуваними на практиці організаційно-правовими формами хедж-фондів є: обмежене партнерство, компанія з обмеженою відповідальністю та пайовий траст.

Щодо державного правового регулювання хедж-фондів слід зазначити, що їх не можуть контролювати державні органи, оскільки більшість із них зареєстровано в офшорних юрисдикціях [3, с. 20]. З одного боку, через відсутність державного контролю знижується прозорість інвестицій і захищеність інвестора в цілому. З іншого – зменшуються витрати на ведення звітності і розширюється свобода дій.

В останні роки хедж-фонди стають все більш популярними, збільшують масштаби та перетворюються на один із найбільших світових інвестиційних інструментів і джерел капіталу. На рис. 1 наведено динаміку зростання обсягу активів і кількості хедж-фондів у світі за 2010–2014 роки.

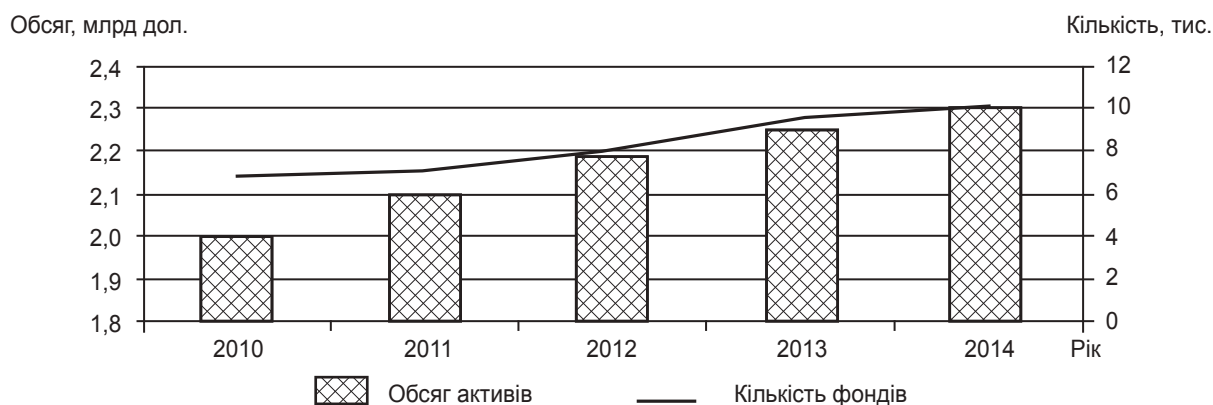

Рис. 1. Зростання обсягу активів і кількості фондів

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

Як видно з даних, наведених на рис. 1, обсяг активів, якими управляють хедж-фонди, з кожним роком зростає, і у 2014 році нараховувалось близько 10,5 тис. хедж-фондів, які управляли приблизно 2,3 млрд дол. На рис. 2 наведено структуру капіталу, інвестованого в хедж-фонди за країною інвестора у 2015 році.

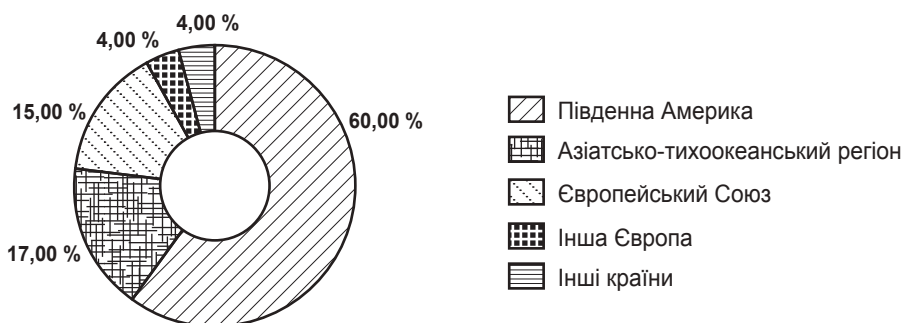

Рис. 2. Капітал, інвестований в хедж-фонди за країною інвестора

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

На території Росії подібні об'єднання стали з'являтися тільки з 2008 року. За російським законодавством хедж-фонди відносять до однієї з категорій пайових інвестиційних фондів, тобто вони можуть існувати в формі відкритого акціонерного товариства або інтервального ПФУ та більш жорстко врегульовані, ніж в США.

В Україні вже існують передумови для появи хедж-фондів, оскільки законодавством давно вже закріплені пайові інвестиційні фонди. Такий фонд може створюватися лише компанією з управління активами, а мінімальний обсяг активів пайового фонду становить 1250 мінімальних заробітних плат [5]. На базі цього законодавства, враховуючи російський досвід, буде не важко створити нормативно-правові основи для функціонування хедж-фондів.

Але, беручи до уваги особливості розвитку українського фінансового ринку, що характеризується домінуванням банків, системі колективних інвестицій, такий як хедж-фонд, досить важко зайняти значущу позицію на

ринку фінансових послуг із точки зору акумулювання коштів і залучення їх у фінансовий обіг. В Україні ринок похідних цінних паперів знаходиться на низькому рівні розвитку (менше 1 % від загального обсягу виконаних договорів [6]), у той же час як хедж-фонди за кордоном переважно використовують саме деривативи. Однією з причин низького рівня розвитку ринку деривативів є неприйняття проекту Закону України «Про похідні фінансові інструменти (деривативи)». Проектом передбачено створення правового поля та врегулювання відносин, пов'язаних як з біржовими, так і з позабіржовими деривативами, зокрема, шляхом визначення поняття «деривативи», їх класифікації та основних механізмів укладення. Також пропонується врегулювати питання розбудови інфраструктури, необхідної для повноцінного функціонування ринку похідних цінних паперів відповідно до європейських стандартів. Отже, відкладення розгляду цього законопроекту створює значні перешкоди на шляху розвитку вітчизняного ринку деривативів.

У більшості випадків хедж-фонди забезпечують більш високий рівень прибутковості порівняно з іншими фінансовими посередниками. Однак такі інвестиції також пов'язані з величезними ризиками, тому у зарубіжній практиці «вхід» у хедж-фонди доступний тільки тим, хто володіє великими активами (5 млн дол. в США). Це обумовлено прагненням захистити непрофесійних інвесторів від повної втрати коштів, що є дуже ймовірним у такому виді інвестування. На фондовому ринку України частка ризикових цінних паперів складає близько 13 % [6], що свідчить про неохочість інвесторів до значних ризиків.

Необізнаність населення та його фінансова неграмотність також стануть значною перешкодою для розвитку хедж-фондів, оскільки навіть в ПФФ, що вже давно існують на ринку, населення майже не інвестує.

Найбільш доцільним є паралельний з розвитком фондового ринку розвиток відкритих пайових та інших інвестиційних фондів, які б дозволили здійснити перехід від пасивного зберігання грошей до активних форм інвестування. Наступним кроком буде створення хедж-фондів за типом російських хедж-фондів, тобто більш жорстко врегульованих і з меншою сумою «входу», ніж в США. Або ж створення так званих фондів хедж-фондів, тобто інвестиційних фондів, які акумулюють кошти й інвестують їх у кілька різних хедж-фондів, зазвичай 10–15 фондів, що дозволяє знизити ризики при відносно невеликому зниженні прибутковості. Такий підхід дозволить максимально знизити інвестиційні ризики, що є найважливішим для українських інвесторів.

У той же час завдяки стрімкому розвитку фондового ринку фінансові ресурси зосередяться переважно у спекулятивному сегменті ринку, а не в реальному секторі економіки, що призведе до кризи реального сектора. Саме тому вдосконалення фондового ринку має бути поступовим і природним, з оглядом на довгострокові, а не на короткострокові перспективи.

Таким чином, можна зробити висновок, що на сьогодні вже є певні передумови для створення хедж-фондів в Україні, проте подальший розвиток цього напрямку залежить від поступового вдосконалення фондового ринку, а саме ринку деривативів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Крпельницька С. О. Хедж-фонди – альтернативна форма інвестування капіталу. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2014. № 4. С. 43–50. 2. Чередниченко А. В. Особливості розвитку та причини успіху хедж-фондів у сучасній системі світових фінансів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 11. С. 46–49. 3. Алмазова Н. Є. Створення хедж-фонду в офшорній зоні: вибір юрисдикції, структури, контрагентів: дис. ... канд. екон. наук: 08.01.00. М., 2012. 101 с. 4. Prequin Global Hedge Fund Report 2016. URL: <https://www.prequin.com/docs/samples/2016-Prequin-Global-Hedge-Fund-Report-Sample-Pages.pdf>. 5. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>. 6. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.nssmc.gov.ua>.

НЕОБХІДНІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ АУДИТОРСЬКОГО РИЗИКУ ПРИ АУДИТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

УДК 657.6:657.37:330.131.7

Перепелиця Г. М.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено сутність поняття аудиторського ризику та його складові при аудиті фінансових результатів. Проаналізовано загальні методи оцінки аудиторських ризиків. Визначено основні причини необхідності оцінювання аудиторського ризику при аудиті фінансової звітності.

Ключові слова: аудит, аудиторський ризик, оцінка ризику.

Аннотация. Определены сущность понятия аудиторского риска и его составляющие при аудите финансовых результатов. Проанализированы общие методы оценки аудиторских рисков. Определены основные причины необходимости оценки аудиторского риска при аудите финансовой отчетности.

Ключевые слова: аудит, аудиторский риск, оценка риска.

Annotation. In a result of research the essence of the concept of audit risk and its components in an audit of financial results were defined. Were analyzed the common methods of assessment of audit risk. The main reasons for the need to assess audit risk in an audit of financial statements were identified.

Keywords: the audit, audit risk, risk assessment.

Процес аудиторської перевірки постійно супроводжується певним ризиком, який впливає на результати фінансово-господарської діяльності. Тому аудитор повинен чітко розуміти сутність аудиторського ризику та його складові, який його максимально допустимий рівень. Через те, що на практиці застосовується інтуїтивна, суб'єктивна оцінка аудиторського ризику, ця тема не має належного розвитку у дослідженні. Отже, проблема оцінювання ризику є актуальною.

Зарубіжні експерти відносять аудиторський ризик до фундаментальних і складних категорій аудиту, а його оцінювання вважають одним із ключових елементів процесу аудиту. На практиці аудиторські фірми завдяки оцінюванню аудиторського ризику скорочують термін проведення аудиторської перевірки, а отже, зменшують трудові та фінансові витрати. При цьому не знижують якості аудиторських послуг, тому що правильне визнання рівня ризику надає змогу аудиторам обрати оптимальний варіант застосування аудиторських процедур.

На вітчизняному рівні питання з приводу аудиторського ризику та методики його оцінювання вивчали такі вчені, як О. Безпалова, В. Вакаров, Н. Проскуріна, О. Разборська, О. Крилець, Г. Станкевич та ін.

Метою статті є теоретичне обґрунтування суті аудиторського ризику фінансової звітності та визначення необхідності його оцінки.

Для виконання поставленої мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати твердження авторів із приводу сутності аудиторського ризику та його складників; визначити загальну методику оцінки аудиторського ризику та причину необхідності такої оцінки.

Відповідно до Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутних послуг аудиторський ризик (ризик аудиту) – це ризик того, що аудитор висловить невідповідну аудиторську думку в разі, якщо фінансова звітність суттєво викривлена. Аудиторський ризик є функцією ризиків суттєвого викривлення та ризику невиявлення [1, с. 79].

Безпалова О. вважає, що ризик в аудиті можна охарактеризувати як імовірність того, що аудитор зробить помилку, або при підтвердженні достовірності фінансової звітності суб'єкта господарювання, яка насправді є недостовірною (фальсифікованою) та містить суттєві викривлення, помилки, або навпаки – при визнанні її недостовірною, коли в дійсності це не так [2, с. 31].

За думкою Вакарова В. М., аудиторський ризик – ймовірність того, що бухгалтерська звітність господарського суб'єкта може містити невиявлені суттєві помилки чи перекозчення дійсності після підтвердження її достовірності аудитором [3, с. 27].

Узагальнюючи наведені значення поняття, автор вважає, що аудиторський ризик – це ризик того, що у фінансовій звітності підприємства є викривлення, які аудитор не розкрив у аудиторському висновку, таким чином видавши помилкове судження.

Існують дві основні групи ризиків, пов'язані зі специфікою аудиторської діяльності [4, с. 3]:

- підприємницькі ризики;
- професійні ризики аудитора.

Згідно з Міжнародними нормативами аудиту математичне моделювання аудиторського ризику має такий вигляд [5, с. 43]:

$$ПАР = ВР \times РК \times РН,$$

де ПАР – прийнятний аудиторський ризик;

ВР – властивий ризик;

РК – ризик контролю;

РН – ризик невиявлення.

Проведення аудиту часто супроводжується певним ризиком, виявлення і мінімізація якого є важливим завданням аудитора до початку планування аудиту. Кількісна оцінка ризику дозволить не лише визначити ймовірність досягнення заключної мети підприємства, але і їх безпосередні наслідки впливу ризику на функціонування підприємства.

У зарубіжній практиці, прийнятна величина аудиторського ризику становить 1–5 %. Під час аналізу результатів перевірки важливим для аудитора є розробка методичних підходів до визначення розміру аудиторського ризику, чого не було зроблено до сьогоднішнього часу. Методичні підходи до оцінки аудиторського ризику розробляються кожною аудиторською фірмою самостійно. При цьому, обираючи порядок визначення аудиторського ризику та його прийнятний рівень, враховуються конкретні умови перевірки, її строк, характер діяльності клієнта, компетентність і кваліфікацію аудитора, його попередній досвід та багато інших чинників [4, с. 4].

Прийнятний аудиторський ризик – це суб'єктивно розрахований рівень ризику, який готовий взяти на себе аудитор. Якщо аудитор визначить для себе менший рівень аудиторського ризику, то це означатиме, що він прагне до більшої впевненості у тому, що фінансова звітність не містить суттєвих помилок. Величина властивого (прийнятного) аудиторського ризику (загалом) виражається таким співвідношенням [6, с. 12]:

$$0 \leq ПАР \leq 1.$$

Згідно з Міжнародними нормативами аудиту нульовий ризик – це повна впевненість аудитора в тому, що фінансова звітність не містить суттєвих помилок. Необхідно зазначити, що аудитор не гарантує повної відсутності істотних помилок. Вважається, що величина прийнятного аудиторського ризику не повинна перевищувати 5 %. Оскільки аудитор має взяти на себе професійну відповідальність, йому необхідно визначити оптимальний об'єм інформації для дослідження, аби зменшити аудиторський ризик. Також при цьому вартість доказів (свідочств) має бути мінімальною [6, с. 12].

У більшості випадків необхідно, аби ризик був як можна нижчим, інакше інтереси ні користувачів, ні аудиторів не будуть захищені. Це залежить від того, якою мірою користувачі покладаються на показники фінансової звітності, а також від того, наскільки вірогідне виникнення у клієнта фінансових труднощів після оголошення аудитором висновку. Зовнішні користувачі майже завжди повністю покладаються на достовірність фінансової звітності, тому аудиторів необхідно прагнути понизити рівень аудиторського ризику. Якщо клієнт надає високий рівень довіри до фінансової звітності, але в ній залишилися значні викривлення, то це може заподіяти шкоду й іміджу аудитора.

Для оцінювання ризиків аудиторської діяльності з метою виконання заходів щодо їх мінімізації чи усунення аудитор повинен: обрати метод виявлення ризику, зібрати й обробити необхідну інформацію, виявити й оцінити значущість ризиків і визначити пріоритетні напрями їх мінімізації або уникнення.

Оцінювання аудиторських ризиків – доволі суб'єктивна категорія оцінки, тому питання методики буде залишатись актуальним і надалі. Аудиторський ризик містить три основні елементи: внутрішній ризик, ризик контролю, ризик невиявлення (умовно). Проведене дослідження показує, що розраховувати й оцінювати аудиторський ризик необхідно на основі міжнародного стандарту, враховуючи умови конкретної перевірки.

Отже, в сучасних умовах аудиторська діяльність супроводжується конкретними ризиками, тому необхідно забезпечити своєчасну ідентифікацію можливих ризиків, здійснити їх оцінку і вжити певних заходів щодо мінімізації їх впливу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мултанівська Т. В.

Література: 1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, глосарій: видання 2014 року, частина 1. С. 79. URL: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. 2. Безпалова О. О. Аудиторський ризик: сутність та оцінка. *Управління розвитком*. 2011. № 2. С. 31–35. 3. Вакаров В. М. Організаційно-методичне забезпечення аудиторської діяльності: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Львів, 2006. 221 с. 4. Проскуріна Н. М. Конститутивно-ключові аспекти управління ризиком в аудиті. *Ефективна економіка*. 2010. № 9. С. 1–5. 5. Разборська О. О., Крилець О. А. Оцінка аудиторського ризику в умовах нестабільності. URL: <http://intkonf.org/razborska-oo-krimets-oo-otsinka-auditorsk-ogo-riziku-v-umovah-ekonomichnoyi-nestabilnosti/>. 6. Станкевич Г. Аналіз аудиторських ризиків під час перевірки: практичний аспект. *Аудитор України*. 2015. № 5 (234). С. 10–15.

РОЗВИТОК МЕТОДІВ МОТИВУВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В ТУРИЗМІ

УДК 005.32:331.101.3

Печена Я. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто нові методи мотивування персоналу, котрі стали впроваджувати керівники українських і зарубіжних підприємств. Проаналізовано можливу користь і негативний ефект від впровадження кожного з методів.

Ключові слова: стимулювання, нові методи мотивування, персонал, стимулювання персоналу.

Аннотация. Рассмотрены новые методы мотивирования персонала, которые стали внедрять руководители Украины и зарубежных компаний. Проанализированы возможная польза и негативный эффект от внедрения каждого из методов.

Ключевые слова: стимулирование, новые методы мотивирования, персонал, стимулирование персонала.

Annotation. Considered new methods to motivate personnel, who began to introduce the leaders of Ukraine and foreign enterprises. The possible benefits and negative effect on the implementation of each of the methods.

Keywords: stimulation, new methods of motivation, staff, staff motivation.

У сучасній системі управління персоналом все більшого значення набувають аспекти стимулювання. Наукове вивчення законів управління людськими ресурсами почалося досить давно, з того часу було розроблено та запропоновано безліч теорій, що концентруються на змістовних, процесних або ситуаційних моментах стимулювання.

В двадцять першому столітті потреби людей можна охарактеризувати як швидко мінливі. В таких умовах класичні теорії мотивації можуть бути неефективні, тому необхідно постійно вдосконалювати систему стимулювання на підприємстві, шукати нові методи підвищення ефективності персоналу.

Далі наведемо деякі актуальні механізми, що підвищують мотивацію персоналу, які стали впроваджувати та застосовувати керівники українських і зарубіжних підприємств, і зазначимо можливий ефект, одержуваний від них.

Ідея мотивуючого туризму розглянута Співаком В. В. [1]. Мотивуючий туризм або інсентив-туризм – це стимулюючі подорожі. У відпочинку є одна чудова деталь – він не може набриднути. Тому можливості мотивації за допомогою туризму безмежні. Корпоративний відпочинок, релаксація, командоутворення, навчання, семінари – це не повний перелік цілей. За заслуги перед організацією співробітника відправляють на відпочинок. Ефект від

такого роду стимулюючих заходів може бути таким: після повернення з поїздки співробітники стануть ділитися враженнями з колегами, потім розмови перемістяться в сім'ї товаришів по службі, через їх рідних – в офіси інших компаній. Поїздкою мотивований співробітник, але інформація про компанію виявиться у головах багатьох.

Таблиця 1

Методи підвищення ефективності персоналу

Назва методу	Потрібні значні матеріальні витрати	Спрямованість
Мотивуючий туризм	+	індивідуальна
Політика формування здорового способу життя	+–	індивідуальна
Внутрішньокорпоративний світ	–	колективна
«Робота на підлозі»	–	індивідуальна
Гейміфікація	–	колективна

Звичайно, проблемою тут може стати фінансова сторона питання. Також труднощі можуть виникнути і з організацією подібних заходів. Відповідальні за організацію відпочинку повинні всебічно підійти до питання: важливо врахувати фінансові можливості не тільки компанії, але і самих учасників, а також їх фізичний стан.

Наступний механізм, що підвищує мотивацію персоналу, – це політика з формування здорового способу життя [2]. Розробляються програми, основним завданням яких є профілактика захворюваності та формування здорового способу життя серед співробітників підприємств і членів їх сімей. В рамках подібних програм організація може проводити такі заходи: придбання велотренажерів, тенісних столів для дозвілля співробітників; проведення інформаційних семінарів для співробітників і студентів, щоденні 20-хвилинні виробничі гімнастики; впровадження програми «Здорова вага», «Кинь курити, і тебе чекає перемога» тощо. Тут варто розуміти, що до участі в подібних програмах співробітників також необхідно стимулювати (грошові виплати або спеціальні подарунки, грамоти, скорочений робочий день). Вигодою ж для підприємства стане:

- скорочення прямих витрат на медичне обслуговування, компенсаційні виплати, пов'язані з хворобою працівника, зниження витрат на пошук і підготовку нових кадрів у зв'язку з відходом попередніх (хвороба, смерть);
- зниження непрямих витрат, пов'язаних зі зменшенням частоти та тривалості невиходу на роботу, підвищення продуктивності робочої сили і інтенсивності праці;
- скорочення плинності кадрів;
- додаткова мотивація співробітників.

Таким чином, впровадження подібних програм на практиці сприятиме як зміцненню здоров'я працюючого населення, так і створенню сприятливого соціального клімату в організації, а також підвищенню ефективності її діяльності.

Наступним є метод внутрішньокорпоративного світу, який запропонував Кумбс Ф. [3]. При такому методі для підвищення мотивації компанія вводить власну корпоративну валюту. Крім фіксованої заробітної плати, так само введені щотижневі заохочення в корпоративній валюті. Заохочення розподіляються таким чином: кожен співробітник отримує певну суму в еквіваленті валюти корпорації. Ці гроші він відправляє в скарбничку того співробітника, який, на його думку, на цьому тижні працював найкраще. Собі залишати ці гроші не можна. Співробітник, який набрав найбільше валюти, отримує особливий приз – «золоту» монету. Зібравши 50 таких «золотих» монет, він може обміняти їх на безкоштовну поїздку за кордон. А звичайні монети можна обміняти на абонемент в басейн або спорт-клуб. У цьому способі мотивації керівник отримує певну оцінку роботи кожного співробітника на підставі розподілу валюти.

Метод «Робота на підлозі» (Sale on the floor) застосовується переважно у сфері торгівлі. Так, у багатьох американських і європейських торгових мережах кожен співробітник офісу і кожен вищий керівник зобов'язані відпрацювати в торговому залі певну кількість часу і продемонструвати успіхи в продажах або іншій справі, якою будуть займатися в магазині. Американці свої торгові площі іноді ласкаво називають підлогою. Ось так і народилася сленговий вираз «робота на підлозі». Суть методу – показати єдність колективу. Працівники магазинів можуть побачити, що вищі менеджери цілком готові вийти в торговий зал, абсолютно не вважаючи це для себе аморальним. Регулярно працюючи в торгових залах магазинів, ресторанів або аптек, керівники демонструють своїм співробітникам значущість бізнесу самих компаній, підвищують корпоративний дух.

Метод «роботи на підлозі» дає уявлення про складність чужої роботи та породжує повагу до кожної конкретної діяльності бізнес-процесу. Впровадження цього методу можливо не тільки в роздрібній торгівлі. Варто також зазначити, що додаткових коштів цей механізм стимулювання не вимагає [4].

І останній метод, який розглянуто, – це метод гейміфікації. Гейміфікація – це процес залучення аудиторії, при якому береться краще від програм лояльності, ігрових механік і поведінкової економіки для вирішення кри-

тичних проблем і збільшення залученості. Цей підхід дозволяє у разі збільшити ефективність вирішення бізнес-завдань і підсилює мотивацію співробітників і клієнтів. Подібний проект включає різноманітні елементи ігор, які можуть бути представлені значками (досягненнями), рівнями, таблицями лідерів і нагород.

Говорячи про гейміфікацію, можна почути таке поняття як «пряники» – віртуальна валюта «дякую» для визнання успіхів. Отримані від колег «пряники» можуть бути витрачені у внутрішньому інтернет-магазині (крамниці пряників), де можна розмістити все що завгодно – від можливості проспати в понеділок, брендованого чайника до взяття відгулу. Як наслідок, наше віртуальне «дякую» набуває ще і матеріального значення. Видача «пряника» обов'язково аргументується, і, налаштувавши набір аргументів, ви можете прищепити співробітникам розуміння цінностей компанії, визначити вектор очікуваної поведінки, стимулювати прояв тих чи інших якостей характеру [5].

Таким чином, ці методи мотивування персоналу є достатньо універсальними та можуть бути впроваджені в індустрії туризму як досить ефективні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алдошина М. В.

Література: 1. Співак В. В. Мотивація як засіб ефективного менеджменту персоналу підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2010. № 6, т. 2. С. 178–181. 2. Нідзельська В. Управління розвитком здоров'язберігаючого освітнього простору навчального закладу: практичні аспекти. *Освіта і управління*. 2010. Т. 13, № 2–3. С. 157–162. 3. Кумбс Ф. Мотиватор. М.: ГИППО (НІРРО), 2006. 306 с. 4. Михайлов Я. В. Мотивація трудового поведіння персоналу: суть дела, принципиальні підходи, конкретні рекомендації, аналіз помилок. М.: Економіка, 2014. 224 с. 5. Турман В. В. Как воспитать преданных, лояльных сотрудников в организации, не увеличивая зарплату. *Управление развитием персонала*. 2015. № 41. С. 56–61.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.212:336.27-047.64

Підрепний П. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано проблему управління дебіторською заборгованістю. Визначено методи боротьби та отримано результат від проведеної діяльності з управління дебіторською заборгованістю. Визначено три типи кредитної політики та сформовано їх механізми реалізації на підприємстві. Запропоновано методи управління дебіторською заборгованістю для покращення фінансового стану виробництва.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, управління, кредитна політика, контрагент.

Аннотация. Обоснована проблема управления дебиторской задолженностью. Определены методы борьбы, и получен результат от проведенной деятельности по управлению дебиторской задолженностью. Определены три типа кредитной политики, и сформированы их механизмы реализации на предприятии. Предложены методы управления дебиторской задолженностью для улучшения финансового состояния производства.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, управление, кредитная политика, контрагент.

Annotation. Rationale accounts receivable management issues. Defined methods of control and the result of the ongoing management of accounts receivable. Defined three types of credit policy and their implementation mechanisms formed the company. The methods of accounts receivable management to improve the financial condition of production.

Keywords: accounts receivable, management, credit policy, counteragent.

У більшості підприємств виникають труднощі з правильним формування політики з управління дебіторською заборгованістю, відсутність стратегій управління дебіторською заборгованістю призводить до погіршення фінансового стану підприємства та порушень виробничого циклу. Тому підприємствам необхідно формувати такі кредитні політики товарного обігу, які будуть забезпечувати своєчасне повернення боргу та попередження безнадійних боргів. Підприємству необхідно пам'ятати, що його політика формується з фінансової та маркетингової стратегії підприємства. Більш м'яка кредитна політика може дозволити збільшити доходи та прибуток від основної діяльності.

Метою управління дебіторською заборгованістю є зменшення дебіторської заборгованості та скорочення термінів її інкасації. У процесі управління дебіторською заборгованістю вирішують такі завдання:

- впровадження новітніх форм рефінансування для виплати дебіторської заборгованості;
- створення умов для інкасації заборгованості;
- вибір дебіторів;
- формування кредитної політики;
- можливість страхування угод з продажу продукції (використання факторингу);
- визначення обсягу інвестицій у дебіторську заборгованість за комерційним і споживчим кредитом [1].

Для формування стабільної ситуації на підприємстві та забезпечення своєчасного повернення дебіторської заборгованості підприємство повинно сформулювати систему такої кредитної збутової політики, яка буде ефективною і прийнятною для контрагентів.

Формування кредитної політики підприємства включає багато факторів, оскільки вона має пряму залежність щодо подальшого контролю за обсягом дебіторської заборгованості та впливає на фінансовий стан підприємства. Виділяють такі стратегії кредитної політики: консервативна, агресивна та поміркована. Автором на основі [2] визначено характеристику цих типів кредитної політики (табл. 1).

Таблиця 1

Стратегії кредитної політики відносно покупців підприємства

Тип кредитної політики	Механізм реалізації	Можливі негативні наслідки для підприємства постачальника
Консервативна (жорстка) кредитна політика	– Скорочення кола покупців в кредит за рахунок виключення груп підвищеного ризику – Мінімізація строків надання відстрочок платежів – Мінімізація величини кредиту – Встановлення жорстких умов надання кредиту – Підвищення вартості кредиту – Жорстка процедура інкасації дебіторської заборгованості	– Ускладняється формування стійких господарських зв'язків із покупцями продукції – Повільніше зростають обсяги діяльності в умовах низького попиту на продукцію
Поміркована (зважена) кредитна політика	– Підтримка середнього рівня ризику при продажу в кредит – Встановлення зважених умов проведення кредитної політики	– Практично немає
Агресивна (ліберальна) кредитна політика	– Розширення кола дебіторів за рахунок більш ризикових груп – Збільшення строків надання відстрочки платежів – Збільшення величини наданого кредиту – Зниження вартості надання кредиту – Пом'якшення умов повернення дебіторської заборгованості	– Може призвести до надмірного вилучення фінансових ресурсів – Є загроза зниження платоспроможності – Можливе збільшення витрат на стягнення боргів – Зменшення рентабельності активів

Застосування методів управління, наведених у табл. 1, дозволить вибрати одну з трьох стратегій та виконати її відповідно до механізму реалізації. На вибір кредитної політики впливає багато факторів: фінансування дебіторської заборгованості, кон'юнктура ринку, платоспроможність покупців, законодавчий рівень, допустимі ризики для підприємства. Тільки після детального аналізу всіх факторів підприємство може обрати для себе одну із стратегій напрямку руху для стабілізації рівня дебіторської заборгованості на підприємстві.

На прикладі підприємства ТОВ «ТД«Нертус»» можна розглянути введення стратегії (поміркованої кредитної політики) за період з 2013 по 2014 рр. Цю інформацію наведено у табл. 2.

Виходячи з отриманих даних табл. 2, структура дебіторської заборгованості стає більш злагодженою, формується нормальний розподіл заборгованості за групами, динаміка дебіторської заборгованості зменшується протягом усього періоду дослідження. Ця тенденція веде до покращення фінансового становища та стимулює розвиток підприємства.

Таблиця 2

Структура поточної дебіторської заборгованості ТОВ «ТД «Нертус»»

Показник	Роки						Відхилення	
	2013		2014		2015			
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	+, -	%
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	10815	11,97	18725	21,48	37020	47,62	18295	97,70
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
– за виданими авансами	8870	9,82	12522	14,37	11283	14,51	-1239	-9,89
– з бюджетом	1473	1,63	1139	1,31	8498	10,93	7359	646,09
– із внутрішніх розрахунків	9973	11,04	9259	10,62	9519	12,25	260	2,81
Інша поточна дебіторська заборгованість	59183	65,53	45511	52,22	11417	14,69	-34094	-74,91
Усього	90314	100	87156	100	77737	100	-9419	-10,81

Обсяги продажів мають пряму залежність від політики кредитування підприємством своїх контрагентів. Вони відображаються у встановленні таких правил для конкретної групи покупців: 1) терміну оплати, 2) знижок за своєчасність оплати, 3) терміну дії знижок. Для всіх контрагентів узгоджується особливий підхід за надані послуги або товари, знижки та строки дії знижок, які повинні встановлювати підприємство самостійно залежно від специфіки функціонування та своїх потреб. Основні чинники, які впливають на вибір умов кредитування підприємством покупців, доцільно віднести такі: термін придатності продукції, платоспроможність покупців, обсяги продажу продукції, попит і пропозицію на продукцію, сезонність товару, особливості цінової політики, величини закупівельної партії, розширення ринків збуту та ін. [3].

Одним із способів власного погашення дебіторської заборгованості є надання знижок покупцям за дострокове відповідно до умов договору одержання коштів, що сприятиме забезпеченню прибутку, який в будь-якому випадку буде значно більший, ніж сума наданої знижки. Такий спосіб погашення дебіторської заборгованості дуже розповсюджений у міжнародній практиці, де підприємства розробляють системи знижок із метою збереження фінансових ресурсів [4].

Ще одним етапом є формування процедури інкасації дебіторської заборгованості, який передбачає розробку низки заходів щодо погашення дебіторської заборгованості, терміни сплати якої прострочені. Це процедури взаємодії з покупцями у випадку порушення умов оплати, системи штрафування контрагентів, які допустили прострочення платежів тощо [5].

Таким чином, розглянувши особливості дебіторської заборгованості, можна стверджувати, що ефективне управління дебіторською заборгованістю впливає на ліквідність суб'єкта господарювання та має можливість зміцнити фінансовий стан підприємства в цілому. Це дозволяє розглядати управління дебіторською заборгованістю як вплив на ефективне її повернення і вивільнення грошових сум для інших проектів. Саме тому ефективне управління дебіторською заборгованістю є необхідною умовою для успішної діяльності підприємства, оскільки воно збільшує фінансові можливості компанії та створює сприятливі умови для швидкого зростання бізнесу.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Чорнобровець М. М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23 (13). С. 241–247. 2. Белозерцев В. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі // *Ефективна економіка*. 2012. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1839>. 3. Блакита Г. В., Бровко О. Т. Актуальні питання управління дебіторською заборгованістю. *Збірник наукових праць ВНАУ. Економічні науки*. 2012. № 3 (69). С. 23–29. 4. Голдобин Е. С. Управляем дебиторской задолженностью эффективно. *Справочник экономиста*. 2014. № 2. С. 24–30. 5. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи. *Економіка та підприємництво*. 2009. № 3. С. 54–57.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИПУЩЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.5-022.316

Плутенко К. С.

Магістрант 1 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розроблено рекомендації щодо удосконалення інформаційно-методичного забезпечення припущення безперервності діяльності підприємства.

Ключові слова: припущення безперервності діяльності підприємства, аудиторська діагностика, аудиторський висновок, фінансова звітність, контроль якості.

Аннотация. Разработаны рекомендации по совершенствованию информационно-методического обеспечения допущения непрерывности деятельности предприятия.

Ключевые слова: допущения непрерывности деятельности предприятия, аудиторская диагностика, аудиторское заключение, финансовая отчетность, контроль качества.

Annotation. The study recommendations for improving information and methodological support going concern of the company.

Keywords: going concern of the company, auditing diagnostic procedure, auditing resolution, financial accounting, quality control.

На сьогодні в умовах високої конкуренції, яка склалася в різних сферах діяльності організацій України та світу, для кожного підприємства важливо бути впевненим у стабільному розвитку та забезпеченні отримання прибутку в майбутньому. В умовах розширення рівня ймовірного ризику під час здійснення аудиту важливим є діагностика безперервності діяльності підприємства. Оскільки припущення про безперервність діяльності є основним принципом підготовки фінансової звітності й оцінки їх реальної життєдіяльності. Підприємство в своїй фінансовій звітності має забезпечувати впевненість у тому, що воно має намір продовжувати свою діяльність. Тобто звітність має свідчити про те, що підприємство зберігає спроможність до ділової активності. Це необхідно для того, щоб користувачі фінансової інформації були впевнені в фінансовій стійкості підприємства. Проте така діагностика неможлива без правильного вибору інформаційно-методичного забезпечення припущення безперервності діяльності підприємства. Тому ця тема є досить актуальною.

Вдосконалення знань, що стосуються інформаційно-методичного забезпечення аудиту безперервності діяльності, ґрунтується на результатах економічної думки різних учених. Проблема безперервності діяльності підприємства досліджувалась у роботах учених: Белоусової І. М., Дмитренко І. М., Петракова Я. В., Проскуріної Н. М., Фоменко В. О., Шалімової Н. С., Редченко, К. І., у тому числі зарубіжних авторів: Аманжолова Б. А., Бакланова П. В. та ін.

Проте інформаційно-методичному забезпеченню безперервності діяльності приділено недостатньо уваги.

Метою цього дослідження є теоретичне обґрунтування інформаційно-методичного забезпечення припущення безперервності діяльності підприємства та розгляд перспектив поліпшення інформаційно-методичного забезпечення безперервності діяльності.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: розглянути дефініцію припущення безперервності діяльності підприємства; дослідити діючу практику формування думки стосовно інформаційно-методичного забезпечення припущення безперервності діяльності та надати рекомендації щодо їх удосконалення.

Насамперед для користувачів фінансової інформації підприємств важливі дані щодо перспектив його функціонування, як короткострокового, так і довгострокового. Аудиторські процедури та методи аудиту допомагають системно та комплексно розглянути діяльність підприємств, їх фінансовий стан і виявлення забезпечення подальшого безперервного функціонування.

Поняття «забезпечення» пояснює собою дію, яка забезпечує щось. Одним із найважливіших видів забезпечення є інформаційне.

На думку автора, більш точно поняття інформаційне забезпечення трактують Годун В. М., Орленко Н. С., Сендзюк М. А., які пояснюють його як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень

щодо обсягу, розміщення і форм організації інформації, яка циркулює в системі автоматизованого оброблення інформації чи в інформаційній системі.

Поняття інформаційно-аналітичного забезпечення за останній час набуло досить широкого використання. Проте немає його єдиного тлумачення. В табл. 1 розглянуто різне трактування змісту поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення».

Таблиця 1

Трактування поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення»

Джерело	Визначення
Жадько К. С. [1]	Комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів і методів, котрі забезпечують у процесі управління і функціонування системи інформаційні зв'язки її елементів (суб'єктів і об'єктів) шляхом оптимальної організації інформаційних масивів баз даних і знань
Савченко І. М., Ягупов В. В. [2]	Система інформаційно-аналітичних заходів, яка спрямована на задоволення інформаційних потреб користувачів інформації шляхом її підготовки та доведення до споживачів
Телешун С. О. [3]	Сукупність технологій, методів збору й обробки інформації, що характеризує об'єкт управлінського впливу (соціальні, політичні, економічні та інші процеси), специфічних прийомів їхньої діагностики, аналізу та синтезу, а також оцінки наслідків прийняття різних варіантів політичних рішень
Демідов А. А., Захаров Ю. Н. [4]	Грунтується на аналізі предметних областей регіонального управління і виділення пріоритетних програмно-цільових установок
Мартінова Л. В. [5]	Основною метою підсистеми інформаційно-аналітичного забезпечення в контексті управління ризиками є усунення або попередження ситуацій невизначеності відносно розвитку подій, які відбуваються в зовнішньому економічному середовищі, та пов'язаних із ними можливих ризиків шляхом збору інформації, її аналізу, а також прийняття на основі результатів проведеного аналізу рішень, що стосуються вибору тих чи інших методів управління ризиками
Чечетова Н. Ф., Лелюк Н. Є. [6]	Процес створення оптимальних умов задля задоволення інформаційних потреб і реалізації посадових обов'язків органів державної влади на основі формування та використання інформаційних ресурсів

Розглянувши різні погляди на поняття, автор пропонує таке його тлумачення: інформаційно-аналітичне забезпечення – це система заходів, засобів і методів, які забезпечують інформацією користувачів, на їх (заходів, засобів, методів) основі здійснюється аналіз отриманої інформації та прийняття рішень щодо подальшої діяльності.

Основна сутність принципу безперервності діяльності, яка міститься у нормативних документах і підтримується багатьма дослідниками, полягає в оцінці активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що «його діяльність триватиме далі» [7].

Так, МСА 570 «Безперервність» пояснює, що згідно з принципом припущення про безперервність діяльності суб'єкт господарювання розглядається як такий, що продовжує ведення бізнесу в передбачуваному майбутньому.

Інформаційно-аналітичне забезпечення відносно безперервності – це процес створення оптимальних передумов для задоволення інформаційних потреб аудитора щодо здійснення діагностики й оцінки діяльності клієнта й обґрунтування його професійної думки на основі залучення та використання інформаційних ресурсів і визначення аналітичного інструментарію [8].

Характерним для інформаційно-аналітичного забезпечення аудиту безперервності є доречність, достовірність інформації, релевантність, достатність, відповідність вимогам регламентуючих документів, а саме законам, П(С)БО, МСФЗ. Джерела інформації досить різноманітні. Тому одним із завдань інформаційно-аналітичного забезпечення аудиту безперервності, крім стандартних процедур обробки інформації, є оцінка надійності джерела інформації.

Інформаційно-аналітичне забезпечення аудиту безперервності здійснюється аудитором на основі вивчення економічних інтересів користувачів інформації щодо дотримання принципу безперервності, їх потреб в інформації, а також цілей аудиту згідно з положеннями МСА 570 «Безперервність».

Важливим принцип безперервності є при дотриманні керівниками підприємства припущення про безперервну діяльність у майбутньому під час формування фінансової звітності, тому що на її основі проводиться оцінка фінансового стану. Саме тому дотримання цього принципу є важливою складовою для таких користувачів інформації: власників, які зацікавлені в отриманні прибутку сьогодні та в майбутньому; інвесторів, котрі вкладають кошти в підприємство на основі показників його фінансової звітності; працівників, які вирішують доцільність подальших трудових відносин із цим підприємством; кредиторів, котрі повинні впевнитися в поверненні кредиту разом із відсотками, перш ніж підприємство збанкрутує; державі та іншим користувачам фінансової звітності.

Сьогодні в Україні відсутня єдина методика оцінки припущення безперервності. Офіційні документи, як і вітчизняна література з теоретичних і практичних питань аудиторської діагностики безперервності діяльності

підприємства, не містять детальних вказівок щодо організації відповідного методичного інструментарію та алгоритму найбільш доцільного виконання роботи, а мають несистемний характер. Це зумовлює потребу системної класифікації методичного інструментарію аудиторської діагностики, яка надасть змогу поєднати можливі та виокремити найбільш доцільні методичні підходи щодо її проведення, окреслити проблеми та загалом уявити логіку побудови методики оцінки безперервності діяльності підприємства.

Отже, результати проведеного аналізу дефініції «інформаційно-методичного забезпечення припущення безперервності діяльності підприємства» дали змогу уточнити сутність і запропонувати авторське визначення поняття.

Застосування сукупності засобів і заходів щодо належної інформаційної взаємодії аудитора з управлінським персоналом та тими, кого наділено найвищими повноваженнями, дозволить здійснювати належне забезпечення достатньою і прийнятною інформацією щодо безперервності діяльності.

Водночас подальших досліджень потребують проблеми застосування аналітичних процедур для оцінювання безперервності діяльності підприємств різних сфер діяльності, а також врахування під час аналізу інформації, яка не має фінансового характеру.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є розробка методики аудиторської діагностики безперервності діяльності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алдошина М. В.

Література: 1. Жадько К. С. Механізми та інструменти моніторингу, діагностики й контролю діяльності підприємств: проблеми теорії і практики: монографія. Дніпропетровськ: ДДФА, 2013. 332 с. 2. Савченко І. М., Ягупов В. В. Інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів: термінологічний словник. Київ: ІПТО НАПН України, 2014. 127 с. 3. Телешун С. О., Рейтерович І. В. Інформаційно-аналітична діяльність в державному управлінні: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 36 с. 4. Демидов А. А., Захаров Ю. Н. Информационно-аналитические системы поддержки принятия решений в органах государственной власти и местного самоуправления. Основы проектирования и внедрения: учеб. пособие. СПб.: НИУ ИТМО, 2012. 100 с. 5. Мартынова Л. В. Информационно-аналитическое обеспечение управления рисками хозяйственной деятельности предприятий АПК в контексте информационной экономики. Вестник ЮРГТУ (НПИ). 2014. № 2. С. 54–58. 6. Чечетова Н. Ф., Лелюк Н. Є. Сутність та завдання інформаційно-аналітичного забезпечення муніципального управління. *Комунальне господарство міст*. 2011. № 100. С. 162–167. 7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://www.rada.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Evu/2010_15_1/Proskur.pdf. 8. Воїнова Т. С., Мултанівська Т. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення формування професійного судження аудитора щодо безперервності. URL: http://www.business-inform.net/pdf/2016/6_0/174_185.pdf.

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 336.71: 004.738.5 (477)

Погосян Ю. Г.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасний стан інтернет-банкінгу в Україні. Проаналізовано сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Наведено фактори, що сповільнюють розвиток інтернет-банкінгу у країні. Досліджено пропозиції щодо покращення процесу розвитку цього виду банківських послуг.

Ключові слова: банкінг, інтернет-банкінг, банківські послуги, банківська система, відеобанкінг, РС-банкінг, телефонний банкінг, дистанційне обслуговування.

Аннотація. Рассмотрено современное состояние интернет-банкинга в Украине. Проанализированы современное состояние, проблемы и перспективы развития. Приведены факторы, тормозящие развитие интернет-банкинга в стране. Исследованы предложения по поводу улучшения процесса развития этого вида банковских услуг.

Ключевые слова: банкинг, интернет-банкинг, банковские услуги, банковская система, видеобанкинг, РС-банкинг, телефонный банкинг, дистанционное обслуживание.

Annotation. The article deals with the current state of online banking in Ukraine. The current state, problems and prospects of development. Presents the factors that inhibit the development of Internet banking in the country. Abstract proposals on how to improve the development process of this type of banking services.

Keywords: banking, Internet banking, banking services, the banking systems, video banking, PC banking, telephone banking, remote maintenance.

На цей час, коли обсяг банківських послуг швидко зростає, якість роботи банку з клієнтами визначається набором наданих послуг і рівнем впровадження комп'ютерних та інтернет-технологій, які значно спрощують процес взаємодії клієнтів із банком. Банківська сфера є найбільш чутливою до їх розвитку. Це пояснюється необхідністю обслуговування клієнтів у широких географічних масштабах, із мінімальними витратами, але із максимальною зручністю та універсальністю пропонованих послуг. Широкому запровадженню інтернет-технологій сприяє і висока конкуренція у сфері банківського обслуговування. Інтернет дозволив розширити ринок банківських послуг, ураховуючи усі види дистанційного обслуговування, у тому числі інтернет-банкінг.

Актуальність теми статті обумовлена підвищенням інтересом до дистанційного обслуговування, збільшенням кількості банків, які надають дистанційні послуги, та кількості клієнтів, які користуються цими послугами. Причиною цього є занадто швидкий темп внесення на ринок нових інноваційних послуг та заміна їх ще більш досконалими в короткий термін [1, с. 209].

Метою статті є визначення поняття «інтернет-банкінг» як виду дистанційного обслуговування в банківській системі, розкриття його можливостей, переваг і проблем використання, дослідження перспектив розвитку в Україні.

Дослідження проводилися вченими різних спеціальностей: економістами, менеджерами й аналітиками, серед яких можна зазначити: А. Ю. Серьогіна, Д. Н. Гусева, М. А. Домніну, О. О. Чуб, Х. О. Засадну, Б. П. Адамика, О. О. Гаврилова, В. М. Кравець, О. Д. Вовчак.

Дистанційне банківське обслуговування – технологія, за якої проведення банківських операцій не вимагає візиту до банку. Усе, що не виконується безпосередньо в офісі банку, має здійснювати система дистанційного банківського обслуговування [2, с. 400].

Так, під дистанційними банківськими послугами необхідно розуміти дії банку, що спрямовані на вдосконалення та реалізацію звичних банківських операцій шляхом використання інформаційних систем. Пропозиція послуг, що надається клієнтам дистанційного банкінгу, практично не відрізняється від того, що доступний клієнтам в офісі банку. Безумовно, електронні послуги базуються на відомих банківських операціях і не можуть існувати окремо. Але поява інтернет-комерції стала результатом появи нових банківських послуг.

При обслуговуванні клієнтів через Інтернет банку необхідно дотримуватись таких основних принципів банківського обслуговування: доступності, простоти використання, конфіденційності, оперативності, комплексності, збереження цілісності інформації, аутентифікації. На основі дослідження ряду використаних джерел можна виділити такі види дистанційних банківських послуг [4, с. 150].

1. Відеобанкінг – це система інтерактивного спілкування клієнта з персоналом банку, вона надає клієнтові можливість віртуального спілкування з банком за допомогою спеціально призначених пристроїв. Відеобанкінг поки що залишається популярною формою дистанційного банкінгу на Заході.

2. РС-банкінг – традиційна система «Клієнт-Банк», ця система здійснює доступ до банківського рахунку за допомогою персонального комп'ютера та прямого модемного з'єднання з комп'ютерною системою банку. Сучасний РС-банкінг призначений для обслуговування юридичних осіб у режимі off-line, тобто клієнт працює з фінансовими документами локально, а обмін інформацією з банком здійснюється в ході синхронізації. Такі системи застосовуються корпоративними клієнтами, а її незручність полягає в тому, що скористатися доступом до рахунку можна лише з одного робочого місця.

3. Телефонний банкінг надає можливість здійснювати операції з рахунком клієнта й отримувати інформацію щодо його стану за допомогою телефону у будь-якій точці світу. Основною відмінністю телефонного банкінгу

від інтернет-банкінгу є те, що для здійснення різних операцій користувачеві достатньо пройти верифікацію у телефонному режимі та назвати код доступу до телефонного банкінгу.

4. Інтернет-банкінг – це технологія віддаленого банківського обслуговування, яка дає змогу клієнтові отримувати банківські послуги через мережу Інтернет. Ця технологія з'явилася на початку 1980-х років і з того часу набула популярності у світі. Цей різновид дистанційних банківських послуг є найбільш прогресивним, зручним і передовим напрямком фінансових інтернет-рішень і дозволяє здійснювати максимальний спектр банківських послуг.

Інтернет-банкінг має незаперечні переваги порівняно з іншими послугами. Для підключення клієнта до системи інтернет-банкінгу необхідно лише мати доступ до глобальної мережі, укласти договір з банком, отримати набір паролів або спеціальних пристроїв для входу в систему, зайти на захищену сторінку послуги інтернет-банкінг, зареєструватися і підключитися до системи. Інтернет-банкінг зараз дозволяє користувачам здійснювати такі операції: проводити операції з будь-якого комп'ютера, що підключений до мережі Інтернет, оплатити послуги телебачення, операторів мобільного зв'язку, Інтернет, on-line-ігри, проводити комунальні платежі, отримувати витяги про рух коштів за картою або рахунком, відкривати депозити, погашати кредити, виконувати переказ коштів між власними рахунками, різні операції з кредитними картами, переглядати курси валют, оголошення банку, надавати заявки на купівлю / продаж / конвертацію валюти та ін.

Першим українським банком, який запровадив серед своїх послуг інтернет-банкінг, був ПриватБанк. Це відбулося у 1998 році, а вже через рік інтернет-банкінг був запроваджений у ВА-Банку. Серед банків, які активно просуваються, на шляху освоєння інтернет-банкінгу, можна виділити ПриватБанк, УкрСиббанк, Укрсоцбанк, Укрексімбанк, ПУМБ, Альфа-Банк, Дельта-банк, Індустріалбанк та ін. За даними компанії «Просто банк Консалтинг» на 26 березня 2012 року послуги інтернет-банкінгу для приватних осіб пропонують 24 банки з числа 50 найбільших роздрібних банків. При цьому в дев'яти банках скористатися послугою з дистанційного обслуговування можна безкоштовно. При цьому банки конкурують між собою, постійно розширюють можливості свого дистанційного сервісу.

За підсумками 2011 року рівень користування інтернет-банкінгом в Україні значно зріс, хоча все ще залишається на низькому рівні - на кінець 2011 року його використовували 1,3 % українців, що на 0,3 в.п. перевищує показник попереднього року. Мобільний банкінг також виріс. Якщо в 2010 році його використовували 5,4 % населення, то у 2011 – 6,8 %. Такі результати регулярного дослідження ринку банківських послуг для фізичних осіб, проведеного компанією GfK Ukraine. За даними порталу InternetWorldStats кількість користувачів інтернету в Україні на початок 2015 року склало 19,1 млн, а це 43,4 % населення країни.

За дослідженнями експертів консалтингової компанії McKinsey&Company, сьогодні в Україні користувачами інтернет-банкінгу є 2 млн людей. За даними дослідження CMeter компанії TNS, в лютому 2016 року у трійці лідерів збільшилася аудиторія інтернет-банкінгу Privatbank.ua. Проте з кожним роком інтернет-банкінг набирає популярності серед клієнтів. Так, в 2015 році кількість платежів через інтернет, за даними НБУ, склало 256,4 млн операцій, показавши приріст в 112 %. А обсяг платежів зріс удвічі – до 112,7 млрд грн [5; 6].

Найбільшим попитом серед клієнтів банківської системи користуються найпростіші послуги: переказ коштів із картки на картку та оплата послуг мобільного зв'язку. Так, перекази грошових коштів між своїми картами, клієнтам свого банку і клієнтам інших банків виробляють 42-48 % користувачів залежно від типу послуг і в розрізі різних фінансових операцій. Мобільний рахунок поповнюють картою 25–30 % користувачів. А оплату товарів проводять тільки близько 15 % клієнтів, приблизно стільки ж платять за комунальні послуги.

Перевагами роботи системи інтернет-банкінгу є те, що вона, виконує операції в режимі on-line, працює цілодобово без перерв і вихідних, доступна з будь-якого комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет у будь-якій точці світу, не потребує спеціального програмного забезпечення, лише наявність будь-якого браузера, має максимально спрощену процедуру попередньої реєстрації та часто безкоштовну довідку, забезпечує захист операцій клієнта за рахунок застосування паролів, які зберігаються у системі в зашифрованому варіанті, виконує постійний контроль цілісності та достовірності переданої інформації, використовує механізм Електронного цифрового підпису клієнта під усіма фінансовими документами, забезпечує зворотний зв'язок для висловлення побажань з приводу роботи системи інтернет-банкінгу [7, с. 226].

Нові системи надають можливості мобільності та масштабованості, скориставшись якими, користувач зможе вибрати найбільш зручні й ефективні процедури управління власними фінансами. Система дає змогу організувати одночасну роботу з необмеженою кількістю робочих місць в офісі, розподілити повноваження співробітників, задіяних у підготовці документів, контролюванні фінансових потоків тощо. Сучасні інтернет-технології дозволили банкам істотно прискорити та спростити документообіг, знизити собівартість банківських операцій, зменшити обсяг паперової роботи, інтернет-банкінг знижує витрати банку, підвищує комфорт і дозволяє банку отримувати додатковий дохід [7, с. 227]. Отже, щоб залучити й утримати клієнтів, банки часто пропонують найбільш вигідні умови клієнтам, які укладають договори за допомогою системи інтернет-банкінгу, більш високі відсоткові ставки по депозитах і можливість їх дострокового закриття. Більш того, завдяки системі інтернет-банкінгу

клієнт може обирати банк не за територіальним принципом, а орієнтуючись на наданий сервіс і встановлені тарифи того чи іншого банку. Експерти прогнозують, що через кілька років цифрові банківські послуги стануть основним способом взаємодії мешканців українських міст із банком.

Проте існує ряд причин, які гальмують розвиток інтернет-банкінгу в Україні і не дозволять банкам відмовитися від обслуговування клієнтів через свої відділення. Однією з них є нерозвиненість вітчизняного законодавства. Банки зупиняє законодавство, яке досить важко поєднати з новими електронними засобами ведення банківського бізнесу, а також недовіра і страх клієнтів перед використанням електронних документів і пристроїв. Друга причина полягає в консервативності деяких клієнтів. Завжди буде категорія клієнтів, яка буде більше довіряти традиційній практиці отримання фінансової послуги у відділеннях банку. Гальмом стрімкого розвитку електронного банкінгу в Україні також є недостатня кількість користувачів Інтернету та нерівномірність проникнення Інтернету в різних регіонах країни. Сьогодні цифровими послугами користуються в основному клієнти, які мешкають в містах, мають прибуток вище за середній та доступ до Інтернету. Для мешканців села послуга інтернет-банкінгу часто є зовсім недоступною. Причому більшість жителів міста часто використовують Інтернет тільки як інформаційну мережу або як канал для ділового листування. Варто зазначити, що значною мірою недостатньо високі темпи опанування нашими громадянами цієї технології обумовлюються фактором необізнаності з існуванням такої послуги. Але головне, що відлякує у інтернет-банкінгу – це ризик шахрайства, саме тому багато банків не надають послуги здійснення платежів у онлайн режимі, незважаючи на істотне зростання рівня захисту банківських мереж останнім часом [8, с. 65]. Криза в банківській сфері також негативно позначилася на розвитку в Україні цифрових банківських послуг. Невеликі банки зацікавлені у розвитку цифрових послуг, однак цей процес стримує велика вартість впровадження інноваційних технологій, крім того, слабе проникнення Інтернету в сільську місцевість робить термін окупності таких інвестицій занадто довгим.

Не поспішають надавати поки що дистанційні послуги і більшість банків, які, з одного боку, досить консервативні, а з іншого – побоюються можливих проблем з боку хакерів і клієнтів з безнадійною кредитною історією.

На основі досліджень зробимо такі висновки: інтернет-банкінг для України є одним з найбільш перспективних ринків розвитку банківської системи; інтернет-банки надають майже весь звичайний пакет послуг, які надаються у звичайних банках; усі розрахунки в системі інтернет-банкінгу проводяться в режимі реального часу, клієнту не треба мати спеціальних знань, щоб керувати своїм інтернет-рахунком. Використання системи інтернет-банкінгу спрощує роботу банків.

Аналіз сучасного стану, наявних проблем і шляхів розвитку дозволяє висунути низку рекомендацій щодо активізації процесу розвитку інтернет-банкінгу в Україні:

- основним завданням для українського Інтернет-банкінгу зараз є завоювання довіри клієнтів. Для цього необхідно активно рекламувати системи інтернет-банкінгу в пресі, на телебаченні та в Інтернеті;
- банкам необхідно: виробити стратегію продажів онлайн-послуг через Інтернет, якісно демонструвати їх переваги; розробити якісні веб-сторінки; робити клієнтам індивідуальні пропозиції щодо їх коштів; враховувати побажання клієнтів; звернути увагу на забезпечення інформаційно-технологічної безпеки електронних послуг шляхом захисту комунікацій і транзакцій;
- важливою складовою стратегії розвитку інтернет-банкінгу повинна стати розробка фінансових і законодавчих документів, які б ефективно регулювали та підтримували систему інтернет-банкінгу в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Шлаин Б. М. Продажи через Интернет: сегментация и технологии – залог успеха. URL: http://www.reglament.net/bank/bankproduct/2009_1_article.html#subscribe. 2. Страхарчук А. Я., Страхарчук В. П. Інформаційні системи і технології в банках: навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 515 с. 3. Офіційний сайт НБ. URL: <http://biz.nv.ua/publications/tolko-2-millions-ukraintsev-polzujutsja-mobilnym-bankingom-107374.html>. 4. Вовчак О. Д., Шпаргало Г. Є., Андрейків Т. Я. Платіжні системи: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 341 с. 5. Вісник соціально-економічних досліджень НВ. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/628/1/%D0%84%D1%8.pdf>. 6. Платіжними картами користуються вже більше половини українців. URL: http://news.dt.ua/ECONOMICS/platizhnimi_kartami_koristuyutsya_vzhe_bilshe_polovini_ukraintsiv-100195. 7. Засадна Х. О. Про захист послуг Інтернет-банкінгу. Вісник університету банківської справи Національного банку України. 2008. № 3. С. 225–229. 8. Чуб О. О. Розвиток Інтернет-банкінгу в глобальному середовищі. Вісник Української академії банківської справи. 2009. № 1. С. 62–67.

АНАЛИЗ ДИНАМИКИ ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА УКРАИНЫ

УДК 338.001.36

Подсевалова А. В.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проанализирована динамика валового внутреннего продукта Украины за 2002–2016 гг. с помощью расчета динамических показателей: темпов роста и темпов прироста; исследованы основные тенденции изменения стоимостных величин ВВП в фактических ценах и ценах предыдущего года.

Ключевые слова: ВВП Украины, динамические показатели, темп роста, темп прироста.

Анотация. Проаналізовано динаміку валового внутрішнього продукту України за 2002–2016 рр. шляхом розрахунку динамічних показників: темпів зростання і темпів приросту; досліджено основні тенденції зміни вартісних величин ВВП у фактичних цінах і цінах попереднього року.

Ключові слова: ВВП України, динамічні показники, темп зростання, темп приросту.

Annotation. This article analyzes the dynamics of the gross domestic product of Ukraine for 2002–2016 year by calculating the dynamic indicators: growth rates and growth rates, the basic trends in the cost value of GDP at current prices and previous year's prices.

Keywords: Ukraine's GDP, dynamic performance, growth rate, growth rate.

Валовой внутренний продукт (ВВП) является важным показателем, который служит основой определения уровня и темпов экономического развития государства [1]. Под ВВП понимается объем продукции и услуг по рыночной стоимости, созданный за определенный период в результате производственной деятельности экономических единиц, являющихся резидентами страны. Валовой внутренний продукт определяется как стоимость произведенных в стране конечных товаров и услуг, т.е. товаров и услуг, используемых для конечного потребления. Поскольку конечная продукция в основной своей части потребляется населением, а накопление обеспечивает экономическое развитие, ВВП используется в качестве показателя, характеризующего уровень благосостояния [1].

Рассмотрением вопроса динамики валового внутреннего продукта Украины и её анализом занимались многие отечественные ученые. К их числу можно отнести Иваненко И. А., Федотову Т. А., Шлапак Н. Ю., Архангельского Ю. С.

Исследование динамики валового внутреннего продукта Украины целесообразно начинать с анализа числовых выражений ВВП за исследуемый период времени. Ниже представлена таблица (табл. 1), в которой приведены денежные выражения ВВП Украины поквартально с первого квартала 2002 года по второй квартал 2016 года включительно в фактических ценах (млн грн).

Таблица 1

Валовой внутренний продукт СНР-2008 (в фактических ценах, млн грн) [2]

Год	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	За год
1	2	3	4	5	6
2002	44132	50117	65067	66494	225810
2003	52583	60798	75812	78151	267344
2004	66981	78607	99405	100120	345113
2005	88104	101707	122861	128780	441452
2006	106348	126319	152406	159080	544153
2007	139444	166869	199535	214883	720731
2008	191459	236033	276451	244113	948056
2009	189028	214103	250306	259908	913345
2010	217 074	255 545	300 446	306 281	1 079 346
2011	258 591	310 277	368 488	362 635	1 299 991
2012	292 324	346 005	387 109	379 231	1 404 669

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
2013	303 753	354 814	398 000	408 631	1 465 198
2014	316 905	382 391	440 476	447 143	1 586 915
2015	375 525	455 245	563 907	584 781	1 979 458
2016	453185	531838			

Аналізуючи валовий внутрішній продукт України в фактичних цінах за 2002–2016 гг., становить очевидним, що на протязі досліджуваного періоду ВВП України щорічно збільшувався порівняно з попереднім роком. Виключенням є 2009 рік, ВВП за який склав 913 345 млн грн, тобто на 34 711 млн грн менше ВВП 2008 року.

Нижче представлена табл. 2, в якій відображаються показники ВВП України в цінах попереднього року з першого кварталу 2011 року по другий квартал 2016 року включительно в млн грн.

Таблиця 2

Валовий внутрішній продукт (в цінах попереднього року, млн грн)

Год	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	В цілому за рік
2011	243 380	271 023	319 384	304 551	1 138 338
2012	284 690	318 939	360 059	339 406	1 303 094
2013	302 816	339 549	383 792	378 136	1 404 293
2014	312 914	339 034	379 399	337 843	1 369 190
2015	301 046	335 202	408 111	385 931	1 430 290
2016	417 219	470 255			

Аналізуючи ВВП в цінах попереднього року за досліджувані періоди, можна помітити, що в основному спостерігалася тенденція збільшення значення валового внутрішнього продукту з кожним роком, однак виключенням є 2014 рік, ВВП за який склав 1 369 190 млн грн. Це на 35 103 млн грн менше, ніж було за 2013 рік.

Далі були розраховані динамічні показники: темпи росту та прироста ВВП України за рік в фактичних цінах, млн грн. Розраховані показники базисних та ланкових темпів росту та прироста показують, що порівняно з 2002 роком, взятим як базисний, к 2015 року ВВП України склав 876,6 %, тобто збільшився в 8,76 раз (на 776,6 %). В ланковому ряду темпів річного прироста спостерігалася тенденція до збільшення ВВП порівняно з попереднім роком, за виключенням 2009 року. Так, в 2007 році ВВП збільшився порівняно з 2006 роком на 32,45 %, в 2008 – на 31,54 %. З 2012 року по 2014 рік ВВП України збільшувався незначально, в межах 4,31–8,31 % за рік, однак в 2015 році приріст склав 24,74 %. В 2009 році приріст був негативним –3,66 %, але вже в 2010 році приріст став позитивним і склав 18,18 %.

Наступним етапом був розрахунок темпів росту та прироста за перший і другий квартали, починаючи з першого кварталу 2003 року і закінчуючи другим кварталом 2016 року включительно, в фактичних цінах (табл. 3).

Таблиця 3

Темпи росту та прироста за перший і другий квартали з 2003 по 2016 гг. в фактичних цінах

Год	1 квартал		2 квартал	
	темп росту	темп прироста	темп росту	темп прироста
1	2	3	4	5
2003	119,15	19,15	121,31	21,31
2004	127,38	27,38	129,29	29,29
2005	131,54	31,54	129,39	29,39
2006	120,71	20,71	124,20	24,20
2007	131,12	31,12	132,10	32,10
2008	137,30	37,30	141,45	41,45
2009	98,73	-1,27	90,71	-9,29
2010	114,84	14,84	119,36	19,36
2011	119,13	19,13	121,42	21,42
2012	113,04	13,04	111,51	11,51
2013	103,91	3,91	102,55	2,55

Окончание табл. 3

1	2	3	4	5
2014	104,33	4,33	107,77	7,77
2015	118,50	18,50	119,05	19,05
2016	120,68	20,68	116,82	16,82

Исходя из полученных значений темпов роста и прироста за 1 и 2 кварталы, видно, что в первом и втором кварталах 2016 года наблюдался положительный прирост: за первый квартал – в размере 20,68 %, а за второй – 16,82 %. Таким образом, можно предположить, что годовой темп прироста ВВП в фактических ценах за 2016 год также будет положительным и иметь приблизительное значение в пределах 18–19 % за год, а следовательно, приблизительно будет равен 2 335 760,44–2 355 555,02 млн грн.

Далее были рассчитаны годовые темпы роста и прироста ВВП Украины за 2012–2015 гг. в ценах предыдущего года (табл. 4).

Таблица 4

Годовые темпы роста и прироста ВВП Украины за 2012–2015 гг. в ценах предыдущего года

Год	Годовой темп роста		Год	Годовой темп прироста	
	базисный	цепной		базисный	цепной
2012	114,47	114,47	2012	14,47	14,47
2013	123,36	107,77	2013	23,36	7,77
2014	120,28	97,50	2014	20,28	-2,50
2015	125,65	104,46	2015	25,65	4,46

Полученные показатели темпов роста и прироста показывают, что за исследуемый период в основном наблюдалась тенденция к увеличению ВВП, ВВП к 2015 году составило 125,65 % по сравнению с базисным 2011 годом, то есть увеличилось в 1,25 раза (на 25,65 %). Наибольший темп прироста был в 2012 году в размере 14,47%, наименьший – в 2014 году с отрицательным значением -2,5 %.

Далее были рассчитаны темпы роста и прироста ВВП за первый и второй кварталы с 2012 по 2016 гг. в ценах предыдущих лет (табл. 5).

Таблица 5

Темпы роста и прироста ВВП за первый и второй кварталы с 2012 по 2016 гг. в ценах предыдущих лет

Год	1 квартал		2 квартал	
	темп роста	темп прироста	темп роста	темп прироста
2012	116,97	16,97	117,68	17,68
2013	106,37	6,37	106,46	6,46
2014	103,33	3,33	99,85	-0,15
2015	96,21	-3,79	98,87	-1,13
2016	138,59	38,59	140,29	40,29

Проанализировав данные табл. 5 можно заметить, что в 2016 году темпы прироста ВВП Украины в ценах предыдущего года имеют положительные значения и составляют 38,59 % и 40,29 % соответственно за первый и второй кварталы. Следовательно, можно предположить, что годовой прирост ВВП за 2016 год также будет положительным в пределах 38–41 %, то есть приблизительно 1 973 800,2–2 016 708,9 млн грн.

Таким образом, динамика ВВП Украины за 2002–2016 гг. в фактических ценах и за 2011–2016 гг. в ценах предыдущего года свидетельствует о практически постоянном увеличении стоимостного выражения валового внутреннего продукта страны, об ожидаемых положительных годовых темпах роста и прироста ВВП за 2016 год.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Валовой внутренний продукт – показатель уровня экономического развития. URL: <http://www.rudiplom.ru>. 2. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

СОЗДАНИЕ АДАПТИВНЫХ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ ПРОИЗВОДСТВОМ ТОВАРОВ НА ЭКСПОРТ

УДК 339.9

Поночовный Н. А.

Студент 4 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. На основе анализа научных трудов и публикаций определено трактование созданных систем адаптивного управления производством товаров на экспорт, представлен процесс производства на предприятии, проведена оценка систем адаптивного управления предприятием.

Ключевые слова: адаптивные системы управления, производство товаров, процесс производства, самонастраивающаяся, самоорганизующаяся, самообучающаяся адаптивная система управления.

Анотація. На основі аналізу наукових праць і публікацій визначено трактування створених систем адаптивного управління виробництвом товарів на экспорт, наведено процес виробництва на підприємстві, проведено оцінку систем адаптивного управління підприємством.

Ключові слова: адаптивні системи управління, виробництво товарів, процес виробництва, самоналагоджувальна, самоорганізована, самонавчальна адаптивна система управління.

Annotation. Based on the analysis of scientific papers and publications in the article the interpretation of established systems of adaptive control the production of goods for export, representation of the production process at the enterprise in a constantly changing world, an assessment of adaptive management.

Keywords: adaptive control system, the production of products, production process, self-adjusting, self-organizing, self-learning adaptive control system.

Многие ученые-экономисты, такие как Александров А. [1], Астром К. [2], Виттенмарк Б. [2], Масаев С. [3], Доррер М. [3] и др. посвящали свои работы данной теме.

Цель исследования заключается в разработке и обосновании процесса производства товаров, основ управления относительно формирования и дальнейшего развития систем адаптивного управления производством товаров на экспорт.

Реализация цели исследования предопределяет становление и решение следующих задач:

- проанализировать ход процесса производства товаров для экспорта;
- разработать анализ этапов каждого процесса в производстве товаров для экспорта;
- представить обоснование системы адаптивного управления в производстве товаров на экспорт;
- разработать системы управления на основе адаптивной системы.

Объектом исследования является система адаптивного управления на основе производства товаров на экспорт.

Предметом исследования являются экономические и организационные отношения на предприятии и на внешнем рынке, возникающие в процессе адаптивного управления на основе производства товаров на экспорт.

Актуальность исследования заключается в модернизации процессов управления производством, реализации конкурентных преимуществ на внешних рынках, анализе внутренних источников, которые обладают ресурсным, трудовым и инновационным потенциалами, необходимыми для выпуска высокотехнологических товаров на экспорт.

Проблема исследования заключается в том, что в связи со структурной перестройкой экономики Украины возникла необходимость улучшения и создания новых адаптивных систем управления для решения проблемы повышения эффективности функционирования предприятий страны на внешнем рынке.

Научная новизна состоит в разработке процесса производства, введения созданных адаптивных систем в это производство, обосновании предложений, которые направлены на формирование и становление системы адаптивного управления в процессе производства новых товаров, разработке комплекса положений, обеспечивающих устойчивое развитие и функционирование предприятия в условиях неопределенной среды.

Производство товаров – это процесс переработки, преобразования ресурсов с целью получения сырья, последующего его упаковки, приведения к стоимостной оценки, выхода на рынок потребления и получения будущей ценности на просторах человеческой жизни. Перечислим этапы процесса производства товаров.

1. Теоретический этап. Мы анализируем базовые перспективы, оцениваем возможности работы с имеющимися у нас ресурсами, разрабатываем направления развития нашей организации в процессе производства товаров на экспорт, оцениваем возможности на зарубежном рынке. Устанавливаем, какие ресурсы необходимы нам в процессе производства, а каких у нас дефицит, и как это скажется на процессе в будущем.

2. Исходный этап. На этом этапе происходит оценка ресурсов. С целью функционирования производства нам необходимы: материалы, рабочие, которые будут заниматься исходными данными, оборудование, энергия, затрачиваемая на изготовление сырья.

2.1. Переходный этап. Устанавливаются стадии переработки ресурсов. После полученные знания направляются на сам процесс преобразования.

3. Продукционно-упаковочный этап. После преобразования ресурсов в сырьё происходит дальнейшее преобразование, задействуется ещё больше человеческих ресурсов, происходит большее потребление электроэнергии. На этом этапе для улучшения продуктивности можно воспользоваться услугами специализированных координаторов, которые предоставят новую информацию (ноу-хау). В результате получаем готовую продукцию, которую в процессе производства упаковываем. Это ещё не готовый товар.

4. Выходной этап. На этом этапе продукция выходит на рынок и становится товаром. Появляется спрос на товар. Так как бизнес не может функционировать без потребления клиентами товара, нам необходимо наращивать улучшения каналов рекламы, сервиса. Увеличивать каналы сбыта на внутреннем рынке с помощью поиска новых потребителей.

5. Экспортно ориентированный этап. После того как клиенты адаптировались на рынке товара, и поступает прибыль, мы можем обратить свои взгляды на зарубежный рынок, при этом оценив конкурентоспособность организации.

6. Пиковый этап. На этом этапе наблюдается максимизация прибыли. Клиенты сформировали своё мнение о предприятии и изготавливаемом товаре, мы привлекаем всё больше потребителей, то есть наступает момент, когда наше предприятие действует на рынках разных стран, между двумя странами и более, то есть происходит процесс интернационализации.

Многие работники предприятия после достигнутых результатов смотрят на этот проект исключительно как на источник прибыли, то есть увеличиваются ожидания и каждый думает о максимизации денег для себя, в тоже время может снижаться продуктивность труда. В этот момент руководящие органы должны продемонстрировать свой управленческий талант. Необходимо с помощью различных методов мотивирования (авансы, бонусы от продаж и другое) показать рабочим, специалистам по сбыту товара, бухгалтерам и другим, принимающим участие в процессе производства личностям свою заинтересованность в их квалифицированном труде, донести до их понимания важность и ценность работы каждого.

После того как процесс производства товаров набрал свои обороты и функционирует должным образом, необходимо создать адаптивные системы управления производством товаров на экспорт. Адаптивные системы – это такие системы, у которых управляющие положения адаптируются к изменяющимся воздействиям для оптимального управления системой.

Из-за динамически меняющихся характеристик объекта и процесса управления многие системы, в которых параметры заранее задаются, не обеспечивают нужного, оптимального воздействия, поэтому такие системы нецелесообразны.

Предприятию необходимо создать 3 такие адаптивные системы управления:

– самонастраивающаяся система – это система, управление изменением параметров которой определяется перенаправлением устройств в зависимости от данных о внешних колебаниях на рынке товара, данных об изменении характеристик объекта управления, динамических составляющих в процессе производства. Система представлена на рис. 1.

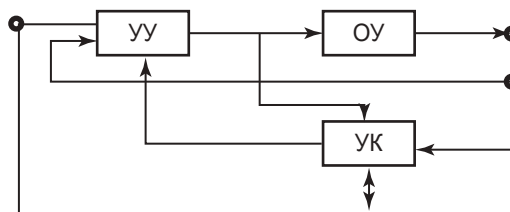

Рис. 1. **Схема адаптивной самонастраивающейся системы управления:**
УУ – управляющее устройство; ОУ – объект управления; УК – устройство колебаний

Устройство колебаний (УК) подаёт сигнал, определяющий изменение параметров в процессе производства или внешних изменений. В связи с этим необходимо оптимизировать колебания.

Самоорганизующиеся системы – системы, в которых изменяются основные параметры (управляющие).

Самообучающиеся системы – системы, у которых могут изменяться основные параметры (управляющие), структура и параметры, а также эти системы способны повышать качество управления на основании базирующегося опыта, т.е. запоминать и редактировать перечень работы для улучшения качества товаров на экспорт.

Система представлена на рис. 2.

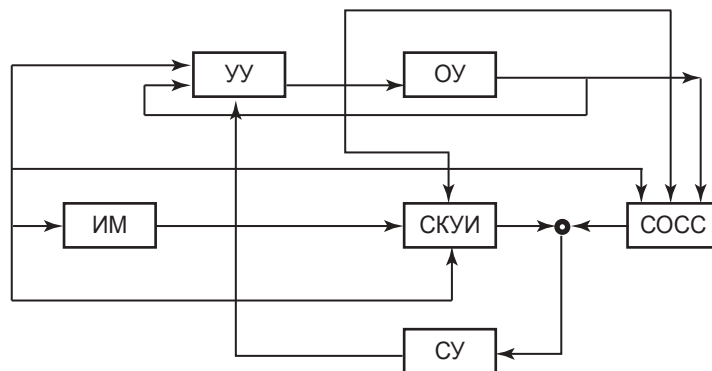

Рис. 2. **Схема адаптивной самообучающейся системы управления:**

УУ – управляющее устройство; ОУ – объект управления; ИМ – идеальная модель; СКУИ – система анализа качества управления идеальной модели; СОСС – система анализа основной составляющей; СУ – самонастраивающееся устройство

Модернизация производства создает предпосылки для развития целого ряда отраслей из-за разветвленности технологического процесса. Устойчивое развитие производства играет важную роль: оно обеспечивает сохранение и привлечение высококвалифицированных кадров как в самом производстве, так и в отдельных отраслях. В этом случае является необходимым создание современных адаптивных систем управления производством для экспорта, внедрение которых позволит создавать конкурентный потенциал, обеспечит выход на рынок новых товаров.

Одним из способов достижения поставленных целей на современном этапе является создание адаптивного управления предприятием, учитывая особенности производства, его состояние на данный момент.

Необходимо переосмыслить отечественные и зарубежные подходы к процессу управления производством товаров, повышать их конкурентоспособность.

В условиях растущей неопределенности рыночной среды необходимо создавать новые адаптивные системы производства товаров на экспорт – все это повлияло на выбор темы научного исследования.

Использование конкретных методов становления процесса производства и создание новых адаптивных систем позволили обеспечить адекватность объекта, предмета и получить достоверные результаты деятельности в процессе экспорта товаров на внешний рынок при развивающихся адаптивных системах управления.

Была разработана система показателей, которая отражает результат адаптивного управления производством на предприятии, она включает: инновационную, техническую и кадровую устойчивость на предприятии, которая обосновывает управленческие решения по направленности ресурсов в условиях изменяющейся внешней среды.

Предложен комплекс формирования процессов производства в рамках адаптивных систем управления, а также возможность увеличения рынков сбыта за рубежом.

Усовершенствованы адаптивные системы управления, такие как самонастраивающаяся, самоорганизующаяся, самообучающаяся, на основе взаимосвязи с этапом процесса производства и выхода на внешний рынок.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Александров А. Г. Оптимальные и адаптивные системы. М.: Высшая школа, 1989. 263 с. 2. Astrom K., Wittenmark B., Adaptive Control, Addison-Wesley, 1989. 3. Масаев С. Н., Дорпер М. Г. Оценка системы управления компанией на основе метода адаптационной корреляции к внешней среде. *Проблемы управления*. 2010. № 3. С. 45–50. 4. Современные адаптивные системы и технологии образования взрослых/под ред. В. И. По-

добеда, А. Е. Марона. СПб.: ГНУ «ИОВ РАО», 2003. 417 с. **5.** Тюкин И. Ю., Терехов В. А. Адаптация в нелинейных динамических системах, (Серия: Синергетика: от прошлого к будущему). СПб.: ЛКИ, 2008. 384 с. **6.** Википедия – свободная энциклопедия. URL: www.wikipedia.org.

АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

УДК 338.242.4

Попова І. С.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто стан розвитку народного господарства України; досліджено особливості структурних зрушень в економіці; проаналізовано позитивні та негативні особливості розвитку національної економіки та визначено стратегічні напрями розвитку економіки України.

Ключові слова: народне господарство, галузева структура, економіка України, ефективність.

Аннотация. Рассмотрено состояние развития народного хозяйства Украины; исследованы особенности структурных сдвигов в экономике; проанализированы позитивные и негативные особенности развития национальной экономики; определены стратегические направления развития экономики Украины.

Ключевые слова: народное хозяйство, отраслевая структура, экономика Украины, эффективность.

Annotation. Development of national economy of Ukraine is considered in the article, the features of structural changes are investigational in an economy, the positive and negative features of development of national economy are analysed and certain strategic directions of development of economy of Ukraine.

Keywords: national economy, branch structure, economy of Ukraine, efficiency.

Україна має відносно високий рівень освоєння території, розвинені галузі народного господарства, які охоплюють всі ланки суспільного виробництва, розподілу й обміну на своїй території. Економіка України виділяється складною, досить диференційованою і диверсифікованою структурою. Народне господарство України – це багатоструктурна система, яка у сучасних умовах потребує постійного вивчення, аналізу та вдосконалення. Зрушення у галузевій структурі економіки України повинні відображати процес інтенсифікації виробництва та зумовлюватися насамперед розвитком галузей, що визначають науково-технічний прогрес і зростання виробництва предметів споживання.

Мета статті – проаналізувати особливості та стратегію розвитку економіки України.

Народне господарство – це сукупність взаємопов'язаних суспільним поділом праці сфер і галузей економіки певної країни, які у процесі свого розвитку формують систему суспільного відтворення. Поняття «народне господарство» вживається як синонім «економіка країни», «національна економіка» [3].

Первинна ланка народного господарства – це підприємство, організація або установа, які здійснюють виробництво та збут товарів, надають різноманітні послуги або виконують корисні для суспільства, його членів інші види робіт. Соціально-економічна природа народного господарства, його структура визначаються панівною формою власності на засоби виробництва.

У країнах із соціально-ринковою економікою народне господарство є сукупністю переважно приватних, колективних, в т.ч. акціонерних, підприємств, пов'язаних між собою суспільним поділом і кооперацією праці, механізмом державного регулювання.

Народне господарство країни характеризується певною структурою – відтворювальною, галузевою, соціальною, територіальною. У різних країнах вона неоднакова і залежить від конкретних умов розвитку: природно-

кліматичних, соціально-політичних, географічного положення тощо. Відтворювальна структура відображає поділ народного господарства на сфери матеріального та нематеріального виробництва, співвідношення між елементами сукупного суспільного продукту в натурально-речовій і вартісній формах.

Структура народного господарства (від лат. *structura* – порядок) – комплекс виробництв тієї чи іншої країни, що виник на основі поєднання суспільного поділу праці, природних ресурсів, історичних традицій і територіальної специфіки. Складна структура народного господарства визначається за допомогою таких понять, як сектор, галузь, сфера народного господарства. Залежно від сформованих відносин власності в народному господарстві виділяються такі сектори, як приватний, державний, кооперативний. Останнім часом це поняття використовується у зв'язку зі специфікою суспільного поділу праці. Так, виділяється так званий реальний сектор як сукупність галузей, у яких проводиться матеріальний продукт [3].

Для характеристики народного господарства України важливим є аналіз галузевої структури. Аналіз структури промисловості України у складі колишнього СРСР свідчить, що її індустріальний комплекс спеціалізувався на виробництві капітало-, матеріало-, енергомістких видах продукції. В загальному обсязі промислової продукції на групу «А» (виробництво засобів виробництва) у 1990-х рр. припадало 72 %, а на групу «Б» (виробництво предметів споживання) – 28 %.

Аналіз економічного стану за 2015 р.: згідно з даними Департаменту монетарної політики та економічного аналізу Нацбанку відбулося зниження обсягів виробництва базових галузей економіки України на 9,6 %. У звіті говориться, що суттєве погіршення економічної ситуації у цей період було обумовлено веденням військових дій на Сході України та низьким зовнішнім попитом на фоні накопичених макроекономічних дисбалансів у попередні роки. Зокрема, обсяги виробництва в промисловості знизилися на 10,7 %, будівництві – на 21,7 %, оборот роздрібної торгівлі зменшився на 8,6 %. Єдиною галуззю, виробництво якої зростало, було сільське господарство (2,8 %) завдяки рекордному врожаю зернових культур (63,8 млн т) [6].

Ступінь розвитку народного господарства, його ефективність характеризуються натуральними, вартісними, кількісними та якісними показниками. У розвинутих країнах світу такими показниками є високотехнологічні, наукомісткі виробництва – передусім комп'ютерна техніка, транспортні засоби, промислові роботи, інтегральні схеми, засоби зв'язку, верстати з ЧПУ, високоякісна побутова електроніка, якісне житло. За цими показниками Україна на початку XXI ст. відстає від промислово розвинутих країн на 20–30 років, перебуваючи на індустріальній стадії розвитку. Але натуральні показники не можуть дати загальної характеристики народного господарства через їх велику кількість (десятки мільйонів). Тому в цьому випадку користуються показником сукупного суспільного продукту, валового внутрішнього продукту (ВВП), національного доходу загалом і в розрахунку на душу населення. Зіставлення цих показників різних країн дає уявлення про економічний потенціал держави. В розрахунку на одного жителя України на сьогодні припадає в 3,5 разу менше ВВП, ніж у Франції, і майже у 5 разів менше, ніж у США [1].

На сьогоднішній період часу українська економіка переживає важкі часи. Є ціла низка проблем, які негативно можуть вплинути на економіку країни в довгостроковому періоді. Важкі переговори з МВФ, нестабільна ситуація на Сході країни, проблеми із залученням зовнішніх інвестицій і зростання соціальної напруги у зв'язку з підвищенням цін на комунальні послуги. Крім того, одними з головних її проблем залишаються зосередженість на низькопродуктивних експортно орієнтованих галузях і імпортозалежність. При цьому темпи зростання імпорту, як і раніше, випереджають показники експорту – Україна купує більше, ніж продає, хоча потенціал для збільшення останнього є.

В цілому за перший квартал 2016 р. (1K16) в річному зіставленні економіка піднялася лише на 0,1 %, тоді як порівняно з попереднім кварталом навіть стався спад на 0,7 % з урахуванням сезонних коливань. Незважаючи на це ослаблення в першому кварталі, очікується невелике прискорення темпів зростання після 2K16 з прогнозованим річним приростом в 2,1 % за весь 2016 р. Цікаво, що в минулому кварталному звіті компанії ICU перспективи зростання оцінювалися вище – на рівні 2,6 %. Причиною зниження даних прогнозу стала гірша, ніж очікувалося, ефективність фінансової і грошової політики. Новий прогноз на наступні два роки в цілому узгоджується з попереднім: 2,3 % і 2,8 % зростання реального ВВП за 2017 і 2018 рр. відповідно. В середньому прогнозується 2,5 % річного приросту реального ВВП протягом 2016–2018 рр. [1; 5].

Таким чином, народне господарство України має розвинену галузеву структуру економіки, на яку впливають різні економічні та природні фактори, в тому числі наявний рівень розвитку продуктивних сил, темпи зростання або занепаду виробництва, рівень забезпечення сировинними та паливно-енергетичними ресурсами, інтенсивність реалізації досягнень науки та техніки, міжнародний поділ праці, економічна інтеграція.

З урахуванням стратегічних напрямків розвитку економіки слід розробляти та здійснювати комплексні програми, більш динамічно розвивати галузі, що визначають науково-технічний прогрес, забезпечують широкий економічний ефект і розв'язання соціальних завдань. Насамперед потрібно підняти ефективність використання виробничого потенціалу в галузях економіки. Крім того, важливим є розв'язання проблем конкуренції у всіх сферах народного господарства. Це конкуренція між підприємствами різних секторів економіки у науково-технічній

сфері (конкурсні проекти, паралельні дослідження і розробки); конкурси на одержання державних ресурсів; раціональне розміщення підприємств; виявлення резервів виробництва, соціальна орієнтація окремих галузей економіки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Грищенко А. Європейський та євразійський вектори економічної інтеграції України. *Економіка України*. 2012. № 7. С. 80–88. 2. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія/за ред. Л. В. Шинкарук. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2011. 696 с. 3. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 2/відп. ред. С. В. Мочерний. Київ: Академія, 2000. 864 с. 4. Економіка України: десять років реформ/за ред. З. Ватаманюка, С. Панчишина. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 496 с. 5. Літовченко С. В. Аналіз та оцінка інноваційної активності у старопромислових регіонах у порівнянні з іншими регіонами України. *Економічний простір*. 2015. № 104. С. 110–126. 6. URL: <http://tsn.ua/groshi/nazvali-yedinu-galuz-ukrayini-yaka-torik-pokazala-zrostannya-ekonomichnih-pokaznikiv-405400.html>.

INCREASE BUSINESS PROFITS BY REDUCING PRODUCTION COSTS

UDC 338.512

М. Popova

The 3-th year student
faculty of management and marketing of KhNEU S. Kuznets

Annotation. This article has covered the current problems of doing business in Ukraine. The article has analyzed the main ways to improve profits and reduce costs, as well as detailed studies in the area of reduced losses cost of materials for production.

Keywords: cost reduction, material control, management control, finance, marketing.

Анотація. Розглянуто проблеми ведення бізнесу в Україні. Проаналізовано основні шляхи щодо підвищення прибутку та зниження витрат, а також проведено детальні дослідження стосовно зниження витрат вартості матеріалів для виробництва.

Ключові слова: зниження витрат, матеріальний контроль, контроль-менеджмент, фінанси, маркетинг.

Аннотация. Рассмотрены проблемы ведения бизнеса в Украине. Проанализированы основные пути по повышению прибыли и снижению затрат, а также проведены подробные исследования в области снижения потерь стоимости материалов для производства.

Ключевые слова: снижение затрат, материальный контроль, контроль-менеджмент, финансы, маркетинг.

In today's business there are two most important ways to increase your profit: reduce costs or increase sales. These conditions allow the company to achieve the success and guarantee promising future. Nowadays the number of enterprises in Ukraine is rapidly falling. The main reasons for this are economic crisis and political situation in the country. As a result many businesses stop growing and are falling. So, why do businesses stop growing? The reasons vary. Some companies get complacent and the market passes them by. Some run out of money before they can execute the business plan.

Cost reduction enables businesses to identify their current needs, forecast future sales, and understand the factors that help or prevent their products from selling. A successful cost reduction strategy includes the entire organization and all levels of management. Cost of production, fuel, raw material and human resources is rising each year. These developments has prompted people to look for cost reduction ideas and methods. Those who have opted for focused cost reduction strategies have survived those who could not managed have perished. In recent economic down turn it becomes more important to make cost reduction program a major initiative in industry.

Cost reduction can be achieved through reduction, elimination, modification of manufacturing activity. Through in depth analysis the best and least cost path is adopted for each activity. The best method to achieve results are to benchmark operating parameters to world class companies. This drives everyone to match or even surpass these figures [3].

Engaging in cost reduction is more than simply making the profit margin on a financial statement look more attractive. At its best, a cost reduction program creates a situation where the available resources are used to best advantage, employees find themselves able to function more efficiently, and customers receive the highest quality of goods and services possible. The cost cutting efforts must make the process easier and more productive for all concerned, as well as save money. For example, if using different raw materials reduces the cost of the material, but results in an increase of labor costs, the effort may lead to higher overall costs for the operation, a move that results in lower profits for the company as well as increasing the workload of the employees.

AREAS COVERED BY COST REDUCTION:

Following are the critical areas of application of various cost reduction techniques:

1. DESIGN:

– the design function offers management the greatest potential for cost reduction as the impact of any economies or cost reduction effected at this stage shall be felt throughout the manufacturing life of a product. In other words application of value analysis method at the designing stage itself would go a long way in maximizing the profits. But this does not mean that the design cost reduction should be restricted solely to new products only. In fact, it should include critical analysis for all products within the product range of the organization [1].

2. ORGANIZATION:

– a considerable amount of cost reduction can be affected by improvement in organization. The organization can be improved by taking following steps:

a) defining each stage of responsibility. It should be ensured that there is no overlapping of duties and responsibilities.

b) there should be well defined channels of communication between various management levels.

c) delegation of responsibility should be encouraged to ensure quick and effective decision making.

d) efforts should be made to implement management by objective, individual objective must be in line with organizational objectives.

e) cooperation and close relationship between the various executives should be encouraged.

3. PRODUCTION PLANNING AND CONTROL:

– production planning and control function is a very large area for cost reduction scrutiny. It covers planning, inventory control, material handling and usage, and production offering considerable scope of savings. The four principal components of cost are material, labor, overheads and capital [1].

4. COST OF MATERIALS, FACTORY LAYOUT AND EQUIPMENT:

– an effective arrangement of plant and machinery is a fundamental requirement. A successful plant layout shall contain following features:

a) optimum use of space;

b) effective built in flexibility;

c) efficient control of work flows with least disturbances;

d) minimum material handling;

e) minimum waste;

f) work satisfaction and enhanced productivity.

5. UTILITY SERVICES:

– utility services include power, water, steam, repair and maintenance and transport etc. the following points of consideration can lead to effective cost reduction:

a) whether the utilities are supplied at economic costs or whether there is scope for any further increase in utilization;

- b) whether the proper system for preventive and curative maintenance is there;
- c) whether wastage and other losses in distribution have been kept to minimum;
- d) whether work flow and loading factor has received due attention [1].

6. MARKETING:

– the marketing function may not lead itself so easily to cost reduction as other business functions. But a number of techniques do exist for reducing such costs and these can result in substantial savings for business. This function includes selling function and distribution function.

The marketing function covers salesman salaries and their sales office expenses and administration, marketing research, advertising and after sales service. The distribution function includes the method of disposition of products, i.e., wholesale, (retail of direct), the method and location of warehousing, the packing and transport. There can be considerable scope for comprehensive reorganization of existing methods and substantial reductions in costs. Following points may attract attention in his connection:

- a) whether there is optimum utilization of salesmen s working time;
- b) whether rearrangement of territories can bring about cost reduction;
- c) whether channels of distribution are efficient and economical;
- d) whether there is an effective systems of sales promotion;
- e) whether market research is adequate;
- f) whether any alternative media of advertisement can lead to cost reduction.

7. FINANCE:

– the effective employment of capital in a business is of paramount importance. For example, the investment in the right machinery at the right time can yield significant cost advantages.

Following points are relevant in this connection:

- a) whether the methods of funding capital expenditure are cost effective;
- b) whether capital is secured at economical cost;
- c) whether the capital is economically employed so as to give the maximum return [1].

MAJOR DIFFICULTIES IN COST REDUCTION:

- Resistance by the employees of the organization to pressure to reduce costs usually because the nature and the purpose of the campaign has not been properly explained to them and they feel threatened by the change.
- They may be confined to small area of the business with the result that costs are reduced in one cost center only to reappear as an extra cost in another cost center.
- Efforts to cut material and Labor cost may erode confidence in established system for estimating material usage and labor productivity standards.
- Cost reductions are campaigns are often introduced as a rushed, desperate measure instead of a carefully organized exercise [6].

In conclusion, the program of cost reduction plays an important role in the functioning of the enterprise. Cost reduction ways are planned by companies to cut the expenditure. It is a continuous process with the object of getting a more or less permanent benefit.

Cost reduction is to be understood as the achievement of real and permanent reduction in the unit cost of goods manufactured or services rendered without impairing their suitability for the use intended or diminution in the quality of product.

The main purpose of the entrepreneur is to increase profit with the maximum cost reduction and achieve high level in their field of activity. And the cost reduction can help people with it.

Following recommendations, which are given in this article, the company can achieve success and guarantees a promising future.

Supervisor – Associate Professor Petyhova O. I.

Literature: 1. Cost Reduction: 10 Ways for Businesses to Reduce Costs. URL: <http://www.smallbusinesspro.co.uk/blog/cost-reduction/>. 2. How to increase profit. URL: <http://www.cbonline.co.uk/business/small-business/better-business-support/all-how-to-guides/increase-profit>. 3. Derrick Paul E. How to reduce selling costs. New York: McGraw-Hill, 1996. P. 156–167. 4. Ken D. Duft. Price and Profit Management. NJ: Prentice Hall, 2008. P. 304–327. 5. Angus Deaton.

Cost reduction. *Journal of Economic Literature*. 2003. Vol. 3. P. 3–7. **6.** Cost Reduction: Manufacturing / Material Management. URL: http://www.bellhelicopter.com/Cost_Reduction.html. **7.** Treanor Brian. Aspects of profit, Fordham University Press, 2006. P. 123–129. **8.** Oller J. W., Richards J. C. Focus on the profit. Rowley, Massachusetts: Newbury House, 1997. P. 356–380. **9.** Smith F. Increase your profit: Cambridge University Press, 1990. P. 205–217. **10.** Cost Reduction Strategies. URL: http://www.superintendentofschools.com/Fiscal/Cost_Reduction_Strategies_12-4-2011.pdf. **11.** Stevenson W. J. Production / Operations Management, New York: McGraw-Hill, 2000. P. 235–260.

АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОГО БАНКУ

УДК 33.021:657.422.1

Потапенко А. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасні підходи до організації, контролю та забезпечення регульованих економічних відносин, що виникають між кредиторами та позичальниками у процесі формування та реалізації кредитної політики банків України; проведено аналіз розвитку банківського кредитування в Україні та поточного стану сукупного кредитного портфеля.

Ключові слова: банківська система, банк, кредитна політика, кредитування, кредитний портфель.

Аннотация. Рассмотрены современные подходы к организации, контролю и обеспечению регулируемых экономических отношений, возникающих между кредиторами и заемщиками в процессе формирования и реализации кредитной политики банков Украины; проведен анализ развития банковского кредитования в Украине и текущего состояния совокупного кредитного портфеля.

Ключевые слова: банковская система, банк, кредитная политика, кредитование, кредитный портфель.

Annotation. This research work was used for the analysis of modern approaches to the organization, control and support of regulated economic relations arising between lenders and borrowers while developing and implementing credit policy of banks of Ukraine; analyzed of bank lending in Ukraine and current situation of the loan portfolio.

Keywords: the banking system, the bank, the credit policy, the lending, the loan portfolio.

Кредит і кредитні відносини є невід'ємною складовою економічної системи України. Кредитні відносини мають сприяти подоланню економічної кризи в Україні та забезпечувати прогресивний розвиток вітчизняного товарного виробництва. Ефективне кредитування на сьогодні – це одне з найважливіших і найактуальніших завдань банківської системи України. Одним із головних завдань, що постають перед керівництвом банку, є правильна розробка кредитної політики.

Розробка кредитної політики особливо важлива в умовах адаптування банків до складних і мінливих умов ринкового реформування економіки. Актуальність теми дослідження обумовлена значущою роллю кредитної політики у забезпеченні ефективної діяльності та високих темпів розвитку банків. Отже, важливість дослідження проблем формування кредитної політики банку пов'язана з її впливом на стійкість функціонування та результати діяльності банків.

Проблеми розробки ефективної кредитної політики відображені в працях таких вітчизняних учених, як: В. Вітлінський, І. Гуцал, Т. Грищенко, І. Карбівничий, В. Лагутін, М. Савлук; і зарубіжних: О. Лаврушин, А. Ольшаний, Г. Панова та ін. Але питання кредитної політики банків ще не в повному обсязі розглянуто з причин складності та багатогранності проблеми, яка досліджується, чимало питань потребує поглибленого системного вивчення та аналізу.

Задля проведення такого аналізу необхідним є дослідження теоретичних, методологічних і практичних аспектів формування кредитної політики банку, розробка рекомендацій щодо удосконалення кредитування та зменшення ризикованості кредитних операцій.

Отже, правильна організація процесу банківського кредитування, розроблення ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями є основою фінансової стабільності та ринкової стійкості банківських установ, а отже, і держави в цілому.

Безумовно, що масштаби банківського кредитування української економіки за останні десятиліття значно збільшилися, і механізм формування кредитно-інвестиційного портфеля вітчизняних банків набув стабільного характеру. Однак у сучасних умовах функціонування банківської системи виникає низка фінансово-економічних проблем, які пов'язані із недостатнім рівнем капіталізації банків, значним обсягом безнадійних кредитів, високим рівнем ризику кредитування реального сектора економіки.

Основним джерелом реалізації ефективної кредитної політики банку є формування оптимального кредитного портфеля. Цей процес передбачає попереднє визначення загальної мети кредитної діяльності банку, вироблення кредитної політики, а в її межах – визначення пріоритетних цілей і завдань формування кредитного портфеля з урахуванням умов зовнішнього середовища, ринкової кон'юнктури та власних можливостей банку [1].

Аналіз сукупного кредитного портфеля вітчизняних банків протягом досліджуваного періоду (2009–2015 рр.) показав, що нарощування цього показника стримується рівнем ризику, що склався в українській економіці після кризових подій 2008–2009 рр. (світова фінансова криза) та 2014–2015 рр. (анексія АР Криму та воєнні дії на Сході держави).

Можна виділити такі періоди розвитку банківського кредитування в Україні: 1) 2009 рік – період суттєвого погіршення усіх показників банківського кредитування; 2) 2010–2011 рр. – період виходу із кредитної кризи; 3) 2012–2013 рр. – період стабільних показників розвитку банківського кредитування; 4) 2014–2015 рр. – період погіршення низки показників банківського кредитування.

Розглянемо більш детально сутність зазначених вище періодів. За результатами 2009 року спостерігалися негативні тенденції: зменшення обсягу кредитного портфеля банків на 5 %, збільшення частки короткострокових кредитів, збільшення майже у 4 рази простроченої заборгованості за кредитами [2].

2010–2011 роки – період виходу із кредитної кризи. Так, протягом 2010 року, з одного боку, спостерігались позитивні тенденції, що засвідчують поступовий вихід із фінансової кризи, а з іншого – продовжувала погіршуватись якість кредитного портфеля банків (прострочені кредити досягли 11,2 %). У 2011 році зазначимо приплив коштів до банківської системи (зростання активів на 12 %), зростанням ринку банківського кредитування (на 9,3 %), поліпшення якості кредитного портфеля та скорочення простроченої заборгованості за кредитами (на 01.01.2011 р. – 11,2 %, на 01.01.2012 – 9,6 %), зростання обсягу кредитного портфеля банків на 9,3 %, зниження порівняно з попереднім роком рівня збитків та зменшення кількості збиткових банків [3].

Діяльність банківського сектора України за 2012–2013 рр. характеризувалася стабільним припливом коштів до банків, зростанням ринку банківського кредитування (приріст за 2013 р. – 11,8 %), скороченням простроченої заборгованості за кредитами (частка прострочених кредитів у 2012 р. – 8,9 %, у 2013 р. – 7,7 %) [4].

Економічна ситуація в Україні у 2014 році значно погіршилася. Серед основних факторів, що зумовлювали негативні економічні тенденції в 2014–2015 рр., були: анексія АР Крим та воєнні дії на Сході країни, розрив між-регіональних зв'язків, звуження як зовнішнього, так і внутрішнього попиту на продукцію вітчизняних виробників, скорочення державного фінансування, погіршення фінансових результатів підприємств тощо. Основними проблемами банківського сектора впродовж цих років були: значний вплив ресурсів із банківської системи, погіршення якості кредитних портфелів банків і збиткова діяльність. Від'ємний фінансовий результат діяльності банків переважно було сформовано банками І групи, що кредитували масштабні проекти та понесли значні втрати від окупації АР Крим та ситуації на Сході України [3].

У цілому обсяги кредитування протягом 2008–2015 рр. мають тенденцію до коливання (рис. 1). Протягом 2014–2015 рр. кредитна активність банківських установ була низькою, що обумовлено погіршенням кредитоспроможності позичальників і високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку. Зростання основних показників діяльності банківського сектора за підсумками 2015 року відбулося лише за рахунок курсової переоцінки активів і зобов'язань банків через зниження курсу гривні до основних іноземних валют [2].

У 2015 році у позичальників виникли значні труднощі з обслуговуванням кредитів, що суттєво посилило ризиковість банківського бізнесу. Основною складовою зростання заборгованості за кредитами були кредити, надані суб'єктам господарювання та небанківським фінансовим установам. Їхні залишки збільшилися за 2015 рік на 14,7 %. Серед кредитів, наданих фізичним особам, залишки кредитної заборгованості в національній валюті скоротилися на 11,9 %. Водночас у цілому спостерігалось зростання кредитів фізичних осіб на 6,7 % [2].

Отже, як можна помітити, криза 2008–2009 рр. і 2014–2015 рр. мають багато спільного, а саме: постійні курсові коливання іноземних валют (долара та євро) та знецінення національної грошової одиниці. Значні обсяги вида-

них банками кредитів деноміновані в іноземній валюті, як наслідок – і користувачі кредитів, і банки стали надзвичайно вразливими до валютних ризиків. Таке поєднання зростаючих ризиків у банківському секторі викликало занепокоєння щодо можливої неплатоспроможності банків, що підірвало довіру інвесторів до банківської системи та спричинило масовий відтік депозитів, що ще більше ускладнило рефінансування короткострокового боргу та різко призупинило кредитну активність банків.

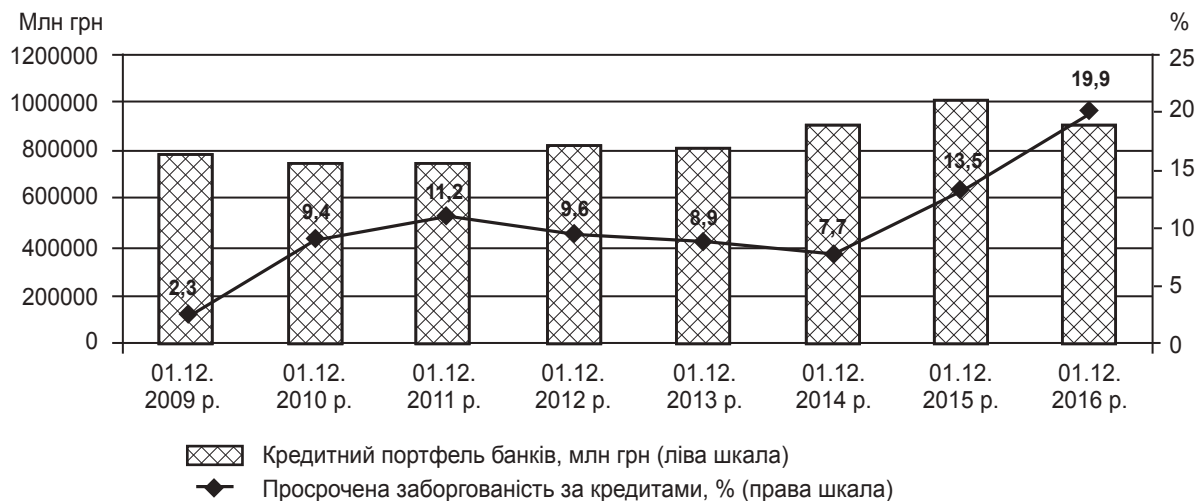

Рис. 1. Динаміка кредитного портфеля та проблемних кредитів банків України

У сучасних умовах в Україні особливу увагу при визначенні кредитної політики банку та, відповідно, формуванні кредитного портфеля, на нашу думку, необхідно приділяти розвитку споживчого кредиту, а також кредитів для малого та середнього бізнесу, в чому має допомогти вивчення іноземного досвіду [5]. Розвиток цих видів кредиту насамперед допоможе населенню підвищити їх життєвий рівень, а представникам малого та середнього бізнесу – розвиватись і підтримувати стабільний рівень прибутковості своєї діяльності.

Ще одним із шляхів покращення фінансової стійкості й утримання ліквідності комерційних банків на належному рівні може бути створення страхових фондів, за рахунок яких покриваються збитки від кредитної діяльності банків [5]. Але дія цього “механізму захисту” обмежена, оскільки банки не зацікавлені “заморожувати” кошти, які можуть приносити прибуток. Крім того, деяким банкам не вистачить всього отриманого ними прибутку, щоб сформувати резерв у повному обсязі. Тому на сьогодні резерв українських комерційних банків складає близько 20 % від потреби.

Якщо порівнювати діяльність комерційних банків кілька років тому і тепер, то можна сказати, що їх кредитна політика стала більш зваженою і менш ризиковою. Зокрема, про цей факт свідчить те, що у структурі забезпечення наданих кредитів найбільшу питому вагу займають кредити, забезпечені заставою, – майже 50 %. А отже, кредитна політика банків нашої держави рухається у вірному напрямку, однак необхідно прикласти чималих зусиль заради досягнення більшого й ефективнішого результату у майбутньому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Лаврушин О. І. Современный подход к формированию оптимального кредитного портфеля. *Банковские технологии*. 2011. № 11. С. 52–65. 2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua/control/uk/index>. 3. Хандюк І. М. Основні тенденції розвитку Банківської системи України. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/inek/2013_3/262.pdf. 4. Річний звіт Національного банку України за 2012–2013 рр. URL: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782>. 5. Грищенко Т. В., Падалко О. А. Проблеми формування та реалізації кредитної політики комерційних банків. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка*. 2012. № 79. С. 12–15.

THE DEVELOPMENT OF SPECIALIZED BANKS IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

UDC 336.71(477)

A. Potapenko

The 3-th year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. This work deals with the issue of financial interaction of specialized banks in the financial market. It also analyzes the significance of the banking system in the construction of an efficient market economy of innovative type, and rates the level of provision of a steady flow of funds between all economic sectors and support the process of reproduction by means of specialized banks.

Keywords: banking system, bank, specialized bank, financial market, flow of funds.

Анотація. Цю роботу присвячено проблемі фінансової взаємодії спеціалізованих банків на фінансовому ринку, а також аналізу значущості банківської системи у формуванні ефективної соціальної ринкової економіки інноваційного типу та оцінці рівня забезпечення постійного припливу грошових коштів між усіма секторами економіки та підтримки процесу відтворення спеціалізованими банками.

Ключові слова: банківська система, банк, спеціалізований банк, фінансовий ринок.

Аннотация. Эта работа посвящена проблеме финансового взаимодействия специализированных банков на финансовом рынке, а также анализу значимости банковской системы в формировании эффективной социальной рыночной экономики инновационного типа и оценке уровня обеспечения постоянного притока денежных средств между всеми секторами экономики и поддержки процесса воспроизводства специализированными банками.

Ключевые слова: банковская система, банк, специализированный банк, финансовый рынок.

The novelty of this study relates to the problem of a steady tendency to unify commercial banks caused by integration and globalization of financial resources. Nowadays, unfortunately, little attention is given to research of specialized banks in our country. The question of creation and definition of rules and regulations of these banks is very important both in theoretical and practical terms. It defines the topicality of this analysis. Usually specialized banks are defined as the banks which concentrate their efforts mainly on financing of specialized economic and social activities. There hasn't been found any common opinion about the necessity of creating the specialized banks, their resources, characteristic features and the order of capital formation.

The analysis of theoretical basis showed that in the problem of specialized banks leading Ukrainian and Western scientists were engaged. Among them are V. Kovalenko, O. Korenev, K. Cherkashina, A. Kruhmal, A. Fros, P. Melnyk, L. Taranhul, O. Hordey, S. Yehorevych, T. Vasylyeva, V. Lazepka, S. Kozmenko and others [10]. However, this question requires more attention and studying.

So, in the modern economy market there is an increasing need in enterprises, government agencies and individuals to open different accounts to store cash, to use currency exchange services, to purchase and sale the securities of granting loans rises more and more. All these prerequisites lead to rapid development and specialization of such financial institutions as banks. According to the Law of Ukraine "On Banks and Banking Activity" bank is a legal entity which under the banking license has the exclusive right to provide banking services, details of which are included in the State Register of Banks [1]. Today, the meaning of this word bank includes a lot of banking activities. The most important one is the classification per the terms of operations: universal, special or specialized. These banking activities define the subject of the article.

The aim of this article is to study the specialized banks' financial activity. Specialized banks activity includes the development of banks created to finance specific target, national or regional programs. They are established by the state, or just enjoy its support. Specialized banks also carry a certain narrow range of operations, serving specific clients, specifying their operations in certain regions or industries. Under the current legislation any Ukrainian bank acquires the status of a specialized when more than 50% of its assets are assets of the same type [2]. These banks successfully exist in Germany, Italy and other European countries.

As for the banking system of Ukraine, its development was characterized by inconsistent evolution. This can be explained by the fact that Ukraine had to create its own banking system in a relatively short period of time, in a dynamic development, the absence of any experience and qualified professionals. The first legislation of specialized banks had not been even mentioned; they only determined the basic principles of banking and monetary systems. Only the Law of Ukraine "On Banks and Banking Activities" from 7 December 2000, confirmed that the banking system of Ukraine consists of the National Bank of Ukraine and other banks that can function as universal or specialized [1].

The main current trend in the development of banking system is specialized banks universality caused by the high level of competition among the banks. Today about 99% of all banks in the banking system of Ukraine are universal, and only 1% of the specialized group is universal too. Therefore, one of the priorities of specialized banks, is high-quality, professional banking services as in Italy for example [5].

The article 4 of the Law provided that specialized banks may include investment, mortgage, innovation, savings, export-import, clearing banks and others. Banks determine directions of their activity and specialization by the type of independent operations.

Foreign or export-import banks are banks that are mainly specialized in transactions with export and import lending operations, mutual trade payments, guarantee and discounting bills for export loans to commercial banks, etc. [4]. Ukraine has a State Export-Import Bank "Ukreximbank" that provides foreign economic activities of Ukrainian enterprises, organizations, government as an agent which services the public debt of Ukraine and international credit lines. Today "Ukreximbank" is a public joint stock company, with 100% of shares belonging to the state represented by the Cabinet of Ministers [6]. Despite the difficult current economic and financial situation and, consequently, limited for Ukrainian banks access to funds, bank attracted fundings from foreign banks and international financial institutions to support export-import activity of its customers. In particular, the bank actively worked within specialized programs in the field of trade finance of EBRD and IFC [6].

Innovative bank is a specialized bank which main operations are financing or lending the innovation activity of "science - technology - production" cycle [5]. The Ukrainian system of financial support of innovation activity is rather weak. Although such commercial banks as Ukribank, Ukmizhvuzbank, NTK-bank, Pivdenkominbank act as an innovative and evolutionary "branch" of development of the banking system of Ukraine. However, it doesn't contribute to their further specialization [6].

The clearing bank is the banking institution that operates entirely from the current service agreements which have been concluded on the regulated exchange and OTC financial markets (forex, stock, commodity, etc.). Ukraine has not created special clearing bank, but clearing services can provide any commercial banks registered in the State Register of Banks in Ukraine. This type of activity is regulated by the National Bank on the basis of the Law of Ukraine "On Clearing and Clearing Activities".

The savings bank is a specialized bank which mainly carries out deposit operations and to lend population. In Ukrainian banking system, the main savings bank is JSC "Oshadbank", which is the universal banking institution that focuses its efforts on creating an enabling and favorable terms for customers' service, expanding the range of banking products and services and increasing market presence. "Oshadbank" is active in almost all sectors of Ukrainian financial market providing modern services to large corporate clients. Among the bank's clients there are such serious regular customers as the Pension Fund of Ukraine, SE "Energy", "Naftogaz Ukraine", "Energoatom" UDPPZ "Ukrposhta", JSC "Ukrtelecom" [4]. Its financial reliability is the main argument for the clients.

Finally, as it has been observed, Ukraine has all the chances to create the working and stable system of specialized banks. The experience of the banking systems of European countries and Japan, demonstrates us, that this way lead to rising of banking service quality and control and regulation of the activity of specialized banks by the state. However, in our country there is a lack of financial resources to provide the necessary credit accumulation, to support investment policy and to create innovative model of national economy and banking system in particular. In recent years, Ukraine has a stable tendency to increase money outside the banking system. Its negative impact is designated as the overall socio-economic situation in the country and the bank system. These funds could potentially be used to finance the national economy by means of financing and investment. Despite this, the share of money is involved in servicing the shadow economy. That's why, first of all, measures on improvement the financial situation of the country must be undertaken and only after this the possibility of the introduction of a given system, including specialized banks should be considered.

Supervisor – senior teacher Bytkovsky N. O.

Literature: 1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. **2.** Статистичний бюлетень // Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_

id= 57897. **3.** Про затвердження Інструкції про порядок регулювання банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 № 368 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. **4.** Офіційний сайт АТ "Укрексімбанк". URL: <https://www.eximb.com/ukr/personal/>. **5.** Офіційний сайт БАТ Ощадбанк. URL: <http://www.oschadbank.ua/ua/>. **6.** Спеціалізовані банки: тенденції та перспективи в Україні. URL: <http://disser.com.ua/contents/38000.html>.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЕКСЕЛЯ ЯК ПЛАТІЖНОГО ТА КРЕДИТНОГО ЗАСОБУ В УКРАЇНІ

УДК 346.7:336.777(477)

Прогожук Є. А.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу та міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано правозастосовну практику, пов'язану з вексельними відносинами. Встановлено проблеми правового регулювання векселя як платіжного та кредитного засобу. Розглянуто, що таке вексель для кредиторів – надійний фінансовий інструмент або черговий бартер при реалізації своїх законних майнових інтересів, який кредитори самі собі створюють, беручи участь у вексельному обігу.

Ключові слова: вексель, платіжний засіб, вексельні відносини, кредитор, бартер, вексельний оборот, правове регулювання, індосамент.

Аннотация. Проанализирована правоприменительная практика, связанная с вексельными отношениями. Установлены проблемы правового регулирования векселя в качестве платежного и кредитного средства. Рассмотрено, что такое вексель для кредиторов – надежный финансовый инструмент или очередной бартер при реализации своих законных имущественных интересов, который кредиторы сами себе создают, участвуя в вексельном обращении.

Ключевые слова: вексель, платежное средство, вексельные отношения, кредитор, бартер, вексельный оборот, правовое регулирование, индоссамент.

Annotation. The article analyzes the law enforcement practice related to bills relations. Establish problems of legal regulation bill as payment and credit product. Consider: what is the bill for creditors – a reliable financial instrument or another barter with their legal property interest that lenders themselves create by participating in exchange turnover.

Keywords: bill, payment instrument, relations bill, the creditor, barter, bill turnover, regulation, endorsement.

На сьогодні майже всі суб'єкти економічних відносин, які ведуть бухгалтерський облік, безпосередньо стикаються з урахуванням операцій з векселями.

Перевагою векселя є його універсальність як кредитно-розрахункового засобу, який вже давно є у країнах з розвиненими ринковими відносинами, де розрахунки векселем становлять близько 20 % всіх платежів.

Це дослідження є актуальним, тому що вексель використовується в основному в рамках кредитно-розрахункових операцій. Однак відсутність практики та необізнаність учасників вексельного обігу з вексельним законодавством, особливостями використання векселя призводили до непорозуміння і збитків внаслідок неправильного усвідомлення суті векселя як цінного паперу.

Метою написання статті є встановлення проблеми правового регулювання векселя як платіжного та кредитного засобу.

Дослідженнями вексельних відносин займалися такі вчені: В. Базилович, І. Мазур, В. Шелудько, О. Баженова, Н. Кирилова, А. Сахнацький, А. Новак та ін.

Законодавство України щодо обігу векселів складене на основі Женевської угоди 1930 року, якою запроваджено в дію Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі [1].

Деякі автори вважають, що під погашенням векселя повинен розумітися платіж за ним, тобто виконання вексельного зобов'язання. Пред'явлення векселя до платежу також не вимагає здійснення додаткових дій, крім "фізичного вручення векселя платнику" [2, с. 158].

Вексель як засіб платежу не поступається самих грошей. Його можна розмінати, передати, відобразити в обліку сам факт руху. Багато в чому роль векселя зумовлена його унікальними властивостями, властивими виключно тільки цим цінним папером. Наприклад, вексель володіє великою перевагою порівняно з грошима, оскільки його важко підробити, тому що на всьому шляху передавальних написів можна знайти всіх зобов'язаних за векселем учасників угоди. Недоліком векселя можна вважати перелік прийнятих ним зобов'язань відповідно до встановленої законом форми (місце, дата тощо).

Особливою умовою обігу векселів в Україні є те, що видавати переказні та прості векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги, за винятком фінансових банківських векселів і фінансових казначейських векселів. До того ж сума векселя, виражена в іноземній валюті, на території України може бути сплачена в національній валюті України за курсом Національного банку України на день настання терміну платежу (або якщо боржник заплатить у строк платіж – на розсуд держателя векселя – на день здійснення платежу) або в іноземній валюті з дотриманням вимог валютного законодавства України [1].

Простий вексель, або соло-вексель, характеризується як нічим не обумовлена зобов'язаність боржника сплатити грошовий борг кредитуру (за умовами, зазначеними тільки у векселі).

Переказний вексель, або, тратта, вважається письмовим документом, що містить безумовний наказ векселедавця платнику про сплату зазначеної у векселі грошової суми третій особі або його наказу [3, с. 235].

Основні завдання, які вирішуються при використанні векселя [4]:

- створюються передумови для своєчасного та безумовного отримання грошей за продані товари, виконані роботи, надані послуги;
- вексель сприяє комерційному кредиту, дозволяє здійснити операцію без грошей і встановити термін платежу, який зручний постачальнику та покупцеві (платнику);
- вексель, який виступає як різновид кредитних грошей, може бути використаний при розрахунках із юридичними та фізичними особами, при заліку взаємних вимог підприємств;
- за допомогою векселя, який виступає як цінний папір, можна отримувати позику під дисконт, здійснювати інші фінансові операції.

Переваги використання векселів:

- знижується потреба в готівці;
- відстрочка платежу;
- гарантія платежу;
- при зриві ланцюжка розрахунків кошти можуть бути отримані.

Вексель унікальний за своїм призначенням, але на практиці отримати гроші за векселем дуже складно.

Можна виділити основні проблеми погашення векселя [4]:

- обмеження та серйозні недоліки у нормах вексельного законодавства та суміжних галузей права у визначенні процедури погашення векселів;
- недосконалість правозастосовної діяльності, неготовність судових органів адекватно враховувати інтереси учасників вексельного обігу в своїх рішеннях;
- труднощі кредитора в застосуванні всього арсеналу правових засобів для отримання боргу за векселем.

Люди, у яких в обов'язки входить застосування норм вексельного права, часто не розуміють сутність цих норм. А це дає можливість розвиватися шахрайству на вексельному ринку. Наприклад, якщо вексель був виданий представником, який перевищує свої обов'язки (не має достатніх повноважень на видачу (передачу) векселя), то особа, яка отримала вексель, не може вимагати виконання зобов'язань за векселем від особи, котра видала (передала) вексель. Але вона зможе вимагати платіж за векселем від такого представника, що поставив свій підпис на векселі, в обсязі і за умов, зазначених у векселі, на основі того, що його видано (передано) особисто цим представником. У разі перевищення повноважень представником особи, від імені якої вексель підписано, тобто прийняття ним зобов'язання за векселем від імені іншої особи на суму, що перевищує ту, в межах якої він мав право діяти, зобов'язання переноситься на представника не в повному обсязі, а лише в межах перевищення [1].

В абз. 3 ст. 44 визначають, що протест у неплатежі за векселем, який підлягає оплаті на визначену дату або у визначений строк від дати складання чи пред'явлення, повинен бути здійснений або в день, коли вексель

підлягає оплаті, або в один з двох наступних робочих днів. Таке положення полегшує завдання злочинцям, які в подібній ситуації можуть пред'явити до оплати фальшивий вексель (при цьому підвищується ймовірність, що боржник оплатить і фальшивий і справжній вексель), або покажуть вексель і отримають по ньому гроші від боржника, а потім замість передачі векселя боржнику передадуть цінний папір по індосаменту іншій особі, яка також пред'явить вексель до оплати [1].

Становище ускладнюється тим, що в результаті розриву у часі між пред'явленням векселя і отриманням платежу по ньому векселедержатель має право передати права за векселем шляхом вчинення індосаменту, не отримавши платежу за векселем при його пред'явленні, що, природно, неможливо, бо платіж за векселем здійснюється відповідно до вимог законодавства, що регулює розрахункові відносини і ніяк не може бути проведений негайно за пред'явленням векселя.

Однак в українських умовах передача векселя боржнику – ризикований захід для кредитора. Він залишається в ураженій позиції, віддавши векселедавцю оригінал векселя. Пояснюється це тим, що в основах законодавства про нотаріат відсутній механізм пред'явлення до платежу. Нотаріуси нерідко позбавлені можливості належним чином дотриматися процедури погашення векселя, на прохання кредиторів здійснюють протест векселя у неплатежі без передачі першотвору векселедавця, нерідко обмежуючись листом з вимогою про оплату без пред'явлення векселя. Тому іноді нотаріуси, не знаючи, що їм робити, роблять відповідний протест векселя, порушуючи тим самим норми вексельного законодавства, і їх дії, цілком правомірні, можуть бути оскаржені особами, зобов'язаними за векселем, в порядку окремого виробництва на підставі норм вексельного законодавства. З огляду на викладені складнощі вексельного обороту, деякі автори рекомендують використовувати властивості множинності примірників векселя як вихід із ситуації [5, с. 67].

Підсумовуючи, можна сказати, що правове регулювання векселя ще підлягає редагуванню. Норми права повинні бути зрозумілими та не допускати двоякого тлумачення їх змісту. Там, де починаються різні тлумачення, починається свавілля (особливо в умовах існування нескінченної кількості фірм-одноденків).

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2374-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2374-14/ed20121120>. 2. Костіна Н. І. Гроші і грошова політика: навч. посіб. Київ: НІОС, 2014. 224 с. 3. Щетинін А. І. Гроші та кредит: підручник. Київ: Центр учб. літ., 2010. 440 с. 4. Вексель та його види. URL: http://pidruchniki.com/12800528/ekonomika/riznovidi_vekseliv_osoblivosti_yihnoyi_diyi_obigu. 5. Александрова М. М., Маслова С. О. Гроші. Фінанси. Кредит: навч.-метод. посіб. Київ: ПУЛ 2015. 336 с.

BESONDERHEITEN DES ARBEITSMARKTES DEUTSCHLANDS

UDC 331.5(430)

**Ju. Protokowilo
L. Sereda**

Studentinnen des 3. Studienjahres
Fakultät Finanzabteilung Charkiver Nationale S. Kusnez wirtschaftliche Universität

Annotation. Es wurden die Fragen des Arbeitsmarktes Deutschlands durchgesehen, als auch die Besonderheiten seiner Entwicklung unter der Bedingungen der Marktwirtschaft. Es war ein hoher Erwerbsstand der Bevölkerung mit niedrigem Niveau der Arbeitslosigkeit gezeigt. Es wurden die Wege vorgeschlagen, um die Wirtschaft auf entsprechendes Niveau zu erhalten.

Schlüsselwörten: *der Arbeitsmarkt, der Arbeitslosigkeit, die Beschäftigung, die Marktwirtschaft, der Unternehmen, die Erwerbstätigkeit.*

Анотація. *Розглянуто ринок праці Німеччини та особливості його розвитку в умовах ринкової економіки. Виявлено високий рівень зайнятості населення з низьким рівнем безробіття. Запропоновано шляхи збереження економіки країни на цьому рівні.*

Ключові слова: *ринок праці, безробіття, зайнятість, ринкова економіка, підприємства, трудова діяльність.*

Аннотация. *Рассмотрены рынок труда Германии и особенности его развития в условиях рыночной экономики. Выявлен высокий уровень занятости населения с низким уровнем безработицы. Предложены пути сохранения экономики страны на данном уровне.*

Ключевые слова: *рынок труда, безработица, занятость, рыночная экономика, предприятия, трудовая деятельность.*

Deutschland zählt zu den EU-Ländern mit der niedrigsten Arbeitslosigkeit. Im Jahresdurchschnitt 2015 lag die Erwerbslosenquote nach Angaben von Eurostat bei 5,3 Prozent. Damit steht Deutschland im Vergleich zu anderen großen Volkswirtschaften gut da. Medien aus dem In- und Ausland sprechen schon vom „deutschen Jobwunder“. In bestimmten Branchen hat man in Deutschland derzeit ausgezeichnete Berufsaussichten.

Als Gegenstand der Forschung sind die wirtschaftlichen und Sozio-Arbeitsverhältnisse, die im Laufe des funktionierenden deutschen Arbeitsmarktes in der gegenwärtigen Phase der wirtschaftlichen Entwicklung sowie die Probleme des Arbeitsmarktes, die gelöst werden müssen, um seiner, wirksamer Funktion sicherzustellen.

Die Relevanz der Studie zu diesem Thema, aufgrund der Tatsache, dass in modernen Bedingungen der Entwicklung der Wirtschaft von besonderer Relevanz erwerben die Probleme der wirksamen Beschäftigung der Bevölkerung, Entwicklung des Arbeitsmarktes und Warnungen Massenarbeitslosigkeit. Der Arbeitsmarkt nimmt einen zentralen Platz unter den anderen Märkten. Er ist unter dem Einfluss vieler Faktoren, von denen die meisten ist abhängig vom Rohstoffmarkt. Dieses Thema wurde von solchen Wissenschaftler wie: Sven Rahner, Carroll Haak, Michael Krätke, Thomas Wagner und andere untersucht.

Die Arbeitsmarktreformen der letzten Jahre haben die strukturellen Anpassungsprobleme des deutschen Beschäftigungsmodells zum Teil gelindert – allerdings sind noch längst nicht alle Schwierigkeiten überwunden. Für die Zukunft besteht die zentrale Herausforderung darin, eine beschäftigungspolitisch sinnvolle Kombination von Flexibilität und Sicherheit zu finden und dabei der Prävention von Arbeitslosigkeit durch Aus- und Weiterbildungsclare.

Priorität gegenüber der passiven Kompensation von Arbeitslosigkeit zu geben. Die aktuelle politische Diskussion vernachlässigt dies. Erfolg versprechender als eine Rückkehr zur sozialpolitischen Abfederung von Anpassungsprozessen ist eine klare Priorität auf eine ausreichende Grundqualifikation aller Erwerbspersonen sowie auf einen Umbau der Regulierung des Arbeitsmarktes und der Arbeitsmarktpolitik, um flexible und sichere Übergänge auf dem Arbeitsmarkt zu gewährleisten und über Weiterbildung die Anpassung an veränderte Anforderungen zu erleichtern.

Angesichts eines immer intensiver werdenden globalen Wettbewerbs und eines beschleunigten technologischen Wandels steht der deutsche Arbeitsmarkt vor großen Herausforderungen. Beschäftigung in Deutschland muss in einem dynamischen Umfeld nicht primär stabilisiert oder verteidigt, sondern ständig neu geschaffen werden. Anpassungsfähigkeit an sich rapide verändernde internationale Produktionsabläufe und Wettbewerbsfähigkeit in der Konkurrenz um die Produktionsfaktoren Arbeit und Kapital sowie auf den Absatzmärkten sind zu zentralen Maximen für die Entwicklung der Unternehmen in einer offenen Volkswirtschaft geworden und damit mittelbar auch für die Erwerbstätigen.

Im globalen Wettbewerb hängt die Entwicklung des Arbeitsmarktes entscheidend davon ab, wie sich Unternehmen und Erwerbspersonen auf rasch veränderte Anforderungen einstellen können und welche Formen der Anpassungsfähigkeit oder Flexibilität von den institutionellen Rahmenbedingungen des Beschäftigungssystems ermöglicht werden. Im internationalen Vergleich zeigen sich verschiedene Formen der Kombination von Flexibilität und Sicherheit, die sich bestimmten Modellen von Marktwirtschaft und Wohlfahrtsstaat zuordnen lassen. Diese unterscheiden sich in der Verknüpfung verschiedener Mechanismen zur Absicherung gegen Arbeitsmarktrisiken wie den Verlust von Arbeitsplatz und Einkommen, welche mittelbar auch die Flexibilität und Anpassungsfähigkeit des Arbeitsmarktes beeinflussen. Dabei handelt es sich um Einkommensersatzleistungen bei Arbeitslosigkeit (Arbeitslosenversicherung und Grundsicherung), die Rolle der aktiven Arbeitsmarktpolitik bei der Wiedereingliederung in Beschäftigung, die Regulierung des Arbeitsmarktes, also den Bestandsschutz von Arbeitsverhältnissen, sowie die Lohn- und Tarifpolitik. Nicht zuletzt spielt die Qualifikation der Erwerbspersonen durch Aus- und Weiterbildung eine wichtige Rolle.

In Anlehnung an etablierte Typologien der Wirtschaftssysteme, Sozialstaaten und Modelle des Übergangs zur Dienstleistungsökonomie lassen sich in Europa zwei Varianten von Arbeitsmärkten mit hohem Beschäftigungsniveau,

aber unterschiedlichen Verteilungswirkungen, und eine Gruppe von Ländern mit weniger beeindruckender Arbeitsmarktbilanz unterscheiden.

Möchte man die Ungleichverteilung aber wirksam begrenzen und gleichzeitig ein hohes Beschäftigungsniveau erreichen, so gelingt dies nur, wenn über eine breit angelegte Aus- und Weiterbildung sowie eine intensive Arbeitsmarktpolitik eine hinreichende Ausgeglichenheit der Qualifikationen erreicht wird – bei einem hohen Beschäftigungsstand ist dann auch ein umfassendes soziales Sicherungsnetz nachhaltig finanzierbar, sofern es dem Prinzip der Aktivierung folgt, also mit geeigneten Mitteln versucht wird, den Bezug von Transferleistungen möglichst kurz zu halten (skandinavisches Modell).

Zwar kann man auch – wie im kontinentaleuropäischen Ansatz – versuchen, durch eine striktere Regulierung des Arbeitsmarktes Arbeitsplätze zu stabilisieren und über eine primär auf Transferleistungen ausgerichtete Sozialpolitik sowie eine eher passive Arbeitsmarktpolitik und öffentlich subventionierte Beschäftigung Einkommen umzuverteilen, doch geht dies mit einem unterdurchschnittlichen Niveau der Beschäftigung und einer Spaltung des Arbeitsmarktes einher. Regulierung und Subventionierung helfen auf Dauer also nicht weiter, da dies mit erheblichen Finanzierungslasten für den Sozialstaat bei gleichzeitig fortbestehenden Einstiegsbarrieren in den Arbeitsmarkt einhergeht.

Großzügige Absicherung ist nur auf Dauer tragfähig, wenn Wiedereinstiege in Beschäftigung bzw. Abgänge aus dem Transferbezug durch fördernde und fordernde Interventionen beschleunigt werden. Die Arbeitslosenversicherung hat auch nur für einen begrenzten Zeitraum positive Wirkungen auf die Sicherung der beruflichen Qualifikation. Je länger die Arbeitslosigkeit dauert, umso mehr entwerten sich beruflich nutzbare Kenntnisse und umso eher müssen niedrigere Löhne in Kauf genommen werden. Ein flexibler Arbeitsmarkt erleichtert dabei die Mobilität zwischen Jobs und zwischen Phasen der Arbeitslosigkeit und neuen Beschäftigungsverhältnissen.

Wissenschaftlicher Leiter – Deutschlehrerin Leschtschinska A. V.

Literatur: 1. Rahner S. Positionen, Entwürfe, Kontroversen. Hamburg: Körber-Stiftung, 2014. 2. Carroll H. Wirtschaftliche und soziale Risiken auf den Arbeitsmärkten von Künstlern. Wiesbaden: VS Verlag, 2008. 3. Krätke M. Arbeitsmarkt // Historisch-kritisches Wörterbuch des Marxismus. Band 1, Argument-Verlag, Hamburg 2014. S. 525–545. 4. Wagner T., Jahn E. Neue Arbeitsmarkttheorien. 2. Auflage. Lucius und Lucius/UTB, Stuttgart, 2004. 5. Robert M. Solow: The Labor Market as a Social Institution. Blackwell, Cambridge, 2010.

АНАЛІЗ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.52:005

Резнікова А. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано необхідність аналізу ризиків у процесі діяльності підприємства, розглянуто підходи науковців до визначення сутності поняття «ризик», а також основні методи його оцінки.

Ключові слова: ризик, метод, аналіз, підприємство, управління.

Аннотация. Обоснована необходимость анализа рисков в процессе деятельности предприятия, рассмотрены подходы ученых к определению сущности понятия «риск», а также основные методы его оценки.

Ключевые слова: риск, метод, анализ, предприятие, управление.

Annotation. The article examines necessity of risk analysis in the enterprise, researchers examined approaches to defining the essence of the concept of "risk" and the basic methods of evaluation.

Keywords: risk, method, analysis, enterprise, management.

Становлення та розвиток економічних відносин і економічного середовища, умов ринкової економіки, недосконалість механізму управління підприємством, багатоваріантність вибору, необхідність прийняття рішень за умов неповної, а інколи не зовсім точної інформації, супроводжуються невизначеністю, конфліктами інтересів, частою зміною і множинністю цілей та пріоритетів окремих осіб і громад, суб'єктів підприємницької діяльності та суспільства загалом. Зазначені фактори об'єктивно зумовлюють існування ризику, внаслідок чого фактичні результати конкретного управлінського рішення або виду господарської діяльності можуть відхилятися від запланованих.

Тому для ефективного функціонування підприємства, максимального зниження можливих збитків і втрат підприємств, а також підвищення результатів їх виробничо-господарської та підприємницької діяльності необхідно постійно аналізувати внутрішні та зовнішні чинники невизначеності, прогнозувати її можливі наслідки, а отже, питання аналізу, оцінки та моделювання економічного ризику стають особливо актуальними.

Метою статті є аналіз та узагальнення наукових поглядів щодо поняття ризику, методів його аналізу та управління.

У зв'язку з тим, що ризики виникають в усіх сферах і на всіх етапах виробничо-господарської та підприємницької діяльності, вони стають важливим елементом сучасного підприємства. Аналіз ризику не є самоціллю, його результати використовуються для прийняття економічно ефективних управлінських рішень, у тому числі для вибору найбільш прийнятних рішень за критерієм "ризик-результат" і розробки комплексу заходів, спрямованих на запобігання, зниження або компенсацію ризику, що є незаперечною передумовою ефективності роботи вітчизняних підприємств.

Перш за все, необхідно визначити, що саме розуміється під поняттям «ризик». Слід зазначити, що в сучасній науці і досі немає єдиного загальноприйнятого визначення, що, напевно, пов'язано з багатоаспектністю цього явища. Так, на думку Ілляшенко С. М., ризик у загальному випадку слід розглядати як можливість або загрозу відхилення результатів конкретних рішень або дій від очікуваних [1].

Вітлінський В. В. вважає, що економічний ризик – це об'єктивно-суб'єктивна категорія у діяльності суб'єктів господарювання, що пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору. Вона відображає міру (ступінь) відхилення від цілей, від бажаного (очікуваного) результату, міру невдачі (збитків) з урахуванням впливу керованих і некерованих чинників, прямих і зворотних зв'язків стосовно об'єкта керування [2].

Ризик – це діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість кількісно та якісно оцінити ймовірність досягнення передбачуваного результату, невдачі й відхилення від мети [3].

Інші автори трактують ризик як комбінацію трьох елементів: подія, що пов'язана з діяльністю підприємства і впливає на нього, ймовірність цієї події, наслідки, що унеможливають досягнення запланованих цілей і в остаточному підсумку позначаються на доходах підприємства [4].

Існує велика кількість варіантів визначення поняття ризику в сучасній економічній науці, але, проаналізувавши хоча б наведені в статті, можна стверджувати, що більшість авторів погоджуються, що ризик виникає у зв'язку з невизначеністю та як результат має можливе відхилення від наміченої мети. Слід зазначити, що в більшості випадків йдеться про негативний вплив на результати діяльності, але автор погоджується з думкою тих, хто розглядає можливість цих змін як у негативний, так і в позитивний бік [5; 6].

І саме для визначення виправданості ризику та прогнозування його результату на підприємстві повинен здійснюватися аналіз ризику та його управління. Перш за все, слід пам'ятати, що при аналізі ризику будь-якого підприємства використовуються такі критерії:

- втрати від ризику незалежні одна від одної;
- втрата за одним напрямком з "портфеля ризиків" не обов'язково збільшує ймовірність втрати за іншим (за винятком форс-мажорних обставин);
- максимально можливий збиток не повинен перевищувати фінансових можливостей учасника [7].

Аналіз ризику можна поділити на два види, які доповнюють один одного:

- якісний, головним завданням якого є одержання інформації про структуру, властивості об'єкта та наявні ризики, а також визначення факторів ризику й обставин, що призводять до ризикових ситуацій. Шляхом якісного аналізу виявляються джерела, причини, фактори ризиків, установлюються потенційні зони ризиків та його види;
- кількісний – чисельне визначення розмірів окремих ризиків і ризику в цілому [7; 8]. Кількісний аналіз – процес досить складний і тому передбачає використання спеціальних методів оцінювання. Найбільш розповсю-

дженими є три групи методів: статистичні методи; методи експертного оцінювання; розрахунково-аналітичні методи. Саме велика кількість методів аналізу ризиків, які можна застосувати на підприємстві, також створює певні суперечки та проблеми, як у світі теорії, так і стосовно практичного застосування.

Аналіз ризику є початковим етапом процесу управління ризиком. Його мета складається в одержанні необхідної інформації про структуру, властивості об'єкта та наявні ризики. Управління ризиком, своєю чергою, можна охарактеризувати як сукупність методів, прийомів, заходів, що дозволяють певною мірою прогнозувати настання ризикованих подій і вживати заходів щодо виключення або зниження негативних наслідків їх настання [8]. Отже, головна мета управління ризиками – забезпечити успішне функціонування підприємства в умовах ризику шляхом рішення таких основних завдань: виявлення можливих економічних ризиків; зниження фінансових втрат, пов'язаних з економічними ризиками.

Для підприємства дуже важливо розробити стратегію управління економічним ризиком, для чого необхідно дати конкретні відповіді на такі питання:

- які саме види комерційних ризиків підприємство зобов'язане враховувати у своїй діяльності;
- які способи й інструменти дають можливість управляти цими ризиками;
- який обсяг комерційного ризику підприємство може взяти на себе (прийнятна сума збитку, що може бути погашена з власних коштів) [7].

Впорядковуючи наявні підходи до управління ризиком, вважаємо, що до основних ефективних напрямків регулювання ступеня ризику належать:

- уникнення (ухилення) ризику – це набір заходів, що призводять до повного уникнення впливу несприятливих наслідків ризикової ситуації та спрямовані на недопущення ризикованих ситуацій (відмова від ненадійних партнерів, постачальників; відмова від прийняття ризикованих проектів, рішень; відмова від використання великих обсягів позикового капіталу; відмова від використання вузькоспеціалізованого обладнання; відмова від здійснення виробничих операцій із високим рівнем ризику);
- вирівнювання ризику полягає у нейтралізації негативного впливу здійснення ризикових операцій за рахунок паралельного проведення операцій, які дають гарантовано позитивний результат, або здійснення розподілу втрат серед суб'єктів, причетних до господарського ризику (вирівнювання ризику в просторі, вирівнювання ризику в часі; диверсифікація ризиків);
- збереження ризику – відмова від будь-яких дій, спрямованих на компенсацію збитку (без фінансування), відбувається за рахунок створення резервних фондів, самострахування, отримання кредитів, позик або державних дотацій для компенсування збитків і відновлення виробництва;
- зменшення (зниження) ризику – система заходів, спрямованих на завчасне попередження можливих втрат від впливу ризиків, які можуть виникнути внаслідок настання несприятливих подій, а також на компенсацію цих втрат (диверсифікація; здобуття додаткової інформації; лімітування);
- передача ризику – це заходи, що дозволяють перекласти відповідальність за наслідки від настання ризиків іншим суб'єктам господарювання (страхування; передача ризиків споживачам за рахунок договірних застережень, наприклад, валютне застереження, форс-мажор тощо; одержання фінансових гарантій; хеджування та ін.) [9].

Крім того, за часом здійснення сукупність заходів впливу на ступінь ризику можна розділити на ті, що передують несприятливій події, плануються та здійснюються завчасно (страхування, самострахування, диверсифікація, попереджувальні організаційно-технічні, юридичні заходи тощо) та ті, що настають після несприятливої події (позички, кредити, дотації тощо) [8; 9].

Треба розуміти, що ці методи не виключають один одного, тому можуть використовуватись одночасно або окремо, важливо тільки, щоб це використання досягло результату. Своєю чергою, управління ризиками надасть можливість:

- підвищити ефективність стратегічного управління;
- уникнути несподіванок втрати вартості;
- оптимально використовувати ресурси та підвищувати ефективність роботи в цілому;
- переконатися у тому, що неминучі ризики належно застраховані;
- орієнтувати топ-менеджмент на використання факторів ризик-можливостей для підвищення вартості суб'єктів господарювання;
- дати вичерпну інформацію вищому керівництву про очікувані ризики та необхідні ресурси для їх нейтралізації [10].

Отже, в сучасних умовах пошук шляхів підвищення чи збереження рівня ефективності функціонування сьогодні є першочерговим завданням, яке стоїть перед суб'єктом господарювання. Виходячи із всього вищесказаного, можна впевнено стверджувати, що дієвим інструментом реагування на зміни економічного середовища

функціонування підприємства виступає управління ризиком, яке визначається як сукупність управлінських дій інтегрованого характеру, спрямованих на виявлення, аналіз і регулювання ризиків. Ризику як економічному явищу притаманні такі основні характеристики, як наявність невизначеності; наявність альтернатив і необхідність вибору однієї з них (відмова від вибору також є різновидністю вибору); зацікавленість у результатах; можливість оцінити наявні альтернативи – прийняти рішення. Спираючись на зазначені характеристики й окреслені в статті методи аналізу та способи впливу на ризик, можна сказати, що в кожній конкретній ситуації і для кожного підприємства необхідно обирати свій варіант їх поєднання, на вибір якого впливатиме цілий ряд факторів, що визначають специфіку як діяльності підприємства та його цілі, так і особливості його ризиків. Але в будь-якому разі використання в господарській практиці підприємств засобів управління ризиками допоможе забезпечити високу ефективність прийняття управлінських рішень для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства, а саме скоригувати стратегію розвитку з урахуванням ступеня ризику, підвищити результативність їх функціонування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Література: 1. Ілляшенко С. М. Економічний ризик: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2004. 220 с. 2. Вітлінський В. В., Верченко П. І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2000. 292 с. 3. Гранатуров В. М. Экономический риск: сущность, методы измерения и пути снижения. М.: Дело и Сервис, 2002. 140 с. 4. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навч. посіб. Київ: ІОЦ Вид-во "Політехніка", 2004. 200 с. 5. Коюда П. М., Коюда О. П. Характеристика та класифікація ризиків. *Коммунальное хозяйство городов: науч.-техн. сб.* 2006. Вып. 71. С. 203–214. 6. Дикань В. Л., Воловельська І. В., Маковоз О. В. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Харків: УкрДАЗТ, 2011. 266 с. 7. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. Київ: Центр навч. літ., 2006. 312 с. 8. Гранатуров В. М., Литовченко І. В., Харічков С. К. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісні оцінки: монографія. Одеса: Ін-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України, 2003. 164 с. 9. Економічний ризик: методи оцінки та управління: навч. посіб./під заг. ред. Т. А. Василюєвої, Я. М. Кривич. Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. 208 с. 10. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник. Київ: Знання, 2011. 630 с.

BUSINESS ANALYSIS ROLE IN STRENGTHENING AND ENHANCING THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE ENTERPRISE

UDC 33.021:336:657.37

M. Repina

4-th year student
of the consulting and international business faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. In the article the essence of the business analysis of the enterprise is revealed. The main indicators of the enterprise, including the calculation of liquidity, financial stability, business activity and profitability of the enterprise are determined. The need of business analysis and its role in sustainable development of the enterprise are investigated.

Keywords: business analysis, indicators of enterprise performance analysis, financial statements.

Анотація. Розглянуто сутність аналізу фінансово-господарської діяльності. Визначено основні індикатори діяльності підприємства, що включають розрахунок показників ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності діяльності підприємства. Досліджено необхідність здійснення аналізу господарської діяльності та його роль у забезпеченні сталого розвитку підприємства.

Ключові слова: аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства, показники аналізу фінансово-господарської діяльності, фінансова звітність.

Аннотація. Рассмотрена сущность анализа финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Определены основные индикаторы деятельности предприятия, включающие расчет показателей ликвидности, финансовой устойчивости, деловой активности и рентабельности деятельности предприятия. Исследованы необходимость осуществления анализа хозяйственной деятельности и его роль в обеспечении устойчивого развития предприятия.

Ключевые слова: анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия, показатели анализа финансово-хозяйственной деятельности, финансовая отчетность.

Nowadays when there is a strong impact of the external environment on operations of enterprises and with the economic, social and political changes affecting their activities both in a positive and negative way, enterprise performance analysis, effective action and decision-making is necessary for an enterprise to avoid insolvency.

Business analysis of the enterprise is the investigation and interpretation of financial information about the entity. It involves using computer software, standard ratios and other proven calculations to analyze account activity and identify the areas of strength and weakness. The goals of business analysis of the enterprise are as follows:

to establish the financial position of an enterprise and to identify the possibilities to improve the existing financial management methods, and to improve the financial status of an enterprise;

to establish and to measure by quantitative techniques the correlation between the enterprise performance final results and the resources used (material, financial, human resources etc.) that it uses in order to realise its current activities and enterprise development;

to obtain the largest possible number of key measures that would allow for the most complete assessment of changes in the enterprise financial position, profit and loss account, structure of assets and liabilities;

to early establish and prevent weaknesses in the financial and operating activities of an enterprise as well as to find the possibilities for improvement of the financial position [1, p. 98].

Therefore, the objects of the enterprise financial analysis are the enterprise performance results that are analyzed in their dynamics and in correlation with several measures of business performance results. The sources of the enterprise performance results are the financial statements and the internal financial reports of an enterprise. The statements provide full information that could be necessary for a wide range of financial statement users for adoption of business decisions as they generally illustrate the financial aspects of past events [2, p. 87].

Analysis of financial and economic activity of the enterprise is a complex process, as it requires a large amount of information and time for its qualitative implementation. Organization of the process of business analysis can be represented by the following steps:

1) collecting the enterprise's financial statements for several years (balance sheet, income statement, equity statement, cash flow statement) as well as reviewing the notes accompanying the financial statements for additional information that may be significant to business analysis;

2) analysis of these financial statements and scanning them in order to look for large movements in specific items from one year to the next;

3) calculating financial ratios of the enterprise's performance and financial situation using information provided by the financial statements;

4) obtaining the final results of the business analysis of the enterprise, making the conclusions and developing the actions aimed at elimination of identified deficiencies and using reserves of growth of efficiency of enterprise activity [3, p. 123].

Financial ratios require more detailed consideration. Financial ratio analysis shows the financial proportions between various statement items. The advantage of the financial ratios is that they can be easily calculated. It is believed that, if the actual value of financial ratios is worse than that of the reference values, it is an indicator of the most vulnerable areas in the enterprise performance that require additional analysis to be performed. The main financial ratios include measuring the liquidity, solvency, activity and profitability of the enterprise.

Liquidity of current assets means their ability to convert into cash, and the degree of liquidity is determined by the length of the period during which such conversion can happen. The shorter this period is the more liquid is each given element of assets. Liquidity measures is the capacity of an enterprise to execute any payments and debt settlements with creditors on a due date and in a certain amount.

Solvency is one of the most significant criteria in assessment of the financial position of an enterprise. It describes the situation when an enterprise has sufficient cash assets to settle at a short notice their open transactions with creditors, while the potential creditors after the assessment of these measures want to find out to what extent the enterprise

is dependent on the capital borrowed or to what extent can it rely on its own capital. These measures are especially important for assessment of the capacity to borrow of an enterprise. If the amount of liabilities is excessive an enterprise could be in danger of insolvency.

The activity measures show what is the rate of utilisation of its assets for production of goods (provision of services) for sale and, consequently, to make profit. These ratios bear a significant role, because they demonstrate, how quickly assets can be converted into cash. If the rate of asset turnover increases, it would mean that the production potential of an enterprise also increases. Activity measures also allow to assess whether investments into enterprise assets are not too large or too small. If the investments are too large, it may happen, that the resources are tied up in such assets that it would be more beneficial to use them for other purposes. If the investments are too small, an enterprise may turn out to be incapable of serving its customers or to produce goods at the appropriate level.

Profitability measures illustrate the relationship between net turnover and net income in comparison with the assets of an enterprise. Profitability is the return from business activities in percent reflecting how well an enterprise is doing in terms of gaining profit, and it allows to objectively evaluate the business operations of an enterprise. Profitability measures are usually expressed in percent. The higher the level of this interest is, the higher the efficiency of an enterprise. If the level of these measures is low, an enterprise faces difficulties of development; if these problems are not corrected in due time, an enterprise can expect an operating crisis [4, p. 54].

In order to evaluate the financial condition and operating performance of the enterprise, financial ratios can be used with other pertinent data. Though a single ratio for a given enterprise at a point in time tells very little, if we examine the trends in the ratios over the time and compare these trends with those of enterprises in similar lines of business, we can get a picture of the real situation of the enterprise and its place in the market. Therefore, the analysis of financial ratios and other information involves examining:

- trends over time for the enterprise;
- trends over time for enterprises in similar lines of business;
- economic and market conditions [5, p. 23–27].

Examining trends in ratios and other financial data is used to predict the future. For example, we can extrapolate a trend in sales or a trend in operating profit. And though this may result in a reasonable forecast for the immediate future, the business environment is very complex and many factors can affect the future performance or conditions of the enterprise. Therefore, business analysis is part of the management decision making process that analyzing the financial problems the enterprise faced and deciding which course of action should be taken. The high-quality business analysis contribute the effective decision making process and the organization of appropriate actions aimed at increasing the enterprise performance.

Conclusion. Enterprise performance analysis plays an important role in enterprise management. The goal of analysis, on the one hand, is to determine the efficiency of performance of an enterprise for the reporting period and against set goals, and, on the other hand, to establish the potential areas for the activities of an enterprise for the current period and in the perspective by considering the necessary material, financial and labour resources. Therefore, business analysis has to be carried out in order to find out such opportunities and reserves of an enterprise that would ensure optimal use of the existing resources. Business analysis is vital in any financial institution's decision-making processes because it provides top leaders with information they can use to choose short-term initiatives or make long-term planned decisions.

Supervisor – senior teacher Lazarenko T. V.

Literature: 1. Marinich I. Scientific approaches to capacity building enterprise, 2011. 2. Ball R., Kothari S. Financial statement analysis. New York: McGraw-Hill, 2012. 3. Gibson C. Financial Reporting and Analysis: Using Financial Accounting Information. Mason: Cengage Learning, 2011. 4. Bragg S. Business Ratios and Formulas: A comprehensive Guide. New Jersey: John Wiley and Sons, 2010. 5. Donchenko T. Theoretical Foundations of financial stability mechanism for managing enterprise // Journal of Khmelnytsky National University, 2010.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 33.021:336-026.564

Репіна М. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розкрито сутність поняття «фінансова стійкість», розглянуто основні абсолютні та відносні показники, що визначають фінансову стійкість підприємства. Обґрунтовано необхідність аналізу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища для забезпечення фінансової стійкості підприємства на довгострокову перспективу.

Ключові слова: фінансова стійкість, аналіз підприємства, показник, фактор.

Аннотация. Раскрыта сущность понятия «финансовая устойчивость», рассмотрены основные абсолютные и относительные показатели, определяющие финансовую устойчивость предприятия. Обоснована необходимость анализа факторов внешней и внутренней среды для обеспечения финансовой устойчивости предприятия на долгосрочную перспективу.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, анализ предприятия, показатель, фактор.

Annotation. The essence of the concept "financial stability" are revealed, the basic absolute and relative indicators that determine the financial stability of the enterprise was examined. The need to analyze factors of external and internal environment to ensure financial stability in the long term is explained.

Keywords: financial stability, business analysis, indicator, factor.

Постановка проблеми. Сучасне підприємство для успішного функціонування та розвитку повинно володіти спроможністю швидко змінюватися та адаптуватися до мінливих умов зовнішнього середовища. Отже, однією з головних умов безперервної роботи підприємства в ринкових умовах є забезпечення його фінансової стійкості.

Дослідженням питань оцінки фінансового стану підприємств і забезпечення фінансової стійкості займалися такі вчені-економісти, як Ф. Ф. Бутинець, Т. М. Боголіб [3], Г. В. Савицька [1], О. І. Барановський, А. Д. Шеремет, Є. В. Мних, Л. А. Лахтіонова, С. Ф. Покропівний та ін.

Мета статті – визначення сутності методичних підходів до аналізу фінансової стійкості підприємств на прикладі результатів фінансово-господарської діяльності ПАТ «Харківська бісквітна фабрика».

Підприємство є відкритою системою і в процесі функціонування взаємодіє як із зовнішнім, так і з внутрішнім середовищем, які спричиняють появу певних відхилень підприємства від свого рівноважного стану, тобто впливають на фінансову стійкість. Зокрема, Савицька Г. В. визначає поняття «фінансова стійкість» таким чином: «це здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику» [1, с. 45–46].

Підприємства мають здійснювати постійний аналіз та оцінку фінансової стійкості, що є необхідною умовою його безперебійної діяльності. Аналіз фінансового стану підприємства можна починати з визначення типу фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх фінансування. Для цього було використано дані фінансової звітності ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» [2]. Розраховані значення абсолютних показників, що характеризують фінансову стійкість досліджуваного підприємства, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» [2]

Показники	На початок 2015 року	На кінець 2015 року
1	2	3
Джерела власних коштів, тис. грн	717999	885747
Необоротні активи, тис. грн	306608	335165
Наявність власних оборотних коштів, тис. грн	411391	550582
Довгострокові кредити і позикові кошти, тис. грн	2369	3449
Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів, тис. грн	413 760	554 031

Закінчення табл. 1

1	2	3
Короткострокові кредити коштів і позикові кошти, тис. грн	5220	2928
Загальна величина основних джерел формування запасів, тис. грн	418 980	556 959
Загальна величина запасів, тис. грн	126913	183540
Надлишок (недолік) власних оборотних коштів, тис. грн	284 478	367 042
Надлишок (недолік) власних і довгострокових позикових джерел формування запасів, тис. грн	286 847	370 491
Надлишок (недолік) загальної величини основних джерел формування запасів, тис. грн	292 067	373 419
Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості	(1; 1; 1)	(1; 1; 1)

Розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» характеризує позитивну тенденцію до їх збільшення у звітному році стосовно попереднього. Розрахункове значення показників оцінки джерел підприємства для покриття запасів, а саме надлишку чи недоліку власних оборотних коштів ($\pm E_c$), надлишку чи недоліку власних оборотних і довгострокових позикових джерел формування запасів ($\pm E_t$), а також надлишку чи недоліку загальної величини основних джерел для формування запасів ($\pm E_\Sigma$) дозволяє побудувати трикомпонентний показник для визначення фінансової стійкості:

$$S = \{S_1(x_1); S_2(x_2); S_3(x_3)\},$$

де $x_1 = \pm E_c$; $x_2 = \pm E_t$; $x_3 = \pm E_\Sigma$.

За досліджуваний період трикомпонентний показник $S = (1; 1; 1)$ для ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» свідчить про властивий йому абсолютний тип фінансової стійкості. Однак оцінку, отриману під час проведення цього методу, не можна назвати достовірною, оскільки багато істотних факторів, що впливають на діяльність підприємства, залишаються не дослідженими. Тому доцільним є проведення коефіцієнтного аналізу фінансового стану підприємства для більш повної оцінки стану фінансової стійкості підприємств за досліджуваний період. Розраховані значення відносних показників фінансової стійкості ПАТ «Харківська бісквітна фабрика» наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Фінансові коефіцієнти, застосовувані для оцінки фінансової стабільності
ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»**

Показник	На початок року	На кінець року
Коефіцієнт автономії	0,9311	0,8882
Коефіцієнт фінансової залежності	1,0738	1,1258
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,0739	0,1258
Коефіцієнт фінансової стабільності	13,5346	7,9447
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	0,8858	0,8316
Коефіцієнт маневрованості	0,5730	0,6216
Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих коштів	1,5147	1,9754
Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,5622	0,5201
Коефіцієнт прогнозу банкрутства	0,5366	0,5555

Значення коефіцієнта автономії у звітному році на рівні 0,8882 свідчить, що у загальній сумі всіх активів підприємства частка власних засобів становить 88,82 %. Відповідно показник, обернений до коефіцієнта автономії, – коефіцієнт фінансової залежності показує, що на 1 грн коштів, вкладених в активи, позичено 1,13 грн, що підтверджує незначне підвищення рівня фінансової залежності підприємства.

Згідно з розрахунком коефіцієнта фінансового ризику співвідношення власних і позикових коштів на підприємстві можна вважати оптимальним: його значення у звітному періоді становить 0,13, тобто на 1 грн вкладеного в активи власного капіталу підприємство залучило 0,13 грн позикового капіталу або, навпаки, на 1 грн вкладеного в активи позикового капіталу припадає 7,95 грн власного, що показує обернений коефіцієнт фінансової стабільності та свідчить про незалежність підприємства від зовнішніх джерел [3, с. 36–42].

Критерієм для визначення неплатоспроможності підприємства є коефіцієнт забезпеченості власними коштами, який свідчить про наявність у підприємства власних оборотних коштів для його фінансової стабільності. Значення цього показника у звітному періоді становить 0,83 та відповідає нормативному значенню, тобто у підприємства достатньо можливостей для проведення незалежної фінансової політики, а його фінансовий стан можна вважати задовільним. Згідно з цим підприємство має здатність підтримувати рівень капіталу та поповнювати

оборотні кошти за рахунок власних джерел, про що свідчить коефіцієнт маневрованості на рівні 0,6216 у звітному періоді, тобто 62,16 % власного капіталу підприємства перебуває в мобільній формі – ці власні кошти спрямовані на фінансування поточної діяльності підприємства. За рахунок цих коштів були частково (або повністю) придбані сировина та матеріали, а також інші складові оборотного капіталу підприємства. Крім того, на підприємстві на 1 грн необоротних активів припадає 1,98 грн. оборотних активів, що показує коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих коштів.

Також для характеристики фінансової стійкості підприємства розраховують коефіцієнт майна виробничого призначення, який у звітному періоді становить 0,5201, тобто в загальній вартості майна підприємства частка майна виробничого призначення дорівнює 52,01 %. Оскільки значення цього показника належить до інтервалу оптимальних значень, тому залучення довгострокових позикових коштів для збільшення майна виробничого призначення наразі не є необхідним. Крім того, відповідно з отриманим розрахунковим значенням коефіцієнта прогнозу банкрутства, рівним 0,55, свідчить про відсутність фінансових труднощів на підприємстві, проте зниження окремих показників свідчить про незначне погіршення фінансової стійкості за досліджуваний період [4, с. 23–27].

Таким чином, можна дійти висновку, що розраховані показники свідчать про те, що ПАТ «Харківська бісквіт-на фабрика» має абсолютну фінансову стійкість, що характеризується достатнім рівнем фінансової незалежності від зовнішніх джерел фінансування. Слід зазначити, що фінансова стійкість підприємства зазнає значного впливу з боку багатьох факторів. Тому, як визначає М. В. Мельник, якщо підприємство має у своєму розпорядженні достатній обсяг капіталу для забезпечення безперервності своєї діяльності, яка насамперед пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції, а також здатністю вчасно та повністю погашати свої зобов'язання, то такий фінансовий стан підприємства вважається стійким [5, с. 136–142].

Висновки. Забезпечення фінансової стійкості підприємства є необхідною умовою його успішного функціонування. Тому довгострокова стійкість фінансового стану підприємства досягається лише шляхом постійного аналізу, для чого можуть бути використані розглянуті методичні підходи, які найбільш часто використовуються, тобто коефіцієнтний аналіз і визначення типу фінансової стійкості на основі розрахунку забезпеченості запасів джерелами їх фінансування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Фадеева Ю. В.

Література: 1. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2007. 943 с. 2. Фінансова звітність ПАТ «Харківська бісквітна фабрика». URL: <http://www.biscuit.com.ua>. 3. Боголіб Т. М. Система і методи фінансового аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. *Фінанси України*. 2006. № 5. С. 36–42. 4. Донченко Т. В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 1. С. 23–27. 5. Ефимова О. В., Мельник М. В. Анализ финансовой отчетности. М.: Омега-Л, 2009. 451 с.

THE NEED FOR AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS

UDC 336:657.37

Yu. Repina

4-th year student

Faculty «Consulting and international business» S. Kuznets KhNU

Annotation. In the article the concept of financial statements is examined, the essence of the audit of financial statements is explored and the basic stages of its implementation are discussed. The need for an audit of financial statements for companies is determined.

Keywords: financial statements, the audit of financial statements.

Анотація. Розглянуто поняття фінансової звітності підприємств, досліджено сутність аудиту фінансової звітності та розглянуто основні етапи його проведення. Визначено необхідність проведення аудиту фінансової звітності для підприємств.

Ключові слова: фінансова звітність, аудит фінансової звітності.

Аннотация. Рассмотрено понятие финансовой отчетности предприятий, исследована сущность аудита финансовой отчетности, и рассмотрены основные этапы его проведения. Определена необходимость проведения аудита финансовой отчетности для предприятий.

Ключевые слова: финансовая отчетность, аудит финансовой отчетности.

Financial statements are written records of a business's financial situation. They include standard reports like the statement of financial results, the statement of comprehensive income and expenditure (known as the statement of profit and loss), the report on movement of funds, report on changes in equity and notes to the financial statements.

Various kinds of entities – banks, finance companies, suppliers, insurance companies and investors, for example – need to analyze the financial statements of companies in order to form opinions about their financial well-being. Since they are considering putting funds at risk with the company, they have the right to subject the financial statements – and the company's books and records – to rigorous professional examination. A thorough external audit of the company's statements by a qualified public accounting firm will satisfy most questions about the reliability of its financial statements [1].

Auditing plays an essential role in serving the public interest in order to strengthen accountability and reinforce trust and confidence in financial reports. Auditing is an independent examination and expression of opinion on the financial statements of an enterprise, by an appointed auditor in pursuance of that appointment and in compliance with any relevant statutory obligation.

The purpose of an audit is to enhance the degree of confidence of intended users in the financial statements. This is achieved by the expression of an opinion by the auditor on whether the financial statements are prepared, in all material respects, in accordance with an applicable financial reporting framework. In the case of most general purpose frameworks, that opinion is on whether the financial statements are presented fairly, in all material respects, or give a true and fair view in accordance with the framework.

Audit system is important for a company because it enables it to pursue and attain its various corporate objectives. Business processes need various forms of internal control to facilitate supervision and monitoring, prevent and detect irregular transactions, measure ongoing performance, maintain adequate business records and to promote operations productivity. Internal auditors review the design of the internal control and informally propose improvement and document any material irregularities to enable further investigation if it is warranted under the circumstances.

Auditing helps top management manage corporate affairs, providing guidance on various issues ranging from financial accuracy to internal control to regulatory compliance. They also help department heads identify tools and methodologies to improve operational activities, putting companies on a more sustainable path.

During an audit the auditor will assess the risk attaching to the entity together with an assessment of the internal controls in operation. These procedures will assist the management in reducing risk and improving performance. The auditor will also perform substantive tests on the transactions and balances appearing in the financial statements [2].

The auditor plans and performs the audit with an attitude of professional skepticism; that is, the auditor designs the audit to obtain reasonable assurance that material errors or fraud are detected. An audit, however, does not and cannot provide a guarantee that fraud does not exist.

Generally, this audit is completed in several steps, including the planning phase, sample testing, controls and transaction testing, disclosure testing, final reporting, and delivery of the auditor's opinion. The audit planning phase occurs prior to the end of the company's financial cycle. The company determines the cycle, which is usually quarterly or annually.

Next, the auditor reviews and tests a small sample of the company's financial transactions and reporting procedures. The goal of sample testing is to determine areas of audit risk, which occurs when a transaction is lacking documentation. If the auditor finds insufficient controls in place when reviewing policies and procedures, this also creates audit risk.

The audit continues with testing of a large portion of financial transactions in the controls and testing phase, which makes up the bulk of the process. The auditor places special emphasis on those transactions that created audit risk during the sample testing phase. The auditor reviews all documentation, as well as authorization and approval of the financial transactions [3].

Auditors also review the company's segregation of duties during this phase. Segregation of duties helps create a system of checks and balances within the company. For example, a person who submits an invoice for payment should not be the same person who approves the invoice and sends out the payment.

It is also the auditor's responsibility to review company management's disclosures in financial statements. Testing is required to support the financial assertions in their disclosures. The auditor reviews the documentation supplied by the company to support any claims made in the financial statement.

Once the testing and review phases are complete, the auditor can finalize the financial statement audit. The auditor summarizes the findings in a written report that is delivered to company management. Finally, he or she issues an opinion based on its final report.

If the auditor cannot issue a financial statement audit opinion, it may issue a disclaimer. This disclaimer will explain why an opinion could not be delivered. Reasons for this can include that the scope of the audit was limited, or that a material conflict of interest exists. The disclaimer may also state that the auditor questions the company's financial strength and ability to continue to do business [4].

The independent auditor forms an opinion on the overall fairness of the financial statements being tested. Opinion communicated to the auditor's report. Standard audit report contains an unqualified opinion, which means that the auditor believes, without reservation, that the financial statements present fairly the entity's financial position and results of operations in accordance with accounting standards. A qualified report, in contrast, informs readers of the financial statements regarding concerns of auditor, concerning matters affecting the financial statements (such as the selection of accounting policies and methods of their application or the adequacy of the disclosure of financial statements) or about limitations in the field of audit [5].

Therefore, a user must understand the implications of a qualified opinion and read this report carefully. Effective use of financial statements requires the reader to understand the roles of those responsible for the preparation, auditing, and using financial statements shows the role of an independent auditor. Management is responsible for the content of its financial statements, regardless of the size of an organization or form of ownership. The preparation of these statements requires management to make significant judgments and estimates

An audit allows creditors, bankers, investors, and others to use financial statements with confidence. While the audit does not guarantee the accuracy of financial statements, it provides users with a reasonable assurance that the financial statements of an entity give a true and fair view (or «presented fairly») on its financial position, results of operations and changes in financial position, in accordance with accounting standards. An audit increases user confidence that the financial statements contain no material errors and fraud because the audience is as independent, professional and objective that is familiar with the business entities and financial reporting requirements. Effective use of the audited financial statements also requires a basic understanding of accounting standards, financial concepts, discovery, and limitations inherent statements [6].

Conclusion. The main need for an audit of financial statements is that an audited financial statement enables businesses to get external funding for boosting or enhancing their overall operations. These statements will serve as clear evidence to financiers that the particular institution is able to generate profits from its operations. The bottom line is that if you can keep accurate financial statements from day one of your business, as well as conducting internal audits regularly, you will be in a solid position to maintain and grow the financial aspect of your business.

Audit adds value to business for certifying financial statements, increases the reliability of financial statements and the company itself, and thus facilitates the business in a wide range of interactions with third parties, whether these interactions nature of the business or institutional.

Supervisor – senior teacher Lazarenko T. V.

Literature: 1. AICPA. Statement of Auditing Standards (SAS) No. 82. Consideration of fraud in a financial statement audit. New York: Author, 2007. **2.** Arens A. A., Loebbecke J. K. Auditing. An integrated approach. (7th ed.) New Jersey: Prentice-Hall International, Inc., 2009. **3.** Messier F. William Jr. Auditing: A systematic approach. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc., 2009. **4.** International auditing standards. URL: <http://apu.com.ua/msa>. **5.** Boynton W. C., Kell W. G. Modern auditing. New York: John Wiley & Sons, Inc., 2008. **6.** Гордієнко Н. І., Харламова О. В. Аудит, організація і методика. Харків: ХНАМГ, 2010. 486 с.

ОСНОВНІ ШЛЯХИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.1

Репіна Ю. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність фінансового стану підприємства, досліджено основні показники оцінки фінансового стану та необхідність його аналізу для покращення діяльності промислового підприємства, а також визначено основні шляхи стабілізації фінансового стану промислового підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, стабілізація, підприємство.

Аннотация. Рассмотрена сущность финансового состояния предприятия, исследованы основные показатели оценки финансового состояния и необходимость его анализа для улучшения деятельности промышленного предприятия, а также определены основные пути стабилизации финансового состояния промышленного предприятия.

Ключевые слова: финансовое состояние, финансовая устойчивость, стабилизация, предприятие.

Annotation. In the article the nature of the financial condition of the company is examined, the key indicators assessing the financial situation and the need to improve its analysis of the industrial enterprise are explored and the main ways of stabilizing the financial situation of the industrial enterprise are determined.

Keywords: financial condition, financial stability, stabilization, enterprise.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку проблема аналізу й оцінки фінансового стану підприємства є доволі актуальною, оскільки фінансовий стан в цілому характеризує функціонування та розвиток підприємства. Діяльність будь-якого підприємства залежить від багатьох факторів, але найголовнішим з них є саме фінансовий стан. Його оцінка дає можливість підприємству знайти та в подальшому вирішити проблеми функціонування. Тому головною проблемою розвитку всіх підприємств на сучасному етапі є виявлення відповідних шляхів стабілізації фінансового стану [1, с. 93].

Метою статті є визначення сутності фінансового стану підприємства та виявлення основних шляхів покращення фінансового стану промислового підприємства в сучасних умовах розвитку.

Проблему та сутність фінансового стану підприємства досліджували такі видатні українські та іноземні вчені, як: Т. Костенко, В. Опаріна, Л. Фролова, Дж. Кеннон, Р. Фоулк, Р. Сміт, Г. Карпенко, В. Головки, В. Мінченко, В. Шарманська [2–3] та ін.

Фінансовий стан підприємства являє собою сукупність усіх економічних показників, які визначають здатність підприємства до стійкого розвитку, тобто фінансовий стан є показником конкурентоспроможності. Діяльність будь-якого підприємства повинна бути націлена на ефективне використання фінансових ресурсів, які надійшли до підприємства, співвідношення власних і залучених коштів, а також на забезпечення фінансової стійкості для його продуктивного функціонування. Саме цим зумовлена необхідність аналізу й оцінки фінансового стану, що забезпечує його стабільний розвиток.

В цілому фінансовий стан підприємства можна охарактеризувати як забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, необхідними для його функціонування, та раціональність використання та розміщення цих ресурсів для ефективної діяльності та розвитку. Фінансовий стан залежить від результатів діяльності та може характеризуватися фінансовою стійкістю, прибутковістю, оборотністю капіталу та розрахунку за борговими зобов'язаннями [2, с. 61].

Оцінка фінансового стану підприємства здійснюється за допомогою необхідних економічних показників, які характеризують фінансово-господарське становище суб'єктів господарювання. До основних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, належать:

- 1) показники оцінки майнового стану підприємства; показники ліквідності та платоспроможності;
- 2) показники оцінки фінансової незалежності (показники оцінки структури джерел засобів підприємства);
- 3) показники ділової активності (обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей, обертання оборотних коштів, ресурсовіддача);
- 4) показники аналізу рентабельності (прибутковості);
- 5) показники позицій підприємства на ринку цінних паперів [3, с. 312].

Для оцінки фінансового стану та визначення шляхів стабілізації розглянемо деякі показники фінансового стану промислового підприємства ПАТ «Турбоатом»:

Таблиця 1

Показники оцінки фінансового стану ПАТ «Турбоатом»

Показник	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	1741261	1842387
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,5059	0,7448
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,9067	1,1016
Коефіцієнт покриття	2,0026	2,6160
Коефіцієнт оборотності капіталу	1,1150	0,8948
Коефіцієнт оборотності мобільних коштів	0,7343	0,7081
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	7,0211	4,0498
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	45,0625	21,0559
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	0,7217	0,5567
Рентабельність власного капіталу, %	33,48	34,60
Рентабельність продажу, %	0,8057	0,7143
Рентабельність за маржинальним (валовим) доходом	4,70	27,25
Рентабельність за операційним прибутком	39,61	34,12

Аналіз цих показників показав, що рентабельність власного капіталу зменшилась до 24,71 %, що є негативним для підприємства. Проте рентабельність продажів на кінець року збільшилась порівняно з рентабельністю продажів на початок року на 1,12 %, на що впливає збільшення виручки від реалізації продукції.

Також були визначені показники ділової активності підприємства. За досліджуваний період значення коефіцієнта оборотності зменшилось до 0,8948. Це призводить до зменшення ділової активності, що, своєю чергою, свідчить про збільшення тривалості одного обороту капіталу. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зменшився до 4,0498, що свідчить про те, що підприємство швидко отримує гроші від покупців. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився з 45,0625 до 21,0559. Це показує негативну тенденцію для підприємства.

Отже, аналіз фінансового стану промислового підприємства свідчить про додаткову потребу в коштах, оскільки за умови уповільнення оборотності оборотного капіталу залучення в оборот додаткових коштів є необхідним для усунення цієї проблеми. Однак на підприємстві є покращення платіжної дисципліни, що є позитивною тенденцією [4, с. 83].

Також важливим етапом покращення фінансового стану підприємства є оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, який зменшився на 0,165. Не менш важливим є покращення збутової політики. Підприємство повинно активізувати маркетингову політику для просування своєї продукції на ринок, яка є конкурентоспроможною через високу якість та ціну [5, с. 34].

Вищеперелічені шляхи вирішення проблеми фінансового стану є актуальними для ПАТ «Турбоатом», проте, враховуючи всі недоліки фінансового стану підприємства, для стабілізації фінансового стану та фінансової стійкості також необхідно вжити таких заходів, які будуть актуальними для будь-якого промислового підприємства: покращити грошовий обіг на підприємстві; усунути можливі фактори банкрутства; врегулювати рівень незавершеного виробництва; створити стабільну фінансову базу шляхом забезпечення стійкого та стабільного фінансового стану підприємств у подальшому, створення оптимальної структури балансу та фінансових результатів, забезпечити захист фінансової системи до несприятливого зовнішнього впливу; забезпечити інформаційне та методологічне забезпечення фінансового стану; визначити нові ефективні шляхи фінансової діяльності.

Однак будь-якому промислому підприємству слід обирати та використовувати індивідуальні шляхи покращення та усунення недоліків, оскільки кожне підприємство функціонує та розвивається по-різному, тому має різні проблеми та недоліки в процесі своєї діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Фадеєва Ю. В.

Література: 1. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 9. С. 92–98. 2. Карпенко Г. В. Шляхи вдосконалення фінансового стану підприємства. *Економіка держави*. 2014. № 1. С. 61–62. 3. Головка В. І., Мінченко В. А., Шарманська В. М. Фінансово-економічна діяльність підпри-

емства: контроль, аналіз та безпека. Київ: Центр навч. літ., 2013. 446 с. **4.** Арєф'єва О. В., Городинська Д. М. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 8 (86). С. 83–90. **5.** Бугай В. З., Омельченко В. М. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. *Держава та регіони*. 2013. № 1. С. 34–39.

RECHTLICHE GRUNDLAGEN DER BESCHÄFTIGUNG VON JUGENDLICHEN

UDK 349.2-053.81

M. Roy

Studentin des 4. Studienjahres
Fakultät für Wirtschaft und Recht Charkower Nationale S. Kusnez Wirtschaftliche Universität

Annotation. In dem Artikel untersucht die Problematik der rechtlichen Regulierung der Arbeit von Jugendlichen, werden durch die Besonderheiten der Arbeit von Jugendlichen, analysiert die Begriffe "Jugendliche", "Jugendliche" und "junge Berufstätige" im Arbeitsrecht. Durchgeführt Analyse der ausländischen Gesetzgebung am Beispiel des Arbeitsgesetzbuches der Republik Belarus in Bezug auf die Besonderheiten des Regimes der Arbeit von minderjährigen, совмещающих mit dem Training loslegen.

Schlüsselwörter: Jugendliche, minderjährig, ein junger Profi, der Arbeitsvertrag, das Regime der Arbeit, das Jugend-Arbeitsmarkt.

Анотація. Досліджено проблематику правового регулювання праці молоді, охарактеризовано особливості праці молоді, проаналізовано поняття "молодь", "неповнолітні" та "молоді фахівці" у трудовому праві. Здійснено аналіз зарубіжного законодавства на прикладі Трудового кодексу Республіки Білорусь стосовно особливостей режиму праці неповнолітніх осіб, що поєднують роботу з навчанням.

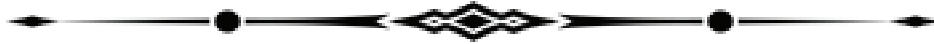
Ключові слова: молодь, неповнолітній, молодий фахівець, трудовий договір, режим роботи, молодіжний ринок праці.

Аннотация. Исследована проблематика правового регулирования труда молодежи, охарактеризованы особенности труда молодежи, проанализированы понятия «молодежь», «несовершеннолетние» и «молодые специалисты» в трудовом праве. Осуществлен анализ зарубежного законодательства на примере Трудового кодекса Республики Беларусь относительно особенностей режима труда несовершеннолетних лиц, совмещающих работу с обучением.

Ключевые слова: молодежь, несовершеннолетний, молодой специалист, трудовой договор, режим работы, молодежный рынок труда.

Die Jugend – Kategorie von Personen, die sich durch eine bestimmte Besonderheit, einem speziellen Status, ist daher auch Gegenstand zahlreicher Studien, die bestätigen das Vorhandensein einer Reihe von Problemen von Jugendlichen auf dem Arbeitsmarkt. Die charakteristischen Erscheinungen für die heimischen Jugend-Arbeitsmarkt sind: hohe Arbeitslosigkeit, überhöhte Anforderungen an junge Arbeitnehmer, die Diskrepanz der Bezahlung des Werkes auf Professionell-Preis Niveau, das fehlen von wirksamen Mechanismen zur effektiven Beschäftigung von Jugendlichen, die Abwanderung der aktiven Jugendlichen ins Ausland. Wegen des Mangels an ausreichenden praktischen Erfahrungen, rechtlichen und fachlichen Kenntnisse und oft auch moralische mangelnde Vorbereitung für den Wettbewerb auf dem Arbeitsmarkt, die berechtigt sind, Ihre Arbeit den Jungen Bürgern ziemlich schwer. In der gleichen Zeit, die Arbeitgeber bei der Einstellung verlangen nach Dienstalter, Erfahrung, praktische Fertigkeiten, die Tiefe der theoretischen Kenntnisse.

Im Rahmen der Forschung der rechtlichen Regulierung der Arbeit von Jugendlichen ist darauf zu verweisen, dass die Gesetzgebung enthält keine klare Regelung der Arbeit von Personen unter 18 Jahren. Hauptsächlich Arbeitsgesetz-

buch der Ukraine (weiter – die Labour Party Code der Ukraine) [1] enthält die Normen zur Regelung der Arbeit von minderjährigen Personen, die sich mit der Erwerbstätigkeit.

Bezüglich der Analyse der rechtlichen Regulierung der Arbeit von Mo-Lodi in der Wissenschaft des Arbeitsrechts immer Aufmerksamkeit geschenkt, wovon die Werke von A. A. Abramov, M. G. Alexandrow, A. A. Holownoj, D. A. Karpenko, G. A. Monastyrskij, J. P. Orlovsky, A. I. Prozenko, D. A. Karpenko, J. J. Ivanchuk, A. S. Kotenko, A. A. Tryuhan, A. G. Homenko, S. I. Kravtsov, N. F. Golovatogo, G. A. Honcharowa, L. V. Kutschera, V. D. Nazarov, N. Panini und andere.

Der Zweck dieses Artikels ist die Untersuchung der gesetzlichen Regelung der Arbeit der Jugendlichen im Arbeitsrecht, Analyse der Begriffe „Jugendliche“, „Jugendliche“ und „junge Berufstätige“ im Arbeitsrecht, Eigenschaften Eigenschaft Betriebssicherheitsverordnung, die Forschung der ausländischen Gesetzgebung am Beispiel des Arbeitsgesetzbuches der Republik Belarus im Bereich der Regulierung der Arbeit von Jugendlichen.

In vielen entwickelten Ländern, vor allem europäischen, Jungen als eine Person im Alter bis zu 25 Jahren. In den USA Zeit der Jugend wird mit 12 bis 24 Jahren, wobei die Jugend teilt sich auf „Jugend“ (12–18 Jahre) und „junge Erwachsene“ (18–24 Jahre) [2, s. 3].

A. S. Кайтанський der Auffassung, dass es angebracht ist, den Begriff „Jugend“ als sozial-demographische Gruppe, das sich auf der Grundlage Alter hat spezifische Eigenschaften und physiologische, psychologische, kulturelle, Bildungs- und andere Eigenschaften [3, s. 22].

Artikel 197 die Labour Party Code der Ukraine, regelt die Bereitstellung der ersten Jugend des Ortes, ermittelt, dass eine praktikable Jugend – Bürger der Ukraine im Alter von 15 bis 28 Jahren. Nach Abschluss oder Beendigung des Studiums an den allgemeinbildenden, beruflichen Bildungs-Erziehungs- und Hochschulen, Abschluss der Berufsausbildung und Weiterbildung, sondern auch nach der Entlassung aus dringenden militärischen oder alternativen (nicht-militärische) Service haben Sie die Möglichkeit, erste Arbeitsplatz für einen Zeitraum von mindestens zwei Jahren [1].

Im Gesetz der Ukraine „Über die Förderung der sozialen Bildung und Entwicklung der Jugend in der Ukraine“ vom 5. Februar 1993 [4] wird eine andere Definition des Begriffs „Jugend“ ist ein Bürger der Ukraine im Alter von 14 bis 35 Jahren. So eine Frage der Definition Jugendalter ist umstritten. Auf unsere Überzeugung, 14–35 Jahre ist eine sehr breite Altersspanne. Darüber hinaus Personen nach Erreichen der 28 Jahre, in der Regel findet einen Job, einen bestimmten Zweck in der arbeitssphäre, erwirbt ein gewisses know-how, praktische Fähigkeiten. Also man kann schon über eine gewisse Reife.

Bezüglich der Bestimmung der Begriffe „unmündige“, das in der ukrainischen Gesetzgebung gibt es zwei Begriffe, die die Person bis zur Vollendung der Volljährigkeit – eigentlich „unmündige“ und „Kind“. Minderjährige sind Personen unter 18 Jahren [4]. Artikel 43 der Verfassung der Ukraine festgeschrieben hat, dass jeder hat das Recht auf Arbeit, daher Minderjährige Arbeitnehmer haben ein Recht auf Arbeit gleichberechtigt mit anderen, aber zur gleichen Zeit, gemäß Teil 5 und 43 Themen, die eine erhöhte Schutz Ihrer Arbeit, die Festlegung der für Sie besonderen gesetzlichen Mechanismus für die Umsetzung der Arbeitnehmerrechte [5]. Darüber hinaus Kunst. 187 die Labour Party Code der Ukraine sieht vor, dass in arbeitsrechtlichen Rechtsverhältnissen Sie sind gleich in Ihren rechten zu volljährig und genauso, wie Erwachsene, sind verpflichtet, ehrlich und gewissenhaft zu arbeiten, pünktlich und genau befolgen die Anordnungen des Arbeitgebers, die Arbeitsdisziplin zu beachten und dergleichen. Und hier im Bereich des Arbeitsschutzes, der Arbeitszeit, der Ferien und einigen anderen Arbeitsbedingungen Gesetzgebung der Ukraine minderjährigen gewisse Vorteile, da bei der Bestimmung der Arbeitsbedingungen auf die Herstellung von minderjährigen berücksichtigt die physiologischen Besonderheiten des Organismus der Jugendlichen, die nur gebildet [6, s. 277].

Gemäß dem Artikel 24 der Labour Party Code der Ukraine Arbeitsvertrag mit minderjährigen unbedingt schriftlich zu erfolgen. Für Personen unter 18 Jahren, die Probezeit bei bei-йнятті auf der Arbeit nicht installiert ist (Artikel 26 die Labour Party Code der Ukraine) [1]. Aufgrund der Tatsache, dass der Körper des minderjährigen nur gebildet, gibt es die Notwendigkeit, sich regelmäßig über seinen Gesundheitszustand. Deshalb sind alle minderjährigen Personen akzeptiert, die Arbeit nur nach einer vorherigen ärztlichen Untersuchung und in der Zukunft bis zum Erreichen der einundzwanzig Jahre, jährlich pflichtigen Systemtest (st. 191 die Labour Party Code der Ukraine).

In Bezug auf die Arbeit von minderjährigen, zum Vergleich die in Artikel 273 Des Strafgesetzbuches der Republik Belarus [4] Minderjährige in arbeitsrechtlichen Beziehungen sind gleich in Ihren rechten zu volljährig, aber auf dem Gebiet des Arbeitsschutzes, der Arbeitszeit, der Ferien und einigen anderen Arbeitsbedingungen Garantien genießen, mit dem Kodex, anderen Taten der Gesetzgebung, Gesamtarbeitsverträge, Vereinbarungen. Verboten die Verwendung der Arbeit von Personen unter achtzehn Jahren schwerer Arbeit und in der Arbeit mit schädlichen und (oder) gefährliche Arbeitsbedingungen, auf und unterirdischen Bergbau. Liste der arbeiten, auf die Anwendung von Arbeits-verboten Personen unter achtzehn Jahren, genehmigt von der Regierung der Republik Belarus oder dem von ihm bevollmächtigten Organ. Verboten heben und bewegen von minderjährigen schwerer Lasten von Hand, mehr als installiert für Sie die Grenzwerte der Norm. Grenzwert-Normen heben und bewegen von minderjährigen manuell heben werden durch die Regierung der Republik Belarus oder dem bevollmächtigten Organ und v. 192 die Labour Party Code der Ukraine enthält nur eine klare Position: es ist verboten, Arbeitskräfte anzuziehen, die jünger als 18 Jahre zu der Nacht, сверхурочным

arbeiten und arbeiten am Wochenende. Diese Norm nicht im Widerspruch zum übereinkommen der Internationalen Arbeitsorganisation Nr. 138 über das Mindestalter für die Zulassung zur Beschäftigung vom 26. Juni 1973 (ratifiziert von der Ukraine 7. März 1979). Abschnitt 3 Art. 2 des übereinkommens sieht vor: "Mindestalter... sollte nicht unter dem Alter, in dem die Schulpflicht endet, und in jedem Fall, kann nicht niedriger sein als 15 Jahre. Ungeachtet der Bestimmungen in Absatz 3 dieses Artikels kann ein Mitglied, dessen Wirtschaft und schulische Einrichtungen ungenügend entwickelt sind, kann nach Anhörung der beteiligten Arbeitgeber- und Arbeitnehmerverbände, soweit solche bestehen, anfangs Mindestalter von 14 Jahren als minimal" [5].

Der Begriff der Jugend umfasst eine bestimmte Kategorie von volljährigen Personen. Volljährige Person ist eine Person, die erreicht hat 18 Jahre alt. Im arbeitsrechtlichen Rechtsverhältnis diese Personen ausgestattet mit einer breiten Palette von rechten und Pflichten. Bei dieser Gelegenheit ist es ratsam charakterisieren die Position der Personen, совмещающих Tage (stationäre) Form des Lernens mit der Arbeitstätigkeit. In der heutigen Zeit ziemlich Häufig Studenten von höheren Bildungseinrichtungen (HOCHSCHULEN), Doktoranden, Studenten beruflich-technische Bildungseinrichtungen (ptuz), die auf den Tages-Büros der Institutionen der Bildung, gleichzeitig розпочи- eine Karriere zu beginnen, mit dem Abschluss Arbeitsverträge mit den Unternehmen, Institutionen und Organisationen. Es sollte bemerkt werden, dass, wenn ein Student (Student, Schüler) lernt im stationären Bereich Bildungseinrichtung, erfüllen Aufgaben er tatsächlich in der Lage, nur in Ihrer Freizeit: an den Wochentagen nach dem Unterricht (am Abend oder während der freien Zeit in den Trainingsplan); am Wochenende; in der Ferienzeit.

Von der Zeit und Dauer der Erfüllung der Arbeitspflichten hängt Regime der Arbeit dieser Beschäftigten und dementsprechend die Zahlung. Wenn dies der Arbeitnehmer kann auch nachts arbeiten, ein paar Stunden für einen Tag oder mehrere Tage innerhalb einer Woche (d.h. in Ihrer Freizeit), dann mit dem Arbeitnehmer sollte ein normaler Arbeitsvertrag mit dem Regime arbeiten Teilzeit Arbeitstag oder unvollständig Arbeitswoche [6, s. 119].

An die Jugend, auf jeden Fall sollte auch die Kategorie junge Berufstätige. Gesetzlich verankert ist der Begriff der "junge Fachkraft" unvollkommenes und eingeengt, da der Artikel 197 Labour Party Code der Ukraine legt fest, dass diese Absolventen nur an staatlichen Bildungseinrichtungen, in denen der Bedarf wurde früher behauptet, die Unternehmen, Institutionen, Organisationen und die Arbeit nach dem Beruf für einen Zeitraum von mindestens drei Jahren nach dem Verfahren durch das Ministerkabinett der Ukraine.

Aber die Entschlossenheit des Kabinetts der Ukraine "Über die Ordnung der Beschäftigung von Hochschulabsolventen, deren Herstellung erfolgte auf Staatliche Bestellung" vom 22. August 1996, erwähnt bereits einen anderen Begriff: "Young professionals" sind Absolventen von höheren Bildungseinrichtungen, die Qualifikation der Fachkraft mit Hochschulabschluss verschiedenen obrazovatelno-Qualifikationsniveaus und die Arbeitsplätze auf der Grundlage der Anfahrt zur Arbeit, und als solche innerhalb von drei Jahren ab dem Abschluss des Arbeitsvertrags mit Ihnen dem Kunden [6]. Diese Definition, unserer Meinung nach, ist mehr als akzeptabel und deckt alle Kategorien von Hochschulabsolventen.

Die gesetzliche Regelung Ihrer Arbeit in den meisten Fällen unterscheidet sich nicht von der gesetzlichen Regelung der Arbeit von anderen Arbeitnehmern. Generell besteht die Problematik im Bereich der Beschäftigung, die Gewährleistung der Arbeit nach dem Beruf garantiert Ihnen durch die Bereitstellung des ersten Arbeitsplatzes, aber das ist nicht Gegenstand der Forschung.

Basierend auf dem vorstehenden, muss verbessert werden und ergänzen die Normen betreffend die Arbeitsbedingungen der Jugend. Insbesondere ist es notwendig, in den einzelnen posten der Labour Party Code der Ukraine die Besonderheiten der Regelung der Arbeit von Personen unter 18 Jahren und kombinieren die Arbeit mit dem Studium, nehmen müssen Normen bezüglich der Gewährung bestimmter Privilegien, Ordnung der berlassung der Urlaube, der Heranziehung zur сверхурочным arbeiten. Auch für die Lösung der Probleme der Beschäftigung von Jugendlichen durch geeignete Maßnahmen zur Verbesserung der Tätigkeit der staatlichen Organe im Bereich der Jugendbeschäftigung.

Wissenschaftlicher Leiter – Deutschlehrerin Leschtschinska A. V.

Literatur: 1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. 2. Громов И. А., Иконникова С. Н., Лисовский В. Т. Молодежь в обществе // Человек и общество: социальные проблемы молодежи. Л.: ЛГУ, 1969. С. 56–78. 3. Китан А. С. Термин «молодежь» как правовая категория. *Проблемы политики*. 2012. № 3. С. 21–23. 4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. 5. Коваль Г. Проблемы молодежи на рынке труда. *Инвестиции: практика и опыт*. 2007. № 16. С. 118–121.

АНАЛІЗ ПОРТФЕЛЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

УДК 336.763(477)

Рубан В. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто структуру портфеля цінних паперів банку. Досліджено діяльність банків України на ринку цінних паперів. Систематизовано проблеми розвитку ринку цінних паперів вітчизняних банків. Розроблено та запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: банк, портфель цінних паперів, цінні папери, інвестиційна діяльність.

Аннотация. Рассмотрена структура портфеля ценных бумаг банка. Исследована деятельность банков Украины на рынке ценных бумаг. Систематизированы проблемы развития рынка ценных бумаг отечественных банков. Разработаны и предложены пути их преодоления.

Ключевые слова: банк, портфель ценных бумаг, ценные бумаги, инвестиционная деятельность.

Annotation. The structure of the securities portfolio of the Bank. The activity of banks in Ukraine in the securities market. Systematized issues of securities market of domestic banks. Developed and the ways to overcome them.

Keywords: the Bank, securities portfolio, securities, investment activity.

В сучасних умовах кризи головним для України є вирішення проблеми нестачі фінансових ресурсів. Одним із способів вирішення проблеми є ринок цінних паперів.

Ринок паперів – це один із найбільших сегментів фінансового ринку, що є з'єднуючою ланкою між ринком капіталу та грошовим ринком. Діяльність банків на ринку цінних паперів є своєрідним посередником, який пов'язує інтереси емітентів та інвесторів. Для формування своєї ресурсної бази банки використовують фінансові інструменти.

Операції з цінними паперами є одним із традиційних видів банківської діяльності. Власний портфель цінних паперів формується внаслідок проведення інвестиційних операцій. Досвід розвинених країн світу свідчить, що активна участь банків у процесі накопичення та розміщення капіталу в галузі економіки є однією з необхідних умов економічного розвитку. У міжнародній банківській діяльності частка вільних грошових ресурсів, яка спрямовується банками на придбання цінних паперів, становить 20–40 %. В українських комерційних банках вона є значно меншою – 5–10 % [1].

Дослідженням функціонування ринку цінних паперів і діяльності банків на цьому ринку займалися провідні вчені, такі як: Галенко О. М. [2], Ніколенко С. С., Шевченко О. М. [3], Роганова О. Я. [4] та ін. Дослідивши наукові праці вчених, можна зробити висновок про недостатнє вивчення ряду питань щодо формування та управління оптимальним портфелем цінних паперів банків. Тому виникає потреба більш детального вивчення механізму забезпечення ефективного функціонування банківських установ у сфері фінансових інвестицій та необхідність вироблення практичних рекомендацій щодо його вдосконалення.

Метою статті є удосконалення методичного забезпечення аналізу структури та динаміки портфеля цінних паперів та операцій з цінними паперами.

На сьогодні в Україні діє змішана модель діяльності банків на ринку цінних паперів. Залежно від мети формування портфеля банки можуть здійснювати інвестиційні та торговельні операції на ринку цінних паперів. Портфель цінних паперів складається з сукупності різних видів цінних паперів, з різним рівнем дохідності, забезпечення, ліквідності та ризику.

Банки України дуже обережно формують свою інвестиційну політику, що пояснюється високим рівнем ризику українських емітентів цінних паперів, низькою довірою до ринку облігацій внутрішньої державної позики. Інвестиційна діяльність банків на ринку цінних паперів, передбачає вкладення коштів у цінні папери від свого імені та за свій рахунок для отримання прибутку.

На сучасному етапі банківська система України є найбільш потужним і динамічно зростаючим сегментом приватного фінансового сектора України.

Насамперед для дослідження цієї теми треба проаналізувати структуру та динаміку операцій із цінними паперами (рис. 1) [5].

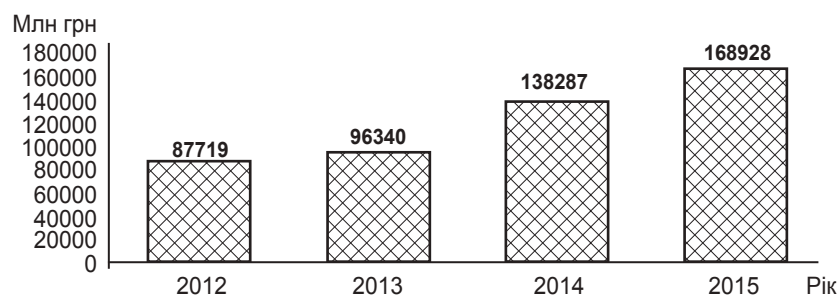

Рис. 1. Інвестиції в цінні папери банків України, млн грн

Як видно з рис. 1, за останні 4 роки вкладення у цінні папери банків України мають тенденцію до збільшення. Так з 2012 до 2015 рр. вкладення банків у цінні папери зросли на 81209 млн грн.

Проаналізувавши діяльність банків України на ринку цінних паперів, можна зазначити позитивні тенденції у проведенні цих операцій.

Проте українські банки, незважаючи на той факт, що вони є основними професійними учасниками ринку цінних паперів у країні, все ще розглядають цей ринок як допоміжний напрям своєї діяльності. Аналогічні показники важливості фінансових інвестицій у діяльності банків у країнах – членах Європейського Союзу – є значно вищими: питома вага цінних паперів у загальних активах Польщі – 22,3 %, у Чехії – 17,5 % [3], тобто інвестиційна активність вітчизняних банків на фондовому ринку далі залишається низькою порівняно з іншими країнами. Проаналізуємо портфель цінних паперів банків України за 2012–2016 рр. З табл. 1 бачимо, що лише у 2016 р. банки значно збільшили портфель цінних паперів (крім акцій). Це зростання відбулося переважно за рахунок державних облігацій.

Таблиця 1

Портфель цінних паперів банків у 2012–2016 рр., [5]

Показники	Сума, млн грн				
	2012	2013	2014	2015	Серпень, 2016
Цінні папери, крім акцій	88854	127734	143031	109572	179232
1.1. За секторами економіки:	88854	127734	143031	109572	179232
– сектор інших фінансових установ	1 859	3 062	5 564	2 502	1 799
– сектор загального державного управління	66 737	93 951	109 916	89 292	160 363
– сектор нефінансових корпорацій	20 258	30 720	27 551	17 778	17 070
1.2. За типом портфеля:	88854	127734	143031	109572	179232
– у торговому портфелі	15 316	8 695	21 994	17 048	35 741
– у портфелі на продаж	70 198	116 247	118 652	84 006	128 618
– у портфелі до погашення	3 340	2 792	2 384	8 519	14 871
Акції в портфелі банків	6 948	7 411	7 241	3 851	3 843
2.1. За секторами економіки:	6948	7411	7241	3851	3843
– банківський сектор	9	330	331	35	34
– сектор інших фінансових корпорацій	2 717	2 213	1 404	651	586
– сектор нефінансових компаній	2 420	2 929	2 504	938	837
– нерезиденти	1 802	1 938	3 002	2 227	2 386

Виходячи з даних табл. 1, можна зробити висновок, що з 2012 р. до серпня 2016 р. всі складові портфеля фінансових інвестицій банківської системи України зростали, за виключенням 2015 р., в ньому спостерігається зниження значення показників, на що могла вплинути криза 2014 р.

Протягом періоду, що аналізується, значних змін у структурі портфеля цінних паперів не відбулося, торговельні операції продовжують відігравати провідну роль, однак значно збільшилась питома вага цінних паперів, що утримуються до погашення.

В цілому в діяльності банків на ринку цінних паперів спостерігається позитивна тенденція. Проте існують певні гальмуючі фактори, які негативно впливають на процес проведення банками операцій з цінними паперами, тому виникає потреба розробки шляхів їх подолання.

Головною проблемою є нерозвиненість самого ринку цінних паперів, тому необхідно вдосконалювати його інфраструктуру та проводити ефективну державну політику щодо оподаткування операцій з цінними паперами.

Також однією з головних проблем діяльності банків на ринку цінних паперів є нестабільна політика держави. Тому необхідно вдосконалювати законодавчу базу, яка регулює діяльність банків і сприяє розвитку ринку цінних паперів.

Не менш важливим є низький ступінь довіри населення до банків. Для подолання цієї проблеми треба розробляти ефективну модель участі комерційних банків на ринку цінних паперів, посилювати банківський менеджмент і вдосконалювати власну політику банків щодо проведення операцій з цінними паперами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Бюлетень НБУ за 2015 рік // Національний банк України: офіц. сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua/Statist/elbul.htm>. 2. Галенко О. М. Методи економічного аналізу цінних паперів для формування інвестиційного портфеля на фінансовому ринку України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 1999. 19 с. 3. Ніколенко С. С., Шевченко О. М. Формування ринку цінних паперів в умовах ринкової трансформації: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 159 с. 4. Роганова О. Я. Облік та аналіз операцій банку з цінними паперами: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04. Київ, 2005. 20 с. 5. Основні показники діяльності банків України // Національний банк України: офіц. сайт. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

FACTORING AS ALTERNATIVE FINANCE SOURCE IN UKRAINE

UDC 330.131.7:657.422.1

A. Rubel

The 2-nd student
of the management and marketing faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. Features and prospects of factoring operation's market in Ukraine have been considered in this article. The essence of factoring and main difference of crediting have been uncovered. The research of factoring market has been conducted.

Keywords: factoring, credit, source of finance, financial market.

Анотація. Розглянуто особливості та перспективи ринку факторингових операцій в Україні. Виявлено суть факторингу та його відмінності від кредитування. Проведено дослідження сьогоденного стану ринку факторингу.

Ключові слова: факторинг, кредитування, джерело фінансування, фінансовий ринок.

Аннотация. Рассмотрены особенности и перспективы рынка факторинговых операций в Украине. Обозначены суть факторинга и его отличия от кредитования. Проведено исследование сегодняшнего состояния рынка факторинга.

Ключевые слова: факторинг, кредитование, источник финансирования, финансовый рынок.

At this paper factoring is considered as relatively new source of finance for Ukrainian financial market. Factoring has developed recently in Ukraine and hasn't been supported by legal regulations sufficiently yet. A need of studying factoring arose after quick establishment of it. This is due to the novelty of the topic.

Factoring makes it possible for business to readily convert a substantial portion of its account receivable into cash. Factoring has become a growing source of external finance for corporations and small and medium size enterprise. About

34 banks and specialized factoring companies provide factoring services in Ukraine. The volume of factoring services in the domestic market is growing.

The relevance of the topic conditioned by the fact that factoring is a useful tool for financial activities, it is poorly understood in the framework of our country. The benefits and rationales behind the factoring decision have been studied in a large body of literature. One of the most often cited advantage of factoring is the improvement of financial competitiveness by the increase of liquidity and enhancement of cash-flow patterns of businesses. relevance of the topic conditioned by the fact that factoring is a useful tool for financial activities, few enterprises applies to it in Ukraine.

There are many scientists who investigate factoring. Among them are B. Sopranzetti, K. Soufani, C. Biscoe, J. B. Daniel, N. Vnukova, etc.

Factoring is a financial transaction and a type of debtor finance in which a business sells its accounts receivable (i.e., invoices) to a third party (called a factor) at a discount. A business will sometimes factor its receivable assets to meet its present and immediate cash needs.

There are three parties directly involved: the factor who purchases the receivable, the one who sells the receivable, and the debtor who has a financial liability that requires him or her to make a payment to the owner of the invoice. The receivable, usually associated with an invoice for work performed or goods sold, is essentially a financial asset that gives the owner of the receivable the legal right to collect money from the debtor whose financial liability directly corresponds to the receivable asset. The seller sells the receivables at a discount to the third party, the specialized financial organization (aka the factor) to obtain cash. This process is sometimes used in manufacturing industries when the immediate need for raw material outstrips their available cash and ability to purchase "on account". The sale of the receivable transfers ownership of the receivable to the factor, indicating the factor obtains all of the rights associated with the receivables. Accordingly, the receivable becomes the factor's asset, and the factor obtains the right to receive the payments made by the debtor for the invoice amount, and is free to pledge or exchange the receivable asset without unreasonable constraints or restrictions. Usually, the account debtor is notified of the sale of the receivable, and the factor bills the debtor and makes all collections; however, non-notification factoring, where the client (seller) collects the accounts sold to the factor, as agent of the factor, also occurs [1].

Factoring's origins lie in the financing of trade, particularly international trade. It is said that factoring originated with ancient Mesopotamian culture, with rules of factoring preserved in the Code of Hammurabi [3]. Examination of modern factoring as a worldwide phenomenon leads to the conclusion that a conducive and responsive legal environment may be of even greater importance to the growth of factoring at the beginning of the twenty-first century.

One of the most often cited advantage of factoring is the improvement of financial competitiveness by the increase of liquidity and enhancement of cash-flow patterns of businesses. Companies are faced with liquidity risk, that is, with the risk that they would not be able to finance increases in assets and settle obligations at their expiration. In a volatile financial framework, factoring supports small and medium-sized firms to manage the required level of liquidity and offers them the advantage of obtaining further price discounts from suppliers.

The main consumers of factoring services in Ukraine are industrial enterprises which are looking for new markets, and large commercial enterprises (network traffic). Basically it is the food, confectionery, pharmaceutical, chemical industry, manufacturers of household appliances, building materials, office supplies, certain kinds of light industry products, containers, packaging, etc.

In Ukraine, due to the high risk and the general instability of the economic situation, the most common operation is recourse factoring, when the credit risk is borne by the supplier firm. However, in the world, on the contrary, a significant amount of factoring transactions carried out without the preservation of the right of recourse to the credit risk of the circle takes the factor. In this case the factor gets more revenue, although the risk of loss of credit is significantly increased [4].

The negative feature of factoring services in Ukraine is their relatively high cost, due to the high percentage of transfer of the debt, which is now used domestic banks in fees for the service. In developed countries, this amounts to an average of 1.5–2 % of the total supply.

However, despite the obvious advantages offered by the factoring business, the majority of enterprises in Ukraine are in no hurry to use it in their business processes, meeting participants noted. Suppliers fear that the cost of factoring for the company will be too high, and they will have to significantly increase the price of its products; Debtors avoid that the relationship between the buyer and seller will interfere third party which will monitor trade relations. But the most common misconception on the part of buyers whose providers use factoring - the fact that information on arrears will be transferred to the bank and the debtor's credit history will make less attractive. This is a fallacy - the factor has absolutely no moral or legal right to transfer elsewhere showgirl payment information of a company.

Ukraine has great potential associated with the use of factoring. On the territory of the country are concentrated many manufacturing enterprises, but private business audience in Ukraine requires a comprehensive awareness and hard work. Only when regular communications can bring to the business community to use all the advantages of factoring and reverse the fears. Further development of the factoring market in Ukraine is aimed at improving the legislative

regulation, improve the conditions, methods and forms of such services, in particular with recourse factoring, as well as reduce the cost of factoring transactions.

Supervisor – Associate Professor Petuhova O. G.

Literature: 1. Forman M., Gilbert J. Factoring and Finance. London: Wiley, 1976. 142 p. 2. Bakket M., Klapper L., Udell G. Financing small and medium-size enterprises with factoring: Global growth in factoring – and its potential in Eastern Europe // The World Bank, Warsaw, Poland. 2004. 3. Biscoe P. N. Law and practice of credit factoring. Butterworth & Company, 1975. 4. Factoring for you. URL: <https://en.unicredit.ua/factforyou/>.

FRANCHISING IN DEUTSCHLAND

UDC 339.187.44(430)

S. Rudenok
A. Sergienko

Studentinnen des 3. Studienjahres
Fakultät für Konsulting und internationales Business Charkower Nationale S. Kusnez wirtschaftliche Universität

Annotation. Es wurden die Fragen des Franchising in Deutschland gezeigt. Die Statistik, die Zahl der Franchise-Niederlassungen sind in Deutschland demonstriert. Es werden auch Vor- und Nachteile des Franchising für den Franchisegeber und Franchisenehmer bestimmt; und das Hauptproblem des Franchise in Deutschland untersucht.

Schlüsselwörter: Franchising, der Franchisegeber, Franchisenehmer, Unternehmen, Know-how, Franchise, Franchisemarkt.

Анотація. Розглянуто питання франчайзингу в Німеччині. Наведено статистику кількості франшиз в Німеччині. Визначено недоліки та переваги франчайзингу для франчайзера та франчайзі. Розглянуто основні проблеми розвитку франчайзингу в Німеччині.

Ключові слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзі, підприємство, ноу-хау, франшиза, ринок франчайзингу.

Аннотация. Рассмотрены вопросы франчайзинга в Германии. Приведена статистика количества франшиз в Германии. Определены недостатки и преимущества франчайзинга для франчайзера и франчайзи. Рассмотрены основные проблемы развития франчайзинга в Германии.

Ключевые слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзи, предприятие, ноу-хау, франшиза, рынок франчайзинга.

Franchising ist ein Geschäftsmodell selbstständiger Unternehmer, das auf Partnerschaft basiert. Der Franchisenehmer ist nicht allein, sondern profitiert vom ersten Tag an vom Franchisenetzwerk. Franchisenehmer und –geber teilen sich die Arbeit und schaffen somit Synergien. Der Franchisegeber bereitet seinen Franchisenehmer von Anfang an durch Schulungen auf den Geschäftsbetrieb vor und unterstützt ihn permanent während der gesamten Vertragslaufzeit. Im Gegensatz zu einem klassischen Unternehmensgründer beginnt der Franchisegründer somit nicht bei null, sondern kann auf das gesamte Know-how des Franchisekonzepts zurückgreifen, seinen Geschäftsbetrieb sofort starten und sich ausschließlich auf den Vertrieb seiner Waren oder Dienstleistungen konzentrieren. Das Geschäftsmodell Franchise kann sowohl in Vollzeit als auch als zweites Standbein realisiert werden.

Die deutsche Franchisewirtschaft ist in den vergangenen Jahren kontinuierlich gewachsen und hat sich stetig weiterentwickelt. Neben vielen guten Konzepten aus den Bereichen Dienstleistung, Handel, Gastronomie/Hotellerie und

Handwerk wächst der Markt mit innovativen und attraktiven Franchisekonzepten, zum Beispiel im Bereich Gesundheit und Fitness. Einen wachsenden Anteil im Dienstleistungsbereich haben neuerdings auch Social-Franchise-Systeme. Neuartige Konzepte, die es noch nicht am Markt gibt und die sich standardisiert multiplizieren lassen, haben dabei gute Aussichten auf Erfolg.

Wenn man die Menschen in Deutschland nach Namen bekannter Franchisesysteme fragt, dann werden wohl hauptsächlich die beiden Begriffe „Burger King“ und „McDonald's“ genannt. Dem einen oder anderen wird womöglich noch die dritte große «Fastfoodkette» von «Subway» in den Sinn kommen. Der Franchisemarkt in Deutschland ist jedoch deutlich vielfältiger, als man auf den ersten Blick glauben mag. Viele bekannte Einzelhandelsunternehmen, Gastronomiebetriebe und Dienstleistungsunternehmen mit starken Marken werden ebenfalls als Franchisekonzept betrieben. Und das mit teilweise richtig großem Erfolg. So gehören beispielsweise das Touristikunternehmen TUI mit über 1.000 Reisebüros oder auch die Bäckereikette Kamps zu den größten deutschen Franchisegebern. Aber auch Dienstleistungsanbieter wie die Schülerhilfe mit rund 1.100 Filialen in Deutschland und Österreich zählt zu den Top-10-Anbietern im Franchisemarkt. Die nachfolgenden Zahlen, Daten und Fakten sollen weiteres Licht ins Dunkel bringen und Franchising in Deutschland anschaulich präsentieren. Und eines ist klar, Franchising nimmt mittlerweile einen hohen Stellenwert in der deutschen Wirtschaft ein [1].

Die Statistik zeigt die Entwicklung der Anzahl von Franchise-Partnern in Deutschland in den Jahren von 2010 bis 2015 auf. Der Begriff Franchising definiert sich darüber, dass ein Franchisegeber einem Franchisenehmer die Nutzung eines Geschäftskonzeptes gegen ein Entgelt zur Verfügung stellt. Im Jahr 2010 gab es in Deutschland insgesamt 105.472 Franchise-Partner [2].

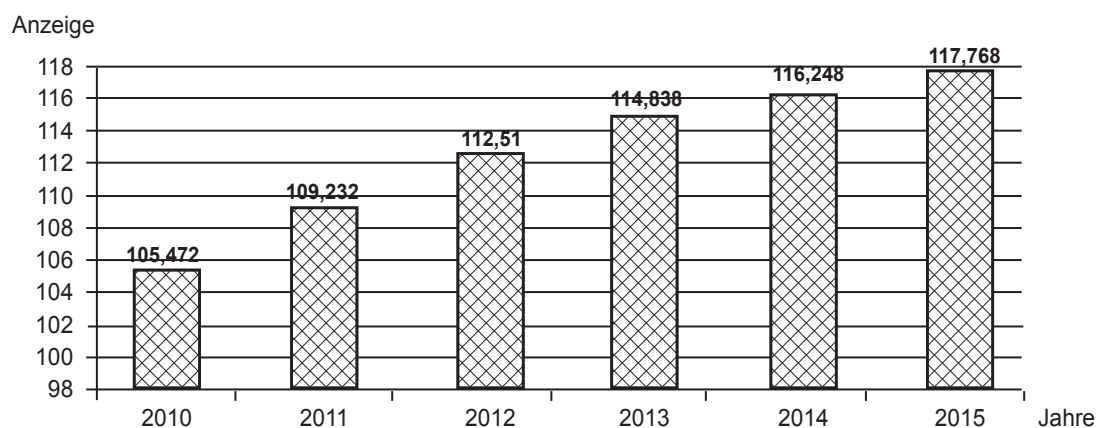

Fig. 1. Der Anzahl von Franchise-Partnern

Die Statistik zeigt die Kennzahlen der Franchise-Branche in Deutschland im Jahr 2015. Im Jahr 2015 gab es in Deutschland insgesamt rund 157.000 Franchise-Betriebe.

Die Entwicklung der Franchisewirtschaft darf aber nicht darüber hinwegtäuschen, dass es in der Branche neben den Vorteilen auch Nachteile sowohl für den Franchisegeber als auch für den Franchisenehmer gibt [2].

Von Vorteil für den Franchisegeber ist, dass ihm die Vertriebsform ein schnelles Wachstum bei geringer Kapitalbindung ermöglicht. Der Aufwand hierfür fällt erheblich geringer aus, als er z.B. für den Aufbau eines eigenen Filialsystems wäre. Das hängt auch im Wesentlichen damit zusammen, dass der Großteil der Lohnkosten vom Franchisenehmer getragen wird. Dennoch behält der Geber die Kontrolle über seine Geschäftsidee und hat Zugriff auf lokale Marktdaten. Das unternehmerische Risiko ist für den Franchisegeber gering, da die Partner rechtlich eigenständige Unternehmen sind und die Investitionen selbst tragen müssen. Für seine Leistungen erhält der Franchisegeber eine einmalige fixe Gebühr und umsatzabhängige Einnahmen.

Dem stehen aber auch Nachteile gegenüber. Dazu zählt vor allem, dass der Franchisegeber im Vergleich zu Filialsystemen auf einen Teil der Erträge verzichtet. Zudem besteht die Gefahr, das Konzept und Image des Systems zu verwässern, wenn sich die Franchisenehmer nicht strikt an die Weisungen aus der „Zentrale“ halten [3].

Vor- und Nachteile des Franchisings für die Franchisenehmer sind in der Tabelle unten angegeben.

Nach jahrelanger Kenntnis und Beobachtung der Szene ergeben sich folgende Problemfelder, die für die negative Entwicklung des Franchisings im Gründerbereich ursächlich sein könnten:

1. Mangelnde wirtschaftliche Perspektive vieler Systeme.
2. Mangelhafte Kommunikation vorhandener Probleme durch wichtige Player und Multiplikatoren.

Table 1

Vor- und Nachteile für die Franchisenehmer

Vorteile Nehmer	Nachteile Nehmer
– Nutzen eines bewährten Geschäftsmodells (vor allem des Branchen Know-hows und des Marktimages) – Unterstützung bei Ressourcenbeschaffung, Betriebsführung, Marketing und Weiterbildung	– Eigenes unternehmerisches Handeln eingeengt – Teil der Einnahmen gehen an Geber – Informationsasymmetrie zu Gunsten der Geber – Risiko, dass Franchisegeber aufgibt oder aufgekauft wird

3. Mangelnde Transparenz: Viele Systeme veröffentlichen ihre Daten unvollständig. Zugleich wächst das Bewusstsein – vor allem in der Nachwuchs-Generation Y – für Offenheit und Transparenz.

4. Die Sorge mancher potenzieller Franchisenehmer, als „Unternehmer zweiter Klasse“ dazustehen. Insbesondere, indem sie die Folgen der Selbständigkeit in Kauf nehmen müssen (wirtschaftliches Risiko, eingeschränkte Freizeit, Sozialleistungen), ohne deren Vorteile genießen zu können (keine volle unternehmerische Freiheit, eingeschränkte Gestaltungsmöglichkeiten).

5. Als neue Partner werden unternehmerische Persönlichkeiten gesucht, diese werden jedoch von einigen Systemen nicht auf Augenhöhe angesprochen, sondern sollen unverkennbar zuerst die Ziele des Franchisesystems bedienen, weniger die des frischgebackenen Unternehmers.

6. Viele Geschäftsmodelle im Franchisesektor erscheinen verstaubt. Innovation und Digitalisierung sind noch nicht ausreichend im Franchising angekommen.

7. Viele Franchisesysteme versuchen vor allem über Niedrigpreise am Markt zu punkten. Dies setzt vor allem die Franchisenehmer als letzte Glieder der Wertschöpfungskette unter Druck.

8. Es existieren kaum unabhängige objektive Informationsquellen für neue Franchise-Interessenten [4].

Es gibt zahlreiche Franchisegeber – innerhalb und außerhalb des DFV – die eine hervorragende Arbeit machen und im Sinne ihrer Partnerbetriebe agieren. Sie verstehen sich in erster Linie als Dienstleister für ihre Partner, von denen sie bezahlt werden – zum Einstieg und auch per laufender Gebühr. Da aber Franchising im Markt oft als eine einheitliche „Branche“ wahrgenommen wird, müssen die „guten Systeme“ bedauerlicherweise unter den „schlechten Systemen“ leiden [5].

Zusammenfassend kann man argumentieren, dass Franchising als eine Art von Unternehmen sehr interessant und viel versprechend in Deutschland ist. Es kann als ein nationales System und auch mit der Teilnahme von ausländischen Firmen und Unternehmer entwickeln.

Wissenschaftlicher Leiter – Deutschlehrerin Leschtschinska A. V.

Literatur: 1. Klein R. S. Gründen mit Konzept – Erfolgreich selbstständig mit Franchise. Arbeitsheft. Frankfurt am Main. 2015, Nr. 1. URL: <https://www.fuergruender.de>. 2. Anzahl der Franchise-Geber in Deutschland in den Jahren 2010 bis 2015. URL: <https://de.statista.com>. 3. Franchising in Deutschland. URL: <http://www.franchiseverband.com>. 4. Franchise-Report 2016. URL: <http://www.starting-up.de/gruenden/franchise/franchise-report-2016.html>. 5. Torben Leif Brodersen / Franchise-Leitfaden 2016/2017: Gründen mit Konzept Erfolgreich selbstständig als Franchisenehmer. Arbeitsheft. Berlin: Torben Leif Brodersen, 2016. Nr. 2. URL: <https://www.fuer-gruender.de/fileadmin>.

АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 338.242.2

Сабєров М. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано актуальний на сьогодні вид економічної діяльності – ресторанне господарство. Розглянуто особливості розвитку різних типів закладів індустрії на ринку України з використанням статистичних даних останнього десятиліття.

Ключові слова: ресторанне господарство, підприємство ресторанного господарства, заклад ресторанного господарства, типи закладів ресторанного господарства, ресторан, бар, кафе, їдальня.

Аннотация. Проанализирован актуальный на сегодняшний день вид экономической деятельности – ресторанное хозяйство. Рассмотрены особенности развития разных типов заведений индустрии на рынке Украины с использованием статистических данных последнего десятилетия.

Ключевые слова: общественное питание, предприятие ресторанного хозяйства, заведение ресторанного хозяйства, типы заведений ресторанного хозяйства, ресторан, бар, кафе, столовая.

Annotation. This article analyzes the restaurant business – a kind of economic activity, which is extremely important nowadays. The article discusses features of the development of different types of institutions of the industry in the Ukrainian market using statistical data of the last decade.

Keywords: restaurant management, restaurant management company, institution restaurant business, types of institutions restaurant industry, restaurant, bar, café, dining room.

На сьогоднішній сфера ресторанного господарства є однією із найбільш швидко зростаючих сфер бізнесу. Як показують останні дослідження, кількість закладів саме цього напрямку підприємництва збільшилась вдвічі за останнє десятиліття. Саме тому за декілька століть свого існування ресторанний бізнес подолав непростий шлях від місць перепочинку для “обраних” та подорожуючих до безлічі мереж, серед яких кожен може обрати ту, що відповідає саме його потребам і смакам.

Мета цієї статті полягає в узагальненні основних напрямків і особливостей ресторанного господарства та визначення перспектив існування цієї сфери господарської діяльності у найближчому майбутньому.

Ресторанне господарство – один із видів економічної діяльності, галузь народного господарства, що націлена на надання послуг для задоволення потреб клієнтів у харчуванні з організацією дозвілля або без нього. Варто зазначити, що підприємства ресторанної індустрії є невід’ємною частиною системи обслуговування туристичного бізнесу.

Закладом ресторанного господарства вважається організаційно-структурна одиниця у сфері ресторанного господарства, що займається виробничо-торговельною діяльністю, тобто виробляє і / або закінчує процес виготовлення, реалізує та організовує споживання продукції власного виробництва та закуплених товарів, а також може брати участь в організації дозвілля споживачів (п. 3.2 ДСТУ 4281:2004) [6].

Основна мета індустрії ресторанного господарства визначена концепцією технології гостинності, що полягає, перш за все, в задоволенні найвибагливіших потреб споживача. Отримання задоволення гостем від відвідування закладу харчування будь-якого типу є першочерговою задачею для кожного представника цієї сфери.

За останніми даними ресторанний бізнес України нараховує близько 60 тис. закладів ресторанного господарства, частина яких належить юридичним особам, тоді як інша – власність фізичних осіб-підприємців. За декаду кількість останніх на ринку сильно зросла з 20 % до 50 % [5], а частка фізичних осіб, відповідно, значно впала.

Зміни принципів побудування економіки в Україні, що зробили отримання найбільшого прибутку основною задачею діяльності об’єктів господарювання, призвели до помітного зменшення кількості закладів ресторанного бізнесу при навчальних закладах, офіційних установах, промислових підприємствах. Така замкнена мережа закладів ресторанного бізнесу, яка була націлена на обслуговування осіб, об’єднаних професійною діяльністю, зменшилась більш ніж в половину – з 70 % до 20 % [5]. Ці зміни свідчили про остаточне бажання фізичних осіб-підприємців спрямувати свою діяльність на отримання максимальної комерційної вигоди. Таке рішення спричинило закриття безлічі фабрик-заготівель і стимуляцію розвитку централізованої системи харчування готовою продукцією при учбових закладах і підприємствах. Цей період став початком повільного збільшення кількості

ресторанів. Їх щорічний приріст становить близько 2 % і, згідно з оцінками фахівців, навряд чи збільшиться у найближчий час через їхню спрямованість на ділову еліту [2].

Найбільша частка сьогоденішньої структури ресторанного господарства України зайнята кафе, кав'ярнями та буфетами (більше 53 %) [5]. Така помітна перевага у бік закладів такого типу пов'язана з постійним попитом на послуги та продукцію цих підприємств. Ідальні на цей час займають близько 20 % галузі, бари – 16 %, решта закладів індустрії – 7 % [4]. Таким чином, для задоволення гастрономічних потреб кожних 100 000 осіб з населення країни працює приблизно 6 ресторанів, 120 кав'ярень, кафе та закусочних, 35 барів, 15 їдалень та 11 закладів харчування іншого типу [4].

У ході становлення та зміцнення ринкової економіки України змінилась потужність різних видів закладів ресторанного господарства. Місткість ресторанів поступово зменшилась більш ніж у півтора рази, тоді як кафе, кав'ярні та закусочні мають тенденцію до збільшення місткості. Практично незмінною залишається лише місткість клієнтів у їдальнях, що переважно обслуговують споживачів, об'єднаних професійними (учбовими) інтересами. Конкуренцію їм складають заклади постачання готової їжі, що поступово заміщують їх.

В епоху розвитку торговельно-розважальних комплексів особливої популярності набули об'єкти ресторанного господарства у системі роздрібної торгівлі. Нині вони займають чверть цього сегмента. Сучасні умови розвитку ринкових відносин наспівують на розуміння перспективності відкриття закладів ресторанної індустрії саме на базі торгових підприємств і розважальних комплексів. На початок десятиліття працювало більше 3000 таких ринків, які могли працевлаштувати близько 800 тис. осіб, а сьогодні можна спостерігати тенденцію до їхнього зростання [5]. Такі спостереження зумовлюють необхідність відповідної підготовки кадрів і належної організації харчування не тільки безпосередніх клієнтів торговельних комплексів, а й їх працівників.

Нині мережа ресторанного господарства загального доступу відбувається за двома напрямками: мережним і немережним. Мережеві заклади мають в основі правила взаємодії та інтеграції підприємств як економічних суб'єктів зі схожою системою цінностей. На ринку України представлені три основні види мережевих систем, що розрізняються за принципом статусу, якості та специфіки надання послуг у них. Серед них:

- елітні заклади ресторанного господарства, прикладом якого на Україні є мережа “Козирна карта”. В основі таких мереж лежить змішане сіткове утворення, у якому відбувається інтеграція різних за типом закладів (переважно ресторанів) для досягнення помітного ефекту від сумісного просування товарної пропозиції та незначної економії;
- заклади швидкого обслуговування представлені мережами такого гіганта, як Макдоналдс.

Використання сучасного обладнання та впровадження новітніх форм обслуговування є причиною постійного зростання швидкості обслуговування клієнтів і, як наслідок, зростання популярності закладів швидкого обслуговування, а також формату Quick & Casual. Якість роботи виробничих та організаційно-обслуговуючих систем, впровадження системи погодинної (часткової) зайнятості персоналу справляє великий вплив на ефективність як діяльності, так і вірогідного розвитку мережевих і немережевих підприємств ресторанного господарства. Такі впровадження виступають як регулятор обсягів виконаної роботи та витраченого не неї часу і сприяють підвищенню корисного ефекту діяльності робітників.

Таким чином, можна дійти висновку, що особливості та перспективи розвитку ресторанного господарства тісно пов'язані з розвитком ринкових економічних відносин і повністю залежать від них.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Єрмаченко В. Є.

Література: 1. Ресторанне господарство. Терміни та визначення: ДСТУ 3862-99 зі змінами: Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 29.10.2003 № 185. Київ: Держспоживстандарт України, 2004. 31 с. 2. Організація обслуговування у закладах ресторанного господарства: підручник/за ред. Н. О. П'ятницької. Київ: Центр учб. літ., 2011. 584 с. 3. Туристична бібліотека. URL: turbooks.ru. 4. Гостиничный и ресторанный бизнес в Украине. URL: www.hotelbiz.com.ua. 5. Маркетинг та дослідження ринку. URL: <http://marketing.rbc.ua/news/04.03.2016/8090>.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

УДК 336.71:005.591.4(477)

Савісько Т. Е.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасний стан банківської системи України; визначено поняття «реструктуризація банківської системи» з точки зору різних учених; проаналізовано методи Національного банку України з реструктуризації банківської системи; розглянуто напрями подальшого процесу реструктуризації.

Ключові слова: банківська система, реструктуризація, форми реструктуризації, національний банк, ліквідація банківських установ, рефінансування банків, субординований борг.

Аннотация. Рассмотрено современное состояние банковской системы Украины; определено понятие «реструктуризация банковской системы» с точки зрения различных ученых; проанализированы методы Национального банка Украины по реструктуризации банковской системы; рассмотрены направления дальнейшего процесса реструктуризации.

Ключевые слова: банковская система, реструктуризация, формы реструктуризации, национальный банк, ликвидация банковских учреждений, рефинансирование банков, субординированный долг.

Annotation. The article discusses the current state of the banking system of Ukraine defines the notion of “restructuring banking system” from the point of view of different scientists are analyzed and methods of the National Bank of Ukraine on the restructuring of the banking system, the directions of further restructuring process.

Keywords: banking system, restructuring, restructuring, national Bank, liquidation of banking institutions, Bank refinancing, subordinated debt.

З року в рік наша країна потрапляє у складні ситуації, які вимагають найшвидшого вирішення. Значна девальвація гривні, спад в економіці, недостатній рівень корпоративного управління зумовили погіршення якості кредитного портфеля банків. Найбільш вразливою до поточної економічної кризи виявилась саме банківська система України.

Кредитна активність банківських установ впродовж року залишалася низькою, що обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників і високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку, що, своєю чергою, змушує банківські установи більш прискіпливо відноситись до фінансового стану потенційних позичальників або й взагалі призупинити на деякий час кредитування.

Метою статті є огляд теперішнього стану банківської системи, аналіз досвіду європейських країн, підбір найліпших, найбільш ефективних методів реструктуризації, врівноваження всіх недоліків і переваг обраних засобів.

Обрана тема є актуальною, тому що наявна ситуація зумовлює необхідність дослідження питання напрямів і заходів з реструктуризації банківської системи України, спрямованих на стабілізацію та підвищення ефективності її роботи.

Дослідженням проблем і перспектив розвитку банківської системи України, її реорганізації і реструктуризації займалися такі вчені, як Васильченко З., Міллер Р., Іванілов О., Сулейманов Б.

Не існує остаточного визначення такого поняття, як «реструктуризація», бо скільки людей, стільки й думок. Кожен учений трактує це поняття по-своєму, а це, перш за все, залежить від того, під яким кутом останній розглядає цю проблему. Отже, нижче наведено приклади трактування поняття «реструктуризація банківської системи» різних учених (табл. 1).

Можна сказати, що реструктуризація банківської системи – це комплекс певних заходів, що спрямовані на підвищення ліквідності та платоспроможності, зміцнення фінансової стійкості банківської системи, а також запобігання або подолання кризових явищ. Це своєрідний шлях оздоровлення банківської системи, зокрема, формування її нової форми із застосування заходів щодо реорганізації банків.

До найважливіших методів реструктуризації зачисляють: рефінансування банків; капіталізацію банків; рекапіталізацію банків; введення тимчасової адміністрації; субординований борг; зниження обов'язкових резервних вимог; ліквідацію банку; методи управлінської реструктуризації; методи виробничої реструктуризації; реструктуризацію боргу та інші методи [5, с. 528].

Таблиця 1

Визначення поняття «реструктуризація банківської системи»

Вчені, які займалися проблемою реструктуризації	Сутність поняття
Васильченко З. М.	Комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на покращення фінансового стану, підвищення ліквідності та платоспроможності банку, зокрема, шляхом реорганізації банку, повної або часткової зміни власника з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи-інвестора, яка не підлягає санації, що сприятиме фінансовому оздоровленню банку та дозволить задовольнити вимоги кредиторів [1, с. 109]
Міллер Р. Л.	Сукупність взаємопов'язаних змін організаційної, юридичної, управлінської, технологічної бази кредитної справи і функціонування банків [2]
Іванілов О. С.	Процес подолання фінансових труднощів, що проявилися в період кризи [3]
Сулейманов Б. А.	Комплекс структурних перетворень, що здійснюється на системній основі заходами організаційно-економічного, техніко-технологічного, правового та фінансового характеру [4, с. 895]

Останнім часом нестабільна ситуація у вітчизняній банківській системі постійно перебуває під наглядом досвідчених фахівців. Необхідно зазначити, що нинішній кризовий стан обумовлений раніше накопиченими дисбалансом розвитку банківської системи, але саме банківська система є специфічним сектором державної економіки, бо саме вона забезпечує обіг грошей у національній економіці, виступає фінансовим посередником між різними її суб'єктами.

Не можемо в цій ситуації не зазначити роль іноземного капіталу в національній банківській системі (табл. 2). Згідно з офіційними даними Національного банку України (НБУ), станом на 1 лютого 2016 р. в Україні нараховувалося 116 банків, за виключенням неплатоспроможних, у тому числі 41 банк – з іноземним капіталом. А із 41 банку з іноземним капіталом у 17 фінансових установах іноземцям належало 100 % капіталу. Проте позиції іноземного капіталу в українській банківській системі за обсягами капіталу були потужнішими, ніж за чисельністю фінансових установ.

Таблиця 2

Частка іноземного капіталу в діючих банках України

Назва показника	01.02	01.03	01.04	01.05	01.06	01.07	01.08	01.09	01.10
Кількість діючих банків	116	113	111	109	106	102	101	100	100
З них: з іноземним капіталом	41	41	43	42	41	39	39	39	40
У т. ч. зі 100 % іноземним капіталом	17	17	17	16	16	16	16	16	17
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	42,8	43,2	48,8	45,9	39,6	54,7	53,3	53,3	56,0

Зокрема, станом на 1 лютого 2016 р. частка іноземного капіталу в сукупному статутному капіталі всіх банків-резидентів України становила 42,8 %, тоді як за чисельністю фінансових установ з участю іноземного капіталу – 35,3 %, у тому числі зі 100 % іноземного капіталу – 14,7 %. Тобто банки з іноземним капіталом в Україні у фінансовому плані потужніші, ніж банки із суто українським капіталом. До того ж останнім часом роль іноземного капіталу в українській банківській системі зростала. Так, станом на 1 січня 2012 р. частка іноземного капіталу в сукупному статутному капіталі всіх банків-резидентів України становила 41,9 %, а частка всіх банків з іноземним капіталом у загальній чисельності банків України – 30,1 %, у тому числі частка фінансових установ зі 100 % іноземного капіталу – 12,5 %. Станом на 1 січня 2015 р. зазначені показники становили, відповідно, 32,5 %, 31,3 % і 11,7 %. Як бачимо, процес скорочення чисельності банків в Україні не оминув і банків з 67 іноземним капіталом. Хоча при цьому питома вага іноземного капіталу в українській банківській системі зростала. Тобто відбувалося підвищення рівня концентрації капіталу у банках, які в Україні повністю або частково належали іноземцям [6].

Посилення ролі іноземного капіталу в українській банківській системі відбувалося на тлі скорочення загальної чисельності комерційних банків в Україні. Так, станом на 1 січня 2014 р. в Україні нараховувалося 180 діючих банків, на 1 січня 2015 р. – 147 банків, на 1 січня 2016 р. – 117 банків, а станом на 1 червня 2016 р. – уже 102 банки (рис. 1) [6].

Виходячи з цих даних, можна стверджувати, що сьогодні найголовнішим завданням є відновлення національної банківської системи, забезпечення стабільності користувачам, а також винайдення діючих стимулів для внесення грошей вітчизняним споживачем.

Подальша реструктуризація банківської системи України має бути спрямована на дві цілі: забезпечення стабільності її роботи та поступове підвищення ефективності. Необхідно повернути довіру до національної валюти,

а також зменшити відсоткові ставки за депозитами та кредитами. Окрім цього, необхідно посилити контроль над кредитними операціями, необхідно створити вищі вимоги до позичальника та внаслідок цього побудуються нові якісно інші підходи до формування взаємовідносин із клієнтами. Банкам також доцільно відмовитися від стимулювання нерациональної економічної поведінки. Адже якщо банк видає кредити на речі, які клієнту не по кишені, то в результаті постраждає і сам банк.

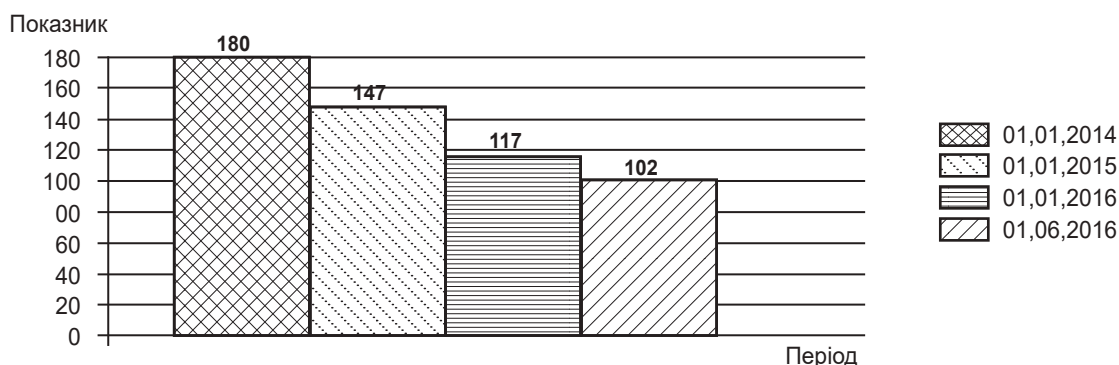

Рис. 1. Кількість діючих банків в Україні

Отже, виходячи з усього вищевказаного, можемо виділити основні заходи подальшого розвитку реструктуризації банківської системи України:

- залучення іноземного капіталу в банківську систему України, а також створення сприятливих умов для їхньої діяльності;
- припинення масового закриття банківських установ і перехід до політики їх об'єднання шляхом застосування економічних стимулів;
- стимулювання повернення довіри населення до банківської системи України шляхом підняття суми гарантування вкладів для нього.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Васильченко З. М. Методологічні аспекти дослідження банківської реструктуризації. *Фінанси України*. 2007. № 8. С. 109–119. 2. Фітас Н. Ю. Реструктуризація як один з інструментів виходу з кризи. *Фінансово-кредитна діяльність: Проблеми теорії і практики*. 2014. Т. 2, № 13 (2012). С. 97–101. 3. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Центр учб. літ., 2009. 728 с. 4. Сулаймонов Б. А. Реструктуризація підприємств на сучасному етапі. *Молодий вчений*. 2016. № 10. С. 894–896. 5. Васильченко З. М. Комерційні банки: Реструктуризація та реорганізація: монографія. Київ: Кондор, 2004. 528 с. 6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

ВИКОРИСТАННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

УДК 336.748.1:339.747

Салій Н. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто основні напрями вдосконалення управління ліквідністю банку. Сформовано систему показників для оцінки рівня ліквідності банку. Побудовано інтегральний показник для оцінки рівня ліквідності банку і, як наслідок, ефективності політики управління ліквідністю та ризиком ліквідності.

Ключові слова: банк, ліквідність, таксономічний аналіз, інтегральний показник, коефіцієнт варіації.

Аннотация. Рассмотрены основные направления совершенствования управления ликвидностью банка. Сформирована система показателей для оценки уровня ликвидности банка. Построен интегральный показатель для оценки уровня ликвидности банка и, как следствие, эффективности политики управления ликвидностью и риском ликвидности.

Ключевые слова: банк, ликвидность, таксономический анализ, интегральный показатель, коэффициент вариации.

Annotation. In the article the basic directions of improvement of management by liquidity of bank. The system of indicators to assess the level of bank liquidity was formed. Built the integral index for the estimation of the level of the bank's liquidity and, as a consequence, the efficiency of liquidity management policy and liquidity risk.

Keywords: bank, liquidity, taxonomic analysis, integral index, coefficient of variation.

Одними з ключових показників, що використовуються для оцінювання фінансової стійкості банку, є ліквідність, спроможність установи забезпечувати повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань.

Проведений аналіз теоретичних і практичних рекомендацій щодо оцінки ефективності управління ліквідністю, що наведені в роботах вітчизняних науковців, таких як: Т. Д. Косової [1], С. П. Прасолової [2], О. М. Мусієнко, О. Ю. Шамрай [3], О. М. Колодізева [4] та ін., свідчить про необхідність удосконалення методики оцінювання рівня ліквідності банку.

Метою статті є здійснення комплексної оцінки ліквідності банку, в тому числі таксономічний аналіз. Оцінювання рівня ліквідності із використанням інтегрального показника дасть змогу вимірювати залежність ліквідності банку від певних агрегатів балансу.

Сучасні економіко-математичні методи дають змогу застосовувати різноманітні обчислювальні алгоритми побудови інтегрального показника. Для вирішення задач такого типу достатньо використати метод побудови таксономічного показника, що завжди дає змогу звести сукупність ознак досліджуваного явища, а саме суми різниці ліквідності за строками погашення до однієї синтетичної ознаки [1]. Перевагою цього методу є те, що в разі його застосування не потрібно попередньо виділяти підмножини значно корельованих ознак і некорельовані фактори. Таксономічний показник – це синтетична величина, що акумулює ознаки, які характеризують досліджуване економічне явище або процес [2].

Оскільки з метою управління ліквідністю банки постійно проводять моніторинг очікуваних майбутніх грошових потоків за клієнтськими та банківськими операціями, що входить у процес управління активами та зобов'язаннями, то логічно дослідити активи та зобов'язання у розрізі строків їх погашення. При побудові таксономічного показника управління ліквідністю банку вихідною є матриця, яка складається зі значень системи показників за досліджуваний період. Об'єднані в систему показники характеризують ліквідність банку за строками погашення. У табл. 1 наведено вихідні дані для розрахунку інтегрального показника рівня ліквідності за даними балансу АТ «ОТП Банк» за 2012–2016 рр.

За формулою 1 виконується стандартизація показників з метою виключення їх несорозмірності [1].

$$S_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{\sigma_x}, \quad (1)$$

де S_{ij} – стандартизоване значення елемента матриці;

$\bar{x}_j$ – середнє значення j -го показника;

σ_x – середньоквадратичне відхилення величини x_{ij} .

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника

Показник	Строк	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Різниця ліквідності	до 1 місяця	1351630	4624516	9449283	3913826	4743404
	1–3 місяців	-751898	-306380	1149663	1418122	179417
	від 3 місяців до 1 року	312946	-2028030	6462200	58347	631828
	1–5 років	3623935	-2522428	3621626	-1635954	2878830
	більше 5 років	-6080402	-1957067	17769	-1911807	1518799
Різниця ліквідності між активами та зобов'язаннями, по яких нараховуються проценти	до 1 місяця	1246255	3584254	8246582	4811218	5625468
	1–3 місяців	-883319	-421581	1946225	2122257	254615
	від 3 місяців до 1 року	236578	-3100521	7102841	59958	751894
	1–5 років	2522546	-3601854	4526522	-2422856	3785520
	більше 5 років	-7156841	-2467085	27001	-2855645	2426551
Кумулятивна різниця ліквідності між активами та зобов'язаннями, по яких нараховуються проценти	до 1 місяця	1351630	4624516	1340655	3913826	4743404
	1–3 місяців	599732	4318136	519856	5331948	4922821
	від 3 місяців до 1 року	912678	2290106	3220663	5390295	5554649
	1–5 років	4536613	232322	174062	3754341	2675819
	більше 5 років	1543789	2189389	1487047	1842534	1157020
Кумулятивна різниця ліквідності в процентному вираженні від загальних активів	до 1 місяця	5,40%	20,00%	6%	18%	24%
	1–3 місяців	2,39%	18,68%	2%	24%	25%
	від 3 місяців до 1 року	3,64%	9,91%	15%	24%	28%
	1–5 років	18,11%	1,00%	1%	17%	14%
	більше 5 років	6,16%	9,47%	7%	8%	6%

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Наступним кроком побудови інтегрального показника є побудова еталонного набору значень показників. Для цього всі показники діляться на стимулятори та дестимулятори, відповідно значення стимуляторів необхідно збільшувати, а дестимуляторів зменшувати.

До еталону включаються найбільші значення показників стимуляторів і найменші значення дестимуляторів. У такому випадку вибираємо найбільше значення серед стандартизованих показників, оскільки показники є стимуляторами, тобто показники ліквідності повинні наближатися до більших чисел, щоб не було від'ємної різниці ліквідності.

За формулою 2 визначаємо евклідові відстані від значень показників до еталонного показника, котрий визначено вище [3].

$$r_{jo} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (S_{ij} - S_{oj})^2}, \quad (2)$$

де S_{oj} – стандартизоване значення j-го показника еталону.

Для визначення інтегрального показника використовуємо набір формул, що наведені у табл. 3 [3].

Згідно з формулами, що наведені у табл. 3, розраховуємо інтегральний показник ліквідності банку. Чим ближче інтегральний показник до 1, тим краща методика управління активами та зобов'язаннями.

Наступним кроком є вибір серед значень Y максимального значення [2]. Отже, за допомогою побудови інтегрального таксономічного показника можна зробити висновок про рівень ліквідності за кожен з досліджуваних років. Цей метод аналізу дозволив врахувати не загальні показники ліквідності, а інтегрувати розриви ліквідності за строками погашення активів та зобов'язань [1].

Таблиця 3

Формули для розрахунку

№	Формула	Характеристика
1	$\bar{r}_o = \frac{1}{m} \times \sum_{i=1}^m r_{io}$	Середнє значення Евклідових відстаней
2	$\sigma_r = \sqrt{\frac{1}{m} \times \sum_{i=1}^m (r_{io} - \bar{r}_o)^2}$	Середньоквадратичне відхилення Евклідових відстаней
3	$r_o = \bar{r}_o + 3 \times \sigma_r$	Стандартизація відстаней до еталону
4	$y = 1 - \frac{r_{io}}{r_o}$	Розрахунок інтегрального показника

Розрахунок інтегрального показника дозволить адекватно оцінювати рівень ліквідності банку шляхом зведення сукупності ознак досліджуваного явища до однієї синтетичної ознаки. Також можливий порівняльний аналіз між показниками ліквідності різних банків, у разі якщо вони розраховувались за цією методикою. Порівняльний аналіз дозволить синтезувати та відокремити різні рівні ліквідності окремих банків. На рис. 1 наведено динаміку зміни інтегрального таксономічного показника рівня ліквідності АТ «ОТП Банк».

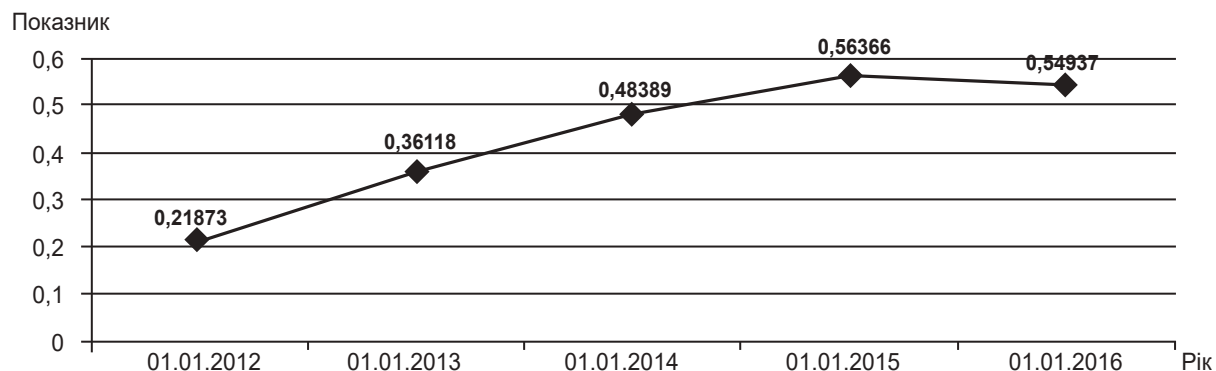

Рис. 1. Динаміка інтегрального таксономічного показника рівня ліквідності АТ «ОТП Банк»

Як видно з рис. 1, найменше значення таксономічного індикатора ліквідності в короткостроковому періоді спостерігалось на початку 2012 р. До початку 2015 р. зазначений показник зростав, у цей період збільшились обсяги високоліквідних активів у балансі банку. Варто зазначити, що в кризовий період 2014–2015 рр. рівень ризику ліквідності АТ «ОТП Банк» зменшився, у банку було зменшено розриви ліквідності. Саме повне забезпечення покриття зобов'язань активами зменшує вірогідність виникнення ризику ліквідності та наближає таксономічний індикатор до еталонного значення.

Таким чином, проаналізувавши значення таксономічного показника ліквідності АТ «ОТП банк», можна стверджувати, що банк проводить ефективну політику управління ліквідністю та ризиком ліквідності. Спостерігається зміна показника у коротко- та середньостроковому періодах, що відбувається відповідно до поточної економічної ситуації. Для індикатора «довгострокова ліквідність» характерним є певний часовий лаг, який потрібно враховувати під час встановлення планових значень на майбутні періоди.

Дієвість регулювання ліквідності банку не завжди залежить від організації аналітичної роботи та рівня фінансового менеджменту, а відсутність у банку можливості задовольняти вимоги клієнтів не завжди є наслідком недоліків у його діяльності [4]. На загальний рівень ліквідності банківської системи справляє значний вплив стан в економіці в цілому. Зокрема, такі негативні явища, як спад виробництва, бюджетний дефіцит, інфляція, структурні диспропорції в економіці, платіжна криза, призводять до погіршення ліквідності багатьох банків. Зрозуміло, що вирішення зазначених проблем виходить за межі компетенції банківських установ, а тому істотно обмежує їхні можливості щодо регулювання власної ліквідності. Необхідні заходи з метою поліпшення ситуації насамперед мають охоплювати регулювання економічних процесів на макрорівні, що є прерогативою держави, а не окремих банків.

Література: 1. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. Київ: ЦНЛ, 2008. 486 с. 2. Прасолова С., Чернявська О. Удосконалення управління ризиком ліквідності банків як складова формування концепції їхньої фінансової безпеки. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 4. С. 58–64. 3. Мусієнко О. М., Шамрай О. Ю. Ключові аспекти управління ліквідністю комерційного банку в сучасних економічних реаліях. *Молодий вчений*. 2016. № 1 (1). С. 123–127. 4. Колодізев О. М., Чмута І. М., Губарева І. О. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері: навч. посіб. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2004. 408 с. 5. Офіційний сайт АТ «ОТП Банк». URL: <https://www.otpbank.com.ua/>. 6. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

УДК 336.717

Самарченко Є. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто міжнародний досвід організації процесу банківського кредитування населення та можливості його використання в Україні. Розглянуто сучасні інструменти автоматизованого управління кредитними ризиками, які успішно апробовані зарубіжними банками. Визначено пріоритетні завдання, які мають бути вирішені банками України для забезпечення ефективності процесу кредитування.

Ключові слова: банк, кредитування населення, кредитні ризики.

Аннотация. Рассмотрены международный опыт организации процесса банковского кредитования населения и возможности его использования в Украине. Рассмотрены современные инструменты автоматизированного управления кредитными рисками, которые успешно апробированы зарубежными банками. Определены приоритетные задачи, которые должны быть решены банками Украины для обеспечения эффективности процесса кредитования.

Ключевые слова: банк, кредитование населения, кредитные риски.

Annotation. The article describes the experience of the international banks' lending process of the population and the possibility of its use in Ukraine. The modern tools of automated credit risk management, which has successfully been tested by foreign banks, were considered. The priority tasks to be solved by Ukrainian banks to ensure the effectiveness of the credit were defined.

Keywords: bank, lending to households, credit risks.

Сучасні тенденції розвитку кредитного сектора економіки змушують українських аналітиків банківської справи та безпосередньо банкірів виявляти інтерес до моделей кредитування населення і методів з його управління. Спадкоємність світового досвіду в цьому найважливішому аспекті функціонування комерційних банків становить сьогодні підвищений інтерес, тому власний досвід кредитування населення і спроби організації кредитного процесу потребують подальшого наукового дослідження.

Питання управління процесом кредитування в комерційних банках відображено у роботах таких закордонних і вітчизняних учених, як: М. Ф. Пуховкіна [1], О. А. Кириченко [2], Н. В. Ревуцька [3], Є. Б. Ширинська [4], Л. О. Примостка [5], І. М. Рикова [6] та ін. На сьогодні недостатньо розробленими залишаються питання інструментарію зниження кредитних ризиків у банках, а тому обрана тема статті є актуальною [3, с. 145].

Мета статті полягає в аналізі та узагальненні міжнародного досвіду управління кредитуванням у банку, а також формуванні загальних рекомендацій щодо зниження кредитних ризиків у роботі комерційних банків України.

Аналізуючи розвиток внутрішнього українського ринку кредиту, важливо вивчити практику країн із розвинутою економікою, потужними кредитно-грошовими системами та великим досвідом споживчого кредитування [1, с. 94].

У Західній Європі та США давно сформовано розвинену та законодавчо врегульовану систему кредитування, в основі якої існують методи визначення платоспроможності позичальника. У ході аналізу можливості погашення кредиту з'ясовуються рівень і стабільність доходів позичальника й обсяг його зобов'язань. У США максимальне відношення зобов'язань позичальника до його доходів не може перевищувати 35 %, у тому числі виплати за кредитом не повинні перевищувати 28 %. Додатковим захистом від кредитного ризику є внесення покупцем першого внеску. Поряд із кредитним враховується процентний ризик [3, с. 22].

Тривалий час у США та інших західних країнах використовували традиційний спосіб запобігання процентному ризику: надавали кредити за фіксованими процентними ставками, включаючи і відсоток, що закладається, два компоненти – реальну процентну ставку та ставку, що враховує інфляційні очікування [7, с. 63]. На цей час американці щорічно виплачують 450 млрд дол. у вигляді внесків за кредити; загальна сума неоплачених боргів за позиками становить близько 3 трлн дол.

За даними Міжнародного валютного фонду, середнє співвідношення споживчих кредитів, наданих фізичним особам, становить близько 18 % розміру ВВП країни. Найвищий рівень обсягів споживчого кредитування зафіксований у країнах Азії, на другому місці – країни Європи, на третьому – Латинської Америки. В Україні цей показник не перевищує двох відсотків ВВП нашої держави [6, с. 251].

Враховуючи потенціал ринку кредитування фізичних осіб і рівень дохідності від цих операцій, значна частина банківських установ нашої держави спрямувала свої зусилля на розвиток саме цього банківського продукту [2, с.183].

Зрозуміло, що швидка кредитна експансія у цих країнах не позбавлена ризиків. Це пов'язано і з нестійкою політичною ситуацією і можливими економічними та фінансовими кризами.

Розглянемо сучасні інструменти автоматизованого управління кредитними ризиками, які успішно апробовані зарубіжними банками в роздрібному кредитуванні (табл. 1 [2; 5; 7]).

Таблиця 1

Інструменти ризик-менеджменту у зарубіжному досвіді

Інструменти	Характеристика
1. Система автоматизованої обробки заяв і оформлення документів (DECISION MAKER)	Призначена для забезпечення функціонування процесу кредитування, його прискорення та підвищення ефективності на етапі залучення клієнтів і прийняття рішення про видачу кредиту
2. Система оцінки кредитоспроможності (система моделювання скорингу або кредитних балів)	Технологія, що використовується кредитно-фінансовими установами для визначення кредитних ризиків. Обчислення кредитних балів проводиться шляхом використання статистичних методів і базується на інформації з кредитної історії клієнтів, що мають вплив на виконання кредитних зобов'язань клієнтом
3. Система стягнення заборгованості (DEBT MASTER)	Призначена для своєчасного виявлення та стягнення простроченого боргу на ранньому етапі з якнайменшими витратами для кредитора та без додаткового юридичного втручання або передачі даних до колекторської компанії

Як видно із табл. 1, на сьогодні існує досить широкий спектр інструментів ризик-менеджменту.

Кредитування населення відбувається шляхом реалізації таких етапів: розробка стратегій кредитних операцій; розгляд заявки на отримання кредиту; оцінка кредитоспроможності позичальника; підготовка кредитного договору та його підписання; контроль за виконанням умов договору та погашенням кредиту [7, с. 142].

Незважаючи на те, що за кордоном обсяг кредитних операцій по кредитуванню населення складає одну третину від загального обсягу наданих кредитів, в Україні показник значно нижчий, проте кредитування населення з кожним роком набирає все більших обертів.

Таким чином, використання зарубіжного досвіду в управлінні процесом кредитування комерційних банків України, передбачає послідовне вирішення таких завдань:

по-перше, НБУ доцільно врегулювати кредитні взаємовідносини між кредиторами та боржниками з обслуговування кредитів;

по-друге, розробити механізми, які б не давали змоги банкам кредитувати фізичних осіб без наявності інформації про їх реальні доходи, а не номінальні;

по-третє, вести більш стабільну валютну політику, що зменшить коливання курсів іноземних валют і ризики неповернення кредитів і відсотків за ними.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Гонтар Д. Д.

Література: 1. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції: підручник. Київ: ХНЕУ, 2011. 384 с. 2. Кириченко О. А., Патерікіна Л. В. Банківське кредитування споживчого ринку: проблеми розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 7 (85). С. 182–199. 3. Ревуцька Н. В. Кредитування населення і перспективи розвитку в Україні. *Цінні папери України*. 2012. № 2. С. 22–23. 4. Ширинская Е. Б. Операции коммерческих банков: российский и зарубежный опыт. *Финансы и статистика*. 2011. № 8. С. 251. 5. Примостка Л. О. Сучасний стан та тенденції банківського кредитування. *Фінанси, облік і аудит*. 2014. Вип. 15. С. 163–170. 6. Рыкова И. Н., Фисенко Н. В. Оценка финансовой эффективности использования кредитного потенциала в банковском секторе. *Финансы и кредит*. 2014. № 33 (237). С. 2–7.

FORMATION AND EFFECTIVE USE OF ENTERPRISE FINANCIAL RESOURCES

UDC 658.14/.17

D. Seletska

The 3-rd year Student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The theoretical aspects of the financial resources of an enterprise were considered in this article. The current financial state of the enterprises in Ukraine was also analyzed. The main aspects and ways to improve the effectiveness of the formation and use of financial resources of enterprise were defined.*

Keywords: *financial resources, enterprise, capital, effectiveness.*

Анотація. *Розглянуто теоретичні аспекти фінансових ресурсів підприємства. Проаналізовано сучасний фінансовий стан підприємств в Україні. Визначені головні аспекти та шляхи підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві.*

Ключові слова: *фінансові ресурси, підприємство, капітал, ефективність.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические аспекты финансовых ресурсов предприятия. Проанализировано современное финансовое состояние предприятий в Украине. Определены главные аспекты и пути улучшения эффективности формирования и использования финансовых ресурсов на предприятии.*

Ключевые слова: *финансовые ресурсы, предприятие, капитал, эффективность.*

Provision of financial resources is a determining factor in the process of production. Therefore the problem of financial resources takes place at each enterprise. With the development of market economy in Ukraine there is a lack of financial resources in many businesses. The lack of financial resources has a negative impact on production and economic activity of enterprises. It leads to the emergence and growth of debts of business entities in remuneration and paying taxes. The formation of sufficient financial resources of enterprises is important for modern financial and economic activity [1]. This fact defines the novelty of the article

The aim of this article is to investigate directions of improving the efficient use of financial resources.

The topicality of this article is defined by the fact, that financial resources play a leading role in the activities of enterprises and in the formation of Ukraine's GDP as a whole.

Financial resources are the resources that are available to enterprises and are important for fulfilling certain financial obligations. Capital of enterprises is used for the formation of their assets. It influences on industrial and financial activity of enterprises. All sources of financing of enterprises can be divided into three groups [1].

The first group is net equity. These funds are known to be the funds of enterprises that are in constant circulation and the term of their use is not determined. The structure of net equity is the following [2]:

1) Authorized capital is fixed in constituent documents as value of assets and was contributed to the company's capital by founders. This capital is a major part of net equity and a major source of the financial resources of enterprises.

2) Additional capital is the amount of capital exceeding the cost of joint stock shares of a company issued at their nominal value. Also it includes revaluation amount of fixed assets, assets received by an enterprise from people or legal free of charge entities and other additional capital.

3) Reserve capital is the amount of the reserves established at the expense of undistributed profit of the enterprise in accordance with applicable law or founders' documents.

4) Undistributed profit is the amount of profit, which stays in the company after distribution among all participants and is reinvested in business activity.

The second group is borrowed capital. There are the funds that enterprise receives for some fee for a fixed period of time and under the condition to be returned. These sources include long-term and short-term bank loans, deferred tax payments, target financing and other.

The third group is attracted capital. There are funds that do not belong to enterprises, but according to the current payment system they are constantly in circulation [2].

Financial resources are dependent on the type and size of an enterprise; it's kind of activities and the volume of production. The bigger volume of production is and the higher efficiency the enterprise has, the bigger personal funds of the enterprise are [3].

The success of financial management depends on the capital structure of a company. The capital structure can contribute or hinder a company's efforts to increase its assets. If a company has a high proportion of debt payments, it may experience difficulty in finding additional capital.

The company, which uses only equity capital, has the highest financial stability, but limits the speed of its development and does not use financial capacity of increasing profits on invested capital. If a company wants to improve profitability of net equity, it is possible, and sometimes it is necessary, to use not only their net worth, but borrowed funds. Proper and careful use of leverage allows the company to streamline its operations and maximize profits, both in a short and long time period [3].

The results of research prove that the capital structure of the enterprise is affected by a number of external and internal factors. The external factors may include branch operations, the situation on the commodity and financial markets, income tax system. Internal factors include: stages of life cycle of an enterprise, the profitability of operations and concentration of equity, financial mentality of the owners [3].

Analysis of the financial condition of the enterprises of Ukraine shows that during 2013–2016's there is a decline of profitability of production and economic activity. Since 2014's profit has turned into loss, reflecting the negative trend. This is an indication of inefficient operations. This is due to the unstable economic and political situation in this period and deterioration of international relations with other countries. The dynamics of the total financial result of Ukrainian enterprises in 2013–2016 years is shown in the diagram below [1].

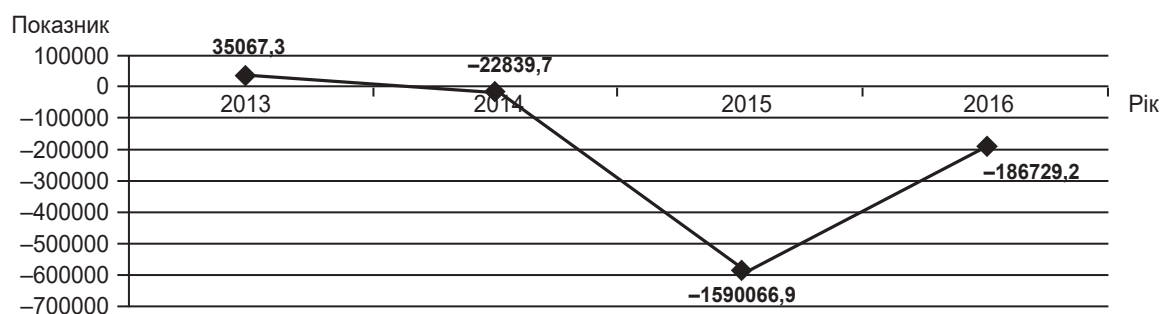

Fig. 1. Dynamics of the total financial result of Ukrainian enterprises in 2013–2016 years

The financial and economic development of the enterprise and its position on modern competitive market depends on its effective organization and proper management of financial resources.

Under the conditions of market relations, effective management involves optimization of all resources used in business. This can be a strategic or commercial financial plan (monthly, half a year or any other time period). It is the plan of revenues, expenses of balance and budgeting, which is an element of operational financial planning [4].

The purpose of an effective financial strategy of any enterprise is sustainable market position, based on the formation and effective use of financial resources. In order to improve management of financial resources, enterprises should [4]:

- analyze the past experience connected with the problems of related to financial resources management;
- analyze the results of the decision in terms of possible ways to change the conditions;
- form their own strategy of financial management.

Without proper strategic management of financial resources one can't avoid problems of production and economic activity in a modern competitive market environment. So we can say that the effective management of financial resources is the key to the stability of business development.

Successful performance of an enterprise is impossible without intelligent management of financial resources. It is necessary to formulate goals to achieve efficiency in financial management. They are: a) survival of the firm in a competitive environment; b) prevention of major bankruptcy and financial failure; c) leadership in the fight against competitors; d) increase in production and sales; e) profit maximization; f) minimization of costs [4].

In conclusion it may be said that financial resources occupy a special place in economic relations. They reflect the formation and use of various types of income and savings of business entities in the sphere of material production and in the state and non-profitable sphere. The volume of production determines the size, composition and structure of financial resources. The growth of production and socio-economic development in general depends on the value of financial resources.

The effective management of financial resources of enterprises is the key to the stability of their financial conditions and the growth of market value. Profitability is very important for the correct formation of the enterprises' financial managerial strategies and their effective implementation.

To solve the problems of the formation and use of financial resources of enterprises it is necessary to have a balanced, long-term governmental policy of entrepreneurship and to raise national economy, based on the interests of major business entities, needs of a major part of population and the real situation reflected in solving social and economic problems of the country.

Supervisor – senior teacher Bytkovsky N. O.

Literature: 1. The State Financial Monitoring Service of Ukraine. URL: <http://www.sdfm.gov.ua>. 2. Bardash S. V., Baraniuk Y. R. Financial audit as a part of state administration in Ukraine: condition and public need. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2015. № 2. P. 5–14. 3. Азаренкова Г. М. Моделі та методи аналізу фінансових потоків. Харків: Гриф, 2014. 118 с. 4. Воробйов Ю. М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 77–83.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 336.77:338.1(477)

Селецька Д. М.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сучасний стан і динаміку банківського кредитування в Україні. Проаналізовано зміни основних показників кредитного портфеля. Розглянуто сучасний стан прострочених кредитів. Визначено шляхи підвищення ефективності банківського кредитування в Україні.

Ключові слова: банківське кредитування, кредитний портфель, прострочені кредити.

Аннотация. Рассмотрено современное состояние банковского кредитования в Украине. Проанализированы изменения основных показателей кредитного портфеля. Рассмотрено современное состояние просроченных кредитов. Определены пути повышения эффективности банковского кредитования в Украине.

Ключевые слова: банковское кредитование, кредитный портфель, просроченные кредиты.

Annotation. The current state of bank lending in Ukraine was considered. Changes in the main indicators of the loan portfolio were analyzed. The current state of overdue loans was considered. The ways of improving the efficiency of bank lending in Ukraine were identified.

Keywords: bank lending, loan portfolio, overdue loans.

На сьогодні в Україні комерційні банки стали центральною ланкою ринкової системи функціонування економіки, в умовах якої банківська справа набуває надзвичайного значення у суспільному житті. Банки своєю діяльністю активно впливають на всі економічні та соціальні процеси у країні. У ринкових умовах з банківською справою постійно стикаються майже всі члени суспільства.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що на сьогодні ефективне кредитування – одне з найважливіших завдань банківської системи України. Найбільшу частку доходів у кожній фінансово-кредитній установі становлять саме доходи від кредитних операцій. Отже, від того, наскільки правильно будуть обрані методи та дотримані умови кредитування, значною мірою залежить результат кредитної операції [1].

Метою статті є проведення аналізу сучасного стану банківського сектора України та процесу кредитування, а також виявлення основних проблем кредитування та шляхів підвищення їх ефективності.

Тенденції розвитку банківської діяльності, зокрема ринку кредитування, досліджуються багатьма вченими. Серед них можна виділити праці А. Єпіфанова, Д. Гладких, В. Жованикова, Н. Зайцева, В. Міщенко, В. Москаленка, І. Софіщенко, В. Гриньової.

Кредитування економіки – одна з найважливіших функцій діяльності банків. Основними установами, що надають кредити в Україні, є комерційні банки. За даними Національного банку, станом на 01.09.2016 року в Україні кількість діючих банків становить 117, з них 17 банків – зі 100 % іноземним капіталом [2].

Надання кредитів є найпоширенішою операцією банків. Кредитні операції дають банківським установам основну частину доходу. Вони охоплюють більше 60 % усіх загальних активів банку. Тож слід провести аналіз кредитного портфеля банків України (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кредитного портфеля банків України за 2013–2016 рр. [3]

Показники	2013	2014	2015	2016
Загальні активи, млн грн	1267892	1408688	1520817	1571411
Кредити надані, млн грн	815327	911402	1006358	965093
Зростання кредитів наданих, %	-1,21	11,78	10,42	-4,10
Частка кредитів, наданих у загальних активах, %	64,31	64,70	66,17	61,42

Протягом 2013–2015 рр. обсяг наданих кредитів збільшився на 191031 млн грн, а у 2016 р. їх обсяг зменшився на 41265 млн грн. Темпи зростання кредитних вкладень мали стійку тенденцію до уповільнення. На динаміку кре-

дитних вкладень істотно вплинули кризові події останніх років, коли банки значно знизили свою кредитну активність. Частка кредитів у загальних активах у 2016 році зменшилась на 4,75 в. п.

Банківські кредити виступають не тільки одним із джерел залучених коштів для підприємств, але є і певним економічним індикатором, за допомогою якого можна говорити про переважний розвиток того чи іншого сектора національної економіки. Тому доцільно розглянути структуру кредитів у розрізі секторів економіки України (рис. 1).

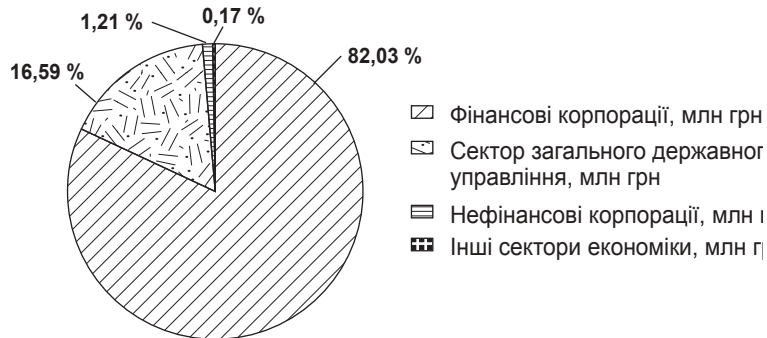

Рис. 1. Структура кредитів у розрізі секторів економіки за 2016 р. [3]

Найбільша частка кредитів надається нефінансовим корпораціям. У 2016 р. їх частка становила 82,03 %. Значно меншу, але все ж суттєву, частку займають кредити, надані іншим секторам економіки, – 16,59 %. Порівняно невеликий обсяг кредитів надається фінансовим корпораціям та у сектор загального державного управління. Їх частки у загальному обсязі становлять 1,21 % та 0,17 % відповідно.

На сьогодні дуже часто трапляється так, що позичальник не виконує свої зобов'язання своєчасно. Саме тому виникає прострочена кредиторська заборгованість, що негативно впливає на діяльність фінансових установ та економіку України загалом. Тож доцільно проаналізувати динаміку простроченої заборгованості за кредитами та її питому вагу у загальному обсязі кредитного портфеля держави (рис. 2).

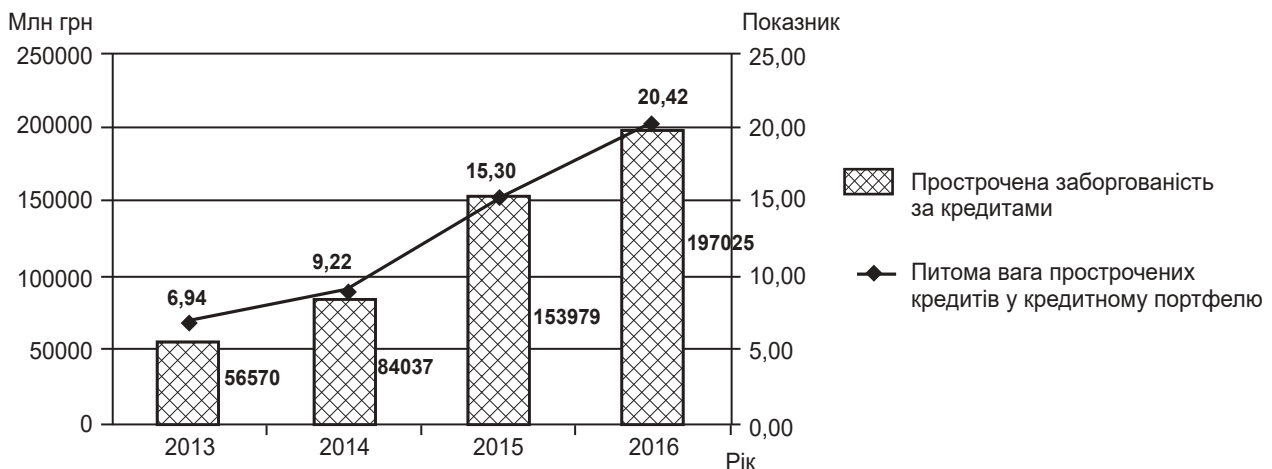

Рис. 2. Питома вага простроченої заборгованості за кредитами у загальному обсязі кредитного портфеля за 2013–2016 рр. [3]

Протягом 2013–2014 рр. спостерігається стрімке зростання обсягу заборгованості за кредитами. За досліджуваній період загальний обсяг збільшився на 140455 млн грн і у 2016 р. становив 197025 млн грн. Питома вага прострочених кредитів у загальному обсязі кредитного портфеля у 2016 р. становила 20,42 %, що на 13,48 в. п. більше, ніж у 2013 р. Звичайно, така тенденція є дуже негативною, адже свідчить про низький рівень кредитоспроможності позичальників. Це може бути обумовлено такими факторами: військові дії на Сході України; зниження купівельної спроможності населення внаслідок зменшення реальних доходів населення; погіршення фінансових результатів підприємств, звуження кредитної активності, скорочення державного фінансування та високий рівень невизначеності.

Розглянемо сучасний стан простроченої заборгованості за кредитами в Україні (табл. 2). Отже, найбільшу питому вагу прострочених кредитів на кінець вересня 2016 р. мали кредити в іноземній валюті (80,57 %). Серед них – найбільша частка прострочених короткострокових кредитів, наданих на строк до 1 року (81,10 %). Питома

вага прострочених кредитів у національній валюті значно менша (19,43 %). Серед них найбільшу частку мають довгострокові прострочені кредити, надані на строк більше 5 років (21,77 %).

Таблиця 2

Структура прострочених кредитів, наданих депозитними корпораціями нефінансовим корпораціям за видами валют і строками погашення на кінець вересня 2016 р. [3]

Кредити	Обсяг, млн грн	Структура, %	за строками погашення					
			до 1 року		від 1 до 5 років		більше 5 років	
			Обсяг, млн грн	структура, %	Обсяг, млн грн	структура, %	Обсяг, млн грн	структура, %
у національній валюті	38282	19,43	16974	18,90	15865	19,30	5444	21,77
у іноземній валюті	158743	80,57	72839	81,10	66336	80,70	19568	78,24
Усього	197025	100,00	89813	100,00	82201	100,00	25011	100,00

Для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України та підвищення ефективності банківського кредитування необхідно [4, с. 110]:

- удосконалити законодавчу базу стосовно банківського кредитування;
- удосконалити процедури санації, реорганізації та ліквідації банків;
- підвищити конкурентоспроможність банківських послуг шляхом заміщення готівкових розрахунків на безготівкові платіжні інструменти;
- запровадити стимули для комерційних банків, які кредитують інноваційні проекти;
- збільшити кількість державних банків і посилити роль державних банків на вітчизняному фінансово-кредитному ринку;
- запровадити державне обмеження відсотків за кредитами;
- законодавчо закріпити як критерій проблемного банку скорочення його регулятивного капіталу.

Таким чином, сучасний стан банківського кредитування в Україні погіршується. Загальний обсяг кредитів, наданих депозитними організаціями, поступово зменшується. Це відбувається внаслідок значного скорочення кількості діючих банків в Україні. Основним позичальником виступає сектор нефінансових корпорацій. Це говорить про те, що банківські установи надають перевагу кредитуванню економіки, ніж населенню. Високий рівень процентних ставок за кредитами та значна питома вага простроченої заборгованості за кредитами у кредитах наданих є основними проблемами на шляху розвитку банківського кредитування в Україні. Рішенням таких проблем є правильна організація процесу банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями, адже вони виступають основою фінансової стабільності та ринкової стійкості комерційних банків, а отже, і всього банківського сектора України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Григораш Т. Ф., Пільгуй С. С. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, основні проблеми та шляхи їх вирішення ресурс. *Економічний простір*. 2012. № 62. С. 119–124. 2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua. 3. Бюлетень Національного банку України. *Щомісячне аналітично-статистичне видання Національного банку України*. 2015. № 4. 232 с. 4. Кузнецова Л. В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектору економіки України. *Економічний простір*. 2012. № 20/1. С. 107–115. 5. Ковзун Л. І. Основні проблеми банківського кредитування в Україні та шляхи їх вирішення. *Управління розвитком*. 2013. № 19. С. 140–142.

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 33.021:336.77(477)

Середа Л. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено суть і значення споживчого кредиту в системі банківського кредитування. Досліджено динаміку споживчого кредиту за останні роки та передумови цієї ситуації. Виділено основні проблеми кредитування та запропоновано заходи щодо їх вирішення.

Ключові слова: банк, банківське кредитування, споживчий кредит, відсоткова ставка, ВВП.

Аннотация. Исследованы сущность и значение потребительского кредита в системе банковского кредитования. Исследованы динамика потребительского кредита за последние годы и предпосылки данной ситуации. Выделены основные проблемы кредитования, и предложены мероприятия по их решению.

Ключевые слова: банк, банковское кредитование, потребительский кредит, процентная ставка, ВВП.

Annotation. Explores the nature and importance of consumer credit in the system of Bank lending. The dynamics of consumer credit in recent years and the background of this situation. The main problems of lending and measures to address them.

Keywords: bank, bank lending, consumer loan, interest rate, GDP.

Необхідною умовою стабільного функціонування всієї банківської системи та забезпечення економічного зростання в сучасних умовах є розвиток банківського кредитування. Оскільки в Україні більшість населення не спроможна купувати товари тривалого використання за рахунок власних доходів, а українські банки опинилися в умовах жорсткої конкуренції як з боку іноземних, так і вітчизняних банків, найактуальнішою потребою постає вироблення принципів розширення сфери та вдосконалення механізмів кредитування, в тому числі споживчого.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних і практичних положень і розробка рекомендацій із кредитних операцій банків.

Розвиток і проблеми у сфері банківського кредитування розглядали такі вчені, як: Міщенко В. І. [1], Шаповалов О. В. [1], Русіна Ю. О. [2], Лучіна О. В. [2], Євтух Л. Б. [3] та інші вітчизняні та закордонні науковці, але це питання все ще залишається не досконало розглянутим.

Процес банківського кредитування є важливим елементом у перерозподілі державного ВВП. Кредитування є найбільш важливою і відмінною рисою діяльності банків порівняно з іншими фінансовими та нефінансовими організаціями.

Згідно з Законом України «Про банки та банківську діяльність» банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів із такої суми [4].

Споживчий кредит надається безпосередньо домашнім господарствам. Його об'єктами є товари тривалого користування (квартири, меблі, автомобілі тощо).

Розвиток споживчого кредитування забезпечує зростання не лише банківської системи, а й економіки в цілому. Проте споживче кредитування пов'язане зі значними ризиками, головним серед яких (за обсягом вкладень і ступенем невизначеності результату) є кредитний ризик. Виходячи з цього, актуальним є аналіз сучасного стану ринку споживчого кредитування. Для більш наочного та точного аналізу розглянемо динаміку споживчого кредитування за 2011–2015 рр.

Обсяг кредитів, наданих фізичним особам протягом 2011–2015 рр., постійно зменшується, тільки у 2014 р. порівняно з 2013 р. відбулось незначне зростання кредитування фізичних осіб на 5,91 млрд грн, або ж на 3,15 %, та у 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулося зростання на 11 млрд грн, або на 6,54 % (рис. 1).

Що стосується загальної тенденції, то у 2014 р. споживче кредитування зменшилося на 7,6 % від аналогічного показника у 2011 р., тобто зменшилось на 16,01 млрд грн. Така зміна кредитного портфеля вітчизняних банків є наслідком фінансової кризи, внаслідок якої:

- обсяги проблемної заборгованості сягнули максимально допустимого рівня;

- банки суттєво посилили свої вимоги до оцінки платоспроможності потенційних позичальників і збільшили процентні ставки за кредитами, щоб мінімізувати ризик їх неповернення;
- погіршився рівень платоспроможності населення, що в умовах фінансової кризи стало наслідком скорочення робочих місць;
- поглибилися проблеми банків із ліквідністю й адекватністю капіталу [1].

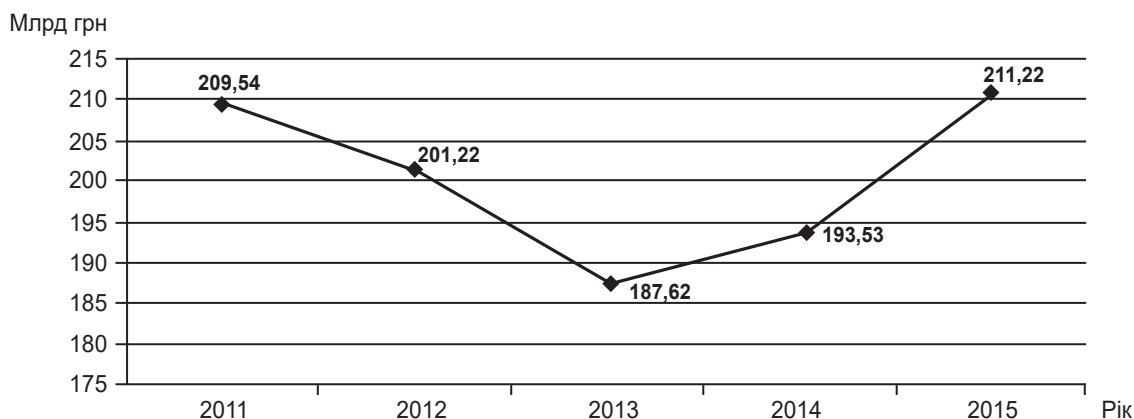

Рис. 1. Динаміка споживчого кредитування банків України протягом 2011–2015 рр., млрд грн [5]

Проте у 2015 р. порівняно з 2014 р. показник збільшився на 17,62 млрд грн, або на 8,38 %. Збільшення обсягу роздрібного клієнтського кредитного портфеля відбулося внаслідок значної девальвації національної валюти, через це балансова вартість залишків за кредитами значно зросла.

Аналізуючи поточний стан споживчого кредитування у 2016 році, можна помітити, що зростають обсяги банківського кредитування, проте існують певні проблеми, які перешкоджають швидкому покращенню банківської системи у цій сфері. Отже, основні проблеми процесу банківського кредитування та пропозиції вдосконалення наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Проблеми та шляхи вирішення банківського кредитування [5; 6]

Проблема	Шляхи вирішення
Складна процедура отримання кредиту	Удосконалення механізму надання кредитів, особливо перевірки кредитоспроможності позичальників
Недостатня державна підтримка ринку кредитування	Прийняття Закону України "Про банківський кредит". Зміни правових, фіскальних, макроекономічних, монетарних, організаційних умов. Зменшення податкового тиску на підприємства
Наявні недоліки у сучасних системах оцінки кредитоспроможності позичальників	Розширення об'єкта аналізу кредитоспроможності потенційних позичальників
Відсутність знань про процедуру отримання кредиту	Забезпечення високого рівня професійної підготовки банківських працівників
Високі відсоткові ставки	Субсидування процентних ставок для пріоритетних галузей економіки, зниження рівня відсоткових ставок за кредитами
Низький рівень довготермінового кредитування	Встановлення довготермінової співпраці між позичальником і кредитором
Кредитування сільського кредитування	Створення аграрної кредитної корпорації на державному рівні

В Україні не існує налагодженої системи довгострокового кредитування, яка б відповідала всім нормам успішної її діяльності в умовах ринкової економіки, яка склалася в країні. Але перші кроки в цьому напрямку вже зроблені, а саме: тільки за останні роки портфель довгострокових кредитів фізичних осіб у банківських умовах збільшився. Це свідчить про початкову стадію розвитку системи довгострокового кредитування. Цей фактор пов'язаний з недостатньо високою довірою до банківської системи та зменшенням ресурсного потенціалу банків щодо кредитування економіки.

Також суттєвою проблемою у сфері банківського кредитування є відсутність законодавчого забезпечення його здійснення. Зараз правовідносини у сфері кредитування регулюються переважно нормами Цивільного кодексу України, Законів України "Про Національний банк України", "Про банки і банківську діяльність", в яких містяться загальні норми та положення з питань банківського кредитування, захисту прав та інтересів кредиторів

і забезпечення стабільності всієї банківської системи. Проте права банків, зафіксовані у цих та інших законах, ігноруються.

Отже, вітчизняним банкам потрібно звернути увагу на вдосконалення банківського кредиту, зокрема споживчого, враховуючи ситуацію в реальному секторі економіки. Проте, незважаючи на те, що на сьогодні існує низка проблем, які стримують розвиток кредитних відносин в Україні, процес банківського кредитування поступово набирає обертів і виходить на рівень показників докризового періоду.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Міщенко В. І., Шаповалов О. В. Сучасна практика кредитування в Україні. *Вісник НБУ*. 2014. № 11. С. 3–9. 2. Русіна Ю. О., Лучіна О. В. Оцінка кредитної активності банківської системи: сучасні тенденції. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2013. № 3. С. 182–189. 3. Євтух Л. Б. Механізм кредитування та перспективи його розвитку в Україні. *Вісник Української академії банківської справи*. 2015. № 10. С. 67–68. 4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-III>. 5. Основні показники діяльності банків України // Офіційний сайт НБУ. URL: <http://www.bank.gov.ua/control>. 6. Аналітичний огляд. Аналіз операційного середовища та загального стану банківської системи. URL: <http://www.credit-rating.ua/ua/analytics/analytical-articles/12922/>.

МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

УДК 005.44:005.33

Сирая Д. А.

Студент 3 курсу
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Рассмотрены пути повышения конкурентоспособности предприятий в условиях глобализации. Особое внимание уделено факторам, методам, имеющим наибольшее влияние на повышение конкурентоспособности предприятий с учётом особенностей современного рынка.

Ключевые слова: глобализация, инновационная политика государства, конкурентные отношения, конкурентоспособность.

Анотація. Розглянуто шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах глобалізації. Особливу увагу приділено факторам, методам, що мають найбільший вплив на підвищення конкурентоспроможності підприємств із урахуванням особливостей сучасного ринку.

Ключові слова: глобалізація, інноваційна політика держави, конкурентні відносини, конкурентоспроможність.

Annotation. This article discusses ways to improve the competitiveness of enterprises in the conditions of globalization. Particular attention is paid to the factors, methods have the greatest impact on improving the competitiveness of enterprises, taking into account the features of the modern market.

Keywords: globalization, innovation policy of the state, a competitive relationship, competitiveness.

В процессе глобализации рыночной экономики и выхода производства Украины на международный уровень возникла необходимость в повышении уровня конкурентоспособности предприятий. Конкуренция является

основной движущей силой рыночной экономики, инструментом обеспечения ее равновесия и гармоничного развития.

Научные основы конкуренции и конкурентоспособности предприятий исследовались отечественными и зарубежными учеными, среди которых: В. Л. Дикань, А. С. Булатова, В. Б. Буглая, Б. Г. Дякина, Ю. Ф. Кормнова, И. Г. Кочетова, Д. С. Львова, Н. Н. Ливенцева, В. С. Панькова, В. Ю. Преснякова, Л. В. Сабельникова, В. К. Сенчагова, Р. А. Фатхутдинов, И. П. Фаминский, Р. И. Хасбулатова и др., однако вопросы, связанные с обеспечением конкурентоспособности предприятий в современных условиях хозяйствования, разработаны недостаточно.

Цель статьи – рассмотреть теоретико-методологические основы проблемы повышения конкурентоспособности отечественных предприятий.

Основа конкуренции состоит в том, что конкурируют не производители страны в общем, а каждый производитель или продавец в отдельности. Но конкурентоспособность, т.е. экономический успех государства, определяется наличием конкурентоспособных отраслей и фирм внутри самой страны.

Существует целый ряд мероприятий и стратегий развития для улучшения конкурентных преимуществ любой сферы предпринимательства. Прежде всего, для того чтобы правильно составить стратегический план по повышению конкурентоспособности, следует изучить рынок, на который собирается выйти фирма, осуществить мониторинг внутреннего и внешнего рынков, а также мониторинг внутриотраслевой конкуренции. Все это необходимо для совершенствования сбытовой деятельности предприятия, создания репутации предприятия на рынке, устойчивой клиентуры и др.

На данном этапе развития экономики существует несколько политик, которые направлены на повышение конкурентоспособности: повышение производительности труда, улучшение конкуренции на товарных рынках, повышение уровня инвестиций, создание стабильной макроэкономической среды. Фирмы могут повысить свою конкурентоспособность путем: рационализации затрат, чтобы избавиться от высокой стоимости; перемещения производства в места, где затраты на рабочую силу ниже; инновационного процесса; введения новинок.

Для обеспечения высокого качества продукции предприятия устанавливают контроль на всех стадиях производственного процесса, начиная с контроля качества используемых сырья и материалов и кончая определением соответствия выпущенного продукта техническим характеристикам и параметрам (не только в ходе его испытаний, но и во время его эксплуатации).

Цена является важным составляющим элементом конкурентоспособности товара. Общая политика ценообразования предполагает определение исходной цены товара и дальнейшую корректировку с учетом внешних и внутренних факторов.

Управление финансовыми ресурсами в условиях перехода к рыночным отношениям приобретает первостепенное значение, поскольку это единственный вид ресурсов предприятия, который способен в минимальные сроки трансформироваться в любой другой его вид. Поэтому формирование на предприятии стратегии финансовой деятельности и успешное ее осуществление на практике является одним из важнейших факторов конкурентоспособности предприятия.

Существует некий стартовый набор финансовых инструментов, с которого каждая компания должна начинать формирование стратегии финансовой деятельности. В него входит бюджетирование, а также привлечение заемных средств и размещение свободных средств на внешних рынках. Наличие бюджета как финансового образа будущего необходимо, но эффективно лишь в сравнении с результатами исполнения этих бюджетов, при выявлении причин, к ним приведших, и выработке соответствующих решений. Методы бюджетного управления до сих пор недооцениваются на украинских предприятиях, потому что применяются по частям: в бюджетном планировании или финансовой отчетности. Необходимо, чтобы и планирование, и отчетность были элементами единого контура бюджетного управления, построение которого означает, что нужно интегрировать совершенно разные управленческие контуры.

Таким образом, нужно строить единую цепочку: ставить цели, преобразовывать их в финансовые планы, затем обеспечивать систему реализации этих планов, то есть организацию самого бизнеса. Система учета должна измерять результат выполнения бюджетов, строить индикаторы для анализа отклонений. А далее то, что называется регулированием: положительные отклонения надо поддерживать, отрицательные – гасить. Огромное значение в деятельности предприятия должно придаваться таким основным направлениям повышения конкурентоспособности продукции предприятия, как ввод системы управления качеством продукции, продуманная политика ценообразования, основанная на жизненном цикле товара, а также регулирование и контроль состояния финансовых ресурсов с использованием различных механизмов и инструментов финансовой стратегии. В условиях недостатка квалифицированных управленческих ресурсов рекомендуется использовать ограниченный набор приемов управления финансовыми ресурсами, в который входит бюджетирование, привлечение заемных средств и размещение свободных средств на внешних рынках

Одним из важных источников улучшения конкурентоспособности является политическая сфера. Огромную роль играет правительство в повышении международной конкурентоспособности. Для этого руководство страны должно: снизить процентные ставки для стимулирования инвестирования; сократить бюрократию; сократить протекционистские барьеры для стимулирования конкуренции; поощрять инвестиции в человеческий капитал; содействовать конкуренции между фирмами; сократить налоговые ставки с целью стимулирования предпринимательства; улучшить экономическую инфраструктуру; стимулировать НТП; поощрять обмен достижениями между фирмами, странами.

Для того чтобы повысить конкурентные преимущества украинской продукции и вывести ее на мировой рынок, необходимо изучить опыт других стран, таких как США, Япония, Швейцария; рассмотреть возможность вступления Украины в интеграционные объединения; необходимо осуществлять инвестиции в перспективные отрасли экономики.

По мере развития экономики конкурентоспособность каждой страны в отдельности повышается, поэтому для того, чтобы поддерживать и развивать конкурентные преимущества, необходимо внедрять новинки, соответствовать нововведениям, привлекать инвестиции. Конкурентоспособность является обобщающим показателем, отображающим эффективность функционирования предприятия, отрасли, страны на рынке. От конкурентных преимуществ непосредственно зависят возможности деятельности и развития бизнеса на рынке.

Принимая во внимание вышеизложенное, считаем, что главными направлениями повышения конкурентоспособности предприятий должны стать следующие:

- формирование национальной инновационной системы, которая будет обеспечивать весь цикл создания инноваций – от научных исследований к их внедрению;
- формирование современных рыночных механизмов по созданию инновационной инфраструктуры (телекоммуникации, венчурные фонды, инновационные кластеры, центры трансферта технологий);
- создание бизнес-среды для национальных предприятий путем обновления и внедрения их производственного потенциала;
- обеспечение условий привлечения инвестиций для модернизации производства и повышения конкурентоспособности предприятий;
- модернизация механизма управления бюджетными средствами развития: использование бюджетных ресурсов развития как средства привлечения инвестиций и их концентрация лишь на стратегических направлениях развития;
- подготовка квалифицированных трудовых ресурсов, соответствующих требованиям международного рынка труда;
- создание системы сотрудничества между частным сектором и государством, в рамках которой возможно сочетание коммерческих интересов бизнеса с решением инновационных общенациональных задач.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. СПб.: Питер, 1999. 416 с. 2. Бонк И. А. Стратегия и тактика управления финансами. Киев: Либідь, 1996. 386 с. 3. Дикань В. Л. Реформирование экономики Украины и конкурентоустойчивость предприятия. Харьков: Основа, 1997. 345 с. 4. Говорова Н. Конкурентоспособность – основной фактор развития современной экономики. *Проблемы теории и практики управления*. 2006. № 4. С. 24–29. 5. Завьялова Т. А. Понятие конкурентоспособности национальной экономики. *Креативная экономика*. 2010. № 2 (38). С. 40–48. 6. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики. Харьков: РИО ХГЭУ, 1997. 246 с. 7. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент. М.: Маркетинг, 2002. 892 с.

МЕТОДИ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

УДК 330.131.7:336

Соловйова Г. А.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто мінімізацію кредитних ризиків банківської сфери. Проаналізовано внутрішні та зовнішні способи мінімізації кредитного ризику та обрано найефективніші з цих методів у банківській діяльності в цілому. Увагу приділено різним трактуванням кредитного ризику.

Ключові слова: мінімізація, кредитний ризик, розподіл ризику, лімітування, диверсифікація, резерв, оцінка кредитоспроможності.

Аннотация. Рассмотрена минимизация кредитных рисков банковской сферы. Проанализированы внутренние и внешние способы минимизации кредитного риска и выбраны наиболее эффективные из этих методов в банковской деятельности в целом. Внимание уделено различным трактованиям кредитного риска.

Ключевые слова: минимизация, кредитный риск, распределение риска, лимитирование, диверсификация, резерв, оценка кредитоспособности.

Annotation. We consider minimizing the credit risk of the banking sector. Analyzed the internal and external ways of minimizing credit risk and selected the most effective of these methods in the banking business in general. The attention paid to different interpretations credit risk.

Keywords: minimizing, credit risk, allocation risk, limiting diversification, reserve credit rating.

Криза в Україні була важкою та довгою, а її наслідки ми бачимо і досі. Ситуація більш-менш стабілізується у країні, але банківському сектору не варто втрачати пильність і мати змогу бачити свої ризики, а саме кредитний ризик, який може сильно впливати на прибуток банківської установи.

Ця тема є актуальною тому, що мінімізація кредитного ризику дозволяє попередити можливі витрати банку від кредитної роботи, не призвести до появи серйозних проблем з ліквідністю і платоспроможністю.

Метою статті є дослідження методів мінімізації кредитних ризиків і виявлення найефективнішого серед них.

Усі аспекти цієї проблеми досліджуються багатьма науковцями, такими як: Бобиль В. [1, с. 567], Вітлінський В. [2, с. 251], Голодова Ж. [3, с. 448], Шелудько В. [4, с. 535], Серік Ю. [5, с. 19] та ін. Але, незважаючи на це, питання про виявлення найефективнішого методу мінімізації кредитного ризику залишається актуальним і досі.

У науковців є багато трактувань поняття кредитного ризику, розглянемо кілька з них (табл. 1).

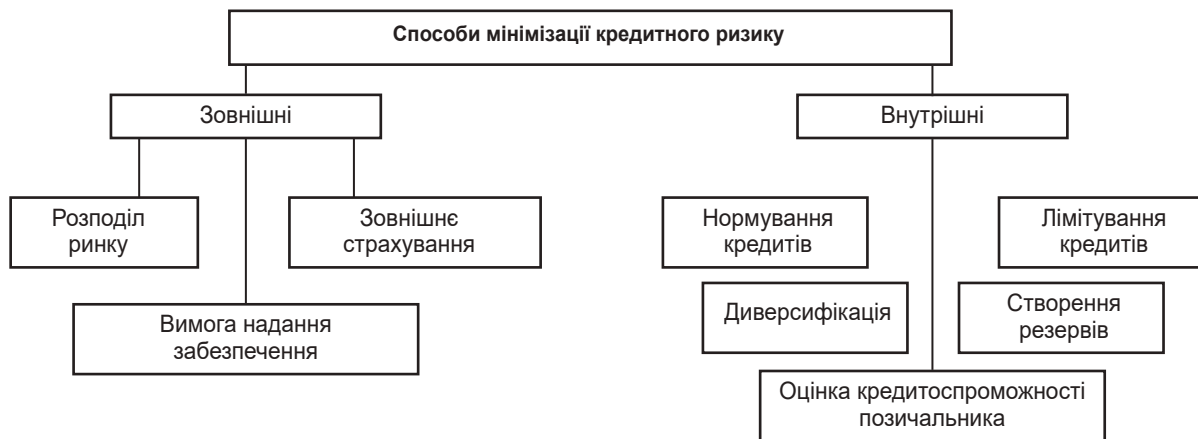
Таблиця 1

Трактування поняття кредитних ризиків

Автор	Визначення
Ж. Голодова [3, с. 272]	Ризик несплати позичальником основної суми боргу та процентів, які належать кредитору в обумовлений в кредитному договорі термін, що призводить до зниження вартості кредитного портфеля банку
В. Шелудько [4, с. 182]	Ризик несплати позичальником основного боргу та процентів за ним
В. Бобиль [1, с. 30]	Імовірність невиконання позичальником зобов'язань перед банком
Ю. Серік [5, с. 12]	Імовірність того, що вартість частини активів банку, особливо кредитів, зменшиться або буде зведена до нуля

Кредитні ризики є найвпливовішими на дохід банку, на думку багатьох економістів. Тому слід розглянути їх методи мінімізації. На підставі раніше проведеного аналізу класифікацій авторів щодо методів мінімізації кредитних ризиків, ми відокремлюємо найбільш поширені. Ці методи можна розділити на зовнішні та внутрішні (рис. 1).

Є необхідність розглянути зовнішні методи зниження кредитного ризику щодо позичальника більш детально. Вони свідчать про те, що банк прагне перерозподілити ризик шляхом передачі частини ризику на інші суб'єкти чи об'єкти правовідносин. До зовнішніх способів відносяться: розподіл ризику, зовнішнє страхування, вимога надання забезпечення.

Рис. 1. **Методи мінімізації кредитних ризиків** [6, с. 109]

Сутність зовнішнього страхування фінансових ризиків полягає у “передачі” фінансових ризиків стороннім господарюючим суб’єктам – партнерам по господарській діяльності, страховим компаніям та ін.

У випадку страхування кредитних ризиків страхувальником може виступати як кредитор, так і позичальник, який укладає договір страхування на користь кредитора. У першому випадку страхування забезпечує захист майнових інтересів кредитора, у другому – страхування є забезпеченням зобов’язань позичальника перед кредитором.

Слід зазначити, що українські комерційні банки у своїй практиці майже не використовують страхування як спосіб забезпечення повернення позики, посилаючись на низьку платоспроможність страхових компаній України.

При визначенні забезпечення, що надаватиметься для отримання гарантії, необхідно враховувати: коефіцієнт покриття предмета застави, який визначається залежно від оціночної вартості, швидкості реалізації предмета застави та фінансового стану юридичної особи – суб’єкта господарювання, чи «підприємства», яке отримує гарантію.

До економічних вимог відносяться: правильний вибір об’єкта застави, оцінка її вартості, визначення виду застави, організація, в деяких випадках – контроль за зберіганням предметів застави.

До внутрішніх способів відносяться: нормування кредитів, лімітування кредитів, диверсифікація, створення резервів, оцінка кредитоспроможності позичальника.

Нормування кредитів має дві форми. Перша застосовується тоді, коли банк відмовляється надати позику на будь-яку силу, навіть за умови, що позичальник погоджується платити вищу процентну ставку. Друга має місце тоді, коли банк готовий надати позику, але обмежує її розмір до суми, яка менша за ту, що хотів би отримати позичальник.

Лімітування – це встановлення межі кредиту. Межа (ліміт) кредиту може встановлюватися окремим позичальникам, групі однотипних позичальників, галузі господарства. Це дає змогу уникнути ризику концентрації кредитних вкладень в окремих суб’єктів, що зменшує вірогідність можливих втрат від кредитних операцій.

Диверсифікація – володіння найрізноманітнішими фінансовими активами, кожен з яких має різний рівень ризику, з метою зниження загального ступеня ризику портфеля в цілому [7].

Створення резерву під кредитні ризики – це визнання витрат для відображення реального результату діяльності банку з урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризиковості кредитних операцій. Перелік показників оцінки кредитоспроможності позичальника (рис. 2) та критерії їх оцінки визначаються кожним банком самостійно та мають бути документально закріплені в окремому положенні, яке входить до стандартів кредитної політики банку.

Рис. 2. **Оцінка кредитоспроможності позичальника** [8]

Розглянувши та зробивши аналіз класифікації, що пропонують у своїх працях науковці, автоматично зробити висновок, що методи мінімізації кредитного ризику переважають у більшості класифікацій. До того ж треба зазначити, що внутрішні методи мінімізації кредитного ризику такі ж важливі, як і зовнішні. На нашу думку, найбільш ефективними методами із зовнішніх є страхування. Найефективнішим із методів внутрішніх автор вважає оцінку кредитоспроможності позичальників. Але все ж таки при видачі кредитів треба використовувати декілька методів для найефективнішого зниження кредитного ризику.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Бобиль В. Сучасний ризик-менеджмент у банківській діяльності: теоретичний аспект. *Вісник Національного банку України*. 2008. № 11. С. 567. 2. Вітлінський В. В. Кредитний ризик комерційного банку: навч. посіб. Київ: Знання, 2000. 251 с. 3. Голодова Ж. Г. Финансы и кредит: учеб. пособие. М.: ИНФРА-М, 2009. 448 с. 4. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: підручник. Київ: Знання, 2008. 535 с. 5. Серік Ю. В. Економіко-організаційний механізм управління ризиком кредитної організації: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Київ: ПВНЗ "Європейський університет", 2009. 19 с. 6. Єпіфанова А. О., Васильєва Т. А. Управління ризиками банків: монографія. Київ: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 275 с. 7. Навчальні матеріали. URL: <http://adekvat-consulting.com/ukrayinska-kriza/diversifikaciya/>. 8. Библиотека русских учебников. URL: http://uchebnikonline.com/bankovskoe-delo/kredituvannya_i-kontrol_vovk_vya_otsinka_kreditospromozhnosti_pozichalnika.htm.

ДЕВАЛЬВАЦІЯ ГРИВНІ В УКРАЇНІ: УМОВИ, ЧИННИКИ ТА ВАРІАНТИ ПОДОЛАННЯ

УДК 338.246.2

Солонецький Д. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено особливості девальвації національної валюти України. Проаналізовано динаміку офіційного курсу гривні відносно основних іноземних валют. Запропоновано заходи щодо врегулювання та стабілізації національної валюти в умовах гнучкого курсоутворення.

Ключові слова: девальвація, валютний ринок, валютний курс, валютний контроль.

Аннотация. Исследованы особенности девальвации национальной валюты Украины. Проанализирована динамика официального курса гривны по отношению к основным иностранным валютам. Предложены меры по урегулированию и стабилизации национальной валюты в условиях гибкого курсообразования.

Ключевые слова: девальвация, валютный рынок, валютный курс, валютный контроль.

Annotation. In the article the features of the devaluation of the national currency of Ukraine were characterized. The dynamics of the official rate of UAH against major foreign currencies was analyzed. The measures to resolve and stabilize the national currency under flexible exchange rate were proposed.

Keywords: devaluation, currency market, exchange rate, NBU, currency control.

Інтеграція України до світового співтовариства обумовлює потребу вдосконалення її валютного ринку як механізму, який формує взаємозв'язок між вітчизняною і світовою фінансовою системою. У результаті підвищення впливу процесів глобалізації на економіку України та в умовах світової фінансової кризи проблеми підвищення ефективності функціонування вітчизняного валютного ринку набувають особливої актуальності.

У сучасній економічній літературі проблеми валютної системи та її основних елементів наведені у працях таких видатних учених, як О. В. Дзюблюк, Т. В. Запаранюк [1], В. Е. Міщенко [2], А. П. Кулінець [3]. Проте питання девальвації гривні недостатньо досліджене та потребує подальшого науково-методичного обґрунтування.

Метою статті є аналіз динаміки курсу гривні та розробка пропозицій для його стабілізації.

Сучасний погляд на визначення терміна валютного ринку висвітлив вітчизняний економіст В. В. Білоцерківець [4]: "Валютний ринок – це складова сфери обміну національної й міжнародної економіки, в якій здійснюється торгівля національними та наднаціональними грошовими одиницями та валютними цінностями, що обслуговують міжнародні платіжні операції".

З економічної точки зору валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому під дією попиту та пропозиції укладаються угоди з купівлі-продажу іноземної валюти. До основних об'єктів валютного ринку відносять "світові гроші". Термін "світові гроші" в цьому випадку означає всі високоліквідні валютні цінності, які використовуються в зовнішньоекономічній діяльності. В умовах сучасної світової валютної системи основними валютними цінностями є валюти розвинутих країн і регіонів світу, цінні папери в іноземній валюті, СПЗ. Саме у доларах утримують свої резерви центральні банки більшості країн світу [5].

На ринку України в обороті є 2 конвертовані валюти: це американський долар і євро. Тобто національний валютний ринок є не досить розвиненим та інтегрованим у міжнародний. Адже всього в світовому господарстві станом на 2016 р. було 17 конвертованих валют. Що ж до української гривні, то вона є слабо інтегрованою та не може застосовуватись у міжнародних розрахунках [6].

Основним визначником національного валютного ринку є валютний курс, який визначає цінність національної валюти на світовому ринку.

З початку 2014 р. національна валюта України значно девальвувала, цей процес був обумовлений такими причинами: наростанням політичної напруженості, що живила панічні настрої; прискореними темпами зростання монетарних агрегатів у 2013 р. внаслідок емісії під випуск ОВДП; дефіцитом платіжного балансу; скороченням припливу прямих іноземних інвестицій та падінням інвестиційних рейтингів України, що обмежує доступ до зовнішніх ринків капіталу; виводом капіталів із України внаслідок політичної нестабільності; зростанням державних боргів до більш ніж 40,0 % від ВВП на кінець 2013 р.; негативними очікуваннями населення та підприємців; тривалою фіксацією курсу гривні на рівні, що не відповідав економічним показникам розвитку України [6].

За період 01.01.2015-01.10.2015 рр. офіційний курс гривні знизився з 1576,86 грн/100 дол. США станом на 01.01.2015 р. до 2129,56 грн/100 дол. США станом на 01.10.2015 р. Протягом вказаного проміжку часу пікове значення офіційного курсу було зареєстроване 26 лютого 2015 р. 3 001,01 грн за 100 дол. США.

Динаміку курсу національної валюти України відносно основних валют наведено на рис. 1.

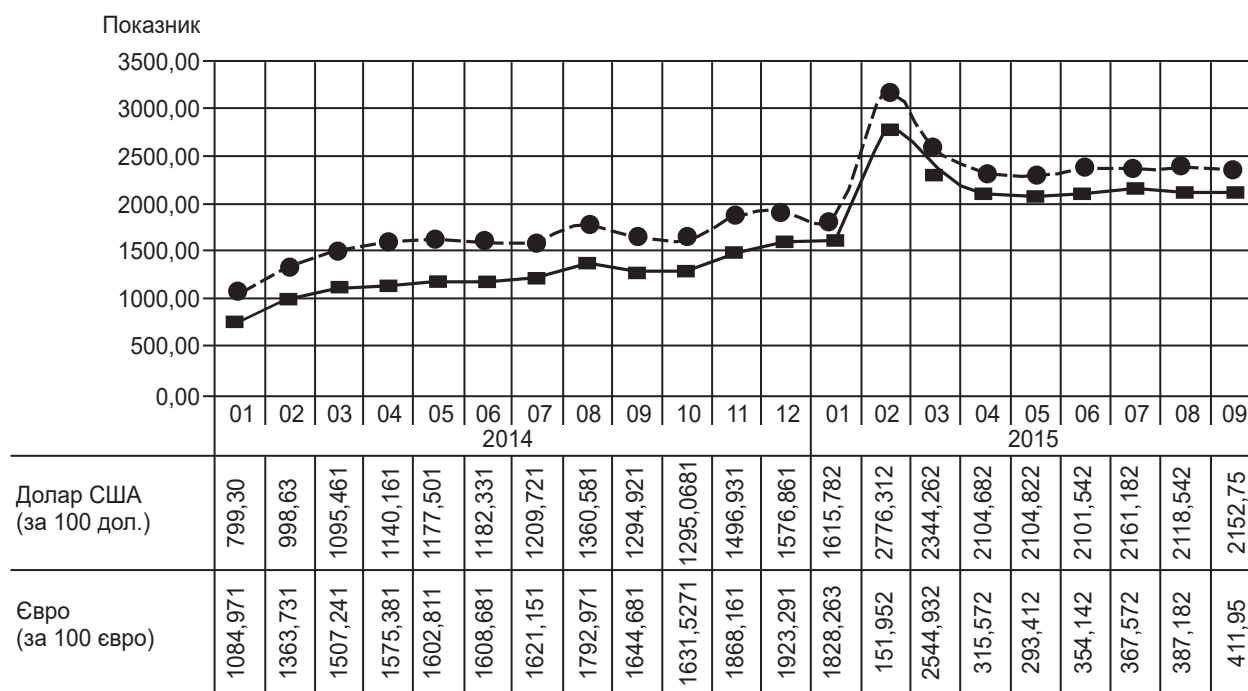

Рис. 1. Динаміка офіційного курсу гривні відносно основних валют

Як видно з рис. 1, динаміка офіційного курсу гривні відносно основних валют свідчить про те, що об'єктивність процесів девальвації і неможливість втримання курсу на попередньому рівні зумовили перехід НБУ від фіксованого курсу гривні до гнучкого [4]. В умовах нестабільності така одномоментна зміна курсоутворення національної валюти негативно впливає на курс гривні і на стан валютного ринку України в цілому. Це призводить до неможливості повернення валютних кредитів фізичними та юридичними особами, загрози стабільності українських банків, збільшення державного боргу, неспроможності НБУ втримати курс гривні.

Таким чином, для зупинення девальваційних процесів гривні необхідним є впровадження комплексу законодавчих, нормативно-правових та інших заходів з метою стабілізації національної грошової одиниці, розвитку валютного ринку, забезпечення інтеграції у світову економіку.

Виходячи з проведеного дослідження, можна стверджувати, що основні напрями стабілізації курсу національної валюти України такі:

- затвердження програми співробітництва з МВФ, що дасть змогу поповнити валютні резерви та підтримати гривню;
- підвищення прозорості та передбачуваності операцій НБУ на валютному ринку, що забезпечить усім банкам рівний доступ до валютних інтервенцій НБУ;
- зменшення рівня доларизації української економіки через підвищення привабливості гривневих активів;
- удосконалення структури внутрішнього валютного ринку з урахуванням міжнародної практики;
- удосконалення нормативної бази НБУ;
- посилення роботи з моніторингу валютних ризиків;
- удосконалення механізмів контролю та протидії спекуляціям;
- стимулювання експорту та забезпечення рівноваги платіжного балансу.

Таким чином, валютний ринок перебуває у жакливому стані. Зменшення валютних резервів, збільшення кредитної заборгованості, девальвація гривні, велика інфляція – усі ці показники можуть у разі неприйняття запропонованих заходів призвести до ще більш значного знецінення національної валюти.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Гонтар Д. Д.

Література: 1. Дзюблюк О. В., Запаранюк Т. В. Грошово-кредитна політика як інструмент подолання фінансової кризи у розвинутих країнах. *Банківська справа*. 2013. № 6. С. 3–17. 2. Міщенко В. І. Шляхи подолання фінансової економічної кризи в Україні. *Вісник НБУ*. 2009. № 2. С. 3–7. 3. Кулінець А. П. Гнучкий режим курсоутворення: етапи запровадження та можливі наслідки для економічного розвитку України: наук.-аналіт. матеріали. Київ: Нац. банк України; Центр наук. досл., 2010. 124 с. 4. Білоцерківець В. В. Еволюція методологічних засад дослідження нової економіки. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2009_4_3. 5. Павлова О. М. Сучасний стан валютного ринку України та проблеми його функціонування. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2046>. 6. Fitch знизило суверенний рейтинг України // Офіційний сайт інформаційного агентства УНІАН. URL: <http://economics.unian.ua/fitch-suverennyi-reyting-ukrajini.html>. 7. Огляд валютного ринку України агентством "Рюрік" за підсумками 9 місяців 2015 року // НРА Рюрік. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/Currency_3_2015.pdf.

PRINCIPLES AND MECHANIZMS OF FISCAL POLICY IN UKRAINE

UDC 336.2(477)

E. Solokhina

The 3-rd year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. The concept of fiscal policy as well as its basic directions, problems of implementation and development in Ukraine, statistical data is examined in the article. It is necessary to carry out reforms foremost in the tax system. It is explained by the fact that taxes in two ways can influence the economy in a transitional period in two ways: low level of taxes and tax excessive burden.

Keywords: fiscal policy, budgetary policy, taxation policy, finance, economic of Ukraine.

Анотація. Розглянуто поняття фінансової політики, її основні напрями, проблеми впровадження і розвитку в Україні. Необхідні реформи треба провести у двох напрямках: на невеликому рівні та на рівні великих прибутків.

Ключові слова: фінансова політика, бюджетна політика, податкова політика, фінанси, економіка України.

Аннотация. Рассмотрено понятие фискальной политики Украины, ее основные направления и проблемы. Необходимые реформы должны быть проведены в двух направлениях: не небольшом уровне и уровне большой прибыли.

Ключевые слова: фискальная політика, бюджетная політика, налоговая политика, финансы, экономика Украины.

The current fiscal policy determines the main directions of state financial resources, financing methods and the main source of replenishment of the treasury. Depending on the specific historical conditions in some countries, such fiscal policy, it has its own characteristics.

Recently, in Ukraine there has been a tendency to strengthen the role of government in regulating the national economy through the fixcal financial system. It defines the novelty of this paper.

On the other hand, with the beginning of economic reforms Ukrainian government introduced extremely high tax on income of companies that had a negative impact on the national economy and its prospects for recovery. The response is the active development of shadow economy, so that the government is not able to collect a profitable part of the budget and half of their revenues.

In modern market conditions the state is accountable for the economy of country. Today the economy of Ukraine is not under the best conditions, that is why the future of each person living in our country and the future of the entire country depends on how the government will carry out their fiscal policy. The topicality of this research is determined by this factor.

Thus, the aim of this work is to get acquainted with the fiscal policy and its problems, as well as the principles, mechanisms and tools and its influence on the economic system of society.

Fiscal policy has governmental influence on the economy through taxation and public spending to ensure adequate employment, to prevent and limit the harmful effects of inflation and cyclical fluctuations. It is the main component of financial policy and a very important part of economic policy.

By means of governmental charges on the purchase of commodities and services it is possible to increase or decrease the combined charges, and to influence national production volume. All budgetary assignations, sent to building of roads, schools, hospitals, culture establishments, implementation of the ecological and energy programs and other public necessities, lead to the governmental charges. Here belong all charges on defense, foreign trade purchases, and acquisition of agricultural production necessary for population and others [1].

The role of fiscal policy for economic growth relates to the stabilization of the country's growth rate. Fiscal policy of government expenditure and taxation profoundly affect national income, employment, output and prices through their variations. The increase in public expenditure during depression adds to the aggregate demand for goods and services and leads to larger increase in income; while the reduction in taxes has the effect of raising disposable income thereby increasing consumption and investment expenditure of the people.

On the other hand, the decrease of public expenditure during inflation reduces the aggregate demand, national income, employment, output and prices; while the increase in taxes tends to reduce disposable income and thereby reduces consumption and investment expenditures. Thus, the government can control deflationary and inflationary pressure on the economy by a judicious combination of expenditure and taxation programs. For this reason, the government follows compensatory fiscal policy.

The efficiency and effectiveness of the public finance system lies in its ability to provide the optimal distribution of financial resources in the country between the main priorities of the state policy:

- a) ensuring the growth of the welfare of the population through the development of social protection systems;
- b) support of modernization of the economic complex of the country by sending budget investment to the major sectors of economy;
- c) strengthening the financial capacity of local governments to enhance their role in solving the issues of social and economic development of communities [2].

The reform of the fiscal system must be implemented in the framework of the adoption of the Tax code and the new Budget code of Ukraine, which should become the basic regulation mechanism in the sector of public finance [4].

The researchers of the state tendency to estimate the profitable part of the State budget of Ukraine, and compare it with the basic macroeconomic indices of the state. Such estimation gives an opportunity to define the level of economic development of the country, positive changes of economic and social stability, to raise the living standard of people and to find out the right ways of budgetary process realization [3].

Tax policy should be moved away from the dominance of the principle of fiscal policy in the large as it is regarded exclusively as an instrument of revenue mobilization to the budget, and to use its regulatory potential more effectively. It should be connected with realization of the following tasks:

1. Stimulation of investment activity of the corporate sector;
2. Creation of favorable conditions for the development of high-tech manufactures and exports at the expense of the budgetary support of the innovation activities, the cost of lending and insurance of that activity, etc;
3. Expansion of incomes of the poor part of population by the transfer of fiscal pressure on wealthy layers;
4. Introduction of reduced VAT rate on goods of first necessity, first of all medicine, foodstuff, etc.;
5. Fight with the minimization of taxation and strengthening of the work with accrued but unpaid tax liabilities.

Ukraine also should minimize its external risks and challenges. Ukraine should integrate into global processes in order to become a part of the international division of labour which would contribute to the balanced development of the state. Ukraine should take into account the regularities of the economic development with the aim of maximizing the opportunities at the global, regional and national levels. This will create necessary resource for the multiplying the potential of economy of Ukraine [4].

Fiscal policy is the difficult system of economic relations between equal in rights subjects of the state, enterprises, organizations, establishments, enterprises and citizens concerning distribution and redistribution of public products, creation of the centralized fund of financial resources and satisfying the national needs. Under conditions of transitional period the features of these relations are characterized by disparity between the necessities of society and possibilities of their satisfaction.

For the countries on the whole and for Ukraine in particular, the implementation of effective fiscal policy was and remains a serious problem, which considers budget and taxes as independent economic categories, their place in economy and the ways of affecting public production in any period of development. Experience of the developed countries testifies that efficiency and rates of production are determined by flexible, stable, dynamic and optimal tax and budgetary policy of each country in accordance with its social and economic features of development [5].

Thus it is important to define the fiscal policy, its components, principles, mechanisms, tools and their influence on the economic system of society. To state the objective reasons for reforming the Ukrainian fiscal policy and possible ways of its improvement it is important to present a comprehensive review of fiscal policy as a method of state regulation of the economy, and analyze the current fiscal policy of Ukraine.

It is necessary to carry out reforms foremost in the tax system. It is explained by the fact that taxes can influence the economy in a transitional period in two ways. The first way leads to low the level of taxes, to abrogate some forms of tax deduction and stimulate entrepreneurship initiative, to induce the expansion of production and to encourage foreign investments. The second way is tax excessive burden. In combination with a large scale crisis in economy it results in a downstream outflow of capital, concealment of profit, directing the economic activity to "shadow economy", inflation, unemployment, default etc. Most of these features are common to the current stage of development in Ukraine.

For the effectiveness of Ukrainian fiscal policy the following measures should be undertaken:

1. To optimize the functioning of control system of public finance;

2. To regulate the process of accumulation and motion of financial streams, providing their transparency by legislation;
3. To provide high rates of increase of national economy as a basic factor of declining financial risks;
4. To attain reliability of basic macroeconomic indices, on the basis of profitable and expense parts of the state budget, increase of volume and rate of GDP, inflation, rate of exchange rates;
5. To be objective while forming the profitable part of budget;
6. To minimize the financial losses of the state by using public domain;
7. To optimize budgetary charges that will assist the valuable finance provide implementation of state functions;
8. To provide financial resources for implementation of budgetary obligations at every level on the basis of the legislatively ratified minimum of social standards and reasonable norms of minimum budgetary well-being;
9. To create control system of national debt, that would give an opportunity to optimize the correlation of finance charges;
10. To master modern methods of estimating rationality of budgetary assignments [5].

In conclusion it may be said that the goal of future economists consists of finding the indicators of effectiveness of state modern methods of the budgetary planning, oriented towards the achievement of positive indices and stimulate the government and budgetary institutions of different levels to economize the use of budgetary facilities.

Supervisor – senior teacher Bytkovsky N. O.

Literature: 1. Державна казначейська служба України: офіц. сайт. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>. 2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=392721. 3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua/>. 4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 5. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ І ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

УДК 657.62

Софеніна П. С.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто необхідність проведення аналізу фінансових результатів підприємства. Виділено основні напрямки та методи проведення аналізу. Запропоновано шляхи удосконалення аналізу фінансових результатів діяльності підприємств.

Ключові слова: підприємство, аналіз, методи, фінансова звітність, фінансові результати, прибуток, збитки.

Аннотация. Рассмотрена необходимость проведения анализа финансовых результатов предприятий. Выделены основные направления и методы проведения анализа. Предложены пути усовершенствования анализа финансовых результатов деятельности предприятий.

Ключевые слова: предприятие, анализ, методы, финансовая отчетность, финансовые результаты, прибыль, убытки.

Annotation. The article discusses the need to analyze the financial results of companies. The basic directions and methods of analysis. The ways to improve the analysis of financial results of enterprises.

Keywords: the enterprise, analysis methods, financial statements, financial results, the profit, losses.

На сьогодні в економічному розвитку України все більшого значення набуває реалізація принципів самоопитності та самофінансування. Основним чинником їх реалізації є формування таких фінансових результатів, які одночасно завершують цикл діяльності підприємства та виступають необхідними умовами наступного циклу. Провідна роль фінансових результатів полягає у тому, що вони сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій і фінансовій сферах, забезпечують зміцнення бюджету держави.

Підприємство зацікавлене в багатьох економічних чинниках, але насамперед воно намагається досягти позитивного фінансового результату для свого подальшого існування та розвитку. Отримання прибутку та унеможливлення виникнення збитків стає першочерговим завданням для господарства. З розміру фінансових результатів можна судити про всі аспекти діяльності господарюючого суб'єкта, його фінансові можливості [1].

У цьому зв'язку важливого значення набувають дослідження причинно-наслідкових зв'язків, пов'язаних із процесом формування фінансових результатів малих підприємств України, їх оцінкою, прогнозуванням і забезпеченням позитивного результату – прибутку, який є одним із основних власних джерел формування фінансових ресурсів підприємств, необхідних для забезпечення їх поточної діяльності та подальшого розвитку [2].

Вагомий внесок у розробку теоретичних і методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств зробили вчені-економісти: Петраєва З. Ф. [1], Білик Т. О. [2], Уткіна Н. В. [3], Скалюк Р. В. [4], Литвин Б. М. [5], Базілінська О. Я. [6], Крамаренко Г. О. [7].

З метою оптимізації діяльності підприємств у сучасних умовах ведення господарської діяльності особливого значення набувають теоретичні дослідження методики проведення аналізу фінансової звітності підприємств. Метою дослідження є вдосконалення методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємств.

Фінансовий результат господарської діяльності підприємства характеризує його операційну, інвестиційну, фінансову діяльність і вважається основним критерієм для узгодження структури й обсягу виробництва продукції, програм оптимізації витрат, обґрунтування доцільності впровадження інвестиційних проєктів, здійснення фінансових вкладень [3]. У процесі виробничо-фінансової діяльності підприємств бере участь велика кількість взаємопов'язаних трудових, організаційних, фінансових і матеріальних факторів. Мета кожного суб'єкта господарювання – якомога ефективніше використати ці фактори. Ефективність використання факторів виробництва виражається в кінцевому підсумку у фінансових результатах діяльності суб'єктів господарювання. Отже, фінансові результати – це економічний підсумок виробничої діяльності підприємств, виражений у вартісній (грошовій) формі.

Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються приростом чистих активів, основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також отриманий у результаті надзвичайних подій. Величина прибутку, рівень рентабельності залежать від виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.

Функціонування будь-якого підприємства, незалежно від видів його діяльності та форм власності, в умовах ринку визначається його здатністю створювати необхідну суму прибутку. У зв'язку з цим прибуток посідає одне з важливих місць у системі комплексного економічного аналізу, оскільки на його основі оцінюється ступінь досягнення кінцевої мети діяльності підприємства.

Враховуючи те, що діяльність підприємства може бути не тільки прибутковою, а і збитковою, в аналізі дають загальну оцінку фінансових результатів, які характеризуються системою абсолютних і відносних показників. Абсолютні показники – це сума прибутку (чи збитку) за структурою його утворення чи розподілу і використання. Відносні показники фінансових результатів характеризують відносний у відсотках ступінь прибутковості вкладеного капіталу в цілому і за його структурою, зроблених витрат чи отриманого доходу.

Економічний механізм управління фінансовими результатами господарської діяльності підприємства – це динамічна, комплексна організаційно-управлінська підсистема, яка передбачає реалізацію спеціальних процедур (організації, інформаційного забезпечення, управління, контролю), спрямованих на забезпечення сталого зростання прибутковості, що призводить до збільшення ринкової вартості суб'єкта господарювання.

Управління фінансовими результатами можна розглядати щонайменше з двох позицій: 1) як функцію фінансового менеджменту; 2) ототожнення з процесом управління прибутком підприємства. Управління фінансовими результатами; по перше, є значно ширшим поняттям, ніж управління прибутком; по друге, його не доцільно ототожнювати з функціями фінансового менеджменту. Вважаємо, що процес управління фінансовими результатами входить до сфери предмета вивчення фінансового менеджменту [3].

Основними джерелами аналітичної інформації є плани економічного та соціального розвитку, фінансовий план (розрахунковий баланс доходів і витрат), бізнес-план, дані бухгалтерського обліку за розрахунками результатів діяльності, показники фінансової звітності ф. № 1 «Баланс», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати», ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів», ф. № 4 «Звіт про власний капітал», ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності», дані статистичної звітності, «Звіт про випуск, реалізацію та обсяг цінних паперів», показники внутрішньої управлінської звітності, декларація про прибуток підприємства, матеріали маркетингових досліджень [5].

За методикою О. Я. Базилінської, фінансові результати діяльності підприємства оцінюються цілим набором показників, де вихідними категоріями є доходи, витрати, прибутки, збитки. Саме вони закладаються в основу всіх подальших розрахунків, і всі інші показники можна вважати похідними. У звіті про фінансові результати викремлюють чистий дохід, валовий прибуток і прибутки за видами діяльності [6].

За методикою авторів Г. О Крамаренка та О. Є. Чорної, аналіз фінансових результатів діяльності підприємства включає такі основні елементи дослідження: зміна кожного показника за аналізований поточний період («горизонтальний аналіз» показників фінансових результатів за звітний період); дослідження структури відповідних показників і їх зміни («вертикальний аналіз» показників); зміна показників фінансових результатів за звітний період («трендовий аналіз» показників) [7].

Наявність формальних методів визначення доцільності оцінки фінансових результатів не є гарантією забезпечення обґрунтованої інформації для прийняття управлінських рішень у цій сфері. Важливе значення в процесі аналізу має врахування окремих методичних вимог. Ситуація надмірної розбіжності в методах оцінки фінансових результатів є наслідком специфічної особливості поняття «фінансові результати», що відображає багатоаспектну діяльність підприємств.

Одним із основних шляхів покращення структури використання прибутку підприємства є: розрахунок оптимального розміру резервного фонду та скерування коштів на забезпечення його збільшення; визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що сприяють подальшому розвитку підприємства та покращенню фінансових результатів від діяльності підприємства; проведення економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку; складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди; проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку.

Також до шляхів покращення структури використання прибутку можна додати оптимізацію розміру коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, спрямованих на матеріальне заохочення працівників, що буде сприяти підвищенню продуктивності праці і, як наслідок, – розміру прибутку у майбутні періоди, а також соціального розвитку підприємства; забезпечення умов діяльності підприємства, за яких прибуток, який підлягає розподілу підприємства, не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій; оптимізацію коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди та на інші цілі.

Отже, фінансові результати відображають мету підприємницької діяльності, її дохідність і є вирішальними для підприємства. Реалізація наданих у статті рекомендацій дасть можливість забезпечити прозорість процесу формування фінансових результатів підприємств, активізує дію мотиваційних важелів і сприятиме своєчасному прийняттю обґрунтованих управлінських рішень у процесі діяльності суб'єктів господарювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Петряєва З. Ф.

Література: 1. Петряєва З. Ф., Іващенко Г. А., Петряєв О. О. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 19 (2). С. 122–129. 2. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування: монографія. Київ: ТОВ «ПанТот», 2012. 280 с. 3. Уткіна Н. В. Економічний зміст фінансового результату діяльності підприємства: історичний аспект. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 11. С. 133–138. 4. Скалюк Р. В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи забезпечення функціонування. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 2 (24). С. 86–93. 5. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Хай-Тек Прес, 2008. 336 с. 6. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Центр учб. літ., 2009. с. 7. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий аналіз: підручник. Київ: Центр учб. літ., 2008. 386 с.

СЕРТИФІКАЦІЯ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ

УДК 338.487-021.338

Становихіна Є. П.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто поняття готельних послуг та особливості сертифікації послуг на підприємстві готельного господарства, обов'язкову та добровільну сертифікацію. Також були розглянуто суб'єкти й об'єкти, які підлягають сертифікуванню, послуги, які є обов'язковими для сертифікування.

Ключові слова: готель, готельне господарство, сертифікація, сертифікація готельних послуг, готельна послуга.

Аннотация. Рассмотрены понятие гостиничных услуг и особенности сертификации услуг на предприятии гостиничного хозяйства, обязательная и добровольная сертификация. Также были рассмотрены субъекты и объекты, подлежащие сертификации, и услуги, которые являются обязательными для сертификации.

Ключевые слова: гостиница, гостиничное хозяйство, сертификация, сертификация гостиничных услуг, гостиничная услуга.

Annotation. The article deals with the concept of hotel services and features of certification services in hotel industry, discussed facilities it is considered obligatory and initiatives certification. Also discussed the subject-object, which are subject to certification and services that are required for certification. The article describes the subject-object, which are subject to certification and services that are obligatory for certification.

Keywords: hotel, hotel industry, certification, certification of hotel services, hotel services.

Готель – це майновий комплекс (будівля, частина будівлі, обладнання та інше майно), призначений для надання послуг [1].

Послуга – це результат безпосередньої взаємодії виконавця і споживача, а також власної діяльності виконавця щодо задоволення потреби споживача. Отже, поняття «послуга» має універсальне значення і не залежить від видів і напрямку діяльності готельних підприємств [2].

Поняття готельної послуги передбачає надання місця для короткотермінового проживання. До підприємств, які надають місце для такого проживання, належать як готелі, так й мотелі, табори, молодіжні турбази, гірські притулки тощо. Крім того, такі самі послуги можуть надавати санаторно-курортні заклади.

Сертифікація готельних послуг допомагає споживачам усвідомлено вибрати послугу, товар або вид робіт, які відповідають їхнім потребам, так само сертифікація не допускає реалізацію послуг і товарів, які можуть завдати шкоди для життя і для здоров'я споживачів, а так само їх майна та навколишнього середовища. Завдяки сертифікації готельні підприємства забезпечують дотримання обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Сертифікацією є сукупність дій і процедур, які проведені з метою підтвердження того, що продукт або послуга, які надаються споживачам, відповідають певним стандартам чи технічним умовам, саме сертифікація гарантує, що послуга або продукт відповідатимуть певним вимогам і матимуть відповідну якість.

Сертифікація готельних послуг проводиться відповідно до „Правил обов'язкової сертифікації готельних послуг!“, які затверджені наказом Державного комітету по стандартизації, метрології та сертифікації України від 27.01.1999 № 37 [3].

В Україні існує обов'язкова сертифікація, яка проводиться уповноваженими на це органами сертифікації, і добровільна сертифікація, яка проводиться за ініціативою суб'єктів господарювання на відповідність продукції ряду вимог, які не є обов'язковими. Під час такої обов'язкової сертифікації проводиться перевірка та випробування туристичного продукту або туристичних послуг з метою визначення їх характеристик і показників, з метою подальшого державного нагляду за сертифікаційними виробами. А добровільна сертифікація зазвичай проводиться завдяки ініціативі суб'єктів господарювання на відповідність продукції ряду вимог, які не є обов'язковими.

Суб'єкти сертифікації – суб'єкти туристичної діяльності, які надають готельні послуги.

Об'єкти сертифікації – готельні послуги, які надаються суб'єктами туристичної діяльності (готелі, мотелі, туристичні бази, гірські притулки, кемпінги, оздоровчі заклади, будинки відпочинку, місця для короткочасного проживання в інших приміщеннях), процес надання послуг.

Відповідно до ст. 15 Закону України “Про туризм” всі готельні послуги, які будуть надаватися суб’єктами туристичної діяльності, підлягають обов’язковій сертифікації на відповідність їх вимогам нормативних актів і відповідність вимогам міжнародних стандартів ІСО серії 9000. Правила обов’язкової сертифікації готельних послуг і Правила обов’язкової сертифікації послуг по харчуванню затверджені наказом № 37 Держкомстандарту України від 27.09.1999 року. Своєю чергою, Держстандарт України визначив термін обов’язкової сертифікації вказаних послуг – з 01.10.1999 року [4].

У тому випадку, коли отримано позитивний результат щодо сертифікації суб’єкта туристичної або готельної діяльності, йому у встановленому порядку видається сертифікат, що підтверджує рівень якості послуг.

Готельні послуги, які є обов’язковими для сертифікування:

1. Послуги готелів із ресторанами.
2. Послуги готелів без ресторанів.
3. Інші місця для короткочасного проживання, в тому числі:
  - послуги кемпінгів, в тому числі майданчики для автофургонів;
  - послуги молодіжних баз і гірських притулків;
  - послуги центрів і будинків відпочинку.
4. Послуги дитячих і студентських літніх таборів.
5. Послуги з надання спальних місць у спальних вагонах та інших транспортних закладах.
6. Послуги курортних закладів оздоровчого характеру [5].

Обов’язкову сертифікацію готельних послуг здійснюють органи сертифікації, які акредитовані в Системі сертифікації УкрСЕПРО [6]. Порядок проведення сертифікації цих послуг передбачає: подачу заяви на сертифікацію готельних послуг; розгляд і прийняття рішення по заяві та визначення схеми сертифікації протягом одного місяця з дня отримання заяви; проведення перевірок із метою обов’язкової сертифікації; аналіз отриманих результатів і прийняття рішення про можливість видачі сертифіката відповідності та підписання ліцензійної угоди; реєстрацію сертифіката відповідності; технічний нагляд за наданням обов’язкових сертифікованих послуг сертифікованою системою якості надання послуг [7].

Термін дії сертифіката відповідності залежить від встановленої заявником схеми сертифікації і може складати 1 рік, 3 роки, 5 років. Не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку дії сертифіката заявник подає нову заявку для отримання сертифіката на наступний період.

Сертифікація є визнаним у світі методом незалежної оцінки відповідності продукції, процесів і послуг встановленим вимогам. Її вживання створює передумови для успішного вирішення ряду важливих соціальних і економічних проблем і завдань.

Ця тема досить актуальна, адже зараз в Україні поступово розпочинаються будівництва багатьох нових готелів, які повинні відповідати вимогам Державних стандартів України. При відкритті готелю необхідно знати порядок і правила сертифікації готельних послуг, тому що ця процедура є обов’язковою. Детальне проведення сертифікації сприятиме більш повному задоволенню запитів сучасного споживача до пропонованих йому послуг і товарів у сфері готельного господарства.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Зима О. Г.

Література: 1. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 325/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>. 2. Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг: Закон України від 18.10.2010 № 43 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04>. 3. Кириченко Л. С., Чуніхіна І. М. Сертифікація та якість продукції у сучасних умовах господарювання. Київ: КДТЕУ. 1996. 50 с. 4. Крылова Г. Д. Основы стандартизации, сертификации, метрологии. М.: ЮНИТИ, 2000. 526 с. 5. Самойленко А. А. Сертифікація послуг: навч. посіб. Київ: КНТЕУ, 2003. 144 с. 6. Шаповал М. І. Основы стандартизации, управления качеством та сертификации. Київ: Укр. фін. ін-т, 2001. 167 с. 7. Навчальні матеріали онлайн. URL: <http://infotour.in.ua/sertifikacia.htm>.

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА БАНКУ

УДК 338.24:3

Стешкіна Н. В.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність поняття “кредитоспроможність”. Проаналізовано основні проблеми та методи оцінки кредитоспроможності позичальників. Визначено недоліки та переваги методів оцінки кредитоспроможності позичальника банку.

Ключові слова: кредитоспроможність, платоспроможність, кредитний ризик, ліквідність, оцінка фінансового стану.

Аннотация. Исследована сущность понятия «кредитоспособность». Проанализированы основные проблемы и методы оценки кредитоспособности заемщиков. Определены недостатки и преимущества методов оценки кредитоспособности заемщика банка.

Ключевые слова: кредитоспособность, платежеспособность, кредитный риск, ликвидность, оценка финансового состояния.

Annotation. Investigated the essence of economic categories “creditworthiness”. Analyzed the main problems and methods of assessing the creditworthiness of borrowers. Determined advantages and disadvantages of evaluation methods borrower bank.

Keywords: creditworthiness, solvency, credit risk, liquidity, financial condition assessment.

Постановка проблеми. На сучасному етапі у підприємств усіх форм власності все частіше виникає потреба залучення позикових коштів для здійснення своєї діяльності й отримання прибутку. Саме тому ця тема є надзвичайно актуальною на сьогодні. Найбільш розповсюдженою формою залучення коштів є отримання банківського кредиту. У процесі здійснення кредитної діяльності перед будь-яким банком постає необхідність оцінки кредитоспроможності позичальників. Її достовірність істотно впливає як на результати конкретних кредитних угод, так і на ефективність банківського кредитування загалом. Основною метою здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника для банківської установи є уникнення кредитних ризиків від неповернення кредиту.

Аналіз останніх досліджень. Питанням сутності й оцінки кредитоспроможності підприємства присвячено багато праць вітчизняних та закордонних науковців, зокрема таких як: Чайковський Я. [1], Галасюк В. [2], Едрінова В. [3], Карасьова З. [4]. Незважаючи на велику кількість досліджень, до теперішнього часу серед науковців і практиків, а також у нормативно-правових актах відсутній єдиний підхід щодо змісту категорії «кредитоспроможність».

Метою статті є аналіз теоретичних засад і методик оцінювання рівня кредитоспроможності позичальника банку.

Основні матеріали дослідження. На сьогодні переважна частина економістів визнає, що кредитоспроможність – це спроможність позичальника за конкретних умов кредитування в повному обсязі та у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Окремі науковці розглядають сутність кредитоспроможності як якісну оцінку позичальника, яка дається банком для вирішення питання про можливість і умови кредитування та дозволяє передбачити ймовірність своєчасного повернення позичок і їх ефективного використання, як наявність передумов для отримання кредиту, що підтверджують спроможність повернути його.

Слід зазначити, що на кредитоспроможність підприємства впливає не тільки фінансовий стан, а й інші аспекти діяльності. Зокрема, це кредитна історія позичальника, авторитет керівництва, виробничі потужності тощо. Враховуючи наявні підходи до трактування кредитоспроможності, наведемо авторське бачення цього поняття. Кредитоспроможність – це спроможність підприємства-позичальника виконувати в повному обсязі й у визначені кредитною угодою строки розрахунки за своїми власними зобов'язаннями за рахунок наявного фінансово-економічного потенціалу.

Метою здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника для банківської установи є уникнення кредитних ризиків від неповернення кредиту, а для позичальника – отримання кредиту на найбільш вигідних умовах. Результатом систематично невірної здійснюваної оцінки кредитоспроможності позичальників може служи-

ти погіршення якості кредитного портфеля банку, яке тягне за собою ще й необхідність зайвого резервування. У кращому випадку це призведе до погіршення фінансового стану банку, у гіршому – до повного краху [1].

Рішенням проблеми є розробка та використання обґрунтованої методики, що дозволить банку найбільш реально оцінювати кредитоспроможність позичальників.

Серед найбільш широко використовуваних методів оцінки кредитоспроможності виділяють такі: метод на основі фінансових коефіцієнтів, метод грошових потоків, рейтингові методи, експертний метод, метод дискримінантних показників, правило «5С», CAMELS, CAMPARI, COPF, PARSER, моделі Альтмана, Таффлера, Ліса та ін.

Метод оцінки кредитоспроможності позичальника на основі системи фінансових коефіцієнтів, які визначаються по балансових формах. Позичальники підрозділяються на декілька груп і кредитується банком з урахуванням номера групи позичальника та специфіки галузі. Розрахунок таких коефіцієнтів в динаміці може дати комплексне віддзеркалення стану справ позичальника, але оскільки при оцінці кредитоспроможності передбачається посилення відповідних показників в майбутнє, то у зв'язку з цим метод доцільно доповнювати прогнозними оцінками фахівців [2].

Метод фінансових коефіцієнтів має певні недоліки: не можна віддавати перевагу одному з показників, оскільки ці коефіцієнти неповно характеризують кредитоспроможність позичальника (під час аналізу потрібно враховувати ще багато критеріїв); відсутня єдина база оптимальних значень фінансових показників (їх рівень змінюється залежно від стану економіки країни); фактичні показники не можуть бути єдиною базою оцінки здатності позичальника погасити позику у встановлений строк в умовах нестабільної економіки та високих темпів інфляції.

Наступний метод оцінки кредитоспроможності позичальника – метод оцінки на основі аналізу грошових потоків. Грошовий потік визначає здатність підприємства покривати свої витрати та погашати заборгованість своїми власними ресурсами. Аналіз грошового потоку дозволяє зробити висновок про слабкі сторони управління підприємством. Недоліком цього методу є те, що він не розкриває взаємозв'язку між отриманим фінансовим результатом і зміною абсолютного розміру грошових коштів.

Як додаткові методи оцінки кредитоспроможності можна використовувати різні методи прогнозування можливого банкрутства підприємств.

Також для оцінки кредитоспроможності використовують моделі Альтмана, Таффлера, Ліса, Бівера та ін. Ці методи, на думку автора, дозволяють оцінити всі кількісні показники, що характеризують кредитоспроможність клієнта. Ці показники можуть бути проаналізовані за цими методами в динаміці (на основі інформації, що міститься у кредитній історії клієнта) і в статично (на будь-яку дату). До переваг можна віднести класичність, широку вживаність та об'єктивність. Щодо недоліків, то ці методи потребують наявності значного масиву вихідних даних. Вони не враховують якісні чинники кредитоспроможності й умови кредитування, які є дуже важливими для визначення кредитоспроможності позичальника. А саме головне, ці методи є незастосовним до умов української економіки.

Методи, які застосовуються у практиці вітчизняних банків, непогано оцінюють фінансові показники, однак є суттєві проблеми з ефективним використанням якісних характеристик позичальника при оцінці його діяльності, які не мають кількісного вираження (характеристика бізнесу, ринкова позиція позичальника, стан фінансової звітності та ін.). Для здійснення якісної оцінки кредитоспроможності необхідно та доцільно використати також аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища за напрямками галузевого та конкурентного аналізу.

Згідно з методикою оцінки кредитних ризиків НБУ всі позичальники діляться на класи залежно від рівня їх кредитоспроможності. Серед них визначають такі:

1. Клас А – фінансовий стан добрий: сукупний чистий дохід боржника – фізичної особи перевищує внески на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період; наявність у власності майна; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника – фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, перевищують їх оптимальні значення.

2. Клас Б – фінансовий стан задовільний: сукупний чистий дохід боржника – фізичної особи є не меншим, ніж сума внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період, простежується негативна тенденція; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника – фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, не нижчі, ніж їх оптимальні значення.

3. Клас В – фінансовий стан незадовільний: сукупний чистий дохід боржника – фізичної особи є нижчим, ніж сума внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період, наявні негативні зміни щодо загального матеріального стану клієнта та/або його соціальної стабільності; зростання обсягу зобов'язань боржника – фізичної особи свідчить про високу ймовірність несвоечасного та/або в неповній сумі погашення боргу; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника – фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, є суттєво нижчими, ніж їх оптимальні значення.

4. Клас Г – фінансовий стан критичний: сукупний чистий дохід боржника – фізичної особи є недостатнім для своєчасних і в повному обсязі внесків на погашення боргу за всіма активами банку щодо цього боржника за відповідний період; коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність боржника – фізичної особи і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом, нижчі, ніж їх оптимальні значення [5].

Висновок. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що питання оцінки кредитоспроможності позичальників відіграє важливу роль, як для банківської установи, так і для власне позичальника. Метою здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника для банківської установи є уникнення кредитних ризиків від неповернення кредиту. Для позичальника – отримання кредиту на найбільш вигідних умовах. Проаналізовані та систематизовані методи в тому або іншому ступені застосовуються в українській банківській практиці й орієнтують на ефективне їх застосування в реальних умовах кредитозабезпечення діяльності підприємств і організацій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Чайковський Я. Удосконалення методики комплексної оцінки кредитоспроможності позичальників. *Вісник НБУ*. 2003. № 11. С. 112–113. 2. Галасюк В. Оцінка кредитоспроможності позичальника: що оцінюємо? *Вісник НБУ*. 2001. № 5. С. 54–56. 3. Едрінова В. Н., Хасянова С. Ю. Анализ денежных потоков заемщика как одного из важнейших факторов кредитоспособности. *Финансы и кредит*. 2002. № 13. С. 62–63. 4. Карасьова З. М. Місце кредитного моніторингу в процесі кредитування // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 12: зб. наук. пр.: наук. вид. Суми: Мрія-1 ЛТД; УАБС, 2005. 234 с. 5. Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: Постанова НБУ від 25.01.2012 № 23 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12/page>.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 005.57:005.936.3

Струкова М. О.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто проблему впровадження нового інформаційного забезпечення для аналітичної роботи на підприємстві. Наведено основні види інформаційного забезпечення та обґрунтовано необхідність створення інформаційних ресурсів для реалізації функціональних задач економічного аналізу. Визначено елементи інформаційного забезпечення аналізу.

Ключові слова: аналіз, інформація, діяльність підприємства, інформаційне забезпечення, джерела інформації.

Аннотация. Рассмотрена проблема внедрения нового информационного обеспечения для аналитической работы на предприятии. Приведены основные виды информационного обеспечения, и обоснована необходимость создания информационных ресурсов для реализации функциональных задач экономического анализа. Определены элементы информационного обеспечения анализа.

Ключевые слова: анализ, информация, деятельность предприятия, информационное обеспечение, источники информации.

Annotation. The article considers the problem of introduction of new information support for analytical work at the enterprise. It shows the main types of information and the necessity of creating information resources for the realization of functional objectives of the economic analysis. The article identifies the elements of information support of the analysis.

Keywords: analysis, information, enterprise activity, information support, sources of information.

У сучасних умовах економічного розвитку особливо важливою сферою стало інформаційне забезпечення процесу управління, яке полягає у зборі та переробці інформації, яка необхідна для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ефективне функціонування підприємств України потребує впровадження нового інформаційного забезпечення. Зараз інформаційний ресурс стає найбільш важливим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємств у ринковому середовищі.

Питання інформаційного забезпечення для проведення аналітичної роботи на підприємстві досліджували багато вчених. Найвідоміші з них: Дж. Кеннон, Р. Сміт, Ф. Бутинець, О. Василик, О. Гадзевич, А. Даниленко, О. Терещенко, Т. Унковська, М. Чумаченко та ін.

В сучасних умовах проблеми утворення інформаційного забезпечення аналітичної роботи на підприємстві потребують подальшого їх дослідження. Особливо це стало проблемою на перехідному етапі розвитку економіки України, який можна охарактеризувати як нестабільністю законодавчої бази, так і макроекономічною ситуацією у країні. Тому зараз актуальна потреба в дослідженні, обґрунтуванні та вдосконаленні організації аналізу, пристосуванні його до сучасних умов функціонування підприємств із розрахунком чинників ризику, які впливають у кінцевому підсумку на прийняття управлінських рішень [1, с. 161–166].

Метою цієї статті є аналіз інформаційного забезпечення діяльності підприємств у сучасних умовах і визначення подальших напрямів використання інформації для прийняття управлінських рішень.

Будь-який процес аналізу повинен розпочинатися зі збирання потрібної інформації. Це майже найважливіший етап, тому що потрібно зібрати якомога більше інформації для забезпечення проведення ефективного аналізу.

Для потреб аналітичної роботи використовують різноманітне інформаційне забезпечення: планові, облікові та позаоблікові джерела інформації.

До планових джерел інформації відносять: нормативні матеріали; перспективні, поточні, оперативні плани, плани-графіки виробництва; кошториси; цінники; проектні завдання; дані, одержані в маркетингових дослідженнях.

До облікових джерел інформації належать дані документів бухгалтерського, статистичного й оперативного обліку, а також дані звітності (місячної, квартальної, річної статистичної звітності).

До позаоблікових джерел інформації входять матеріали обстежень, перевірок, розпоряджень, постанов, договори, угоди, рішення арбітражу та судових органів, рекламації; різноманітна технічна та технологічна документація; інша інформація необлікового і непланового характеру.

Планові джерела інформації – це сукупність даних про склад запланованого об'єкта та тенденцію його розвитку. Вони відображені в оперативних, змінних і перспективних завданнях, а також у довготермінових прогнозах розвитку підприємств, об'єднань і галузей промисловості.

Особливе місце в економічному аналізі займають облікові джерела інформації, за допомогою яких відбувається суцільне та безперервне відображення всіх операцій, їх документальне оформлення й узагальнення у вартісних вимірниках.

Бухгалтерський облік забезпечує інформацією, що дає можливість характеризувати поточну ситуацію, здійснювати контроль за всіма параметрами господарювання, визначати найбільш доцільні напрями розвитку підприємства і створення обґрунтованої системи управління.

Позаоблікові джерела мають позасистемний характер. Їх призначення полягає у тому, щоб доповнити недостатні дані для проведення аналізу. Потреба в них виникає, як правило, за необхідності поглиблення економічного аналізу та визначення конкретних причин зміни показників, які вивчають [2, с. 41–42].

Інформаційне забезпечення, що реалізує функціональні задачі економічного аналізу, є сукупністю засобів і методів побудови інформаційної бази економічного аналізу. Остання містить поточні дані про господарсько-виробничі операції інших функціональних систем обробки даних, зовнішні дані, накопичені облікові дані, а також умовно постійні дані. Інформаційне забезпечення включає такі елементи, як система показників аналізу, єдина система класифікації та кодування інформації, уніфікована система документації, масиви інформації на технічних носіях для прийняття обґрунтованих управлінських рішень або їх можливих варіантів.

Інформаційне забезпечення передбачає організацію інформаційної бази, регламентує інформаційні зв'язки та визначає склад і зміст всієї системи інформації.

Інформаційне забезпечення аналітичної роботи разом із кадровим, матеріальнотехнічним та іншим створює необхідні умови для його проведення. Змістовність організації аналізу, його глибина та повнота обліку всіх факторів, що впливають на об'єкт, який вивчають, певною мірою визначає стан інформаційного забезпечення.

У структурі організації інформаційного забезпечення економічного аналізу розглядають два елементи:

- інформаційний фонд (базу);
- процеси перетворення даних.

Формування інформаційного фонду має підпорядковуватись певним вимогам. До загальних вимог належать:

- достовірність інформації;
- необхідність і достатність її обсягу;
- своєчасність передачі та подання.

Порядок переліку названих вимог не залежить від їх значення. Вони рівнозначні, і недотримання кожної з них призводить до негативних наслідків. Закономірність економічної інформації, її адекватність господарським явищам визначають достовірність результатів аналізу, правильність, обґрунтованість висновків і пропозицій, що з них випливають. Використання в аналізі недостовірних даних спотворює наше уявлення про реальну економічну дію і призводить до помилкових висновків. Тому вся інформація, необхідна для аналізу, має підлягати ретельній перевірці. Дотримання умов необхідності та достатності має подвійне значення. Умова необхідності означає, що для високоякісного проведення аналізу потрібно мати всю необхідну для цього інформацію. При недостатності даних стан керівного об'єкта буде вивчений недостатньо, що може призвести до непідтверджених, помилкових рішень. Небажаним також є надлишок інформації, бо, по-перше, при затратах на збір і обробку зайвих даних зростають загальні затрати на управління, а по-друге, – збільшується період використання інформаційної бази і проведення аналізу, що також призводить до несвоєчасності керівних дій. Обсяг необхідної і достатньої інформації визначають залежно від завдання і виду проведеного економічного аналізу. Так, для здійснення аналізу з метою виявлення запасів підвищення ефективності діяльності об'єднання чи його підрозділів потрібно більше вхідної інформації, ніж при оцінюванні стану цього об'єкта чи оцінюванні виконання плану за будь-якими іншими показниками. Як правило, менші обсяги інформації використовують для проведення оперативного аналізу, ніж при здійсненні періодичного кінцевого аналізу. У теорії інформації для вимірювання її кількості як специфічної одиниці прийнято біт. Практично виміри кількості інформації в бітах натрапляють на серйозні перешкоди. Тому в практиці для кількісних характеристик обсягів даних використовують такі вимірники, як кількість алфавітно-цифрових знаків, слів, показників, документів [3, с. 34–37].

З цих показників найбільшого поширення при вимірюванні обсягів даних набули техніко-економічні характеристики стану об'єкта – показники та параметри. Їх зручно використовувати, тому що, на відміну від документів, вони всі однакові за обсягом (це дуже важливо для одиниць виміру). На відміну від алфавітно-цифрових знаків, показники та параметри є одиницями, що мають вичерпний економічний зміст і можуть бути незалежними носіями інформації; вони порівняно легко піддаються підрахунку. Точних способів визначення необхідного обсягу інформації наявні методики економічного аналізу діяльності галузей, об'єднань і підприємств не передбачають. Тому на практиці їх підбирають емпірично, тобто враховуючи попередній досвід виконання робіт подібного виду. Вимірниками інформації у таких випадках стають показники – економічні, технічні та ін. Точна кількість показників, їх склад і число років, за які їх розраховують, закладені програмою аналізу. При складанні стандартних програм економічного аналізу, що діють у межах галузі чи промислового об'єднання, можна по-іншому вирішити питання про встановлення оптимальних меж інформаційної бази для кожного з основних видів періодично повторюваного аналізу. Вимоги щодо своєчасності реєстрації і передачі економічної інформації пов'язані з необхідністю скорочення розриву в часі між виникненням відхилень від передбаченого у плані руху виробничих процесів, спричинених різними збуреннями у внутрішньому та зовнішньому середовищах, керівними діями, спрямованими на встановлення втраченої плановірності. Несвоєчасність інформації знижує або зводить нанівець їх ефективність. У подібних випадках затрати на збір і обробку даних, проведення аналізу і підготовку рішень не дають належної віддачі. Конкретні терміни збирання інформації визначають, найімовірніше, за темпами зміни реальних процесів виробництва. Вони залежать також від способів реєстрації і передачі даних. Найчастіше застосовують такі відрізки часу фіксації економічних показників: дні, тижні, декади, місяці, квартали, роки [4, с. 78–84].

Відповідним чином організована та зафіксована вхідна, проміжна та вихідна інформація на машинних носіях, яка утворює інформаційну базу аналізу, або базу даних (БД). Організовується БД так, що дані один раз збираються, централізовано зберігаються, модифікуються і багато разів використовуються, даючи змогу швидко діставати та модифікувати інформацію.

Можливість використання БД спрощує реалізацію комплексних запитів, знижує надмірність і підвищує ефективність застосування інформації в системах обробки даних [5, с. 125–126].

Отже, із зазначеного можна зробити висновок, що на цьому етапі розвитку забезпечення інформацією є однією з найважливіших функцій аналізу діяльності підприємства та його управління в цілому. Будь-який процес аналізу розпочинається зі збору інформації. Існує декілька видів джерел інформації: планові, облікові та позаоблікові джерела інформації. Процес організації інформаційного забезпечення складається з двох елементів. Перший елемент, інформаційний фонд, базується на певних вимогах. Вся інформація, яка призначається для аналізу, має ретельно перевірятися, тому що інформаційне забезпечення діяльності впливає на підсумкову звітність, а отже, на хід виконання управлінських рішень. Тому необхідно розвивати інформаційну інфраструктуру підприємства, шукати новітні підходи до інтеграції інформаційних технологій у процеси виробництва, аналізу й управління. У сучасних умовах, коли постійно розвиваються новітні технології, треба шукати найбільш раціональні й ефективні шляхи впровадження інформаційного забезпечення у діяльності підприємства та розвивати їх.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Іванієнко В. В.

Література: 1. Шурпенкова Р. К., Демко І. І. Основи організації економічного аналізу в системі управління підприємством. *Регіональна економіка*. 2008. № 3. 254 с. 2. Шурпенкова Р. К., Демко І. І. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. Київ: УБС НБУ, 2011. 287 с. 3. Петрова Ю. Информационные технологии. *Експерт*. 2008. № 39. С. 34–37. 4. Литвак Б. Г. Разработка управленческого решения: учебник. М.: Дело, 2006. 296 с. 5. Економічний аналіз: навч. посіб./за ред. М. Г. Чумаченка. Київ: ХНЕУ, 2003. 556 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АКЦІОНЕРНОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

УДК 334.722.8

Сирадоєва А. О.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано становлення категорії акціонерного капіталу, розглянуто основні підходи щодо визначення поняття «акціонерний капітал». Досліджено проблему формування оптимальної структури акціонерного капіталу. Обґрунтовано необхідність розробки системи оптимізації цієї структури.

Ключові слова: акціонерний капітал, цінні папери, концентрація акціонерного капіталу, капіталізація, емітенти.

Аннотация. Проанализировано становление категории акционерного капитала, выявлены основные подходы к определению понятия «акционерный капитал». Исследована проблема формирования оптимальной структуры акционерного капитала. Обоснована необходимость разработки системы оптимизации этой структуры.

Ключевые слова: акционерный капитал, ценные бумаги, концентрация акционерного капитала, капитализация, эмитенты.

Annotation. The article analyzes the emergence of the category of the share capital, identified the main approaches to the definition of “share capital”. The problem of the formation of an optimal capital structure. The necessity of developing a system to optimize the structure.

Keywords: share capital, securities, concentration of share capital, capitalization, issuers.

Сучасний розвиток економіки України зумовлює необхідність забезпечення стійкого функціонування суб'єктів господарювання та підвищення рівня життя населення, що передусім пов'язане з відновленням ефективності процесів виробництва та обігу капіталу. Саме капітал посідає одне з головних місць у системі соціально-економічних і політичних відносин суспільства. Розвиток акціонерної форми власності має сприяти інтеграції країн із трансформаційною економікою до світового ринку капіталів, акумуляції ресурсів для вирішення інвестиційних та інноваційних проектів. В Україні спостерігається доволі повільна трансформація корпоративного сектора, слабкий ринок цінних паперів і низька активність населення як інвесторів.

Найбільш вагомий внесок у розробку теоретичних питань акціонерного капіталу був зроблений такими науковцями, як: В. Суторміна [1], В. Федосов [1], В. Радзівська [1], І. Бланк [2], О. Єранкін [3], О. Вінник [4] та ін. Однак, незважаючи на стійкий інтерес до цієї проблеми, безліч її аспектів залишаються недостатньо висвітленими та потребують подальшого опрацювання.

Метою статті є обґрунтування напрямів формування акціонерного капіталу в Україні.

У сучасній економічній літературі зустрічається кілька основних поглядів на акціонерний капітал, його зміст і цілі. Можна згрупувати всі визначення таким чином: це частка власності акціонера в підприємствах корпоративного типу, що виникла внаслідок придбання пакета їх акцій; капітал, створений за рахунок, по-перше, інвестицій в акції і, по-друге, нерозподіленого прибутку компанії; залишкова вартість активів корпорації, яка залишається після погашення всіх її зобов'язань, тобто різниця між активами й зобов'язаннями; претензії з боку інвесторів у власний капітал на частку в чистому прибутку підприємства і його активах; сума звичайних і привілейованих акцій компанії; основний капітал акціонерного товариства, який утворюється за рахунок емісії акцій [5].

Рушійним чинником масового розповсюдження акціонерного капіталу стала необхідність у нагромадженні капіталу задля великих проектів, що було майже неможливим в межах окремого підприємства.

Аналізуючи джерела формування структури акціонерного капіталу, необхідно, в першу чергу, використовувати методи логічного та якісного аналізу. Виходячи з цього, слід наголосити, що акціонерний капітал промислових підприємств формується за рахунок коштів засновників, а також подальшого випуску і реалізації цінних паперів товариств. Тобто переважно акціонерний капітал – це капітал, який формується за рахунок статутного капіталу, що, як правило, дорівнює сукупній номінальній вартості акціонерного товариства. Крім цього, слід враховувати емісійний дохід, а також обсяг нерозподіленого прибутку, який може бути спрямований на збільшення акціонерного капіталу товариства. Виходячи з того, що акціонерний капітал формується насамперед за рахунок статутного фонду, не слід ігнорувати у його аналізі головні функції, які він може виконувати – виступати для визначення корпоративних прав, емісійної діяльності, дивідендної політики, а також як джерело одержання доходів і компенсації збитків.

В ринкових умовах розмір акціонерного капіталу визначається величиною ринкової капіталізації компанії, яка виникає внаслідок встановлення ринкової ціни акцій на фондовому ринку.

Вплив фактора структури акціонерного капіталу на економічну ефективність промислових підприємств проявляється опосередковано через форми корпоративного контролю за діяльністю акціонерного товариства. Тому необхідно враховувати показники розподілу та концентрації акціонерного капіталу, його структуру, тип власності тощо. Так, як правило, у структурі акціонерного капіталу завжди виокремлюється власний і запозичений капітал. Власний капітал дозволяє здійснювати інвестування у виробництво, запозичений капітал формується за рахунок банківського кредиту та коштів, отриманих від реалізації облігацій.

Структура акціонерного капіталу України сформувалася під впливом 3 неоднозначних чинників: більшість акціонерних товариств виникли у результаті процесів приватизації державної власності, решта – за ініціативою засновників (причому таких підприємств критично мало порівняно з першою групою) та шляхом реорганізації існуючих недержавних юридичних осіб (приватних і колективних підприємств) у товариства корпоративного типу. Тобто переважна більшість акціонерних товариств, що функціонує в Україні, утворена в процесі приватизації та корпоратизації державних підприємств.

В Україні спостерігається тенденція до підвищення рівня концентрації акціонерного капіталу. За різними даними та підрахунками вона перевищує 45 % [6]. На відміну від розвинених країн, в Україні існують і специфічні негативні економічні чинники впливу на формування та обіг акціонерного капіталу. Наприклад, майже всі акціонерні товариства сьогодні перебувають на стадії перетворення із відкритих і закритих у публічні і приватні відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства». Крім цього, акціонерні товариства повинні здійснити оплату Реєстраторам за зберігання архіву первинних документів системи реєстру власників іменних цінних паперів. Відповідно до вимог Закону України «Про акціонерні товариства» [7] Емітенти повинні здійснювати оформлення коду ISIN (Міжнародний ідентифікаційний код цінного паперу) за кожний випуск цінних паперів, що передбачає додаткову сплату коштів. Це лише окремі незначні проблеми, які виникають при оформленні та приведенні статутів акціонерних товариств та інших внутрішніх документів відповідно до законодавства України. Емітенти витрачають кошти на зміну найменування акціонерного товариства, переоформлення ліцензій, інших

документів дозвільного характеру, переоформлення довгострокових угод, печаток, штампів та інших документів. Усі ці чинники негативно впливають на формування ефективних джерел нарощування акціонерного капіталу.

На жаль, на сьогодні акціонерний капітал здебільшого виконує функцію перерозподілу власності та становлення контролю над підприємством і не виконує своєї основної функції – залучення фінансових ресурсів.

В нинішніх умовах існує пряма залежність між рівнем концентрації акціонерного капіталу й ефективністю діяльності акціонерних товариств. У зв'язку з поширенням рейдерства та корпоративних конфліктів в Україні спостерігається тенденція збільшення ефективності діяльності акціонерного товариства при підвищенні рівня концентрації. Однак така залежність є нерівномірною. Зі зростанням концентрації ефективність зменшується. Тобто в умовах ринкової економіки значне зростання концентрації акціонерного капіталу є недоцільним, оскільки вона не дозволяє залучати додаткові інвестиційні ресурси [8].

Головною особливістю формування акціонерного капіталу в Україні є те, що значна його частина виникла на існуючих підприємствах, і випуск акцій відображав лише перерозподіл наявних фондів підприємств. Перерозподіл підлягали вже наявні капітали, що не дало жодного інвестиційного ефекту, а натомість ускладнило управління новоствореними акціонерними товариствами через брак досвіду керівництва ними та відсутність необхідного законодавчого підґрунтя.

Таким чином, різноманітність поглядів на проблему формування акціонерного капіталу дає підстави стверджувати, що його суть визначається реальним процесом формування підприємницьких структур і механізмом здійснення фінансування їхньої діяльності. Також можна сказати, що акціонерний капітал в Україні досяг значного рівня розвитку. Формування і широке розповсюдження акціонерного капіталу є одним із основних принципів, на якому базується проведення ринкових реформ та є їх невід'ємною частиною. Але залишається багато явних і прихованих проблем стосовно подальшого акціонування капіталу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Суторміна В. М., Федосов В. М., Радзівська В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: ХНЕУ, 2002. 88 с. 2. Бланк И. А. Управление формированием капитала. Киев: Ника-центр, 2008. 508 с. 3. Єранкін О. О. Акціонерний капітал підприємств: формування і управління (за матеріалами бурякоцукрового підкомплексу АПК України): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.02. Київ, 2002. 24 с. 4. Вінник О. М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище. Київ: Знання, 1998. 309 с. 5. Мацера С. М. Теоретичні аспекти організації акціонерного капіталу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.7. С. 220–225. 6. Пасечник Т. О. Концентрація акціонерного капіталу в українській промисловості. *Фінанси України*. 2004. № 3. С. 128–134. 7. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-IV // *Інвест-газета*. 10 листопада 2008 р. № 44. 8. Зборовська Ю. О. Капітал підприємства: теоретичні аспекти визначення суті капіталу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 7. С. 35–39.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПОБУДОВИ ФРАНЧАЙЗИНГОВИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

УДК 338.46

Таранкова М. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто суть франчайзингової системи. Проаналізовано сучасний стан франчайзингових відносин і необхідність їх застосування в Україні. Визначено основні переваги та недоліки побудови франчайзингової системи.

Ключові слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзі, франчайзингова система.

Аннотация. Рассмотрена суть франчайзинговой системы. Проанализированы современное состояние франчайзинговых отношений и необходимость их применения в Украине. Определены основные преимущества и недостатки построения франчайзинговой системы.

Ключевые слова: франчайзинг, франчайзер, франчайзи, франчайзинговая система.

Annotation. The article examines the essence of the franchise system. The contemporary state franchise relationship and the need for their use in Ukraine. The main advantages and disadvantages of building a franchise system.

Keywords: franchising, franchisor, franchisee, franchise system.

За останні роки в Україні з'явилась велика кількість підприємців, які працюють під марками відомих як національних, так і зарубіжних компаній. Такою формою діяльності суб'єктів ринку є широко застосована у світовій практиці система франчайзингу.

Франчайзинг – це різновид довготривалих ділових відносин, які передбачають співробітництво двох сторін: франчайзера та франчайзі.

Франчайзером, як правило, виступає відомий бренд, який дає дозвіл франчайзі вести виробництво за власними технологіями та під його маркою. В ролі франчайзі виступає фізична особа або невелика компанія, яка бажає розпочати бізнес у конкретному напрямку.

Франчайзинг виник у США. Сьогодні в Америці у галузі франчайзингу зосереджено 60 % малого бізнесу, близько 40 % усіх роздрібних продаж здійснюється через франчайзингові підприємства. В Австралії більше 90 % торгівлі на підприємствах швидкого обслуговування здійснюються на умовах франшизи. Також стрімко розвивається франчайзинг у Канаді, Японії, Великій Британії та Західній Європі.

В Україні найбільшого поширення франчайзинг набув у сфері громадського харчування, роздрібній торгівлі та сфері послуг, починає розвиватись у туризмі та готельно-ресторанному бізнесі. За даними Української асоціації франчайзингу, в Україні функціонує 114 франчайзингових мереж і 1805 підприємств.

При побудові франчайзингової системи в Україні підприємці, з однієї сторони, отримують чималі переваги, а з іншої – стикаються зі значними недоліками та труднощами.

Щодо переваг франчайзингу, то вони доволі різноманітні, але, як правило, їх можна поділити на 3 категорії:

1. Порівняно з системою найманої праці франчайзинг забезпечує більш ефективний механізм відбору керівників торгових точок;
2. Франчайзинг пропонує ефективний механізм залучення трудових і фінансових ресурсів для швидкого зростання компанії;
3. Пропонує рентабельну економічну модель, яка генерує фінансові доходи при відносно низькому рівні ризику.

Підприємства доволі часто стикаються з проблемою низької продуктивності праці. Основна причина цієї ситуації – однаковий рівень заробітної плати працівників. При використанні франчайзингу ця проблема втрачає свою актуальність через те, що замість найманого працівника, який отримує фіксовану заробітну плату, існує підприємець, дохід якого залежить від прибутку торгової точки.

Франчайзинг приносить додаткові фінанси для розповсюдження бізнесу, швидкого поширення на нові ринки. Оскільки всі стартові інвестиційні витрати бере на себе франчайзі – купує необхідні для бізнесу приміщення, робить ремонт, купує обладнання та інвентар, забезпечує бізнес оборотним капіталом, оплачує роботу персоналу, то можна з впевненістю назвати це ефективним залученням капіталу.

В Україні побудова франчайзингової системи також вигідна як для франчайзера, так і франчайзі. Українським підприємствам франчайзинг вигідний, насамперед, як можливість уникнути необхідності створення власних збутових мереж. Вигода для франчайзі – можливість для підприємців-початківців розвинути конкурентоспроможний бізнес із використанням вже відомої торгової марки. Більше того, сьогодні в Україні франчайзинг охоплює доволі обмежене коло галузей промисловості, що дає можливість франчайзі освоювати нові сфери діяльності і, таким чином, розширювати межі поширення франчайзингових систем у вітчизняній економіці.

Недоліком цієї системи є також неможливість завершити відносини з франчайзі, що не дотримується правил системи. Франчайзинговий договір визначає природу відносин між франчайзером і франчайзі. Франчайзинговий договір передбачає ряд положень, що захищають франчайзі. Ці положення передбачають неможливість для франчайзера розірвати контракт із франчайзі. Але у той же час такі положення ускладнюють вивід із системи франчайзі, що не виконує законів франчайзингового бізнесу. Франчайзі не є працівниками франчайзера. Франчайзі є незалежними власниками бізнесу. Навіть за наявності франчайзингового договору можуть виникати труднощі при контролі угод, здійснюваних франчайзі у своєму бізнесі. Багато споживачів сприймають кожне франчайзингове підприємство як частину одного ланцюга підприємств, що працюють під єдиним товарним знаком. І якщо який-небудь франчайзі погано веде свій бізнес, то це буде кидати тінь на всю франчайзингову систему.

Робота будь-якої франчайзингової системи заснована на принципах і стандартах, що є інтелектуальною власністю франчайзера. Ці принципи бізнесу являють собою комерційну таємницю і є основою успіху франчайзингової системи. Франчайзі одержує доступ до комерційних секретів, проходячи навчання за програмою франчайзера. І хоча франчайзинговий договір забороняє франчайзі розголошувати подібну інформацію, усе одно це трапляється. Франчайзеру складно з цим боротися, тому якщо йому не вдається виробити ефективні заходи, то вся франчайзингова система може сильно постраждати.

Також франчайзі може вважати, що франчайзингові відносини накладають на нього занадто великі обмеження, а отже, втратити інтерес до цього бізнесу. Розірвавши контракт із франчайзером, він, можливо, захоче відкрити свій власний бізнес, який буде представляти пряму конкуренцію франчайзеру.

Для того щоб уникнути всіх цих труднощів, франчайзери повинні дуже ретельно відбирати підприємців, яким вони хочуть продавати франшизи. Франчайзер повинен провести співбесіду з кожним кандидатом, метою якої буде визначення у франчайзі наявності якостей, необхідних для успішного ведення справи. Після того, як франчайзі стає частиною системи, франчайзер повинен спостерігати за тим, як йдуть його справи. Франчайзер повинен вміти швидко визначати назріваючі проблеми та негайно приймати рішення.

Франчайзер повинен підтримувати безперервний зв'язок із франчайзі та дізнаватися від нього про нові ідеї та рішення вже наявних проблем.

Під час створення української системи франчайзингу слід мати на увазі, що франчайзингова мережа складається в основному з малих підприємств. Це означає, що людський фактор відіграє в ній дуже велику роль. Можна з упевненістю стверджувати, що зараз назріла реальна потреба для створення в Україні, хоча б на регіональному рівні, шкіл, асоціацій, інститутів франчайзингу, які змогли би забезпечити весь науково-інформаційний комплекс послуг, пов'язаний з проведенням конференцій, семінарів, випуском спеціальної рекламно-інформаційної продукції, публікацією довідників, з інформацією та умовами ведення бізнесу про фірми, які вже сьогодні працюють за системою франчайзингу. Вітчизняний підприємець суттєво відрізняється від своїх колег на Заході. Тому пряме запозичення зарубіжного досвіду навряд чи приведе до успіху, що говорить про необхідність формування та створення "Української школи франчайзингу".

Основною проблемою потенційних українських франчайзі є недостатність стартового капіталу для купівлі франшизи та торгового приміщення. Також існують проблеми в пошуку коштів. При отриманні кредиту необхідно надати переконливий бізнес-план. Потенційний франчайзі повинен бути готовий вкласти хоча б одну третину загальної суми власних коштів.

Таким чином, незважаючи на ряд проблем, які гальмують розвиток франчайзингу в Україні, ця форма організації бізнесу все ж залишається вигідною, прибутковою та перспективною. Стимулюючи франчайзинг і його елементи як систему управління бізнесом держава здатна створити можливості для переходу до нових прогресивних форм управління. Досвід інших країн демонструє, що ті, хто пройшов школу франчайзингу, морально набагато краще підготовлені до позитивного сприйняття й інших мережових форм управління, які впевнено складають собі дорогу у світовому бізнесі і рано чи пізно будуть затребувані повною мірою в Україні.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

зингу в Україні. *Проблеми науки*. 2007. № 2. С. 14–18. 4. Шейн Скотт А. От мороженого к Интернету. Франчайзинг как инструмент развития и повышения прибыльности вашей компании. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2006. 208 с.

ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ УКРАИНЫ

УДК 339.37

Тарусина Е. С.

Студент 3 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеця

Аннотация. Проанализированы характер внешнеэкономической деятельности Украины, структура экспорта украинских товаров на мировые рынки, а также рассмотрены особенности экспортного потенциала Украины, исследованы перспективы его развития с целью повышения конкурентоспособности национальной экономики..

Ключевые слова: национальная экономика, внешнеэкономическая деятельность, экспортный потенциал, торговая политика, конкурентоспособность.

Анотація. Проаналізовано характер зовнішньоекономічної діяльності України, структуру експорту українських товарів на світові ринки, а також розглянуто особливості экспортного потенціалу України, досліджено перспективи його розвитку з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: національна економіка, зовнішньоекономічна діяльність, експортний потенціал, торгова політика, конкурентоспроможність.

Annotation. This article analyzes the nature of the foreign economic activity of Ukraine, exports of Ukrainian goods on world markets, as well as the features of export potential of Ukraine, studied the prospects for its development in order to increase the competitiveness of the national economy.

Keywords: national economy, foreign trade, export capacity, trade policy, competitiveness.

Внешнеэкономическая деятельность является одним из главных направлений развития многих современных государств. Ориентир на развитие экспорта является одним из главных векторов ведения внешнеэкономической политики страны.

За последние годы объёмы совершения внешнеэкономических операций достаточно сильно увеличились в связи со стремлением Украины стать полноправным членом международного сотрудничества и товарообмена. В условиях глобализации и международной интеграции, трансформации международных экономических отношений актуальным является повышение эффективности формирования экспортного потенциала с целью удержания достигнутого уровня и поиска новых возможностей наращивания объемов экспорта, расширения его товарной и географической структуры.

Исследованию проблемы формирования и развития экспортного потенциала Украины уделяли внимание многие отечественные экономисты, а именно: Бураковский И. В., Жалило Я. А., Бутко Н. А., Федорова О. В., Саблук П. Т, Лукьяненко Д. Г. и др.

Целью данной статьи являются анализ внешнеэкономической деятельности Украины и оценка современного состояния экспортного потенциала Украины и перспектив его развития.

Экспортный потенциал – потенциальная возможность данной страны экспортировать имеющиеся у нее или производимые ресурсы и продукты, также это способность национальной экономики воспроизводить свои

конкурентные преимущества на мировой арене [3, с. 122]. Понятие экспортного потенциала следует изучать с учетом системы факторов, влияющих на формирование экспортного потенциала, таких как:

- нормативно-правовая база (тарифные и нетарифные методы регулирования);
- уровень конкурентоспособности национальной экономики;
- производственный потенциал предприятий, осуществляющих экспорт;
- политико-экономические процессы;
- правовые факторы (государственное регулирование внешнеторговой деятельности).

Наиболее значимый среди них – уровень конкурентоспособности национальной экономики – способность отечественных товаропроизводителей успешно конкурировать на международных рынках. Этот фактор определяет место страны в мировом экономическом сообществе, также это решающий критерий, на который необходимо обращать внимание при решении проблем либерализации торговли и уровня открытости экономики, что является основой внешней политики.

Основным индикатором конкурентоспособности является фактическая реализация экспортного потенциала, выступающая подтверждением реальных конкурентных преимуществ и инструментом продвижения национальных интересов в масштабах мирового рынка [2, с. 102].

Экспорт товаров и услуг украинского производства за 2015 год уменьшился по сравнению с 2014 годом на 29,3 %. Основными причинами этого явления считается сложная политическая и экономическая ситуация в стране [5].

Экспорт украинских товаров и услуг осуществлялся в 214 странах, но при этом главным партнером Украины стал ЕС. Его доля в общем объеме экспорта составила более 37,5 %. Второе место по экспорту заняла Россия (12,7 %), третье – Турция (более 7 %). Также крупнейшими торговыми партнерами Украины являются: Китай, Египет, Индия, США, Саудовская Аравия, и Казахстан (рис. 1).

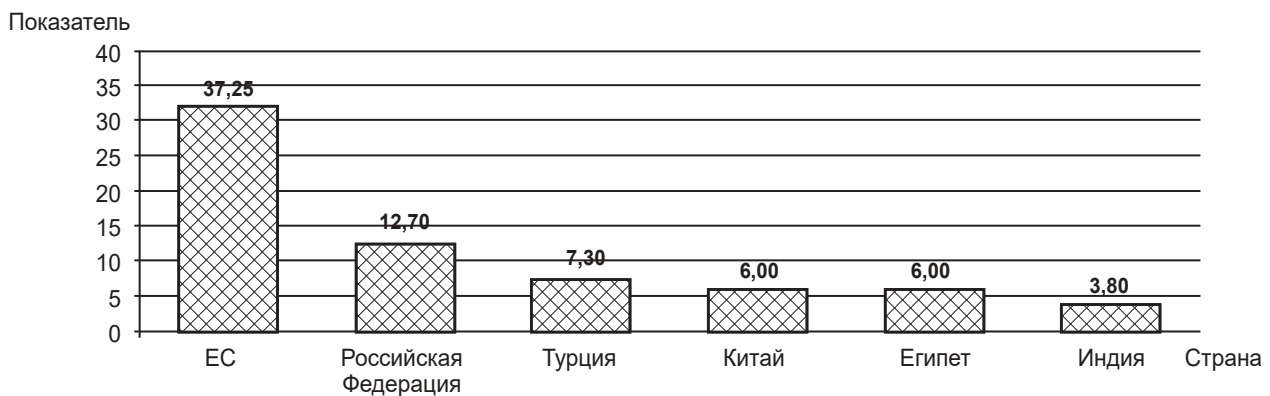

Рис. 1. Географическая структура экспорта Украины в 2015 году, %

Согласно статистическим данным за 2015 год, Украина экспортировала товаров на сумму 38127,15 млн дол. США [4]. Первое место в структуре экспорта Украины занимает продукция АПК (38,3 %), также в перечне основных бюджетобразующих отраслей одно из центральных мест, занимает горно-металлургический комплекс. Эти отрасли традиционно формируют наибольший объем экспортной выручки (63,1 %), а также являются одним из базисов развития многих других секторов экономики страны (машиностроение, агрохимия, система материально-технического обслуживания, пищевая промышленность, специализированное транспортное хозяйство и т. д., к каждой сфере следует также отнести соответствующие отрасли науки и подготовку кадров).

В числе наиболее значимых тенденций, характерных для экспортной деятельности Украины, выделяют ускорение темпов роста экспорта сельскохозяйственной продукции, объемы экспорта которой в 2015 году возросли на 9 %. Однако данный позитивный аспект не оказал существенного влияния на совершенствование общей структуры экспорта. В настоящий момент украинский экспорт характеризуется значительным удельным весом продукции сырьевой направленности и низким уровнем добавленной стоимости, что приводит к истощению ресурсной базы страны и повышает степень чувствительности экономики к действию различных факторов, а также изменениям ценовой конъюнктуры.

Развитие экспортного потенциала – приоритетная составляющая внешнеэкономического развития страны, ее основой является формирование конкурентных преимуществ отраслей национальной экономики. Украина имеет значительные природные преимущества: достаточное число рабочей силы, выгодное географическое по-

ложение, богатые природные ресурсы, но это только возможные потенциальные преимущества, которые еще требуется развивать и реализовывать.

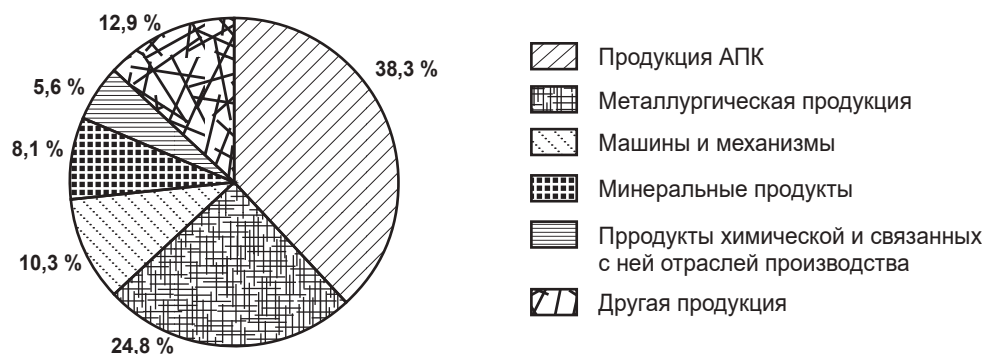

Рис. 2. Товарная структура экспорта Украины в 2015 году, %

В сложившихся условиях неэффективного использования природных ресурсов и конкурентных преимуществ, которыми обладает Украина, становится очевидной необходимость развития и реализации экспортного потенциала путем увеличения конкурентных преимуществ украинской экономики.

Наращивание экспортного потенциала может быть достигнуто за счет ряда мероприятий:

1. Формирование в Украине благоприятных экономических, организационных, правовых и других условий, а именно:

- создание условий для ведения бизнеса, содействие развитию предпринимательства;
- предоставление государственной поддержки для разработки и реализации инвестиционных проектов.

2. Создание и реализация государственной программы поддержки технического и наукоемкого экспорта, которая должна состоять из нескольких этапов:

– на I этапе развития экспортного потенциала Украины необходимо стабилизировать и развивать производство в определенных подотраслях промышленности, которые будут соответствовать отраслевым стратегическим целям и способствовать повышению степени переработки экспортной продукции;

– II этап усовершенствования экономики должен быть реализован с помощью использования определенных преимуществ переходной экономики Украины, таких как относительно дешевая стоимость квалифицированной рабочей силы, наличие производственных фондов, технологических знаний и материальных ресурсов. Ключевым фактором на этом этапе развития должно стать привлечение иностранного капитала, что повлечёт за собой модернизацию и реструктуризацию производства.

На III этапе должны быть реализованы конкурентные преимущества, основанные на реформировании экономической и регуляторной политики, с учетом технических стандартов и в соответствии с правилами и принципами мирового рынка.

3. Использование системы субсидирования и / или льготного кредитования экспорта.

4. Развитие экспортоориентированных отраслей промышленности, способных обеспечить экспорт готовой продукции.

5. Организация эффективного взаимодействия органов исполнительной власти с экспортерами.

Реализация экспортного потенциала улучшит деловой и инвестиционный климаты Украины, вследствие чего страна получит множество возможностей для развития экономики: увеличение количества иностранных инвестиций; рост экспорта услуг, связанных с внешней торговлей; увеличение конкурентоспособности отечественной продукции; увеличение доли высокотехнической продукции в структуре экспорта; увеличение конкурентоспособности агропромышленного производства; из-за меньшей стоимости средств производства произойдет перемещение производств из развитых стран в Украину, что повлечёт за собой модернизацию и реструктуризацию производства, а также возможность дальнейшего внедрения в мировую цепочку производства и поставок товаров и услуг [1, с. 45].

Таким образом, эффективное использование экспортного потенциала заключается в способности национальной экономики производить конкурентоспособную продукцию и реализовывать ее на международных рынках. Это возможно при одновременном соблюдении условий устойчивого роста и эффективности использования природных ресурсов, развития научно-технического потенциала, а также обеспечения экономической безопасности страны в целом.

Экономический эффект от реализации экспортного потенциала Украины может быть достигнут при ориентации отечественных отраслевых комплексов и предприятий на выпуск конкурентоспособных товаров и услуг, которые будут востребованы на внешних рынках. Для этого необходимо сформировать национальную программу развития, которая будет способствовать наиболее полной реализации экспортного потенциала. Цель данной программы должна заключаться в интенсификации и повышении эффективности экспортной деятельности на основе расширения ассортимента и улучшения качества продукции.

Научный руководитель – канд. экон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Литература: 1. Бутко Н. А. Инвестиционные аспекты повышения конкурентоспособности экономики. *Економіка України*. 2009. № 8. С. 40–46. 2. Жалило Я. А., Базилук Я. Б., Конкурентоспособность экономики Украины в условиях глобализации. Киев: НИДС, 2011. 388 с. 3. Липов В. В. Международная экономика: международная экономика и международные экономические отношения. Модуль 2. Международные рынки и формы международного экономического взаимодействия: учеб.-практ. пособие. Киев: Професионал, 2008. 244 с. 4. Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 5. Міністерство економічного розвитку торгівлі України: урядовий портал. URL: <http://www.me.gov.ua/>.

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ ДОХІДНОСТІ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ

УДК [336.85:375.6]

Тітаренко М. К.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано основні банківські операції: розрахунково-платіжні, валютні, кредитні, з цінними паперами з точки зору їх важливості у забезпеченні доходності банківської діяльності. На основі методу аналізу ієрархій встановлено, що на сучасному етапі розвитку банківської системи кредитні операції значно переважають розрахунково-платіжні та валютні операції за здатністю до генерування банківських доходів.

Ключові слова: доходність, аналіз, банк, операції, метод аналізу ієрархій.

Аннотация. Проанализированы основные банковские операции: расчетно-платежные, валютные, кредитные, с ценными бумагами с точки зрения их важности в обеспечении доходности банковской деятельности. На основе метода анализа иерархий установлено, что на современном этапе развития банковской системы кредитные операции значительно преобладают над расчетно-платежными и валютными операциями по способности к генерированию банковских доходов.

Ключевые слова: доходность, анализ, банк, операции, метод анализа иерархий.

Annotation. Analyzed the basic banking operations: payment operations, foreign exchange operations, credit operations, operations with securities in terms of their importance in ensuring the profitability of bank. Based on the hierarchies analysis method found that at the current stage of development of the banking system credit operations significantly prevail over the payment and foreign exchange operations for the ability to generate bank income.

Keywords: profitability, analysis, bank, operations, hierarchies analysis method.

Досліджуючи сучасний стан вітчизняного банківського сектора, останнім часом можемо спостерігати постійне скорочення кількості банківських установ України. Так, за даними НБУ, станом на 1 січня 2016 року в Україні зареєстровано 111 банків, з яких фактично працюють 100. (3 % банків вилучено з Державного реєстру банків, а 9 % – ліквідовано [1]). В цілому по банківській системі станом на 01.01.2016 р. доходи зросли на 126,23 % порівняно з 01.01.2015 р., витрати зросли більш високими темпами – на 157,74 %, збиток зріс у 6 разів [1]. Тобто українська банківська система працює збитково, що негативно впливає на розвиток економіки в цілому. У зв'язку з цим постає питання щодо відновлення дохідності вітчизняних банків, зокрема, через встановлення значущості банківських операцій у її забезпеченні на основі аналізу їх пріоритетності.

Питання щодо аналізу дохідності операцій банку у своїх працях обґрунтовують вітчизняні автори: А. Герасимович, О. Рибалко, А. Степаненко, О. Васюренко, О. Криклій, Л. Примостка [2–7].

Незважаючи на достатню розробленість питань аналізу дохідності операцій банку, потребують подальшого розвитку напрями збільшення дохідності саме у кризових умовах вітчизняної економіки.

Метою дослідження є визначення найбільш дохідних операцій банку за допомогою методу аналізу ієрархії Т. Сааті.

Для вибору банківських операцій і встановлення рівня їх дохідності було побудовано рейтинг операцій АТ «Ощадбанк» за підсумками 2013–2015 років. За результатами аналізу було визначено операції, які здійснюють найбільший вклад в ефективну роботу банку.

Для вирішення поставленої мети використано метод аналізу ієрархій (МАІ), що полягає в декомпозиції проблеми на більш прості складові та подальшій обробці послідовності суджень особи, що приймає рішення, за парними порівняннями.

Для аналізу були відібрані такі банківські операції: розрахунково-платіжні операції; валютні операції; кредитні операції; операції з цінними паперами. На наступному етапі були сформовані основні критерії, які необхідні для вибору операцій банків (табл. 1). Вони є найвагомішими показниками для відбору найбільш дохідних операцій.

Таблиця 1

Основні критерії для вибору операцій банку

Експерт	Питома вага	Витрати на обслуговування	Резерви під операції	Рівень ризику	Швидкість отримання прибутку
1	+	+	+	+	–
2	+	+	–	+	–
3	+	+	+	–	+
4	+	+	–	+	–
5	+	+	+	+	–
6	+	+	+	+	+

Згідно з табл.1 основними показниками при виборі операцій є: питома вага, швидкість отримання прибутку та резерви під операції. Експертами виступали економісти відділу валютного контролю, фінансового моніторингу.

Схему ієрархічної моделі оцінки міри дохідності операцій банку подано на рис. 1.

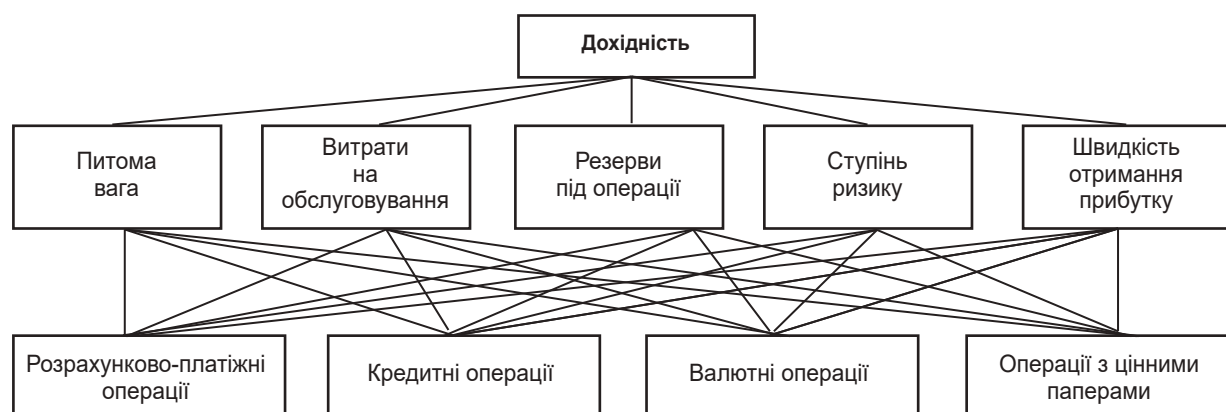

Рис. 1. Ієрархія цілей і чинників при виборі операцій банку

Як видно з рис. 1, ступінь задоволення головної мети залежить від того, наскільки високими рівнями характеризуються: питома вага операцій у структурі ресурсів, витрати на обслуговування, резерви під операції, рівень ризику, швидкість отримання прибутку.

Наступним етапом в оцінці пріоритету при виборі дохідних операцій банку на основі методу аналізу ієрархій був процес визначення показників мір властивостей. Ця міра утворилася в результаті висловлювань суджень про ступінь важливості аналізованих факторів. Відповідно до шкали відносної важливості оцінено пріоритетні властивості операцій.

З цієї метою складено матрицю парних порівнянь переваг альтернатив із погляду цільових критеріїв, що є квадратною $n \times n$ – мірною матрицею, та виставлено експертні оцінки відповідно до шкали відносної значущості. Важливим кроком при побудові матриці парних порівнянь є розрахунок так званого головного власного вектора (K_i), що обчислюється за формулою (1) [8]:

$$K_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n a_{ij}}, \quad (1)$$

де K_i – головний власний вектор матриці;

n – кількість елементів матриці;

$\prod_{j=1}^n a_{ij}$ – середньгеометричний добуток елементів i -го рядка та j -го стовпця матриці;

i – i -й рядок матриці;

j – j -й рядок матриці.

Значення головного власного вектора (K_i) необхідно для оцінки пріоритетів якостей банківських операцій у сукупності властивостей за умов багатокритеріальності. Крім того, розраховується компонента вектора пріоритетів (λ_i) як нормоване значення головного власного вектора за формулою (2) [8]:

$$\lambda_i = \frac{K_i}{\sum_{i=1}^n K_i}, \quad (2)$$

де λ_i – компонента вектора пріоритетів;

$\sum_{i=1}^n K_i$ – сума головного власного вектора i -го рядка матриці.

Обчислення компоненти вектора пріоритетів (λ_i) потрібно для визначення частки локальних пріоритетів елементів у загальному обсязі головного власного вектора (K_i). Результати порівнянь, що забезпечують досягнення загальної мети, наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка пріоритетних критеріїв операцій

Критерії	Питома вага	Витрати на обслуговування	Резерви під операції	Ступінь ризику	Швидкість отримання прибутку	K_i	λ_i
Питома вага	1	6	8	7	9	4,97	0,61
Витрати на обслуговування	1/6	1	4	3	5	1,58	0,19
Резерви під операції	1/8	1/4	1	1/2	2	0,50	0,06
Ступінь ризику	1/7	1/3	2	1	2	0,72	0,09
Швидкість отримання прибутку	1/9	1/5	1/2	1/2	1	0,35	0,05

На основі даних табл. 2 визначено узгодженість цих показників. Як міру узгодженості розглянуто індекс узгодженості (IV) й відношення узгодженості (ВУ). Індекс узгодженості розраховується за формулою (3) [8]:

$$IV = \frac{\lambda_{\max} - n}{n - 1}, \quad (3)$$

де IV – індекс узгодженості;

$\lambda_{\max}$ – максимальне значення компоненти вектора пріоритетів.

Далі визначено відношення узгодженості отриманого результату, що розраховується за формулою (4) [8]:

$$BY = \frac{IV}{BI}, \quad (4)$$

де BY – відношення узгодженості;

BI – випадковий індекс.

Відповідно до формули (4) величина ВУ склала 0,09. Одержаний результат є меншим за одиницю, це свідчить про достатню узгодженість початкової матриці попарних порівнянь.

В результаті оцінки локальних пріоритетів за кожною ознакою отримано вектор глобальних пріоритетів із урахуванням характеристик.

$$\begin{pmatrix} 0,08 & 0,05 & 0,71 & 0,64 \\ 0,68 & 0,21 & 0,05 & 0,06 \\ 0,05 & 0,67 & 0,16 & 0,21 \\ 0,19 & 0,07 & 0,08 & 0,09 \end{pmatrix} \times \begin{pmatrix} 0,61 \\ 0,19 \\ 0,06 \\ 0,09 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0,20 \\ 0,46 \\ 0,19 \\ 0,09 \end{pmatrix}$$

Як видно з розрахунку, найвищий одержаний результат вектора глобальних пріоритетів з урахуванням різних чинників у кредитних операцій банку (0,46). Це свідчить про те, що вони мають найбільш вагомий внесок у ефективну роботу банку та потребують значної уваги з боку менеджменту, на другому місці знаходяться операції розрахункові та платіжні (0,20), на третьому місці, відповідно, знаходяться валютні операції (0,19).

Таким чином, на основі застосування методу аналізу ієрархій встановлено, що на сучасному етапі розвитку банківської системи кредитні операції значно переважають розрахунково-платіжні та валютні операції за здатністю до генерування банківських доходів. Розрахунково-платіжні операції також необхідно постійно підтримувати та розвивати, оскільки у разі проблем з кредитними операціями вони стануть основою для отримання банківських доходів.

Серед подальших досліджень у цій сфері можна виокремити кількісну оцінку впливу внутрішніх факторів на дохідність операцій банку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Чмутова І. М.

Література: 1. Показники банківської системи. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593. 2. Герасимович А. М., Герасимович І. А., Морозова-Герасимович Н. А. Система показників, що визначають ефективність управління кредитним портфелем банку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2010. № 3 (53). С. 66–71. 3. Рибалка О. О. Підходи до управління прибутком банку. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 11. С. 161–165. 4. Степаненко А. Деякі актуальні питання удосконалення управління банківською системою. *Банківська справа*. 2012. № 4. С. 35–42. 5. Васюренко О. В., Федосік І. М., Христофорова О. М., Семенюк Л. П. Управління діяльністю банку: методологія і практика: монографія. Київ: УБС НБУ, 2008. 230 с. 6. Криклій О. А., Маслак Н. Г., Пожар О. М. Банківський менеджмент: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 152 с. 7. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: монографія. Київ: Либідь, 2006. 432 с. 8. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. М.: Радио и связь, 1993. 278 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ

УДК 336.71

Томашук С. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено економічну сутність та основні проблеми управління депозитними ресурсами банків. Обґрунтовано необхідність аналізу й оцінки джерел формування депозитних коштів і визначено можливі шляхи підвищення ефективності управління депозитним портфелем банку. Проведено аналіз основних аналітичних показників управління депозитним портфелем в цілому по банківській системі України.

Ключові слова: депозитні ресурси, пасиви банку, банківська діяльність, депозитний портфель, банківські послуги, депозитна ставка, активні операції.

Аннотация. Исследованы экономическая сущность и основные проблемы управления депозитными ресурсами банков. Обоснована необходимость анализа и оценки источников формирования депозитных средств, и определены возможные пути повышения эффективности управления депозитным портфелем банка. Проведен анализ основных аналитических показателей управления депозитным портфелем в целом по банковской системе Украины.

Ключевые слова: депозитные ресурсы, пассивы банка, банковская деятельность, депозитный портфель, банковские услуги, депозитная ставка, активные операции.

Annotation. The economic essence and basic problems of management of banks' deposit resources were investigated. The necessity of the analysis and the estimation of sources of deposit facilities were grounded and the possible ways of increase of efficiency of the bank's deposit portfolio management were defined. The analysis of basic analytical indexes of management of the bank's deposit portfolio of the whole Ukrainian banking system was conducted.

Keywords: deposit resources, bank liabilities, banking deposits, deposit portfolio, banking services, deposit rate, active operations.

Пріоритетним завданням, що визначає стратегічні напрямки розвитку банківської діяльності й економіки України загалом, є забезпечення банків необхідними обсягами депозитних коштів та ефективно управління ними. У банківській сфері важливою є проблема формування оптимальних за структурою, строками, кількістю і вартістю депозитних ресурсів, що дає можливість стверджувати про необхідність і важливість ефективного управління депозитним портфелем.

Банк напряму залежить від залучених ресурсів, їх кількісні і якісні характеристики визначають потенціал банку, впливають на його ліквідність і стійкість. Основними цілями управління депозитними ресурсами банку є: підтримка банком власної ліквідності; задоволення попиту клієнтів на кредитні ресурси; отримання прибутку, достатнього для виплати дивідендів у розмірах, що задовольняють акціонерів, і для розвитку банку [1].

Відомі вітчизняні та закордонні спеціалісти О. С. Врублевський [2], Ж. В. Гарбар [3], О. П. Федоткіна [4], А. О. Єпіфанов [5], І. В. Сало [6], А. І. Ковшар [7] присвятили свої праці проблемі дослідження ефективності управління депозитними ресурсами банків. Проте невирішеним залишилося питання формування депозитного портфеля банків в умовах нестабільності депозитної бази, а саме: відтік грошових коштів із депозитних рахунків клієнтів, недовіра клієнтів до банківських установ. Для мінімізації ризику та підвищення ефективності депозитної політики банку необхідно постійно аналізувати та вдосконалювати роботу по залученню депозитів. На сьогодні банки зіткнулися з рядом проблем, які головним чином пов'язані з ресурсною базою, а наявність достатньої кількості ресурсів є невід'ємною складовою їх роботи [2].

Метою статті є теоретичне обґрунтування, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності управління депозитними ресурсами банку, окреслення можливих шляхів збільшення ресурсної бази українських банківських установ.

Депозитний портфель є важливою складовою ресурсної бази банківської установи. Під депозитним портфелем слід розуміти сукупність коштів на депозитних рахунках клієнтів, залучених банком на договірній основі. Формування депозитного портфеля слід розглядати як безперервний циклічний процес, що складається з основних етапів: аналізу, планування, роботи по залученню клієнтів, контролю [3].

Джерелами депозитних ресурсів банку є кошти як фізичних осіб, тобто населення, так і юридичних осіб, які залучаються з використанням різних типів рахунків. Значна частка депозитів до запитання, перевага короткострокових депозитів над довгостроковими негативно впливають на стійкість ресурсної бази. Перевагу короткострокових вкладів у загальній сукупності депозитних вкладень можна охарактеризувати як негативний факт, оскільки це не дозволяє банку в повному обсязі використовувати залучені грошові кошти, збільшує ризик втрати ліквідності та не дозволяє здійснювати довгострокові вкладення. З іншого боку, короткострокові ресурси дешевші, що позитивно позначається на нижній межі процентної маржі [4].

Основною метою депозитної політики є залучення більшого об'єму депозитних коштів за найменшою ціною. Аналіз депозитного залучення засобів у розрізі валют, термінів залучення і секторів економіки відображає сучасний стан депозитної політики банків України [5].

На підставі даних Національного банку України та Асоціації українських банків здійснено аналіз динаміки та структури депозитних портфелів банків України за період з 2013 по 2016 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Депозитний портфель банків України

Показник	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Загальний обсяг депозитів, млн грн	492 418	566 553	668 674	677 743
Темп зростання, %	-	115,1	118,0	101,4
Питома вага депозитів у структурі зобов'язань, %	54,8	59,1	61,6	58,0

Як видно з табл. 1, з 2014 р. відбувалося зростання частки депозитів пропорційно збільшенню їх питомої ваги у структурі зобов'язань. У 2016 р. обсяг депозитів у банківській системі склав 677,7 млн грн, з яких значна частина припадає на депозити резидентів.

Динаміку обсягів депозитних ресурсів банків України наведено на рис. 1.

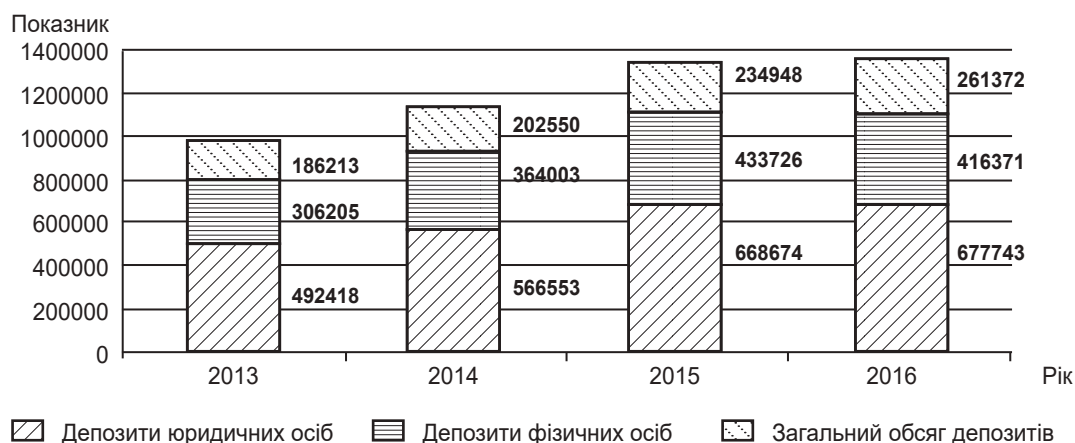

Рис. 1. Динаміка обсягів депозитних ресурсів банків України протягом 2013–2016 рр.

Як видно з рис. 1, депозити фізичних осіб станом на 2016 р. становлять 416,4 млн грн (53,8 %) усіх депозитів банківської системи. Для порівняння, депозити юридичних осіб у депозитному портфелі банків складають 234,9 млн грн (46,2 %). Варто зауважити, що мета вкладень юридичних і фізичних осіб є різною, адже фізичні особи мають на меті забезпечення збереження вартості грошей і збільшення доходів, а юридичні особи вимушені проводити розрахунково-касові операції через банківські установи [6].

Від ефективності управління депозитним портфелем залежать найважливіші показники діяльності банківської установи – рентабельність і ліквідність. В умовах політичної, економічної та соціальної нестабільності країни банківська система перебуває у критичному стані. Відомо, що за підсумками 2016 р. відтік депозитів у банківській системі досяг 126 млрд грн, з яких практично 54 млрд грн – це відтік депозитів у гривні, практично 9 млрд грн – відтік депозитів у валюті, що становить близько 29 % депозитів фізичних осіб [7].

Формування чіткої і зваженої політики у галузі управління залученими ресурсами є не тільки атрибутом якісного банківського менеджменту успішно функціонуючого банку, але і неодмінною умовою забезпечення його конкурентоспроможності, стабільної і прибуткової діяльності. З метою оптимізації депозитного портфеля та для забезпечення більшого надходження коштів на строкові й ощадні депозити можна рекомендувати спрощення режиму функціонування відповідних рахунків, тобто порядку зарахування коштів на вклади, видачі готівки та перерахування з депозитних рахунків [8]. Слід більш широко застосовувати строкові вклади з додатковими вне-

сками, також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на ощадних і строкових депозитах. У перспективі чітко розмежування різних видів депозитів – до запитання, строкових, ощадних – буде поступово зникати, що підтверджується досвідом банків розвинених країн, де все більше розширюється сфера застосування змішаних типів рахунків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Гонтар Д. Д.

Література: 1. Мунтян В. В. Дослідження підходів щодо визначення сутності депозитних ресурсів. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=>. 2. Врублевський О. С. Громадянин і банк: депозитні операції. Київ: ТОВ "ІКЦ Леста", 2010. 44 с. 3. Гарбар Ж. В., Малясова І. В. Особливості формування депозитного портфеля банківських установ. URL: <http://intkonf.org/index.php?s=%EF%25&paged=350>. 4. Федоткина О. П. Депозитная политика региональных коммерческих банков: дис. канд. экон. наук: 08.00.10. Саратов, 2001. 178 с. 5. Єпіфанов А. О., Маслак Н. Г., Сало І. В. Операції комерційних банків. Суми: Університет. кн., 2007. 523 с. 6. Сало І. В., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку. Суми: Університет. кн., 2007. 314 с. 7. Ковшар А. І. Шляхи удосконалення депозитної політики на сучасному етапі. *Фінанси України*. 2011. № 7. С. 42–45. 8. Офіційний сайт УНІАН. URL: <http://www.unian.ua>.

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЙМОВІРНОСТІ НАСТАННЯ БАНКРУТСТВА НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 336.54

Труфанов І. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено зарубіжні та вітчизняні методи аналізу ймовірності настання банкрутства неплатоспроможного підприємства, визначено їх переваги, недоліки та можливість застосування в українській практиці. Встановлено найбільш вагомі моделі для аналізу ймовірності настання банкрутства на підприємстві.

Ключові слова: банкрутство, підприємство, модель, оцінка, ймовірність.

Аннотация. Исследованы зарубежные и отечественные методы анализа вероятности наступления банкротства неплатежеспособного предприятия, определены их преимущества, недостатки и возможность применения в украинской практике. Установлены наиболее весомые модели для анализа вероятности наступления банкротства на предприятии.

Ключевые слова: банкротство, предприятие, модель, оценка, вероятность.

Annotation. This article explores foreign and domestic methods of analysis of the likelihood of bankruptcy of insolvent enterprises define their advantages, disadvantages and applicability for Ukrainian practice. Established most significant model to analyze the likelihood of bankruptcy of the enterprise.

Keywords: bankruptcy, enterprise, model, estimation, probability.

З метою уникнення краху компаній було розроблено різні методики прогнозування майбутнього неплатоспроможних підприємств. В сучасній економічній науці є численні розробки у сфері аналізу та прогнозу діяльності неплатоспроможних підприємств, що дозволяє встановити наявність сумнівів у продовженні безперервної діяльності суб'єкта господарювання, тобто виявити й оцінити ознаки (критерії) ймовірності банкрутства неплато-

спроможних підприємств. Дослідження зазначених питань не втратило своєї актуальності, і на сьогодні потребують більш детального розгляду методи аналізу ймовірності банкрутства неплатоспроможних підприємств.

У зарубіжній практиці питаннями розробки методів і моделей займалися відомі зарубіжні вчені, зусиллями яких було проведено значну роботу для виділення актуальних під час прогнозування економіко-математичних параметрів і встановлення їх внесків у загальну оцінку платоспроможності підприємств. В Україні дослідженнями зарубіжних методів аналізу ймовірності банкрутства підприємства займалися О. О. Терещенко, Н. С. Артамонова, О. І. Продіус, С. О. Черкасова, В. А. Даниленко, О. М. Барановська, Л. Л. Гриценко, І. М. Боярко, А. А. Губар, О. А. Зоріна, Н. В. Черничко, Д. В. Ящук та ін.

Метою цієї роботи є дослідження зарубіжних і вітчизняних методик визначення ймовірності банкрутства підприємства, виявлення їх основних переваг і недоліків, а також можливості використання у вітчизняній практиці. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: дослідити наявні моделі банкрутства, що запропоновані зарубіжними та вітчизняними науковцями; оцінити перспективи їх використання у вітчизняній практиці; визначити переваги та недоліки наявних зарубіжних методик та окреслити основні аспекти щодо використання переваг і мінімізації недоліків у практиці українських підприємств; окреслити напрями щодо перспектив використання зарубіжних моделей в Україні.

Будь-яке підприємство в процесі своєї діяльності може зіштовхнутися з цілим рядом факторів, які можуть негативним чином впливати на його фінансовий стан, що, своєю чергою, може з часом призвести до настання банкрутства. Саме тому вчені вже десятки років працюють над способами раннього діагностування можливості настання банкрутства на підприємстві з метою його запобігання. Розглянемо найдосконаліші зі світових моделей діагностики ймовірності настання банкрутства.

Кожен з методів має свої переваги та недоліки, тому при здійсненні аналізу виникає необхідність вибору такого підходу, який дозволить з мінімальними затратами ресурсів отримати найбільш однозначну та точну оцінку економічного стану. Обираючи метод оцінки, необхідно ретельно аналізувати доцільність застосування комплексу аналітичних процедур [1].

Модель Альтмана є однією з найперших моделей аналізу ймовірності банкрутства підприємства, яка ґрунтувалася на основі дискримінантного аналізу.

При побудові індексу Е. Альтман дослідив 66 підприємств, половина яких збанкрутувала в період між 1946 та 1965 рр., а половина працювала успішно, а також дослідив 22 аналітичних коефіцієнти, які могли бути корисними для прогнозування майбутнього банкрутства. З цих показників Е. Альтман відібрав найбільш значущі та побудував багатофакторне регресійне рівняння, яке являє собою функцію від деяких показників, що характеризують економічний потенціал підприємства та результати його роботи за минулий рік.

Аналітична “Модель Альтмана” являє собою алгоритм інтегральної оцінки загрози банкрутства неплатоспроможного підприємства, заснований на комплексному обліку найважливіших показників, що допомагають виявити кризовий фінансовий стан підприємства [4].

О. Терещенко стверджує, що модель прогнозування банкрутства Е. Альтмана є класичною у своїй сфері, тому що вона включена до більшості західних підручників, присвячених фінансовому прогнозуванню та оцінці кредитоспроможності підприємств [6].

Е. Альтман наголошує, що модель Z може передбачити в 94 % випадків банкрутство фірми, у 95 % – віднести корпорацію до банкрутів або небанкрутів, передбачити банкрутство досить точно за два роки наперед.

Модель прогнозування банкрутства Альтмана має такий вигляд [3]:

$$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5, \quad (1)$$

- де X_1 – власний оборотний капітал / всього активів;
 X_2 – нерозподілений прибуток / всього активів;
 X_3 – прибуток до виплати відсотків / всього активів;
 X_4 – власний капітал / зобов'язання;
 X_5 – чистий дохід / всього активів.

Узагальнюючий показник Z може набувати значень у межах [-14; +22], при цьому підприємства, для яких $Z > 2,9$, потрапляють в число фінансово стійких; підприємства, для яких $Z < 1,23$, перебувають у загрозі настання банкрутства в найближчі 2–3 роки, а інтервал [1,23; 2,9] складає зону невизначеності.

Проте, незважаючи на значну поширеність моделі Альтмана та цілого ряду її переваг, вчені виділяють і її недоліки. Зокрема, О. Барановська вважає, що необхідно акцентувати увагу на відносній простоті моделі Альтмана для оцінки кризового стану підприємства, використання її у викладеному вигляді не дозволяє одержати об'єктивний результат у сучасних умовах в Україні.

Модель Ліса є більш збалансованою, вона також акцентує увагу на рівні прибутковості діяльності та рентабельності активів підприємства, а також на структурі активів і джерел їх фінансування.

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (2)$$

де X_1 – оборотні активи / всього активів;
 X_2 – операційний прибуток / всього активів;
 X_3 – нерозподілений прибуток / всього активів;
 X_4 – власний капітал / зобов'язання.

Основною перевагою моделі Ліса є відносна простота розрахунку, проте ця модель не пристосована до українських підприємств, оскільки розроблена для Англії. Модель Ліса створювалася з урахуванням західного розвитку [7].

Моделі Альтмана та Ліса оцінюють схильність підприємства до банкрутства на основі показників ділової активності та рентабельності. У таких моделях зазначені показники домінують як за кількісним складом, так і за важливістю впливу на остаточний результат моделі.

У цих моделях орієнтація під час визначення банкрутства на фактори ділової активності та рентабельності не завжди виправдана. Хоча збитковість фінансово-господарської діяльності підприємства свідчить про загрозу банкрутства, однак це не означає, що будь-яке збиткове підприємство обов'язково повинне збанкрутувати. Збитковість може бути тимчасовою, і завдяки ефективним діям керівництва підприємство може доволі швидко відновити прибутковість. З іншого боку, висока рентабельність не виключає можливості банкрутства. За наявності високої рентабельності в певний момент на підприємстві можуть бути незадовільними показники ліквідності та фінансової стійкості, що свідчить про небезпеку банкрутства [2].

Акцентування уваги під час прогнозування банкрутства на показниках фінансової стійкості не завжди дає правильну оцінку, оскільки підприємство може мати значну частку залучених коштів, однак до того ж ефективно використовувати фінансові ресурси та забезпечувати високу рентабельність, що дасть змогу розраховуватися з кредиторами. Інша ситуація – коли підприємство поряд із наявністю значної частки залученого капіталу має низькі показники прибутковості. У цьому разі ймовірність банкрутства значно зростає [5].

На сьогодні немає єдиного підходу щодо прогнозування банкрутства підприємств, але, з погляду авторів цього дослідження, оціночні показники більш точно характеризують фінансовий стан підприємства та більш обґрунтовано можуть надати рекомендації для проведення санації та реструктуризації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Малишко Є. О.

Література: 1. Авдюченко А. С. Обґрунтування можливості використання агрегованого показника для оцінки економічного стану підприємства. *Науковий вісник НГУ*. 2010. № 5. С. 141–147. 2. Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств. *Фінанси України*. 2005. № 3. С. 117–128. 3. Даниленко В. А. Застосування моделей діагностики банкрутства для оцінки фінансової стійкості промислових підприємств України. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Економіка. 2009. Вип. 7. С. 14–17. 4. Овдій Л. І., Некрасова Я. А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства за допомогою статистичних моделей. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 4, Т. 2. С. 184–188. 5. Прохорова Ю. В. Анализ современных методов и моделей диагностики кризисных состояний предприятий машиностроения. *Бизнес Информ*. 2008. № 2. С. 52–57. 6. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2003. 554 с. 7. Фучеджи В. І. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10052/1/37.pdf>.

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІД ЧАС КРЕДИТУВАННЯ

УДК 005.52:005.334:338.46

Урум А. Д.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність ринку фінансових послуг. Проаналізовано можливість виникнення ризиків і їх значення при наданні фінансових послуг, а саме кредитування. Досліджено розвиток системи управління ризиками. Запропоновано методи щодо управління кредитними ризиками.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, кредитування, управління ризиками.

Аннотация. Рассмотрена сущность рынка финансовых услуг. Проанализированы возможность возникновения рисков и их значение при предоставлении финансовых услуг, а именно кредитования. Исследовано развитие системы управления рисками. Предложены методы по управлению кредитными рисками.

Ключевые слова: рынок финансовых услуг, кредитование, управления рисками.

Annotation. The essence of the financial services market was considered. The potential risks and their importance in the provision of financial services, including lending was analyzed. The development of risk management systems was investigated. The methods for managing credit risk was offered.

Keywords: financial services market, credit, risk management.

Фінансові послуги мають велике значення для держави. За допомогою фінансових послуг здійснюється спрямування грошових потоків від власника до позичальника. За допомогою фінансових послуг регулюється маса грошових коштів в обороті та їх рух, від чого значною мірою залежить стан економіки та суспільства держави, тому ця тема є актуальною.

Через велике значення ринку фінансових послуг багато вчених досліджувало цю тему, серед них: О. Г. Білорус, М. О. Бурмака, Н. І. Версаль, В. В. Корнєєв, О. М. Мозговий, О. А. Джусов, С. В. Міщенко, Н. В. Стукало, А. С. Філіпенко, О. І. Шнирков, О. В. Васюренко, О. В. Дзюблук та ін.

Розвинута економіка будь-якої держави передбачає взаємодію багатьох ринків послуг, один із яких – це ринок фінансових послуг. Ринок фінансових послуг – це система економічних відносин, що забезпечує залучення, акумулювання та розподіл фінансових коштів в економіці країни за допомогою надання та споживання фінансових послуг. Основне завдання ринку фінансових послуг полягає у перерозподілі фінансових ресурсів для задоволення потреб споживачів фінансових послуг і розвитку економіки [1, с. 14].

Ринок фінансових послуг має велику історію розвитку. Головними передумовами його виникнення були поява фінансових посередників, насамперед банків, страхових компаній, розвиток банківської системи, поява нових технологій, формування законодавчої бази, використання цінних паперів та інших фінансових послуг.

Ринок фінансових послуг включає такі види послуг: діяльність із обміну валют, фінансовий лізинг, переказ коштів, послуги у сфері страхування, факторинг, надання коштів у позику, банківські послуги й інші фінансові послуги [1, с. 22].

Один із провідних видів фінансових послуг – це банківські послуги. Банківські послуги – це сукупність певних дій банку з приводу здійснення операцій для задоволення потреб клієнта та збільшення доходу банку [2, с. 147].

Один із провідних видів банківських послуг – це банківський кредит, суть якого полягає у наданні коштів у користування на умові платності, зворотності, строковості та цільового призначення.

Під час проведення кредитних операцій банки стикаються з ризиками, які впливають на діяльність банківських установ загалом.

Проаналізуємо необхідність управління ризиками, розглянувши динаміку кількості наданих кредитів в Україні за останні роки (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Динаміка наданих кредитів банками України

Показник	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Загальна сума кредитів (млрд грн)	732,82	801,81	815,14	910,78	1 020,67	981,63
Кредити у національній валюті (млрд грн)	395,50	478,60	515,58	602,78	547,99	433,83
Кредити в іноземній валюті (млрд грн)	337,32	323,21	299,56	308,01	472,68	547,80

Отже, загальна кількість кредитів до 2015 року зростала, у 2013 році порівняно з 2012 роком загальна сума кредитів зросла на 11,73 %, у 2014 році порівняно з 2013 роком зросла на 12,06 %, але у 2015 році кількість наданих кредитів зменшилась на 3,83 %.

Кредитування – це одна з основних операцій банків, що приносить дохід банківським установам, саме цьому потрібно управляти кредитними ризиками для підтримання фінансової стабільності.

Кредитний ризик притаманний усім видам банківської діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає щоразу, коли банківська установа надає кошти, бере зобов'язання щодо їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до укладених угод [4, с. 143].

До кредитних ризиків слід віднести [5, с. 97]:

- ризики, які пов'язані із позичальником (нездатність позичальника виконати свої зобов'язання, тобто повернути суму кредиту та сплатити відсотки за користування коштів, недоліки в складанні договору);
- ризики, які пов'язані із забезпеченням (нездатність гаранта виконати свої зобов'язання, неможливість використання предмета застави або його знецінення).

Кожна фінансова установа повинна вміти управляти ризиками, для того щоб захистити свою діяльність від різних обставин.

Управління кредитними ризиками є найважливішим завданням будь-якого банку, а вибір правильного методу управління кредитним ризиком дозволить підвищити стабільність, надійність і конкурентоспроможність банківської системи, що позитивно буде впливати на загальний економічний стан країни.

Процес управління кредитним ризиком повинен відбуватися послідовно. По-перше, це оцінка ризику, визначення ймовірності негативної події, суми коштів, що знаходяться під ризиком, і обсягу збитків, що можуть виникнути. По-друге, це реалізація заходів для мінімізації ризику. Заходи для мінімізації ризику являють собою методи управління кредитним ризиком [6, с. 56].

Розвитку методів управління кредитного ризику сприяло ряд факторів: розширення обсягів кредитування; збільшення кількості клієнтів; збільшення можливостей появи ризикових ситуацій; збільшення кількості витрат унаслідок настання ризиків; розширення сектора можливих операцій.

Тобто підвищення інтересу до оцінки й аналізу ризиків пов'язано, перш за все, зі зростанням обсягом кредитних операцій банку, саме через що з'являється більша кількість ризиків, бо при наданні своїх коштів у користування банківська установа змушена брати на себе ризики та самостійно відповідати за них. Саме для того, щоб зменшити свої витрати, які виникають при настанні ризику, управління кредитним ризиком повинно розвиватися.

Для управління кредитними ризиками банківські установи використовують багато різних методів [7, с. 70]:

- лімітування (ліміт встановлюється на основі фінансових показників позичальника);
- оцінка кредитоспроможності та платоспроможності позичальника;
- страхування (існує декілька способів страхування ризиків: по-перше, це створення страхових фондів; по-друге, це страхування високих ризиків у страхових компаніях);
- визначення кредитної політики (визначення сукупності форм, методів, принципів кредитування);
- якісне забезпечення наданого кредиту;
- створення резервів;
- диверсифікація.

На практиці складно виділити один метод управління ризиками при кредитуванні, бо всі вони пов'язані між собою. Ці методи являють собою сам процес кредитування, та кожний метод слід застосовувати на кожному етапі кредитування, щоб досягти позитивного ефекту.

Найбільш ефективними можна вважати два методи: диверсифікацію та створення резервів. Слід виділити ці два методи, бо перший метод допоможе уникнути ризиків, а другий – покрити витрати у разі настання ризику.

Диверсифікація полягає у тому, щоб надавати кредити різним галузям економіки, різним громадянам, населенню різних регіонів. Саме це допоможе уникнути багатьох ризиків. Якщо в одній сфері економіки з'являються проблеми, то існує висока ймовірність того, що з'явиться ризик невиплати кредиту підприємствами цієї сфери, саме тому необхідно надавати кредити різним сферам економіки. Це ж саме стосується і регіонів держави. Також для уникнення ризику, який може з'явитися через коливання курсу валют, кредити слід видавати у різній валюті. Створення резерву допоможе покрити збитки, які можуть виникнути у разі неповернення кредитів позичальниками. Це необхідно для того, щоб можливо було захистити інтереси вкладників, кредиторів та акціонерів.

Із розвитком економіки з'являються новітні технології, які дають можливість розвивати та покращувати систему управління ризиками на фінансовому ринку. З'являються нові можливості контролю за використанням коштів, перевірки платоспроможності та кредитоспроможності суб'єктів, які беруть участь у процесі фінансових послуг, це все може значно зменшити ризики та витрати, які несуть фінансові організації.

На сьогодні в Україні відсутнє достатнє ефективне управління кредитними ризиками, що негативно впливає на процес кредитування. У державі потрібно розвивати управління кредитними ризиками, щоб зменшувати їх, що призведе до зменшення витрат, які виникають у банківській установі, це сприятиме ефективному розвитку ринку фінансових послуг та економіки.

Отже, система управління ризиками є важливим інструментом на фінансовому ринку, бо за його допомогою можна зменшити витрати, збільшити прибуток і розвивати економіку держави. У вітчизняній і зарубіжній практиках розроблено багато різносторонніх методів оцінки ризиків на ринку фінансових послуг, але управління ризиками потрібно завжди розвивати.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Еш С. М. Ринок фінансових послуг: підручник. Київ: Центр учб. літ., 2015. 400 с. 2. Сич Є. М., Ільчук В. П., Гавриленко Н. І. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. Київ: Центр учб. літ., 2012. 428 с. 3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. 4. Проблеми банківського кредитування в Україні та заходи їх усунення. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 109. С. 142–146. 5. Кредитний ризик комерційного банку: навч. посіб./за ред. В. В. Вітлицького. Київ: Знання, КОО, 2000. 251 с. 6. Ковзун Л. І. Основні проблеми банківського кредитування в Україні та шляхи їх вирішення. *Управління розвитком*. 2013. № 19. С. 140–142. 7. Мілай А. О. Кредитно-розрахункові операції: навч. посіб. Київ: МАУП, 2004. 204 с.

THE WAYS OF FINANCIAL RESOURCES INFLUENCE ON ENTERPRISE DEVELOPMENT

UDC 658.14./17

A.Urum

The 3-rd year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. The article considers the constituent parts of companies' financial resources. The financial resources necessary for the development of enterprises were investigated. The effective use of financial resources and the factors that affect the structure of financial resources was analyzed.

Keywords: financial resources, equity, debt, debt to, equity ratio.

Анотація. Розглянуто сутність фінансових ресурсів підприємств; досліджено значення фінансових ресурсів для розвитку підприємств; проаналізовано ефективне використання фінансових ресурсів і фактори, які впливають на структуру фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансові ресурси, власний капітал, запозичений капітал, запозичені кошти, власний капітал.

Аннотация. Рассмотрена сущность финансовых ресурсов предприятий; исследовано значение финансовых ресурсов для развития предприятий; проанализированы эффективное использование финансовых ресурсов и факторы, влияющие на структуру финансовых ресурсов.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, собственный капитал, заемный капитал, заемные средства, собственный капитал.

Nowadays the problems of financial resources' influence on the development of enterprises and the level of enterprise functioning in economy of Ukraine are not sufficiently investigated. To reveal the ways of effective use of financial resources the factors that affect the structure of financial resources is an actual issue. It defines the novelty of the article.

Allocation of financial resources affects the efficiency of an enterprise. Activities of enterprises affect the development of the economy. This topic is relevant because the financial resources are important for the enterprises' development [4].

The aim of this article is to study the types of the capital resources and their influence on the enterprises activity.

To achieve the aim of the work the following objectives are set and solved:

1. To define the concept of "financial resources of an enterprise";
2. To define the stages of formation and influence of financial resources on an enterprise activity.

Many scientists have studied this topic. Among them are: O. D. Vasiliko, K. V. Pavlyuk, A. G. Zagorodny, G. L. Voznyuk, P. A. Levchayev and others. However, in economic literature there is still no consensus on the definition of the financial resources of their content, methods to influence the entities effectiveness, but there are many different approaches to the definition of "financial resources".

Let us consider some of them:

- O. Hutz defines them as a set of all highly liquid assets held by the company and designed to meet financial obligations and expanded reproduction, linking their volume and composition of solvency;
- T. Huyda describes financial resources of an enterprise as a set of income, deductions and income that are available to businesses, organizations and the state, and direct them to meet the public needs to expand production and increase wealth of society;
- I. Blank determines them as a set of mobilized equity and debt financial assets, and their equivalents in the form of funds targeted for economic activity in the next period [1].

Capital, in the financial sense, is the money that gives the business the power to buy goods to be used in the production of other goods or the offering of a service.

The subject of this article includes theoretical and methodological principles and approaches to developing and implementing the financial security strategy.

The capital has three types of resources: equity, debt and specialty capital [1].

The first is debt capital. This is where someone gives you cash now provided for a fixed return later. Many entrepreneurs use loans from family members or their credit cards to get started. Others may prefer to get bank loans and government assistance. They will only need to pay back the interest, and keep all the profits (or losses). These businesses continue to grow; they become large enough to issue bonds to investors [4].

The second type is equity. This is cash that is given now for a share of the profits later. Most entrepreneurs own their cash to get started their business. They put their own equity into the business hope for receiving 100% of the return later [5].

The third type of financial capital is specialty capital. This is the gold standard. There are few sources of capital that have almost no economic cost and can take the limits of growth. They include things such as negative cash conversion cycle (vendor financing), insurance float, etc.

Companies with a ratio of 50 % or more have more debt than equity, and are usually considered highly leveraged, and therefore riskier.

Each company must have the correct ratio of debt to equity. Debt to equity ratio is a debt ratio used to measure a company's financial leverage, calculated by dividing a company's total liabilities by its stockholders' equity. The debt to equity ratio indicates how much debt a company is using to finance its assets relative to the amount of value represented in shareholders' equity [5].

The formula for calculating debt to equity ratios can be represented in the following way: debt to equity ratio = total liabilities / shareholders' equity.

The debt to equity ratio measures the riskiness of a company's financial structure.

Debt-to-equity ratio which is low, suggest that the company is not fully utilizing the cheaper source of finance (i.e. debt) whereas a debt to equity ratio that is high, say 0.9, would indicate that the company is facing a very high financial risk [6].

Companies generally aim to maintain a debt to equity ratio between the two extremes. Obviously, it is not possible to suggest an 'optimum' debt to equity ratio that could apply to every organization.

The amount of financial resources is dependent on the type and size of the enterprise; it's kind of activities and volume of production. The bigger volume of production is and the higher efficiency the enterprise has, the bigger personal funds of the enterprise are. The capital structure of the enterprise is affected by a number of external and internal factors. The external factors may include branch operations, the situation on commodity and financial markets and income tax system. Internal factors include: stages of life cycle of the enterprise, the profitability of operations and concentration of equity, financial mentality of the owners.

Table 1

Ratio of debt to equity of a Coca Cola company

Index	2013	2014	2015
Total Liabilities	56,62	61,46	64,33
Total Equity	33,44	30,56	25,76
Debt to Equity Ratio	1,693	2,011	2,497

In 2013 year the debt to equity ratio was 1, 69. It means that the company uses debt-financing equal to 169 % of the equity. In 2014 year the debt to equity ratio was 2, 01. It means that the company uses debt-financing equal to 201 % of the equity. In 2015 year the debt to equity ratio was 2, 49. It means that the company uses debt-financing equal to 249 % of the equity [3].

If the debt to equity ratio grows, it is bad for a company. Such high debt to equity ratio indicates that there are financial instability, risk of insolvency and bankruptcy due to the high concentration of loan capital [2].

So, every company should follow the ratio of debt to equity because it influences on the company's development.

In conclusion it may be said that the amount of financial resources is dependent on the type and size of the enterprise; it's kind of activities and the volume of production.

The capital structure of the enterprise is affected by external and internal factors. They may include branch operations, the situation on the commodity and financial markets, income tax system, stages of life cycle of the enterprise, the profitability of operations and concentration of equity and financial mentality of their owners.

Supervisor – senior teacher Bytkovsky N. O.

Literature: 1. Воробйов Ю.С. М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств. *Фінанси України*. 2012. № 2. С. 77–83. 2. Debt to equity ratio. URL: <http://accounting-simplified.com/financial/ratio-analysis/debt-to-equity.html>. 3. Official website of Coca Cola. URL: <http://www.coca-cola.ua/ru/home/>. 4. Орлов В. М., Петрашевська А. Д., Куприянова К. О., Новицька С. С. *Фінанси підприємств: навч. посіб.* Одеса: ОНАТ, 2012. 105 с. 5. The advantages and disadvantages of debt and equity financing. URL: <http://smallbusiness.chron.com/advantages-disadvantages-debt-equity-financing-55504.html>. 6. Ways to increase equity on a balance sheet. URL: <http://smallbusiness.chron.com/ways-increase-equity-balance-sheet-58059.html>.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЗОЛOTOВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ У СИСТЕМІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ

УДК 336.743:33.06:33.025.12(477)

Фень Л. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано стан і тенденції розвитку системи валютного регулювання в Україні. Розроблено основні напрямки, теоретичні рекомендації щодо вирішення проблемних питань шляхом ефективного використання золотовалютних резервів із урахуванням загальнодержавного розвитку економіки.

Ключові слова: валютний контроль, валютне регулювання, золотовалютні резерви, диверсифікація.

Аннотация. Проанализировано состояние и тенденции развития системы валютного регулирования в Украине. Разработаны основные направления, теоретические рекомендации по решению проблемных вопросов путем эффективного использования золотовалютных резервов с учетом общегосударственного развития экономики.

Ключевые слова: валютная политика, валютный контроль, валютное регулирование, золотовалютные резервы, диверсификация.

Annotation. The state and tendencies of development of system of currency regulation in Ukraine. Development of the main directions, academic advice, to address problematic issues through the effective use of foreign exchange reserves, taking into account national economic development.

Keywords: monetary policy, exchange controls, currency regulation, reserves, diversification.

Глобалізація економічних процесів, поглиблення міжнародного поділу праці, формування світового ринку й інтегрування національних господарств у світову економічну систему визначають істотне зростання ролі валютних відносин у наш час, а отже, підвищують значення відповідних функцій держави з їх регулювання, що на практиці здійснюється у формі відповідної валютної політики, тому можна зробити висновок, що розглянута в роботі тема валютного регулювання та контролю є дуже актуальною на сьогодні.

Питанням розробки теоретичних засад розбудови національного валютного регулювання присвятили свої праці відомі українські вчені, зокрема: В. Міщенко, А. Мороз, С. Боринець, О. Барановський, О. Береславська, Я. Белінська, А. Гриценко, О. Козьменко. Окремі науковці висловлюють думки про необхідність швидкої лібералізації валютного регулювання та контролю, що обумовлено, насамперед, процесами глобалізації та євроінтеграції.

Метою статті є дослідження системи валютного регулювання та валютного контролю в Україні, визначення оптимального шляху управління золотовалютними резервами.

Розглядаючи основні тенденції національного валютного ринку України, необхідно зазначити, перш за все, падіння обсягів торгівлі в кризові періоди. 2008–2009 рр. і 2014–2015 рр. були роками валютно-курсової нестабільності та дисбалансів, що поставило під загрозу довіру до національної грошової одиниці, стійкість банківської системи, фондового ринку. Дестабілізаційні тенденції у валютно-фінансовій сфері України мають об'єктивне системне підґрунтя, що засвідчує необхідність комплексності підходів антикризової політики, які мають не лише протидіяти поточним ознакам нестабільності, але й забезпечувати необхідні структурні зрушення в цій сфері економіки. Проте необхідно зазначити, що не тільки світова фінансова криза вплинула на ситуацію на валютному ринку України [1].

Однією з основних причин також стала внутрішня криза (економічна, політична та соціальна). «У кризових умовах фундаментальні чинники відіграють другорядну роль, тоді як першочергового значення набуває політика уряду і Національного банку. Проте втрата контролю над валютним ринком фактично спричинила некеровану девальвацію» [2, с. 5].

Для здійснення міжнародних розрахунків і платежів, покриття дефіциту платіжного балансу, стабілізації курсу валют на міжнародні ринках необхідно застосовувати ефективну політику золотовалютних резервів, що покращить показники економіки країни.

За даними Національного банку України, динаміка обсягу міжнародних резервів НБУ за період з 2010 по 2014 рр. демонструє швидке й істотне скорочення резервів починаючи з вересня 2011 р. і значне зниження цього

показника на кінець 2014 р. Варто зауважити, що поряд із цим в Україні мають місце збільшення зовнішнього боргу, бюджетний дефіцит і значний дефіцит поточного рахунку платіжного балансу. На стан міжнародних валютних резервів у бік зменшення в 2014 р. також вплинуло падіння ціни на золото на міжнародних товарних ринках весною, що призвело до зменшення обсягів резервів у золоті (рис. 1) [1].

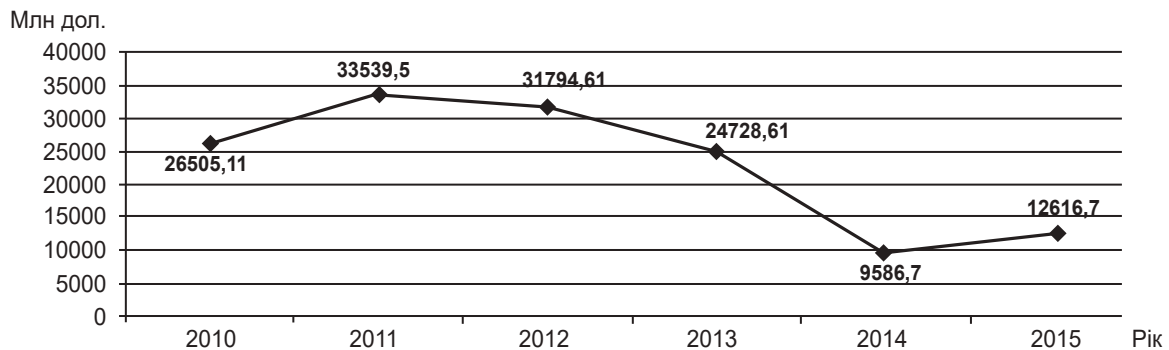

Рис. 1. Золотовалютні резерви України в динаміці, млн дол.

Що стосується 2015 р., то динаміка міжнародних резервів НБУ має позитивний напрямок, тому що кредити, які були надані Україні, країна переводила у золотовалютні резерви згідно з договором.

На сучасному етапі розвитку економіки України для покриття дефіциту бюджету (як і у світі) використовуються тільки запаси іноземної валюти. Інші складові резервів повинні бути перетворені в іноземну вільно конвертовану валюту. І золото, як резерв, має бути перетворено на вільно конвертовану валюту завдяки продажу його на міжнародному ринку і за ринковими цінами. Тим більше, що МВФ продає частину золота для надання пільгових кредитів слабо розвиненим країнам, а це призводить до падіння ціни золота. Зараз вільно конвертована валюта купується в МВФ за обмін гривні на вільно конвертовану валюту [3, с. 3].

Важливо зазначити, що золотовалютні резерви є також фактором формування грошової бази держави, а грошова база впливає на внутрішній грошовий оборот у країні. Ось чому зміна резервів під впливом зміни платіжного балансу впливає на розміри грошової маси, й іноді недостатній рівень золотовалютних резервів дестабілізує як грошовий оборот, так і економіку країни [4, с. 428].

Для досягнення ефективного використання золотовалютних резервів із урахуванням загальнодержавного розвитку економіки необхідно реалізувати такі заходи (рис. 2) [5, с. 67].

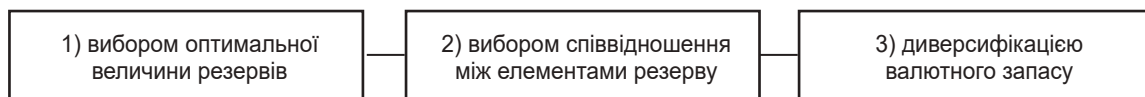

Рис. 2. Основні заходи управління золотовалютними резервами

Як показує досвід управління золотовалютними резервами, немає універсальних рекомендацій. Використовуються показники: суми зовнішніх боргових зобов'язань, співвідношення обсягу резервів на певні дати, суми зовнішніх витрат, розміри пасивного або активного сальдо торговельного та платіжного балансів тощо. Окрема країна визначає для себе показники, проте світова практика показує, що достатнім обсягом резервних активів є такий, який відповідає вартості імпорту товарів і послуг за три місяці. При падінні резервів нижче критичного рівня треба проводити заходи, спрямовані на зниження валютного курсу; при непомірному зростанні резервів, навпаки, – на підвищення курсу національної валюти (або розширення внутрішнього споживання).

Такі елементи, як резервна позиція в МВФ, а також запас спеціальних прав запозичення є невеликими частинами в загальному обсязі резервів (до того ж вони регулюються МВФ), вирішальну позицію займає співвідношення іноземної валюти та золота у складі резервів. Однак і тут є протиріччя: золото відрізняється від інших валютних активів тим, що не приносить доходів у вигляді відсотків; навпаки, його вміст вимагає витрат, особливо при його переміщенні; з іншого боку, вартість золота відносно паперово-кредитних грошей, які знецінюються, стає дедалі більше, особливо в довгостроковому періоді. До того ж золото використовують як заставу при наданні зовнішніх валютних кредитів. Слід також врахувати, що Центральні банки здійснюють продаж золота за ВКВ при одночасній його покупці через певний період і не втрачають таким чином права власності на золото.

Нарешті, диверсифікація валютного запасу постає перед Центральними банками й урядом як проблема вибору конкретних валют і їх співвідношення в цьому запасі. Перехід від "стандарту долара" до "мультивалютного

стандарту” призводить до необхідності формування такого “валютного кошика”, який би відповідав зовнішній політиці України, зокрема, розвитку торгівлі з країнами, з якими Україна домовилася і уклала відповідні угоди.

Таким чином, для здійснення ефективної політики валютного регулювання НБУ доцільно приділити особливу увагу вибору оптимальної величини резервів; вибору співвідношення між елементами резерву та диверсифікації валютного запасу; золото як резерв має бути перетворено на вільно конвертовану валюту завдяки продажу його на міжнародному ринку та за ринковими цінами.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua. 2. Доронін І. Г. Нові технології на валютному ринку. *Гроші та кредит*. 2011. № 1. С. 5–20. 3. Андрианов В. Золотовалютные резервы: формирование, структура и эффективность использования. *Маркетинг*. 2008. № 4. С. 3–14. 4. Калетнік Г. М., Мазур А. Г., Кубай О. Г. Державне регулювання економіки: нав. посіб. Київ: Хай-Тек Пресс, 2011. 428 с. 5. Марченко О. В. Проблемні аспекти реалізації грошово-кредитної політики України. *Комунальне господарство міст: Економічні і соціальні аспекти удосконалення господарських механізмів*. 2015. № 115. С. 67–73.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

УДК 914/919

Халілова С. А.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто значення рекреаційного навантаження на прикладі Карпатсько-Волинської рекреаційної зони; досліджено вплив рекреації на найрухливіші компоненти природних комплексів, процес дигресії; визначено середнє рекреаційне навантаження для всіх зон відпочинку.

Ключові слова: рекреація, рекреаційна зона, рекреаційне навантаження, дигресія, природні комплекси.

Аннотация. Рассмотрено значение рекреационной нагрузки на примере Карпатско-Волынской рекреационной зоны; исследовано влияние рекреации на подвижные компоненты природных комплексов, процесс дигрессии; определена средняя рекреационная нагрузка для всех зон отдыха.

Ключевые слова: рекреация, рекреационная зона, рекреационная нагрузка, дигрессия, природные комплексы.

Annotation. The paper was reviewed by recreational value of the load on the example Karpatsko-Volyn recreational area, to study the effect of recreation on the movable components of natural complexes, digression process and determine the average load for all the recreational zones of rest.

Keywords: recreation, recreation area, recreational load, digression, natural complexes.

Актуальність теми. У наш час особливої актуальності набувають питання оцінки допустимого рекреаційного навантаження на територію, розробки інструментарію з обґрунтування і прийняття управлінських рішень з урахуванням екологічної ємності території. Особливо це стосується проєктів, пов'язаних зі створенням рекреаційних об'єктів у містах, на територіях природного комплексу. В Україні оцінка рекреаційного навантаження має

важливе значення у зв'язку з необхідністю гармонізації інтересів економіки з розвитку туристично-рекреаційної діяльності та збереження територій природного комплексу, забезпечення сприятливої якості навколишнього середовища на урбанізованих територіях. Це питання вивчали Бейдик О. О., Шаптала О. В., Черчик Л. М. [1].

Оскільки екологічний фактор справляє все більш істотний вплив на розвиток туристично-рекреаційної діяльності, перед населенням постає необхідність в оцінці допустимого навантаження на об'єкти рекреаційного значення.

Рекреаційне навантаження – це допустима кількість рекреантів на одиницю площі, які одночасно можуть перебувати на цій території, після її пристосування до рекреаційних потреб, яка не викликає негативних наслідків у природному середовищі. Показник рекреаційного навантаження залежить від особливостей ландшафтної будови та функціональної спрямованості рекреаційного використання території.

Норми рекреаційного навантаження залежать переважно від природних ландшафтів та сезону року. Найбільшу опірність на вплив рекреаційного навантаження мають приморські природні комплекси, найменшу – низовинні. Рекреаційне навантаження влітку є вищим, ніж зимою. Для різних природних комплексів рекреаційне навантаження зимою коливається від 20 % для приморських до 80 % для гірських територій відносно літнього періоду, що пов'язано зі специфікою рекреаційної діяльності в різні сезони року [2].

Основне рекреаційне навантаження в Україні припадає на Карпатсько-Волинську рекреаційну зону, розташовану на заході України.

В Карпатському регіоні можна виділити три зони: Передкарпатська та Закарпатська курортно-оздоровча, і Гірсько Карпатська туристсько-оздоровча, а в їх межах окремі підзони та місцевості. На базі їх ресурсів розвиваються територіальні підсистеми Карпатського територіального рекреаційного комплексу різних рангів.

Поряд із природними в регіоні велике значення мають історико-культурні рекреаційні ресурси: історичні, історично-архітектурні пам'ятки, визначні місця, традиційні народні промисли та ремесла, пам'ятки народної творчості. В цьому регіоні є багато старовинних замків, кам'яних фортець, церков та інших культових споруд. Все це також сприяє розвитку рекреації, особливо пізнавального туризму.

Карпатська рекреаційна зона на 83 % покрита лісом і використовується для рекреації цілий рік. Ліси віднесені до першої групи, тобто виконують виключно природоохоронні та рекреаційні функції. Перебування в лісі великих мас відпочиваючих викликає зміну всього природного комплексу (ділянки).

Найбільш помітно і відчутно вплив рекреації на найрухливіші компоненти природних комплексів – рослинний і тваринний світ, а також ґрунтовий покрив і його приповерхневу частину. Процес зміни лісового фітоценозу від початку його механічного витоптування (перша стежка) до повної деградації (окремі дерева на оголеній і утрамбованій землі) відбувається безперервно та поступово. Для зіставлення змін, що відбуваються в природному комплексі в процесі дигресії, виділяються п'ять окремих стадій.

Дигресія – погіршення стану екосистем під впливом факторів середовища або людської діяльності. Дигресія буває ендодінамічна (наприклад, при біогенному засоленні поверхні ґрунту), антроподінамічна (під час перевипасання пасовищ) і екзодінамічна (при вторинному засоленні ґрунту, тривалому затопленні тощо). Кінцева фаза дигресії – кагаценоз, тобто руйнація і зникнення цієї екосистеми [3].

На початку процесу дигресії, поки вплив відпочиваючих ще невеликий, природні комплекси, які зазнали змін, у разі припинення зовнішнього впливу з часом можуть знову повернутися в початковий стан шляхом самовідновлення. Після переходу змін природного комплексу через певну межу при знятті рекреаційних навантажень знадобиться досить тривалий період для його повернення в початковий стан. При останній стадії дигресії природний комплекс може взагалі втратити природну здатність до відновлення. За прийнятою системою (шкалою) оцінок стадій дигресії поріг стійкості настає при переході природного комплексу до четвертої стадії дигресії, тобто величина рекреаційного навантаження, що призводить природний комплекс до третьої стадії дигресії, є гранично допустимою.

Середнє рекреаційне навантаження для всіх зон відпочинку (5,8 люд.-дн./га) нижче рівня екологічно допустимої рекреаційної ємності лісопаркового господарства (7,9 люд.-дн./га). Результати розрахунку загальної рекреаційного навантаження в лісопарковому господарстві за комфортний період при повній заповнюваності лікувально-оздоровчих установ [4].

Для лісорослинних умов Волинського лісопаркового господарства найбільш істотний вплив на появу тієї чи іншої стадії дигресії справляє вологість умов місця зростання.

Лісопаркове господарство Волинського регіону обумовлювало високу ступінь використання рекреаційних ресурсів та, як наслідок, високу ступінь рекреаційної дигресії природних комплексів. Використання лісових рекреаційних ресурсів, тобто співвідношення інаятного рекреаційного навантаження і оптимальної або допустимої ємності, становило 160 % [5].

Працівниками НПП «Святі гори» було встановлено, що у зв'язку з фінансовою скрутою наявні об'єкти відпочинку на сьогодні працюють на 25–45 % своєї пропускної спроможності. Для того щоб уникнути недооцінки

завданої природним комплексам шкоди, при розрахунку рекреаційного навантаження візьмемо як базовий найвищий середній показник ефективності роботи лікувально-оздоровчих закладів – 45 % від пропускнуго потенціалу та 30 % від існуючого в минулому десятилітті рівня – кількість неорганізовано відпочиваючих [6].

Висновок. Для зменшення небезпеки деградації екосистем, по яких прокладені стежки, необхідно дозувати навантаження на стежку шляхом: обмеження числа людей у групі (до такої кількості, коли всі можуть чути екскурсовода, не сходячи зі стежки); обмеження числа відвідувань в одиницю часу; облаштування стежки, особливо на чутливих ділянках, за допомогою споруди місць відпочинку та зупинок, містків, переправ, перил, сходинок, вимоцнення більш стійким матеріалом, встановлення сміттєзбірників. Регламентації поведінки екскурсантів і туристів на стежці (заборона шуму, покидання полотна стежки, збору сувенірів – рослин, тварин, каміння, заборона на відвідування стежки в критичні періоди (тварини в екосистемі особливо чутливі до занепокоєння, існує загроза руйнування полотна стежки через погодні умови тощо)

Оскільки немає відпрацьованих методик визначення рекреаційного навантаження на стежку, необхідний постійний моніторинг її стану і коригування інтенсивності відвідувань.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Сущенко О. А.

Література: 1. Бейдик О. О., Шаптала О. В., Черчик Л. М. Карпати: Путівник. Львів: Світ, 2012. 284 с. 2. Генсірук С. А. Регіональне природокористування: навч. посіб. Львів: Світ, 2009. 336 с. 3. Рекреаційні зони та туристично-екскурсійні маршрути Львівської області // Мої Карпати/за ред. В. Ф. Горячіна, С. С. Куруленко. Львів: ДНТБ, 2001. 215 с. 4. Сеницын С. Г. Рациональное природопользование. М.: Агропромиздат, 2007. 333 с. 5. Все про туризм // Туристична бібліотека. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/gorbal.htm. 6. Географ: навч.-метод. онлайн-бібліотека. URL: <http://www.geograf.com.ua/glossary/termini-z-galuzi-turizmu-ta-rekreatsiji/rekreatsijno-turistski-resursi>.

DAS GRADY-SYSTEM ALS EINE MODERNE FORM DER ARBEITSBEZAHLUNG AUF DEM UNTERNEHMEN

UDC 331.2

I. Zjapka

Studentin des 4. Studienjahres
Fakultät für Wirtschaft und Recht Charkower Nationale S. Kusnez wirtschaftliche Universität

Annotation. Analyse-Grading-System als moderne Technologie Anreize für Unternehmen, die Trennung von positiven und negativen Merkmale im System.

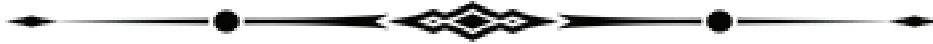
Schlüsselwörter: Einstufung, Grad, Löhne, Lohnsystem.

Аномація. Проаналізовано грейдинг як сучасну технологію системи мотивації на підприємствах, визначено позитивні та негативні риси у цій системі.

Ключові слова: грейдування, грейд, заробітна плата, система оплати праці.

Аннотация. Проанализирован грейдинг как современная технология системы мотивации на предприятиях; определены положительные и отрицательные черты в этой системе.

Ключевые слова: грейдирование, грейд, заработная плата, система оплаты труда.

Der aktuelle Stand der Entwicklung der ukrainischen Wirtschaft ist durch die Notwendigkeit gekennzeichnet, die Unternehmen eines wirksamen Systems zur Vergütung zu schaffen. Der Anstieg der Arbeitskosten, die steuerliche Belastung der Löhne, Lohnrückstände – das ist nicht eine vollständige Liste von Fragen der Löhne, mit denen die Arbeitgeber und die Arbeitnehmer sehr oft, so das Lohnsystem zu verbessern, ist sehr dringende Aufgabe.

Lohnformen und -systeme, die derzeit werden auf den meisten inländischen Unternehmen verwendet. Es stellt sich heraus, dass die meisten von ihnen weder keine spezifischen Gegebenheiten des Unternehmens in der Marktwirtschaft noch keine Verantwortung und die Ergebnisse der Mitarbeiter berücksichtigen. Die Erfahrung zeigt, dass finanzielle Anreize für die Mitarbeiter von ausländischen Unternehmen, die Lösung ist ein alternatives System der Gehälter zu entwickeln und umzusetzen – Grady-Systeme.

Experten beachten sie, dass das Grady-Systeme für große Unternehmen ideal ist, sie verbindet der Arbeitslohn mit Business-Logik, sorgt für die nötige Transparenz und ist ausgiebig im Westen weit getestet. Und mit dieser Einstufung recht neues Phänomen auf dem Staatsgebiet, und kann manchmal zu absurden Situationen führen, in denen die qualifizierte Person mehr als seiner Leiter bekommt, weil seine Arbeit mehr die Leistung des Unternehmens beeinflussen.

Unter der Voraussetzung der Entwicklung der Unternehmensaktivitäten und die Existenz von verschiedenen Formen der Vermögenseinkommen der Arbeitnehmer wird nicht durch die Größe des garantierten Lohnfonds bestimmt, und ist mehr abhängig von den Schlußergebnissen und Leistungen des Unternehmens, und wahlend irgendeine Form von Gehalt und ein spezifisches System von Lohnbildung, der Arbeitgeber steuert mit der Intensität und Qualität bestimmter Arbeits, und daher mit Ergebnissen des Unternehmens [1].

Probleme wirksames System des Arbeitslohns und Stimulierungen sind von Grishnova A. A., Kolot A. M., Semykina M. V. erforscht jedoch direkte Aufmerksamkeit schenken Bidiuk A. A., Tsybaliuk S. V., Chemekov V. P., Danyuk V. N., Chernushkina A. A. u. a. [2]

Der Zweck des vorliegenden Artikels ist es, den Einsatz moderner Technologie als Grading System der Motivation zu studieren.

Einer der empfindlichsten Themen für Mitarbeiter und für die Behörden ist die Verteilung der Löhne. Gehalt ist eine starke Motivation, und mit seiner Größe täusched, können Sie einen wertvollen Mitarbeiter verlieren. Aber zu viel bezahlen für diejenigen, die nicht viel Mühegeken ist es auch nicht wünschenswert. So gibt es verschiedene Ansätze zur Abrechnung, wie Einstufung.

Durchschnittliches Gehalt kann auf einer der wichtigsten Ansätze basieren, einschließlich:

1. Tarifnetz. Für die bestimmte auf Position das Unternehmen ist der Tarifsatz veranter. Typischerweise ist er mit den Arbeitsschwierigkeiten und Fächkräften gebunden. Typisch für Regierungsbehörden.
2. Bestimmung der Löhne, je nach dem Wert eines Spezialisten auf dem Arbeitsmarkt. Ein Gehaltsvorschlag bildet je nach den Vorschlägen von erforderlichen Spezialisten auf dem regionalen Arbeitsmarkt.
3. Einstufung (Grading). Löhne sind abhängig von der Auswertung eines bestimmten Mitarbeiter für eine Reihe von speziell geformten Kriterien. Jeder Punkt der Einschätzungen entspricht das Bargeld-Äquivalent [3].

Das durchschnittliche Lohnnotensystem wurde von dem amerikanischen Wissenschaftler Edward Hay vorgeschlagen, so dass diese Methode nennt man Hay-Methode. Grade ist ein Rang des Büroangestellten, abhängig von seinem Wert für das Unternehmen. Das ist ein Wesentlichessystem ist ein universelles verbessertes Modell. Von Tarif satz für die Arbeitsentlohnung [3].

Grady ist eine Funktionsgruppe, die dergleiche Wert für das Unternehmen haben. Zu einem Grad können die Menschen unterschiedlicher Berufe gehören: Buchhalter, Vertriebsleiter und spezialisierte Rechtsdienstleistungsunternehmen. Die Anzahl der Gruppen kann von 5,7 bis 20 variieren. Jeder Grad entspricht zu einer bestimmten Höhe des Gehalts oder die regelmäßig überprüft werden kann, aber im Lohngefügewesentlichen bleibt unverändert [4]

Gradesystem ist flexibler und transparenter als herkömmlicher Tarifsatz. Erstens. Die Lohnverteilung wird nicht auf "theoretische" Ausbildung basiert, sondern von den Ergebnissen der eigentlichen Arbeit abhängig ist. Greidingsystem ermöglicht es, die zwei Teile von Grady durch zu kreuzen, die in der Nähe sind. Als Ergebnis kann der Arbeitnehmer oder Vorarbeiter niedrigeren Rang wegen seiner Professionalität ein höheres Gehalt haben als zum Beispiel ein Experte für Arbeitsschutz, der in Grady neben dem Grad höherer Ordnung befindetet. Das heißt, es ordnet die Ungleichgewicht der Löhne im Unternehmen. Zweitens. Das Tarifnetz ist die standardisiert. Die Struktur des Gredy-Systems jedes Unternehmen kann für sich selbst bauen ist, se nach den Eigenschaften der Aktivität. Das heißt, es hilft Abrechnung zu verwalten und macht das System mehr Gehaltsabrechnung flexibel [1]

Der einfachste Weg, um die Dienststellen in Grade aufzuteilen den Schritt in 30 Punkte zu definieren und wenn jede Position auf einer Skala von 1 bis 150 Punkten bewertet wurde, wird das Unternehmen 5 Grady haben. Amniedrigsten ist der erste Typ, wohin du Dienststellen von 1 bis 30 Punkte eingehen. In der Regel reicht die Anzahl der Punkte in Unternehmen von 5 bis 20. Die Differenz zwischen dem niedrigsten und dem höchsten Gehälter in einem Unternehmen kann etwa 30-35% betragen. Nach der Gradybildung wird das Prinzip der Innengerechtigkeit: geschätzt sind alle

Mitarbeiter ausreichend qualifiziert und ob diejenigen, die aus irgendeinem Grund übergeschätzt sind. Es wird auch das auf dem Markt verfügbar war verglichen [4].

Bidyuk A. A. sagte, man muss vor allem verstehen vor welchen Zielen das Unternehmen aus, das Grady-System einführend. Der Zweck der Einführung von Lohnniveau ist die Bildung der effektiven Verwaltungs-Entscheidungen auf die Gehälter der Mitarbeiter. Der wichtige Punkt ist, dass auf der Grundlage der Gehalt eines Mitarbeiters in vielen Fällen wird die Größe der Prämien bestimmt und als auch wird ein gebildet. So ein wirksames System der Klassen erstellend wirkt das Unternehmen mindestens auf drei Komponenten der Personalkosten zu beeinflussen. Gehälter Sozialpakete, Prämienentlohnung ein [2].

Im Gegenzug Chemekov V. P. weist darauf hin, dass mit dem Grady wird die Zuordnung der internen Bedeutung der Post für die Unternehmen nach ihrer Wichtigkeit auf dem Markt. Also, die Technologie грейдингу bietet nicht nur die Verteilung der Beiträge nach Relevanz für das Unternehmen, die Einrichtung Grading-System und ihre Gebührenerfassung, sondern auch die Regulierung der Grenzen Grady und Tarife entsprechend dem Marktniveau der Löhne [5].

Damit das System hat eine Reihe von positiven Aspekten, nämlich:

- Übersetzung des immateriellen Indikator «Wert der Arbeit eines Mitarbeiters» in Barauszahlung;
- das Bewusstsein für die Bedeutung des Mitarbeiters als Persönlichkeit mit ihren eigenen individuellen und nicht Stereotyp Methoden zur Lösung der gestellten Aufgaben;
- Transparenz des Systems von offiziellen Gehältern, die verständlich sein wird und Arbeitern;
- die Bedeutung der Position am Arbeitsmarkt ist identisch mit der Bedeutung im eigenen Unternehmen;
- zusätzliche Stimulierung und Motivierung der Mitarbeiter und andere.

Natürlich gibt es auch negative Punkte:

- mindestens 18 – 36 Monate benötigen, um zu bestimmen, das Ergebnis der Politik, die wird, für die Anpassung und Zubehör;
- geeignet nur Unternehmen mit gut etablierte und formalisierten Geschäftsprozessen;
- die Notwendigkeit der ständigen Neubewertung von Positionen im Einklang mit den im Unternehmen entwickelten Tabelle.

Fazit: eine Bewertung durchführt ist ein vielschichtiges Phänomen. Die Einführung und das Grading-System unter Verwendung jedes moderne Unternehmen hat die Möglichkeit, nicht nur die Verbesserung des Systems der Motivation, sondern auch zur Verbesserung der Personal-Management-System im Allgemeinen.

Wenn man ein modernes System der Bezahlung des Werkes in der Ukraine, das Dienstalter, eine gute Beziehung mit dem Management, steigende Inflation oder Veränderung von Mindestlöhnen, nicht stimulieren das Personal zur Verbesserung ihrer Wirksamkeit, sondern nur fördern das Wachstum der Unzufriedenheit der Angestellten. Wirklich neue Lösung für dieses Problem ist die Verwendung des Systems грейдирования, dass die versicherte die Richtung innovativer Ansätze eine neue Generation bei der Lösung der musteraufgaben.

Daher die Einführung des modernen Grady Systems in Unternehmen zu ermöglichen und die Objektivität der Bewertung der Beiträge und die Leistung der Mitarbeiter und damit die Gerechtigkeit der Vergütung der Arbeitnehmer, was eine der grundlegenden Anforderungen an die Systeme der Bezahlung des Werkes in den Marktbedingungen und optimiert wird der Fonds der Bezahlung des Werkes.

Wissenschaftlicher Leiter – Deutschlehrerin Leschtschinska A. V.

Literatur: 1. Zahnlos L.A. Motivation der Mitarbeiter durch ein Notensystem zur Durchführung. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2012_15/u1215bez.pdf. 2. Weaver O.A. Sortiertechnik als ein modernes System der Motivation. URL: http://www.znau.edu.ua/visnik/2013_12_2/235.pdf. 3. Verteilung der Löhne, Grading. URL: <http://vseznajka.com.ua/?p=6454>. 4. Tkachuk G. I. Einstufung als Instrument für die Motivation und Effizienz der Mitarbeiter. URL: <http://eztur.ztu.edu.ua/4000/1/149.pdf>. 5. Chemekov V. Grading und Mitarbeiter upravlye // Delovoy Zeitschrift «Wirtschafts-Taste», 2007. № 10. URL: <http://www.cfin.ru/management/people/grading.shtml>.

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

УДК 336.71

Чабанова Л. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено зарубіжний досвід рейтингової оцінки діяльності банку як надзвичайно важливого елемента системи моніторингу банківського сектора економіки. Розглянуто наявні в зарубіжних країнах провідні системи рейтингового оцінювання діяльності банку, визначено їх переваги та недоліки та проаналізовано можливості адаптації зарубіжного досвіду в означеній сфері в Україні.

Ключові слова: банк, зарубіжний досвід, рейтинг банку, рейтингова оцінка діяльності банку.

Аннотация. Исследован зарубежный опыт рейтинговой оценки деятельности банка как важнейшего элемента системы мониторинга банковского сектора экономики. Рассмотрены существующие в зарубежных странах ведущие системы рейтинговой оценки деятельности банка, определены их преимущества и недостатки и проанализированы возможности адаптации зарубежного опыта в указанной сфере в Украине.

Ключевые слова: банк, зарубежный опыт, рейтинг банка, рейтинговая оценка деятельности банка.

Annotation. It described the international experience of rating the bank's activities as a crucial element of the monitoring system of the banking sector, considered existing in foreign countries leading rating evaluation system of the bank, identified their strengths and weaknesses and analyzed the possibility of adapting foreign experience in this field in Ukraine.

Keywords: bank, international experience, rating of the bank, grade of the bank.

Постановка проблеми. Аналіз надійності та стабільності банківських установ, який базується на основі рейтингової оцінки діяльності банків, на сьогодні виступає надзвичайно важливою складовою системи моніторингу банківського сектора як у світі в цілому, так і в Україні зокрема.

Світова фінансова криза 2008 р. показала, що на сьогодні існує нагальна необхідність у вдосконаленні систем рейтингової оцінки банківських установ: рейтинги повинні не лише констатувати інформацію про поточний стан банківських установ, але й прогнозувати виникнення криз для вчасного реагування на них.

Особливо гостро проблема вдосконалення систем рейтингової оцінки діяльності банку стоїть для України, оскільки в нашій державі ці системи фактично знаходяться на початкових стадіях свого розвитку. Тому для України надзвичайно цінним є дослідження досвіду зарубіжних країн у побудові систем рейтингової оцінки діяльності банків і можливостей його адаптації до українських реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В літературі питанням, які стосуються рейтингової оцінки діяльності банку, в т.ч. і зарубіжному досвіду в цій сфері, приділялася велика увага.

Так, питання рейтингової оцінки діяльності банку в цілому та зарубіжний досвід рейтингової оцінки діяльності банку зокрема розглядалися в дослідженнях різних учених, зокрема, таких як М. Афанасенко [1], І. Бабкіна [2], І. Краснова [3], С. Кушнір [4], К. Мстоян [3], А. Стефанишина [6], О. Топчанюк [4] та ін.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, які досліджують питання рейтингової оцінки діяльності банку, існує необхідність дослідження досвіду провідних країн світу з означеної проблематики для подальшого впровадження цього досвіду в банківську діяльність в Україні з метою вдосконалення рейтингового оцінювання діяльності банків у нашій державі.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду рейтингового оцінювання діяльності банків та визначення можливостей адаптації цього досвіду в Україні.

Для досягнення означеної мети поставлено такі завдання: розглянути досвід провідних країн Західної Європи та США в рейтинговому оцінюванні діяльності банків, охарактеризувати системи рейтингового оцінювання діяльності банків у розвинутих країнах Західної Європи та США, види систем рейтингового оцінювання, встановити їх переваги та недоліки, визначити можливості адаптації досвіду провідних країн Західної Європи та США в рейтинговому оцінюванні діяльності банків у нашій державі.

Виклад основного матеріалу. Розвинуті країни Західної Європи та США, на відміну від України, вже тривалий час використовують у своїй діяльності рейтингове оцінювання діяльності банків із метою визначення ступеня їх стабільності та надійності.

Загалом системи зарубіжного рейтингового оцінювання діяльності банків можна класифікувати за такими критеріями: 1) рейтингові системи оцінки діяльності банків (CAMELS, PATROL, O.R.A.P.); 2) системи фінансових коефіцієнтів і групового аналізу (BAKIS); 3) комплексні системи оцінки банківських ризиків (RAST, RATE); 4) статистичні моделі, наприклад, моделі типу «банкрутство – адаптація – стійкість» (SAABA) [7, с. 232].

Рейтингові системи оцінки діяльності банків притаманні для таких країн, як Італія (PATROL), США (CAMELS), Франція (O.R.A.P.).

Так, наприклад, в США система CAMELS оцінює ризики та визначає рейтингові оцінки за шістьма компонентами: 1) достатність капіталу (C); 2) якість активів (A); 3) менеджмент (M); 4) надходження (E); 5) ліквідність (L); 6) чутливість до ринкового ризику (S).

Визначення рейтингу банку за рейтинговою системою CAMELS – це стандартизований метод оцінки банків, ефективність якого залежить від якості підготовки до проведення інспекційних перевірок із урахуванням результатів безвиїзного нагляду, кваліфікації та об'єктивності інспекторів служби банківського нагляду.

Ця система використовується в нашій державі Національним банком України з метою визначення банків, які мають незадовільний фінансовий стан, порушення в менеджменті тощо [5].

В той же час слід звернути увагу, що при використанні рейтингової системи CAMELS в Україні не враховуються ринкові ризики, що має наслідком істотний вплив на банківську систему в Україні фінансових криз. Тому при використанні рейтингової системи CAMELS в Україні доцільно враховувати і ринкові ризики.

Рейтингова система CAMELS зарекомендувала себе досить добре, тому вона знаходить своє використання і в інших країнах.

Так, рейтингова система CAMELS використовується у практичній діяльності Національного банку Аргентини та фактично входить як складова до нової системи банківського нагляду Національного банку Аргентини – BASIC, яку почали використовувати в цій країні з грудня 1996 р. [2, с. 33]. BASIC, яка використовується Національним банком Аргентини, відрізняється від системи CAMELS тим, що присвоєння аргентинським банкам рейтингу є не тільки індикатором ступеня інтенсивності наглядової опіки та застосування заходів реагування, але й використовується для коригування наглядових норм і формування індивідуального підходу до банку.

У Франції використовується така рейтингова система оцінки діяльності банків, як O.R.A.P. (“Організація і зміцнення попереджувальних дій”), за якою розраховують 14 показників, які, своєю чергою, підрозділяються на 5 груп: 1) пруденційні коефіцієнти (аналіз капіталу, ліквідності тощо); 2) коефіцієнти балансової та позабалансової діяльності; 3) показники безнадійної заборгованості, якості активів; 4) ринкові ризики; 5) коефіцієнти, що характеризують доходи.

Мета системи – визначення проблем у банку на основі оцінки всіх компонентів ризику, пов'язаних із його діяльністю, яка ґрунтується на використанні кількісних і якісних показників.

В Італії за рейтинговою системою оцінки банків PATROL розраховують 5 компонентів: 1) достатність капіталу; 2) прибутковість; 3) якість кредитів; 4) організація; 5) ліквідність.

Оскільки в Італії немає законодавчо встановленої процедури проведення перевірок у банках, наглядові органи визначають рейтинги на базі доступної їм інформації – місячних, піврічних і річних звітів, які отримує Банк Італії від комерційних банків [2, с. 33].

Підходи системи PATROL схожі на ті, які використовуються в американській рейтинговій системі CAMELS, проте вони адаптовані до системи італійської системи нагляду за банківськими установами.

Для Німеччини характерним є застосування в рейтинговій оцінці діяльності банків систем фінансових коефіцієнтів і групового аналізу (BAKIS). Відповідно до цієї системи оцінюються 47 показників, із яких: 19 характеризують кредитний ризик і платоспроможність; 16 – оцінюють ринковий ризик; 2 – відносять до ринкових ризиків; 10 – оцінюють прибутковість банку.

Оскільки банківська система України не відрізняється стабільністю, при здійсненні рейтингової оцінки діяльності банків в Україні доцільно використовувати досвід Німеччини й адаптувати методику BAKIS до українських реалій, оскільки ця методика є надзвичайно ємною за кількістю показників, різносторонньо враховує діяльність банку та дозволяє достатньо достовірно визначити його фінансовий стан.

Комплексні системи оцінки банківських ризиків використовують у Великій Британії (RATE) та Нідерландах (RAST).

Система комплексної оцінки банківських ризиків RATE включає такі блоки: 1) оцінка ризику; 2) інструменти нагляду; 3) оцінка ефективності застосування інструментів нагляду. Система RAST містить такі блоки: 1) фінансовий аналіз банку на основі офіційної статистичної звітності та даних перевірок; 2) розмежування банківської установи за управлінськими підрозділами та видами діяльності; 3) оцінка ризиків на рівні підрозділів; 4) агрегування показників і складання звітів.

Для Франції, крім рейтингових систем оцінки діяльності банків, про які писалося вище, в рейтинговому оцінюванні діяльності банків характерним є застосування статистичних моделей, зокрема, моделі типу «банкрутство – адаптація – стійкість» (SAABA), яка складається з трьох послідовних елементів: 1) оцінка якості кредитного портфеля; 2) аналіз фінансового стану власників акцій банку та їх спроможності підтримувати банк у разі виникнення фінансових труднощів; 3) діагностика якості менеджменту банку, внутрішнього аудиту та ліквідності.

Висновки. Аналіз зарубіжних методик рейтингової оцінки діяльності банку показує, що іноземні методики приділяють велику увагу оцінці ризиків, зокрема кредитного та ринкового ризику. При використанні систем рейтингової оцінки діяльності банків в Україні також доцільно враховувати ринкові ризики, які в цей час при оцінці не враховуються.

Кожна із розглянутих методик рейтингової оцінки діяльності банків в зарубіжних країнах Західної Європи та США містить певний набір критеріїв та алгоритми оцінювання залежно від мети використання тих чи інших показників і перебуває у прямій залежності з системою банківського нагляду кожної країни та її законодавства. Таким чином, досвід рейтингової оцінки діяльності банків зарубіжних країн Західної Європи та США нашої державі доцільно використовувати в побудові власних методик рейтингової оцінки діяльності банків, оскільки методики інших країн спираються на законодавчу базу й економічні реалії тих країн, де цей досвід був отриманий.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Колодізєв О. М.

Література: 1. Афанасенко М. В. Рейтингова оцінка діяльності банків та їх підрозділів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Харків, 2012. 20 с. 2. Бабкіна І. Досвід зарубіжних країн щодо рейтингової оцінки діяльності банків. *Вісник НБУ*. 2010. № 12 (178). С. 31–33. 3. Краснова І. В., Мстоян К. В. Основні підходи до оцінювання надійності банку. *Фінанси, облік і аудит*. 2013. Вип. 1 (21). С. 93–101. 4. Кушнір С.О., Топчанюк О. В. Аналіз іноземних рейтингових методик оцінки фінансової стійкості банків з метою створення уніфікованої моделі для банків України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 1023–1028. 5. Про затвердження Положення про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS: Постанова Правління Національного банку України від 08.05.2002 № 171. // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02>. 6. Стефанишина А. Характеристика та аналіз методик оцінювання фінансової стійкості банків України та зарубіжжя. *Вісник НБУ*. 2010. № 11. С. 62–66. 7. Фурсова В. А., Півненко Т. Ю. Дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду рейтингового оцінювання надійності комерційного банку. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 49. С. 231–234.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ ГОТЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 331.108

Чарієва К. О.

Студент 5 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто структуру персоналу готелю. Проаналізовано опис персоналу підприємства та персоналу готелю. Розглянуто кваліфікаційні вимоги для двох секторів туристичної індустрії.

Ключові слова: готель, персонал, туризм, підготовка персоналу, стандарт обслуговування, відповідність кваліфікаційним вимогам.

Аннотация. Рассмотрена структура персонала отеля. Проанализировано описание персонала предприятия и персонала отеля. Рассмотрены квалификационные требования для двух секторов туристической индустрии.

Ключевые слова: отель, персонал, туризм, подготовка персонала, стандарт обслуживания, соответствие квалификационным требованиям.

Annotation. The structure of the hotel staff is considered, especially its characteristics. A comparison of the description of the company staff and the hotel staff is conducted. The qualification requirements for the two sectors of the tourism industry are analyzed.

Keywords: hotel, staff, tourism, training, standard of service, qualifications.

Перехід до ринкових відносин, пріоритетність питань якості і забезпечення конкурентоспроможності змінили вимоги до персоналу на всіх рівнях, підвищили значущість творчого ставлення до праці та високого професіоналізму. Для організації висококваліфіковані, компетентні працівники – одне з найважливіших умов реалізації її цілей і ділового успіху.

Удосконалення підготовки працівників, підвищення рівня їх професійної кваліфікації відноситься до числа найважливіших елементів готельного підприємства. Головним завданням сучасної системи підготовки та підвищення кваліфікації робітників у готелі є подолання сформованих у минулому невідповідностей у підготовці кадрів за професіями і кваліфікацією, і збалансованому задоволенні потреб конкретного готельного підприємства з урахуванням перспектив його розвитку в кваліфікованих працівниках. Рівень розвитку робочої сили безпосередньо пов'язаний зі зміною і вдосконаленням технічного базису виробництва.

Туризм інтенсивно розвивається і стає ефективною галуззю. Індустрія туризму дала безліч робочих місць, причому не тільки власне в туристських фірмах, але і на підприємствах туристичної індустрії [1, с. 324]. Для галузі стали готувати кадри спеціальні освітні установи, тому перші професійні стандарти були розроблені саме для працівників сфери туризму

Персонал готелю – люди, які працюють у готелі, формують ставлення до нього у клієнта не менше, ніж інтер'єр або меню. У числі найпоширеніших посад, представлених у готелях: консьєрж, портьє, покоївка, технік, метрдотель, кухар, офіціант, охоронець, менеджер готелю. Великі готелі як постійних співробітників наймають аніматорів, медиків, масажистів, круп'є. Вважається ознакою хорошого тону для сучасного готелю мати в своєму штаті окремого спеціаліста зі зв'язків із гостями і PR-менеджера [2, с. 127].

Система керування персоналом допомагає формувати мету, функції організаційної структури управління персоналом, вертикальні та горизонтальні функціональні взаємозв'язку керівників і спеціалістів у процесі обґрунтування, вироблення, ухвалення і реалізації управлінських рішень. Тому можна запропонувати порівняльну характеристику та особливості між персоналом готелю і персоналом підприємства. Треба зазначити, що «готель» та «готельне підприємство» – це одне і теж саме.

Нижче наведено порівняльну таблицю характеристик між персоналом підприємства та персоналом готелю.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика працівників

Характеристика	Персонал підприємства	Персонал готелю
Склад / посада	Інженери, економісти, техніки, психологи	Адміністративно-управлінська служба, адміністратор, прибиральниця, охорона
Нормативні документи	Статут, бізнес-план, колективний договір, організаційна структура, штатний розклад, положення про кадрову комісію	Статут, правила трудового розпорядку, організаційна структура, штатний розклад, програми навчання працівників
Характеристика персоналу	Консервативний вид, або витриманий брючний костюм, мати з аксесуарів обручку, годинник, маленькі сережки	Мати затверджену форму, витримувати стиль готелю, прикраси витримані, мати приємну зовнішність

У готельних підприємствах служба управління персоналом координує стратегію підвищення кваліфікації виконавців, реалізовану на рівні автономних відділень і здійснює добір кандидатів на вищі управлінські посади організації. Завдяки успішній інтеграції загальнокорпоративної стратегії розвитку і стратегії управління персоналом готельних підприємств формують новий організаційний клімат, орієнтований на надання послуг і взаємну підтримку в групах [3, с. 614].

Щоб підвищити ефективність стандартів обслуговування, в готелі повинен бути налагоджений обмін інформацією у тих сферах, які на сьогодні відсутні або неефективні. При цьому використовуються так звані «ланцюжки

якісного обслуговування», анкетування обслуговуючого персоналу і багато інших методів. Часто проблема якісного обслуговування і помилки в управлінні або виявляються знеособленими і їм не приділяється достатньої уваги, або і до їх ліквідації приступають у спішному порядку, оскільки заходи, спрямовані на дотримання стандартів у наданні послуг, використовуються неефективно.

У наш час ринкових відносин і високої конкурентної боротьби у готельному бізнесі жорстку боротьбу витримують лише ті готелі, які можуть запропонувати своїм клієнтам високоякісне обслуговування, а це неможливо без професійної підготовленого персоналу.

Підготовка компетентного персоналу, здатного продуктивно працювати, віддаватися своїй праці, – це головне завдання готелю, який іде в ногу з часом.

Метою обслуговуючого персоналу є створення відкритої, дружньої атмосфери, тому, звертаючись до гостя по імені, будь-який працівник готелю зможе домогтися доброго настрою гостей. Гості та співробітники повинні будувати свої відносини на взаємній повазі, стаючи рівноправними діловими партнерами. Необхідно, щоб кожен гість міг звернутися до будь-якого співробітника готелю зі своїми проблемами, і його очікування виправдалися. Саме такий рівень обслуговування є гарантією успіху і конкурентоспроможності на ринку готельних послуг.

Кожен співробітник повинен розуміти, що якість – це не недоступна розкіш, а невсипуща увага до потреб гостей. Персонал будь-якого готелю повинен бути відкритий для змін і нових шляхів постійного вдосконалення обслуговування гостей. Важливу роль відіграють і взаємини персоналу між собою. Якщо персонал готелю багатонаціональний, співробітники повинні ставитися один до одного з повагою незалежно від культурних відмінностей.

Кваліфікаційні вимоги є нормативними документами, призначення для визначення посадових обов'язків працівників, планування їх професійного зростання, організації професійної підготовки та підвищення кваліфікації відповідно до розвитку вимог до якості та продуктивності послуг, підбору, розстановки та використання кадрів, а також обґрунтування прийняття рішень [4, с. 66]

Кваліфікаційні вимоги розроблені для двох секторів туристської індустрії: «Туристська діяльність» і «Готелі».

У секторі «Готелі» виділено кілька підсекторів:

- служба прийому та розміщення;
- обслуговування готельного фонду;
- служба організації харчування.

Посади працівників згруповані за трьома кваліфікаційними рівнями, що залежать від напрямків діяльності працівників, складності й обсягів виконуваних посадових обов'язків, ступеня самостійності та відповідальності за прийняття та реалізацію рішень.

Так, у службі прийому та розміщення:

- першому кваліфікаційному рівню відповідають посади телефоніста, швейцара, носія;
- іншому кваліфікаційному рівню відповідають посади менеджера служби прийому та розміщення, менеджера з обслуговування гостей, адміністратора, портье [5, с. 90].

Основними напрямками діяльності цих працівників є зустріч і реєстрація гостей, розселення, розрахунок за проживання та надані послуги, а також інші обов'язки, пов'язані з діяльністю служби прийому та розміщення. При цьому рівень освіти може бути різний. Це і початкова, і середня, а для менеджерів – вища професійна освіта.

До третини кваліфікаційного рівня відносяться посади начальника служби прийому та розміщення, старшого адміністратора та ін.

Діяльність цих працівників пов'язана з керівництвом служби прийому та розміщення готелю, контролем за виконанням обов'язків працівниками цієї служби [6, с. 743].

У зв'язку зі зростаючою інтеграцією і глобалізацією туристського бізнесу на першому плані в діяльності організацій виявляється проблема координації дій окремих індивідів або груп з абсолютно різними світоглядами і формування з працівників компанії єдиної команди, відносини між членами якої будуються на основі принципів міжнародного взаєморозуміння.

Таким чином, на кожному готельному підприємстві готують кадри відповідно до мінливих вимог, тобто для того, щоб виробництво було ефективним і конкурентоздатним. Також важливо, щоб персонал готували за певними нововведеннями, які характерні для певного готельного підприємства.

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Наумік-Гладка К. Г.

Література: 1. Сідун В. А. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: Атіка, 2007. 528 с. 2. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. Київ: Альтерпрес, 2003. 352 с. 3. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Зелена Буковина, 2003. 324 с. 4. Nilsson P. Staying on farms; an ideological background. *Annals of Tourism Research*. 2002. Vol. 29. P. 7–24. 5. Дудник І. М. Принципи регіоналізму в підготовці фахівців з туризму // Тенденції, проблеми та перспективи розвитку національного ринку туристичних послуг: регіональний аспект: матеріали Всеукр. наук. конф. Київ, НАУ, 2010. С. 276–281. 6. Арженовский И. В. Маркетинг регионов. М.: Юнити-Дана, 2011. URL: www.marketing.spb.ru.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У ТУРИЗМІ

УДК 005.95/.96

Чумак О. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто поняття «персонал» та «управління персоналом». Наведено особливості сучасного процесу вдосконалення та основні підсистеми управління персоналом у туризмі. Розглянуто головні проблеми, що існують на сьогодні у цій сфері.

Ключові слова: підприємство, персонал, туризм, управління, економіка.

Аннотация. Рассмотрены понятия «персонал» и «управление персоналом». Приведены особенности современного процесса совершенствования и основные подсистемы управления персоналом в туризме. Рассмотрены главные проблемы, существующие на сегодняшний день в этой сфере.

Ключевые слова: предприятие, персонал, туризм, управление, экономика.

Annotation. In the article the concept of staff and management personnel. The peculiarities of the modern process improvement and major subsystem of personnel management in tourism. The main issues are considered, there is something, to date in this area.

Keywords: company, staff, personnel, tourism, administration, economy.

Все більше управління персоналом визнається як одна з найбільш важливих сфер життєдіяльності організації, здатної підвищити її ефективність і продуктивність функціонування. Персонал підприємства – це сукупність постійних працівників, які отримали необхідну професійну підготовку та забезпечують господарську діяльність; крім постійних працівників, у господарській діяльності можуть брати участь й інші працездатні особи [1]. Найбільш комплексне й універсальне визначення поняття управління персоналом – це сукупність організаційно-економічних, адміністративно-управлінських, техніко-технологічних, правових принципів, методів і засобів цілеспрямованого впливу на персонал підприємства для підвищення ефективності в досягненні цілей організації [2]. В процесі реалізації знань, умінь і навичок щодо управління персоналом об'єктом управління є формальні та неформальні групи, професійно-кваліфікаційні та соціальні групи, колективи й організація в цілому на виробництві, що знаходяться в системній взаємодії [2]. Предметом управління персоналом є основні закономірності та рушійні сили, що визначають поведінку людей і спільнот в умовах сумісної праці [2].

Сутність будь якої діяльності може бути охарактеризована конкретним переліком робіт, що її складають, чи є її основними елементами. Система управління персоналом у туризмі – це упорядкована сукупність взаємозв'язаних елементів, які відрізняються функціональними цілями, діють автономно, але спрямовані на до-

сягнення загальної мети – підвищення ефективності діяльності туристичного підприємства. Існує багато варіацій підсистем управління персоналом [3], слід виділити основні з них:

1. Аналіз і планування персоналу. До цієї підсистеми належать розробка кадрової політики, розробка стратегії управління персоналом, аналіз кадрового потенціалу та ринку праці, кадрове планування, прогнозування потреб у персоналі, організація реклами та встановлення взаємодії із зовнішніми організаціями, що забезпечують підприємство кадрами.

2. Підбір та наймання персоналу. Проведення співбесід, тестів, анкетування для вияву інтелектуального рівня, професіоналізму, комунікативності та інших необхідних якостей.

3. Оцінювання персоналу. Персональна оцінка – рівень знань, умінь, майстерності й особистісної відповідальності; оцінка виконуваної роботи та її результатів.

4. Організація навчання та підвищення кваліфікації персоналу, що включає навчання персоналу, перепідготовку та підвищення кваліфікації, введення в посаду, організацію кадрового зростання, реалізацію службово-професійного просування та кар'єри співробітників, роботу з кадровим резервом.

5. Атестація і ротация кадрів. Проведення заходів, спрямованих на вияв відповідності результатів діяльності, якостей і потенціалу особистості працівника вимогам, що висуваються до виконуваної роботи.

6. Управління оплатою праці та мотивація персоналу. До цієї підсистеми можна віднести розробку системи мотивації, вироблення систем оплати праці, участь персоналу в прибутках і капіталі підприємства, розробку форм морального стимулювання персоналу.

7. Облік співробітників підприємства, що включає облік прийому, переміщення, винагород співробітників і стягнень з них, звільнення персоналу, організація ефективного використання персоналу, управління зайнятістю персоналу, кадрове діловодство.

Система управління людськими ресурсами постійно розвивається й удосконалюється. На кожному етапі розвитку суспільства вона повинна приводитись відповідно до вимог розвитку продуктивних сил, вносячи корективи в окремі її елементи.

Отже, успіх управління персоналом у сфері туризму визначається двома основними чинниками: здатністю туристичного підприємства чітко визначити, яка поведінка працівників потрібна для досягнення його стратегії, і можливістю застосовувати ефективні управлінські важелі для спрямування працівників на бажану поведінку. Обидва завдання однаково важливі та складні, особливо в умовах перманентної ринкової трансформації економіки.

Особливої уваги та відповідальності вимагає від керівника підприємства організація трудових відносин у частині вироблення правил і навичок оцінювання виконання персоналом своїх функціональних обов'язків, формування у співробітників почуття відповідальності, аналізу та регулювання групових і міжособистісних відносин, управління виробничими конфліктами та стресами, проведення соціально-психологічної діагностики, формування норм корпоративної культури, створення безпечних умов праці [4].

Сьогодні персонал є головною ланкою виробничого процесу на туристичному підприємстві. Якими б не були новітні технології в туризмі, інноваційні ідеї, вони ніколи не будуть ефективними, приносити максимальну користь без високоефективної роботи, належної підготовки та кваліфікації людських ресурсів. Внутрішній клімат туристичного підприємства прямим чином впливає на продуктивність праці та задоволеність клієнтів.

Основними проблемами, з якими стикаються при управлінні персоналом у сфері туризму, є підбір, формування кадрів із сучасним економічним мисленням та ефективними комунікаційними навичками, забезпечення ефективності праці працівників, збереження сприятливого клімату у колективі та ін.

Слід зазначити, що управління персоналом у сфері туризму має відповідати методам розвитку підприємства, захищати права й обов'язки працівників, забезпечувати дотримання правил при формуванні, стабілізації і використанні людських ресурсів. Першим кроком до досягнення поставлених цілей є підбір персоналу. Існує декілька підходів до підбору кадрів на туристичному підприємстві. Серед них найбільш розповсюдженими є самостійне наймання персоналу та звернення до агентств і служб зайнятості. Звичайно, кожна організація застосовує різні методи прийняття на роботу. Зокрема, анкетування, систему психологічних тестів, інтерв'ю [5].

Система управління персоналом туристичного підприємства повинна бути спрямована на підвищення його конкурентоспроможності, його довгострокового розвитку, виходу на максимальний рівень прибутку. На сьогодні більшість фахівців вважають, що формулою успіху є людські ресурси, тому їх цінність невідпинно зростає з кожним днем.

Сучасне управління персоналом туристичного підприємства має такі особливості:

- розширення повноважень виконавців на місцях і зміна форми контролю;
- спільне прийняття господарських рішень і створення атмосфери довіри на туристичному підприємстві;
- розвиток механізмів планування кар'єри для ключових працівників;

- комплексне бачення проблем і цілісний підхід до людських ресурсів у взаємозв'язку зі стратегічними установками туристичного підприємства;
- створення єдиної корпоративної культури [4].

Таким чином, можна сказати, що управління людськими ресурсами у сфері туризму – це діяльність керівників, спеціалістів структурних підрозділів, менеджерів, яка включає у себе розробку принципів і теоретико-методологічних поглядів, моделей, стратегій управління. Планування, мотивація, розподіл і доцільне використання людських ресурсів є основою сучасного управління персоналом туристичного підприємства

Науковий керівник – д-р екон. наук, доцент Алдошина М. В.

Література: 1. Виноградський М. Д., Беляєва С. В., Виноградська А. М., Шканова О. М. Управління персоналом: навч. посіб. Київ: ЦУЛ. 2006. 500 с. 2. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации: учебник. М.: Инфра-М, 2005. 638 с. 3. Библиотека управляющего персоналом: мировой опыт. Менеджмент человеческих ресурсов: Обзорная информация/под ред. Г. В. Щекина. Киев: МАУП, 2005. 104 с. 4. Менеджмент: навч. посіб./за ред. С. І. Михайлова. Вінниця: НОВА КНИГА. 2006. 416 с. 5. Парімал Чандра Бісвас. Управління персоналом на іноземних підприємствах в Україні. *Маркетинг в Україні*. 2008. № 3. С. 36–39.

ПРОБЛЕМА ЗОВНІШНЬОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

УДК 336.276

Шамлі К. О.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Обґрунтовано проблему зовнішньої заборгованості країни. Проаналізовано динаміку та причини зростання заборгованості, запропоновано шляхи регулювання зовнішнього державного боргу.

Ключові слова: зовнішній борг, заборгованість, структура боргу, динаміка боргу.

Аннотация. Обоснована проблема внешней задолженности страны. Проанализированы динамика и причины роста задолженности, предложены пути регулирования внешнего государственного долга.

Ключевые слова: внешний долг, задолженность, структура долга, динамика долга.

Annotation. In article on the basis of scientific papers and publications substantiated the problem of external debt of the country. The dynamics and causes of growth of debt, the ways of regulation of the external public debt.

Keywords: external debt, debt, debt structure, debt dynamics.

Актуальність теми полягає у тому, що наявність і зростання зовнішнього боргу мають негативний вплив на економіку країни. За роки незалежності зовнішній борг України стрімко зріс, а це призводить до дестабілізації макроекономічного середовища країни.

Багато вчених-економістів розглядали у своїх роботах проблему та структуру зовнішньої заборгованості України: Вахненко Т. П., Новицький В. Є., Плотнікова О. В. та ін.

Державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих і непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. Державні запозичення

здійснюються з метою фінансування дефіциту державного бюджету, через залучення коштів (розміщення боргових інструментів) на внутрішньому або зовнішньому фінансових ринках. Ці кошти залучаються для використання в державному секторі економіки і їх ефективного трансформування у зростання дохідної частини бюджету [3].

Зовнішній борг держави – державна заборгованість іноземним громадянам, підприємствам та іншим країнам [5].

Зовнішній державний борг – це сумарні грошові обов'язки країни, виражені грошовою сумою, яка підлягає поверненню зовнішнім кредиторам на певну дату, тобто загальна заборгованість країни за зовнішніми показниками та невиконаними за ними відсотками [1].

Серед показників зовнішньої заборгованості країни виокремлюють загальні, відносні та коефіцієнт зовнішнього боргу. До загальних відносять валовий зовнішній борг, поточний зовнішній борг і розмір валового зовнішнього боргу на душу населення. До відносних – коефіцієнт обслуговування зовнішнього боргу.

На сучасному етапі розмір зовнішнього боргу складає 44240,1 млн дол. США, що має свої негативні наслідки. Зростання зовнішнього боргу – це наслідок дефіциту державного бюджету, адже для вирішення проблеми дефіциту держава бере позики та випускає облігації, що призводить до утворення боргу.

Наявність боргу передбачує його виплату та виплату відсотків по ньому, тобто частку національного прибутку необхідно віддавати за кордон. Також наявність боргу та його зростання зменшують інвестиційну привабливість країни.

Гарантований державою борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо повернення отриманих і непогашених станом на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями. Законодавчо регламентовано, що сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання (виключно резидентів України), за якими надано державні гарантії, котрі отримані, але непогашені на звітну дату, підпадає під поняття "гарантований державний борг". У разі якщо суб'єкт господарювання не в змозі погасити таку суму боргу, фінансова відповідальність за його погашення переходить на державний бюджет [1]. Гарантований державою борг є частиною сукупного зовнішнього боргу країни. Розглянемо динаміку зовнішнього та гарантованого державою боргу України у 2016 р. (табл. 1)

Таблиця 1

Зовнішній державний та гарантований державою борг України, млн дол. США [4]

	Сукупний борг			Державний борг		Гарантований борг	
31.12.2015	43445,4	+538.9	+1.3%	34427	+1.5%	9018,5	+0.5%
31.01.2016	43576	+130.6	+0.3%	34349,2	-0.2%	9226,7	+2.3%
29.02.2016	43448,4	-127.6	-0.3%	34720,3	+1.1%	8728,2	-5.4%
31.03.2016	44128,4	+680.0	+1.6%	35288,8	+1.6%	8839,6	+1.3%
30.04.2016	44552,6	+424.2	+1.0%	35796,9	+1.4%	8755,6	-0.9%
31.05.2016	44130,3	-422.3	-0.9%	35606,5	-0.5%	8523,8	-2.6%
30.06.2016	44154,8	+24.5	+0.1%	35644,2	+0.1%	8510,5	-0.2%
31.07.2016	44196,6	+41.8	+0.1%	35578,6	-0.2%	8618	+1.3%
31.08.2016	44240,1	+43.5	+0.1%	35611,7	+0.1%	8628,3	+0.1%

Проаналізувавши данні зовнішнього боргу за період з 31.12.2015 до 31.08.2016, можна сказати, що розмір сукупного боргу має тенденцію до збільшення. Це зумовлено нестабільною економічною ситуацією у країні.

Розглянемо динаміку та співвідношення зовнішнього державного боргу та валового зовнішнього боргу України за період 2010–2016 рр. (табл. 2)

Таблиця 2

Динаміка зовнішнього державного боргу та валового зовнішнього боргу з 2010 до 2016 рр., млн дол. США [4]

	Зовнішній державний борг			Валовий зовнішній борг			співвідношення (держборг / ВЗБ)
1	2			3			4
01.01.2010	26518,7			103396			25.6%
01.01.2011	34759,6	+8240.9	+31.1%	117343	+13947.0	+13.5%	29.6%
01.01.2012	37474,5	+2714.9	+7.8%	126236	+8893.0	+7.6%	29.7%
01.01.2013	38658,8	+1184.3	+3.2%	135065	+8829.0	+7.0%	28.6%
01.01.2014	37536	-1122.8	-2.9%	142079	+7014.0	+5.2%	26.4%

Закінчення табл. 2

1	2			3			4
01.01.2015	38792,2	+1256.2	+3.3%	126308	-15771.0	-11.1%	30.7%
01.01.2016	43445,4	+4653.2	+12.0%	118729	-7579.0	-6.0%	36.6%
01.07.2016	44154,8	+709.3	+1.6%	114966	-3763.0	-3.2%	38.4%

За розглянуті роки питома вага зовнішнього боргу була стабільна та складала 25–38 % усього зовнішнього боргу.

До джерел сплати зовнішнього боргу можемо віднести надходження, отримані від експорту, кошти від приватизації держмайна, золотовалютні резерви та бюджет. Але бувають випадки, коли платоспроможність держави знаходиться на досить низькому рівні, в цьому разі можуть відстрочити погашення кредиту, застосувати консолідацію.

Консолідація боргів – об'єднання кількох боргів в один більш довгостроковий зі зміною позикового відсотка [2].

Отже, можна дійти висновку, що через зростання зовнішнього боргу інвестиційна привабливість країни зменшується, погіршується імідж держави на міжнародній арені, що погано впливає на оцінку кредитоспроможності України. Для економічного зростання та покращення макроекономічної ситуації країни необхідно вирішити питання, пов'язані з зовнішньою заборгованістю. Одним із шляхів вирішення проблеми заборгованості є необхідність спрямування залучених інвестицій на збільшення обсягів виробництва, насамперед товарів для експорту. Також торгова політика повинна бути спрямована на стабілізацію співвідношення боргу до ВВП.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сапрун Г. Г.

Література: 1. Благодатин А., Лозовский Л., Райзберг Б. Финансовый словарь. М.: ИНФРА-М, 1999. 377 с. 2. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ: КОНДОР, 2006. 142 с. 3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/borg>. 4. Міністерство фінансів України: фінансовий портал. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/debt/gov/>. 5. Фінансовий словник онлайн. URL: <http://economic.br.com.ua/>.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 338.48

Шахова К. М.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто сутність конкурентоспроможності туристичних організацій, виявлено основні шляхи їх підвищення. Доведено, що конкурентоспроможність будь-якого туристського підприємства безпосередньо залежить від якості наданих туристських послуг. Виділено основні елементи якості туристичних послуг: базова якість, що припускає обов'язкові властивості туристської послуги; очікувана якість, що включає у себе технічні та функціональні характеристики туристичних послуг, заявлені виробниками туристських послуг; бажану якість, що полягає в отриманні незапланованих благ, які знаходяться у нього у мрії.

Ключові слова: конкурентоспроможність туристської організації, якість обслуговування, якість туристських послуг, прийоми підтверджених послуг.

Аннотация. Рассмотрена сущность конкурентоспособности туристических организаций, выявлены основные пути их повышения. Доказано, что конкурентоспособность любого туристского предприятия напрямую зависит от качества предоставляемых туристских услуг. Выделены основные элементы качества туристических услуг: базовое качество, предполагающее обязательные свойства туристской услуги; ожидаемое качество, включающее в себя технические и функциональные характеристики туристических услуг, заявленные производителями туристских услуг; желаемое качество, заключающееся в получении незапланированных благ, которые находятся у него в области его мечтаний.

Ключевые слова: конкурентоспособность туристской организации, качество обслуживания, качество туристских услуг, приемы подтвержденных услуг.

Annotation. The article considers the subject matter of the tourist company competitiveness, some important ways are distinguished to improve it. It is proved that the competitiveness of any tourist company directly depends on the provided service quality. The key elements of the tourism service quality are distinguished in the article: primary quality it implies required tourism service characteristics; expected quality it comprises technical and performance characteristics of the services the tourism provider announces; the desired quality it means to get unplanned benefit that is in the provider's dreaming area.

Keywords: tourist company competitiveness, service support quality, tourism service quality, service quality proving ways.

Розвиток ринку туристичних послуг України зумовив ряд протиріч, які уособлюють труднощі переходу туристичного підприємства до сучасних умов господарювання. Підприємства туристичного характеру стикаються з необхідністю підвищення конкурентоспроможності на міжнародному й українському ринках, проблемами адаптації до особливостей ринків, що розвиваються, і необхідністю реалізації ринкових можливостей, все це характеризує неефективне управління туристичними підприємствами на українському туристському ринку.

На думку багатьох українських експертів, наприклад, таких, як К. Браймер, А. Чудновський, М. Жукова, В. Сенін, підвищення конкурентоспроможності української туристичної індустрії в цілому можливо завдяки:

- підвищенню якості матеріально-технічної бази туризму і її інфраструктури;
- забезпеченню висококваліфікованими фахівцями підприємства туризму та готельного господарства;
- розробці та реалізації стратегічних програм розвитку суб'єктів індустрії туризму;
- підтримці й ефективному використанню туристських ресурсів;
- розвитку та підтримці взаємодії туристичної індустрії з суміжними галузями [1].

Таким чином, однією з основних задач розвитку туристичного бізнесу в Україні є необхідність підвищення ефективності управління якістю обслуговування. Найбільш ефективними та результативними підприємствами у сфері туризму є ті, хто орієнтовано працює на клієнта та його споживчі переваги. Умови ринкових відносин дають постановку нових цілей, що обумовлює потребу вдосконалення управлінських рішень. Волков Ю.Ф. зауважив, що збільшення попиту на туристичні послуги спричинило і збільшення пропозиції за рахунок появи нових туристських підприємств, а отже, надання якісного обслуговування є основною перевагою в конкурентній боротьбі [2]. Як ми розуміємо, для того щоб забезпечити провідну позицію на туристичному ринку, необхідно забезпечити продукт конкурентними перевагами. Конкурентні переваги – це матеріальні та нематеріальні активи, а також сфери діяльності, які стратегічно важливі для туристського підприємства і дозволяють йому перемагати в конкурентній боротьбі.

Отже, конкурентні переваги – це якість продукції і послуг, що надаються. Ці фактори забезпечують фірмі престиж, притік клієнтів. Якщо фірма вже має позитивний імідж на ринку, свою клієнтську базу та своїх постійних відвідувачів, це дозволяє їй скоротити витрати на рекламу, що також позначиться на собівартості продукту. Чудновський А. Д. виділив ще одну стратегію, яка в собі несе створення конкурентних переваг і є диференціацією, тобто наданням продукту або послуги відмінних рис, які сподобалися б покупцеві. Він зауважив, що стратегія спрямована на те, щоб зробити продукт не таким, яким роблять його конкуренти. Диференціація може виражатися в наданні продукту унікальних властивостей, причому цей продукт може бути масового споживання. Поліпшення показників діяльності компанії за рахунок більш високих обсягів продажів і диференціації туристичного продукту, постійного моніторингу поточного стану справ на ринку й оперативного коректування планів – це є ключ до успіху в конкурентній боротьбі на туристичному ринку. Також важлива висока професійна підготовка співробітників туристичних організацій.

Іншим важливим фактором, що дозволяє вибудувати політику просування туристичного продукту в конкурентному середовищі, збільшити його якість порівняно з конкурентами, є маркетингові дослідження, як вважає

Волков Ю. Ф. у своїй роботі «Готельний і туристичний бізнес». Маркетингові дослідження туристичного продукту – це процес розробки, просування і реалізації послуг, орієнтований на виявлення спеціальних потреб на ринку. Вони повинні допомогти клієнтам оцінити послуги сервісної організації і зробити правильний вибір. Туристичним фірмам же маркетингові дослідження дозволяють краще пізнати потреби споживачів і рівень якості товарів конкурентів. У загальному вигляді маркетингові дослідження – це збір, обробка й аналіз даних про ринок, конкурентів, споживачів, ціни, внутрішній потенціал туристичного підприємства з метою зменшення невизначеності, супутньої прийняттю маркетингових рішень [2]. Заключним етапом маркетингових досліджень конкурентів є побудова конкурентної карти ринку. Вона являє собою класифікацію конкурентів по займаній ними позиції на ринку.

З урахуванням вищесказаного можливо домогтися не тільки необхідної якості окремо взятої послуги або продукції, а й підвищення якості обслуговування в цілому, а отже, підвищення конкурентоспроможності організації. На конкурентоспроможність підприємства туристичного напрямку впливають не тільки якісні та цінові параметри, але і рівень менеджменту, система управління грошовими потоками, стан ринку, ступінь впровадження інновацій, мотивація і кваліфікація робочого персоналу. Але, незважаючи на всі ці умови, найважливішу роль займає маркетинг. Основні завдання маркетингу – це виявлення найбільш значущих потреб споживачів, облік змін їх переваг, оцінка перспективності підрозділів ринку, розробка та здійснення ефективних стратегій щодо підвищення конкурентоспроможності. Присутність конкуренції є важливою умовою для формування конкурентоспроможності товарів і туристичного підприємства в цілому.

Конкурентоспроможність товару є здатністю продукції бути привабливою для споживачів, відповідати запитам конкурентного ринку порівняно з іншими аналогічними виробами. Вона визначається, з одного боку, ціною, що встановлюється продавцями товарів, а з іншого – якістю цього товару. Крім цього, на конкурентоспроможність впливають і інші фактори: популярність того чи іншого товару, реклама, імідж підприємства, місце фірми на ринку цього товару, коливання попиту. Таким чином, під конкурентоспроможністю товару слід розуміти сукупність його характеристик, що відрізняють його від аналогічних продуктів. Як зауважив Ананян А. Е., це поняття являє собою систему споживчих, економічних і технічних показників: технічний рівень виробу, функціональні, соціальні й інші корисні властивості, ціна покупки та витрати на споживання. Моніторинг конкурентоспроможності проводиться за допомогою порівняльного аналізу перерахованих показників із рівнем аналогічних показників конкурентів [3].

Різні автори, а саме Чумакова Н., Волков Ю., Браймер К., у своїх визначеннях конкурентоспроможності використовують найчастіше такі терміни, як: якість, корисність, привабливість, співвідношення «ціна-якість», витримка конкуренції та ін. Нам же видається, що конкурентоспроможність – це системний показник товару, наслідок роботи всіх елементів маркетингу, який забезпечує вигірне становище на ринку.

Визначення конкурентоспроможності туристичного підприємства полягає в тому що це процес більш складний, що він має перевагу стосовно інших підприємств цієї галузі на території держави та за його межами. Основу конкурентоспроможності туристського підприємства являє собою система його конкурентних привілеїв. Систематизація у кожного туристичного підприємства своя. Крім цього, конкурентні переваги поділяються на фактори: внутрішні (майже цілком визначаються керівництвом організації) і зовнішні (поява цих факторів вже незначно залежить від організації). До типової конкурентоспроможності відносять такі переваги, як: ринкові, управлінські, технічні, структурні, ресурсні.

Чумакова Н. визначає заходи, що підвищують конкурентоспроможність туристського підприємства:

- забезпечення конкурентоспроможності продукції в цільових секціях ринку. Під конкурентоспроможністю товару розуміється його умовна й узагальнена властивість, що відбиває його вигідні відмінності від продукції конкурента за ступенем задоволення потреби і за витратами на неї;
- підвищення продуктивності туристичного підприємства і його підрозділів до високого рівня в цій галузі. З цим показником відкривається можливість успішної роботи в майбутньому;
- постійне використання нових технологій;
- виготовлення продукту такої якості, що відповідає вітчизняним і світовим стандартам;
- проведення постійного навчання та підвищення кваліфікації кадрів.

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності туристичного підприємства досягається шляхом орієнтації на споживчу сферу, підвищення якості продукції, що випускається, ефективну реалізацію товарів і послуг. Завдяки цьому збільшується показник конкурентоспроможності туристичного підприємства, його вміння максимально використовувати свій трудовий, виробничий і фінансовий потенціал.

Література: 1. Браймер К. Основи управління підприємствами та організаціями індустрії гостинності. *Alma mater: Вісник вищої школи*. 2013. № 6. С. 40–47. 2. Волков Ю. Ф. Гостиничный и туристический бизнес. Ростов-на-Дону: Феникс, 2011. 348 с. 3. Ананян А. Е. Значення управлінського аналізу в сучасних умовах розвитку економіки // Економічна наука в ХХІ столітті: проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів, магістрантів та викладачів. Дніпро, 2013. С. 280–285

ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

УДК 336.77(477)

Шевченко Ю. І.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто наявні підходи до управління кредитним портфелем банків; проаналізовано динаміку кредитних портфелів комерційних банків України; виділено основні етапи організації та управління кредитним портфелем.

Ключові слова: комерційний банк, кредитний портфель, кредитний ризик, кредитна політика.

Аннотация. Рассмотрены существующие подходы к управлению кредитным портфелем банков; проанализирована динамика кредитных портфелей коммерческих банков Украины; выделены основные этапы организации и управления кредитным портфелем.

Ключевые слова: коммерческий банк, кредитный портфель, кредитный риск, кредитная политика.

Annotation. Existing approaches of credit portfolio of banks; The dynamics of credit portfolio of commercial banks in Ukraine; The main stages of organization and management of the credit portfolio.

Keywords: commercial bank, credit portfolio, credit risk, credit policies.

Діяльність будь-якого комерційного банку вимагає належного управління, без якого неможливе досягнення поставлених цілей, забезпечення ефективності функціонування.

Серед основних видів банківської діяльності надання кредитів – одна з основних операцій, що забезпечують прибутковість і стабільність існування банків. Надаючи кредити певним фізичним або юридичним особам, банк тим самим формує кредитний портфель. В умовах зростання проблемних кредитів позичальників комерційних банків питання управління кредитним портфелем стає особливо актуальним. В економічній літературі зазначається безумовна важливість управління кредитним портфелем у системі банківського менеджменту, але при цьому не приділяється належної уваги розкриттю його сутності і змісту.

Вивченню організації системи управління кредитним портфелем у комерційному банку приділяли увагу такі українські вчені, як Т. Гребенник, О. Лаврушена, М. Микитин, А. Пономарьов, Є. Рясних та ін.

Метою статті є аналіз наявних систем управління кредитним портфелем комерційного банку та формування напрямів їх удосконалення.

Кредитний портфель – це структурована за різними критеріями якості сукупність наданих банком кредитів, що відображає соціально-економічні та грошово-кредитні відносини між банком і його клієнтами щодо забезпечення зворотного руху позичкової заборгованості [1].

До складу кредитного портфеля належать такі види заборгованості за кредитними операціями:

- строкові депозити, які розміщені в інших банках, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, які надані іншим банкам, та сумнівна заборгованість за ними;
- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за овердрафтом, за факторинговими операціями, та прострочена заборгованість за факторинговими операціями;
- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за операціями репо, та ін.

Проаналізуємо динаміку кредитного портфеля у комерційних банках України за 2012–2016 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кредитного портфеля у комерційних банках України [2]

Банк	Кредитно-інвестиційний портфель, млн грн					Питома вага банків України у 2016 р., %
	2012	2013	2014	2015	2016	
ПриватБанк	112214,26	141 126,66	154 919,69	171 531,36	159 417,89	45,19
Сбербанк Росії	22 517,26	29 348,47	41 582,25	45 682,65	39 588,49	11,22
Райффайзен Банк Аваль	34 145,23	29 917,28	30 029,78	29 446,86	34 145,23	9,68
Альфа-Банк	17 946,35	21 639,74	29 754,06	30 604,36	30 504,85	8,66
UniCredit Bank	21 619,10	25 682,49	29 827,62	29 979,19	27 685,46	7,85
OTP Bank	16 677,16	15 025,36	16 225,05	14 855,59	15 069,93	4,27
ІНГ Банк Україна	9 479,18	6 835,00	10 408,73	13 530,91	14 855,31	2,21
Південний	7 872,97	8 532,99	9 788,12	12 154,82	12 981,57	3,68
ВТБ	24 902,15	18 105,01	26 284,45	14 951,39	10 642,20	3,02
Кредобанк (Україна)	2 775,51	3 088,27	4 727,62	6 722,14	7 851,35	2,23
Сума	270149,17	299301,27	353 547,37	369459,27	352 742,28	100

Як видно з табл. 1, динаміка кредитного портфеля десяти провідних українських банків, за даними Українського банківського порталу, у 2012–2016 рр. була позитивною. Після політичної і фінансової кризи в Україні у 2013–2014 рр. деякі банки, такі як Райффайзен Банк Аваль та OTP Bank зменшили обсяг свого кредитного портфеля. Найбільшу частку в кредитно-інвестиційному портфелі банків України станом на 31.07.2016 р. займає Приватбанк (45,19 %).

Метою управління кредитним портфелем має бути досягнення банком оптимальної величини, що дозволяє отримати максимум прибутку при мінімальному ризикі. Управління кредитним портфелем є багаторівневим процесом і включає основні класичні функції управління: планування, організацію, контроль, мотивацію.

В системі заходів управління кредитним портфелем важливу роль відіграють розробка та проведення кредитної політики комерційного банку. Детально пророблена кредитна політика банку є прекрасним інструментом збільшення числа клієнтів і мінімізації кредитних ризиків.

До основних цілей кредитної політики, як правило, належать такі [3, с. 141]:

- 1) забезпечення збалансованого співвідношення ризику та прибутковості кредитного портфеля;
- 2) створення ефективної організаційної структури для активного управління кредитними ризиками;
- 3) визначення фундаментальних принципів для управління кредитними ризиками;
- 4) створення чітких правил, що визначають повноваження в рамках управління кредитними ризиками;
- 5) забезпечення дотримання і виконання вимог законодавства та внутрішніх розпорядчих документів.

Ринкова трансформація економіки України в усіх сферах діяльності, в тому числі банківській, пов'язана зі значними труднощами та суперечностями. Переважної частини невдач, які виникають при цьому, можна було б уникнути за наявності своєчасної та достатньої інформації про механізм формування банківських ризиків. Останні полягають у невизначеності результатів діяльності та можливих несприятливих наслідків. У зв'язку зі специфікою банків особливе місце в системі банківських ризиків посідає кредитний ризик, пов'язаний з кредитною діяльністю банків.

Кредитний ризик – це ризик, обумовлений недотриманням базових принципів кредиту: терміновості, платності і повернення [1]. Він тісно пов'язаний з іншими ризиками, такими як ризик ліквідності, процентний і валютний. Наявність у кредитному портфелі банку значного обсягу проблемних кредитів і зниження ринкової вартості кредитного портфеля зумовить зменшення капіталу. Це може спричинити вплив коштів клієнтів та інвесторів банку, що призводить до втрати ліквідності. Для покриття дефіциту ліквідності банк повинен залучати кошти на грошовому ринку в усе більших розмірах та за більшою ціною, що обумовлює збільшення процентного ризику.

Для покриття ліквідності банк змушений продавати ліквідні активи, у тому числі валютні кошти, що змінює валютну позицію банку і збільшує валютний ризик.

Професор О. І. Лаврушина виділив наступні етапи управління кредитним портфелем [4, с. 375]:

- 1) вибір критеріїв оцінки кредитів, складових кредитний портфель;
- 2) визначення структури кредитного портфеля в розрізі класифікованих позик;
- 3) визначення кола показників, необхідних для оцінки позичок, складових портфеля;
- 4) оцінка якості кредитного портфеля в цілому;
- 5) аналіз причин зміни структури кредитного портфеля;
- 6) визначення достатньої величини резерву, адекватного сукупного ризику кредитного портфеля банку;
- 7) розробка заходів щодо поліпшення якості та структури кредитного портфеля.

Потрібно сказати, що на сьогодні не тільки в Україні, але і в світі в цілому не існує якоїсь єдиної методики управління кредитним портфелем. У кожному банку розробляється власний механізм щодо оптимізації цього процесу, найбільш вдалі розробки стають конкурентною перевагою на ринку банківських послуг, але дотримання перерахованих вище заходів є базисною вимогою до управління кредитним портфелем. Як на думку автора, обов'язковими етапами управління кредитним портфелем банку є визначення факторів впливу й оцінка ризиків кредитного портфеля, розробка заходів щодо мінімізації збитків у разі настання негативної події, реалізація розроблених заходів та оцінка результатів. Таким чином, науковим результатом цього дослідження є виділення обов'язкових етапів управління кредитним портфелем вітчизняних банків, що дозволить у перспективі подальших наукових досліджень удосконалити механізми управління кредитними портфелями банків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Гребенник Т. В. Управление качеством кредитного портфеля коммерческого банка в период пост-кризисного развития. URL: <http://www.fa.ru/dep/ods/autorefs/Dissertations.pdf>. 2. Український банківський портал. URL: <http://banker.ua/officialrating/investment/credit>. 3. Рясних Є. Г., Пономарьов А. А., Микитин М. О. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія "Економічні науки". 2011. № 2. С. 141–147. 4. Лаврушина О. И. Банковский менеджмент: учебник. М.: КНОРУС, 2009. 560 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ЯК ФОРМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

УДК 657.31.08

Шевченко І. О.

Аспірант
кафедри контролю та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Харковська В. В.

Магістрант 2 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено поняття «аудит», уточнено класифікацію аудиту, запропоновано пропозиції щодо подальшого розвитку аудиту.

Ключові слова: фінансовий контроль, аудит, аудиторська перевірка, аудиторська діяльність, суб'єкти аудита.

Аннотация. Определено понятие «аудит», уточнена классификация аудита, даны предложения по дальнейшему развитию аудита.

Ключевые слова: финансовый контроль, аудит, аудиторская проверка, аудиторская деятельность, субъекты аудита.

Annotation. Define the concept of "auditing," a refined classification of audit, the proposals for the further development of the audit.

Keywords: financial control, audit, auditing, audit activity, audit subjects.

В сучасних умовах господарювання набуває розвитку та широкого застосування така важлива форма фінансового контролю, як аудит. Адже метою аудиту є задоволення потреб потенційних користувачів фінансової звітності суб'єктів господарювання в отриманні незалежного судження аудитора щодо достовірності фінансових показників які є базою для прийняття вірних і зважених управлінських рішень. Слід зазначити що сьогодні висловлення незалежної думки аудитора про достовірність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства у всіх суттєвих аспектах, а також її відповідність концептуальній основі, що застосовується при її складанні, є вкрай необхідною для господарюючих суб'єктів.

Дослідженню проблем, пов'язаних із підвищенням ефективності питань методики та організації фінансового контролю, присвячено праці багатьох науковців, серед них: Бутинець Ф. Ф., Дорош Н. І., Коваль М. І., Кулаковська Л. П., Мултанівська Т. В., Огійчук М. Ф., Редько О. Ю., Рядська В. В. Їх роботи висвітлюють сутність і напрями фінансового контролю, визначають його недоліки та перспективи подальшого розвитку контролю. Однак питання теоретичного підґрунтя такої форми фінансового контролю, як аудит, потребують подальшого розвитку визначення понять певних його складових.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці пропозицій аудиту як форми фінансового контролю.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: уточнити визначення поняття аудит; уточнити класифікацію аудиту; запропонувати пропозиції щодо подальшого розвитку аудиту як форми фінансового контролю.

Аудит є обов'язковою частиною цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни, тому у світовій практиці він набув значного поширення. Історія сучасного аудиту як специфічного виду послуг розпочалася із середини ХІХ ст. В умовах формування ринкових відносин і різноманітності форм власності виникла необхідність удосконалення функцій управління процесом виробництва, що викликала потребу створення гопрозрахункових органів фінансового контролю, тобто аудиту.

Слово «аудит» походить від лат. audio – «слухаю» («auditor» – той, хто слухає) [4, с. 17].

Поштовхом для запровадження незалежного контролю, який дістав назву аудиту, а в подальшому – його розвитку та утвердженню сприяли причини, котрі наведені на рис. 1 [5, с. 10].

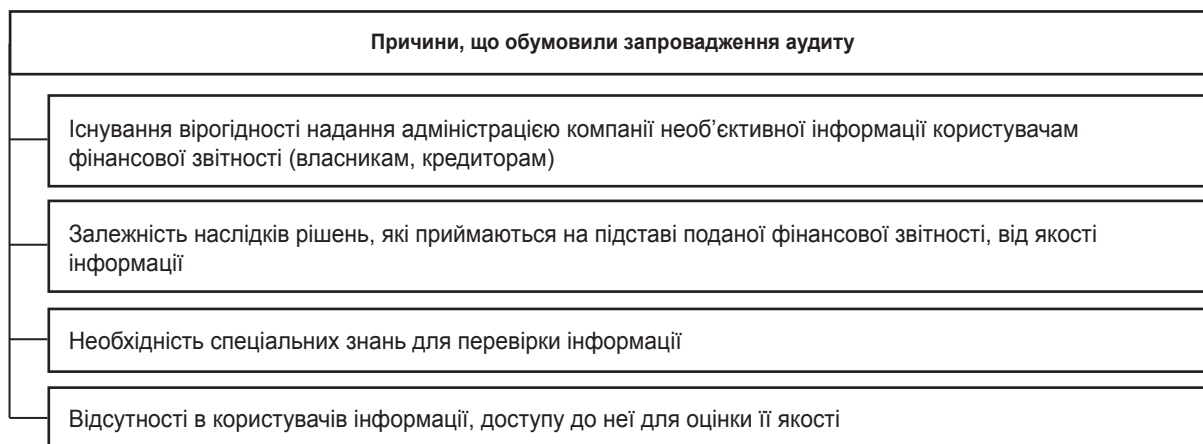

Рис. 1. Причини, що обумовили запровадження аудиту у світі

У ринкових умовах господарювання фінансовий стан кожного господарюючого об'єкта залежить від його взаємовідносин із іншими суб'єктами господарювання, тому постає потреба у достовірній, обліковій і звітній ін-

формації про їх діяльність. Зокрема, об'єктивна та достовірна інформація про діяльність певних господарюючих об'єктів необхідна внутрішнім і зовнішнім користувачам звітності. В Україні становлення аудиторської діяльності в її сучасному розумінні припадає на період започаткування розбудови економіки ринкового типу й трансформації форм власності. Основні етапи розвитку вітчизняного аудиту наведено на рис. 2 [5, с. 13].

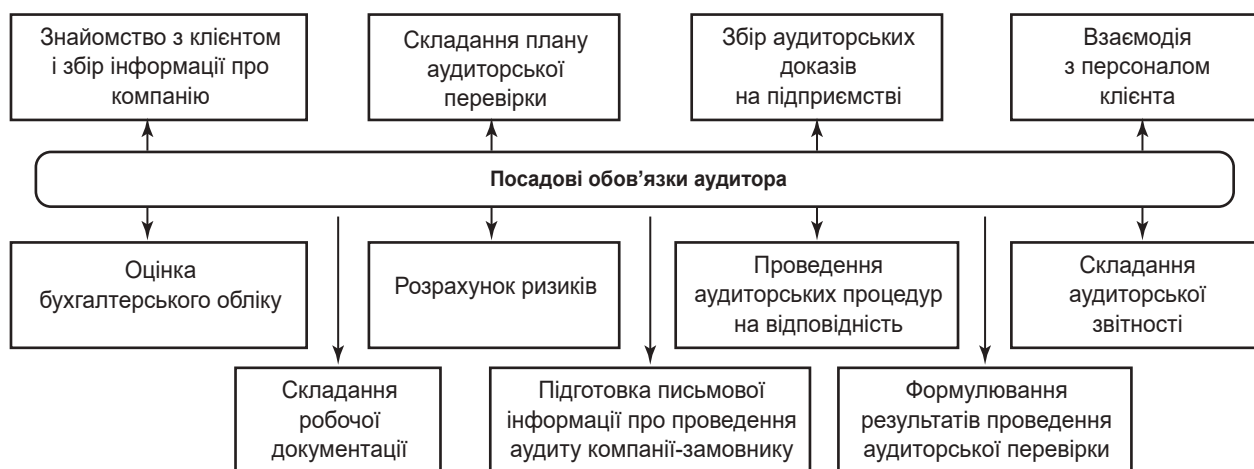

Рис. 2. Етапи становлення аудиту в Україні

Становлення аудиту – процес досить тривалий. З часом змінюються типи та цілі аудиторських перевірок. Звідси і визначення аудиту має бути досить містким, щоб охопити всю широту завдань, які постають перед ним.

Визначення поняття «аудит» наведено на рис. 3.

Сутність поняття	
	Аудит – перевірка даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлювання незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положенням (стандартам) бухгалтерського обліку або іншим правилам (внутрішнім положенням суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів [10]
	Аудит означає незалежну експертизу та аналіз фінансової звітності підприємств, банків, організацій, установ та інших суб'єктів ринкових відносин [4, с. 3]
	Аудит – це незалежна перевірка бухгалтерської звітності і іншої обліково-звітної інформації про діяльність підприємства з метою підтвердження їх достовірності та законності [2, с. 11–12]
	Аудит – це процес, за допомогою якого компетентний працівник збирає і накопичує дані про господарські явища та факти з метою їх об'єктивної, кількісної і якісної оцінки, визначення відповідальності встановленим критеріям та надання зацікавленим користувачам достовірної інформації про об'єкти дослідження [1, с. 23]
	Аудит – необхідна своєрідна експертиза бізнесу, фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, за допомогою якої визначаються критерії достовірності показників фінансової звітності і ведення обліку та аналізу [12, с. 14]

Рис. 3. Визначення поняття «аудит» у різних літературних джерелах

Як видно з рис. 3, в економічній літературі немає єдиного визначення аудиту. Карчова Н. В. та Ільїна С. Б. аудитом вважають незалежну експертизу бізнесу.

На думку Дороша М. І., аудит – це незалежна перевірка бухгалтерської звітності.

Гуцайлюк З. Ф., Мех Я. В., Щирба М. Т. аудитом вважають процес, за допомогою якого працівник збирає і накопичує дані про господарські явища та факти.

Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (далі – МСА) [9] сутність аудиту розкривають через визначення мети фінансових звітів.

Так, метою аудиту фінансових звітів є підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності.

Визначення, які наводять у своїх працях досліджувані автори, можна розглядати як за спільними, так і за відмінними ознаками. Так, в табл. 1 наведено ознаки до визначення поняття «аудит».

Таблиця 1

Описовий підхід до визначення поняття «аудит»

Автор (джерело)	Ознака				
	Процес	Перевірка	Експертиза	Аналіз	Експертна оцінка
Закон України «Про аудиторську діяльність»		+			
Міжнародні стандарти аудиту		+			
Дж. Робертсон	+				
А. Аксененко			+	+	
Н. Білуха					+
К. Пасс, Б. Лоуз, Л. Девіс				+	

Аналізуючи наведені визначення, автор робить висновок, що аудит – це незалежна перевірка фінансової звітності підприємств, банків, організацій, установ та інших суб'єктів ринкових відносин із метою підвищення ступеня довіри визначених користувачів до фінансової звітності та висловлення незалежної думки аудитора про достовірність фінансової звітності, відповідальність встановленим критеріям і надання достовірної інформації зацікавленим користувачам.

Проведений аналіз дозволив встановити відсутність в економічній літературі єдиного визначення аудиту. Запропоноване авторське визначення є спробою узагальнення наявних підходів, що дозволить більш зважено підійти до розуміння аудиту в контексті сучасного трактування.

Слід зазначити, що аудиторська перевірка вимагає певної компетентності та достатніх знань із боку суб'єктів здійснення, якими на сьогодні є аудитори й аудиторські фірми.

Тож до українських аудиторів висуваються серйозні кваліфікаційні вимоги, оскільки їх посадові обов'язки охоплюють велику кількість завдань. Дослідивши професію аудитора в Україні, можна зробити висновок, що вона ще не досягла європейського рівня кваліфікації, однак вітчизняний аудит рухається до європейських стандартів.

На рис. 4 наведено схему посадових обов'язків, які повинен виконувати аудитор в Україні.

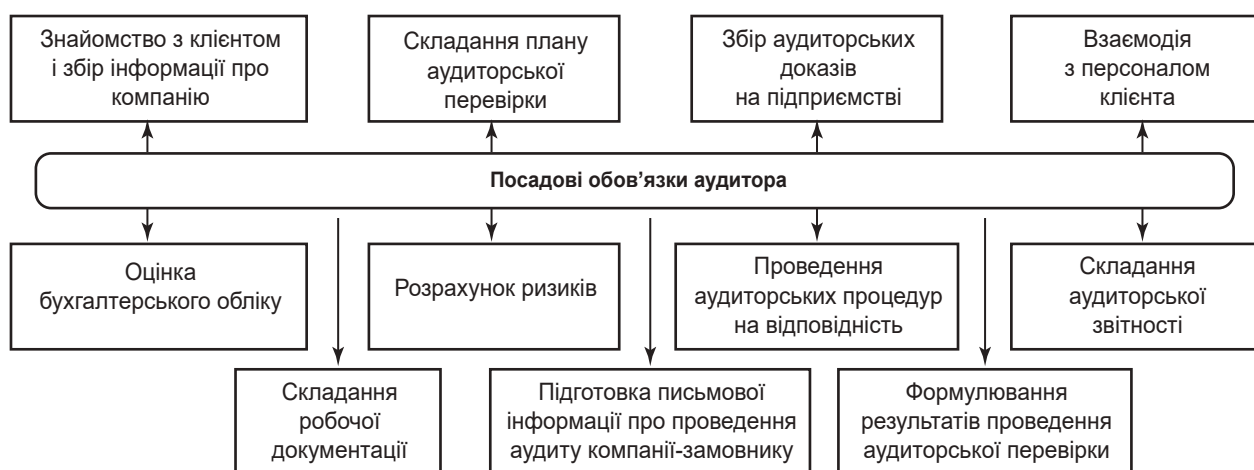

Рис. 4. Схема посадових обов'язків аудитора в Україні

Джерело: сформовано автором на основі [3; 7; 14]

На стартових позиціях від молодого фахівця не потрібно ніяких сертифікатів. Але щоб стати повноцінним аудитором, потрібно буде скласти іспит на кваліфікаційний атестат аудитора і стати членом однієї з саморегульованих організацій аудиторів.

Крім цього, аудитор може отримати міжнародний професійний сертифікат (ACCA, CPA, CIMA), який надасть конкурентну перевагу в майбутньому. Багато компаній оплачують навчання на подібні сертифікати своїм співробітникам.

Найпопулярнішим сертифікатом серед аудиторів є ACCA, але вибір конкретного іспиту залежить від особистих подальших кар'єрних планів, тому потрібно добре розібратися в специфіці кожного з них і одержуваних переваг.

Аудит також передбачає певний рівень розуміння питань і аналіз інформації.

Кваліфікований аудитор повинен вміти надавати своїм клієнтам необхідні консультації щодо правил і порядку відображення інформації у фінансовій звітності і допомагати їм зрозуміти наявні вимоги.

Розкриваючи характер будь-якої конкретної науки, насамперед визначається її об'єкт і предмет.

Але слід зауважити, що аудит не є наукою, він має свій предмет лише як навчальна дисципліна та практична діяльність. Розглянувши спеціальну літературу, можна виділити основні завдання аудиту, що наведені на рис. 5.

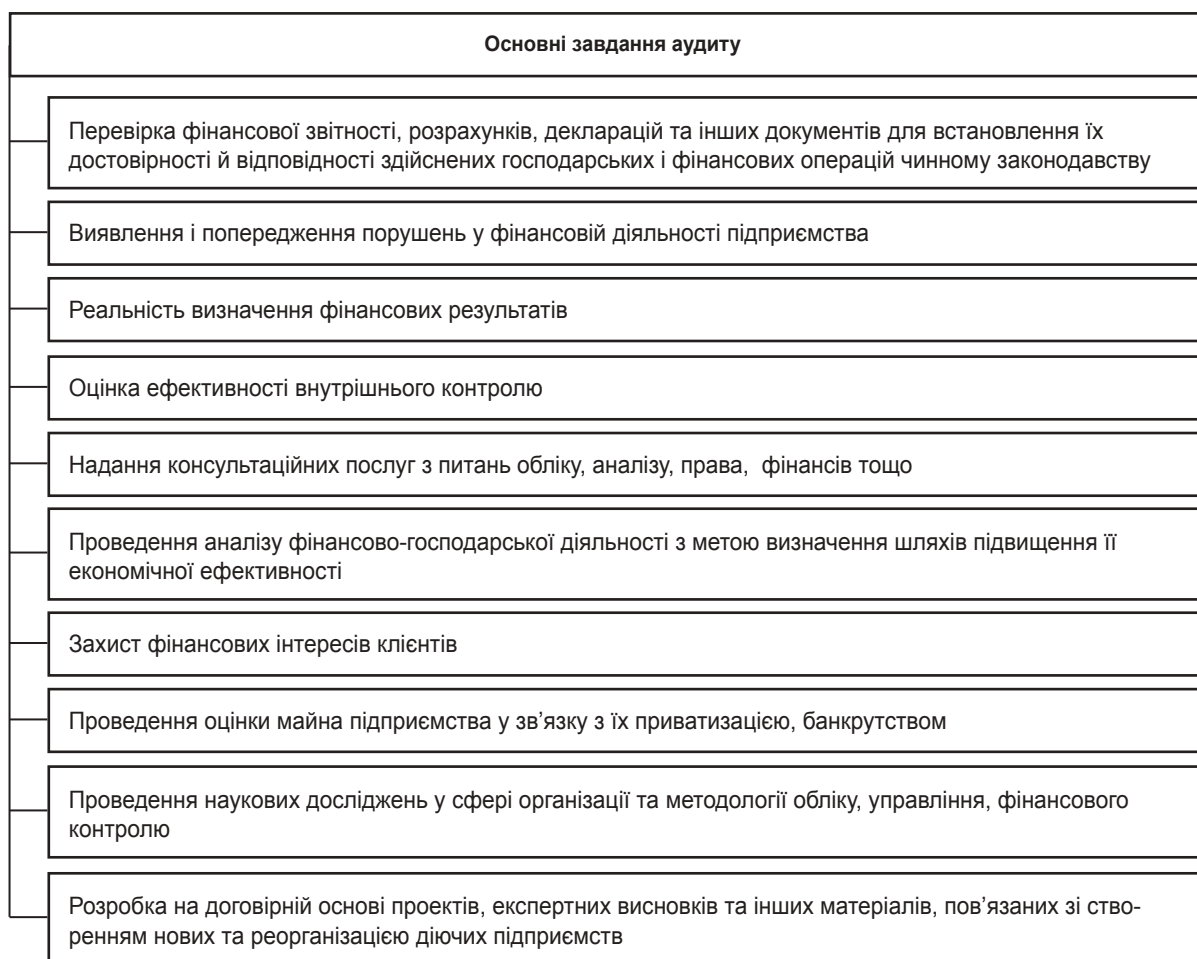

Рис. 5. Основні завдання аудиту

Джерело: сформовано автором на основі [4; 6; 10; 13]

В економічній літературі немає єдиного визначення предмета аудиту. Підходи різних авторів щодо визначення поняття «предмет аудиту» наведено у табл. 2.

Як видно з табл. 2, серед авторів немає єдиного визначення предмета аудиту. Таким чином, можна дійти висновку, що предметом аудиту є показники фінансової звітності з точки зору їх відповідності певним критеріям.

Стосовно визначення об'єкта аудиту, як показав аналіз спеціальної літератури, теж відбуваються дискусії в колі науковців і практиків. Проте найчастіше під об'єктом аудиту розуміють окремі або взаємопов'язані економічні, організаційні, інформаційні й інші сторони функціонування дослідницької системи, що вивчається, стан якої може бути оцінено кількісно або якісно.

Таблиця 2

Визначення поняття «предмет аудиту» в економічній літературі

Автори	Визначення
Р. Адамс [1, с. 77]	Предметом аудиторських перевірок є інформація про стан конкретних об'єктів контролю та відхилення їх параметрів від заданих. ... предметом аудиту підприємства є практично ті фактичні характеристики, або кількісні та якісні показники, або структурні параметри та інша інформація, що притаманна об'єкту контролю і підлягає вивченню та оцінці
Ф. Бутинець [2, с. 21]	Предметом аудиторського дослідження є показники фінансової звітності підприємства з точки зору її відповідності даним обліку
Н. Дорош [5, с. 28]	Процеси і явища, які зафіксовані в документах і пов'язані з господарською діяльністю підприємства
М. Огійчук, І. Т. Новіков, І. Рагуліна [11, с. 10]	Предметом аудиту фінансової звітності є фінансова звітність суб'єкта господарювання, податкової звітності – податкова звітність
Т. Мултанівська [10, с. 26]	Предмет аудиту – це інформація, котра підлягає збору, оцінці та вивченню з метою розкриття змісту та вивчення фактів про функціонування систем господарського механізму на стадіях розширеного відтворення

Для отримання всебічної характеристики сутності аудиторської діяльності важливе значення має науково обґрунтована класифікація аудиту, яка дає можливість розуміти роль аудиту, його завдання і функції, повніше використовувати результати аудиту у господарській практиці.

Існує досить багато різноманітних класифікацій аудиту. На думку автора, найбільш характерними для аудиту є такі специфічні класифікаційні ознаки, які наведені на рис. 6.

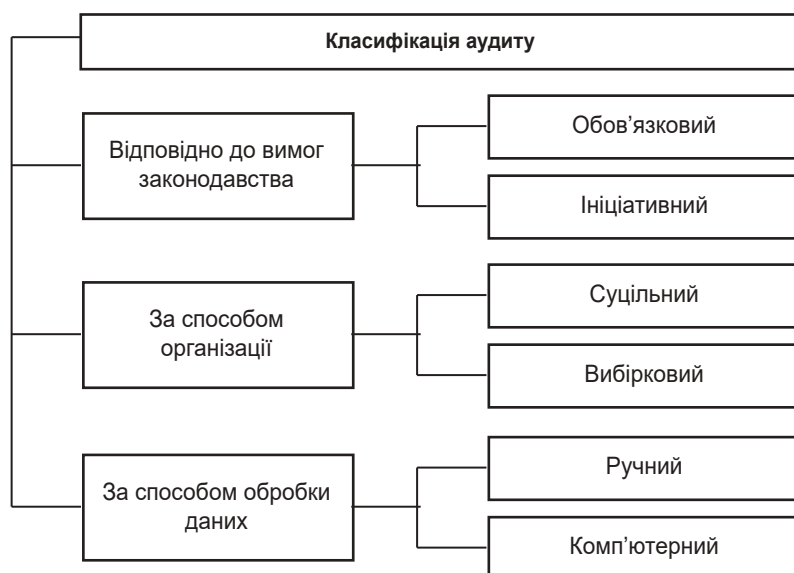

Рис. 6. Класифікація видів аудиту

Джерело: сформовано автором на основі [8, с. 22–23]

Обов'язковий аудит проводиться відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність», тобто підприємство-замовник зобов'язане запрошувати аудитора для перевірки фінансово-господарської діяльності.

Ініціативний аудит здійснюється на замовлення зацікавленої сторони, коли перевірку не передбачено в установленому порядку. Суцільний аудит – підтвердження статей звітності здійснюється на підставі всіх документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені факти господарювання, за весь період, що підлягає аудиту. Вибірковий аудит передбачає вивчення лише певної частини документів, що відбираються на підставі науково обґрунтованої схеми. Комп'ютерний аудит – використання комп'ютерів і сучасних інформаційних технологій для організації аудиторської діяльності.

Суб'єктами аудиторської діяльності в Україні, згідно з чинним законодавством, є аудиторські фірми та фізичні особи-аудитори.

Статистичні дані по кількості аудиторських фірм і фізичних осіб-аудиторів, котрі включені до Реєстру Аудиторської палати України та надавали аудиторські послуги за 2011–2015 рр., наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Динаміка кількості аудиторських фірм та аудиторів, які включені до Реєстру аудиторських фірм та фізичних осіб-аудиторів в Україні, за 2011–2015 рр.

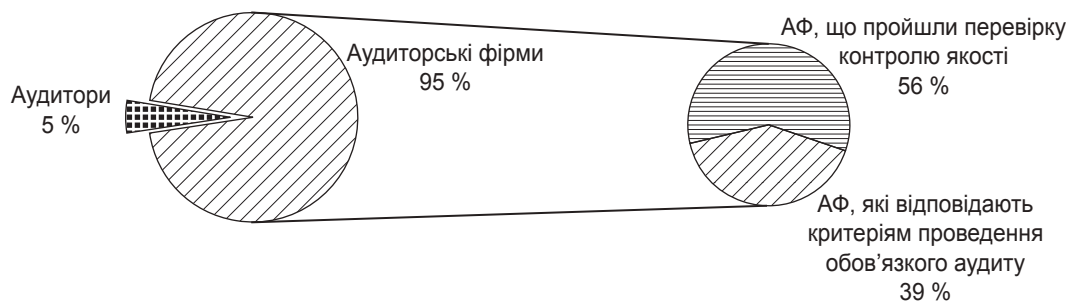
Рік	Включено до Реєстру протягом року (Аудиторських фірм та фізичних осіб-аудиторів)	Виключено з Реєстру протягом року (Аудиторських фірм та фізичних осіб-аудиторів)	Загальна кількість суб'єктів аудиторської діяльності протягом року (Аудиторських фірм та фізичних осіб-аудиторів)
2011	167	74	2392
2012	144	168	2368
2013	93	158	2303
2014	84	135	2252
2015	83	477	1858

Як видно з табл. 3, у 2011 р. порівняно з 2013 р. загальна кількість суб'єктів аудиторської діяльності зменшилася на 534 суб'єкти аудиторської діяльності, отже, з роками кількість суб'єктів аудиторської діяльності конкретно зменшується.

Найбільше включених до Реєстру аудиторських фірм і фізичних осіб-аудиторів протягом року спостерігалося в 2013 р., а найбільш виключених з Реєстру аудиторських фірм і фізичних осіб-аудиторів – протягом року в 2015 р. Отже, з роками простежується тенденція зниження включення та виключення до Реєстру аудиторських фірм і фізичних осіб-аудиторів, та зменшення загальної кількості суб'єктів аудиторської діяльності.

Що стосується м. Харкова та Харківської області, то доцільно навести такі дані стосовно розвитку аудиторської діяльності в зазначеному регіоні. Так, станом на 04.10.2016 р. по м. Харкову та Харківській області в Реєстрі аудиторів та аудиторських фірм АПУ зареєстровано 73 суб'єкти аудиторської діяльності, з них 4 фізичні особи (аудитори) та 69 юридичних осіб (аудиторських фірм).

Слід зазначити, що лише 30 аудиторських фірм відповідають критеріям проведення обов'язкового аудиту, тоді як 43 фірми пройшли перевірку контролю якості аудиторських послуг, про що мають відповідне підтвердження рішенням АПУ. На рис. 7 наведено структуру Реєстру аудиторів та аудиторських фірм АПУ по м. Харкову та Харківській обл. станом на 04.10.2016 р.

Рис. 7. Структура Реєстру аудиторів та аудиторських фірм АПУ по м. Харкову та Харківській обл. станом на 04.10.2016 р.

Важливо зазначити, що, за даними звітності аудиторських фірм та аудиторів Харківської області про надані послуги, у 2015 році було надано 2750 послуг, з них 1050 – завдання з надання впевненості. Структуру наданих аудиторських послуг у частині завдання з надання впевненості в 2015 р. наведено на рис. 8.

Розвиток аудиту в Україні стримує ряд негативних факторів, а саме: недостатня кількість якісних кваліфікованих кадрів, недостатня комп'ютеризація аудиту, наявність формальних аудиторів, застосування неадаптованого до українських реалій нормативного та методичного забезпечення, недостатня підтримка з боку держави вітчизняних аудиторських компаній на ринку [8, с. 126–128].

Отже, можна зробити висновок, що на сьогодні аудит є важливою складовою фінансового контролю, рівень стану якого є індикатором ринкової економіки та розвинутого суспільства.

Аудит дає можливість отримати об'єктивний висновок щодо діяльності підприємства та підвищити довіру користувачів до фінансової звітності.

До того ж на сьогодні актуальними є питання розробки методичного забезпечення аудиту взагалі, а також кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства, зокрема, що підтверджують відповідні статистичні дані.

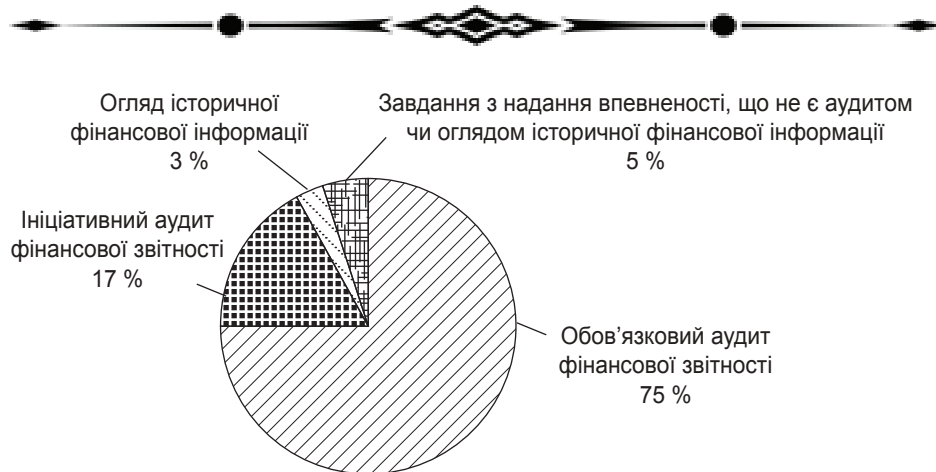

Рис. 8. Структура наданих аудиторських послуг у частині завдання з надання впевненості по Харківській обл. в 2015 р.

Науковий керівник – канд. екон. наук, професор Дікань Л. В.

Література: 1. Адамс Р. Основы аудита/под ред. Я. В. Соколова. М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. 398 с. 2. Бутинець Ф. Ф. Аудит: сучасні тенденції розвитку в Україні та світі: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2014. 564 с. 3. Гузова Л. В. Современные требования к профессии. *Финансы, учет, аудит*. 2014. № 12 (251). С. 33–34. 4. Дікань Л. В., Кожушко О. В., Мултанівська Т. В. Реформування фінансового контролю в Україні: проблемні питання та напрями їх вирішення: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 276 с. 5. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація. Київ: Знання, 2008. 402 с. 6. Коваль М. І., Михайленко О. В. Аудит: організація і методика: монографія. Київ: Персонал, 2014. 222 с. 7. Кодекс етики професійних бухгалтерів/за ред. С. Я. Зубілевич. Київ: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2010. 124 с. 8. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту: навч. посіб. Київ: Каравела, 2005. 560 с. 9. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2013 року. Частина 1. Київ: Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2014. 988 с. 10. Мултанівська Т. В., Воїнова Т. С., Вороніна О. О. Аудит: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2010. 336 с. 11. Огійчук М. Ф., Рагуліна І. І., Огійчук М. Ф. Аудит: організація і методика: навч. посіб. Київ: Алерта, 2012. 664 с. 12. Редько О. Ю. Аудит в Україні: монографія. Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2014. 493 с. 13. Рядська В. В. Аудит в системі економічних відносин України: сучасний стан та концепція розвитку: монографія. Чернівці: Вид. Лозовий В. М., 2014. 472 с. 14. Raymond H. P. Accounting for Fixed Assets. New York: John Wiley and Sons, 2002. 194 p.

THE ISSUES OF AGRO-INSURANCE IN UKRAINE

UDC 368:338.436(477)

Shtyrikova M. O.

The 3-rd year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. In the article we compare and analyze the current situation and the level of the development of agro-insurance in Ukraine and other countries. Also we examine the role of agro-insurance and find solutions of agro-insurance problem in Ukraine.

Keywords: agro-insurance, economy, farmers, government, insurance market, productivity.

Анотація. Оцінено та проаналізовано ситуацію і рівень розвитку агропромислового страхування в Україні й інших країнах. Крім того, розглянуто роль аграрного страхування в Україні та знайдено рішення аграрно-страхової проблеми в Україні.

Ключові слова: аграрне страхування, економіка, фермери, уряд, ринок страхування, продуктивність.

Аннотация. Оценены и проанализированы ситуация и уровень развития агропромышленного страхования в Украине и других странах. Кроме того, рассмотрена роль аграрного страхования в Украине, и найдены решения аграрно-страховой проблемы в Украине.

Ключевые слова: аграрное страхование, экономика, фермеры, правительство, рынок страхования, производительность.

The agricultural sector is a priority for our country's economy. Herewith the agricultural business has a lot of risks. The weather conditions and diseases are the factors that cannot be controlled. However, despite this fact, the level of agricultural insurance in our country is miserable. This fact defines the topicality of this article.

In developed countries, agricultural insurance is an effective tool for minimizing of agricultural losses. Availability of insurance makes it possible to prevent sharp fluctuations in income. Moreover, it helps to work without interruption and work with financial stability issues. Availability of insurance simplifies the access for credit. It means that it gives confidence of farmers in the future. This fact defines the novelty of this article.

Crop insurance provides compensation to farmers for their losses incurred during the cultivation, harvest crops and perennial plants. The main purpose of agricultural insurance is a partial or complete compensation of crop losses, which is possible due to bad weather conditions, natural disasters or illegal actions of third persons. The subject of insurance includes the harvest of winter and spring crops: wheat, rye, triticale, barley, canola, corn, buckwheat, soybeans, oats, peas, flax, millet, sunflower, sugar beet, hops. Thus, the aim of this article is to reveal the reasons of decline of insurance in the agricultural sector of economy and the ways of its recovery.

Farmers insure harvest to protect their crops against the following risks:

- freezing, icing, freezing out, hail, snow buildup;
- lightning, fire;
- earthquake, avalanche, landslide land;
- a strong wind, storm, hurricane;
- heavy rains, floods;
- drought (land drainage);
- the development of disease and propagation of plant pests;
- illegal actions of third persons (theft, hooliganism, destruction of greenhouses, etc.).

The insurance market in the agricultural sector of Ukraine has a great potential of development. However, the amount of insurance in the agricultural sector is 4-5% of the total volume of the insurance market in Ukraine now [1].

There are a lot of reasons why the agricultural insurance is not popular in Ukraine.

Firstly, the government ignores the needs of farmers in crop insurance. Jan Shinkarenko, an expert on agricultural insurance, CEO of Agroinsurance International, explains that the state budget has no money to support the insurance programs. Moreover, there is not any interest due to corruption component. There are no program about implementation of agricultural insurance as culture. There is a lack of systematic approach to risk management in the country [2].

Secondly, there is no security culture in our country. Farmers have learned to diversify their risks by growing different crops, which gives a relatively stable annual income.

And thirdly, the share of agricultural insurance in the portfolio of the insurance companies is negligible. None of the insurance companies will agree to invest money in the development of agricultural insurance, as its share in the overall portfolio does not exceed 1-2%. Therefore, the Ukrainian market has no qualitative insurance programs that will take into account the interests of farmers, but not insurers. This is confirmed by the lack of high-quality programs on the market for more than 20-year history. There is no currently required resource in our country.

In Ukraine, the system of governmental subsidies for agricultural insurance premium was introduced, but it is not functioning now. Since 2005 after the adoption of the Law "On State Support of Agriculture of Ukraine" funds have been allocated from the state budget to compensate the part of insurance for farmers. However, the subsidies have not acted for long time period (up to 2008). Because of the economic crisis, the subsidies were abolished in 2009 [3].

In 2012, it was decided to resume the state aid to farmers. The adopted law "On peculiarities of agricultural insurance with state support" provided the state support to agricultural insurance. It was created by the union of insurers "Agricultural Insurance Pool", which includes four insurance companies: Brokbusiness, Dominant, Insurance Guarantees

and Ukrainian Agro insurance Company. The state program does not work, as the money for compensation of the cost of insurance premium has not been allocated from the state budget neither in 2013 nor in 2014 [4].

Let us consider the major trends of agricultural insurance market of 2005-2015. A number of contracts of agricultural insurance are reduced. The insured area is reduced. The volume of collected insurance premium in the national currency is growing, but it is a reflection of inflation and devaluation processes. Long-term trend is the slow decline of the real market performance. Among the short-term trends it is the accelerated growth (12 times) after the introduction of state subsidies in 2005-2008. A sharp decline (6 times) occurs due to the abolition of subsidies in 2009. The average growth increases (3 times) and market adaptation works in the absence of subsidies in 2009-2013, and a new contracts were the cause of the general economic downturn in 2013. The Ukrainian farmers insured 343.400. Ha of land under crops on the total sum of 895.4 UAH million in the first part of 2016 year (autumn / winter 2015/2016). The largest number of contracts entered into the company: ASK "INGO Ukraine" (36.2%), the IC "Universal" (19.7%), IC "PZU Ukraine" (15.5%) and UJSIC "ASKA" (12.6 %) [4].

Let us analyze the basic trend of the 2005-2015 insurance market.

The long term analyses show slow reduction of actual market indicators. The short term analyses during 2005 – 2008 showed the accelerated growth (12 times) after the introduction of state subsidies. In 2009 year we see the drastic reduction (6 times) because of the cancellation of subsidies. In 2009-2013 the average growth rate increases the contracts on the insurance market in 3 times in the lack of subsidies' conditions. In 2013-2015 further decline in agro-insurance takes place, caused by the general economic downfall [4].

The solution of the problem in the field of agro-insurance in creating the mechanism of government subsidies for the developing of agro-industrial sector. The first step is to get real financial support from the state budget. The second step is the significant change of legislation in the field of agricultural insurance and insurance product development that covers the most important needs of farmers. This, unfortunately, agro-insurance does not exist in our country.

There is a significant resource for the development of crop insurance in Ukraine. But the lack of interest among insurers, ignorance of farmers, and, of course, the lack of support from the state inhibit this process. Today the reforming of agricultural insurance system, which is protected by the Ministry of Agrarian Policy and Natskomfinuslug, is argued. Initiated changes should be a positive factor for the further development of the agricultural sector in the country.

In conclusion, it should be noted that the agricultural insurance market has shown a tendency to slow reduction. It reduces all real indicators of its activity (a number of contracts, the amount of insured areas and collected insurance premiums in real terms). The insurance of agricultural risks carries about 20% of all insurance companies licensed for this type of insurance in February 2016. The market uses a small set of insurance products. There is no full-fledged risks insurance in spring and summer. In particular, they are not covered by such system risk as drought. Also crop insurance is not used for the entire growing cycle. Average tariffs on agricultural insurance show a decrease tendency, because we have used insurance products that cover the complete list of low-probability risks. Agricultural insurance market in Ukraine requires the strengthening of the insurance system, which should be done by the Government of Ukraine. For example, it can be improved by regular system of support of this sector.

It is very difficult to predict something at this time, because there is no clear policy of state subsidies in the field of agribusiness and the willingness of banks to lower interest rates on loans. There is still the main factor that has influence on the development of agricultural insurance market, which will continue to be supported by the loan or the case of subsidies. It would be also good to see some improvements in the quality of agricultural insurance: the introduction of a separate licensing of the activity, the better conditions and the better agricultural insurance contracts (at least the main crops).

Supervisor – senior teacher Bytkovsky N. O.

Literature: 1. Agricultural portal // Prospects of agro-insurance in Ukraine. URL: http://ukrapk.com/news/ua/perspektivy_agrostrahovaniya_v_ukraine.html. 2. Farmers without insurance. URL: <http://ubr.ua/market/agricultural-market/fermery-bez-strahovki-stoit-li-strahovat-urojai-349050>. 3. How agro risks will insure by state support in Ukraine. URL: <http://agro-insurance.com/review/426>. 4. Agroportal. URL: <http://agroportal.ua>. 5. Analytic note «Agricultural insurance market in Ukraine in 2005–2016 years» // The IFC project "Development of agricultural insurance in Ukraine", 2016).

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

УДК 368.021:005

Шустова Ю. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено сутність і роль фінансової безпеки страхової компанії. Виявлено тенденції і фактори розвитку страхового ринку, сформовано перспективи розвитку українського страхового ринку. Проаналізовано сутність фінансової безпеки страхового ринку. Розглянуто основні фактори впливу на фінансову безпеку страхової компанії та їх сутність.

Ключові слова: страховий ринок, фінансова безпека, фінансова безпека страхового ринку, фінансова безпека страхових компаній, загрози фінансовій безпеці страховиків.

Аннотация. Исследованы сущность и роль финансовой безопасности страховой компании. Выявлены тенденции и факторы развития страхового рынка, сформулированы перспективы развития украинского страхового рынка. Проанализирована сущность финансовой безопасности страхового рынка. Рассмотрены основные факторы влияния на финансовую безопасность страховой компании и их сущность.

Ключевые слова: страховой рынок, финансовая безопасность, финансовая безопасность страхового рынка, финансовая безопасность страховых компаний, угрозы финансовой безопасности страховщиков.

Annotation. The article examines the nature and role of financial security of the insurance company. Trends and factors of development of the insurance market and the existing prospects of the Ukrainian insurance market. Author analyzed the nature of the financial security of the insurance market. The main elements of the impact on the financial stability of the insurance companies and their essence.

Keywords: insurance market, financial security, financial security of insurance market, financial security of insurance companies, threat to financial security of insurance companies.

Постановка проблеми. Швидкі темпи розвитку страхового ринку в Україні обумовлюють необхідність детальнішого дослідження умов забезпечення та підтримки його стабільної діяльності. У зв'язку з цим особливого значення набуває аналіз фінансової безпеки страхової компанії і страхової галузі загалом.

Вирішенню багатьох проблем у сфері захисту майнових інтересів економічних суб'єктів держави сприяє саме страховий ринок, тому формування фінансово стійкого та безпечного страхового ринку в Україні є одним із першочергових завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти визначення сутності поняття фінансової безпеки та фінансової безпеки страхового ринку досліджено у наукових працях Ачкасової С. А. [1], Барановського О. І. [2], Єрмошенка А. М. [3], Кульпінського С. В. [4], Сенчагова В. К. [5], Сухорукова А. І. [6], Єпіфанова А. О. [7], Рубана О. О. [8], Ткаченко Н. В. [9], Базиловича В. Д. [10], Папка О. С. [11], Нікіфорова П. О. [12] та Панкова Ю. В. [13] та ін. Водночас варто зазначити про недостатність розробки теоретичних аспектів визначення фінансової безпеки страхової компанії, що потребує подальших досліджень у цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних аспектів визначення сутності фінансової безпеки страхової компанії.

Виклад основного матеріалу. На рівні суб'єктів господарювання комплексне дослідження сутності поняття «фінансова безпека» як самостійного об'єкта управління в сучасній літературі достатнього відображення ще не отримало, і його розглядають лише як один із елементів економічної безпеки.

Розглядаючи сутність безпеки, доцільно визначати стан захищеності від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, що характеризує спроможність до захисту та передбачає наявність заходів протидії цим загрозам.

Барановський О. І. вважає, що фінансова безпека – це стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю запобігти зовнішній фінансовій експансії, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [2].

Провідний науковець Національної Академії Управління, фахівець з проблем макроекономіки Єрмошенко М. М. стверджує, що фінансова безпека – це такий стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується зба-

лансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи та соціальний розвиток [3].

Кульпінський С. В. розглядає фінансову безпеку як здійснення цілеспрямованого комплексу заходів щодо фінансової і монетарної політик із метою досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату [4].

Російський науковець Сенчагов В. К. стверджує, що фінансова безпека – це забезпечення такого розвитку фінансової системи та фінансових відносин і процесів в економіці, за яких забезпечуються необхідні фінансові умови для соціально-економічного та фінансового розвитку країни, збереження єдності фінансової системи (включаючи грошову, бюджетну, кредитну, податкову та валютну системи), успішного подолання внутрішніх і зовнішніх загроз країни у фінансовій сфері [5].

Сухоруков А. І. під фінансовою безпекою розуміє захищеність інтересів держави у фінансовій сфері або такий стан бюджетної, податкової і грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси для забезпечення її соціально-економічного розвитку й обслуговування її фінансових зобов'язань [6].

Єпіфанов А. О. вважає, що фінансова безпека – це стан фінансово-кредитної сфери країни, що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатністю забезпечувати стійкий економічний розвиток держави [7].

На думку Рубана О. О., фінансова безпека – це інтегральна характеристика успішного функціонування страхової компанії. Вона ґрунтується на ліквідності, платоспроможності, фінансовій стійкості та характеризує фінансовий стан страхової компанії у довгостроковому періоді [8].

Ткаченко Н. В. визначає це поняття як залежність від забезпеченості фінансовими ресурсами і рівня організації фінансового менеджменту страхової організації та є основою забезпечення фінансової стійкості страхової компанії [9].

На думку автора, вищезазначені визначення терміна «фінансова безпека» є схожими за своїм змістом, але мають деякі відмінності. У табл. 1 наведено морфологічний розбір для порівняння підходів до визначення поняття «фінансова безпека».

Таблиця 1

**Результати морфологічного аналізу визначення сутності фінансової безпеки
за виокремленими ознаками**

Ключове слово	Сутність поняття в межах ключового слова	Дослідник
1	2	3
Стан	фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю запобігти зовнішній фінансовій експансії, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання	Барановський О. [2]
	фінансово-кредитної сфери, що характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатні обсяги фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання і населення в цілому – ефективне функціонування національної економічної системи і соціальний розвиток	Єрмошенко М. [3]
	фінансово-кредитної сфери країни, що характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, а також здатністю забезпечувати стійкий економічний розвиток держави	Єпіфанов А. [7]
Забезпечення	такого розвитку фінансової системи та фінансових відносин і процесів в економіці, за яких забезпечуються необхідні фінансові умови для соціально-економічного та фінансового розвитку країни, збереження єдності фінансової системи (включаючи грошову, бюджетну, кредитну, податкову та валютну системи), успішного подолання внутрішніх та зовнішніх загроз країни у фінансовій сфері	Сенчагов В. [5]
Захищеність	інтересів держави у фінансовій сфері або такий стан бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем, що гарантує спроможність держави ефективно формувати, зберігати від надмірного знецінення та раціонально використовувати фінансові ресурси для забезпечення її соціально-економічного розвитку і обслуговування її фінансових зобов'язань	Сухоруков А. [6]
Інтегральна характеристика	успішного функціонування страхової компанії. Вона ґрунтується на ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та характеризує фінансовий стан страхової компанії у довгостроковому періоді	Рубан О. [8]

Закінчення табл. 1

1	2	3
Залежність	від забезпеченості фінансовими ресурсами і рівня організації фінансового менеджменту страхової організації та є основою забезпечення фінансової стійкості страхової компанії	Ткаченко Н. [9]
Здійснення	цілеспрямованого комплексу заходів щодо фінансової і монетарної політик з метою досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату	Кульпінський С. [4]

Як видно з табл. 1, більшість науковців [2; 3; 7] для визначення фінансової безпеки використовують поняття «стан». Трагування фінансової безпеки страховика як стану свідчить про обов'язковість оцінювання цього стану, що сприятиме визначенню відповідних підходів до управління з метою забезпечення фінансової безпеки.

За результатами розгляду поняття «фінансова безпека» у сфері страхування зроблено висновок, що цією проблематикою займалися такі вчені, як Барановський О. І. [2], Базилевич В. Д. [10], Папка О. С. [11], Нікіфоров П. О. [12] та Панков Ю. В. [13]. Так, на думку Барановського О. І., під фінансовою безпекою ринку страхових послуг загалом і конкретного страховика, зокрема, варто розуміти такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дозволив би їм у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування компанії [2]. Базилевич В. Д. через фінансову безпеку страховика визначає здатність виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також зміни в економічній кон'юктурі [10].

Папка О. С. під фінансовою безпекою страховика розглядає стан (умови) функціонування, при якому є доступ до фінансових ресурсів і ринків, забезпечує себе та страхувальника певним рівнем захисту від внутрішніх і зовнішніх фінансових загроз і належною ефективністю фінансових показників, володіє здатністю до капіталізації і розвитку в майбутньому, завдяки чому має змогу в повному обсязі виконати свої зобов'язання перед страхувальниками, державою й іншими фізичними особами щодо виплати страхових відшкодувань, внесення необхідних платежів до бюджету, розміщення коштів страхових резервів і здійснення інших фінансових операцій, що характеризуються ймовірністю, величиною втрат капіталу, платоспроможності, ліквідності, рентабельності, недоотримання доходів і прибутків у майбутньому в умовах невизначеності та ризику страхової діяльності [11].

Нікіфоров П. О. розглядає фінансову безпеку страхової компанії здатністю компанії виважено й оптимально підходити до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснювати їх чіткий контроль, оперативно реагувати на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності [12].

За підходом Панкова Ю. В. фінансова безпека – це такий стан фінансів страхової компанії, за якого показники, що його характеризують, не перевищують припустимих меж, забезпечуючи не тільки нормативне, але й ефективне та доцільне функціонування страховика [13].

У табл. 2 наведено морфологічний розбір поняття «фінансова безпека страхової компанії».

Таблиця 2

Результати морфологічного аналізу визначення сутності фінансової безпеки страхової компанії за виокремленими ознаками

Ключове слово	Сутність поняття в межах ключового слова	Дослідник
Рівень	забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дозволив би їм у разі потреби відшкодувати обумовлені у договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування компанії	Барановський О. [2]
Здатність	виконувати взяті зобов'язання за договорами страхування за умови дії несприятливих чинників, а також зміни в економічній кон'юктурі	Базилевич В. [10]
	виважено й оптимально підходити до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснювати їх чіткий контроль, оперативно реагувати на будь-які загрози, внутрішні чи зовнішні, з метою їх мінімізації або уникнення без шкоди для загальної діяльності	Нікіфоров П. [12]
Стан	функціонування, при якому є доступ до фінансових ресурсів і ринків, забезпечує себе та страхувальника певним рівнем захисту від внутрішніх і зовнішніх фінансових загроз і належною ефективністю фінансових показників, володіє здатністю до капіталізації й розвитку в майбутньому, завдяки чому має змогу в повному обсязі виконати свої зобов'язання перед страхувальниками, державою й іншими фізичними особами щодо виплати страхових відшкодувань, внесення необхідних платежів до бюджету, розміщення коштів страхових резервів і здійснення інших фінансових операцій, що характеризуються ймовірністю, величиною втрат капіталу, платоспроможності, ліквідності, рентабельності, недоотримання доходів і прибутків у майбутньому в умовах невизначеності та ризику страхової діяльності	Папка О. [11]
	фінансів страхової компанії, за якого показники, що його характеризують, не перевищують припустимих меж, забезпечуючи не тільки нормативне, але й ефективне і доцільне функціонування страховика	Панков Ю. [13]

На підставі здійснення морфологічного аналізу визначено поняття «фінансова безпека страхової компанії» як здатність страховика виконувати всі свої зобов'язання за рахунок забезпеченості страховими ресурсами, оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні загрози з метою їх мінімізації, що сприятиме ефективному функціонуванню страхової компанії.

Фінансова безпека у сфері страхування залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх факторів. Внутрішні загрози фінансовій безпеці страхового ринку пов'язані, зазвичай, з неадекватною фінансово-економічною політикою страхових компаній, що призводить до неефективності в управлінні фінансами, а отже, до зниження фінансової надійності страховиків і безпеки їх діяльності [12]. Серед основних причин виникнення загроз фінансовій безпеці слід виділити такі:

- стрімкий розвиток процесу глобалізації;
- високий ступінь концентрації фінансових ресурсів на міжнародних страхових ринках та інтеграції у сфері перестраховування;
- посилення конкуренції і конфліктів між державами у сфері страхування;
- надмірна залежність національних страхових галузей (особливо у сфері перестраховування) від іноземного капіталу, що робить фінансову безпеку страхової діяльності особливо уразливою;
- недостатність наукових досліджень щодо формування й розвитку страхового ринку.

Усунення вищезазначених загроз здатне виступити як урівноважена сила щодо всіх учасників страхового ринку України та забезпечити фінансову безпеку в цій сфері.

Висновки. Таким чином, розкрито сутність поняття «фінансова безпека». Виявлено основні причини виникнення загроз фінансової безпеки страховика.

Фінансова безпека страхової компанії є характеристикою діяльності страхової компанії у довгостроковому періоді, управління якою спрямоване на забезпечення її належного рівня. Саме тому обґрунтування механізму управління фінансовою безпекою страховика є актуальним питанням і потребує подальшого дослідження.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Опешко Н. С.

Література: 1. Ачкасова С. А., Клімчук О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності фінансової безпеки страхової компанії. *Молодий вчений*. 2016. № 5 (32). С. 4–8. 2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення): монографія. Київ: КНТЕУ, 2004. 759 с. 3. Єрмошенко А. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки страхових організацій: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. Київ, 2006. 19 с. 4. Кульпінський С. В. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами. *Фінансова консультація*. 2000. № 5. С. 34–38. 5. Экономическая безопасность России: Общий курс: учебник/под ред. В. К. Сенчагова. М.: Дело, 2009. 896 с. 6. Сухоруков А. І. Сучасні проблеми фінансової безпеки України: монографія. Київ: НІПМБ, 2004. 117 с. 7. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія/за ред. А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с. 8. Рубан О. О. Фінансова безпека страхової компанії як інтегральна характеристика фінансового стану. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2011. Вип. 33. С. 330–337. 9. Ткаченко Н. В. Роль стійкості регіональної мережі та ділової репутації у забезпеченні фінансової безпеки страхової компанії. *Науковий вісник Львівського національного державного університету внутрішніх справ*. Серія: Економічна. 2011. № 1. С. 155–163. 10. Страхування: підручник/за ред. В. Д. Базилевича. Київ: Знання, 2008. 1019 с. 11. Папка О. С. Теоретичні аспекти фінансової безпеки страхових корпорацій. *Проблеми розвитку підприємництва: наукові записки*. 2011. № 3 (36). С. 109–112. 12. Нікіфоров П. О., Кучерівська С. С. Сутність та значення фінансової безпеки страхової компанії. *Фінанси України*. 2009. № 5. С. 86–89. 13. Панков Ю. В. Финансовая безопасность страховщика как атрибут страховой культуры. URL: http://samlib.ru/p/pankow_j_w/financialdoc.shtml.

THE TAX SYSTEM OF DENMARK

UDC 336.025

Shchebuniayev M.

The 4-th year student
of the financial faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. The taxation system of Denmark and the result of socially oriented economy are considered in the article. The implementation model of some elements in Ukrainian economy is suggested.

Keywords: tax, rate, income, dividends, budget.

Анотація. У статті розглянуто податкову систему Данії і результат соціально-спрямованої економіки як приклад для застосування окремих елементів в Україні.

Ключові слова: податок, ставка, дохід, дивіденди, бюджет.

Аннотация. Рассмотрена налоговая система Дании и результат социально ориентированной экономики как пример для внедрения отдельных элементов в Украине.

Ключевые слова: налог, ставка, доход, дивиденды, бюджет.

Denmark is a country with is characterized by a high level of taxes. In the structure of the budget revenue about 50 % comes from individuals' income tax. For example, the sum of the budget revenue from taxation in 2012 was 106 billion US dollars. The extent of tax responsibility depends on the status of the taxpayer (the resident or the nonresident) and on the source of obtaining the income. The citizens living constantly on the territory of Denmark for full six months even if they have no constant accomodation are treated as residents. Residents pay a tax on all income gained both in the country and beyond its limits, nonresidents – only from income gained in the territory of Denmark. Different types of the income are assessed at different rates. Income tax in Denmark isn't paid by a family, and is paid by members of married couples separately. This is the consequences of emancipation of the Scandinavian women who often hold key posts in the government [1].

The tax on property inheritance is paid from all the property if the deceased was the resident of Denmark; only from the property located in the territory of Denmark if the deceased was the nonresident. However the property which is in Denmark is subjected to taxation irrespective of the status of residence. The tax on inheritance is paid only on real estate at the rates from 15 % to 36,25 % depending on the degree of relationship of the recipient and the deceased.

Gifts are assessed with a tax as the usual income at their recipient. However gifts to spouses, parents or children are assessed with a special tax on gifts at the rate of 15 %. The tax is paid in cases if the donator or the recipient are residents of Denmark or if the property is located in the Danish territory. The annual average cost of a gift for children — is 41000 Danish kroner [1].

The gained income can be reduced by the sums of actually confirmed expenses, as well as in other countries, but the total amount of deductions shouldn't exceed 20 % of the income.

The most distinctive feature for the Scandinavian countries is early (before the termination of financial year) submission of the tax declaration. Most of tax specialists note the rigid monitoring system in this area.

In general the system of tax rates looks more burdensome in comparison with other countries.

In the structure of the budget revenue about 50 % comes from individuals' income tax. For the taxation the income is differentiated into groups:

- 1) personal income;
- 2) income from the capital;
- 3) taxable simple income equal to the sum of two previous positions;
- 4) income from shares and stocks [1].

Income tax is one of the main taxes in Denmark. It is connected first of all with socially oriented economy. In this country the main income of the population is the salary, and the level of it is quite essential.

Income tax includes the state, municipal and church taxes. The average rate of municipal and church taxes in the sum makes 29,5 %. The rate of the state tax is differentiated depending on the income. If the simple tax exceeds 134500 Danish kroner, the tax of 5 % and 15 % in addition is established at excess of the income of 243500 Danish kroner. The limit rate of income tax made in 1996 was 61 %, in 1998 it reduced to 58 %.

Income tax from physical resident persons is raised from their personal income (including a salary, pensions, receipts from business activity) and from the income from possession of property (capital) which is in Denmark and abroad. The base rate from the personal income is 14,5 %, extra 5 % from the income exceeding 173,1 thousand Danish kroner are collected. A rate from the income from property is 50 %. Discounts are provided. Nonresidents pay a tax only on the income in Denmark (without discounts).

Since 1994 the new tax in social funds is imposed. The rate in 1996 made 7 % of a gross salary. The taxable base can be reduced by the sums of contributions on insurance on unemployment, the sums of donations, some types of transportation costs, costs of education of children and the alimony [2].

The tax on the income from investments is assessed as a short-term profit arising from transactions of the stocks which are in possession for less than three years [4].

The profit from the stocks belonging to someone on the property right more than three years is assessed with a tax depending on that, shares are included in the list of quotations or not. The rate of a tax on the income from shares which isn't exceeding 33800 Danish kroner is established of 35 %, and on the income more than 33800 Danish kroner at 40 %. Losses can be reckoned at the expense of profit on the same category of the long-term income, and losses over these sums can be transferred to the account of profit of the next five years. All income from non-listed shares is assessed at the rates of 25 % and 40 % according to the size of a portfolio.

Privileges on the incurred losses are rather powerful. Losses at first are subtracted at the expense of the long-term profit but if it for some reasons is impracticable, the sums of losses can be a subject of reduction of taxable profit. The profit on sale of the private house or apartment in which their owner lived during the long period, is usually exempted from a tax. The capital profit got from sale or repayment of the bonds or other securities issued in an equivalent of Danish kroner is exempted from the taxation provided that a nominal interest rate for these financial instruments no more than 6–7 % on the carried-out issues. The gain concerning the debt tools which are bringing in the low income is assessed with a tax as the income from the capital [2].

The income from investment activity and some foreign investments are combined in the capital income.

Dividends are assessed at 25–30 %, this tax is paid by the company which is carrying out the obligations. The tax on dividends is raised from individuals and legal entities. Standard rate is 30 %. The individuals receiving dividends in the sum over 32,7 thousand Danish kroner pay a tax at the rate of 40 %. The legal entities receiving dividends in under control Danish firms (at possession not less than 25 % of actions) and in foreign firms (under certain conditions), don't include these dividends in the sum of the taxable income. Shares holders abroad can demand return of a tax if there is an agreement on avoidance of the double taxation [4].

The annual tax declaration has to be provided in tax authorities in the place of residence no later than May 31 of the year following the financial year. If a person carries out the business activity, a submission deadline of the declaration is on June 30 [3].

Income tax is paid by advance payments within tax year on the basis of preliminary tax registration.

The sums paid over the due tax are compensated with additional percentage charge of 4 % in terms of providing the notice by tax authorities.

On how many, Denmark treats the Scandinavian countries It should be noted that all Scandinavian countries protect tax interests of the citizens not only within the country, but also abroad [3].

As a result of the short description of tax system of Denmark qualitative characteristics of its functioning were revealed. The main taxes and their rates were described. Taxes are very high in this country. It is connected first of all with socially oriented economy. On the other hand heavy taxes don't prevent the population of Denmark from earning money. Even paying all taxes in Denmark it is possible to have a very high standard of living due to the high income. The tax system of Denmark represents the uniform structured system with quite competent realization of the taxation. Here taxes, despite their high level, are equally paid by all citizens irrespective of the social status or the income.

Undoubtedly Denmark is a country with an extensive experience of taxation reforms and there are many valuable innovations which can be borrowed and implemented by Ukraine. But introduction of innovations in our tax system and its perfect work will take years. The people living in Denmark are very law-abiding and duly make all payments towards the state and thus are absolutely sure that the country will pay back the same. So it is essential to restore the trust between Ukrainian population and the state as the first step, and to start the implementation of tax reforms in our economy.

Supervisor – senior teacher Lunina O. M.

Literature: 1. Князев В. Г., Черник Д. Г. Налоговые системы зарубежных стран: учебник. М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1997. 191 с. 2. Кириллова О. С., Муравлева Т. В. Налоги и налогообложение. Курс лекций: пособие для

высших учебных заведений. М.: Экзамен, 2005. 317 с. **3.** Русакова И. Г. Налоги в развитых странах. М.: Финансы и статистика, 1991. 285 с. **4.** Тютюркжова В. М. Налоговые системы зарубежных стран. М., 2002. 260 с.

ЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

УДК 339.92:338.48

Щукін В. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Визначено сутність інтеграційних процесів і транскордонного співробітництва в галузі туризму, їх вплив на функціонування світового туристичного ринку, а також місце України на світовому ринку туристичних послуг; розглянуто та проаналізовано державне регулювання транскордонних зв'язків у галузі туризму.

Ключові слова: інтеграція, транскордонне співробітництво, туризм.

Аннотация. Определена суть интеграционных процессов и трансграничного сотрудничества в сфере туризма их влияние на функционирование мирового туристического рынка, а также место Украины на мировом рынке туристических услуг, рассмотрено и проанализировано государственное регулирование трансграничных связей в области туризма.

Ключевые слова: интеграция, трансграничное сотрудничество, туризм.

Annotation. The essence of integration and cross-border cooperation in the tourism sector of their impact on the functioning of the global tourism market, as well as Ukraine's place in the global tourism market, reviewed and analyzed government regulation of cross-border relations in the field of tourism.

Keywords: integration, cross-border cooperation, tourism.

Постановка проблеми. Формування української державності після розпаду СРСР збіглося в часі з трансформаційними процесами у світовій економіці, одним із яких є інтеграція. Інтеграція – це складний та доволі тривалий процес взаємозближення й утворення взаємозв'язків [1]. Успішний розвиток інтеграції розглядається і вважається можливим лише за умов постійного вдосконалення інтеграційного механізму, поглиблення процесу співробітництва в різних галузях, в тому числі і в туризмі як однієї з перспективних галузей світового господарства.

Мета: визначити значення інтеграційних процесів у розвитку міжнародного туризму, а також їх вплив на формування міжнародного туристичного ринку.

Аналіз публікацій: Вивченням впливу інтеграційних процесів на розвиток туризму займалися такі фахівці, як: Ступіна О. Г., Іолов Н. А. та ін. [1; 2].

Виклад основного матеріалу: Інтеграція в цілому, особливо в туристичній сфері, є велінням часу. Найбільш яскравим прикладом інтеграції є політико-економічне об'єднання європейських країн, які знайшли і випробували ефективні економічні, політичні та правові рішення, застосували нові форми та втілили новий зміст реформ. Все це є цікавим і актуальним досвідом як для міжнародних інтеграційних об'єднань, так і для окремих держав, зокрема, і для України.

Важливо зазначити, що ключовими передумовами для інтеграційної кооперації в галузі міжнародного туризму є: інтенсивний розвиток світового туристичного ринку, посилення глобального характеру його функціонування і зрушення в географічній структурі туристичних прибуттів [2, с. 17].

Останні шість десятиліть розвитку світового туристичного ринку характеризувалися вираженою позитивною динамікою, що знайшла прояв як у збільшенні щорічних обсягів міжнародного туристичного обміну, так і в істотній диверсифікації основних напрямків туристичних поїздок. З початку 1950-х років, за винятком окремих незначних періодів скорочення попиту, наприклад в 2009 р., внаслідок світової фінансово-економічної кризи, спостерігалось безперервне зменшення числа зарубіжних туристських прибуттів і надходжень від міжнародного туризму.

Просторове розширення світового туристичного ринку і посилення глобального характеру його функціонування збільшили його вразливість від різних негативних міжнародних явищ, таких як фінансово-економічні кризи всесвітнього та регіонального масштабів, терористичні атаки, природні та техногенні катастрофи, епідемії інфекційних захворювань. Ступіня вважає, що це призвело до необхідності інтенсифікації багатостороннього співробітництва держав у сфері міжнародного туризму, в т.ч. і в рамках інтеграційних об'єднань [2, с. 34].

Діяльність інтеграційних об'єднань відзначається як прямим, так і непрямим впливом на функціонування світового туристичного ринку. Аналіз наявних у цей час об'єднань держав проведений Іолінім показав, що їх безпосередня активність у галузі міжнародного туризму полягає в такому:

1. Здійснення спільних заходів із маркетингу та просування регіональних туристичних продуктів на світовому туристичному ринку. Це проявляється у спільному представництві учасників на різних міжнародних спеціалізованих ярмарках і виставках, таких як Всесвітня туристична виставка в Лондоні, Берліні; організації інтернет-порталів присвячених розвитку туризму в цьому регіоні. У створенні спеціалізованих організацій, які займаються маркетингом і просуванням групи держав на світовому ринку подорожей.

2. Проведення єдиної політики в галузі туризму, складання єдиних комплексних програм розвитку галузі. Так, ЄС включений у Лісабонську стратегію і стратегію «Європа 2020» [3]. В ASEAN стратегічні плани розвитку туризму розробляють кожні п'ять років з 1990-х років [4].

3. Розробка єдиних стандартів окремих видів туристичної діяльності, взаємне визнання документів про освіту в галузі туризму.

4. Спрощення митно-візових формальностей на шляху переміщення туристів у рамках інтеграційного об'єднання. Це проявляється як в усуненні візового режиму для переміщень у межах регіону резидентів країн-учасниць, так і повне скасування паспортного та митного контролю на внутрішніх кордонах (це досягнуто в рамках Шенгенської зони в ЄС).

5. Поліпшення туристичної інфраструктури та системи пасажирських перевезень; зниження вартості пасажирських перевезень всередині об'єднання (в основному для туристів, що прибувають з інших регіонів).

6. Збереження природної та культурної різноманітності, оскільки унікальне поєднання туристично-рекреаційних ресурсів тієї чи іншої території виступає одним із найбільш вагомих факторів її конкурентоспроможності на світовому туристичному ринку.

7. Включення туризму в програми регіонального розвитку різних територій [5, с. 125].

Згідно з чинним законодавством України поняття транскордонного співробітництва визначається як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [6].

Така дефініція звертає увагу на те, що суб'єктами транскордонного співробітництва є передусім державні установи та не враховує те, що в сучасних умовах ефективність транскордонних зв'язків доволі значною мірою залежить від участі у відповідних їх формах громадських організацій та суб'єктів господарювання, які можуть створювати додаткові резерви щодо залучення фінансових ресурсів для реалізації відповідних проектів [7].

Крім того, економічна інтеграція надає опосередкований вплив на розвиток міжнародного туризму через усунення обмежень у сфері транскордонної торгівлі, що має стратегічне значення для туристичної галузі (такими як екскурсійні автобуси, устаткування для готелів і ресторанів, продукти харчування, будівельні послуги), забезпечення свободи пересувань капіталу та робочої сили, введення єдиної валюти та ін.

Сьогодні еталонну модель інтеграції представляє Європейський Союз, який демонструє вплив розширення і поглиблення цього процесу на розвиток регіонального й окремих національних туристських ринків його учасників.

Що ж стосується України, то на сьогодні наша країна знаходиться на порозі вступу до ЄС. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, розвитку технологій, залучення іноземних інвестицій та, як наслідок, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності української економіки, вихід на ринок ЄС, а також і на світовий ринок. Нарешті, можливість заявити про себе на всесвітньому туристичному ринку, а також поліпшити показники туристських потоків в цілому. Але все ж існує ряд проблем, які гальмують

цей процес. Це, перш за все, відсутність інвестування, недосконала матеріально-технічна база та недостатнє фінансування маркетингової політики країни.

Резюмуючи вищевикладене, варто зазначити, що інтеграційні процеси мають прямий вплив на функціонування світового туристичного ринку. Однак слід звернути увагу на деякі і негативні моменти, які обмежують позитивний вплив інтеграційних процесів. Йдеться про недостатню кількість привабливих туристичних об'єктів, необхідність залучення додаткових інвестиційних ресурсів, збільшення витрат на рекламу, формування сучасної туристичної інфраструктури регіону тощо. Все це стане поштовхом для інтенсифікації інтеграційних процесів і збільшення туристичних потоків у країнах-членах інтеграційних об'єднань, в тому числі і до нашої держави.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Сущенко О. А.

Література: 1. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтеграція>. 2. Ступіна О. Г. Регіональні інтеграційні угруповання і розвиток міжнародного туризму. *Известия вищих навчальних закладів*. Серія: Громадські науки. 2011. № 5. 3. Стратегія «Європа 2020». URL: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm. 4. Асоціація держав Південно-Східної Азії. URL: <http://asean.org/resource/statistics/official-documents>. 5. Іолін М. М. Форми транскордонного співробітництва в міжнародному туризмі // Туризм і рекреація: фундаментальні і прикладні дослідження. Астрахань, 2012. 6. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2014 № 1861-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1861-15> 7. Транскордонне співробітництво регіонів України в галузі туризму: сучасний стан та основні напрямки розвитку. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik2/fail/Bil.pdf.

ЕТАПИ АНАЛІЗУ ТОВАРООБІГУ

УДК 339.338.6

Юшкевич Р. А.

Студент 4 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Розглянуто особливості товарообігу торгового підприємства, а також наведено його різні методи оцінки й аналізу; визначено основні завдання управління товарообігом, а також способи їх вирішення.

Ключові слова: *торгове підприємство, обсяг, товарообіг, аналіз товарообігу.*

Аннотация. Рассмотрены особенности товарооборота торгового предприятия, а также представлены его различные методы оценки и анализа; определены основные задачи управления товарооборотом, а также способы их решения.

Ключевые слова: *торговое предприятие, объем, товарооборот, анализ товарооборота.*

Annotation. The features of the trade turnover of the enterprise, as well as presented its various methods of evaluation and analysis, management determined the main tasks of the turnover, as well as methods for their solutions.

Keywords: *commercial enterprise, the amount, of turnover, turnover analysis.*

Для ефективного управління торговими підприємствами важливе значення має аналіз обсягу, динаміки, швидкості та структури їх товарообігу на споживчому ринку. Вивчення тенденцій і можливостей торговельних підприємств, що стосуються реалізації товарів, визначення факторів, які позитивно чи негативно впливають на обсяг продажів товарів торговим підприємством, визначаються в процесі аналізу обсягу та структури їх товарообігу.

Питання аналізу товарообігу у своїх працях розглянули такі вчені, як: М. С. Абрютіна [1], А. Г. Роміна [2], В. В. Лагойко [2], В. М. Рибаків [2], А. Н. Соломатін [3] та ін. Однак на сьогодні це питання не розглянуто в повному обсязі в наукових працях, тому необхідно більш детально розглянути етапи аналізу товарообігу.

Метою статті є уточнення етапів аналізу товарообігу.

Як на думку авторів, завданнями аналізу товарообігу є:

- дослідити характер товарообігу в попередніх періодах;
- розглянути питання аналізу структури товарообігу залежно від його форм, видів, методів продажу, асортиментної структури;
- прослідкувати закономірність змін обсягів реалізації товарів;
- проаналізувати вплив факторів на товарообіг.

У загальному випадку аналіз товарообігу торгового підприємства наведено на рис. 1.

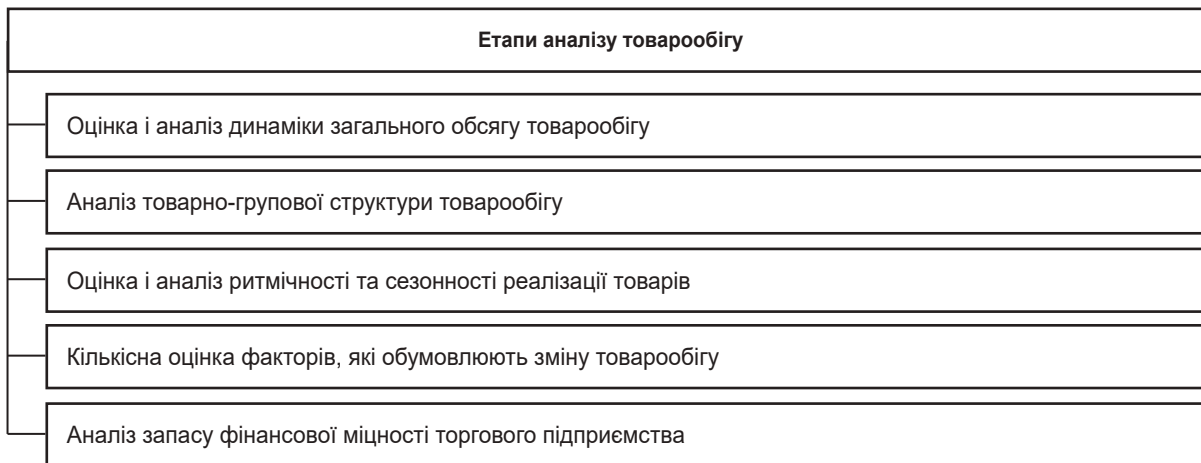

Рис. 1. Етапи аналізу товарообігу

На першому етапі проведення аналізу визначається загальний обсяг товарообігу торгового підприємства за звітний період та оцінюється ступінь виконання плану товарообігу. Також до цього етапу відноситься визначення загального обсягу реалізації товарів і послуг у вартісному вираженні.

На другому етапі аналізується динаміка товарообігу за звітний період (за квартал, рік або декілька років). Для того щоб дослідити динамічні зміни товарообігу торгового підприємства, порівнюють його фактичні значення зі значеннями попередніх періодів.

З огляду на досить високу динаміку зміни цін на ринку, визначення обсягу товарообігу, що зіставлений з цінами реалізації, може визначатися такою формулою:

$$\sum_{i=1}^n \frac{\sum_{j=1}^m T\phi_{ij}}{T\alpha_{ij}}, \quad (1)$$

де n – число інтервалів часу за звітний період, на яких ціна на різні види товарів залишалася стабільною;

m – кількість найменувань товарів різного виду;

$T\phi_{ij}$ – фактичний товарообіг за i -й інтервал часу звітного періоду по товару j -го найменування;

$T\alpha_{ij}$ – індекс приросту ціни реалізації товару j -го найменування на i -му інтервалі звітного періоду порівняно з попереднім періодом $i - 1$, який розглядається як базовий.

Середній індекс зміни цін розраховується безпосередньо підприємством з урахуванням структури товарообігу та інформації про зміну цін реалізації на певні товари на різних інтервалах звітного періоду. На базі побудованого динамічного ряду товарообігу обчислюються абсолютні зміни в обсязі реалізації товарів і темпи зростання і приросту, що стосується попереднього та базового періоду. Важливе значення для планування і управління торговим підприємством має визначення середніх темпів зміни обсягу товарообігу (середньоквартальних або середньорічних) за формулою середньогометричної:

$$\bar{T} = \sqrt[n]{Y_0 \cdot Y_1 \cdot \dots \cdot Y_n}, \quad (2)$$

де $\bar{T}$ – середньогометричний темп зростання;

Y_n – кінцевий показник динамічного ряду;

Y_0 – початковий показник динамічного ряду

n – кількість показників у динамічному ряду.

Третій етап полягає в аналізі товарно-групової структури товарообігу торгового підприємства за звітний період і в динаміці. На цьому етапі дослідження вивчають зміни в динаміці загального обсягу товарообігу підприємства.

На четвертому етапі аналізується склад товарообігу підприємства, який залежить від форм і термінів розрахунків, характеру реалізованих товарів, організаційних форм і методів торгівлі.

Склад товарообігу підприємством досліджується як у звітному періоді, так і в динаміці. Для проведення аналізу розраховуються та порівнюються між собою обсяги реалізації товарів за окремими видами товарообігу, темпами їх зростання і приросту, досліджують зміни їх питомої ваги в загальному обсязі товарообігу.

П'ятий етап полягає у проведенні аналізу обсягів реалізації товарів поквартально та помісячно, аналізу ритмічності роботи та сезонності реалізації товарів, одночасно з цим встановлюються і фактори, що на них впливають.

Щоб провести аналіз динаміки товарообігу за аналізований період, необхідно розрахувати показники, які характеризують ритмічність реалізації товарів: середній за звітний період фактичний товарообіг для товару кожного найменування, середньоквадратичне відхилення товарообігу товару кожного найменування від його середнього обсягу за звітний період і коефіцієнт варіації товарообігу товару кожного найменування у звітному періоді.

Дослідження названих показників дає можливість встановити ступінь рівномірності продажу товару по місяцях і кварталах, виявити особливості торгівлі та попиту на товари, які реалізує підприємство. Чим вище значення мають показники, тим менш ритмічним є процес реалізації товарів на цьому підприємстві.

Шостий етап полягає у дослідженні змін товарообігу. Аналізуються фактори, які впливали на нього у звітному періоді. Аналіз полягає у кількісній оцінці цих факторів (чинників, пов'язаних із товарними ресурсами; з чисельністю працівників, організацією і продуктивністю праці). Така оцінка здійснюється методом ланцюгових підстановок і індексним методом.

На останньому, сьомому етапі досліджується запас фінансової міцності підприємства, тобто визначається можливе зниження товарообігу (в абсолютному і відносному вимірі). Допустима межа зниження обсягу товарообігу характеризує поріг безпеки підприємства (*ПБто*) і запас фінансової міцності (*ЗФПто*).

Чим більше значення цих показників, тим краще здійснюється процес управління обсягом, структурою, динамікою, швидкістю і структурою товарообігу з точки зору забезпечення умов для його самоокупності та самофінансування [3].

Виходячи з усього сказаного вище, можна дійти висновку, що основним завданням управління товарообігом торговельного підприємства є стабілізація показників безпеки та фінансової міцності щодо заданих порогових величин із мінімальним значенням. Найбільш відповідним способом вирішення цього завдання є побудова алгоритмів регулювання показників безпеки та фінансової міцності торгового підприємства. Розглянувши всі етапи аналізу товарообігу, варто зазначити, що їх уточнення в перспективі подальших наукових досліджень дозволить удосконалити методичне забезпечення аналізу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Мішин О. Ю.

Література: 1. Абрютіна М. С. Экономический анализ торговой деятельности: учеб. пособие. М.: Дело и Сервис, 2012. 512 с. 2. Ромина А. Г., Лагойко В. В., Рыбаков В. М. Оптовая торговля. Мн.: УП «ИВЦ Минфина», 2013. 317 с. 3. Соломатин А. Н. Экономика и организация деятельности торгового предприятия. М.: ИНФРА-М, 2011. 225 с.

JUSTIFICATION OF THE PRACTICAL APPLICATION OF THE THEORY OF EMPLOYEES' MOTIVATION

UDC 005.32:331.101.3

Yaniyeva D.

The 3-rd year student
of the management and marketing faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *Employees' motivation is one of the ways of increasing productivity. The motivation of the personnel is a key focus of the personnel policy of any enterprise. Motivating your employees is vital for any business. Gaining a better understanding of what motivates people will make you a better manager.*

Keywords: *motivation, employee, productivity, enterprise, management.*

Анотація. *Мотивація співробітників є одним із способів підвищення продуктивності їх роботи. Мотивація персоналу є одним з ключових напрямів кадрової політики будь-якого підприємства. Мотивування Ваших співробітників є життєво важливим для будь-якого бізнесу. Отримання кращого розуміння про те, що мотивує людей, зробить Вас більш кваліфікованим менеджером.*

Ключові слова: *мотивація, працівник, продуктивність, підприємство, управління.*

Аннотация. *Мотивация сотрудников является одним из способов повышения производительности их работы. Мотивация персонала является одним из ключевых направлений кадровой политики любого предприятия. Мотивирование Ваших сотрудников является жизненно важным для любого бизнеса. Понимание того, что мотивирует людей, сделает Вас более квалифицированным менеджером.*

Ключевые слова: *мотивация, работник, производительности, предприятие, управление.*

The title of this article is what the topicality of this work is caused by. Employees' motivation is one of the ways of increasing productivity. Also it is a key focus of the personnel policy of any enterprise. Motivating your employees is vital for any business. A lack of motivation is not about the work: it is about the environment you create. If you create the right one, you will have happy, motivated employees, who find it easy to be productive and content. Gaining a better understanding of what motivates people will make you a better manager.

The main goal of this research is the following: to study the most popular concepts of employees' motivation, to determine the importance of motivation for increasing the success of any enterprise, to describe the algorithm of choice of the most appropriate strategy of motivation depending on the situation and to make practical recommendations concerning the creation of the most productive environment for the employees.

The relevance of this work is the following: motivation of staff is a vital part of any business; cognition of the concept of motivation is an integral part of each manager's professional competence. Generalization of scientific knowledge and identification of the most relevant strategies of staff motivation play an important role in the studying of the subject of this research. It helps to simplify the studying of the subject of research and application of acquired knowledge in practice.

Moreover, this topic was researched by many scientists, such as Maslow, who can be named as the founder of motivation theory. Also, we cannot but mention the theory of motivation of Dr. Shane, who made a great contribution to this area of studying. In 1993, Schmidt et al. proposed a bridge between the pre-existing concept of 'job satisfaction' and employee engagement. His definition integrates the classic constructs of job satisfaction (Smith et al., 1969) and organizational commitment (Meyer & Allen, 1991). But in the literature on the subject we can not find one common generalized source of practical recommendations supported by theoretical grounds which could help any manager in choosing the right strategy of motivation for each employee. We can not but mention that it can also bring out the relevance and novelty of this conference paper.

The practical application of this conference paper is the following: the results of this research can be published to be used in the scientific literature concerning the field of the research, as well as research allowance for managers of any category.

First of all we should mention that motivating employees begins with recognizing that to do their best work, people must be in an environment that meets their basic emotional drives.

Employees' motivation is one of the ways of increasing productivity. The motivation of the personnel is a key focus of the personnel policy of any enterprise [1]. Employees' motivation has been broadly defined as the "psychological forces that determine the direction of a person's behavior in an organization, a person's level of effort and a person's level of persistence".

Motivating employees begins with recognizing that to do their best work, people must be in an environment that meets their basic emotional drives to acquire, bond, comprehend, and defend.

The importance of employees' motivation cannot be down-played. Ultimately when employees are motivated this increases productivity, lowers turnover, and improves overall performance. Motivation plays a key role in keeping your best employees, too. If you don't consistently motivate your employees, you are sure to experience a higher amount of turnover. The most effective system for staff motivation is the "motivation to the result".

The results of the staff are determined by KPI (Key Performance Indicators) [1]. The founder of "management by objectives" is Peter Drucker. It was he who turned the management (which was not popular and respected specialty in the 50-ies of XX century) in a scientific discipline. Peter Drucker is also the founder of the system of evaluation of achievement — goals through key performance indicators [2]. KPI and motivation can significantly improve the efficiency and productivity of the company. Examples of these indicators include the following: sales volumes of each subsidiary; over-fulfillment of the individual plan by employees etc.

Most theorists motivation systems have come to the conclusion that the only motivation of the result is a perfect system, because substantiates the business of payment of remuneration, and the staff makes it possible to receive and to increase revenue to the clear relationship to the effort [1].

Scientists bring out several reasons why employees feel de-motivated as the following: no recognition or feeling of value, job insecurity, no progress and so on and so force. But as an employer, you have a certain amount of responsibility for wellbeing of your workforce.

Motivating your employees is vital for any business. A motivated workforce means a highly productive staff, all of which will help you achieve your business goals. And this should be a main objective in your organizational and business plan.

Before you build a motivational strategy, the first step you need to take is to understand what motivates your employees. What drives them to their peak performance will better help you develop programs that both motivate and retain the best employees for your business [3].

While not every employee will be motivated by the same thing, focusing on a list of key motivating programs can help. Your plan can include everything from monetary incentives, rewards and recognitions, building programs that support work-life balance, to simply creating a fun, relaxed office environment. The opportunities are endless and the reward substantial.

Employees' incentive programs are one of the easiest ways to incentivize your workforce. [4] While not every program needs to be monetary in nature, should you have limited budgets, the end results are the same; employees become more motivated when they are recognized and rewarded for good work.

These types of programs could include anything from bonus pools, rewards recognitions such as "Employee of the Month", to spotlighting employees on corporate websites or internal intranets. All will make employees feel connected and part of the success of the business [5].

Many employers leave feedback for their annual reviews alone; this can be detrimental. Employees need to feel recognized and appreciated, and taking time out to give a simple "thanks" for a job well done is another strong employee motivator. Frequently acknowledge good work [4].

Employees want to feel that they are good at their jobs; they seek face-to-face feedback from their managers. This should also include constructive criticism needed to address issues and help employees perform their jobs more effectively [6]. While conducting formal reviews should be part of your ongoing strategy, periodic reviews and impromptu sessions will provide your employees with the feedback they need to succeed. Employees want to feel that they are being heard, and more so in team environments. Encourage feedback. This will help them feel that their opinions matter and they have a role in defining the success of your business [3].

Set a positive tone. The tone of any company begins at the top and trickles down; it is your job to inspire your employees to have and create a positive environment. This can be accomplished by employing simple techniques from asking your receptionist to greet everyone with a smile, to encouraging employees to express their ideas openly [3].

Motivating your employees does not have to be a challenge anymore. It is simple. If you want to motivate your employees, you have to make them feel excited to come to work every day. Happy workers are productive workers.

In practice, the motivation of the staff is composed of three main steps:

- Creating a friendly work environment;
- Recognizing and rewarding employees;
- Developing great relationships in the workplace;

– Each of the above part consists of several mandatory items. This research examines some of them according to a practical implementation of each item.

Learn something about your employees' families. Remember that your employees are real people with real families and real struggles. If you know the names of their husbands, children, or even pets, you'll have more to talk about, and you'll look more caring when you ask about their families.

Do not be afraid to have fun. Imagine a boss who comes to work every day in a suit and tie, goes straight to his office, and only calls you in when he is giving you a performance review. It is not fun. Now imagine a boss who, once in a while, comes to work in a monkey outfit, gives everyone bananas, and call you in to get a feel for how things are going, for example. The answer on the question which boss would make you want to come to work is on the cards. Of course, manager does not have to wear a monkey outfit. But coming to work with a box of banana wouldn't hurt. The more positive your environment, the more motivated and productive your staff will be. Also there are many others practical advice concerning employees' motivation.

And in conclusion we should mention that if you create a friendly and comfortable atmosphere for your employees, then they will be more eager to go to work every day. A motivated workforce means a highly productive staff, all of which will help you achieve your business goals.

Employees' motivation should be a main objective in your organizational and business plan. Gaining a better understanding of what motivates people will make you a better manager. It will help you get the most out of those who work for you.

Supervisor – Associate Professor Petuhova O. I.

Literature: **1.** Designing Jobs that Motivate and Challenge Employees. Erven, Bernie. 9 April, 2012. **2.** Key Performance Indicators: Developing, Implementing and Using Winning KPI's. David Parmenter, New Jersey, USA: John Wiley & Sons, inc., 2007. 233 p. **3.** Toupen R., Skemp-Arlt K., The administrator's role in employees' motivation. 2007, P. 28–34. **4.** Top 5 Ways to Motivate Your Employees (It's Easier Than You Think). Maragret Jacoby, The BLOG, 18 September, 2014. **5.** Motivating Employees – Management – WSJ.com // The Wall Street Journal. **6.** Jones G. R., George J. M. Contemporary Management, 2008.

